Digitized by Google

Duplex
06 21-e-42

LILADAMVS

ULTIMUS RHODIORUM, PRIMUSQUE MELITENSIUM EQUITUM MAGNUS MAGISTER

SEU

MELITA

POËMA HEROÏCVM

Authore P. IACOBO MAYRE, è Societate IESU

Editio altera multiplici indice aucta, & mendis, quibus prior ſcatebat, emendata.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

H·L:

AVENIONE
Apud PETRUM OFFRAY, Typographum & Bipliopolam, in Foro S. Deſiderij.

M. DC. LXXXVI.

Cum permiſſu Superiorum & approbatione.

Digitized by Google

eximiæ dotes tuæ, pietas, eruditio, prudentia, æquitas, moderatio, magnificentia, miſericordia, vera & exquiſita cum ſingulari religione politica, dotes nobis tam præſentes, tam expertæ, tam probatæ, liceat mihi quoque pro meo modulo, meáque opera conferre ad Celebritatem tui nominis, ut quocumque Liladami herois nomen cum hoc opere pervenerit, CINCII quoque nomen per me cognoſcatur: Mæcenati & hoc ipſum debetur ſané eximio. Literatis enim quis patronus alter optabilior? Romanis intereras Academiis, Avenionenſi Academiæ præſides, libros habes de legum ſcientia expeditos, laboris & ingenii tui teſtes, prælum expectantes, & meliori certé prælo digniſsimos. Non diſpliceat ſaltem hæc opera noſtra, ſecunda hæc eruditi poëmatis editio. De

auctore nihil dico, nec ille ſanè patitur; & ſatis ille tibi & quidem intimè cognitus, & ſatis ab omnibus ex hoc ipſo opere cognoſcendus. Tenue hoc igitur officinæ noſtræ munus ne reſpue, tenue illud quidem, ſed non tenuis erga te amoris & obſervantiæ meæ monumentum; excipe, & fave.

EXCELLENTISSIME PROLEGATE

EXCELLENTIÆ VESTRÆ

Humillimus, obſequentiſſimus
& addictiſſimus ſervus
PETRUS OFFRAY

NOBILIBVS.

PRodeſſe & Poëſis debet, præſertim ab homine ſacro, & de Equitibus Religioſis. Vos adumbrabam enimverò, Nobiles, cùm Rhodios meos exprimebam. Fides chriſtiana, & pro Fide ardor in his purus, ac ſolidus exhibetur. Hæc Fides, hic ardor vos maximè decet, ut Regi, ſic & Deo ſemper, & Eccleſiæ fideles, ſemper devotos. Fortitudo in illis paſſim repræſentatur heroïca, veſtrum hoc Opus, veſtra Laus, veſtrum Inſigne, veſtrum Elogium. Neque veſtros interim Nobilium affectus diſſimulo, ut pulchris meorum Equitum exemplis erudiantur, dirigantur, emendentur. Amor ſanè videtur vobis potiſſimùm inſitus, * ſi malus ille, reſecandus planè, ſi honeſtus, honeſtiùs etiam, & honeſtiſſimè tractandus. a Inſita & fortè altiùs vobis Ambitio, nec magnis, ſi fas dicere, animis indecora; At fortis hæc ſanè ſit, non ventoſa, non barbara; hæc decoro, hæc virtuti ſerviat, hæc Principi. Rapit aliquando malè ſanos impietas Deo, Diviſque infeſta; Nobilibus indigna, quaſi arduum videatur, nec potiùs ſtultè generoſum, Deum Diviſque vel non agnoſcere, vel ſpernere. b Ablegandа hæc prorſus, revincenda hæc omnino, hæc exſcindenda. Curioſos porrò quò ſæpè non traxit peſtifera curioſitas ars ſtellarum, & umbrarum vaniſſima? quid tamen Nobilibus cum ſtupidis corporibus? c quid cum umbris? Larvas, figuras, nugas, & mendacia, ſi verè aſſurgitis, mittite. Denique ſi præcepta heroïca, factique heroïcis expreſſa non diſplicent, heroës hic Magiſtros audite, inſpicite, aſſequimini. Prodeſſe vobis hoc volui, ne fruſtrà tentaverim, vos ipſi efficite.

* *Lib.* 4. a *Lib.* 18. 20. 23. 24. b *Ibidem.* c *Ibidem.*

POETIS, ET POESIS Amatoribus.

NEque vos, poſt ſalutatos Heroës omittã Sodales mei chariſſimi : Heroës habet & ſuos Parnaſſus, Heroïbus utiquè celebrandis deſtinatos. Et vos tales; taléſque ambio Cenſores operis mei omnium primos, quia peritos artis & exercitatos. Plauſum nec poſco, nec merui ,morſum & unguem vix ſuſpicor: laudavi quotquot potui,notavi neminem,niſi quos fortè publica notat infamia; hæreſis,impietas, perduellio ; Arti verò noſtræ, uel potiùs ſupremo omnium luminum parenti gratulor , ſi quid gratulandum eſt. Quid benè interim , intelligitis , quid ingenioſè , quid eruditè ,quid denique ex legibus, ex uſu, & exemplo præſertim Maroniano excuſabile. Hoc unum fateor , ſcripſiſſe me unico archetypo Virgilio,quem vix pudeat uel errantem ſequi. Amate honeſtam artem noſtram, & amantem veſtri Sodalem redamate.

FACVLTAS REVERENDI P. Provincialis Soc. IESV in Provincia Lugdunenſi.

EGO infraſcriptus, Soc. Jesu Provincialis in Provincia Lugdunenſi, juxta Privilegium eidem Societati à Chriſtianiſſimis Regibus, Henrico IV. 20. Decembris 606. & Ludovico XIII. 4. Februarii 1611. & Ludovico XIV. regnante 23. Decembris 1650. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur ne libros ab ejuſdem Societatis hominibus compoſitos abſque Superiorum permiſſione imprimant; Permitto Petro Offray Bibliopolæ Avenionenſi ut Librum cui titulus eſt, *Liladamus ſeu Melita*, authore P. Jacobo Mayre è Societate Jesu, ad ſex proximos annos, imprimere, & liberè divendere poſſit. Datum Camberij 25. Maii 1686.

GILBERTUS ATHIAUD

INDEX PRIMVS

FAMILIÆ ILLVSTRES,

virorum illuſtrium nomina & Elogia.

A

Achmat Muſtapha 204. 213. 219. 220. 221.
Albanus Dux 439.
Albukerquius 607. 613. 615.
Alexander Macedo 94.
Alif Maurus victus, & ad fidem converſus 158.
Amaral, 185. 211. 214.
Amazones 605. 610.
Antonius vulgò Magnus Burgundiæ nothus 415.
A Puteo Eques Argilmon, Maſellus, Telles, Urſinus 199. 200. 201.
rgante Maga Thracia 4.
rellanus 205.
rragon 606.
ubuſſon 309.
urangius 344. 348.
uſtriaci 106, 107.

B

Belgæ Equites illuſtriores Crojus, Hornanus, Egmondus 546. 552.
laena Anglica 395.
rbonius 209. 210.
rbonius Dux in Longobardia 323. 327. 330. 332.
rgia Dux Gandiæ 520.
rgundiæ Duces. 40. 142.

C

Caraffa Magnus ordinis Magiſter 313.
Carolina Luſignagna 22.
Carolus Emanuel Dux Sabaudiæ 358.
Carolus V. 105.159.421.436.498.519. 633. 637. 641.
Carolus V. Laudatus oblique 598. 599.
Cerda 597.
Chiquitus ultimus Granatæ Rex 472.
Cid 466. 483. 485. 487.
Cincius nobilis Romanus 102. 110.
Clarmontus Delphinas 639.
Clemens VII. 279. & ſeq, 325. 345. 430.
Clodovicus, ſeu princeps Condæus hodiernus 368,
Clodoviſia ſeu Longovillia Princeps 375.
Comitol Eques Italus. 101.
Comitus, ſeu de Comitibus, Baro Romanus 85.
Condæus Borbonius 635.
Columna Baro Romanus 280.
Cortes 607. 615.

D

Dragutus Inſignis Pirata 535.
Duces Burgundiæ Magnifici 419.
Duces Burgundiæ Philippus Audax, Joannes Intrepidus, Philippus Bonus, Carolus pugnax 410.

E

Equites Famoſi 13.
Equites omnium nationum ſimul 638.
Equites ſecundùm ſuam quiſque nationem tuendis Rhodi propugnaculis præfecti, & impoſiti 189.
Equites varij ex variis nationibus. 545.
Eſthenſis 320.

F

Farneſius ſeu Princeps Parmenſis Belgij Gubernator. 562. 566.

Ferdinandus Catholicus. Iſabella 470. 477.
Franciſcus I. Galliarum Rex 364.365.366. 376. 384.
438.

G

Galliæ populi varij, eorum ingenium. 370.
Gatinara Cancellarius 449. & ſeq.
Goſo Eques celebris 580. 581.
Granvella Cardinalis 156.
Guaſto ſeu Avalos 634.
Guyſius, Arragon, Mauritius 287. 316.
Guyſius. 413.
Guſmannus, 513. 514.
Guſman 607. 613. 624.
Guſmanus 458.

H

Henricus VIII. Rex Angliæ 387. 406.
Henriques 607.
Heroes Angli pro fide Roffenſis, Morus, Arondellus 535.
Heroes Catholici de fide benè meriti. 300.
Heroes Galli, & Angli per diuturna illorum invicem bella 409.
Heroes Hiſpani in Mauros 468.
Hollandorum opes, expeditiones, Commercia 426.

I

IBrahim Aga 163.237.241.246.250. 251. 259. 271. 273.326.
Imperatores, & Reges Fidei Perſecutores. 295.
Iſabella, Carolina, Theolinda Equitiſſæ 495. 503.512. 513.514.
Iſmeria, & ejus hiſtoria 168.
Julius Cæſar 570.
Julianus Comes 466.

L

LEonora Cæſaris ſoror, uxor Franciſci I. 495. 503.
Liladamus Heros operis. 7.9. 18. 50. 56. 57.175.

182. 183. 206. 218. 237. 251. 255. 277. 284. 286. 324. 333. 335. 342. 343. 345. 366. 384. 388. 401. 406. 445. 415. 420. 430. 431. 436. 481. 508. 518. 522. 541. 641. 651. 653. 655.
Lotharus, ſeu Guvſius. 113.
Ludovicus XIV. ſeu Magnus 381.
Ludovicus Rex Hungariæ 424.
S. Ludovicus 373.
Lycurgus cum ſuis ſpartiatis Liladamo, & Rhodiis equitibus æmulus 87. 88.

M

MAgnates Hiſpaniæ Mauris præcipuè infenſi 156.
Magnates Hiſpaniæ, iidemque Equites. 633.
Magni Magiſtri ordinis jam inde ab initio. 12. 307. 312. 314.
Maria Hungarica Belgii Gubernatrix 422. 423.
Martinengus 193. 198. 199. 213. 217.
Martillac, Cluys 202.
Mauri Duces 114. 463.
Mauri Heroes olim per Hiſpaniam 487
Medicis 562.
Mendoza 335.
Mommorantius 510. 511.
Moncada. 323. 340.
Muleaſſes Rex 595. 633. 637.
Muſtapha, Perius 211.

N

Nobiles Burgundi 144.

P

PAdilla 608.
Papa 253. 406.
Pares Franciæ 365.
Paſtor Vates 10.
Perius Turca. 202. 203.

Perſis, ſeu Perſina ſponſa Solymano 164. 224. 252. 262. 271. 273. 284.
Philippus Bonus Dux Burgundiæ 417.
Phillippus 1. Auſtrius Rex Hiſpaniæ 481.
Portugal 606.
Principes in Turcas fœderati cum S. Ludovico 371.
Puella Aurleianenſis 411.

R

RAymundus & Henricus comites Burgundiæ 160.
Reges & Principes olim, iidemque ſimul Torquati Aurei Velleris Equites. 505.
Reges Franciæ 381.
Reges Inſignes Angliæ 391.
Roſtane, Barberan, Oromedes, Arragon fortiſſimi Equites. 158.
Roxana matrona Romana 227. 232.

S

SAbaudi Heroes. F. E. R. T. 453.
Sabaudiæ Principes Philibertus, Carolus Emanuel. 358.
Sanctia Equitiſſarum Fundatrix 457.
Savellus Baro Romanus 238. 262. 264. 427.
Solymanus 195. 210. 216. 219. 221. 222.

T

TAlbotius 409.
Theolinda, ſeu Henriques Equitiſſa 458.
Torquati Velleris aurei Equites 418.
Turcæ inſignes, Muſtapha, Perius, Achomat 195.

V

VAüdemontius 323.
Velaſcus 596. 604. 606. 607. 635.

INDEX SECVNDVS

Affectus.

DOloris in Liladamo ex capta Rhodo 7.
Doloris & commiſerationis in Paſtore vate ſuper triſti ſtatu Ordinis. 10.
Doloris Equitum ſuper amiſſis per tempeſtatem ſociis. 18.
Commiſerationis ſuper futuris Cypri ſub Turca ærumnis 36.
Invidiæ & odii in Eurynome contra Equites 42.
Horroris in Eurynome contra ferocitatem Equitũ. 46.
Indignationis in Cupidine ob ſui ipſius contemptum ab Equitibus 47.
Amicitiæ in Carolina erga Equites 50. 54.
Doloris Carolinæ ſuper inopinato Equitum è Cypro diſceſſu 78.
Doloris militaris ſuper Cincio extincto. 110.
Moderationis, & urbanitatis. 118.
Amoris, & teneritudinis Cereris & Cererinæ ad Guyſium 115.
Indignationis Umbrarum Gallorum olim ad Veſperas ſiculas cæſorum ultionem à Guyſio, & ab Equitibus Gallis petentium. 126.
Mixti affectus Captivi poſt libertatem receptam 131.
Invidiæ, & odii in Argante contra Burgundos 141.
Miſerationis. 154.
Mixti in Carolo V. erga ſuos Burgundos 159.
Mixti inter Liladamum, & Perſinam 164.
Miſerationis & obſecrationis in Tyberi, & in Amaryllide ſeu Roma. 174.
Adhortationis in B. Agnete ad Perſinam, & in S.

Mauritio ad Ibrahim 179. & 180.
Doloris in Liladamo apud Papam ſuper capta Rhodo 182.
Conſolationis & amoris in Papa ad Liladamum. 183.
Indignationis in ſolymano 196.
Audaciæ & adhortationis militaris in Liladamo. 206.
Indignationis & doloris in Liladamo 218.
Lenes affectus Roxanæ, & Perſinæ ſuper B. Agnetis Hiſtoria 232.
Dubitantis, & æſtuantis in Ibrahim 241. 242.
Mixti in Hydaſpe Patre Ibrahim, ſuper iſtius fortuna 260. 261.
Mixti in agnitione Ibrahim à Patre pro ſuo olim filio Mauritio 264.
Lætitiæ in Perſina, ſeu Agnete; & in Ibrahim ſeu Mauritio jam ad fidem converſis 273.
Lætitiæ in Clemente VII. olim Equite Rhodio, & in Liladamo 283.
Amicitiæ in Liladamo Perſinæ, ſeu Agneti valedicente; & Agnetis viciſſim. 284. 285.
Lætitiæ in Liladamo obtento Viterbio. 285.
Mixti in congreſſu Liladami; & magnorum ordinis Magiſtrorum in Luco Tyburtino 307.
Doloris in Liladamo apud magnos ordinis Magiſtros in Luco Tyburtino. 307.
Mixti affectus Liladami ad ſepulchra Regum Franciæ 373.
Lætitiæ, & gratulationis in Henrico VIII. ad Liladamum 387.
Invidiæ & odii in Rhodios in Argante Maga 394.
Enthuſiaſmus in vate ſuper futuris Angliæ Miſeriis 401. 402. 403.
Conſtantiæ rebus pænè deſperatis in Liladamo. 402.
Honoris & officii pathetici affectus Liladamum inter

& Antonium Burgundiæ nothum. 415. 422.
Gratulatio Antonii Burgundi Liladamo. 416.
Honoris & venerationis in Liladamo ad ſepulchrum Philippi Boni Ducis Burgundiæ 418. 419.
Dolor ex extincto familiæ nomine in Antonio Burgundiæ notho. 419.
Conſolatio Liladami ad Antonium Burgundum. 420.
Honoris & Laudationis affectus à Liladamo erga Mariam Hungaricam Belgii Gubernatricem. 423.
Doloris in Maria Hungarica ſuper triſti Ludovici conjugis clade, & morte. 424.
Gratitudinis in Liladamo erga Mariam Hungaricam 426.
Exprobratio à Deo ipſo in Rhodios quaſi maturiùs in otium, & metam feſtinantes. 428.
Acris exprobratio Liladami ad ſuos. 431.
Mixti affectus Liladami ad Carolum Cæſarem perorantis 436.
Mutua honoris & amicitiæ, & pathetica officia Franciſcum I. inter & Liladamum. 438.
Dolor & Triſtitia in Maura Nympha ſuper Granata Mauris erepta. 473.
Mixti affectus Liladami ad mauſolæum Ferdinandi Catholici. 480.
Dolor, & amor ad ſepulchrum Philippi I. Auſtrii 481.
Amor, & admiratio Liladami erga Cidum 487.
Amor anxius in Teolinda pro Guſmano. 514. 515.
Mixti, & moderati in Borgia abdicationem à ſæculo meditantis 520.
Indignatio gravis in Argante contra Rhodios 532.
Pathetici ſenſus ad ſquallorem terræ ſanctæ, & ad memoriam priorum ſub Chriſtianis temporum. 551.
Amor,

Amor, & admirario ex inopinata agnitione 552.
Ardor & indignatio Eliæ Prophetæ ſuper amiſſa Rhodo, & triſti rerum ſtatu. 557.
Moderatus ad ſepulchrum Cleopatræ 569.
Mixti Julij Cæſaris apparentis & ad Equites devera gloria 570.
Uehemens & zelo plenus in Sacerdotes Molok in Africa 592.
Mixti ſuper ruinis Carthaginis 604.
Amoris & benevolentiæ 622. 623. 626.
Mixti affectus Guſmanni & Martheſiæ Amazonis 625.
Lætitiæ ad primum Melitæ conſpectum. 650.
Deſperatio Argantes Magæ Thraciæ 653.

INDEX TERTIVS.

Deſcriptiones variæ.

COnſtantinopolis Sectæ Turcicæ ſedes 2.
Claſſis Equitum 3.
Inſulæ in Ægæo mari, Archipel 6.
Decora, & facta Ordinis ab initio. 8.
Tempeſtas 8.
Liladami generoſitas & animus 9.
Melitæ Topographia 11.
Obſidio Melitæ ſub Pariſoto ſeu Valetta 13.
Fatum Ordinis à Deo Paſtori vati oſtenſum 16.
Claſſis per tempeſtatem diſſipata 17.
Cypris, & ejus Beatitas 19.
Falſa in Rhodios fama apud Venetos, & horum ſuſpicio 21.

INDEX.

Congreſſus Equitum, & Venetorum Senatorum Cypri 25.
Carraca prætoria Triremis 31.
Olympus mons in Cypro, & Templum S. Helenæ 34.
Lymiſſus antiqua Ordinis ſedes in Inſula Cypro 36.
Amorum parvulorum turba, & ſollicitudo 45.
Venationis apparatus 48.
Obſidio Rhodienſis obliquè 55.
Venatio 64.
Cypridis habitus, & pompa 65.
Delbuſi per Nympharum & Amorum artes Equites, & dementati 68.
Infelix Scena dementatorum Equitum 73.
Hodiernum veteris Græciæ Cadaver 93.
Antrum Cyclopum 102.
Cylindrus Caroli V. 105.
Clypeus Auſtriacus. 106.
Triumphus poſt victoriam ad Naupactum, præſertim Columnæ, ritu Romano 110.
Famæ Ingenium, & Garrulitas. 137.
Detecta Maurorum perfidia, & Conjuratio. 146.
Nobiles Burgundi ad Cæſarem in judicium traducti 152.
Detecta conjurationis Mauricæ ſeries. 156.
Perſina Solymano deſponſa 164.
Tyberis 174.
Roma Liladamo obviam effuſa; 175.
Roma *Feſtegiante* 178.
B. Agnes. 179.
S. Mauritius 180.
Conſiſtorium Romanum coram Papa 181.
Obſidionis Rhodienſis cum ſuis prognoſticis apparatus 184.

Diſtributio propugnaculorum variis Equitibus ad defenſionem 189.
Obſidio integra 191.
Legati Turcici habitus 256.
Hujus congreſſus cum Liladamo 256.
Perſinæ ad Baptiſmum tendentis 262.
Baptiſmi Solemnis Cœrimoniæ 265.
Capella vulgò, ſeu Miſſa coram Papa ritu Romano 268.
Creatio Perſinæ, ſeu Agnetis in Magiſtram Equitiſſarum 271.
Inauguratio Ibrahim, ſeu Mauritij in Equitem 272.
Papæ funus, & Juſta funebria 275.
Cardinales in Conclavi 277.
Romæ ſtatus pendente Conclavi ibid.
Creatio & declaratio novi Pontificis 279.
Pompa Romana, ſeu *Cavalcata* ad Lateranum 280.
Rhodus repræſentata in obtento Viterbio. 286.
Tybur, & ejus deliciæ. 288.
Tuſculum, & ejus decora 289.
Sybillæ Tyburtinæ Lucus, & ſpectacula 291.
Magnorum Magiſtrorum Ordinis ſtatio in Luco Sybillæ 305.
Eorum habitus, Exercitationes 305.
Verſalium adumbratum 310.
Roma Capta à Cæſareis 330.
Hæreſis in Saxonia 352.
Lugdunum 359.
Fluviorum Galliæ munera 360.
Athenæum Lugdunenſe 361.
Lutetia: Apparatus. Pares Franciæ. Rex in ſolio 365.
Populorum Galliæ ad bellum fervor 370.
Templum S. Dionyſii Regum Mauſolæum 371. 372.
Reges Franciæ ad D. Dionyſii 373.

Ludovicus XII. 373.
Amazones Gallicæ; earum genius 375.
Horti Regij Pariſiis 377.
Herculis Victoriæ 379.
Verſallium:Palatium, Artificia,Gigantomachia 381.
Anglicus ad excipiendum Liladamum apparatus 386.
Angliæ decora; Opes, hiſtoria 390.
Vindilſor; villa Regia 391.
Palæſtræ 392.
Cruciatarum Labores contra Infideles 393.
Cypridis Regia 394.
Hibernia; & Regionis miracula 396.
Purgatorium S. Patricij 397.
Tragica Angliæ à fide defectio 401.
Belgium Amſterodamum. Antuerpia Gandavum. Bruſgæ. 414.
Vellus aureum; Torquati Equites 417.
Zelandiæ decora 425.
Iter Liladami Romam uſque per Urbes Germaniæ. Earum decora 428.
Venetia. Maris ſponſalitium 419.
Sixena hoſpitium Equitiſſarum; Inſtituta. Mores. Opera. 451.
Granata recepta à Chriſtianis 472.
Granatenſis Urbis & agri felicitas & decora. 473.
Alhambra Maurorum Granatæ Regia 477.
Mauſolæum Ferdinandi Catholici 477.
Ferdinandi Catholici res geſtæ 477.
Mauri ſub ferinis pellibus ope magici 484.
Mauri olim reges in ſingulis Hiſpaniæ regnis 487.
Equitiſſæ 496.
Senatus varii Monarchiæ Hiſpanicæ, & ordines 496. 497.
Magnorum Ordinis magiſtrorum habitus 498.

Equites cum Tauris pugnantes 501.
Inauguratio Equitis Torquati Velleris aurei ; & apparatus 504.
Solitudo Caroli V. ad S. Juſtum 522.
Mons-Serratus in Hipania 523.
Manreza pænitentis Ignatij ſolitudo. 524.
Angliæ poſt defectionem ærumnæ. 535.
Gallia per Hæreſim afflicta 538.
Germania per Hæreſim ſciſſa & perverſa 540.
Morbus Popularis 541.
Terræ ſanctæ Loca præcipua. 546.
Eques à Crocodilo hauſtus , & per Maria miraculo traductus. 555.
Paradiſi Terreſtris beatitas , & ſpecies 556.
Neo-villa Villa-regii 559.
Nilus 561.
Negromantia 561.
Auguſtale, ſeu Capella Coſmi Medicis. 563.
Belgium 563.
Ethruria 564.
Gloria Mediceorum 565.
Farneſiorum gloria 566.
Ægipti vetera monumenta Coloſſus , Obeliſcus , Labyrinthus , ſtatua Julij Cæſaris 567.
Julius Cæſar 570.
Sepulchrum Mahometis 571.
Thebais ſolitariorum ſtatio 574.
Magna Delphinatium Cartuſia 574.
Rigor pœnitentiæ Chriſtianæ 575.
Draco à Goſone confectus & repræſentatus 579. & ſeq.
Ægiptus monſtrorum ferax 585.
Molox Simulachrum in Africa 591.
Vivi-comburij reliquiæ 592.

Atlantes ſolem jaculantes 593.
Atlas fatiſcens ſub onere 594.
Muleaſſes Rex 597.
Amazones 599.
Ruinæ Carthaginis 604.
Labores & expeditiones Corteſii & Albukerquii, obliquè 615.
Mores Equitum Ordinis 616. & ſeq.
Equitiſſæ S. Joannis 624. 625.
Claſſis exſcendens 633. 651.
Goleta 634.
Tunetum Captum 635.
Cenſio omnium Equitum poſt longos errores 638.
Labores & caſus Equitum in variis locis per Anacephalæoſim 642.
Victoria ad Naupactum 646.
Hiſtoria, & variæ ſtationes Ordinis, & labores ſummatim 647.
Melitæ ſpecies 650.
Impetus ex omni parte ſimul in Melitem 654.
Melita vi capta, & ſumma victoria 655. 656.

INDEX QVARTVS.

Orationes.

ARgantes Magæ Thraciæ ad Diſcordiam, ne Reges ſinat rurſus pro Equitibus jungi. 4.
Paſtoris vatis ad Deum ſuper triſti ſtatu Ordinis 10.
Liladami ad Equites poſt tempeſtatem. 18.
Liladami ad Venetos Cypri; Venetorum ad Liladamum 25.
Eurynomes in ferocitatem Equitum 46.

INDEX.

Carolinæ Luſignanæ ad Venetos pro ſuo jure in Cyprum ad Equites transferendo 49.
Liladami ad Carolinam gratiarum actio 56.
Priuli pro Cypro Rhodiis remittenda. 62.
Comiti Romani ad Equites Italos 84.
Ejuſdem ad Turcas in aſylo ſuo domitos. 86.
Lycurgi ex Elyſio occurrentis Liladamo, de ſimili ſpartiatarum & Rhodiorum Inſtituto. 88.
Alexandi ficto in corpore ad Liladamum de vera ipſius & ſuorum Equitum gloria. 96.
Comiti ad ſuos Equites in Cyclopas pugnantes, 102. 103.
Guyſii ad Siculos pro hoſpitio obtinendo. 118.
Ejuſdem ad Cererem Reginam 118.
Argantes tectos Mauros ad rebellionem ſtimulantis. 140.
Viennii Nobilis apud Cæſarem pro Burgundis Equitibus ad amoliendam calumniam. 154.
Caroli V. in judicio ſolemni pro Burgundis Equitibus. 159.
Tyberis opem pro Roma à Liladamo expoſcentis 174.
Amaryllidis ſeu Romæ opem ſibi expoſcentis. 174.
Liladami ad Papam de Rhodo 182.
Papæ ad Liladamum. 183.
Solymani ad ſuos 196.
Liladami ad ſuos in pugna 206.
Procerum pro deditione Rhodi 218.
Papæ ſuper Rhodiis ſtabiliendis conſultatio. 254.
Dehortatio Legati Turcici ad Perſinam 257.
Dehortatio Legati Turcici ad Ibrahim 259.
Ibrahim ad Legatum Turcicum 259.
Ibrahim Baptiſmum expectantis 265.
Liladamus ad ſuos Equites obtento Viterbio 285.
Liladamus ad Magnos Ordinis Magiſtros in Luco Tyburtino 207.

Aubuſſon gratulatoria Liladamo 314.
Liladami ad Clementem VII. de ſolvendo Cæſareis ære promiſſo 323.
Clementis ad Liladamum refutatoria 325.
Legatorum Liladami ad Borbonium 327.
Borbonii ad Legatos Liladami 327.
Excuſatio Moncadæ ad Liladamum pro facto invidioſo. 340.
Exprobratio Liladami ad Moncadam 340.
Adhortatio Liladami ad Cæſareos pro eligendo Aurangio 343.
Liladami ad cæſareos, pro deſerenda Roma 348.
Gratulatio Clementis Papæ Rhodiis pro ſua libertate 350.
Indignatio Argantes ad nova Liladami Conſilia 352.
Adhortatio Argantes ad Hæreſim 353.
Audacia, & fiducia Hæreſis 354.
Adhortatio Liladami ad Franciſcum I. pro novo fœdere 366.
Amazones Gallicæ nomina in Turcas offerentes. 374.
Conſolatio ad Liladamum ab Henrico VIII. Rege Angliæ 387.
Laudatoria Britanniæ, & Regum Angliæ, 388.
Argante Maga ad Deam Cyprim in Rhodios 394.
Deliberatio de tradenda Rhodiis Zelandia 422. 425.
Liladamus ſuos jam feſſos & tumultuantes ſedat 431.
Liladamus ad Carolum V. pro renovando in Turcas fœdere 436.
Liladamus ad Cæſarem pro dimittendo Franciſco I. 439.
Albani de non dimittendo Franciſco I. 439.
Liladamus pro reſtituenda Burgundia 443.
Franciſcus I. pro retinenda Burgundia 444. & 445.
Liladamus pro præferenda Burgundiæ Inſubria ad pu-

blicum pacis bonum. 446.
Cæſar pro præferenda Inſubriæ Burgundia 447.
Gatinara de non dimittendo ante reſtitutam Burgundiam Franciſco. 449.
Panegyricus Cidi à Liladamo 490.
Conſultatio de donanda Melita 493.
Dehortatio à donanda Melita 493.
Caroli V. ad Liladamum Melitem donantis 499.
Liladami ad Carolum V. gratiarum actio acceptatâ melitâ 500.
Liladami ad Equites ſuos pro cura Vulgi morbo populari laborantis adhortattio ex inſtitulô veterum. 541.
Exprobratio adverſus Vivi-Gomburium ſaturni 592.
Dehortatio ad Atlantes ſolem jaculantes 593.
Muleaſſis ad Rhodios pro obtinenda protectione 595.
Conſultatio de auxilio Muleaſſi procurando 596.
Gerdæ ad muleaſſem de auxilio petito 505.
Oratricis Amazonum ad Velaſcum & Equites ad bellum provocatos 600.
Velaſcus ad Oratricem Amazonum ad bellum provocantem. 600.
Narrationes mutuæ Amazonum & Equitum de ſuis rebus, moribus, inſtitutis, laboribus, 617.
Deliberatio dubitantis 626.
Carolus V. ad Meleaſſem reſtitutum & ad Equites præcipuos Victores 617.
Caroli V. ad Liladamum ultima commendatio. 641.
Liladami ad Carolum ultima proteſtatio 641.
Liladami ad ſuos ad viam Melitæ ſuſcipiendam. 641.
Liladami ad ſuos aggreſſionem Melitæ, mandata, & exhortatio. 651.

INDEX QVINTVS.

Pugnæ.

Pugnæ Ordinis & progreſſus ab initio; ſummatim 8.
Cædes Magorum 100.
Cædes Cyclopum 101.
Bellum à Cæſare V. in Proteſtantes 105.
Bellum Suecum & Europæ in Auſtriacos 106.
Conjurationes in Leopoldum 107.
Victoria ad Naupactum 108.
Victi per Burgundos Equites Mauri in Hiſpania 147.
Raymundi & Henrici Comitum Burgundiæ in Mauros ad Toletum pugna 160.
Liladami cum Ibrahim Aga. 163.
Præludia obſidionis Rhodienſis 183.

TENTAMENTA VARIA

In Germanos 197.
In turrim S. Nicolai 197.
In Anglos & Hiſpanos ſimul 198.
In Provinciales & Italos 198.
Inſultus & Pugna atrox 199. 20.
In Anglos & Italos 202.
In totam urbem 206.
In Gallos ad Vallum Arvernum 214.
In Hiſpanos. 215.
Duellum inter Mauritium & Germanum ductorem 326.
Impetus in Romam 330.
Pugnæ, & Victoriæ Clodovici, ſeu Principis Condæi 368.

Herculis victoriæ 379.
Gigantomachia 381.
Naumachia 383.
Pugnæ Gallos inter & Anglos variæ 499.
Soluta Nicæa à Rhodiis, per Mauros obſeſſa 432.
Pugnæ in Chriſtianos à Mauris, & in Mauros à Chriſtianis in Hiſpania 463.
Equites cum Larvis pugnantes 482.
Equites cum Mauris ſub beſtiarum habitu ope magicâ pugnantes 484.
Equites, cum Mauris olim Principibus aſſumptis Corporibus Pugnantes 485.
Cidi pugnæ, & victoriæ 499.
Equitum pugna cum Tauris Maurico ritu 509.
Celta cum Ibero, Gothius cum Burgundione, Cantaber cum mauro in palæſtra 509.
Ad Baleares Inſulas 530.
Equitum peregrinorum cum Turcis ad Sanctum Sepulchrum Hieroſolymis. 553.
Cum Monſtris Africæ 585.
Cum Tygre 585.
Cum Leone 586.
Cum Leopardo 587.
Cum Panthera 587.
Cum Dracone volante 588.
Cum vagis Arabum Turmis 592.
Ad arcem in Africa 609.
Cum Amazonibus 606.
Ad Goletam 634.
Ad Tunetum 635.
Velitatio ad Melitem 651.
Pugna ultima, capta melita 655.

BIBLIOBOLA LECTORI

Monitum.

POST Pariſienſem huius Poëmatis editionem multis mendis Scatentem, alteram hanc editionem ſponte aggreſſus proprium mihi Patronum, cui illam cum Indicibus dedicarem, ſelegi. Ipſum autem opus quale, & cui in prima Editione ab authore dedicatum fuit, ſubjungo hic, & fideliter repræſento.

EMINENTISSIMO PRINCIPI
GREGORIO CARAFFA
EX PRINCIPIBUS ROCCELLÆ
MAGNO
MELITENSIS ORDINIS
MAGISTRO,
TOTIQUE ORDINI
INVICTISSIMO.

PRÆFATIO,

VEſtram gloriam, veſtras palmas vobis reddo, EMINENTISSIME PRINCEPS, EQVITES INVICTISSIMI; *quidquid enim eſt qualiſcumque huius operis, veſtrum porrò eſt, ac omni iure vobis debitum. A vobis materia eſt; à vobis commendatio,*

Quid enim illuſtrius ad gloriam Invictiſsimo Ordine Melitenſi? quid ad labores exercitatius? ad palmas fœcundius; ad famam glorioſius? ad æternitatem perennius? Omnis natio vobis obſtricta; omnis admiſsa, omnis probata; omnis laudata; omnis triumphatrix; & omnis quidem nationis pubes lectiſsima. Fortius nihil habuit Sparta ipſa fortiſsima; & hoc ipſum cum aliis canere placuit; Nihil veteri Spartæ Sparta veſtra recenti ſimilius; nihil in tanta gentium alioqui æmularum, & alibi pugnantium varietate coniunctius; nihil in communem hoſtem durius; nihil ad Rempublicam Chriſtianam utilius; ſpectabilius nihil. Per vos adhuc longe Turca, toties fractus, ſemper pulſus, ubique victus, nec nihil fatale à vobis metuens, & à vobis Francorum primis ultimum ſui præſagiens excidium. Eveniat! laus hæc vobis certè poſt tantos labores omnium primis debita; Equites fortiſsimi; pugnate, vincite, exſcindite. Floreat per vos Fides, & veri Prophetæ contra impurum Prophetam caſta Religio. Tu verò imprimis; & omnium primus donum hoc accipe & fave, tu Princeps Eminentiſsime, tu Magne Magiſter, tu Herois mei ſucceſſor, tu Caraffa. Magno Principi magnus honor debetur; Magno Magiſtro ipſius Ordinis elogium, Magno ſucceſſori magnum prædeceſſoris, & Liladami archetypon. Caraffæ denique omnia. Tuæ gentis nobiliſsimæ nota eſt gloria, noti Heroes prophani, ſacri, ſancti, purpuræ, infulæ, neque nobis ignotus inter alios

tui nominis Vincentius Caraffa Sanctiſſimus; ut tu hodie nobilliſſimi ordinis Melitenſis, ſic & ille olim minimæ Societatis noſtræ Magnus utique Magiſter; Tua ipſius facta egregiè nota enim verò, & pridem laudatiſſima; neque ipſi Liladamo ignota, cùm te inter ſucceſſores iam tum Albuſſonius ſic adumbraret.

* Hunc tamen hunc vegeto pubentem è ſtipite florem
Aſpicis ? hic magnis olim Caraffa palæſtris
Debitus; Auſonia de gente; atque inclyta gentem
Tollet Parthenope : Latios hoc nomine Patres,
Heroas campo inducet, Cœloque beatos.
Loyolidûm reget hoc olim de nomine gentem
Par mundo, & Romæ, & ſacris Vincentius aris.
Major & iſte olim: poſt tanta & nomina creſcet.
Plurimus in Turcas ibit; ſeptemque triremes
Irruet; & captas fatalibus invehet oris.
Dicetur; dicto aſſurgens Europa Magiſtro!

* *Lib.* 13.

Liceat igitur ſub tanto nomine apparere, tanto ſaltem nomine defendi, ac protegi. Nec leve certè vel in faſtidioſos quoſcumque præſidium tantus vindex, Magnus cum tot Equitibus Magiſter, Othomannis terror, & ipſi Romæ propugnaculum.

Vivite; Vincite; & favete.

EMINENTISSIME PRINCEPS
EQUITES INVICTISSIMI,

Eminentiæ veſtræ
veſtræ gloriæ
Admirator, laudator, amator ſinceriſſimus, & obſequentiſſimus vobis ex animo ſervus
JACOBUS MAYRE, S. J.

LILADAMVS
SEU
MELITA.
POEMA HEROICVM.
ARGVMENTVM.

PHilippus de Villiers dictus Liladamus Natione Gallus ultimus Rhodiorum, primuſque Melitenſium Equitum Magnus Magiſter dedita Rhodo ſolvit cum claſſe viginti triremium: Varios Pontifices, Regeſque adit, ſollicitatque pro novo in Turcas fœdere, & pro nova Ordinis tam diu errantis, ac velut fluctuantis ſede; Tandem à Cæſare Melitem obtinet ad nova, & majora in Turcas conſilia: Hinc Melitenſes primum Equites dicti, & ad ſanctæ Fidei, & Eccleſiæ defenſionem ſtabiliti.

ARGVMENTVM
LIBRI PRIMI.

FActum de Turcis olim, maximè per Equites Melitenſes evertendis. Rhodiorum reliquias ideò extinguere meditatur Argante Maga Turcica. Apud ipſam diſcordiam ſatagit, ne Reges Chriſtianos de novis fœderibus, aut de recuperandâ Rhodo cogitare ſinat; ipſa verò claſſem disjicere parat, & ab omni portu excludere. Statum Ordinis præteritum, præſentem, & maximè futurum recogitat anxius Liladamus. En tempeſtas: Claſſis disjicitur. Vates nomine Paſtor novum Ordinis infortunium apud Deum querebatur; at futuram Melitenſium Equitum metam & gloriam videt, & famoſam Melitæ ipſius ſub Valetta obſidionem repulſis Turcis, tacito tamen adhuc nomine; Hâc ſpe & gloriâ ſolatur Heros relictos ſibi à tempeſtate ſocios, & imprimis Cypri propè jam apparentis beatitate, ſi fas tam beata in terra conſiſtere. In Cyprum ergò tenditur,

LILADAMUS

Digitized by Google

LILADAMVS
SEV
MELITA,
POEMA HEROICVM.
LIBER I.

ERrantem Heroum claſſem, errantemque Magiſtrum
Heroum canto, Rhodiis, qui primus ab oris
Attigit Italiam, Melitenſes attigit arces,
Longa ille exilia, & ſortes perpeſſus iniquas.
Collegit ſocios tandem, ſacroſque Penates
Aſſeruit, fixit leges, rituſque paternos
Rettulit, & fatis demùm melioribus uſus
Reſtituit ſolium, & majoribus inſtitit orſis.
Hinc famoſi Equites, Rhodus altera, & altera bella,
Æterni Machometi hoſtes, jurata Gelonis.
Exitia, heroi ſancta pro lege labores
Tantùm erat infeſtis invicta obſtacula Turcis,
Præſidium Italiæ, & Romano ponere mundo;
Ac Melitenſem olim Cœlo ſuſtollere gentem.

* Armorum tu Diva parens, armata Philene,
Magna Rhodi, Melitæque parens; tu fortibus olim
Æqua faves ſociis, magnis Dux inclita factis:
Moviſti populos ſæpè, & fera prælia miſces;
Contuſi per te Thraces, diſcerptáque Lunæ
Cornua, ſupremámque horrent te vindice ſtragem.
Diva mihi ſortes memora; quo maxima fato
Succubuit Rhodus, heu lætos dominata tot annos
Tot victrix Rhodus! ut magnis rurſum altior armis
Extitit, & veterem reparat cum fœnore cladem!
Uſque adeonè placet duris exercita virtus?
Et nullæ veniunt ſine pulvere, ſanguine palmæ?
Aut magis Heroes ipſis aſſurgere damnis
Addecet? ex ipſis animos auxiſſe ruinis?
Urbs memoranda fuit, Roma altera, & æmula Romæ
Et Conſtantini traxit de nomine nomen:
Cæſaribus famoſa ſuis, famoſa Tyrannis
Heu nimis uſque hodiè; & Latiis ſatiata rapinis
Gratior haud olim campus: Machometus opimam
Vaſtabat terram, & ſævâ ditione premebat.
A Machometo omnes reliqui, Baiaſetque, Selimque,
Et Solymam, fœtæ centeno germine Lernæ.
Excuſſi hìc primùm ritus, excuſſaque avitis
Sedibus alma Fides; contra ſtetit impius error,
Et Venus, & falſi deliria ſordida Vatis.
Hìc Muphti, & Divan; Vizir, Janizarus; Agas;
Et Sophia, & triſtes per ſumma cacumina Lunæ,
Hìc Regnum Turcarum; hinc bella, indictaque Chriſto
Exitia, & nullæ paces; bella, horrida bella;
Dum ſacra Threiciæ teneant Capitolia Lunæ,
Integer & totum complerit circulus orbem.
Heroam at ſobolem libato è ſanguine ducit

* *B Virgo hoc nomine olim Rhodi, nunc Melitæ celebris*

dierat, Geticos olim quæ frangeret æſtus,
nc magnos latè Heroas, promiſſa Gelonis
itia, & claſſes, & bella, & fœdera, & artes:
epiùs & patrio fumantem ſanguine pontum,
entuços Turcæ excidio, ſic volvere Parcas,
ic vulgus canere, atque antiquæ oracula famæ.
Id patrius metuens Genius, terráque mariſque
inſequitur pridem Heroes, ipſóſque paternâ
Jam ſede expulſos per ſaxa, per æquora latè
Exagitat, nullâque ſinit conſiſtere terrâ.
Errent, deficiant, ſcopus hic, hæc gloria; ſortem
Per damna & caſus, vexando exſcindere gentem.
Solverat è portu, Rhodiiſque exceſſerat oris
Collecta exilio pubes, Equitúmque Magiſter,
Ipſi Equites: ſequitur claſſis, ſacríque Penates,
Et ſpolia, & veſtes, lectæque è divite Gaza
Relliquiæ; fugiunt turres, arcéſque recedunt.
Labitur ex oculis annis regnata ducentis
Chara & nulla Rhodus! virtus quamquam integra
perſtat
Ingentéſque animæ; manet alto in pectore vulnus,
Curáque, & infidis fruſtrà ſperata Latinis
Auxilia; Heroes ſolatur cognita virtus,
Maioréſque ipſis animi crevere periclis.
Ibant bis denæ puppes, vela alta cadentúmque
Agmina remorum, & miles; ſua cuique figura eſt,
Nomen cuique ſuum, ſuus & cum nomine ductor.
Eſt Elephas, Panthera & Linx, Leo, Tygris, &
Urſus,
Eſt Aquila & Falco Phœni, Philomea, Columba,
Milvius, hinc Laurus, Palma, Æſculus, atque Cy-
preſſus,
Junctæ ali; aſcriptæque icones, & Lemmata, & Au-
Tales & tulerat bona pax, bona tempora luſus (rum,

Eminet his tandem Pan omnibus altior unus,
Ille Deorum ingens numen, cui paſcua circum,
Fiſtula, diſperſique greges, feſta agmina; vanos
Nec ciet ille metus, & campos carmine mulcet:
Abſtinet, ille Lupos, fontes & gramina monſtrat,
Hoc puppi nomen, Lemma hoc, ſedéſque Magiſtri,
Sylvas ille regit, populos regit iſte Magiſter.
Non tulit hos animos diris ſuffuſa venenis
Argante ſævum ſtygis implacabile monſtrum;
Thracibus & devota ſuis, maga Turcica, Thraces
Venditat illa ſuos, rapit ad certamina Thraces.
Infernos ciet hæc Manes, ſummáſque per auras
Invehitur: ducit quercus, & flumina ſiſtit,
Eumenidûm ſoror, & Scythicis dux improba Larvis,
Chriſtiadis infeſta, ipsíque infenſa Magiſtro.
Profundos penetrat tractus, horrentia Ditis
Limina, ſecretóſque ſpecus, ubi pallida marcet
Et triſtes nectit populis Diſcordia nodos.
Antrum immane, ingens, tenebræ, ambagéſque receſſus;
Mille doli volitant circùm, Lemuréſque ſuſurri,
Cæca odia, & patulis centum mendacia buccis,
Injectíque metus, variúſque ad compita rumor,
Ambiguæ voces, & diræ ſpicula linguæ;
Et linguæ infames, & læſæ vulnera famæ,
Irruit Argante, & plenas dabat ore querelas
At quæ tanta, ſoror, tumidæ fiducia gentis?
En victi, invictique Equites? tenet æquora Claſſis;
Exportantur opes pelago? non patria tangit.
Non natale ſolum: Viduæ, Matréſque, Nurúſque,
Et pueri? non ulla Rhodus, non ulla ſalutis
Præſidia, incerti curſus, exhauſtáque bello
Agmina, non ingens numerus, non pondera Gazæ,

n ſocij ; fugiunt victi, incertique feruntur;
.ultare putes tamen; atque inſurgere victos!
ſe etiam ſenior, plenis vix utilis annis,
:cuſſus, profugúſque, an mentem, an pectora flexit?
is eadem, conſtans vultus, atque impigra bello
)extera, diſponit, mandátque, regitque, præitque
Jnus par oneri, curis par omnibus unus.
Quidquid id eſt: nova bella tument, Rhodus altera ſurgit;
Hos equidem victos timeo, atque infracta periclis
Pectora ; ſed tumidam præſtat contundere gentem.
Quare age, chara ſoror ; faciles tibi mille figuræ;
Mille favendi artes; Amaral jam propria laus eſt,
Laus tua parta Rhodus : per te Solymanus & omnis
Victor Arabs, Latiis das ſemper creſcere turbis,
Mutuáque adverſos retines in vulnera Francos.
Diſjice compoſitas paces, populóſque Latinos
Concute, miſce odiis; ne quà ſuccurrere victis
Ejectámque uſquam liceat ſubducere claſſem.
Dixerat. At facili plaudens Diſcordia vultu,
Hoc genus inviſum nobis, ritúſque Latini,
Et ſanctæ Leges, & juſſæ mutua pacis
Fœdera, Chriſtiadas odi, exoſóſque fatigo;
Chriſtiadum Rhodios odi, terràque, maríque
Inſequor, offendúntque Cruces, Crucibúſque ſuperba
Vexilla, atque omni reſonans celeumate Chriſtus.
Annuo; diverſos totâ committo Latinos
Europâ ; arma armis oppono, regnaque regnis,
Littora littoribus, confundo ſacra prophanis;
Nec tantis unquam valuit diſcordia turbis.
Tu verò claſſem intereà maria omnía circùm
Sparge, ſoror, toto ejectis claude oſtia ponto ;
Neu remeare queant tumidi, neu figere greſſum :
Errent ; deficiant ; gentem cum nomine perdo.

Vela dabant Rhodij,& ſpumas multo ære ruebant;
Auditum Chriſti nomen celeumate longo,
Reſponſant ſcopuli, & toto ſonat æquore Chriſtus,
Et proræ proris,& puppes puppibus ibant
Compoſitæ,incumbunt remis,velíſque miniſtrant.
Fluctuat & claſſis latè, & ludentibus auris
Criſpatos referunt vexilla undantia fluctus?
Vibratæque Cruces paſſim,& Crux omnibus una
Altior; hæc claſſem regit, & ſolatur euntem.
Tendebant magno in pelago, portúmque vovebant,
Incerti quò fata vocent; ubi ſiſtere detur,
Cretam tamen votum eſt,ſi fas attingere Cretam,
Proſpectant latè pelago, & vaga littora tentant.
Hic Eubœa ſedet, ſtatio fidiſſima victis
Credita; laudabat terram, & celebrabat eundo
Navita,qui fontes,quæ fontibus indita virtus,
Vitaque,quàm varios pecori induxere colores.
Alternis furit Euripus, noctúque diùque
Fluctibus incurrens fluctus, crebérque procellis
Circulus, ô curas hominum, vanoſque labores!
Omnia ſcire nefas! gemit alto in vortice ſtultus
* Heu Sophus!& miſerum ſuus urget & obruit æſtus!
Hæc porrò,hæc celebris Delos,nec fluctuat uſquam
Inſula,nec magnis parva incunabula Divis,
Apta tamen miſeris ſtatio;Samus ecce metallis
Inclyta, dives opum, & felicis munere glebæ:
Huic olim maris imperium, fortunáque conſtans,
Et noſtros meruit, meruit Junonis amores.
Quis te prætereat Lesbos? tua vina,roſaſque,
Floréſque & fructus? hos colles Bacchus amavit,
Hos amat! atque iſtos affectant Numina ſuccos!
Hic fœdæ Harpyjis Strophades, nec fabula vana,
Hinc notum Heroum genus,hinc ſparſæ æquore toto

*Ex vulgi opinione.

Cyclades,& pulchræ diffuſo in marmore gemmæ,
Lemnius en collis, colliſque rubrica, ſigillúmque,
Et ſanos toties Lemnios cantata per uſus.
Hinc tela,hinc ignes, fornax, Vulcaniáque arma
Et Brontes,Steropéſque,& nudus membra Pyracmon,
Fatales clypei, & ſculpti magnâ arte labores,
Triſte quoque hîc fatum Vulcani, hîc fulmina ſenſit
Improbus, exuſtúſque refert ſua fulmina collis.
Talia cantabat Rhodius, curſúmque levabat,
Et curas lenit Vulgus, fallítque dolorem.
At Liladamum altæ fodicant ſub pectore curæ,
Urit capta Rhodus, raptæque injuria palmæ,
Et Rhodios triſtis recolit,plangítque triumphos,
O Rhodus! ô Rhodium nomen! cùm noſtra,tot annos,
Undique ſolliciti captarent fœdera Reges!
Et magnum Rhodus auxilium, magnúmque ſonaret
Perfugium, Græcis columen,vallúmque Latinis!
Tutior haud uſquam portus, non Inſula ponto
Clarior, at quales Rhodus, heu! ſortita Tyrannos!
Nos olim Solyme, quanto nos aurea Cyprus
Fœdere, quot votis ſocios excivit amicos,
Tutoſque hinc Arabes, pulſos hinc ſenſerat hoſtes.
Et quantus terror, quantum Rhodus inclyta nomen!
* Tu quoque,tu Carolina, ſinus cùm nacta paternos
Fueilliádemque pium, & præcelſam in Principe mentem
Tu juſtos quoties Rhodios, fortéſque, fideléſque,
Ultrò appellabas, dextram, genua ipſa tenebas?
Tutóres Regum ejicimur! nec Regibus uſquam
Certa fides, portúſvè, aut promptæ ſigna ſalutis!
Non finem fata oſtendunt,non littora portum.
Et Rhodios rurſum relegit,plangitque favores.
*Qualis Raymondus quondam, ſupplexque Rupinus

* *Hiſt. Melit.* *Hiſt. Melit. lib. 2. c. 4.*

Intrepidos ad opem Rhodios, dextrámque, fidémque
Ambjerit, Rhodiaſque manus, animóſque canebat.
a Qualis & Andræas, lectâ ſtipante catervâ,
Hungarus (& totis ibat Germania ſignis)
Implorabat opem, ritúſque, domúmque ſubibat
Jam frater, fratréſque ſuos, ſocióſque vocabat.
Uritur, & totum juvat exſaturare dolorem;
Quæſitámque Rhodon primùm, primóſque labores
Retractat, virtutem Equitũ, primûmque triumphum,
Quantis porrò jerit famoſus Villaret armis;
Magnum opus! & magni major fiducia cæpti!
b Biſ-denæ errarent puppes, regerétque Magiſter:
Huc Genua, huc Siculæ conjunctis viribus ibant,
Auſoniæque trabes, bellúmque, dolóſque ferentes,
Qualiter immiſſis gregibus, gregibúſque latentes
Interfuſi Equites mentito tegmine, & armis
Irruerint, ſtragémque darent, portáſque tenerent.
Admotis alij ſcalis per tela, per ignes
Erumpunt, urbémque tenent, captâque fruuntur.
Heu Rhodus! exclamat, canis heu dedecus iſtis!
Villaret! en quantam conquirit Villaret urbem?
Quæſitam amittis Liladame, amittis inultus!
Me tantùm vidiſſe nefas, hauſiſſe dolorem?
Tot ſtrages inter, tot bella, & funera, mortes
Non ullo potuiſſe ſenem procumbere ferro?
c Omnes uno Equites potuère occumbere campo;
Crac teſtis, reſtatque decus, nec deleat ætas;
Aſt ego! nec tali! ſed vos, vos mollia teſtor
d Vulgi conſilia; & vos abſtinuiſtis euntẽ,
Parſiſtis plebi, ô ſocij; noſtræque ſenectæ!
Turbari Cœlum intereà, micat ignibus æther,
Intonuit lævum, pontúſque remugit, & oræ;
Aſpera diverſi coeunt ad prœlia venti.
a *Ibid.* b *Hiſt. Melit. l. 3. c. 2.* c *l. 2. c. 9.* d *l. 9. c. 9.*

entes fluctus fremere,& conſurgere montes
arum montes, æquatáque culmina Cœlo,
ara mox pandi, atque imas oſtendere abyſſos.
c Notus , indè Eurus laté, madidúſque procellis
cus, & ſparſis longè proludit arenis
ırſant,verſántque,agitántque; immobilis hæret
ſis, & adverſis pendet ſuſpenſa tyrannis.
lexi remis remi , illiſæque carinæ
áque jam velis, jam puppes puppibus inſtant,
nibus idem animus Fúriis , furor omnibus unus
uere, aut toto Rhodios diſpergere mundo
birat nempè Argante, triſtíſque procellam,
ritus intus alit,totúmque infuſa per auras
ns agitat Cœlum, & magno ſe turbine miſcet.
alis ubi humanos artus malus inſidet ardor,
nfuſi humores pugnant , cum phlegmate ſanguis,
gus cum cholera; verſántque, agitántque jacentem;
ıguet & affectos,niſi quod febris incitat artus,
trahitur feſſum in ſponda, & ſine robore corpus.
cilicet hoc unum deerat , Pater optime rerum,
ros exclamat, veſci communibus auris,
c licet extorres ! Cœlóque, ſalóque, ſolóque
cutimur! quanquam Superi meliora reſervant
ocij : patimur, ſed teſte & vindice Chriſto,
imus & hic Ductórque Heroum,Equitúmque Magiſter,
tollantque Cruces depictæ, animéntque ferentes,
acti animis; quocumque vocet fortuna; Deuſque,
Crucibus devotæ animæ,& ſignata labori
ctora, durate, & pulchris inſiſtite factis.
Nec ſemper venti conſtant, hic ille remittit,
ncuntur, vincúntque ſimul; fluitare triremes
tereà, & ſolvi,per & avia , & invia ſpargi
ictantes , quò quæmque ſuus demùm impulit error

Fortè fuit Vates celebri de nomine *Paſtor*
Hirſutus nemorum cultor, patiénſque laboris,
Horrentes circùm villi, jejunia longa,
Et ſitis, & lachrymæ, & nudis veſtigia plantis.
Legerat & priſcos patres Pambóſque, Stylitáſque
Et Pachomos ſacri faſtigia maxima ruris.
Venturos aperit caſus, & fata recludit
Abdita, Chriſtiadis jubar, interpréſque Magiſtro.
Ille Arabes, captámque Rhodon longè antè canebat
Armatam inculcans Nemeſim, inſtantémque cruentæ
Vindictam exitio, nec ſi mens læva fuiſſet,
Audirent Rhodii, & forſan Rhodus alta maneret!
At præceps vitium eſt! facilis deſcenſus ad imum,
Sed revocare animum, & meliore reſurgere vitâ,
Hoc opus, hic labor eſt: pauci, quos ardua tangit
Gloria, nec duris terret Metanœa flagellis!
Afflati potuêre! hic fortè Joannis ad aras
Dum vigilat, meritóſque aris imponit honores;
Communem hunc Equites, proprium colit ipſe Pa-
En Deus ex alto: nec falſa illudit Imago: (tronum
At damnata Rhodus! vanas, ait, abjice curas,
Nil Scyta, nil Amaral! cadet & me vindice ſolo.
Impuræ huc noctes, huc Bacchanalia, ludi,
Orgia! non Equites decuit, Chriſtíque ſequaces;
Nec longum eſt, ſummámque trahent mala feſta rui-
nam; ſ una eſt,
Huc ſcelera, huc cumulus ſcelerum! & ſors omnibus
Æternos quiſquis lædat, vel ſpernat honores.
Hâc olim dextrâ ſontes cecidère, cadéntque
Attila, Sennacherib, Alaric, Lulianus, & Aſſur,
Hâc & fœda Rhodus! quanquam diſcrimine certo,
Et bona fata bonis! tu tantùm hæc pauca Magiſtro.
Sic placitum; ſed macti animis; Rhodus altera ſurget
Nec procul, & melior, nullis ſuperabilis armis.

Errabunt tamen, atque errent, pugnéntque, revincántque,
Et decet Heroes! veniunt hìc dote triumphi!
Nunc ergò madidus lachrimis, madidúſque procellis
Orabat rurſum Vates, hæc ergò tuorum.
Cura, Pater, duris hæc ſpes, Pater optime, rebus?
Capta Rhodus! jam nulla Rhodus! ſed & altera ſurget
Altera quæ tandem? & nullis ſuperabilis armis.
Ergò ubi tanta fides? luerint pro crimine ſontes,
Quid Juſti meruère? ubi fas reparare labores?
Quando conſiſtant? tenues vagus abſtulit æſtus,
Relliquias Equitum, & ſpargit toto orbe ruinam.
Hactenus everſam patriam, primóſque labores
Solabar, meliorque animum fortuna levabat;
Ecce iterùm & Maria, & fluctus, & prælia, & hoſtes
Pax nuſquam, ſtatio ve, omniſque excluditur orbis,
Accidit oranti viſum: ſeſe Inſula Vati
Objicit, atque oculos, animumque tenebat Imago.
Non vaſta illa quidem, ſed magnis nata triumphis
Inſula; Laudabant Veteres, clarámque ſonabant,
Hinc ſcopuli immanes, præruptáque culmina: nulli
Hinc portus, nullis ſtatio, acceſſuſvè carinis.
At geminus patet indè ſinus, tum mollis ad æquor
Deſcenſus, faciliſque, hinc rurſus & altera ſurgit
Inſula, conjunctóſque ſinus tenet altera, duplex
Et minor hinc geminus ſe pandit in æquora portus,
Hinc major, minor hinc, majorem tertia complet
Inſula, nec magna hæc geminos quoque dividit ingens
Spina ſinus, portúſque; & latum excreſcit in æquor.
Impoſitæ his dorſo turres, & mœnia, & arces
Oppoſitæ, lævam tenet altera, & altera dextram,
Hoc illi Michaël, proprium huic Santelmia nomen.
Urbibus his conjunctæ arces, arx imperat Urbi,
Defendítque, regítque, omnem procul abſtinet hoſtē,

Urbs antiqua patet: mediam facit Inſula ſedem
Molliſque aſſurgit clivo; proſpectus; & ingens
Hinc atque hinc maris Imperium, tecta alta domorum
Extructi fontes, & celſa palatia, & horti,
Et Rex hortorum celebri de nomine Verdal.
Hìc nemora, hìc fontes, intextæque ordine cedri,
Emiſſæque Scyphis Lymphæ, & ſalientibus undis
Vibratum flûmen, refluúſque aſpergine nimbus.
His etiam felix Cœlum, & bona ſydera terris,
Pendentes oleis baccæ, gemmæque tumentes
Arboribus, ſata læta & dulcis fontibus humor.
Hìc olim Junoni aræ, atque immania Templa:
Relliquiæque Deam monſtrant, ſua Templa, ſuúſque
Herculi honor pariter, ſupereſt cum pulvere nomen.
Antra quoque exceſis ſcopulis, & plurimus antris
Horror, & effoſſis monumenta educta cavernis,
Atque notæ paſſim antiquæ, vox punica, ſcriptas
Uſque hodiè Patrij Ambages novère Coloni:
Martia gens, longi crines, promiſſáque barba;
Huic enſis, jaculum & pugio, frons torva, colórque
Ferreus; audère, his lex prima, & parcere nulli.
Apparent picti è tabula longo ordine Reges,
Et patria & nomen, Reges, Equitúmque Magiſtri,
Palmarêſque Cruces fulgent, quos prima tulère
Sæcula, quos olim reddent ventura Magiſtros.
Villaret à primis, primus Rhodiúſquê Magiſter
Pagnacus, Nova-villa, Goſonus, Cornelianus,
Pinſqué, Berengerius, fortis Luliacus, & ingens
a Hæredia, & Nallac, Flavianus, Laſticus, ardens
Myllius; infelix Zacoſta; Urſinus, & Heros
Heroum Albuſſo, micat, æternumque micabit
Famoſus factis, famâ & virtute Magiſter.
Amboſius, Blancfort, Carretta & Vilrius; ætas
a *Naillac Gallis*

Quemque notat, vultuſque,& avitæ ſtemmata gentis.
Noti omnes, ſed quos ætas ventura reſervat,
Mirari, non noſſe datum, Lombraſcus; Jallus,
Atque Omedes, & Senglius, & Pariſot, de Monte
Magiſtri,
Heroëſque, alios oſtendunt fata; neque ultrà
Jam fulgere ſinunt, cunctos, ſua proferet ætas,
Nomina vera equidem ſed adhuc ignota Prophetæ;
Miratur, numerátque, legítque, hærétque legendo.
b Inſtratum videt hinc ter centum navibus æquor:
Atque urbem vaſtì Turca obſidione premebat;
Succurrunt Latij Reges, lentúmque reſolvunt
Obſidium, fugiunt Turcæ, fugientibus inſtant
Auſonij, Rhodiique; & laus æterna manebat.
Parte aliâ Phialus rurſum, immitíſque Dragutus,
Muſtapha,Mullauſen, fortis cum fortibus Aga,
Sangiacíque, Aſapéſque, & lecto è flore frementes
Janniſari & Tygres, Urſique, Apríque, Leonéſque
Atque Lupi: his crudi telis, his pellibus ibant:
Mattachitæ variis picti, inſcriptíque figuris.
Vexilla, & Lunæ,& tectum ſub navibus æquor.
Aſt Equites contrà oppoſiti, Cardona, Superbus
a Copperus, atque Egaſar, Medran, Miranda, Robléſque,
Montſerrat,Romegat, & magnis Caſtriot auſis.
Centum alij, fidum vulgus, devotáque pubes,
Tela quoque arma, faces, tormenta, & machinæ,& artes,
Ardentes ollæ, ligna uncta, trabéſque flagrantes,
Circuli, & implexi connexis orbibus orbes,
Accenſi; & piceæ laté denſo igne procellæ.

b*Hiſt. Melit. l. 6. Obſidio Melitæ Sub magno Magiſtr. de la Valetta.*

a *Coppier Germanis.*

Hàc tentat portum Phialus, propriam inde phalangen
Aga urget; tenditque; ſtetit Santelmia turris,
Obnixíque Equites; ſubeunt Aſapéſque, Spachéſque
Franguntur, redeúntque, alto Santelmia fuo
Volvitur, huc omnis demùm impetus; undique pugnæ
Undique bella; labat turris, ſuccuſſaque pendent
Mœnia; ſperatum hàc tentat ſummittere Robles
Auxilium, immittitque, redit violentior Aga,
Virque viro, arma armis hærent, cædúntque, cadúntque
Victi victores, ſtetit alto in pulvere ſanguis, [que
Confuſúſque, undánſque, & multæ in ſanguine mortes;
Hìc ruit excuſſus tormento, hìc rumpitur Aga,
In partes, & fruſta volat, cadit inde Dragutus;
Fumantem vomit iſte animam, infaméṁque cruentus
Exertat linguam, atque undant cum ſanguine Diræ.
Hìc etiam obſeſſi languent, fractique labore
Vulneribúſque Equites, quærunt per vulnera mortem.
Sexaginta intùs reſtant; ſpes nulla, quieſve,
Non pulvis, non tela; unus ſuper omnibus enſis:
Ire juvat, rumpúntque; cadit Miranda, cadénſque
Ipſe hoſtes ruit in medios, vibrátque ſatiſſam
Exturbatque Egaras; cadit heu! premitúrque, cadenti
Offuſi obtruncant caput, inſultántque jacenti.
Scanditur; & jam altis undat Santelmia Lunis,
Exclamántque Equites, redimit, longiſque reſervat
Muſtapha ſuppliciis: hi prono vertice pendent
Sublimes pedibus, raptis è ſtipite truncant
Colla, manúſque, ſecat medios, & lata cruentis
Vulnera decuſſat Crucibus, rurſúſque pudendis
Junctos ſtipitibus pelago demittit, & urbi
Immittit, propriæ horrorem ac ludibria genti.
Hìc fruſtra obſeſſos tentat, fractóſque labore

Muſtapha, conſurgunt Equites, præit ipſe Magiſter
Arma viri, arma; ruunt, demùm quà Senglia reſtat
Inſula, deducunt puppes, majoraque fumant
Tormenta, heu ſtrages alternæ! heu funera! toto
Scuta natant, galeæque, & membra, & corpora ponto
Averſæ latè puppes, hi puppibus hærent
Affixi, exuſti hinc alij; *Memet* ipſe ſuperbus,
Præſentiſque author belli ſuſpirat ab alta
Incluſus cavea, diráſque eructat inanes,
Illiſo ad murum cerebro, redit ultimus Alger,
Exoſúmque parat nunc tandem abſolvere bellum.
Heu ſtrages! fluctus irarum; heu funera! Turcæ
Decedunt, urgent Equites, & ringitur Alger;
Hinc tandem jurati omnes ſimul omnia tentant,
Ultimaque, incumbunt muris, portáſque revellunt
Conſcendúntque, at contra Equites, tardántque, retundúntque,
Atque premunt, huc tela, faces; ſpes arma miniſtrat,
Tendere pars jaculis, piceos pars volvere nimbos,
Spargere pars vallos, vulſoſque impingere muros
Hoſtibus, & pro ipſis opponere pectora muris.
Hinc ſocij, hinc Equites ſignum dabat ipſe Magiſter.
Hiſpanæ en tandem puppes, dudúmque vocatum
Auxilium, dubitant Thraces, mox vaſa recondunt;
Fruſtrà obſtat Phialus, portas effuſa per omnes
Inſula prædonem inſequitur, prædáſque revellit,
Diffugiunt, ſparſæque implent maria omnia puppes.
Succedunt contrà Siculæ, junctóque triumpho
Plauditur; æternæ victrix manet Inſula famæ.
Reſtitit attonitus *Paſtor*, quæ nomina? turres?
Quæ bella? annorum reputat monumenta priorum;
Nil uſquam tale auditum! quæ ſera nepotes
Olim fata manent? qualis cùm clauſit ocellos
Morpheus, & laſſos blandus ſopor irrigat artus,

Grandia ſopitos attollunt ſomnia ſenſus,
Et meminiſſe juvat vigilem, & narrare decorum.
Attonito accedit Deus, atque hæc addidit ultrò.
Vidiſti? at Rhodiis fixa hæc, hæc ultima ſedes,
Nec jam tanta modò hæc, ſed tantam proxima reddent
Sæcula, majoremque dabunt per ſæcla Magiſtri.
Æternus Turcis ſcopulus, firmumque Latinis
Præſidium, teget Italiam, ſanctúmque Senatum,
Urbem, orbemque ſimul! quánquam bella, horrida bell-;
Obſidio non una manet, Solymánque, Mulaſſem,
Atque Amurath ſæpè infeſti; ſed & ipſe Latinos
Armabo Reges contrà, junctiſque ferentur
Auxiliis, addamque animos, hoſtem ipſe retundam.
Invicti ſtabunt Equites florentibus armis,
His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Sed vaſtum maris Imperium, jugéſque triumphos.
Æternæ his ſunto leges, æternaque pacta; [ſtis,
Quodcumque inciderit vel bellum, aut caſus, & ho-
Ducere primam aciem, nulli ſervire tyranno;
Nullum vectigal, nulli ſe dedère victos:
Luctari paucos multis, ſeu vincere certos
Sivè mori, donec jubeat gentémque ſuperbam,
Impuróſque canes, & ſpurcam exſcindere ſectam
Exſcindentque invicti Equites, Equitumque Magiſtri
Errabunt tamen; atque errent, ſudentque ſub armis;
Et decet Heroes! duris conſtantia gaudet!
Tentabunt alij Regnis latè addere Regna,
Turbare unanimes populos, armare rebelles,
Mutuaque electam per vulnera cædere gentem;
Abjicere ad plebem faſces, vilemque Senatum,
Commaculare aras, flammáſque immittere Templis:
Tu celebrare Crucem, & ſanctam defendere Legem,
Tu

Tu premere Imperio Turcas Liladame memento ;
Hæ tibi erunt laudes, nullámque admittere pacem,
Solvere Chriſtiadas,Geticos includere Reges,
Parcere Captivis,& debellare Tyrannos:
Miratur Vates , & viſa audita revolvit.
At claſſem intereà varius longè abſtulit æſtus,
Diſperſique errant Equites , portúmque requirunt ;
O Rhodus ! & portus ! & propugnacula ! & arces !
Jam nec ripa licet ! Lybicas pars viſere terras,
Pars Siculos tentare aditus , pars proxima Mauris
Littora, & Hiſpanos tractus , errare per omnes
Cycladas, ignoto volvi circùm oſtia Nilo,
Quà mundus patet; & totus ſecluditur orbis!
Quis brevia & Syrtes memoret , fluctúſque, pro-
celláſque,
Illiſas ſcopulis puppes , fera prœlia , & hoſtes
Et bella & fraudes, & damna , & vulnera, mortes,
Inſtantes pelago Turcas, tenuéſque Dragutum
Relliquias armis latè, veliſque prementem ?
Effudère Arabes ſeſe, totoque ruentes
Deſerto miſeris impunè illudere turbis,
Diripere , & totis vitas divendere gazis.
Quis ſtructas latè inſidias, & ſurda nocentum
Uulnera? quis junctos telis, ſudibúſque colonos
Omnibus effuſos campis, ripiſque ſedentes,
Tranquillas ne quâ liceat contingere terras ?
Omnibus haud aliter , quàm ſi ferus ingruat armis
Tartarus , aut pavidam ſubitùs premat Annibal
Urbem.
Capti etiam quandoque Equites , & longa tulerunt
Vincula; qui tandem ſancta pro Lege labores,
Pro Cruce?quanquam unus ſatis hæc ad funera Chri-
ſtus,
Proque ipſo pulchrum eſt pugnare , occumbere Chri-
ſto;
Heroes potuère, & fortia pectora poſſunt !

At jam compoſitis miteſcunt æquora ventis:
Quæruntur pelago ſocii maria omnia circùm;
Apparent raræ puppes, vix ſeptima reſtat
Integra; Pan magnus, Phœnix, Elepháſque; requirunt
Amiſſos ſocij ſocios, Matreſque, Nurúſque,
Et Pueri, & Patres circùm, Fratréſque gemebant.
Capta Rhodus viſa hic iterum, amiſſique Penates;
Unitur dolor, atque augent lamenta ruinam.
Quæ vos terra eheu! quæ vos tandem æquora Syrtes
Pectora chara tenent? vivíſnè, an triſtibus umbris
Obruta ſupremam ſentis gens lecta ruinam?
Nullanè ſpes reditûs? nullinè extrema licebit
Oſcula, non ſummas audire, ac reddere voces?
Quanquam barbaricas forſan contunditis iras
Uſque hodiè; nova bella, novos in prœlia Thraces
Excipitis; pugnate alacres, & vincite, certè
Vincitis, aut pulchro caditis per vulnera fato.
Audierat luctus Liladamus, & increpat ultrò;
Uſque adeonè novum Rhodios, Equitéſque labores,
Dura pati? ô paſſi graviora; en altera ſurgit
Nec procul hinc, melióṙque Rhodus; ſacra bella, Cruciſque
Rem gerimus, Fidei & Chriſti; pugnabit & ipſe
Cum ſociis, junctóſque feret Deus ipſe triumphos;
Diſperſi certè ſocij; ſed nulla triremis
Hauſta ſalo; tutos & habent jam fortè receſſus;
Non omnes decumanæ undæ, nec ubique Charybdis,
Scyllavè; jactatos tulerit fortuna, reponet
Jactatos fortuna Equites; en vivimus & nos,
Et ſuperamus adhuc, & dulci veſcimur aurà:
Sed neque Mars totus longè, dum Turca manebit;
Ibimus, extremóſque peto Chriſto auſpice Turcas.
Ergò alacres, ſocij; en Cyprus ſe proxima tollit
Haud noſtris Cyprus ignota, haud ignota Lymiſſus,

Sedimus hic olim, & facilem ſinit ora recurſum.
Tùm nudus caput, & tendens ad ſydera dextram.
O qui res homi num divinâ lege gubernas,
Æternaſque Deus, tibi fas invertere regna,
Transferre, atque alios aliis ſuperaddere Reges;
Tu ſedem exulibus monſtra, ſi propria Cyprus
Fataliſque, rates huc flecte, huc dirige curſum;
Auſpiciis agimúrque tuis! non obſumus ullis,
Non ullos petimus, tua juſſa capeſſere noſtrum eſt;
Tu perrumpe obices, animos, & pectora flecte.
Addidit ipſe animos Vates, & viſa canebat,
Attoniti pendent Equites, ſua nomina dici
Mirantur, pingi mores, ſe ſeque notatos
Auguriis, ipſis oſtenſos credere viſis.
Junior & Romegas, juvenis Miranda, Robléſque;
Pubentéſque ardent Equites Martémque laceſſunt:
Jamque indignantur lentos procedere ſoles,
Et pulchram affectant per tela, & fata palæſtram.
Ergò alacris rurſum hic pubes, proraſque coronant;
Reddita Crux, Labarúque, alio nec vincitur uſquam,
Vincitur hoc ſemper Signo, & fatalibus armis!
Hinc læti remis curſum, veliſque tenebant.
Multa animis Cypri virtus, multúſque recurſat
Inſulæ honos, quantis ſpumet vindemia labris,
Quàm gravidæ pecudes, quàm plenis meſſibus æſtas;
Quantus Veris honor, Fōtes; Nymphæque recurrunt,
Implicitæque uvis oleæ, & certantia campo
Munera, theſauri, & felices pondere glebæ;
Opalus, excultique Onyches, viridiſque Smaragdus,
Atque adamas, Cannæ dulces, & Cyprius æris
Fulgor, & effoſſis pretioſa metalla cavernis.
Materia hic ingens præſertim, & cedua ſylva,
Et malis abies, ſelectæ puppibus Alni,
Et tranſtris Quercus, & plenis carbaſa velis:

Et quantæ hinc pelago puppes! nihil Inſula debet,
Et propriis potis eſt claſſes abſolvere donis,
Hinc ſparſas reparare trabes, reparare triremes,
Moliri, & totas liceat ſupplere ruinas.
Hæc nobis Deus! atque addat, ſervetque per ævum.
Heu mentes hominum infirmæ, deluſaque pridem
Pectora! nec ſoli fingunt ſibi ſomnia amantes:
Et miſeris ludi dulce eſt, majoraque Veris
Credere, mortalem fallit ſpes blanda dolorem!

Finis Libri Primi.

ARGUMENTUM.

Rhodios ex Cypro excludere ſatagit Argante maligna Famæ artibus, & mendaciis. Suſpicionem de reducenda Carolina Luſignagna per Venetos è Regno ejecta movet. Conſultat Venetorum prudentia, Rhodioſque admittere tandem non dubitat. Honorificè excipitur Liladamus; orat. ad Senatores, conviviis & officioſis certatur obſequiis; dum plebs interim triremes in portu curioſè obſervat & labores, & expeditiones inſculptas. Vates in delubro Crucis in monte Olympo, triſte olim Cypri fatum deplorat. Huc Heros cum ſuis ſuccedit adorandi gratiâ; hinc antiquam Lymiſſii hoſpitium recognoſcitur, & relicta Ordinis ibi olim ſedentis monumenta; & rurſus anteſedes optatur. Equites per Cyprum fuſi Patriæ deliciis ab diuturno labore recreantur, Heros interim majoribus curis, & conſiliis occupatur, & ad ſperandum excitatur.

LIBER II.

At Cyprias longè Argante præverterat oras.
Junctáque Fama comes ; centum huic linguæ, oraque centum,
Mille artes, pleniſque undant mendacia buccis.
Diditur in vulgus laté, ſpargitque ſuſurros,
Veráque confundit falſis, atque omnia miſcet;
Adventare Equites Rhodios, Equitúmque Magiſtrum,
Et pubem, & vulgus, totámque à ſedibus imis
Ire Rhodon, variiſque extorrem quærere terras.
Invenient, facientvè viam ; ſors ultima cogit,
Imbrobáque, his facilis, divêſque, his commoda Cyprus;
Moliri Cyprum ; totam huc impellere claſſem.
Quis porrò obſiſtat venienti ? altevè receptum
Expellat tandem, ſi fortibus inſuper armis
Inſideant, totiſque velint contendere ſignis?
Antiquos quid ſi ſocios, nuperque Rebelles,
Et Patrio tentent Carolinam intrudere Regno ?
Nec procul illa quidem, & ſperant, muſſantque re-
Jurati quid ſi Turcæ nova fœdera rumpant? [belles,
Accuſentque hoſtes noſtrâ ſtatione receptos ?
Effundant claſſem pelago, extremáſque ſequantur
Relliquias, geminam involvat ſors improba gentem.
Nùm ſaltem miſſævè preces, ſummiſſavè primùm
Munera? Victores ſubevnt, totiſque ſuperbi
Portubus, atque iſtis ſuccedunt undique terris!
Quidquid id eſt, timeo Rhodios, nec amica petentes
Littora, bella tument, nova bella, iræque vetuſtæ,
Oſtendunt cladem, at ſociis nova regna parantur,
Hic longè ambages, longi argumenta doloris.
a Nata fuit Regi Cyprio Carolina, ſed, eheu!
Therſitem pro patre tulit, pro matre Novercam.

a *Ex Hiſt. Meliténſ.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Matri aderat Nutrix, nutricique adfuit ipſi
Filius, hàc dignus nutrice & matre Noverci.
Dum ſegnis Torpet genitor, muliebria ſenſit
Imperia, & durum gemuit miſera Inſula pondus.
Scilicet inſanum nutrici huc uſque remanſit
Imperium, & grandem nutrix ludebat alumnam:
Primoſque ambierant nutrix, & natus, honores.
Degeneres animos favor arguit, atque poteſtas:
Nec quemvis magnum eſſe decet. jam grandior ibat
A teneris Carolina, & pulchro nubilis ævo,
Affuſæ huic latè Veneres, riſuſque, jocique,
Lilia tincta roſis, habituſque & lactea cervix,
Effuſi crines, ſubtortum crinibus aurum,
Spicula mille oculis, & mille ex ore catenæ,
Ingenium, moreſque, & virtus, optima virtus,
Pulchrior,& pulchro ſpirans è corpore virtus,
Mille proci circum, plauſuſque, & munera, cunctos
Inter, ſacra procos, ſervatque invicta decorum
Solorum expectat nutus, & juſſa parentum.
Vicit Luſiades Princeps, & ſolus amores
Abſtulit, hic plauſus populorum,hic gaudia,honores,
Hæredem at ſentit Cyprus, laudatque, micatque
Jam melior Princeps Carolina, hinc anxia nutrix,
Et puer, & quid non mortalia pectora cogis
Ambitio infelix? miſcet manus improba ſuccos:
Tabuit infelix Princeps, heu grandibus auſis
Inclytus, & factis. & primæ in flore juventæ.
Heu vidua! infelix vidua! ablatum ergo reſumit
Cum nutrice puer frænum, paribuſque premebat
Imperiis, Carolina gemit, ſervoſque potentes,
Degeneres, eheu faſtus, vultuſque ſuperbos,
Atroceſque manus tulit, & ludibria, & iras,
Nutricique favet mater, natamque repellit.
Huic frater, nothus ille fuit, ſed ſanguine ab uno,
Et Luſignano clarus de nomine Princeps.

Implorat fratrem ſoror, immiteſquetyrannos
Avertat regno,& viduæ, lachrymaſque marito
Permittat, charoque, orbatam hærere ſepulchro.
Scilicet exarſit frater, ſervumque ſuperbum
Immolat, & proprio nutricem ſanguine fœdat,
Reſpirare ſoror, regnare: ecce altera Regum
Obſequia, ardenteſque proci, ſponſamque Sabaudus
Emeruit, primoſque refert læta Inſula plauſus.
Heu rurſum cruda ambitio! de fratre tyrannus
Extitit, affectat Cyprum, Soldanus in armis
Advolat, accurrit Venetus, magniſque feruntur
Auxiliis, Venetos ducit Cornarus,& artes
Addidit, huic proles fuerat Catharina, Senatus
Hanc legit, & magni deinceps hæc filia Marci
Dicitur; hanc ducit Nothus, & ſibi fœdera, claſſes,
Regna parat, ſoror exigitur, regnatque tyrannus;
Regnat,& hinc Cypriam ſibi vendicat Hennetus oram.
Implorat Rhodios Carolina, Equitumque Magiſtro
Accidit, audivère Equites, miſeramque tuetur
Aubuſſon primus: Venetus fruſtrà obſtat, & urget,
Reginam amandent Equites, ſi fœdera ſervant,
Ardentemque facem patriæ, fontemque malorum;
Huic magis aſſiſtunt Equites, perguntque tueri,
Theſauroſque parant, nautas,& vela miniſtrant,
Extremiſque juvat Rhodios ſuccurrere damnis:
Hoc Rhodus eſt! vani indè metus, tacitique dolores,
Murmuraque, & voces, ſciſſum in contraria vulgus;
Talibus ergò ibant Argante,& Fama ſuſuris,
Uſque omnes tanti eſt Rhodiis opponere gentes!
Reſtitit hic prudens Venetum ſapientia, & altam
Commendant latè hanc populi, ſanctumque Senatum
Hæc populos regit, hæc ſociat prudentia Reges,
Hæc regit Italiam, & Geticos ſtitit unica fluctus.
Profundas amat hæc latebras, altoſque receſſus,

Huic portæ centum, centumque obducta catenis
Oſtia, non plures Styx interfuſa mæandros,
Non plures labyrinthus habet, Phlegetonvè recurſus;
Evulgare nefas quidquam, & pede pendulus uno
Plurimus infidæ Luerat perjuria linguæ
Perfidus, illuſusvè dolo, cenſuvè Senator.
His artes, legeſque olim, æternumque ſequendæ
Publica res, patriæque ſalus, & grandia latè
Fœdera, perpetuæ claſſes, & cenſus opimus,
Temporibus ſervire, auriſque urgere ſecundis.
Fidere vix ulli totos; non viſere gentes,
Vix aliquo externos congreſſu admittere vultus.
Legatos audire palam, cognoſcere mores,
Nullis cognoſci, neſciri, & ſcire potentum
Librare imperia, & ne quem fortuna ſecundet
Altior, huc illuc flecti, certoque ſuperbos
Dejicere, erigere afflictos moderamine Reges.
Rumorem hæc ergò ſenſit, junctuſque Senatus
Aſtitit, & tanto in diſcrimine conſultabat.
Alternant varij, at Senior, Princepſque Senatus:
Quis tandem Rhodiis finis? ſtatiovè, quieſvè.
An bellum, an patrio Carolinam intrudere Regno?
Exulibus detur ſtatio, & ſperata quieti
Otia, nec Latiæ gens hæc non utilis oræ,
Profuit & pridem, & Geticos uſque abſtinet æſtus;
Si bellum, quæ vis bello? quæ fœdera? claſſes?
Quæ pubes, trahitur vulgus, triſteſque ſequuntur
Relliquiæ; & Scythicæ demùm faſtidia turbæ,
Dimiſere etiam Carolinam, huic reddere Regnum,
Qui valeant victi? extorres, ſibi conſulat exul,
Non aliis: ſuperant nobis mileſque, triremeſque,
Artes, auxilia, Ægyptus vis nulla rebelles
Adjuvet, & noſtris properant accedere ſceptris.
Hoc decet, hoc caput eſt, venienti inſtare Magiſtro

Ne quem Reginæ oſtentet, jactetvè favorem.
Compoſitoſque ſciat repetito fœdere Turcas.
Nec neget hoſpitium Turca ipſe, nec iſta protervus
Arguat officia: & miſeriis ſuccurrere fas eſt,
Fortibus, & ſociis: miſeris patet undique Cœlum,
Cum Cœlo,& tellus pateat, tegit ipſa jacentes.
Dixerat, aſſenſere omnes, poſuitque tumultus.
Interea exurgit Rhodiis jam proxima Cyprus;
Et Cyprum Cyprum ingeminant, vaga littora circùm
Implebat ſonus, & reſponſat plauſibus Echo.
Legatum ornatâ præmittit puppe Magiſter,
Nunciet adventum Cypriis, portumque requirat
Exulibus: quid fata velint, fata ipſa docebunt.
Apparet longè puppis,floreſque, cruceſque,
Et cantus, oleæque, & blandæ munera Pacis
Effuſi ad portum Cives: ſubit advena portum;
Excipiunt læti proceres, ducuntque frequentes.
Turba præit, ſequiturque; avidam hinc atque indè coronam
Reſpicit, attentoque orans ſtetit ipſe Senatu.
Huc magnâ victi pugnâ,madidique procellâ
Relliquiæ Thracum, & pelagi, pars tantula claſſis
Venimus, huc mandant Equites, Equitumque Magiſter;
O Cyprij, veſtrâ ſi fas conſiſtere ripâ,
Colligere errantes ſocios, componere claſſem.
Hoſpitium,communem undam, nec iniqua precamur
Littora; quid ſtatuent Superi, fata ipſa docebunt,
Augurijs agimur Superûm, ſedeſque perennes
Promittunt pridem, & meliùs ſperare jubemur.
Noſtros intereà, ſi quid Rhodus ultima poſſit,
Explorate animos, & noſtris fidite telis,
Dixerat. At ſenior rurſus, Princepſque Senatus,
Obſidium,captamque Rhodon, tantumque dolorem
Senſimus, Europæ vulnus, labemque trementis

Auſoniæ: placitum hoc Superis, & noſtra merebant
Crimina, famoſos Equites, Equitumque Magiſtrum
Novimus, & bella, & pugnas, & prælia, & artes,
Communem gemimus cladem, æternamque ruinam
Auſoniis: veſtra eſt Cyprus; ſuccedite læti, [eſt,
Quid ſupereſt; Cyprij, Rhodiiſque hæc ultima ſors,
Communes tolerare ſimul, ſuperare, labores.
Hoc unum præſtent Equites, Equitumque Magiſter,
Ejectæ re quem oſtentet, jactetvè favorem;
Compoſitoſque ſciat præſenti fœdere Turcas.
Vobis parta quies: ne turbent bella quietem,
Hinc epulæ, hinc luxus, feſtis convivia menſis:
Summiſſæ ad nautas epulæ: ſtant littore puppes
Inſtructæque rates; portis effuſa juventus
Emicat in portum; juvat ire atque agmine longo
Excipere appulſos Equites, feſſumque Magiſtrum,
Legatus, Proceresque ibant, lectuſque Senatus.
Ventum ad conſpectum; reſonat clamoribus æther;
Tormenta hinc atque hinc reboant; junctæque triremes,
Appliciti Cypriis Rhodij, Venetuſque Magiſtro,
Complexus longos, & dulcia murmura miſcent.
Certatum utrimque officiis, plauduntque viciſſim,
Et juvat hoc curas mollire utcumque triumpho;
Pulchrâ mœrori, ac damnis illudere Scenâ.
Ripæ ſuccedunt; Urbs latè effunditur omnis,
Omnis in uno hæret dudum ſuſpenſa Magiſtro.
Miratur canumque Ducem, fortemque ſenectam;
Obſidium ſubit & triſtes, longique labores,
Prœliaque, & ſtrages, & damna, & vulnera mortes;
Ærumnarum ingens pondus, nec vana laborum
Ilias: heu Cives exhauſti Equiteſque! cruentis
Corpora deformata modis! hic lumine caſſus;
Illi trunca manus, fœda huic toto ore cicatrix:

Huic cæſus poples, fractis huic brachia nervis,
Adverſæ cunctis plagæ: color æneus illi,
Huic triſtis ſpecies, tabentes omnibus artus,
Squallentes vultus, atque ora informia tabo:
Thoraces infoſſi, & ſparſus pulvere ſanguis;
Conſperſæ tabo Chlamydes, laniataque membra,
Diſcerptæque Cruces, & plurima ſtragis imago,
Exſcendunt, ſubeuntque urbem, portiſque, feneſtriſ-
Inſedere viri, pueri, innuptæque puellæ, [que
Miranturque, dolentque, & triſtia fata queruntur.
Laudibus inſperſi flores, & grandia vota,
Et grates actæ ſuperis, centumque ſonabant
Carmina, præſentes optantia carmina Divos.
Procedunt conjuncti Equites, junctuſque Magiſtro
Hennetus, hinc miles vulguſque & navita, ſervi:
Deſolatæ ibant matres, orboſque puellos
Cœlo oſtendebant, olim Thracumque, parentumque
Ultores; ſpirat juvenili in pectore virtus
Martia, & in Geticos jam nunc benè torva tyrannos.
Et placet, & miſeræ tangunt ſpectacula turbæ.
Curia magna patet, lectoque inſeſſa Senatu:
Conſedere omnes, Equites, canuſque Magiſter,
Effuſi circùm Rhodij, Cyprijque coronâ:
Intentique omnes; prudens ſic incipit heros.
Exemplum humanæ ſortis, triſtemque ruinam
Cernitis, en victi extorres, caſuſque per omnes
Jactati, veſtris huc tandem appellimus oris:
Accipio oblatos portus, feſſiſque quietem
Dum licet, at meritas unquam pro munere tanto,
Non opis eſt noſtræ, Veneti, perſolvere grates:
Penſabit: penſetque Deus, magnoque rependat,
Fœnore, quò ſparſos agitet Fortuna, Deusvè,
Non liquet auguriis certè, magniſque vocamur
Conſiliis, quid fata velint, fata ipſa docebunt

Diſperſam intereà liceat componere claſſem ;
Colligere errantes ſocios , & ungere puppes,
Tollere, & hanc olim Cypriis educere pubem.
Nec bello turbare Cyprum, aut inducere Turcas
Venimus, aut iſto extorres intrudere regno:
Non ea vis animo, nec tanta potentia victis.
Haud ignota quidem Rhodiis Carolina, nec ullis
Parſimus officiis, dum res, & fata ſinebant,
Nec piget! & miſeros liceat, viduaſque tueri
Dum licet, afflictis ultrò ſuccurrere rebus.
Magnanimos decet ! & vos magna exempla docetis;
Excipitis miſeros ipſi, exceptoſque juvatis.
Majores porrò illa animos, majoraque voluit
Præmia, mortales hæc pridem amittere curas,
Et reliquam ſtatuit Chriſto, & ſibi ducere vitam.
Jam Reges inter magnas decidere lites,
Fas diſceptare, & dubiis jus dicere regnis;
Non Rhodios, non huc Equites decet ire Patronos,
Nec licet, & Rhodiis firma hæc ſententia pactis,
Noſtros hic tandem ſi quid Rhodus ultima poſſit,
Explorate animos, melior fortaſsè faveret
Fortuna heu ! quanquàm ſedet, æternumque ſedebit
Capta Rhodus, noſtræ telum immortale ſenectæ.
Quanquam nec ſociis ardor, neque maſcula virtus
Defuit, & ſeri diſcent exempla nepotes,
Deſolatæ arces, & te Rhodus optima quondam,
Teſtor in occaſu noſtro, me nulla pericla,
Toto in me nullas tam ſævi tempore belli
Vitaviſſe vices ! Reges urſiſſe Latinos:
Expectaſſe diu, numero non robore vinci,
Nec certè indecores fugimus : laudavit & ipſe
Victor, & integram dederat deducere claſſem.
Sed nondum cecidère animi: manet altera victos,
Nec procul hinc meliorque Rhodus, juvat ire, pudendamque

Hic dextrâ, his ſociis olim inſtaurare ruinam;
Vlciſci Rhodon, & meliorem inſiſtere terram.
Hoc ſperem, hæc noſtris optem ſolatia damnis;
Extremi tandem victus, victorque ſenectâ,
Immoriarque lubens partis, noſtroque legetur,
Quodcumque amiſit, plus reddidit ille, ſepulchro.
Sic ait: aſſenſere omnes, ſic denique Princeps:
Quas dederit Cyprus lachrymas, quos capta dolores
Excierit Rhodus, & vulnus fatale Latinis
Nos ſcimus, ſcitiſque Equites, ſcis ipſe Magiſter.
Quanta Equitum pariter virtus, & quanta Magiſtri,
Cœlo fama volat, nulloque intercidet ævo,
Extremique canent Japones: ſed Fata gubernant,
Fata regunt! & fata regant! & fata gubernent!
Atque immortales volvunt mortalia Divi;
Invictis noſtrum eſt tacitos accedere Fatis,
Nec jam majores queritando accerſere pœnas.
Feciſſent utinam Superi, & fatalia Regum
Diſſidia, unanimes ruerent in bella Latini,
a Ipſa etiam Venetam ſinerent ſua fœdera Gentem.
Stares magna Rhodus! nec forſan Roma timeres!
Sunt Superi tamen, & Superi meliora reſervant!
Quod ſupereſt, recreate animos; atque otia feſſis
Reddite corporibus: quid tandem fata reſervent,
Explicet ipſa dies, nec ſeris accidet annis,
Cùm Venetus, Rhodiuſque ſimul, junctiſque ferantur
Conjurati armis populi, fremat improbus olim
Boſphorus, Odryſiæque horreſcant cornua Lunæ.
Nec ſemel indemnem Cyprum, tutamque potentes
Præſtatis Rhodij, & veteris ſtat gratia facti.
Ergò agite, & noſtris hilares ſuccedite terris;
Vivamus ſocij, paribuſque utrimque regamur

a *Cauſati erant Veneti recens cum Turca fœdus, ne Rhodiis ſuccurrerent.*

Exin conſiliis, triſteſque reſolvite curas.
Succedunt pariter; patuère ingentia circum
Atria, diſtinctæque aulę; Auguſtalia, & horti;
Regiaque inſtructis latè convivia menſis.
Argentum, narduſque halans, & pocula, gemmæ,
Hybernęque roſę, & toto conchylia Ponto
Accumbunt, multoque ſuper diſcumbitur auro;
Hinc atque hinc pueri centum, properantque, miniſtrántque,
Aſſiſtúntque, urgent calices, & vina coronant.
Reſpirare hic primùm Equites; ſimul ipſe Magiſter
Annuere, & longas Baccho diſpungere curas.
Jam lętę fervent epulę; magnam indè popoſcit,
Implèvitque mero pateram, primuſque propinat
Hennetus, & magnis, ait, hęc ſervata diebus,
Magnas hęc paces, hęc publica fœdera ſancit
Prælibo; ęternis durent hęc fœdera luſtris.
Ingentes latè hic Plauſus; pateram indè Magiſter
Accipiens, tollenſque, hęc magnę pignora pacis
O Princeps, purum reddo magne hoſpes honorem,
Spumantemque haurit pateram, ferit aurea plauſus
Sydera; vivat, Io, vocemque inſana volutant
Atria, reſponſant portus, & culmina, turres,
Tormentis reboat latè, & clangoribus ęquor,
Hęſere Oreades; tenerorum flevit amorum
Natio, & inſolitis fremuit dubia Inſula ſignis.
Multa ſuper bello rogitant, longumque recurrit
Obſidium, inſtantes Turcę, Turcęque cadentes,
Immixti Turcis Equites, & nomina, & artes
Prœliaque, & longo Fortuna exercita bello.
Intenti pendent omnes, finemque verentur.
Expleri mentem nequeunt, pungitque, placetque
Ipſe dolor, lachrymiſque ſua eſt & blanda voluptas!
P.ebs redit ad portum intereà, Rhodiaſque triremes

Miratur, proraſque, foroſque, & lemmata, & aurum
Miratur, relegitque, atque omnem circumſpicit ar-
tem,
Maxima, Pan magnus: varias dat prora figuras,
Et varios reddit caſus, varioſque labores.
Carracam dicunt Equites, tu rectiùs Urbem,
Sex navem attollunt tabulata, extantque profundo
Quatuor: ima duo, ſolidum tegit omnia plumbum.
Hic molitę fruges, fuſa hinc fornacibus ęra,
Hìc ardens furnus, refluuſque vaporibus ęſtus.
Quinquaginta intus tormenta, alięque minores
Baliſtę centum; gemuit ſub pondere marmor,
Hinc vapor & fumus, denſuſque vaporibus ignis,
Confuſiſque atri micuère vaporibus ignes.
Hìc & Navale; & telis hinc commoda ſedes,
Quingentis tela apta viris; indè Ara, adytumque
Lymphati Miſtæ, & magnis penetralia Divis.
Hæc Equites, tenet illa Duces ſtatioque, locuſque
Amplior; hinc Aulæ, magno ſimul Aula Magiſtro
Propria; collecti hùc Proceres, lectuſque Senatus.
Perpetuus cirùm Xiſtus, proramque coronant
Penſilibus flores hortis, æternaque Veris
Gloria; non Hyemes metuant, rigidaſvè procellas
Lilia, non citri calices, cythinique, cupreſſi,
Tangit amor florum, vincuntque corallia flores.
Malum mirantur, qualem nec ſena repandis
Brachia conſtringant ulnis, undantia fulgent
Vexilla, elatæque Cruces, & lemmata, & aurum:
Certant Carbaſeæ Veris cum fluctibus undæ,
Nec tardat curſum moles, pernicibus alis
Hæc volat, hæc Zephyros remis prævertit & Euros.
Signis prora micat, ſpirant pecudeſque, feræque,
Deſcripti fontes, & prata, & paſcua, & umbræ,
Hinnit equus, rugitque Leo, Tauruſque remugit,

Frendet Aper,ululatque Lupus, Tygris efferа ſpumat,
Arietat hinc Aries, Arieſque: & cornibus inſtant:
Arrectis Urſus pedibus, ſitienſque cruorem;
Fiſtula componit motus, varioſque coërcet
Una, regitque animos: Pan ſufficit omnibus Unus,
Et lemma hoc, pictumque auro, *Pan omnibus unus.*
Proximus huic Elephas, Elephas ratis altera fertur,
Bellua vaſta, ingens, brevibus ſuſtulta columnis,
Informis moles, terga aſpera, longa proboſcis,
Hæc manus, hæc roſtrum eſt, hæc Bucca, hęc omnia: [ſumit,
Sorbet,& elatas ſorbtum contorquet in auras:
Se vibrat huc illuc: hinc lambit, & inde flagellat
Ictibus, & nodos in ſe revoluta reflectit.
Alta ſedet dorſo turris, turrique maniplus
Impoſitus: tela hinc & pugnę, & plurimus ardor.
Feſtinat lentè campo: ſed & improba rumpit,
Vaſtatque incumbens moles, & pondere ſolo
Opprimit inſiſtens: hinc *Tardo ſed Opprimo*, lemma eſt.
Multiplici ductum minio, ſertiſque revinctum,
Tertia Phœnicem variis dat Prora figuris.
Componit nidum: caſiamque, & thurea circum
Virgulta intexit, lectoſque aſpergit odores,
Halantes deſerti animas, myrręque vaporem.
Hic rogus: huc ſenior volucris, devotaque Soli
Victima, ſuccedítque Thoro: Sol deſuper ignes
Addidit: ardeſcunt Stipulę conſumitur unus
Atque omnis mundo Phœnix; chriſtęque reſidunt,
Aureus & colli fulgor, variique colores,
Purpura, cęruleique apices, tenueſque reſidit
In cineres volucris: ſed rursùm è pulvere ſurgit.
Atque novę effulgent pennę, meliorque juventus,
Et cineres beat ipſe ſues, cantatque renaſcens
Vitam fata dabunt, melior per fata reſurgam;
Funeribus pereant alij, per funera vivo.

Inde

Inde Aquila & Vultur; ſua cuique & lemmata & au- [rum;
Inſtructæ puppes, & non incognita Turcis
Fulmina; reliquiæ pelagi, & ſpes ultima famæ.
Hic picti caſus Equitum, priſcique labores,
Martiaque inſculptis fulgent ſpectacula coſtis.
Defenſa hic primùm Solyme; tutuſque Latinus
Advena, collectiſque ſalus; & Pharmaca morbis,
Hoſpitium antiquum, & magni tutela ſepulchri.
Implorat Tutelam Equitum, captantque favorem
a Eoi Reges; miſeræ data dextera Cypro
Non ſemel; & meritos foveat rursùm ipſa Patronos;
Ars obſeſſa micat; triſti *Crac* nomine dicunt,
Defenduntque Equites: ſtat nullis cedere telis,
Dedere ſe nulli; pugnant, cæduntque, caduntque,
Unaque non victos, cæſos tumulavit arena;
Omnes campus habet; manet alti gloria facti.
Hic & Soldanus bis centum puppibus ibat;
Vertebat ſpumas pelago, & Maria alta tenebat;
Occurrunt Equites pauci; finguntque, receduntque
Atque inſtant; fugiunt laceræ cum Rege triremes;
Et totum ingentes Pontum implevère ruinæ.
Inde Rhodum tentant Equites; ſtat mœnibus altis
Maurus, & infames Rhodij, Populuſque rebellis,
Invadunt, ſedemque ſibi, ſcopulumque Gelonis
Conſtituunt Rhodon; & fecit victoria nomen.
Hinc Equites Rhodij primùm, Rhodiuſque Magiſter.
Effuſi hinc latè Rhodij, latèque frementes
Erumpunt, vaſtantque Urbes, atque opida verrunt.
Occurrunt ultrò populi, Dominoſque repoſcunt.
Parte alia Orchanes fatis congreſſus iniquis
Tentabat Rhodon, & velis majoribus ibat;
Prævertunt Rhodij, cinguntque, urgentque, fatiſcunt
Inſanæ moles, captæ vè, hauſtæ vè profundo.

a *Ex Hiſtoria*

Orchanes fugit, & reſtant in littore Turcæ,
Funduntur, totoque jacent fœda agmina campo.
Hic & Alexandri celebres de nomine muros
Direptamque Urbem, & Rhodiis ſpolia ampla ferentes
Conſpiciunt; redit ære gravis Soldanus, inanem
Accipit, imbellemque canit ſine laude triumphum.
Hinc tandem Aubuſſon; frendens Solymanus, & iræ
Impatiens, ululanſque Miſach; Rhodus integra perſtat;
Pulſi Arabes, truncīſque undant vaga littora mēbris;
Stat portus totoque ſonat Rhodus inclyta mundo.
Mille patent, & mille acies, pulſæque triremes,
Infoſſi portus, captæ Inſulæ; & undique pulſi,
Compulſique Arabes; centum mirâ arte columnæ,
Pendentes latè clypei, chlamydeſque, tubæque,
Tympana, conſertis vexilla undantia telis.
Ante rotas vincti Turcæ, captivaque turba,
Campegias, *Rayiſque*, Truces muto ore Pyratæ.
Miratur vulgus, notat, ardeſcitque notando.
Eſt locus excelſi celebrato in vertice Olympi
Arduus, atque ſacer; vaſtū hinc proſpectus in æquor,
Hic Helenæ Templum; Crucis huc ſacra pignora Princeps
Intulerat, magno populi venerantur honore.
Scilicet ardebat Cyprus, atque arentia latè
Paſcua, non campis rivi, non nubibus humor;
Ægra Ceres pridem, & magnæ ſicca ubera Matris:
Hinc ſterilis Cyprus, & primæ tum perdita famæ
Gloria; ſed veterem Crux alma refudit honorem;
Nec Crux nulla juvat! ſiccis tum redditus agris
Et vigor & ſpecies, & primæ dona juventæ,
Et rivi campis, & dulcis nubibus humor
Mammæ turgentes, & pleno Copia cornu.
Hinc Crucis eximiæ decus, & ſacra munera, honores,
Ocyus huc primùm Paſtor, neque vana retardant

Compita, depoſitamque Crucem, ſacroſque Penates
Lambebat, ſacris fixit centum oſcula donis.
Hic ſedet, & Cyprum latè proſpectat in omnem
Et Maria, & portus, & tutas arcibus urbes.
En tibi viſum atrox; ſubitus ſimul incidit horror;
Et gemit, & grandes manant per tempora guttæ.
O mores! demùm exclamans; ô ſæcula! vindex
At rurſum Deus, atque ultricis pondera dextræ!
Nicoſia! infelix! quibus heu ſervata tyrannis!
Impuroſque canes video, triſteſque Gelonos;
Nicoſia! infelix ſtatio! niſi dextra recurrunt,
Numina, quos Dominos, quos heu patiere tyrannos?
Tu quoque; tu Famaguſta! & quot manet improba
Obſidio? quantæ ſtrages, & funera & iræ? [menſes
Turcis nulla fides? quantus redit ecce, fremenſque
Muſtapha! jam nullis ſtabit tibi Muſtapha pactis,
Horrebitque ſuas ſtrages, ſua funera, & iras,
Et jam ſubmiſſis incumbet Muſtapha turbis.
Perfidus inſontes animas, Populumque fidelem
Vaſtabit ſcelus! & plenis Libitina theatris
Undabit laté, & lachrymis torrentibus ibit.
Auribus & naſo truncus quas optimè pœnas,
Quas dabis infelix Prætor! Dij Turcica perdant
Agmina. Sed rurſum ô mores! ô ſæcula! Diræ!
Heu Famaguſta! Piam, ſi quid potes, optime vindex
Affer opem Liladame; huc fortes tendite dextras
O Rhodij: vos & forté huc Deus impulit author,
Aut triſtem ulciſci, aut triſtem prævertere caſum.
Hoſpita chara Cyprus! quibus at damnata ruinis!
Heu Famaguſta! quibus Cyprus ſervata periclis!
Fleverat. En Templum Sacrumque inviſere Olympum
Incidit: huc Equites, prior & Liladamus, & olim
Promeritas Cœlo liceat perſolvere Grates
Hæ Crucis, hæ Rhodiorũ Arx, noſterque triumphus

Vincimus hoc ſigno, ſigno reddamus honorem.
Huc ergo denſati Equites, ſacroſque Penates
Obſervant, prono libant ſacra pignora vultu.
Atque Heros: nos apta monent, formantque labori
Auguriis; hoc noſtrum hoc inſigne! & ubique laborem
Admoneant, proprioque armemus pectora ſigno.
Conquirant gazas alii, ſceptra addita ſceptris,
Appoſitos populis populos, conjunctaque latè
Littora; nos laudare Crucem, nos pulchra vereri
Pignora, & exoſis Turcarum opponere Lunis [det;
Addecet: hoc Rhodium! Rhodios Crux nulla retar-
Pro Cruce, pro magno Crucis, invictoque Magiſtro
Tendere, pugnare, & ſimili procumbere fato.
Dixerat. Hinc itur, nec fas abducere Vatem.
Sed vocat ante alias, avidos tenet ipſa Lymiſſus.
Et propriam refricare juvat, priſcamque Lymiſſum.
Quatuor hæc magnos habuit, celebratque Magiſtros;
Et claræ uſque hodiè reſtant veſtigia famæ,
Pulchraque perpetuis monumenta inſcripta figuris.
Antiquas recolunt ſedes, & marmora, vultus.
Hic denſi coiere Equites, hic crebra Senatus
a Conſilia, & fortes animis ingentibus auſus.
Hinc ſperata Rhodus primùm, junctæque triremes;
Huc Genua, huc totis concurrit Trinacris armis,
Auſonium robur, lecta omni è littore pubes.
Scilicet elatis ad pugnam hinc Villaret armis,
Exiit, excuſſoſque Rhodo ferus extudit hoſtes.
Hinc & noſtra Rhodus, Rhodii, Rhodiique Magiſtri,
Bis centum regnata Rhodus, dominata per annos!
Soli pulchra Rhodo Cyprus, Solique Lymiſſus
Ceſſerat; en cedit rurſum Rhodus ipſa Lymiſſo!
Humanæ, variæque vices! ſed & altera rurſum
Sors reddat Rhodon, aut meliorem inſiſtere terram!

a *Hiſtoria Meliteṅſis.*

Hic Rhodus, hic ſedeo; Rhodus altera, chara Lymiſſus!
Jam totis igitur campis, fuſiſque per oras
Errabant Rhodij, quà ſe pulcherrima Cyprus
Porrigit, & blandæ captabant otia vitæ.
Mirantur geniale ſolum, ſoleſque benignos
Et nemora, & fontes, æternaque munera terræ.
Floramque, & Cererem, Bacchumque, & propria cunctis
Numina, felices populos, gentemque beatam,
Hic Amathus; hic celſa Paphus! læta inde Cythæra
Idaliumque nemus, cantataque nomina mundo.
Innocui paſſim luſus, juveneſque puellis
Et populis populi, confuſæque Urbibus Urbes.
Errantes ſine lege greges, permiſtaque Tauris
Cervorum armenta, & vaſtis ramalibus hærent.
Proximaque hos mittit Syria, immenſoſque natando
Exuperant fluctus, & paſcua læta requirunt.
Ditior haud uſquam Regio; nec largior uſquam
Romanas olim cenſus compleverat arcas.
Effuſi ad pompam Proceres, & ſegnior arvis
Ruſticus, ignava Paſtor reſupinus in umbra.
Mollior & Tyrſis cantus, majora capellis
Ubera ſaltantes hircis majoribus agni.
Latè omnis ridet tellus, viridanti a rident
Gramina: decurrunt teneris è collibus undæ,
Et variis campos findunt errantque figuris
Mollius alga viret, blandumque immurmurat omnis
Rivus, & ad teretes fugiens ſtrepit unda lapillos:
Garrula Nympha fugit, junciſque proteryula muſſat;
Perpetuæ reſonant ſylvæ, blandumque loquuntur,
Et molles quercus, & blandis populus auris
Dulcius & longas criſpat Philomela querelas.
Spectatum Oreades veniunt, miſcentque choreas.

Exiliuntque alacres, & totis montibus errant.
His aptæ ad Lævam Pharetræ, pictæque ſagittæ
Et jacula, & timidis non tela imbellia prædis.
Auratâ inſignis pharetrâ, nervoque ſonante
Ipſa præit ducitque Diana, ducemque ſequuntur
Urbes exoſæ, molles exoſæ hymenæos.
Effuſæ è ſylvis Driades, ſaliuntque, canuntque
Et fugiunt, redeuntque; his Palla, virenſque maniplus,
Populus, & teneræ ſerpunt ad tempora quercus.
Proſiliunt hinc inde; & quercus inter & alnos
Proſpiciunt, retrahuntque pedem, rurſumque recur-
Omnibus ex antris, certo ſimul agmine ſurgunt[runt.
Stagnis Limniades, tranquillis Nayades undis,
Ponto Nereides; his flexi ad tempora junci,
Carbaſeæ manant undæ, argentoque fluentes
In pallam fluctus, niveoque corallia collo.
Hic plauſuſque, jocique; leves per ſumma choreæ
Marmora, vix ſummas pes pendulus attigit undas.
Innocui ſine felle ſales, ſine murmure rixæ.
Mox fuſæ ad valles, mox circum littora Sparſæ
Miranturque novos vultus, Rhodioſque maniplos;
Spectantur, ſpectantque: vident: certantque videri!
Nec magis expleti Rhodij: juvat ire, redire,
Venari, & totis cervos configere campis,
Condicuntque diem: ſaltus & luſtra notantur.
Grandibus intereà coquitur Liladamus, & urunt cl-
Ardentes curæ, vivum ſub pectore vulnus [aſſis.
Capta Rhodus, reparanda Rhodus, diſperſaque
Heu quibus in terris ſocij! quæ littora ſparſos
Excipiunt, agitantve hoſtes? vexantve Tyranni?
Inquirit, mittitque viros: ſed & alta revolvit
Conſilia, externos Reges ſperanda Potentum
Auxilia: uſque adeò generoſo in pectore ſedit
Adverſos ire in caſus, nec cedere fato,

Aut reparare Rhodum, aut meliorem inſiſtere terram,
Ecce fatebor enim, Venetis dicebat amicis
Poſt tantam patriæ cladem, amiſſoſque Penates
Hæc quoque cura premit, gelidam premit iſta ſenectam
Gloria, tentare, & reliqua non vivere vita
Indecorem: ſic fama urget: ſic exigit orbis;
Sic & Roma favet, Superique, homineſque juvabunt,
Ecce animis, armiſque potens, lateque, triumphans
Italia invictique Duces; ecce inclyta bello
Parthenope, & Siculis undantia littora velis,
Anglia quid poſſit? quid non mea Gallia, & ingens
Franciſcus? fatis itur nec ſemper iniquis.
Ecce graves properant Peruano è littore claſſes,
Eductumque aurum, atque immanes pondere lamnæ;
Volvitur, & totos implet fuſa India portus.
Quem non alta fames auri, non incitet ardor?
Auro res fervet? quid Danus, & Hungarus, & jam
Tot ſpoliis dives, tot victrix Auſtria palmis?
Sed Venetæ quid non claſſes, prudenſque Senatus?
Et quoties veſtris tumuit ferus Adria velis?
Conjurati ibunt Reges, veſtriſque regentur
Conſiliis; melior caſus, meliora faverent
Sydera; nec nullæ nobis cum viribus artes;
Conſcia turba Rhodo ſupereſt, & certa paterent
Oſtia; nec reſides Socij, nec tarda Juventus;
Igneus & cunctis vigor, & nova prœlia poſcunt,
Dixerat; extremâque viget mens alta ſenectâ.
At Venetus: ſperare licet; ſperare beatum eſt!
Et fortes Fortuna juvat; ſed & improba durant
Eheu diſſidia, æternæque ad prælia cauſæ.
Externis, & cùm liceat ſubmittere gentes,
Moliri imperia, & Turcis ſpolia ampla ſubactis,
Fatales in nos ſtulti diſtinguimus enſes!
Funeribus tantis populorum, & ſanguine diro

Vincimus ! & tanti reſtat pars quanta triumphi?
Plus vicina placent, præſens plus gloria tangit.
Et fratrum furor hic, Regni hæc antiqua libido,
Parcimus externis, vicinas carpimus oras,
Dij meliùs! ſed fata regunt; tandem adjicit Heros;
Quidquid id eſt,noſtroſque levat ſpes iſta labores.
Confido magno in Carolo, atque in Cæſare fido;
Cæſar adeſt,aderitque Hiſpanus, & Auſtrius, & laus
Propria Burgundus Burgundo ſanguine cretus,
Fatalis Turcæ ſanguis, primuſque Joannes
Intrepidus duxit, nomen dabat inde Philippus
Torquatos ſcribitque Equites, & vellere magno
Conciliat:nihil hic Colchos, & Phryxus, Jaſon,
Amphidamas; magnis ſcrutari Boſphoron armis
Et propria Odryſium mactare in ſede Tyrannum,
Hoc votum eſt; vovit Princeps, primuſque movebat,
Ni fugerent alij, *Bonus* optimus ille Philippus,
Inclytus & bello, & pace, & virtutibus Heros.
Quod licuit vim magnam auri ſummiſit, opeſque
Adjuvit Rhodias; Rhodiis & maxima Turris
Hinc robur traxit; Burgundo conſtitit auro
Penè ruens, mille & fruſtra impegere cohortes.
Burgundos ergò Carolus, multoſque Philippos
Spirat; & ô utinam faciles tam certa pararent
Reges auxilia, atque inſtructis claſſibus irent!
Neſcio quid Genius, quid mens præſaga futuri
Admonet; & lætor certè,& quod neſciò, miror:
Sperare humanum eſt; Heroum inſiſtere cœptis,
Macti animis Juvenes; curant mortalia Divi!

Finis Libri Secundi.

ARGUMENTUM.

Quos ex Cypro excludere nequiit Argant e, deliciis & amoribus tentat corrumpere. Huc adhibet Eurinomen; hæc odio Cœlibatûs Cyprim in Rhodios Cœlibes injectis falſis ſuſpicionibus extimulat. Huc etiam conjurant famoſæ olim, Medea negotium in ſe recipit aut amore implicandi Equites aut in monſtra vertendi. Cupido item extimulatur, & cum amoribus conjurat; armantur tinctis Veneno ſagittis, & ubique ſtant inſidiis; itur ad venationem. Interea appellit cum Nuncio Papæ Carolina Ius Regni Rhodiis ceſſura, & cedit reipſa; Hic hæret Venetus; Nuncius ad Senatum ad conciliandos animos tendit; varia hic interim Carolinæ cum Rhodiis de capta Rhodo, & ſuo res humanas abdicandi concilio colloquia. Judicium denique coram ea inſtituitur, à Liladamo ſuper diligentia illorum Equitum recens advenientium, qui ad procurandum ante obſidionem auxilium quoquo verſùs ad Reges miſſi, nullo ſucceſſu redierant.

LIBER III.

Verùm alias Argante artes, nova prælia miſcet;
Quos Cypro excluſiſſe nequit, corrumpere tentat
Appulſos Equites, fortemque elidere gentem. [eſt;
Mentitur ſpeciem Eurynomes; hæc Cypris amica
Conſcia furtorum, & tacitos tractabat amores.
Multa ſuper Rhodiis agitat, lateque ſuſurrat,
Invidiamque acuit, pravas & ſuggerit artes.
Hæc illa eſt famoſa Cypris, Dea Mater amorum.

Fatalis Regina Cypri huic lætiſſima Cyprus
Obtigit? huic luſus curæ, riſuſque, jocique,
Illius hoc Regnum, plauſus, Hilareſque Choreæ
Aſſiſtunt famulæ Charites, Themis aurea; leges;
Candida Pax; molles conſertis nexibus Horæ.
Sacrati huic paſſim colles lucique, receſſuſque,
Atque adyta, & ſacræ donis fumantibus Aræ;
Huic mella è pateris, & vina liquentia proſtant;
Mactatæque ſues, & adhuc plorатur Adonis.
Huic latè addictæ gentes, Zoniſque ſolutis
Errantes circùm Pueri, teneræque Puellæ,
Ipſæ etiam effuſæ matres, ſacrumque pudorem
Expoſuère olim? & ſceleris veſtigia reſtant,
Ergò hic Eurynome; quis te Cypri optima, mœror,
Heu quæ damna manent? quæ gens? quæ barbara Cyprum
Appulit, & dulcem properat ſubvertere Cyprum!
Exoſi thalamos, dulces exoſi Hymenæos,
Vix primos norunt luſus, probrumque putatur
Et ſcelus eſt placuiſſe viris, placuiſſe puellis,
Aſſueti Turcis Turcæ, dura, aſpera bello
Natio! quo tandem ſtertis Regina veterno?
Sperneris, & nondum ſentis? nos ſpernimur omnes;
Invadent ſacros colles, Lucoſque revellent
Prima hæc bella tibi, ſumma his victoria pulchram
Deformaſſe Cyprum, atque Crucem impoſuiſſe Cythæræ;
Heu Amathus! heu celſa Paphus! dulciſque Cythæra!
Heu nemus Idalium! quò blandæ Cypridis artes,
Quò recident luſus? quò carmina? feſta? choreæ?
Si dulces odere choros, nec amare decorum eſt,
Si ſcelus eſt genius, felix, & honeſta voluptas,
Ergo abeant, Turcaſque ſuos, & grandia mactent
Corpora, ſe lachrymis, multo ſe funere paſcant,

Quid noſtros turbent luſus, noſtra otia rumpant ?
Ex quo Chriſtiadum Leges, rituſque Latini
Poſt primas Veneris leges, & numina Romæ,
Irrupere Cypro ; quò tandem heu nobile Regnum,
Quò recidit ? veſana, omnis , turpiſque voluptas
Creditur, & fontes riſus , & ſpurcus Adonis.
Concidimus! jam nulla Cypris ſimul ergo potentes
Irruerint, ſteterintque Equites , ſigna edita Templis
Extulerint, lataſque Cruces, quò Cyprus abibis?
Quò fugies? ubi tum riſus ? tum plauſus ? amores ?
Vel Cyprios Cypro extundent, Cyprimque Cytheræ.
Tu ſola Heroas pridem, tu ſola Gigantes
Tu Superos pridem vincis . ſoluſnè reſiſtat
Victus Eques, pulſuſque ? tuis quis reddat honores
Imperiis ? tantæ quæ tanta injuria formæ ?
Ergò age; vel retinere dolis, vel vertere formas
Aggredere, & totam hîc vincat Venus Æmula Circem.
Dixerat. Illa audit tacita, arcanumque furorem
Concipit, & ſpretos tandem indignatus amores.
Ocyùs adveniunt quotquot læta extulit olim
Cyprus , & addictæ Cyprim coluêre puellæ.
Scilicet urget honor, ſpretique injuria ſexûs :
Hoc decus, hoc teneris primum, ſummumque puellis,
Inſignis vultûs, nec fortiùs altera tangit
Gloria, nec major, quàm ſpretæ injuria formæ.
Concurrunt quas laus tangit placuiſſe, dolorvè
Diſplicuiſſe viris ; venit optima Phillis amoris
Impatiens, totos nec vinxit Amygdala greſſus.
Ingentem ſubit oſtentans Briſæis Achillem
Servile obſequium Domini, ſervamque potentem.
Advolat Oenone, & deſertos plorat amores ;
Deſeruiſſe Paris potuit ! venit efferа luctu
Laodameia , graves & ſecum traxerat umbras
Linquere quas nequit dilecti conjugis umbras.

Hypſyphile volat, Hermione mox Phædra noverca
Diſſimilis, pejorque; altum regit Omphalus axem,
Excuſſamque ſonat clavam, abjectumque Leonem;
Tractatamque colum, & tumidæ faſtidia ſervæ.
Deianeira ſubit neque dum ſatis ulta, doloremque,
Atque Jolen, clamat; mediis erepta ruinis
Altera fax populis Helene, ſubit Ocyus Hero
Suſpiranſque rubenſque oculos ſuffuſa nitentes
Neſcio quid charo inſinuans ſine voce Leandro
Nec jam ullis merſo lachrymis parſura Leandro,
Sed volat ante alias frendens Medea cruentis
Uſque oculis, Pueros jactans, ultumque dolorem,
Antiquas artes, ſuccos, herbaſque potentes,
Fœmineum ingenium, & diri monumenta furoris.
Qualiter Heroes inter, ſi patria fortè
Res agitur, petiturque antiquæ gloria ſtirpis,
Confluere affines hinc indè, accurrere amici
Ultoreſque; tument iræ, pœnaſque repoſcunt,
Jam nudi ſtrident gladij, concurritur armis,
Vix tandem modus irarum, vix longa reſidunt
Prœlia, tangit amor laudis, gentiſque decorum,
Magnis Numen Honor, ſed non violabile Numen:
Conſpirant animis igitur, ſtudiiſque, furentes,
Conjuratæ omnes, ſtat duram vincere gentem,
Vincere, vel formas Rhodios verſare per omnes.
Quid dolus? an virtus? prodit, facinuſque recepit
In ſe ultrò Medea altis aſſueta triumphis,
Hoc opus, exultans, meus hic labor, inquit, & artes
Novimus uſque aliquas, arſque hæc mihi maxima, amantes,
Blandè ſubmiſſos regere, & punire ſuperbos.
Ite, ait, ô ſociæ, proprios ornate triumphos
Et vos Oreadas, virides vos fingite Nymphas:
Fingite vos, Dryades, veſtes aptare, ſagittas,

Spiculaque, & morem, & greſſum ſimulare Dianæ.
Has illi affectant Nymphas, dutamque Dianam,
Illudam ipſa oculis, oculos & pectora ludam.
Proxima dat facilem nobis venatio ſcenam.
  Ire jubet Cypris, & ſocias audire monentem.
Nec minùs impatiens, minùs indignanſvè cupido;
Conjunctis ferturque odiis, matrique favebat
Dignus matre puer; nec ſævos temperat ignes.
  Eſt Cypri populus felix, & natio Amorum
Innumeri paſſim Aligeri, volucriſque Juventus;
Cuique leves humeris pennæ, tenuiſque Pharetræ,
Arculus, & molles ad vulnera cæca ſagittæ.
Aurea Cæſaries; roſeus decor, ardet ocellus,
Affuſæque genis Veneres, Chariteſque labellis.
Mollia membra, nitens præſtanti in corpore ſplendor.
Omnibus hi campis fuſi, fuſi omnibus hortis,
Floribus, atque herbis, pratiſque virentibus hærent.
Quò te cumque ferant greſſus, Amor undique ſurgit,
Emicat atque omni blandus ſubit anguis ab herba:
Et quidquid Cyprum calcaveris, hoc Amor exit.
  Æſtate in media qualis cùm plurimus ardet
Per campos vapor, & fatuus paſſim emicat ignis,
It, redit, exurgit, reciditque, inſtatque, fugitque
Et volat, & tenues tandem levis exit in auras.
Uſque roſis, violiſque natant, denſique ſupinos
Fractoſque inſiſtunt flores; tegit optima myrthus:
Hìc latebræ, huc coeunt Proceres, molliſque Senatus.
Ipſe ſedet medius, plaudit, regnatque Cupido,
Arcus pro ſceptro, textæ pro ſede ſagittæ,
Hìc ſtudia, hinc magnæ vertendis mentibus artes.
Hi molles implere tumulos, valleſque ſupinas,
Inſedere lacus, fonteſque, & præpete ſaltu
Et levibus circum volitant vaga littora pennis,
Exiliunt, luduntque, leves nulla arte palæſtræ,

Plauſuſque ,& cantus , & ludicra bella, choreæ;
His opus , his labor eſt blandos infigere morſus ,
Ducere pro plagis flammas , pro ſanguine amorem;
Horruerant primo aſpectu, per gramina ſparſi
Cùm primùm errarent Equites, nec dura ferebant
Signa leves pueri ; non una in fronte cicatrix
Terruerat, grandeſque notæ, ſquallentiaque ora.
Intonſi crines, impexaque barba , Cruceſque,
Palmareſque Cruces , & grandia ſtemmata , plagæ
Calloſæque manus , durataque membra labore,
Dira acies , Mars torvus , & omni è corpore terror.
Effera quid noſtris, Amor hic,dura agmina campis ?
Quis Geta ? quiſvè Scythes? duris hos cautibus horrens
Caucaſus, hos Lybicæ certè effudere Leenæ, [
Quò tandem horrenteſque jubæ, rictuſque feroces
Vulneraque, & pulvis , totoque in corpore Mavors?
Quid mihi cum Crucibus? cum noſtris prœlia ludis?
Hæc teneris hæc apta jocis, hæc apta triumphis
Natio ? bella gerant alij ; nos ludere præſtat ;
Confertos rumpant cuneos , disjecta revellant
Mœnia, funeribus, lachrymis , & ſanguine ludant ;
Dum facilis creſcit myrthus roſa mittit odorem
Murmurat & rivus, & ſpirant floribus horti
Vivimus , innocuos agimus ſine ſtrage triumphos.
Sudent Heroes , nos lætum ducimus ævum.
Bella gerant Turcæ, vos ludite, plaudite Amores.
Talia ridebat puer ; at majora revolvit,
Imprimit Eurynome, triſteſque Deo implicat iras,
Horrendos veniſſe homines, gentemque ferocem ,
Infeſtam thalamis gentem, quæ Cypridis aras
Verteret , & totos olim expugnaret Amores,
Majoreſque adigit ſtimulos , urgetque furentem.
Et jam multa coquit ſecum , & ſic turbidus inquit,
Ergó etiam noſtras tentat gens barbara terras?

Atque iſtos fregiſſe arcus, me pellere regno?
Uique meas rident artes, mea ſpicula rident?
Imbelliſque Deus videor? ſine Numine Numen?
Non ita, vos ſocij, teſtor, mea tela, triumphi;
Non ita! ſed tumidam præſtat diſperdere gentem.
Ipſi ego nec Matri parco; mea ſpicula ſenſit
Juppiter; hoc demùm ſenſerunt Numina Numen.
Hoc arcu hoc nervo, virtute hìc, artibus iſtis
Juppiter in Satyrum tranſit, liquido impluit auro
Non volucris pennam erubuit, non cornua Tauri
Huic ipſi excluſi fulmen, galeamque Gradivo
Alas Mercurio, Baccho Thyrſum, arma Dianæ,
Et totos Neptuno æſtus, ſævumque Tridentem.
Submiſi Reges, arſit Tyrinthius Heros,
Serviit Admeto Phœbus, ploravit Achilles,
Barbarus & ridet, rident mea Numina Thraces!
Hos ego! ſed celeres, ſocii, reparate ſagittas;
Imbuite, & lectis aciem ſaturate venenis,
Proxima dum noſtros tentat venatio tractus
Vos fontes, & vos ſaltus inſiſtite; noſtros
Incidat hæc caſſes, noſtros vel ſentiat arcus
Natio, & imbelles diſcat metuiſſe Tyrannos.
Dixerat. Effuſi hìc alacres, & juſſa capeſſunt.
Quæritur è Lybicis triſtis Baſiliſcus arenis,
Suffuſis rubicans oculis, & vertice acuto,
Candenti inſignis, maculâ, radiiſque trucidat.
Quæritur è ſiccis Oeſtrum haud vitabile campis
Paſcentes agit hoc pecudes, hoc paſcua terret.
Siſtitur, & medio Torpedo educta profundo
Torpenteſque artus tenet & ſine robore corpus.
Sæpe etiam langor piſcanti obrepit, & hæret
Dextera, & immotam ſuſpendit linea prædam.
Adfuit & longis mittit quam Martius oris
Appulus, hæc patrio celebrata Tarantula verbo.

Miris illa modis miſerum, ſi forte momordit,
Exagitat, verſatque & plauſus urget ineptos.
Una ſalus choreas agere, & ſaltare canendo;
Promptus aden fidicen; ſalit ille, è corpore vires
Deficiunt; lentum choreæ excuſſere venenum.
Mordet amor; ludoſque agit, & ludendo trucidat;
Collectæ huc igitur peſtes, pariterque premuntur.
Expreſſæ ſudant peſtes, & toxica ſtillant.
Excepit ſaniem pelvis, confuſaque ſpumant
Toxica, concurrunt pueri, tinguntque ſagitas
Certatim, & tinctis Pharetram implevere ſagittis.
Quin totos mergunt faſces, ſaturantque Veneno.
Cuſpis felle madet, largo manet ebria ſucco,
Figet, & inſanas figet pro vulnere diras.
Poſtera Phœbeos jam lux reparaverat ignes
Ecce citi, evigilant Equites, dat buccina ſignum;
Euffuſique canes paſſim, Turba anxia, certant
Erranteſque vago frendent ſub fune maniplı.
Et longum campis agmen, variæque catervæ,
Et veſtes, & equi, catapultæ, & retia, & haſtæ
Spiculaque, & gladij, & lato venabula ferro.
It clamor campo, ſtrepituſque, & cornua late
Concrepuère, gemunt valles, reſonantque cavernę,
Attonitę ſtupuère ferę, cęcoſque receſſus, [itum eſt;
Atque altam penetrant ſylvam; tamen intima cer-
Scrutari luſtra, atque infoſſas trudere prędas,
Totos intereà claudunt indagine tractus
At jam capta Rhodus toto celebratur in orbe
Proque Rhodo quęſita Cyprus, pro ſede Lymiſſus.
Ecce ergò attonitas inopinus rumor ad auras,
Ocyùs ingenti Carolinam appellere faſtu
Veniſſe Auſoniæ magnæ, ſacroque Senatu;
Mo iri, & magnis meditantem inſiſtere cœptis.
Hęrere hìc Venetus; rurſum Diſcordia, murmur,
Sopitique

Sopitique ignes recalent, primique dolores
Suſpectæque artes,ſuſpectaque cuncta timori:
Nec minus ancipites Rhodij, dubiuſque Magiſter:
Quid tandem hic? quo res ſpectat? quid fœmina
Hæret & alterno curarum fluctuat æſtu. [poſcit?
Diſplicuiſſe nefas Venetis; hanc mittere inanem
Haud decet; ambiguo pendent dubia omnia caſu,
Arcanos premit alta tamen prudentia ſenſus.
Occurrunt celeri lembo Liladamus, & ipſe
Hennetus; atque prior dextram Regina petebat,
Tangere detrectat Cyprum; & vicina favebat
Inſula, ſubductamque tenet jacta anchora puppim.
Cultus Reginæ hic, qualem Fortuna ſinebat;
Nec parcus tamen; argentum, veſteſque, puellæ.
Nuntius huic ibat Comes; & Pater ipſe Latinus
Addiderat, prudens, longoque exercitus uſu
Venerat afflicto, ſi fas, afflicta Magiſtro
Ullam ut ferret opem, primiſque rependeret ullum
Officium officiis; magnas hæc gloria mentes
Extimulat, pulchroque juvat certare decoro!
Utrimque occurſum; prior & Carolina repente
Accidit ad genua, & charum complexa parentem,
O Pater! ingentes currunt largo agmine rivi,
Implebatque ſinum lachrymis; ubi reddita vox eſt;
Compoſuit ſeſe, & magno ſic pectore fatur.
Ejectam aſpicitis Veneti, nudamque; ſed altos
Non frangit Fortuna animos; hoc Regibus olim
Ingenium, totos nunquam dediſcere Reges.
Me ſcitis, Fratremque nothum, violentaque bella:
Bellorum & fructus veſter, Cyprumque tenetis.
Hanc tenui, Patres tenuère; ego vindico Cyprum:
Ultores habeo Reges, & ſanguine junctos, [hæc
Fœderibuſque adſunt, aderuntque; & Regibus alta
Gloria, vexatos armis defendere Reges;

Et malè detruſos ad ſceptra reducere Reges.
Sed meliora ! novis nec fas concurrere bellis
Europam , longis iterùm conſidere bellis,
Exulibus Cyprus Rhodiis, ſedeſque, quieſque
Unanimi aſſenſu maneat ; rem cedite , juris [utriſque
Cedo ego ; commune hoc meritum , communis
Gratia , communem Europæ impendiſſe favorem.
Italiæ hoc columen quæſiſſe, hæc robora Romæ.
Quod ſuper eſt inopi , cedo jura integra , centum
Jura ambita procis ? ſed me indignata revincat
Poſteritas , ſeraſque Deus pro crimine pœnas
Exigat ; antè tuo , quàm deſim ingrata decoro
Sancta Fides,Pietaſque & gratia , gratia magnis ,
Ingenita uſque animis , omnique potentior auro !
Hic Rhodio cedant omnes,Rhodium omnibus unum
Præfero ; teque opto Liladame ; mea omnia cedo ;
Atque alias meditor curas, mortalia pridem
Dedidici , nec me falſam mortalia ludant.
Vivite conſtantes Rhodij, feſſiſque quietem
Sumite corporibus ; veſtra eſt Rhodus altera Cyprus,
Hic portus alij, recidiva hic mœnia ſurgant ,
Huc fracti impingant Turcæ, lætiſque triumphent
Æternùm palmis Equites, Cypriique Magiſtri.
Hæc voveo ; & noſtris accedant Numina votis !
Dixerat ; inclinanſque, ſenemque amplexa parentem
Rorabat lachrymis, charis dabat oſcula palmis.
Obſtupère omnes : Animos hæc munera tangunt.
Hoc pectus, verba hæc,novitaſque; hæc reddidit ul-
Attonitus Princeps; Magna hæc ſolatia victis, [trò
O Regina ; tuos ſentire , ac cernere luctus, [nulli
Capta Rhodus ! jam nulla Rhodus ? nullum arguo,
Exprobo ; pugnarunt noſtri , nec jam invida fortes
Carpat fama viros ! tantùm ò ſperata coiſſent
Auxilia ! æternis verùm obſtant mutua rixis

Prœlia, & obſtabunt, certam ducentque ruinam.
At placitum Superis! Superis mortalia cedan:
Caſtigatque; regitque Deus! quod neſcit, adoret
Mortalis fatum pietas, melioraque ſperet
Tempora! ſed veteris quæ tanta hæc gratia facti;
O Princeps! & quid poſſit Rhodus? integra vel quid
Præſtitit? oblatis certas tamen optima Regnis;
Et quantos tenui reddis pro munere cenſus?
His impar meritis Ordo; vincitque Magiſtrum
Gratia, & ad ſeros manabit ſera nepotes.
Quem porrò ærumnis finem, quas fata reſervent
Exulibus ſedes, Cyprumne aut extera rurſùm
Littora, ſcit noſtri demùm Deus arbiter ævi.
Stabimus ad nutum, atque horas pendemus in omnes.
Quod ſupereſt, aris meritum imponamus honorem,
Conjunctoque bonos placemus munere Divos,
Multa quoque & Venetus votis communibus orat.
Intereà attonitas turbat ſententia mentes,
Conſiliumque novum mordet; mora nulla; Senatus
Cogitur; accurrunt Proceres, Mocenicus, & ipſe
Nuncius; hic varios tractat moderamine ſenſus.
Nempè quid hoc? primùm Venetus; nova bella parantur?
Eripitur Cyprus? fruſtra tot bella, tot annos
Imperium, & claſſes, tantis victoria factis:
Aſt iſtos, Vir magne, dolos, has novimus artes.
Non petitur Rhodiis Cyprus; ſed rurſùs amicas
Implorat Carolina manus, quodque ipſa nequivit,
Per Rhodios tentat proprios remeare Penates,
Non ita! privatis communia commoda damnis
Non hic conſiſtant: Latio quoque profuit orbi,
Proderit, & prodeſt propriis gens Henneta factis.
Poſſumus & nos fortè aliquid, nec nulla potentum
Fregimus arbitria, & magnos avertimus hoſtes.
Quid quid id eſt, prudens ſciat hæc, mandetque Senatus.

Anxius hæc Venetus: placido tum Nuncius ore.
Non bello hic, armiſque locus, vis nulla paratur
Nec dum ullam triſtis pacem violavit Erynnis.
Conſiliis agitur; veſtrum eſt attendere dictis
O Veneti; prudens ſciat hæc, mandetque Senatus.
Regibus at ſedit certa hæc ſententia, Cyprum
Reginæ ereptam temerè, fratriſque tyranni
Perfidiam, crudaſque manus, ſævumque notarunt
Imperium; Fratri Venetos heſiſſe tyranno
Diſplicuit; Venetos ſic partam inſiſtere Cyprum
Diſplicet, & Reges Regina implorat amicos,
Juratique aderunt Reges, nam cedere certum eſt
Jus quodcumque ſuum, Rhodiis, aliiſvè, perindè eſt,
Cedere nam certum eſt, primuſque è gente Sabauda
Turbo, Subalpinis & prima è nubibus inſtant
Fulmina, tangit amor laudis, thalamique decorum,
Conjugis arbitrium, & mixtus cum fœdere ſanguis.
Inſuber hinc ardens, hoc vincla, hoc pacta repoſcunt.
Et Luſignanum manat cum ſanguine nomen.
Quantus & indè opibus florens Burgundus, & armis,
Fatalis Turcæ ſemper Burgundus, Amicus
Jam pridem Rhodiis, Burgundi aut ſanguinis hæres
Auſtria, & Auſtriacis ſuperaddita Iberia Regnis?
Sed quantus rurſùm hic Gallus? quàm nobilis ardor?
Impetus? atque artes? quę gloria? Fama, poteſtas?
Hunc quoque vel ſexus moveat, pulchramque juvabit
Virtutem, & pulchro Reginam reddere Regno.
Annuet his etiam certè Pater ipſe Latinus;
Atque hunc communem implorat Regina parentem,
Unus & hic mundi vindex, primumque repulſis
Perfugium, Reges audit Rex ipſe ſupremus;
Reginas latè & Reges, populoſque gubernat.
Ipſe etiam Rhodios Orbi deſignat & Urbi
Cuſtodes, vallum Romæ, ſacrique Senatus.

Præſidium: atque ipſis non jam aptior ulla Magiſtris
Quàm Cyprus, ſtatio; ſævis hinc proxima Turcas
Prælia, diſpoſitæ claſſes ligna, arma, metalla,
Et ſocii; ſatis una iſtis nihil indiga Cyprus.
Commune hic agitur decus, & fortuna, petitque
Publica res Rhodios, Rhodios gens, faſque repoſcunt.
Vos toties Turcis infeſti, armiſque frementes
Tot jam aucti ſpoliis Veneti, vos prima trementis
Tutela Auſoniæ, ſocios admittire famæ
Invictos Equites, facilique imponite Regno.
Jus fortè ambiguum, certa eſt at gloria fortes
Excepiſſe viros, conceſſis vincere Regnis;
Nullòque æternas bello componere paces.
Ipſe ego diſcedo properans, veſtrumque Senatum
Hortor, & integrum poſco, ſperoque favorem.
Dixerat, & primis meditans dat carbaſa ventis,
Feliceſque optant cœptis felicibus auras
Sermonem intereà varium Regina trahebat
Multa ſuper bello rogitans, ſuper ordine multa,
Multa ſuper triſti exitio; quàm multus in armis
Prodierit Solyman? quam traxerit æquore claſſem:
Quas Aga, quas ſævus dederit, tuleritve ruinas
Muſtapha? quas Perius, quas tandem perfidus Achmat
Turcarum Heroes, & grandia nomina Turcis.
Quantis quantus Aſaph? quantus Janizarus armis
Irruerint, quantis Equites inſultibus irent,
Diverſis ſtragemque darent, ferrentque pericl is?
Narrabat Senior; neque te perjure tacebat,
Perfide, quem nulla hinc olim monumenta tacebunt,
Omnia Proſcribent, Amaral; quàm ſæpè repulſus
Diſceſſum, turpemque fugam jam Turca paraſſet;
Inſanas Solymani iras, lentoſque prementem
Janiſaros: variis quæ propria gloria turmis,
Notorum quæ geſta Ducum; ſperata Potentum

Ne quidquam auxilia! Inſultus, excuſſaque in auras
Mœnia; conſtantes pugnæ, extremique labores,
Victoris molle ingenium, ſed barbara gentis
Perfidia; illuſæ Matres, puerique, puellæ,
a Impoſitumque viris onus, infelicia collo
Pondera; nulla fides Turcis! Solymanus hiantes
Continuit; narrat conſpectum, & verba Tyranni
Mollia; collatos ſocios, claſſemque, Rhodumque
Amiſſam, patriæ deſerta & littora terræ,
Portuſque, & turres, & propugnacula, & arces,
His ſuper inſanos fluctus, ſparſaſque triremes
Et triſte exilium, nullamque errantibus oram.
Talia narrabat mæſtus, lachrymanſque Magiſter;
Audiit, explerique nequit Regina, gemitque,
Atque audit, mœſto juvat indulgere dolori.
Quid ſacris factum templis, quo numine ſalvi
Exierint hic, & ille; rogat; ſacroſque Penates,
Et portus, notoſque Lares, & mœnia, & arces
Proſequitur lachrymans, & flendi dira libido eſt.
Quæ me, inquit, veſtræ tangit miſeratio ſortis!
O Rhodios, Equiteſque meos, dignumque Magiſtrum!
O ego, ſi patriam demùm tranſcribere Cyprum;
Atque aliam vobis poſſim defigere metam!
Et mores imitari iſtos, atque ordine veſtro
b Ornari, Crucibuſque iſtis! neque neſcio Iberas
Matronas, vobiſque pares, & fortibus armis
Quod præſtant Equites, Equitiſſæ id nomine præſtem,
Utilibus curis, & gratæ munere dextræ!
Si miſeris quid poſſim, ægriſvè! Equiteſque jacentes
Procurem, & nautas, nec prorſus fungar inani
Nomine! Dii veniant faciles, omenque ſecundent!
Nempè fatebor enim, ſceptri poſt damna paterni,
Et raptam nuper fraternâ fraude coronam,

a *Hiſtor. Melit.* b *Hiſt. Melit.*

Neſcio, quæ tandem humanæ faſtidia pompæ
Irrepſère animo, & mentem nova lumina complent;
At ſpreviſſe juvat, quòd pridem ambiſſe juvabat.
Principio, dum cura recens, & pectore vivum
Stridebat vulnus, raptique injuria ſceptri,
Scilicet exarſi! ſuperoſque hominesque vocavi
Ultores, Rhodioſque ipſos; vos prima tuliſtis
Auxilia; hinc primos licuit ſperare recurſus.
Uſque adeò ingentes inſpirant grandia ſenſus.
Quoſque aluit Reges, inflat ſuprema poteſtas.
Uſque adeò dulce eſt ſubmiſſos cernere faſces,
Regnare ex alto, populis imponere morem,
Et metui latè, fines & parta tueri
Durius hinc pariter ſolio cecidiſſe paterno, [gnum,
Se Regem meminiſſe olim, atque hinc vindico Re-
Nunc quoque, non præſens, at juſtum vindico Re-
Vindico quod cedam,&meritis ceſſiſſe juvabit.[gnum,
Ergò olim exarſi, ſed me nova gloria tangit
Mercedeſque aliæ, video meliora, proboque.
Quæque probo, meliora ſequor: majora paravit
Præmia, queis altos Numen de numine ſenſus
Indidit, & magnis eduxit ad æthera votis!
Æternas illis palmas, æterna reſervat
Munera,& humanis vetat hos confidere rebus.
Te moror: at totum liceat profundere pectus,
Quantula res demùm vita hæc? hæc gloria ſenſim
Labimur, & tenues properamus ad æquora guttæ.
Perdimur Oceano, & totis confundimur undis.
Labimur! atque breves fera Parca intercipit annos;
Aut fracti, aut rapti, & miſeri traducimur omnes;
Omnes, & tenui paſſim conſumimur ævo;
Et quales ingens vaneſcit gloria in auras?
Atque ubi tantillos, & vita, & gloria plauſus
Extulerint, quoſcumque ſinat Fortuna triumphos:
Curta omnes manet urna, brevis capit omnia tellus;

Huc Regna, huc Reges, huc defluxère triumphi!
Immortale aliquid ſpirat, levibuſque reſiſtit
Cœleſti de ſtirpe animus; ſe reddere ſtirpi
Incipiat, patrio per facta reſurgere Cœlo.
Nec jam nos tenues tangant Polemarche triumphi,
Regia nec fragiles ſerpant ad tempora lauru s.
Pulchrius, ô Princeps, ſed quantò pulchrius ævum;
Divina in terris meditari, & ſacra piorum
Sectantem exempla æternos attendere colles,
Atque immortalem jam nunc præſumere vitam.
Hac mihi jam ſedit ſacris impendere totam
Officiis, templis, votiſque impendere vitam.
Vos tantùm ſtate hic Rhodiji, Cyprumque tenete,
Aſſideam ipſa quoque, & fatis communibus utar.
Templa Deo juxtà inſtituam, ſedemque puellis
Nobilibus, pulchroque Equitiſſas nomine dicent,
Hæ veſtros ducent mores, rituſque ſequentur;
Palmareſque Cruces, & grandia ſtemmata tollent;
Nec Cypriæ Hiſpanis olim cedent Equitiſſæ.
Ibitis in Turcas ipſi, magnumque feretis
Thracibus exitium, nos ipſæ ad ſydera puras
Tendemus palmas, Superoſque in vota trahemus.
Hoc primum vobis fuit, & ſolemne; Latinos
Excipere, & gratam morbis feciſſe medelam.
HOSPITIUMQUE fuit Solyme; & de nomine laus eſt.
Noſtrum erit affectos Equites, ſocioſque cruentas
Plagas tractare, & curâ depellere morbos.
Bella gerant Equites, Equitiſſæ vulnera tractent!
Dixerat; at tantos laudat Polemarchus honores,
Scilicet ingentes animas ingentia poſcunt
Conſilia, atque decent! vili nec regia limo
Pectora, fingebat Deus, aut vilem addidit ignem.
Magnos magna decent, magnorum & maxima Regum
Gloria regales Cælo ſubmittere faſces,
Regnum, & opes, ipſam pro Chriſto impendere vitam

Quò nos cumque vocet Fortuna, ubi ſiſtere detur,
Veſtrum erit hoc, Princeps, Regnum, pariterque re-
Regale admitto munus, reddoque viciſſim; [gemus.
Palmareſque Cruces, gentiſque inſignia noſtræ.
Reginam, & ſocias veneror, magnamque Magiſtram
Dicant, hoc deinceps Equitiſſas nomine dicant.
Tendamus bello in Turcas, vos pellite morbos,
Bella gerant Equites, Equitiſſæ vulnera curent,
Diverſoque omnes maneat palma una triumphos,
Jamque alij ſubeunt Equites, aliique, ſalutant
Reginam, & multo certant utrimque decoro.
Cunctos illa notat, verbiſque appellat amicis,
Nominaque, & titulos, & propria geſta recenſet
Muneraque, & plagas, & duræ inſignia pugnæ,
Aſſiſtunt illi, & longa ſtatione coronant,
Certantque officiis, alternoque agmine ſervant,
Intereà redeunt Equites, Liladamus ad omnes
Quos olim Reges, ad crebras miſerat oras
Quæſitum auxilia, & promiſſas fœdere turmas,
Pegnatel appulerat, fortiſque Iſualdus, & ingens
A Capua Prior: Aſſemvillius adfuit ipſa
Ex Alba Albanus, clarum cum ſanguine nomen;
Sam-martin; genere & magnis Dux inclytus auſis
Tornebonus, pulchram huic fecit Florentia famam.
a Judicium inſtituit Princeps, multuſque requirit,
Quo quiſque ingenio, quo Marte, & pectore vires
Excierit; poſcuntque ipſi, nec nulla movebat
Suſpicio, ſegnes iviſſe in munere motus,
Et lentos tardaſſe Equites, curſumque moratos.
Atque ipſo Regina ſedet cum Principe Judex.
Sortem illi excuſant variam, caſuſque retractant.
Vix longo explicitus bello vix nomina centum
Expedijt Cæſar, proprias vix aſſerit Urbes;

a *Ex Hiſt. Melit.*

Regnaque, quod potuit, multi vim contulit auri,
Et cenſum, & ſocios: crebram tranſmiſerat Indis
Luſiades claſſem, Mauros, & perfida circùm
Littora, perpetuos hoſtes, & bella canebat.
Exhauſtas cauſabat opes pater ipſe Latinus,
Depoſita in magnos uſus, & vendita paſſim
Fercula, quas tandem puppes commiſerat auris,
Et paucas, fragileſque, atrox jactaverat æſtus,
Vix portus tandem laceræ tenuère Sicanos.
Multa obſtabat Hyems, multus ſæpè obſtitit Auſter.
Bella excuſabat latè Franciſcus, & hoſtes
Hinc indè ingentes: ſolas permiſit haberi,
Quod potuit, decimas, victumque, & tela ferebat,
Vectare hæc Doriam jubet, atque immittere puppes.
Nec jam majores patitur res Anglica ſumptus,
Adverſos Rex ipſe Hoſtes, & bella ſonabat;
Implicitos Gallis Anglos, veteremque furorem:
Unaque, quod licuit, permittitur ire triremis
Communem importans gazam, & commune tributum,
Bis mille accinctos dederant, Equiteſque ſuperba
Centum Parthenope, ter centum Gallia, turbam
Inſuper addiderat; Dux Aſſomvillius; atrox
Intumit Pelagus, ſparſos atque omnia circum
Littora; jactatos Siculis impegit arenis.
Vectabat ſocios, lectumque ex ordine toto
Theſaurum Neo-portus, avitæ gloria ſtirpis,
Anglus; at immanes rurſùm infremuère procellæ;
Spargitur, & totam hauſerunt tumida æquora prædã.
Lectas ducebat diverſo è littore turmas
Sam-martin, quas, & fortis Majorica, durus
Arragon, & plenis generoſa Valencia campis
Extulerat; validis nec magna Navarra maniplis
Defueras; curſus facilis dabat aura ſecundos;
Apparent Turcæ, & plenis crebra agmina velis;

Irruitur, reboant tormenta, remugiit æther,
Hinc ferrum, hinc flammæ; mergi, ſors una, vel uri,
Nil ſuper: at tutis tandem nox adfuit umbris;
Subducunt ſe ſe miſeri, ripamque tenentes
Diffractam inſtaurant puppim, primique ſubibant
Trinacriam, & reliquam expectant ad littora claſſem.
Hinc Italos quoque Tornebonus, quos inclyta ſcripſit
Thuſcia, quos placidis lectos Padus educat oris;
Hoc opus, illius labor eſt; ſed fata reſiſtunt!
Jam fermè accinctus moritur; ratis orba Magiſtro
Hæſerat, incertique Equites; res curta, nec aurum
Nec Socij ſuperant; vix tandem his redditus ardor;
Meſſanoſque tenent per mille pericula portus.
Hiſpanos rursùm huc Equites Albanus agebat,
Luſiadeſque ſimul, lectam omni ex ordine turmam,
Incurrit prædo Algerius; concurritur, ambæ
Immiſſæ puppes, pede peſque, viroque ſtetit vir:
Succubuit prædo; & Carraca infeſta fatiſcit,
Exiit Albanus, laceramque per æquora puppim;
Antennaſque trahens Siculis tandem appulit oris.
Hi rerum eventus; hæc damna: hæc fata regebant:
Feciſſent utinam Superi, tam lecta coiſſent
Agmina, tam triſti haud caderet Rhodus optima fato,
Diis aliter viſum! ô Princeps, nos cedere fas eſt!
Reginam obſervat Princeps, mentemque requirit,
Componit vultum, roſeoque hæc addidit ore.
Nempè ita, ſic turbat pridem furialis Erynnis,
Diſcordeſque egit populos, longoſque per annos
Triſtis ager, dubiis nec fas ſuccurrere rebus
Intereà, nimioque cadit ſub pondere virtus.
O fortes, invicti Equites, ſimul addidit Heros,
Judicium inſtitui decuit, ſic noſtra probatur
Virtus, atque animus: ſi non felicibus aſtris,
At nullo cecidit vitio Rhodus! ite Sodales,

Ite alacres, curſuſque olim ſperate ſecundos.
Scilicet hic rerum tenor, hæc ſuprema poteſtas
Numinis, aſtrorumque, inquit Regina, frequentes
Alternare vices, & mœſta intexere lætis.
At fatis una ſibi eſt, juſti ſibi conſcia virtus!
Vix clades queror ipſa meas, ſic pulſa, nec iſtud
Sic Regnum queror ereptum: ſine crimine pellor.
In duris labor, at tenuis non gloria? nec ſic
Amiſiſſe pudet, nec Regnum fœdiùs olim
Ereptum Cypro: nec pulchriùs altera quondam
[a] Urbs amiſſa Rhodo eſt, manet inſuperabile fatum!
Vera etiam conſtat, ſua per diſpendia, Virtus.
Ipſa etiam ſuperat fatum inſuperabile Virtus!
Dixerat, applaudit Princeps, ſic molliùs ibant
Tempora, & alternis redeunt ſolatia curis,
Dum reſponſa ferat Venetus, dum pendula librat
Concilia, & magnæ quærit moderamina rixæ.
Diſceptant varij variè, at ſors ultima Cœlo eſt!
Mortales humana decent, æternaque Divos.

[a] *Dictum Caroli 5. per anticipationem.*

Finis Libri III.

ARGUMENTUM.

Deliberatur in Senatu Veneto, & Cyprum Rodiis tranſcribendam videri tandem concluditur; dum affertur nuntius, crebrâ venatione detinentur Equites; hic Cypris & ſociarum artes & præſtigiæ: Armorum item tela infeſta; variè illuduntur Equites, & convertuntur. Ad primam tranſcriptæ Cypri famam exultat Carolina; & jam publicum ſtatum diſponit. Adeſt demùm Nuncius & Veneti ſelecti; Cyprus palam

Rhodiis tranſcribitur in æternum fœdus & ad bonum publicum Europæ. Dum paratur Pompa ſolemnis, Vati apparet ex alto triſtis Equitum ex amoris faſcino converſorum Metamorphoſis: Heros navigare jubetur & Cyprum omittere; Varius hic Carolinæ æſtus, Equites interim perquirit Vates ex Dei mandato collectis exprobrat, & increpitos ad Crucis Templum convocat iuſſis prius in ultionem exſcindi omnibus Veneris adoratæ relliquiis; Liladanus explicato Dei mandato, & gratiis Carolinæ & Senatui actis diſceſſum imperat. Convocatos Equites expiat Vates, hiſque demum receptis, Heros Romam versùs navigat.

LIBER IV.

TAnto igitur Veneti diſcrimine conſultabant,
Conveniunt lecti Proceres, multuſque Senatus,
Tercentum toto numero, clariſſima vulgò
Nomina, Barbarigus, Bembus, Foſcardus, & annis
Maturus Priulus, populi, patriæque parentes,
Diverſis Docti ingeniis, & moribus, omnes.
Hic Latio aſſuetus Cœlo; Patrique Latino
Aſtitit & ſolio pridem, totamque per annos
Inſpexit Romam, non illum purpura flexit;
Non Latiæ luſère artes; ſed & ipſe profundum
Scrutatus Romæ ingenium præverterat artes
Artibus, & ſurdo miſcebat prœlia bello.
Hiſpanam Priulus longùm obſervaverat Aulam,
Notus Ximenius, notus cum Præſule Princeps,
Hiſpanorum animæ grandes, ſenſuſque profundi,
Ingenitus tumor, & ſpirans immane cupido,
Conſilia æterna, & vaſti myſteria Regni.
Cæſareos Bembus populos, & nobile pridem
Viderat Imperium, variam tot gentibus Aulam,

Et malè detruſos ad ſceptra reducere Reges.
Sed meliora ! novis nec fas concurrere bellis
Europam , longis iterùm conſidere bellis,
Exulibus Cyprus Rhodiis, ſedeſque, quieſque
Unanimi aſſenſu maneat ; rem cedite , juri[utriſque
Cedo ego ; commune hoc meritum , communis
Gratia , communem Europæ impendiſſe favorem.
Italiæ hoc columen quæſiſſe , hæc robora Romæ.
Quod ſuper eſt inopi , cedo jura integra , centum
Jura ambita procis ? ſed me indignata revincat
Poſteritas , ſeraſque Deus pro crimine pœnas
Exigat ; antè tuo , quàm deſim ingrata decoro
Sancta Fides,Pietaſque & gratia , gratia magnis ,
Ingenita uſque animis , omnique potentior auro !
Hìc Rhodio cedant omnes, Rhodium omnibus unum
Præfero ; teque opto Liladame ; mea omnia cedo ;
Atque alias meditor curas, mortalia pridem
Dedidici , nec me falſam mortalia ludant.
Vivite conſtantes Rhodij, feſſiſque quietem
Sumite corporibus ; veſtra eſt Rhodus altera Cyprus,
Hìc portus alij, recidiva hìc mœnia ſurgant ,
Huc fracti impingant Turcæ, lætiſque triumphent
Æternùm palmis Equites, Cypriique Magiſtri.
Hæc voveo ; & noſtris accedant Numina votis !
Dixerat ; inclinanſque, ſenemque amplexa parentem
Rorabat lachrymis, charis dabat oſcula palmis.
Obſtupêre omnes : Animos hæc munera tangunt.
Hoc pectus, verba hæc,novitaſque; hæc reddidit ul.
Attonitus Princeps; Magna hæc ſolatia victis, [fero
O Regina ; tuos ſentire , ac cernere luctus, [nulli
Capta Rhodus ! jam nùlla Rhodus ? nullum arguo;
Exprobo ; pugnarunt noſtri , nec jam invida fortes
Carpat fama viros ! tantùm ò ſperata coiſſent
Auxilia ! æternis verùm obſtant mutua rixis

Prœlia, & obſtabunt, certam ducentque ruinam.
At placitum Superis! Superis mortalia cedan:
Caſtigatque; regitque Deus! quod neſcit, adoret
Mortalis fatum pietas, melioraque ſperet
Tempora! ſed veteris quæ tanta hæc gratia facti;
O Princeps! & quid poſſit Rhodus? integra vel quid
Præſtitit? oblatis certas tamen optima Regnis;
Et quantos tenui reddis pro munere cenſus?
His impar meritis Ordo; vincitque Magiſtrum
Gratia, & ad ſeros manabit ſera nepotes.
Quem porrò ærumnis finem, quas fata reſervent
Exulibus ſedes, Cyprumne aut extera rurſum
Littora, ſcit noſtri demùm Deus arbiter ævi.
Stabimus ad nutum, atque horas pendemus in omnes.
Quod ſupereſt, aris meritum imponamus honorem,
Conjunctoque bonos placemus munere Divos,
Multa quoque & Venetus votis communibus orat.
Intereà attonitas turbat ſententia mentes,
Conſiliumque novum mordet; mora nulla; Senatus
Cogitur; accurrunt Proceres, Mocenicus, & ipſe
Nuncius; hic varios tractat moderamine ſenſus.
Nempè quid hoc? primùm Venetus; nova bella paratur?
Eripitur Cyprus? fruſtra tot bella, tot annos (rantur?
Imperium, & claſſes, tantis victoria factis:
Aſt iſtos, Vir magne, dolos, has novimus artes.
Non petitur Rhodiis Cyprus; ſed rurſùs amicas
Implorat Carolina manus, quodque ipſa nequivit,
Per Rhodios tentat proprios remeare Penates,
Non ita! privatis communia commoda damnis
Non hic conſiſtant: Latio quoque profuit orbi,
Proderit, & prodeſt propriis gens Henneta factis.
Poſſumus & nos forte aliquid, nec nulla potentum
Fregimus arbitria, & magnos avertimus hoſtes.
Quid quid id eſt, prudens ſciat hæc, mandetque Senatus.

Anxius hæc Venetus: placido tum Nuncius ore.
Non bello hic, armiſque locus, vis nulla paratur,
Nec dum ullam triſtis pacem violavit Erynnis.
Conſiliis agitur; veſtrum eſt attendere dictis
O Veneti; prudens ſciat hæc, mandetque Senatus.
Regibus at ſedit certa hæc ſententia, Cyprum
Reginæ ereptam temerè, fratriſque tyranni
Perfidiam, crudaſque manus, ſævumque notarunt
Imperium; Fratri Venetos hæſiſſe tyranno
Diſplicuit; Venetos ſic partam inſiſtere Cyprum
Diſplicet, & Reges Regina implorat amicos,
Juratique aderunt Reges, nam cedere certum eſt
Jus quodcumque ſuum, Rhodiis, aliiſvè, perindè eſt,
Cedere nam certum eſt, primuſque è gente Sabauda
Turbo, Subalpinis & prima è nubibus inſtant
Fulmina, tangit amor laudis, thalamique decorum,
Conjugis arbitrium, & mixtus cum fœdere ſanguis.
Inſuber hinc ardens, hoc vincla, hoc pacta repoſcunt.
Et Luſignanum manat cum ſanguine nomen.
Quantus & indè opibus florens Burgundus, & armis,
Fatalis Turcæ ſemper Burgundus, Amicus
Jam pridem Rhodiis, Burgundi aut ſanguinis hæres
Auſtria, & Auſtriacis ſuperaddita Iberia Regnis?
Sed quantus rurſùm hic Gallus? quàm nobilis ardor?
Impetus? atque artes? quę gloria? Fama, poteſtas?
Hunc quoque vel ſexus moveat, pulchramque juvabit
Virtutem, & pulchro Reginam reddere Regno.
Annuet his etiam certè Pater ipſe Latinus;
Atque hunc communem implorat Regina parentem;
Unus & hic mundi vindex, primumque repulſis
Perfugium, Reges audit Rex ipſe ſupremus;
Reginas latè & Reges, populoſque gubernat.
Ipſe etiam Rhodios Orbi deſignat & Urbi
Cuſtodes, vallum Romæ, ſacrique Senatus.

Præſidium : atque ipſis non jam aptior ulla Magiſtris
Quàm Cyprus, ſtatio; ſævis hinc proxima Turcis
Prælia, diſpoſitæ claſſes ligna, arma, metalla,
Et ſocii; ſatis una iſtis nihil indiga Cyprus.
Commune hîc agitur decus, & fortuna, petitque
Publica res Rhodios,Rhodios gens,faſque repoſcunt.
Vos toties Turcis infeſti, armiſque frementes
Tot jam aucti ſpoliis Veneti, vos prima trementis
Tutela Auſoniæ, ſocios admittire famæ
Invictos Equites, facilique imponite Regno.
Jus fortè ambiguum, certa eſt at gloria fortes
Excepiſſe viros, conceſſis vincere Regnis;
Nullòque æternas bello componere paces.
Ipſe ego diſcedo properans, veſtrumque Senatum
Hortor, & integrum poſco, ſperoque favorem.
Dixerat, & primis meditans dat carbaſa ventis,
Feliceſque optant cœptis felicibus auras.
Sermonem intereà varium Regina trahebat
Multa ſuper bello rogitans,ſuper ordine multa,
Multa ſuper triſti exitio; quàm multus in armis
Prodierit Solyman? quam traxerit æquore claſſem:
Quas Aga,quas ſævs dederit, tuleritve ruinas
Muſtapha? quas Perius,quas tandem perfidus Achmat
Turcarum Heroes, & grandia nomina Turcis.
Quantis quantus Aſaph, quantus Janizarus armis
Irruerint, quantis Equites inſultibus irent,
Diverſis ſtragemque darent, ferrentque pericis?
Narrabat Senior; neque te perjure tacebat,
Perfide,quem nulla hinc olim monumenta tacebunt,
Omnia Proſcribent, Amaral; quàm ſæpè repulſus
Diſceſſum, turpemque fugam jam Turca paraſſet;
Inſanas Solymani iras, lentoſque prementem
Janiſaros: variis quæ propria gloria turmis,
Notorum quæ geſta Ducum; ſperata Potentum

Ne quidquam auxilia! Inſultus, excuſſaque in auras
Mœnia; conſtantes pugnæ, extremique labores,
Victoris molle ingenium, ſed barbara gentis
Perfidia; illuſæ Matres, puerique, puellæ,
a Impoſitumque viris onus, infelicia collo
Pondera; nulla fides Turcis! Solymanus hiantes
Continuit; narrat conſpectum, & verba Tyranni
Mollia; collatos ſocios, claſſemque, Rhodumque
Amiſſam, patriæ deſerta & littora terræ,
Portuſque, & turres, & propugnacula, & arces,
His ſuper inſanos fluctus, ſparſaſque triremes
Et triſte exilium, nullamque errantibus oram.
Talia narrabat mæſtus, lachrymanſque Magiſter;
Audiit, expleri que nequit Regina, gemitque,
Atque audit, mœſto juvat indulgere dolori.
Quid ſacris factum templis, quo numine ſalvi
Exierint hic, & ille; rogat; ſacroſque Penates,
Et portus, notoſque Lares, & mœnia, & arces
Proſequitur lachrymans, & flendi dira libido eſt.
Quæ me, inquit, veſtræ tangit miſeratio ſortis!
O Rhodios, Equiteſque meos, dignumque Magiſtrum!
O ego, ſi patriam demùm tranſcribere Cyprum;
Atque aliam vobis poſſim defigere metam!
Et mores imitari iſtos, atque ordine veſtro
b Ornari, Crucibuſque iſtis! neque neſcio Iberas
Matronas, vobiſque pares, & fortibus armis
Quod præſtant Equites, Equitiſſæ id nomine præſtem,
Utilibus curis, & gratæ munere dextræ!
Si miſeris quid poſſim, ægriſvè! Equiteſque jacentes
Procurem, & nautas, nec prorſus fungar inani
Nomine! Dij veniant faciles, omenque ſecundent!
Nempè fatebor enim, ſceptri poſt damna paterni,
Et raptam nuper fraternâ fraude coronam,

a *Hiſtor. Melit.* b *Hiſt. Melit.*

Neſcio, quæ tandem humanæ faſtidia pompæ
Irrepſère animo, & mentem nova lumina complent;
At ſprevisse juvat, quod pridem ambiſſe juvabat.
Principio, dum cura recens, & pectore vivum
Stridebat vulnus, raptique injuria ſceptri,
Scilicet exarſi! ſuperoſque homineſque vocavi
Ultores, Rhodioſque ipſos; vos prima tuliſtis
Auxilia; hinc primos licuit ſperare recurſus.
Uſque adeò ingentes inſpirant grandia ſenſus.
Quoſque aluit Reges, inflat ſuprema poteſtas.
Uſque adeò dulce eſt ſubmiſſos cernere faſces,
Regnare ex alto, populis imponere morem,
Et metui latè, fines & parta tueri
Durius hinc pariter ſolio cecidiſſe paterno, [gnum,
Se Regem meminiſſe olim, atque hinc vindico Re-
Nunc quoque, non præſens, at juſtum vindico Re-
Vindico quod cedam, & meritis ceſſiſſe juvabit. [gnum,
Ergò olim exarſi, ſed me nova gloria tangit
Mercedeſque aliæ, video meliora, proboque.
Quæquæ probo, meliora ſequor: majora paravit
Præmia, queis altos Numen de numine ſenſus
Indidit, & magnis eduxit ad æthera votis!
Æternas illis palmas, æterna reſervat
Munera, & humanis vetat hos confidere rebus.
Te moror: at totum liceat profundere pectus,
Quantula res demùm vita hæc? hæc gloria ſenſim
Labimur, & tenues properamus ad æquora guttæ,
Perdimur Oceano, & totis confundimur undis.
Labimur! atque breves fera Parca intercipit annos,
Aut fracti, aut rapti, & miſeri traducimur omnes;
Omnes, & tenui paſſim conſumimur ævo;
Et quales ingens vaneſcit gloria in auras?
Atque ubi tantillos, & vita, & gloria plauſus
Extulerint, quoſcumque ſinat Fortuna triumphos:
Curta omnes manet urna, brevis capit omnia tellus;

Huc Regna, huc Reges, huc defluxêre triumphi!
Immortale aliquid ſpirat, levibuſque reſiſtit
Cœleſti de ſtirpe animus; ſe reddere ſtirpi
Incipiat, patrio per facta reſurgere Cœlo.
Nec jam nos tenues tangant Polemarche triumphi,
Regia nec fragiles ſerpant ad tempora laurus.
Pulchrius, ô Princeps, ſed quantò pulchrius ævum;
Divina in terris meditari, & ſacra piorum
Sectantem exempla æternos attendere colles,
Atque immortalem jam nunc præſumere vitam.
Hac mihi jam ſedit ſacris impendere totam
Officiis, templis, vptiſque impendere vitam.
Vos tantùm ſtate hìc Rhodij, Cyprumque tenete,
Aſſideam ipſa quoque, & fatis communibus utar.
Templa Deo juxtà inſtituam, ſedemque puellis
Nobilibus, pulchroque Equitiſſas nomine dicent,
Hæ veſtros ducent mores, rituſque ſequentur;
Palmareſque Cruces, & grandia ſtemmata tollent;
Nec Cypriæ Hiſpanis olim cedent Equitiſſæ.
Ibitis in Turcas ipſi; magnumque feretis
Thracibus exitium; nos ipſæ ad ſydera puras
Tendemus palmas, Superoſque in vota trahemus.
Hoc primum vobis fuit, & ſolemne; Latinos
Excipere, & gratam morbis feciſſe medelam,
HOSPITIUMQUE fuit Solyme; & de nomine laus eſt.
Noſtrum erit affectos Equites, ſocioſque cruentas
Plagas tractare, & curâ depellere morbos.
Bella gerant Equites, Equitiſſæ vulnera tractent.
Dixerat; at tantos laudat Polemarchus honores,
Scilicet ingentes animas ingentia poſcunt
Conſilia, atque decent! vili nec regia limo
Pectora, fingebat Deus, aut vilem addidit ignem.
Magnos magna decent, magnorum & maxima Regum
Gloria regales Cœlo ſubmittere faſces,
Regnum, & opes, ipſam pro Chriſto impendere vitam.

Quò nos cumque vocet Fortuna, ubi ſiſtere detur,
Veſtrum erit hoc, Princeps, Regnum, pariterque re-
Regale admitto munus, reddoque viciſſim; [gemus,
Palmareſque Cruces, gentiſque inſignia noſtræ.
Reginam, & ſocias veneror, magnamque Magiſtram
Dicant, hoc deinceps Equitiſſas nomine dicant.
Tendamus bello in Turcas, vos pellite morbos,
Bella gerant Equites, Equitiſſæ vulnera curent,
Diverſoque omnes maneat palma una triumphos,
Jamque alij ſubeunt Equites, aliique, ſalutant
Reginam, & multo certant utrimque decoro.
Cunctos illa notat, verbiſque appellat amicis,
Nominaque, & titulos, & propria geſta recenſet
Muneraque, & plagas; & duræ inſignia pugnæ,
Aſſiſtunt illi, & longã ſtatione coronant,
Certantque officiis, alternoque agmine ſervant.
Intereà redeunt Equites, Liladamus ad omnes
Quos olim Reges, ad crebras miſerat oras
Quæſitum auxilia; & promiſſas fœdere turmas,
Pegnatel appulerat; fortiſque Iſualdus; & ingens
A Capua Prior; Aſſemvillius adfuit ipſa
Ex Alba Albanus, clarum cum ſanguine nomen;
Sam-martin; genere & magnis Dux inclytus auſis
Tornebonus, pulchram huic fecit Florentia famam.
a Judicium inſtituit Princeps, multuſque requirit,
Quo quiſque ingenio, quo Marte, & pectore vires
Excierit; poſcuntque ipſi, nec nulla movebat
Suſpicio, ſegnes iviſſe in munere moras,
Et lentos tardaſſe Equites, curſumque moratos,
Atque ipſo Regina ſedet cum Principe Judex.
Sortem illi excuſant variam, caſuſque retractant.
Vix longo explicitus bello vix nomina centum
Expediit Cæſar, proprias vix aſſerit Urbes,

a *Ex Hiſt. Melit.*

Regnaque, quod potuit, multi vim contulit auri,
Et cenſum, & ſocios: crebram tranſmiſerat Indis
Luſiades claſſem, Mauros, & perfida circùm
Littora, perpetuos hoſtes, & bella canebat.
Exhauſtas cauſabat opes pater ipſe Latinus,
Depoſita in magnos uſus, & vendita paſſim
Fercula, quas tandem puppes commiſerat auris,
Et paucas, fragileſque, atrox jactaverat æſtus,
Vix portus tandem laceræ tenuère Sicanos.
Multa obſtabat Hyems, multus ſæpè obſtitit Auſter.
Bella excuſabat latè Franciſcus, & hoſtes
Hinc indè ingentes: ſolas permiſit haberi,
Quod potuit, decimas, victumque, & tela ferebat,
Vectare hæc Doriam jubet, atque immittere puppes.
Nec jam majores patitur res Anglica ſumptus,
Adverſos Rex ipſe Hoſtes, & bella ſonabat;
Implicitos Gallis Anglos, veteremque furorem:
Unaque, quod licuit, permittitur ire triremis
Communem importans gazam, & commune tributum.
Bis mille accinctos dederant, Equiteſque ſuperba
Centum Parthenope, ter centum Gallia, turbam
Inſuper addiderat; Dux Aſſomvillius; atrox
Intumit Pelagus, ſparſos atque omnia circum
Littora; jactatos Siculis impegit arenis.
Vectabat ſocios, lectumque ex ordine toto
Theſaurum Neo-portus, avitæ gloria ſtirpis,
Anglus; at immanes rurſùm infremuère procellæ;
Spargitur, & totam hauſerunt tumida æquora prædá.
Lectas ducebat diverſo è littore turmas
Sam-martin, quas, & fortis Majorica, durus
Arragon, & plenis generoſa Valencia campis
Extulerat; validis nec magna Navarra maniplis
Defueras; curſus facilis dabat aura ſecundos;
Apparent Turcæ, & plenis crebra agmina velis;

Irruitur, reboant tormenta, remugiit æther,
Hinc ferrum, hinc flammæ; mergi, ſors una, vel uri,
Nil ſuper! at tutis tandem nox adfuit umbris;
Subducunt ſe ſe miſeri, ripamque tenentes
Diffractam inſtaurant puppim, primique ſubibant
Trinacriam, & reliquam expectant ad littora claſſem.
Hinc Italos quoque Tornebonus, quos inclyta ſcripſit
Thuſcia, quos placidis lectos Padus educat oris;
Hoc opus, illius labor eſt; ſed fata reſiſtunt!
Jam fermè accinctus moritur; ratis orba Magiſtro
Hæſerat, incertique Equites; res curta, nec aurum
Nec Socij ſuperant; vix tandem his redditus ardor;
Meſſanoſque tenent per mille pericula portus.
Hiſpanos rurſum huc Equites Albanus agebat,
Luſiadeſque ſimul, lectam omni ex ordine turmam.
Incurrit prædo Algerius; concurritur, ambæ
Immiſſæ puppes, pede peſque, viroque ſtetit vir;
Succubuit prædo; & Carraca infeſta fatiſcit,
Exiit Albanus, laceramque per æquora puppim;
Antennaſque trahens Siculis tandem appulit oris.
Hi rerum eventus; hæc damna: hæc fata regebant:
Feciſſent utinam Superi, tam lecta coiſſent
Agmina, tam triſti haud caderet Rhodus optima fato,
Diis aliter viſum! ô Princeps, nos cedere fas eſt!
Reginam obſervat Princeps, mentemque requirit,
Componit vultum, roſeoque hæc addidit ore.
Nempè ita, ſic turbat pridem furialis Erynnis,
Diſcordeſque egit populos, longoſque per annos
Triſtis ager, dubiis nec fas ſuccurrere rebus
Intereà, nimioque cadit ſub pondere virtus.
O fortes, invicti Equites, ſimul addidit Heros,
Judicium inſtitui decuit, ſic noſtra probatur
Virtus, atque animus: ſi non fœlicibus aſtris,
At nullo cecidit vitio Rhodus! ite Sodales,

Ite alacres, curſuſque olim ſperate ſecundos.
Scilicet hic rerum tenor, hæc ſuprema poteſtas
Numinis, aſtrorumque, inquit Regina, frequentes
Alternare vices, & mœſta intexere lætis.
At fatis una ſibi eſt, juſti ſibi conſcia virtus!
Vix clades queror ipſa meas, ſic pulſa, nec iſtud
Sic Regnum queror ereptum: ſine crimine pellor:
In duris labor, at tenuis non gloria? nec ſic
Amiſiſſe pudet, nec Regnum fœdiùs olim
Ereptum Cypro: nec pulchriùs altera quondam
[a] Urbs amiſſa Rhodo eſt, manet inſuperabile fatum!
Vera etiam conſtat, ſua per diſpendia, Virtus.
Ipſa etiam ſuperat fatum inſuperabile Virtus!
Dixerat, applaudit Princeps, ſic molliùs ibant
Tempora, & alternis redeunt ſolatia curis,
Dum reſponſa ferat Venetus, dum pendula librat
Concilia, & magnæ quærit moderamina rixæ.
Diſceptant varij variè, at ſors ultima Cœlo eſt!
Mortales humana decent, æternaque Divos.

[a] *Dictum Caroli 5. per anticipationem.*

Finis Libri III.

ARGUMENTUM.

Deliberatur in Senatu Veneto, & Cyprum Rodiis tranſcribendam videri tandem concluditur; dum affertur nuntius, crebrâ venatione detinentur Equites; hic Cypris & ſociarum artes & præſtigiæ: Armorum item tela infeſta; variè illuduntur Equites, & convertuntur. Ad primam tranſcriptæ Cypri famam exultat Carolina, & jam publicum ſtatum diſponit. Adeſt demum Nuncius & Veneti ſelecti; Cyprus palam

Rhodiis tranſcribitur in æternum fœdus & ad bonum publicum Europæ. Dum paratur Pompa ſolemnis, Vati apparet ex alto triſtis Equitum ex amoris faſcino converſorum Metamorphoſis: Heros navigare jubetur & Cyprum omittere; Varius hic Carolinæ æſtus, Equites interim perquirit Vates ex Dei mandato collectis exprobrat, & increpitos ad Crucis Templum convocat juſſis prius in ultionem exſcindi omnibus Veneris adorata relliquiis; Liladamus explicato Dei mandato, & gratiis Carolinæ & Senatui actis diſceſſum imperat. Convocatos Equites expiat Vates, hiſque demum receptis, Heros Romam versùs navigat.

LIBER IV.

Tanto igitur Veneti diſcrimine conſultabant,
Conveniunt lecti Proceres, multuſque Senatus,
Tercentum toto numero, clariſſima vulgò
Nomina, Barbarigus, Bembus, Foſcardus, & annis
Maturus Priulus, populi, patriæque parentes,
Diverſis Docti ingeniis, & moribus, omnes.
Hic Latio aſſuetus Cœlo; Patrique Latino
Aſtitit & ſolio pridem, totamque per annos
Inſpexit Romam, non illum purpura flexit;
Non Latiæ lusère artes; ſed & ipſe profundum
Scrutatus Romæ ingenium præverterat artes
Artibus, & ſurdo miſcebat prœlia bello.
Hiſpanam Priulus longùm obſervaverat Aulam,
Notus Ximenius, notus cum Præſule Princeps,
Hiſpanorum animæ grandes, ſenſuſque profundi,
Ingenitus tumor, & ſpirans immane cupido,
Conſilia æterna, & vaſti myſteria Regni.
Cæſareos Bembus populos, & nobile pridem
Viderat Imperium, variam tot gentibus Aulam,

Hiſpanos, Belgaſque, Italos & grandia mundo
Nomina, Naſſavios, Albanos, Cordubam, Avallos,
Cæſarem, & Hernandos; magnos cum prole Philippos:
Inſtanteſque Aquilis, & fulmine Maximilianos.
Lætos ſucceſſus, majoreſque artibus iras,
Et bella, & pugnas, mentemque, animoſque ſuperbi
Cæſaris; & multus micat uno in Cæſare Cæſar!
Noverat, & Gallos, geniumque, ſolumque Grimaldus
Et plebem, infuſas Urbes, diffuſaque campis
Oppida, laudatos Reges, Sanctoſque Senatus
Tutores Regum, Populi, patriæque Parentes:
Præſtantes armis Equites, acreſque Miniſtros,
Et bella & turbas, & robur, & arma, triumphos.
Patria ſed proprios ſuper his prudentia mores
Excoxit, poliitque, omnes hæc altior artes
Exuperat, Venetamque dedit crebreſcere famam.
Conſedere omnes; ſolio Dux maximus alto,
Legatus deinde Auſonius, tùm proximus illi
Cyprius orabat tutor; nempè anxia, Cyprus,
Quæſtio: nec tenuem excivit Carolina tumultum.
Ambigui dudum hic Proceres, pendenſque Senatus
Fluctuat, & variis nutat ſententia votis.
Conſurgit tandem Priulus, prudentior alter
Non fuit, ætate, ac meritis non dignior alter
PROVISOR Marci quondam, rebuſque gerendis
Integer, & conſtans, variiſque exercitus armis:
Grandibus hic verbis, & magno pondere rerum.
Neſcio quis tandem ſenſus mihi pertulit horror?
At ferus inſurgit turbo, immaneſque procellæ,
Majores fluctus, majoribus Adria ventis.
An juvat externos Reges, ipſoſque ſuperbè
Irritare Deos, meritumque arceſſere fulmen?

Longa hic res agitur, manet alta injuria, & ingens
Æternum coquet, & Regina,& fœmina vulnus;
Tranſcribetque ſuis longum cum jure dolorem,
Nec ſatis infeſtos Turcas, tumidoſque Gelonos
Senſimus? ecce novos, tantoſque incendimus hoſtes?
Quærimus uſque novas, veteres malè ſtringimus oras?
Tot bellis fracti & damnis, vix fœdere iniquo
Exiimus? tantos fas forté agitare triumphos?
Majoremque humeris, & collo imponere molem?
Moles ipſa premit, propriis ruet ipſa trophæis
Parta tuenda priùs, ſi fas & Parta tueri.
Neſcio quid pulſat; veniet labentibus annis
Cùm turbo inſurget major, Venetuſque remittet;
Avertant omen Superi! ſed maxima creſcunt
Sæpiùs Imperia, & torrentia flumina volvunt,
Involvuntque, trahunt Populos, genteſque minores,
Creſcit eundo ſimul, & flammâ, & fama, Tyrannis!
Procedit ſemper, nihil uſquam Turca remittit,
Partiſque inſiſtit conſtans, inhiatque futuris.
Hauſtis plus tumuit, plus ardet prædo rapinis,
Auguror; invadet Cyprum, ſubigetque ſuperbam
Nicoſiam, Famaguſtam, & diris omnia ſparget
Funeribus,Venetoſque,& Regnum,& nomina tollet.
At ſtarent Equites contrà; Rhodus ipſa ducentis
Ecce annis ſtetit, & ſtaret, ſi pacta coiſſent
Auxilia, at plenis ruerent huc littora velis,
Conjurati irent Reges, & prona volarent
Agmina, nec miſeris ſemper diſcordia rixis
Agmina, ſic Rhodiam favor excipit undique gentem,
Et decet at Venetis hæc irent molliùs armis.
Invidiæ virtus patet: invidioſa poteſtas.
Crevimus & multis nimiùm, certoque juvaret
Euexiſſe alios, Venetos minuiſſe decoro.
Cyprum habeant, ſerventque Equites, ſocioſque paremus,

Cuſtodeſque, novæ hinc vites, majoráque nobis
Auxilia obſtrictos habeat quoque gratia Reges.
Certaque pro dubia maneat nos gloria Cypro
Obſtrictos Equites; Rgeſque habeamus amicos.
Talibus inſtabat dictis, animoſque labantes
Impulit, & pulchram certum eſt tranſcribere Cy-
Intereà effuſi campis, latéque vagantur [prum.
Venantes Equitum cunei, loca nota requirunt,
Et totos vaſtâ cingunt indagine tractus.
Cornua multiplici complent laté omnia bombo;
Reſponſant valles, colleſque, & flumina, ſylvæ;
Effuſi ſine lege canes, pars grandia ſtringunt
Corpora, prælongas nares; pars grandibus inſtant
Auribus, & latos verrunt pendentibus agros;
Latratu, mixtoque ſonant laté arva boatu.
Fugere Oreades longé, timidæque Napææ,
Et Dryades, totis condunt ſe Nayades undis.
Contrà omni micat è ſylva; micat omnibus antris
Cervus, Aperque, Lepus, Lupus ipſe, atque improba
Excuſſæque feræ paſſim, furit excita latè [Vulpes
Turba Canum, latrantque, ruuntque, inſtantque, te-
nentque
Nilque tenent, vulſis vulpes fugit improba villis.
Itque, reditque lepus, ſalit, abſilit, exit, anhelat,
Arrectus ſtetit, atque aures intendit acutas,
Et fugit, & variat, crepuitque, it montibus altis
Torvus Aper, ſtringit dentem, & fremit ore cruento;
Degener exerrat lupus, infoſſuſque latebris
Incubat, illuditque canes, at grandior ibat
Et curſu & ſaltu per, & avia, & invia Cervus,
Arrecto capite, & fuſis per tergora ramis,
Effuſi incubuère canes, laſſumque revincunt:
Currunt prompti Equites, inſtantque, hi montibus
Hi totis acti ſylvis, pars maxima campis, [altis;
Pars

Pars tenues agitant circum vaga littora prædas.
Ecce ingens gratumque oculis mirabile monſtrum,
Apparet Cypris proprio famoſa triumpho;
Famoſæ huic latè ſociæ, longéque revincti
Heroes, capti illecebris, & Numine blando,
Numen ineſt oculis, cingunt diademata frontem,
Intextæque roſis violæ; inſedere Labellis
Halentes animæ, & roſei ſuſpiria Pæſti.
Certant mixta roſis, tenerum tinguntque colorem
Lilia, digna Deâ facies, & nata triumphis.
Mille artes veſtem variant, hic pingitur æther,
Et Cœlum, & Zonæ, & varios fuſa Iris in arcus;
Fulguraque, & nebulæ; pulchro hic argentea textu
Æquora, carbaſeis varij errant fluctibus amnes;
Fuſcaque nec propriis abludit terra figuris.
Inſperſique Onyches confusè, & gemmea latè
Tempeſtas, lectiſque inſtratum floribus aurum,
Grande olli imperium; vaſtum dominatur in orbem.
Dicenti fluit Hybla favis, undantque catenæ.
Atque in vincla itur paſſim; meretricia poſſunt
Carmina! & ex ipſo deducant Numina Cœlo.
Centum aliæ ſimul adveniunt, famoſa Canopi
Regina, Auſoniis fruſtra ſervata quadrigis;
Liviaque Auguſto conſors, & Julia, & ingens
Pluſquàm Florales agitans hic Flora triumphos.
Roxane, ſparſis & Meſſalina capillis
Incautos verſare Equites, & fallere certæ.
Omnibus his Medea ſuper, magnique Magiſtra
Conſilij; lapſis ſi quid detriverat annis
Ipſa dies, (brevis & quid non citò deterat ætas?)
Fucis reſtituit, primævæ, & flore juventæ.
Afflavitque auram, & primos reparabat honores.
Ante rotas fractus Macedo vix nomine Magnus,
Carbaſea vinctus mithrâ, nardoque perunctus,

Diſcincta in veſte, & jactis inglorius armis.
Tu quoque tot bellis victor, tantiſque triumphis
Inclyte, tu Cæſar, traheris non victus amore,
Tactus amore tamen, ſuperat nam gloria; & altam
Nullus vincat amor, vincatvè Cleopatra famam!
At centum oppreſſus vinclis Antonius ibat,
Servi io oppreſſus toto, longiſque catenis,
Heu fracto ad nugas animo, & ſine robore pectus.
Mergitur infelix latè, Regeſque Deoſque
Secum præcipitat, nec certè hic gloria vicit;
Vicit Rivalem, vincatque Cleopatra Romam.
Auguſtus toties Conſul poſt grandia dicta,
Factaque, poſt fixas leges, & reddita Romæ
Omnia, nec nullam ſentitque, trahitque catenam,
Sexcenti deinceps alij Regeſque, Tyranni,
Græcia quos olim, quos æmula Roma celebrat,
Chriſtiadæque ipſi! quanquam rubor ora notabat
Nonnullis; ſervos miſeret ſervire prophanos,
Servire & cæco, fidei ſine lumine, amori:
At quibus illuxit Chriſtus, quibus æthere ab alto
Inſonuit Deus, & præſens in corpore Numen,
Hos pudeat, turpi pudeat ſervire tyranno!
Fracti omnes, nudi exuviis, manibuſque revinctis
Suſpirant, & amant; gaudentque, gemuntque; trahuntur:
Atque urgent, miſeriſque ſua eſt & palma libido!
Auditurque altum longè, & memorabile carmen,
Omnia vincit amor, & nos cedamus amori:
Invidiamque augent, atque addunt ſcommata viſis.
Imbelles nempè Heroes, gens indiga laudis
Julius, Auguſtus, Macedo, nec Cæſar amavit,
Non arſit Marcedo, Auguſtus, furtivaque tantùm
Prœlia, furtivos norant agitare triumphos.
Non Gallos videre olim, non æquora, Rhenum,

Extremoſque hominũ Morinos, non Pharſala demum
Funera, non multo fumantem ſanguine MUNDAM:
Non Perſas vidère olim, Perſaſque, Phalangaſque
Immenſas, magnis prælatum curribus ignem,
Non Tyrios, non extremis in finibus Indos;
Hi bellas docti Choreas, & ludere ludos!
Soli armis præſtant Rhodij, per grandia nati
Corpora graſſari Turcarum, inſiſtere muris,
Defendiſſe Urbes, maria exæquaſſe triumphis;
Et vincunt ſoli; nec amant! at barbara nuſquam eſt
Gloria; manſuetos ipſa ornat gloria amores;
Sic illæ, atque altum figunt in pectore vulnus.
Hærere hìc Equites; & quanquam hæc ſomnia credunt;
Addubitant tamen, & ſtudiis fallentibus errant.
Jam reſides videas animos, & inertia tela,
Non cervus, non tangit Aper, non ſparſa Moloſſis
Paſcua, rauciſono, non teſqua ſonantia cornu;
Exerrantque impunè feræ, & venabula fallunt,
Huc illi atque illuc delapſi, & inania volvunt.
Qualis ubi afflatos de Cœlo terruit ignis,
Halitus aut puras corrupit peſtifer auras,
Quanquam vis nulla eſt, nullumque ex æthere vulnus;
Attoniti pendent tamen, & ſine vulnere languent.
Aut ubi piſcoſo piſcator toxica ſtagno
Inſperſit temerè, & placidam fruge imbuit undam.
Inſiliunt avidi piſces, frugemque viciſſim
Præripiunt; longumque bibunt cum fruge ſoporem;
Hinc errant acti primùm; deìn littora circum
Obversâ pendent ſummis in fluctibus alvo;
Luctantes cùm peſte errant, tabentque ſupini;
Solaque, quæ placuit, triſtem dat portio mortem.
Atque ſuum Cypri fulmen, majoraque amori
Spicula; læthales hærent ab imagine flammæ,

Heu Equites! heu caſte rigor! moreſque ſeveri!
Jam miſeris & amare lubet, & amando reſolvi!
At totis rurſum intereà venatio campis
Fervet, & excuſſis juvat uſque inſiſtere prædis,
Ire iterum ad fraudes, iterumque ardere videndo
Icti Equites, & pompa redit, majoraque rurſum
Vulnera, quàm tenero quàm durum obſiſtere amori!
Ire juvat, ſentire juvat, & amando perire!
Jam colles Nymphæ tenuère, hinc indè frequentes
Mentitæ Oreades, & totis montibus errant.
Omnibus idem habitus, color unus, & omnibus ardor,
Omnes incautos Equites deludere certæ,
Hìc ſparſæ; denſatæ illìc; pars currere, lætos
Ducere pars greſſus, levibus proludere telis
Inſtructæque arcu, & Pharetrâ, levibuſque ſagittis.
Pars Dryades ſimul, & virides imitata Napæas
Omnibus inſiſtunt fagis, fagiſque ſagittant
Omnibus, & pallens venit omni ex arbore peſtis.
Quin, & Lymniades, pictâ quoque Nayades algâ
Aſſimulant, teneris errant argentea membris
Carbaſa, cærulei toto undant corpore fluctus.
Fluminibus, ſtagniſque hærent, extantque, latentque
Et quanquam ſimulant, votum eſt vidiſſe, videri.
Nec minùs Aligerum turbæ, gens dulcis Amorum
Fraudes tela parant; ſua cuique ſagittula, & arcus,
Et Pharetra, & cæcos meditantur figere morſus.
Omnibus inſidunt campis, & floribus, herbis,
Fontibus, auricomis aut quà ſe tollit ariſtis
Alma Ceres, teneris aut lucent prata ſmaragdis,
Garrula Nympha fluit, vel lambit graminia rivus,
Omnibus idem animus medicatis fallere telis,
Auſteros Equites, in amœnam evertere gentem.
Jam denſæ apparent Nymphæ, poſitiſque Pharetris
Mirantur, ſpectantque Equites, fortemque catervam.

Quæ nos tanta beat, ſociæ, fortuna? videmus
Heroum gentem, Nympharum maxima dixit,
Mollibus, & fallit verbis, mollique Suadâ
Reginam, & fingit, vultus, moreſque Dianæ,
Non quales ſcopuli, non quales iſta celebrant
Culmina, divinos vultus, & nata triumphis
Pectora, nec tales Cyprus? nos montibus aſpris
Eductæ montes colimus, & agreſtia tantùm
Ingenia, horrentes tantùm configimus apros.
Nos thalamos tamen, & confertas odimus Urbes,
Odimus exoſæ turbas, ſoliſque ferarum
Paſcimur innocuis inſonti Marte triumphis,
Nec minus averſos thalamis, ludiſque rebelles
Vos puto; majores curæ, majoraque poſcunt
Imperia, ingentes majori ex hoſte triumphi.
Ergò agite Heroes, noſtros percurrite colles,
Figite, defoſſas placet uſque educere prædas,
Veſtrum hoc Imperium, & vobis concedere fas eſt;
Hanc pariter Dryades, hanc fictæ Nayades artem
Expediunt; verſant Equites, & grandia figunt
Vulnera: deſcendunt, altoque in pectore reſtant
Impreſſi vultus Nympharum, & dulcia verba,
Frons, habituſque, animus, ſimul omnes quãta, repentè
Numina! proh quanto ſe tollunt pectore divæ!
Et tales Cyprus? vel ſi nulla altera cauſa eſt,
Hæc ſatis; hîc ſtandum: noſtrę hæc ſors optima cladi.
Cæleſtes animos forma arguit! & quibus illæ
Inſtructæ telis? quæ bella inſontia tractant?
Militiam referunt noſtram, vincliſque ſolutæ
Omnibus auratos ducunt per tempora Soles,
Virgineos agitant per prata & ſaxa triumphos.
Cæcus Amor! oculatus Amor! nec ſomnia Soli
Amentes fingunt! laudant & ſomnia amantes!
Nec minùs intenti Aligeri, jurataque Amorum

Agmina; quem campo ſemel inſpexere, vagantes
Ut caſus, curſuſvè tulit, volat illicò circùm
Promptus amor, teloque hoſtem meditatur acuto.
Hunc ferit; hunc ſequitur; ſtetit ille, hic anxius
hæret,
Arcanamque notat plagam, & ſine ſanguine vulnus:
Figit. Aprum Rhodius, Rhodium majoribus hoſtem
Telis figit Amor, variuſque reciprocat ardor.
Ad latera, à fronte; à tergo; ſubit, exilit, inſtat,
Cominus, Eminùs; & redit, abſilit, involat, urget,
Et totam exhaurit Pharetram, centumque ſagitis
Vulnerat, & ſurdos fugiens ſonat ille triumphos.
Haud ſecus ac vaſto in campo, cùm Syrius ardor
Incubat, errantes Tauros ſi perculit Oeſtrum,
Quanquam tam tenuem Taurus vix ſenſerat hoſtem,
In furias agitur tamen, & per paſcua anhelans
Fulminat, arcanamque agitat ſine ſanguine flammam.
Heu Rhodij! humanas jam nunc deponite formas;
Omnia vincit Amor; ſed non Amor omnia honeſtat!
At jam fama volat, variaſque impleverat oras,
Tranſcriptam Rhodiis Cyprum, Veneroſque frequen-
Spectaſſe Auſonij compendia publica mundi. [tes
Non Cyprios deinceps Equites, Cyprioſvè Magi-
ſtros
Defore; ſic pulchris Carolinam inſiſtere votis,
Æternaſque uno componi fœdere paces.
Publicus it Cœlo plauſus, juveneſque, seneſque
Exiliunt, feſtis reſonat concentibus aër,
Et primi recalent æſtus, primique favores,
Inſitus in Reges amor, & propenſa voluntas;
Et Luſignanum revocant cum ſanguine nomen;
Et Luſignanam præ Regibus Heroinam.
Ingentes Carolinæ animos, ingentia dona,
Exciſas lites, & fixam in tempora pacem,

Cypria proh quantis tollet ſe gloria factis !
Proh quantæ pelago puppes, jurataque Turcis
Exitia ! & proni Reges, & prompta Potentum
Agmina ! nec ſimilem metuat Rhodus altera caſum !
Et quanti latè portus, & clauſtra reductis
Portubus appoſita, & tumidum frenantia Pontum !
Addita præſtructis & propugnacula vallis !
Impoſitæ pelago turres, arceſque ſuperbæ !
Nicoſia ; hæc Princeps ſedes, magniſque Magiſtris
Regia ; collectas habeat Famaguſta triremes.
Hìc operæ ; hìc navale ; hæc promptis commoda
Littora, ſubductique ſinus, ſcopulique reducti. [bellis
Crebra ibi materies ; plenam dabit Inſula Sylvam ;
Ardor & ô quantus bellantum, invictaque bello
Pectora ! nec teneros tantùm jam Cyprus amores,
Et fortis ſua bella canet bella horrida Cyprus,
Talibus exultat latè feſta Inſula votis. [ſtrum ;
Fama quoque attingit Rhodios, ipſumque Magi-
Atque ultrò properans Carolina, & grandia portans
Omina, non vocem cohibet, non pectore iſtum,
Ergonè ſucceſſus dederit tam læta beatos
Fortuna ! ô faciles Superi ! te chare Magiſter,
Vos chari amplectar Rhodi ; jam Regnc, triumpho!
Jam mea Cyprus erit, veſtra eſt Rhodus, altera Cyprus.
Ignoſco vobis Veneti ! quod reſtat, inanes
Abdico jam faſtus, & ſacris gratulor aris :
Tu ſolus mihi Chriſte, ſuper mihi ſufficis unus.
At benè ! tum demùm Liladamus ; & optima noſtris
Tu pridem indulges rebus Regina ; beatos
Triſtibus intexunt eventus, lætaque duris
Quos decet humanas moderari numine ſortes,
Intenti terris Superi ; ſed & æquus adoro
Quod video, ignoroque, ſatis quòd ſummus ab alto
Invigilat Deus, & noſtros benè temperat annos.

Macti animis, læta oſtendit, majora reſervat.
Quilibet hic habeat propriam ſibi Natio ſedem;
Hic Caſtellana; hic Germana; hic Gallica; fortes
Anglici, ſupremas habeat demùm Itala turres:
Et regna & populos foveat ſimul unica Cyprus;
Grandesque incenſæ properent ad prœlia gentes.
En tandem Auſonius Venetis remeabit ab oris
Nuncius, & Veneto delecti ex ordine Patres,
Prætenduntque oleas, Regiſque inſignia portant.
Feſto ibat cultu Venetus, circumque tumultus
Nobilis, & Venetos ardens Leo ſpirat honores.
Nec minor Auſonius Princeps; huic purpura longè
Defluit, & longæ pendent ad tempora vittæ,
Summus Apex capiti, ſacra circum corpora byſſus.
Hinc Latii, & Veneti nullo diſcrimine tendunt,
Juncti ergó Liladamum adeunt, ipſamque ſalutant
Reginam, & pulchro gaudent viciſſe decoro.
Conſedere omnes; ſolio ſic orſus ab alto
Nuncius, & magnæ proponit vincula pacis.
Felix, fauſta dies, ſemper memorabile tempus,
Deſcribendum auro, & mittendum in ſæcula nomen!
Ecce nova Imperia; & creſcunt Regna addita Regnis.
Et fiunt Reges; & te, Liladame, Senatus,
Te Regem Caroli a facit: ſed & aſpera ceſſant
Bella ſimul; longæ veniunt hoc fœdere paces.
Incipe jam propriam Liladame admittere Cyprum,
Et Luſignanum, Venetumque attollere nomen.
Te regere Imperio populos, te fata volebant
Et meruiſti olim, atque iſtà virtute mereris.
Hic Cypri maneant Equites, Cyprique Magiſtri
Et Rhodios vincant Cyprij; bella horrida bella
Auguror, & domitos veſtrà virtute tyrannos.
Auſonij aſſurgent colles, plauſuſque rependent
Plauſibus, & pulchros mittent in ſæcula faſtos.

Hinc latum maris Imperium, ſcopuluſque Gelonis,
Italiæ columen, tuta, & cuſtodia Romæ.
Gratiaque hæc, Regina, tua eſt; hæc veſtra, Senatus,
Gratia; communemque ambo celebrate favorem;
Gratulor, & totus Liladamo concinat orbis.
Dixerat; aſſensère omnes, paribuſque frementes
Plaudebant ſtudiis, Regemque, Patremque vehebant
Jam coeunt Cyprij, & Rhodij diſcrimine nullo,
Regalem inſtaurant cultum, celſaſque quadrigas,
Utroque Heroem, Heroinam adducere curru,
Et latam in populos properant deducere pompam,
Huc junctim lecti Proceres, huc fervida pubes,
Huc vulgus, propriis gaudent varia agmina ſignis;
Effuſæ Matres, pueri, innuptæque puellæ,
Oppidaque, & campi, & ſalientibus æquora ripis.
At Deus ex alto invigilat, carpitque Magiſtrum;
Scilicet ingentes moliris ad aſtra triumphos!
Et magnam affectas Cyprum, ſedemque beatam!
Tam cito, tam fortes deducis ad otia ſenſus?
Reſpice mutatos Equites, probrumque tuorum;
Plenius edoceat Vates, audique monentem.
Et PASTOR vigilans Paſtor, ſic longa ſinebant
Otia, profundas agitat ſub pectore curas.
Noverat ex alto; & dius ſopor ipſe figurat
Venantum errores miſeros, fraudeſque Dearum,
Fatales Medeæ artes, Circemque potentem
Converſos in monſtra Equites, ſcenamque pudendam.
Amplexi latè rupes, heu rupibus hærent,
In rupes etiam mutati; his ſpiritus exit,
Vaneſcunt oculi, vox deficit, ora recedunt,
Brachiaque in ſcopulos abeunt, in marmora plantæ.
Rupem pectus habet, ſaxíque immobile pondus.
Et rupes quoque fixit Amor! queis vivere reſtat,
Rupibus affixi latè, multuſque Prometheus

Expoſitus Cœlo, & terris, & utrumque fatigat,
Vultur rodit atrox fibras, & ſævior omni
Vulture Amor: ſævæque placent hoc vulture pœnæ.
Parte aliâ hærentes ſpectat, centumque catenis
Devinctos truncis Equites; hi grandia ſtringunt
Robora, nodoſas quercus; his vivere reſtat,
Atque mori, & variis rumpunt ſuſpiria votis.
Hi totos verſi vultus in grandia ſurgunt
Culmina; dat truncum pectus, frondeſque capilli;
Et grandes horrent mutato in corpore nodi.
Heu Equites! viles plantæ! & jam Fraxinus umbram
Hìc jacit; hìc ulmus frondet; hìc fagus opacat,
Hic tremit, atque comis vibrat jam Populus albis.
Hinc rurſus totis Equites ſeſe amnibus abdunt,
Merguntúrque ultrò; pingui pars obſita limo
Dudum hæret, fixoſque altæ tenuère paludes,
Altiùs, & mergi juvat, atque inſiſtere limo.
Pars medios ſequitur fluctus, labentiaque ultrò
Flumina; dulce rapi miſeris, cum flumine volvi!
In juncos abeunt alij, quæcunque procella
Intumuit, quicumque leves fortè impulit aër,
Ludibrium ventorum Equites, luduſque, jocuſque
Limniadûm; tantumnè levi eſt aſſueſcere amori?
Dulcia ſectari, & Nymphas audire canentes?
In furias abeunt alij; furor improbus urget,
Irrumpunt ſylvam, vaſtantque; & robora, & ulmos
Dilacerant ferro, & jaculis, multâque bipenni.
Divulſi reſtant rami, disjectaque latè
Brachia, demeſſæ pinus, fagique reciſæ,
Populi, & afflictis ingentia vulnera truncis;
Strageſque, & totâ ſtrages manet horrida ſylvâ
Inter Hamadryadas, crebram dum fortè ſecurim
Incutiunt, multo liquuntur ſanguine guttæ,
Cæſuſque exundat cortex, triſteſque querelæ

Auditæ ſimul, atque imo ſuſpiria trunco.
Grandia quid miſeris hæc demùm vulnera plantis,
O Equites, deluſi Equites! nec noſtra fatigant
Numina, nec noſtræ tentant præcordia ſylvæ.
Vos aliæ perdunt Dryades; dant vulnera falſæ,
Dant pœnas veræ, inſonteſque; fuge ocyùs iſthinc
Martia turba virùm, minùs & te Turcica vexent
Agmina; præſtabat Siculos appellere montes,
Campos Læſtrigonum, & crudas Buſiridis aras.
Parce pias lacerare animas, miteſque Napæas,
Plantis inſertas cum plantis perdere vitas:
I fuge, ſic illæ, ſed Amor, Amor improbus urget.
Egreſſi ſylvis alij per lata feruntur
Paſcua, diſperguntque greges, Dominoſque fatigant,
Et quoſcumque vident, hoſtes, Turcæque videntur.
Abductaſque putant Nymphas, magnoque repoſcunt
Agmine: pendebat vicino in culmine caſtrum
Antiquæ nomen gentis, jam triſte ruinis
Exemplum, ſtatioque ululis, & euntibus omen,
Nec nullæ reſtant turres, & mœnia, portæ,
Ex alto apparent rursùs, latéque ſuperbæ
Cum Cypri ſociæ, & magno ſe Numine jactant.
Fixum erat oſtenſis in caſtrum inducere ſpectris,
Inductoſque umbris damnare, & carcere cæco.
Exciti ardeſcunt Equites, tentantque ruinas,
Incluſos tali credunt munimine amores,
Et juvat aſſertos vinclis educere amores.
Pars portis, raptis pars irruit altera muris,
Seu validam hìc credant turmam, aut ferus incitet error,
Rumpunt impavidi, ferrum, flammaſque minantur.
At ſimul inſpiciunt ſupremo ex aggere Divæ
Immiſſos Equites, cedunt, vacuumque relinquunt

Hoſpitium, arcano clauduntur Numine portæ,
Centum obſtant nexus, centumque repagula claudunt,
Hos Medea dolos, hanc texuit improba fraudem.
Incluſi reſtant Equites, triſteſque, frementes,
Attoniti, & lentà reſtat tabeſcere morte.
Inſultant Divæ, & longos duxere cachinnos.
Mitiùs indè agitant molles ab imagine formæ.
Candida nocturnis quoties ſe Luna quadrigis
Extulit, & multo deſcriptum ſydere Cœlum:
In dulces abeunt furias, pro Cypride Luna eſt,
Prò Nymphis ſtellæ, plaudit, Phœbemque ſalutat
Plurimus, & ſtellas amens compellat amicas.
Scintillant latè ſtellæ, nictare putantur
Ocyùs, annuere, & tacitis concedere votis.
Quid non cogis amor? nec ſolus deſipit amens!
Amens quis quis amans! parvo diſcrimine pugnant;
Diſtant uno apice, & brevis eſt amentia amantis!
Nec procul hinc majus, triſte, & memorabile monſtrum,
Inſulſas agitant choreas, ſaltuſque prophanos
Icti paſſim Equites, heu ſpectra errantia! triſtes
Incutiunt ſenſus, & mentem horrore fatigant.
Hic ſalit, ille ſalit, ſaliunt ſine lege, modoque
Hìc, illìc, ſolique, vagi, per culmina, & agros,
Nec finis ſaliendi ullus, jam feſſa reſidunt
Corpora, nec ſtultos lubeat componere motus.
Intus peſtis agit, concepta Tarantula, nec fas
Vivere, conceptumvè olim excuſſiſſe venenum,
Non hic ad numeros fidicen, non concidit horror,
Primaque peſtis, Amor, nec pronum evellere peſtem,
Obriguit viſis Paſtor, manantque perennes
Ex oculis lachrymæ; rumpunt ſuſpiria in auras,
Congreſſus fugit, & totas implorat abyſſos.

Hoc erat ergò tuis Deus, ô Pater optime! fatum
Militibus, Chriſti ſocios hæc fama manebat?
Huc tanti recidere animi? tot bella, tot annos,
Tot populis illata? hæ palmæ? hæc gloria? honores?
Nymphas ſectari, & vanis incumbere nugis?
Tolle animam hanc, Pater, aut meliores injice viſus:
Vivere nec fas eſt, nec tantum haurire dolorem.
Vade, ait Omnipotens, fas tanto occurrere damno:
Hos vanus ſeduxit amor, fraudeſque malignæ,
Otia, & antiquæ projecta inſignia veſtis.
Vade, oppone Crucem, & diſperſos coge ſodales.
Ad ſeſe redeant, redeant ad ſigna vagantes;
Palmares, repetantque Cruces, projectaque veſtis
Stemmata; non alio ſpectra hæc fas rumpere ſigno;
Omnia fatali cedent, & carmina ſigno.
Hinc age, & hæc magno defer mea dicta Magiſtro,
Non hæc illa quies operi, finiſque laborum
Indulgere jocis, vaniſque intendere curis.
Tantanè quærebat feſſis ſolatia rebus
Et mollem Cyprum, & molles quos Cyprus amores
Invehit? hæc duris virtus exercita fatis?
Italiæ hoc columen? ſacræ hæc cuſtodia Romæ?
Aſt ego, vos pridem populis, orbique Latino
Cuſtodes primos dederam, inſuperandaque Turcis
Pectora, riparum Dominos, Pelagique potentes,
Odriſiis fatum latè exitiale Tyrannis:
Heroeſque meos longè Rhodus altera poſcit,
Martia terra decet; non molles ducere Soles;
Non molles Rhodiis dederam celebrare triumphos.
Luctandum, audendum; longi, magnique labores
Uſque manent, caſus, Arabes, Terra aſpera, Pugnæ,
Et pluſquàm Rhodus, & magnæ dura Inſula Famæ.
Naviget; hæc ſumma eſt; nec fortibus Inſula Cy-
prus

Commoda; metam aliam deſcripſi ;& dirigo curſum.
Dixerat ; hic pronus Paſtor mandata capeſſit;
Horruit auditis Heres , moreſque ſuorum,
Fraudes , & ſortem , & probrum , divina retractans
Imperia , & claſſem, & nautas, & vela parabat.
Ire decet, coeant Equites , ſtent ordine puppes
Fallere nec licuit Carolinam , ultroque Magiſter
Adiſtit ipſe prior , quid tandem Numina mandent ,
Quid notet ipſe Deus : ſtupet hic Regina , cadentique ,
Affinilis gemit, & pallet , ſuſpirat ; adorat
Numinis æternas leges,mentemque profundam.
Qui tandem hoc Liladame , inquit , bona cœpta , ſecundis
Auguriis; qualis finis ? ſed & ipſe ſecundis
Annuerat votis Venetus , pacemque ferebat,
Non expectatam ſine fraude,& ſanguine Pacem !
Sed quó vos, Rhodij ? ſaltem Rhodus altera ſtaret;
Aut melior Cyprus, veſtris par Inſula damnis !
Jam minus averſos quererer minùs anxia Divos:
Solarerque meum meliori hâc ſorte dolorem.
Sed quæ vos tandem tellus, quævè ora vagantes
Excipiet ? rurſum fluctus , rurſum æquor arandum?
Et brevia , & Syrtes, ſcopulique , & prœlia, morteſque
Nec finis rerum, certævè errantibus oræ.
Ingens non poteram Rhodiis impendere donum;
Sed neque jam merui ! nimis ô Carolina beata
Et Luſignagnæ Præcellens gloria gentis,
Si patriam vobis licuiſſet tradere ſortem,
Viſa nimis felix ! ſi laus plena iſta fuiſſet!
Ipſa quoque hic ſedem vivens , morienſque ſepulcrum
Erigerem , Cyprioſque meos , Equiteſque viderem ,
Et palmas canerem , & ſtruerem victoribus aras.

Victores pugnâ exciperem, cæſoſvè ſuperbis
Obruerem ſpoliis; gemerem; juxta ipſa ſederem:
Nil queror, ô Superi, tamen; & cæleſtia adoro
Conſilia, æternis decet & concurrere fatis.
Quod ſupereſt, meliora precor, caſuque ſecundos
His ſaltem implorem votis, & fungar honeſto
Munere; mortales jam fas deponere curas
Totas, & Cælo, & Chriſto tranſcribere curas!
At jam ſuccinctus Vates, Cyprumque pererrat;
Gentilem attollitque Crucem, ritusque Latinos
Inſonat, & Stygiis auget tormenta Miniſtris.
Conceptis urget verbis, ſacriſque prophanas
Adjurat ſignis, & certo Numine Divas
Infeſtos purgat tractus, fonteſque, lacuſque,
Et nemora, & montes, & fixas collibus arces.
Diffugiunt latè celeres, ſacriſque coactæ
Carminibus, totoque ulularunt vertice Nymphæ.
Horruit ante omnes tenerorum Natio Amorum,
Horret, & ipſa Crucem; nervi fluxerè ſonantes,
Et Pharetræ, atque arcus; tenues ſubiere cavernas,
Et notas repetunt ſylvas; latet anxia turba,
Et ſua jam pavidos tegit undique myrthus Amores.
Verſi ad ſe redeunt Equites, vetereſque figuræ:
Panduntur Caſtri portæ; clauſum exilit agmen;
Compoſiti inſani motus, vox reddita, mores
Et pudet; & læſæ mordent deliria mentis.
Collectos at poſtquam Equites, Stygiiſque ſolutos
Fraudibus, & primos vidit conſiſtere vultus,
Tum; Paſtor furit & plenas dabat ore querelas.
Ergò Equites, Rhodioſque Equites tot bella tot annis
Expertos, palmis toties, ſpoliiſque ſuperbos,
Viles ergò decet ſpectare, & ludere ludos?
Mollibus hærere, & ſtultos intendere amores?

Uſque adeonè Cyprus placuit, molleſque choreæ;
Et Cyprus, & Nymphæ, & Fraudes? Rhodus hæccine Cyprus,
Hæc promiſſa Rhodus? magnis hæc debita factis
Imperia? his ergò Rhodus inſtauranda triumphis?
Hæc Amor, hæc Veſanus Amor, fraudeſque malignæ,
At juvat ulciſci, & meritas expoſcere pœnas.
Luſimus indecores, an diſcedemus inulti?
Cum Cypri valeat Cyprus: vos Martia fortes
Terra decet, magnis olim digna Inſula factis.
Jam curſum indixit Princeps; ſtant littore puppes.
At priùs inſanos, agite, expugnemus Amores:
Infames reſtant luci, fœda antra, cavernæ
Et ſacra, & proba, & Veneris monumenta protervæ.
Ite ergò, ô ſocii fœdos convellite lucos,
Rumpite; vaſtate, & flammis extinguite flammas.
Veſtræ hæc virtutis, veſtri argumenta doloris.
Hinc ad delubrum Crucis;& prior ipſe nocentes
Expio; cum Crucibus primum quoque reddo decorem.
Incenſi erumpunt Equites,ſtragemque ferebant.
Nuncius ecce iterum; Venetus; Carolina; Senatus;
Aſtitit ipſe quoque, & prudens ſic incipit Heros.
Solemnem hæc, Proceres, facit expectatio pompam.
Æterna humanos verè ſapientia Reges
Sola facit, juſtas populis dat ſcribere leges,
Per me, inquit, regnant Reges, Regeſque gubernant,
Et Regum Rex ipſe Deus! vos ſceptra, coronas
Offertis; Regnum ille vetat, & mollia Regni
Otia, nec faciles Rhodiis dedit eſſe triumphos.
Mollior, & Rhodiis Cyprus, Dea mater Amorum
Cyprus, & humanos inſpirat Cyprus amores.
Duratos duris Rhodios, atque omnium egenos,
Omnibus

Omnibus extorres tipis prædura fatigent
Imperia, & duris doceant concurrere fatis.
Atque aliæ Rhodiis ſedes; Rhodus altera reſtat
Inſtauranda Rhodus præduris altera bellis.
Hæc pius è ſomnis, hæc certo à Numine Vates.
Imperiis agimur magnis, magniſque regemur,
Ut reor; auſpiciis; primus mandata capeſſo.
Ire decet. Nec ſtella viam, nec littora portum
Oſtendunt; decet ire; hæc Numinis alta voluntas.
Ire jubet, Cyprumque negat; non optima Cyprus
Obtigit; & fluctus rurſum, rurſumque procellæ.
Vincendi rurſum ſcopuli, ſi ſiſtere detur,
Et patrios uſquam demùm fixiſſe Penates.
Naviget; hæc, inquit, ſumma eſt, ego dirigo curſum.
At quæcumque olim Rhodios exceperit ora,
Æternas in Turcam iras, & prælia juro;
Te teſtem appello Præſul, populique fideles,
Italiæ hoc præſto, hoc Romæ, patrique Latino,
Tertia Phœbeos quæ lux reparaverit ortus,
Hæc ſignum dabit, & jubeo conſidere tranſtris,
Vela dare, & cunctas pelagi tentare procellas,
Si finem dederit Deus, aut meliora reſervet.
Æternas, Regina, tibi pro munere grates
Æternas vobis, Veneti, pro munere laudes
Debemus Rhodiï, & longo debebimus ævo:
Ibit, in æternos hæc ibit gratia faſtos.
At tu mortales poſtquam dimittere curas
Decretum, Regina, tibi eſt, ubi ſiſtere detur,
Detur ubi Rhodios rurſùm olim inducere ritus,
Huc ades, huc, optata veni; commune manebit
Imperium: ipſe Equites, Equitiſſas optima duces:
Nos bello, tu ſubſidiis, paribuſque regemus
Auſpiciis: Magnam jam nunc te dico Magiſtram.
Dixerat: hic hærere omnes; muta ora, ſtuporque

Et dolor; abſcedunt taciti, pendetque Senatus:
Vix patitur Carolina moras, & plena querelis,
Sparſa genas, charoque extremùm illapſa parenti
Quo me cumque jubes, adſum, Pater optime, ſedem
Et leges manda, ſedem, legeſque fidelis
Aſſequor, & Rhodios conſector ſedula mores,
Terra vale, munduſque vale: te Numen adoro,
Tu mihi Chriſte ſalus, mihi nudus ab arbore Chriſtus;
Et Rex, & ſponſus, pulchræque hoc ſanguine tædæ.
Ille meos olim mervit, qui ſolus amores
Ille habeat ſolus, ſecumque ex arbore ſervet.
Æternoſque una æternùm Crux jungat amores.
Fleverat, & magnam repetit cum Præſule Romam.
Ipſe Crucis Templum, notum conſcendit Olympum.

Errones ſimul huc Equites, magnoque triumphant
Excidio, & ſaturas jactant pro fraudibus iras,
Grandiaque apparent facta, ingenteſque ruinæ
Vaſta Paphus, ſqualle̅ſque Samos, fumanſque Cythæra
Et Cnidus, atque Amathus juſti monumenta furoris.
Everſi apparent thalami, fumantia Templa,
Excuſſæque aræ, raptus de ſede Cupido.
Diſcerptæ in ſtragem ſtatuæ, & ſine nomine trunci.
Idalium luget nemus, Idaliæque figuræ.
Infames patuère aulæ, cæcique receſſus,
Fontes, atque adyta, & fœdis probra eruta luſtris;
Obtritæ Veneris ſtatuæ, truncuſque Priapus,
Et malè cæſus Amor, lacerique in fragmina Amores,
Exangueſque Joci, & plorans ſub verbere Adonis;
Crinibus evulſis Nymphæ, & cum ſtigmate Divi.
Et meritæ his pœnæ, & fœdis probra reddita probris.
Deleta ex illo antiquæ veſtigia Cypri;

Huc agit, huc tumidos Vates, & plena Sonantes
Gaudia; proſtratos Lymphis, & carmine ſacro
Expiat, æternumque Cruci poſuère trophæum.
  Increpitos tandem admittit, ducitque Magiſter;
Hinc rectà ad puppes, ſpectant, plorantque viciſſim
Et Cyprii, & Rhodij pueri, teneræque puellæ
Effuſę circùm Matres, portumque coronant,
Et faciles optant ventos, ſedemque beatam.
Compellat Princeps populum, extremumque ſalutans
Dat ſignum intereà; ſurgunt certo ordine remi,
Et cani ſpumant fluctus, ſecat ęquora claſſis,
Si fas Heſperię fines attingere Romę.
Fata latent, ſed fata vocant: & fata gubernent.

Finis Libri Quarti.

ARGUMENTUM.

Impelluntur in Graciam Equites Itali ; caſtra illicò contra Turcarum perſidiam metantur. Negantibus hoſpitium inſidiant; fanum invadunt ; parcunt tamen multitudini : compreſſis hoſtibus Graciam decurrunt impunè non ſine rerum adeò mutatarum ſenſu. Ad Spartam veterem occurrit cum ſuis Lycurgus famâ Rhodiorum excitus, & gaudet ſuam Rempublicam in ordine Equitum meliùs expreſſam comparatis invicem legibus, factis & moribus. Reliqua Gracia perluſtratur, & imprimis Parnaſſus ab curioſis Equitibus Philippis apparet Alexandri Magni umbra, & Rhodios monet. Dodona, Delphi, Mons Cytharon, Zelum Equitum accendunt, qui & poſtremas ſuperſtitionis reliquias extirpant. Laſtrigonum item reliquia excinduntur. Chymara vanus terror populis eripitur. Cyclopes ob immanitates contunduntur : ſpoliatoque antro labores artis ſanè eximi, auferuntur; Cincius Cyclopem evertens proditorie, opprimitur. Inſignis præſertim de Turcis ad Naupactum victoria jam tum are incidi juſſa, Rhodiis faſtum adhuc ignotum, & proprias Equitum Melitenſium partes admirantibus. Cincij ad ejus buſtum elogium.

LIBER V.

OMnibus errantes tempeſtas impulit oris,
Immiſitque Equites; Italos quos trina triremis
Junxerat, hæc Italos Cretenſibus intulit agris,
Hæc Græcis latè expoſitos effudit arenis.
Excendunt Equites, tum miles, vulgus, & ipſi

Exiliunt nautę: juvenum micat inſitus ardor.
Vix Syrtes, vix ipſa ſuam tenet anchora puppim,
a Occupat ardentes Comitus, vix clarior armis
Alter, & ingenti volitat ſuper ęthera famâ.
Obſeſſas olim magno pro Cęſare turres
Defendit, Gothumque procul disjecerat hoſtem.
Par pectus, virtuſque, animus, prudentia, ſanguis:
Clarum Roma ſonat, clarum ſonat Auſtria nomen.
Armatos hîc ſtare Equites, deducere foſſas
Imperat, & poſitis junctos conſiſtere caſtris.
Atque ultrò verbis animos addebat amicis.
Incidimus Turcas, ſocij: rursùm altera bella,
Nec victi tamen hîc Rhodij; vaga turba, latrones
Huc illuc errant, numero, non robore pollent.
Standum; conjunctis ſtandum, ſic expedit, armis,
Sic quoque, & audendum; ſocios non ultima longè
Abduxit pelagi rabies, faciliſque coibit
Natio; communes caſus unâ arte feramus,
Vincamuſque; oram decet explorare malignam,
Quid ſors, quid dederint, Superi; ritè omnia ſunto.
Hęrete ad ripas alij, defendite puppes;
Attendant vigiles; obeat quoque circitor oram;
Dum Syrtes ſuperat vulgus, laxatque triremes,
Inſtructum inſtaurat, laceris nova membra carinis.
Collecti toto ex agro ſimul ecce latrones
Effera gens, ingens numerus; prędamque frementes
Olfaciunt, tentantque; his uſus vivere rapto,
Graſſari laté, atque extremam inducere cladem.
At non imbellis Rhodius; ſimul, arma frequentes
Arma viri, arma, Equites; certò mox impete tendunt,
Invadunt, mactant, fundunt, jacet agmine ſparſo
Infelix turba, & latam cumulabat arenam:

a *Comti Romanus Baro. Alluditur ad Pragam hoc ſæculo defenſam contra Guſtavum Regem.*

Fit fuga; vel ſolæ conſternant ſtemmate ab ipſo
Depictęque Cruces, & adhuc in imagine terręt
Victa Rhodus, & hodię monumenta inſignia famę.
Ipſe fugam inſequitur victor, ſubit ecce pudendę
Famoſum ſectę Templum, multuſque Prophetęs
Inſonat: incluſi latè puerique, puellęque,
Hęrebat miſerum vulgus, ſic fama paventes
Impulerat, tutum in Rhodios ſperabat aſylum.
Irruitur, fractę cedunt è culmine Lunę,
Rumpuntur portę: gemit anxia turba, ſalutem
Et veniam vovet: extremum cum pace favorem.
Hìc Muphti, hìc Sectæ Princeps, his denique victor
Inſultans, noſtis Rhodios? non ipſe recuſet
Hoſpitium Solyman, non hoſtis, Geta, Gelonus,
Truditis ecce ultrò, ſęviſque inſurgitis armis,
Creditis uſque adeò victos, ſemperque repulſos?
Quis furor, aut metus hic, vix cęco euadimus alto,
Impulit huc ęſtus pelagi, nec bella, nec ignem
Inferimus, communem undam, terramque precamur,
Quis furor extorres communi extrudere terrâ?
Do pacem tamen, at firmo pro pignore lectus
Obſes eat, teneat noſtras in littore puppes.
Optamus tenue Hoſpitium, diſcurrere tantùm
Impunè, & tuto demùm confidere portu;
Improba dum variet tandem fortuna, viceſque
Hęc Fratrum incertas pandat, charique parentis,
Et certas demùm melior monſtraverit oras.
Ite, ait, indemnes pueri, tenerę ite puellę,
Ultores ſperate, pios ſperate parentes.
Jam lęto exultant campo, ſed & ardua, Comtus,
Moliri decet, & Rhodiam quoque ſpargere famam.
Laudatę intereà recolunt veſtigia terrę.
Hellada mirantur, proh quantùm diſtat ab illa
Hellade, cùm tantis iret celebrata triumphis,

Artibus! hanc ſacri veherent ſuper æthera Vates!
Sparta ubi? vel Thebæ laudata Corynthus? Athenæ?
Grandia quæruntur, confuſaque pulvere in alto
Nomina! & heu quantæ veſtigia tantula famæ!
Mortales eheu faſtus, vanumque tumorem!
Olim regna, palam moriuntur, & oppida, & arces,
Et ſuper ipſa ſuis incumbunt ſceptra ruinis;
Mortalem pudet eſſe hominem! natura quietem
Monſtrabat fato facilem, jam cæca quietem
Deſpuit, ultra ipſum furor eſt contendere mundum!
Atque hæc deplorans Comitus, triſtemque revolvens
Hellada; ſi ſaltem nulla eſſet Græcia, dixit.
Fœda etiam regnat rabies, Venus improba, Prædo,
Impietas, veteris miſeranda, indigna recentis,
Hellados opprobria; huc Equites, huc arma, paleſtræ:
Et Rhodios decet, exoſas exſcindite ſylvas,
Prædoni æternum, Venerique indicite bellum.
Ite ergò, pulchras, ſocij, conquirite palmas.
Jamque aliò tendunt ali[i], Spartana micabant
Littora, relliquiæ ingentes, veſtigia magni
Nominis, heu triſtes famoſi nominis umbræ.
Eſt locus Elyſiis proprior, magnoque Lycurgo
Proprius, & magnis, quos Sparta eduxit alumnis.
Uſque etiam impermiſtæ animæ, ſecretaque turba,
Spartani Heroes aſtant, Princepſque Lycurgus,
Uumbra ingens; animæ ingentes, umbræque ſeveræ.
Ollis non mollis cultus, non fracta per artem
Gratia, non vilis plebejo in pectore ſenſus.
Ingens contra animus, rigor improbus, & Majeſtas.
His errare datum paſſim, circumque frequentes
Dulcem reſpectant, lugent magno agmine Spartam,
Et ſuus eſt functis decor, & par gloria, & ævum,
Ævum immortale, æternis cum plauſibus ævum.
Hos ergo fama excierat, Rhodiique triumphus

Nominis, & bella & mores, & pectora, leges;
Utriſque, & mores iidem, communia vitæ
Munera, conſimiles juvat, & conferre labores.
Veranè, dicebant tractus quæ fama per iſtos
Uſque ſonat, Rhodiæ nil tantum aſſurgere laudi,
Majores famà Rhodios, durumque tenorem,
Geſtaque, virtutem, & ritus, æternaque bella,
Caſuſque, atque omnem victum virtute laborem;
Infractos damnis animos, auctoſque periclis.
Ignotos illis thalamos, tædaſque remotas,
Non Venerem, Chariteſve, unum placuiſſe Gradivum;
Dedere ſe nulli, paucos inſurgere multis;
Ire ultrò, irruere, & totis agitare tyrannos
Æquoribus, timidas bello defendere gentes.
Spartanos at ſic volui, ſic mente revolvi,
Frontem percutiens fortis, prudenſque Lycurgus,
Invictos pugiles, Martemque, & bella ferentes,
At Rhodiæ jam fas, credam, concedere famæ
Spartanam, & vincat Rhodius; ſi vera canuntur,
Fas mihi, fas pulchrum nobis componere fœdus;
Adſint conveniant; ſociis communia ſunto
Omnia, nec noſtram pudeat ſentire quietem;
Ire, offerre juvat, veramque ediſcere famam.
Nec mora; diſcluſæ nubes, latebræque remotæ;
Apparent medio in campo, Heroaſque figurant
Aſſimiles artus, denſatæ ex aëre formæ.
Et prior occurrens Princeps, lætumque renidens
O Rhodii, fortes animæ, chariquc ſodales,
Dicere ſi fas eſt; dulcem hanc concedite amici
Hanc potiùs, fratres, veniam; nec fortè Lycurgus,
Spartanivè adeò Rhodiis, magniſque Magiſtris
Longum differimus: Manes quoque veſtra ſub imos
Fama iit, atque iſtas animat quoque nobilis umbras.
Hero em inſpectans Comitus, verumque Lycurgum,

O quem tę memorem, Princeps! tune ille ſuperbus
Conditor, Heroum caput, Heroumque Magiſter?
Mirandæ ſubeunt leges, & fortia dicta,
Bellaque, victriceſque manus, pulchræque palæſtræ.
Fixi ambo, ſpectant omnes; rurſumque Lycurgus;
Miramur Rhodios Spartani, atque ardua fratrum
Conſilia, ingentes caſus, facta inclyta, palmas;
a Et memini; ſic læta olim, libataque Spartæ
Nobilitas; hinc nempè duces; & miles, & ardor
Martius, & nullis ceſſura audacia monſtris. [ſtram.
Communem, & patere, ô Princeps, refricare palæ-
O veſtros mores, Rhodii; lectamque juventam!
Hos noſtri certè pueri, rituſque ſeveros
Diſcebant quondam; frugali vivere menſę,
Majorum tacitos ſervare, attendere nutus.
Legibus his promptum obſequiū, lex unica, Princeps,
Fama, decus patriæ, æternis inſiſtere bellis,
Æternas bello, & meritis adjungere palmas;
Pręſenteſque notans Rhodios, lectamque coronam,
Sic oculos, ſic illa animos, ſic ora ferebat,
Et nunc invictis vobiſcum inſurgeret armis.
An Rhodios primùm effinxit Spartana juventus,
Ipſavè adumbrabat Rhodios? non grandia nobis
Munera, non numerus, non veſtrę inſignia Romę,
Sed rigor, & pectus; ſed Mars, & Martia virtus;
Non denſas numerabat opes, at terruit hoſtem!
Vos toti quondam Italię, vos grande Latinis
Pręſidium, & Populos Rhodij ſervatis, & Urbes:
Et nos ipſa quoque impoſitos ſpectaverat Hellas
Attritis rerum Dominos, fractiſque tyrannis.
Spernitis, & vanas ipſi quoque pellitis artes;
Ætati ſua laus; merito ſua pręmia, & ęvo;

a *Ex præfatione ad Hiſt. Melit.*

Et potior ſimul utilior ; communia latè
Commoda , communes ſpectant ſimul omnia fines,
Æternę hinc bello vires , ęternaque in hoſtem
Subſidia , & firmus bene firmo à corpore nervus.
Regibus haud jam regna ſatis uix tota decoro
Sufficiat , totos æquet fuſa India luxus !
Primores vobis pariter , pręeuntque , reguntque,
Dux quoque Primores inter , magnuſque Magiſter ;
Conſilium commune , & juncti ſumma Senatus
Imperia ; ipſa Ephoros plebs olim noſtra legebat.
Vos lecti gente ex omni , geminique ; Senatu
Lecti ipſo , ſummum faciunt , implentque Senatum,
Sic omnis , nulluſque ; & quævis Natio regnat!
Promptum in Pręfectos pariter,ſęvumque Tribunal:
Expenſi hìc mores , facta , & nova bella , querelę ,
Æqua Themis , non jam lites , non murmura , tricę.
Hęc quoque noſtra olim conſortia , publica fratrum
Hoſpitia , unanimes menſę : uos ſacra ſilendi
Additis imperia , & juvenes tacuiſſe decorum.
Sic ſenſim effecti mores , aſſuetaque tandem
Legibus obſequia , atque tumor compreſſus inanis,
Has olim chlamydes tulimus , ſimilemque colorem,
Exequię , & nobis ſimiles , non triſtia functis
Funera , non mœſtę poſt vulnera pulchra querelę.
Noſtris hęc Ducibus laus eſt, Rhodiiſque Magiſtris,
Hę nobis olim vires , hęc fortia bello
Pectora , prædurę pubes ſelecta palæſtræ :
Deteſtata itidem nobis commercia , lucrum,
Otia , verſano pugna interdicta Duello.
Nec nullæ ſceleri pœnæ , Dux arbiter unus,
Summaque vindicta hæc , ſummum viciſſe dolorem.
Certè hoc differimus , fateor , latè ire furentes,
Inſultare hoſti , admotis inſurgere ſcalis,
Tentare , & quavis cæcæ diſcrimina ſortis

Non hoc Spartanis licuit, nec prodiga bello
Pectora Spartanis, omni licet impigra bello.
At contrà Rhodium hoc, primos ambire labores,
Irruere, & poſitis primos conſcendere ſcalis,
Quælibet, & dubii tentare pericula Martis;
Debitaque antiquis laus hæc, hæc debita merces.
Exutam certè patriam, Spartamque patentem
Servabant Spartani olim, Thebanus & Heros,
Et Pyrrhus magnis fruſtrà venere quadrigis,
Et pulchrum fortè hinc habeant per ſæcula nomen;
Quantum porrò illud, Rhodios, paucoſque patenti
Effuſos Solyme Jaroquinam extrudere gentem?
Hinc tentare Rhodon? paucoſque invadere bello,
Turcis eripere, & regalem figere ſedem.
At cecidit Rhodus! heu cecidit! ſed & altera ſurget
Et melior; melior per tot diſcrimina Portus.
At Comitus; quæ porrò iſthæc, quæ gratia tandem,
Invicti Heroes, atque inclyta nomina mundo,
Laudari vobis Rhodios, ſocioſque vocari,
Fratreſque! ô Heros: merito quantum impare vobis
Certemus Rhodij? ſit fas inſiſtere tantis
Paſſibus, & magnam venerari, attollere Spartam.
Nec nos tam pingui certè, tam pectore nullo
Altas Spartanorum animas, forteſque, ſuperbaſque
Olim neſciimus, rituſque, & fortia facta,
Virtutem, quantum duret per ſæcula nomen;
Vivat, & æternos decoret Sparta inclyta faſtos.
Rurſum Heros, non nulla equidem fers gloria Spar-
Tercentum certè Spartanos ſæcula dicent, [tæ,
Anguſtas fauces, defenſas nomine multo
Thermopylas, majuſque tulit nec Græcia factum.
[a] At quantum obſeſſos olim, paucóſque, reducto
Incluſos Equites vallo, atque extrema ſecutos

[a] *Ex Hiſt.*

Mortem ultrà ſtare infractos ? non cedere campo,
Oblatâ non ire viâ, tabeſcere, lentos
Uſque mori; exhauſtis jaculato corpore tel's
Uſque ire, irruere, atque adverſæ occurrere morti,
Cunctos deficere, & ſtratos, lateque jacentes,
Ipſam etiam oppoſito ſervare cadavere arenam.
Externas memorent palmas, hanc ſæcula dicent,
Hanc faſti, hanc patres dicent, ſerique nepotes,
Clarius & nullo factum cantabitur ævo.
Nec minor ad Zoaram virtus; cùm tela, ſagittæ,
Spicula deficerent, luctari, & colla, pedeſque
Hoſtibus opprimere, & fractos extendere campo;
Rurſum alto immergi pelago, lateque natando
Dentibus appenſam traxiſſe per æquora veſtem;
Exuvias nec fas Rhodias hærere Gelonis,
Nec triſti effulgens ſpolium tranſire triumpho.
Quingentos ſtetimus Spartani haud amplius annos,
Statis quingentos, æternos ſtabitis annos.
Venturas at quis palmas, quis denique fando
Enumeret? fuſos video toto æquore Turcas,
Muſtapham, & injectis Baſchas centum ire catenis,
Diſcerpta, & Scythicæ pallentia cornua Lunæ,
Vivet, & hæc Manes veniet quoque fama ſub imos.
At cum mortales vita olim exceſſerit artus,
Exuviiſque graves, lauris, palmiſque ſuperbi,
Huc licet, huc paribus demùm concurrite fatis
Spartani, Rhodiique ſimul, fratreſque viciſſim.
Hic locus, hæc pateat ſedes, communis utriſque
Regia, nec noſtram pudeat guſtare quietem,
Atque ſuas habet iſta quies, pulchraſque paleſtras.
Vivamus ſocij, æternum plaudamus in ævum,
Mutuaque alternis reſonent facta inclyta buccis,
Spartanoſque unus jungat, Rhodioſque triumphus.
Sed quas hic tandem Comitus, pro munere tanto

Reddere fas nobis grates? non ultima certè hæc
Gloria Spartanis Rhodios iviſſe Sodales.
Fata vetant! tu parce Heros, & vera canenti.
Nos aliæ expectant ſedes, & præmia palmæ,
Majorque, & conſtans noſtris par gloria bellis,
Bella Dei gerimus, belli Deus author,& auſpex,
Ipſe ſuæ campum dixit, metamque Paleſtræ,
Et maria, & terræ campus! meta ultima Cœlum!
Defuit hoc unum vobis, agnoſcere Chriſtum,
Primus & hic Rhodiis certè, magnuſque Magiſter!
Bella Dei gerere, & ſummo ſervire Magiſtro,
Et paribus jam certè iret rota noſtra quadrigis.
Plaudite quod ſupereſt, mortalem ſtringite palmam,
Quam licet ; Empyreos ipſi ſperamus honores.
Dixerat. Heroæ reuolant per inane figuræ,
Mœrentes reſtant Rhodij, nec jungere dextras,
Nec grates licuit, meritos nec reddere plauſus.
Manibus ingenium hoc, paucis aſpergere vivos,
Heroas canere, & venturas dicere palmas,
Tanta nec humanæ ſperent commercia turbæ.
Pergitur. Hæc ergò famoſa, inſignis Epirus?
Triſtes relliquiæ, monumenta heu triſtia Epiri!
Hæc Pelopis domus: hæc illuſtris Achaia? fortis
Theſſalia? hæc Regum patria illuſtreſque Philippi?
Uſque hodiè hic fumans Acheron, Achelous abundans,
Taurus mox ſerpens, nomen quoque fuſus in ipſum,
Alphæus Siculis etiam confunditur undis,
Fatidicaſque evolvit aquas, diverſaque fundit
Cornua, & in geminum Lephiſus ſpargitur amnem,
Iſmenuſque etiam ſuus hinc, hinc lenis Aſopus.
Tracius, & Strymon rapidis quoque concitus alis,
Omnibus atque auris inſanus turget,& undis.
Hic illic veteres fluvij, diverſaque tantùm

Nomina, nominibus variant non ſæcula rebus!
Uſque huc quantus Athos? multus per vulnera Xerxes
Velificet, vaſtiſque etiam benè commeet alnis.
En Pindus, ſummis ſimul Acroceraunia ſtellis
Inſita, nec magnos fregerunt ſæcula faſtus.
Turbidus hic Othrys, clarum ex Heroe ſepulchrum.
Corporis exanimi durant venæ, oſſa, capilli,
In fluviis venæ, duris in montibus oſſa.
Robora, ſed florens ubi vaſto in corpore fulgor?
Prima ætas? habituſque? & Tempe, & paſcua, & umbræ!
Huc demum aggeſti montes, & Pelius Oſſæ,
Et ſuper aggeſtos ſummus tranſcendit Olympus.
Fabula! nugantum vah ludicra bella Gigantum!
Tu quoque Hymette tuos ſervas ô blande, vapores,
Halanteſque animas, & odoræ munera Floræ:
Mollior æthereas certè vapor imbuit auras.
Hic Helicon, hic Parnaſſus, famoſaque Muſis
Culmina, nec ſacris noceant vel tempora Muſis.
Ire juvat, ſacram propiùs contingere rupem
Et tanta antiquæ miracula diſcere famæ.
Adfuit interpres, ducitque, & ſingula monſtrat.
Hic fontes, colliſque biceps; & rectus Apollo
Diſpoſitæ circùm Aonides lyra, fiſtula, chordæ.
Diſtincti longè Vates cultuque, ſtyloque:
Naturæ hic Genios ſpectas, morumque Magiſtros;
Effuſos viden hic, & molli carmine fractos?
Ut pudet! abſconſos pudet, æternumque pudebit!
His pridem improperat vultuque, & numine præſtans
Uranie, & mollem caſtigat ſeria luxum.
At grandes mirare, altos, & pectore pleno,
Quos ſeu Parthenope tulerat, ſeu Corduba, Vates,
Caſtos, & Graïos, undantem pectore Homerum;
Caſtos & Latios, moderantem his fræna Maronem.

Afferet & ſocios ætas: en Taſſus, & ingens
Cornelius, plenoque Sonans toto orbe Theatro.
En veteris venæ, nec priſci degener ævi
Supra annos, canoſque vigens, qui carmine longo
Errantem ducet per terra, per æquora, Moſem.
Ibit & æternus Moſes per ſæcla viator.
Fors erit & Rhodias Latio qui carmine puppes
Ducat, & optatis errantes inferat oris.
Hic bella & caſus, fata & diſcrimina centum
Exeret, & lætam mutato nomine gentem;
Illi capta Rhodus, illi Rhodus altera ſurget,
Et melior vallum Romæ, Populiſque Latinis
Præſidium, crudis nomen fatale Gelonis,
Thracibus, & tumidis frænum inſuperabile Turcis.
His poſitæ jam nunc ſedes, his primula jam nunc
Sylva micat, totos olim teget integra crines,
Umbræ nunc tenues, magni olim in ſæcla Poetæ.
Venit ad inſignes Rhodiorum turma Philippos:
Ocyùs, & veteres pugnæ, Regeſque recurſant.
Ecce ſolo auditæ voces, & ſurda querentum
Murmura, confuſi civili à ſanguine Manes:
Oppoſitaſque Aquilas, & pila minantia pilis
Æternis plorant lachrymis, æternaque pendunt
Supplicia; ô Rhodij, meliori ô ſydere nati,
Conclamant; junctis durate in prælia ſemper
Viribus, & nullis unquam vos parcite turbis.
Hinc gener, inde ſocer, ferus hinc Antonius, ardens
Hinc Brutus totum complerunt ſanguine mundum;
Hic locus, hic campus, reſtat cum pulvere probrum!
Huc illuc errant animæ cæleſtibus auris
Excluſæ, damnatæ umbris, vix credere campo,
Vix Romam ſpectare licet; miſerandaque ſpectant
Opprobria, & patriæ complorant buſta ruinæ,
Debita Veſano merces, & pœna furori!

Grandior at ſurgit; Manes ſupereminet omnes
Umbra ingens, ingens, & par Heroibus heros.
Huic aptus membrorum habitus, frons læta, juventus,
Et decor, & robur, ſpirans toto ore Gradivus.
Conſtitit, & Rhodios verbis compellat amicis.
Vivite conſtantes Rhodii, devotaque laudi
Nomina, vos fortes: pugnare, & vincere veſtrum eſt.
Et fortes amo! & hæc quondam me pulchra coquebat
Gloria, mortales fas quantum extendere curas.
Ille ego Pellæus juvenis, quem Martia virtus
Impulit, extremaſque ardentem agitabat ad oras;
Si non, & curtus, viſuſque anguſtior orbis,
Inſanas certè lachrymas, & verba profudi,
Hanc dedignatus patriam, fineſque paternos
Erupi, eduxi ſocios, per ſaxa, per undas,
Per Syrtes, Scopuloſque per avia, & invia gentes
Quæſivi ignotas, & bella, & funera ſparſi.
Ufſit amor laudis! proprios jam multa per agros
Umbra feror, patriis Numen me reddidit oris,
Exiguoſque dedit fines, punitque furentem,
Huc recidit tumor, hæc tanti laus ſumma furoris!
Et fortes habui ſocios, & grandia bello
Fulmina, mox Reges, uno de Principe multos.
Sævos hæredes, per mutua bella ruentes,
Et jacui! & tenuis reſtat vix forma ſepulchri!
Diſcite vos, Rhodii, veram vos diſcite laudem,
Pugnare & pulchras pugnando quærere palmas,
Perficiam obterere, & preſſas defendere gentes.
Felix cui falſas veri Sol Numinis umbras
Diſpulit, & veros dederit noviſſe triumphos.
Hoc decus, hic labor eſt, hæc ſummi gloria Martis,
Cœlo pugnare, & magnos attollere Divos,
Durate, & pulchras pugnate ô fortia pugnas
Pectora, vos aris, vos veſtro vincite Chriſto.
Dixerat,

Dixerat ; & paribus rurſus ſe reddidit umbris.
Ingens ſylva fuit , virgulta ſonantia ſylvæ :
Ambages illic variæ, penituſque cavernæ
Ingentes , ipſis habitantia Numina truncis.
Vocales illic Platani , vocalia paſſim
Arbuta , famoſæ reddunt oracula quercus.
Ætherei nullo ore ſoni , non lingua , crepanſve
Bucca ſonat , puræ veniunt à cortice voces.
Antiquæ Vatum heu fraudes , mendacia , & error.
Longa Superſtitio ! vilis coit uſque popellus ,
Hic ſtultas audit fagos ; hic conſulit alnum ;
Ilicem , & attonitus vocali à ſtipite pendet.
Inſedere animæ triſtes , ſtygiæque paludis
Informes Genii , & populos luſere paventes.
Inſanæ exiliunt turbæ , & reſponſa celebrant.
Vicini accurrunt Populi , nec inania credunt
Murmura , nec dubiæ pendent à frondibus aures;
Scilicet hæc tantis celebris Dodona Camœnis ,
Turpes relliquiæ , & manat poſt ſæcula probrum.
Nec procul inſignes Delphi , mons Entheus , antrum:
Et tripus , & velo pendens cortina reducto:
Succincti circùm Vates , atque Enthea Phœbas.
a Antrum ac delubrum non alti mœnia valli
Defendunt , ſervant infuſæ à culmine cautes ;
In medio circus , ſummaque in rupe theatrum.
Hinc omnis major ſonus , & repetita recurſant
Omnia , reſponſat non una è cautibus Echo.
Hinc major Deus , & Majeſtas grandior aris.
Exiguo in plano modicus diſcedit hiatus.
Hinc exaudiri voces , & Spiritus algens
Infremere ; hic Vates montem ſubmiſſus in altum
Corripit , inſani fundunt oracula Vates ;
Inſedere adytis , Tripodes animantque furentes

a *Ex Iuſtino.*

G

Phœbades, & tragicis ululant ſine more figuris,
Uſque hodiè appenſæ veſtes, atque aurea Regum
Munera, perpetuus durat cum Vatibus error.
At ſacra famoſus pariter nocturna Cythæron
Venditat, inſanos Bacchi, Venerisque tumultus.
Infames proſtant pateræ, madiduſque furentes
Proluit, & multo ſaturat libamine Bacchus;
Adjectæ ſacris voces, & turpia vino.
Scilicet Heroas gens lecta exarſit in iras;
Ergò etiam antiquæ durant opprobria Romæ,
Helladis, & vana & portenta, & barbara, Diræ?
Pejores hi Turcâ hoſtes! mora nulla, furentes
Invadunt, vaſtantque, & ſylvam, & monſtra revel- [lunt
Protinùs exerti gladij, elatæque bipennes,
Mallei, & inſignis prompta inſtrumenta ruinæ.
Hinc Platanus ruit; hinc felix evertitur alnus,
Frangitur hic Ilex, jacet alto à culmine fagus,
Grandiaque afflictis altè hærent vulnera truncis,
Exclamant Dryades, natæque in cortice Divæ,
Campoſque, & ſylvam magnis ululatibus implent;
Ingemuère altæ, gemitumque auxère cavernæ.
Everſæ hinc Aræ, Dodonæique Lebetes,
Excuſſi ex antris Genii, ſtygiiſque refuſi
Vorticibus, mutæ lugent ſine Numine Quercus.
Extracti impuri Vates, antriſque revulſi,
Educti Cœlo tandem, & traducta Magorum
Agmina, pallentes hærent ſine pectore buccæ.
Juſtus agit Rhodios latè furor, altaque pungit
Gloria, contempti veſana injuria Chriſti.
Ite ergò impuri, lætam hanc deſiſtite probris
Funeſtare diem, tenebraſque offundere Cœlo.
Sic premimus Turcas; ſimul altos oſſibus imis
Transadigunt gladios; jacet ingens turba Deorum;
Non magicæ juvère artes, non carmina fumi.

Additur & ſtragi focus; accumulata vaporant
Corpora, cum propriis fumarunt Numina truncis.
Horruit, & ſimili perculſus ſtrage Cythæron,
Et vina, & pateræ, & ſpurcis cum Vatibus aræ;
Hinc lachrymæ, & madido plorantia culmina Baccho.
Arma, Equites latè ingeminant; non Gallica demum
Agmina, non ſaturus ſaturo venit agmine Brennus.
a Huc ergò; exclamat Vates; huc fercula, Divi,
Et vittæ, & ſparſi crines, vecordia Vatum
Pectora, cum ſocia concurre Diana Minerva;
Inſiliant ipſæ rupes; hæc vindice Chriſto
Gloria, & hic felix pulſo ex errore triumphus.
Ite olim, cadite infames; & vana tacete
Numina, ſic Rhodius; Chriſto ſic auſpice, Chriſto
Vindice; ſola decent nunc unum oracula Chriſtum.
Hinc muti Vates, mutis vaſta omnia Delphis.
Errat ad extremas crudelis Natio terras,
Læſtrigones dixère olim, nec dum excidit omnis
Natio, & infidæ reſtant poſt ſæcula ſtirpes.
Durior & ſaxis ſtirps hæc, hæc æquore ſævo
Sævior, & totas vincat Buſiridis aras.
Non jus hoſpitii non mutua teſſera, leges
Nullæ, nulla fides; laus prima, inſurgere ferro,
Hoſpitem, & ejectas ad ripam cædere turmas.
Ire juvat; diram juvat uſque exſcindere ſtirpem.
Qualis ubi lætam exercet venatio turmam;
Jam raucum increpuit cornu, jam retia, plagæ,
Spicula, jam gladii & lato venabula ferro.
It juvenum manus ardens, excitique Moloſſi;
Auribus hi fluxis, oblongis naribus illi,
Exertis ſicci linguis, & pectore anheli.
Inſedere vias; ſylvas indagine cingunt,

a *Ex Juſtino*

Explorant, hærent, per teſqua, per arbuta rumpunt,
Erumpuntque feræ excuſſæ; volat ocyùs ardens
Turba canum, & vaſtis implent latratibus auras.
Incluſæ gemuere Feræ; non dentibus Apri,
Non pedibus fidens Cervus, non unguibus Urſus,
Inſiliêre canes avidi, mordentque, tenentque,
Et laniant, miſeræ exudant per vulnera prædæ,
Et triſtem linquunt cum pelle, & ſanguine vitam.
Campis ſic tandem, ſic otia reddita ſylvis.
Sic Rhodii; ſic Læſtrigones: volat effera campis
Natio mox errans: denſis mox juncta maniplis.
Hos illos tentat Rhodius, ſequiturque, premitque;
Hi ſacras horrere Cruces, deſcriptaque gentis
Stemmata; jam latebras, jam denſos quærere ſaltus;
Irruere infeſtus Rhodius, mulctare paventes,
Attonitos; ſparſiſque natant vaga funera campis;
Mox denſos rurſum impetere, unitoſque, frementeſque; [ſtrages,
O ardor! furor hinc, dolor inde; atque horrida
Grandia ſternuntur; totoque cadavera campo;
Horrent, & ſpumant; crudus cum ſanguine bullit
Spiritus, & pictæ reſtant poſt funera diræ.
Hinc nulli, jam Læſtrigones, excisaque latè
Natio; & hinc lætis ſimul otia reddita terris;
Æterni durant plauſus, cum nomine palmæ.
Ecce fugâ effuſi populi, properantque, gemuntque;
Extremamque agris ſtragem, triſtemque beatis
Collibus, & latè pecori timuêre ruinam.
Cauſa fugæ incerta, & Rhodiis nondum agnitus error;
Promptum etiam auxilium poſcunt, ſi triſtia tandem
Rumpere fata licet, ſævamque avertere peſtem.
Heus, Monſtrum! inclamant; has nunquam impunè per oras
Viſum olim, & crebris infeſtans paſcua damnis.

Ecce etiam attollit ſeſe, nec triſtius uſquam
Mundo portentum, aut tantis immane figuris,
Talem non Lybiæ, non Africa tota Leonem
Ediderit, ſparſæ ecce jubæ, accenſiſque flagrantes
Scintillæ ex oculis, famoſi è naribus ignes.
Triſtior in medio Capra eſt, jacet improba latè,
Triſtemque aſpergit animam, & læta omnia ſiccat.
Deſinit in Colubrum tandem, ſævumque Draconem
En ſpiris ſpiræ implicitæ, longè orbibus orbes,
Flexibus infuſi flexus, ſeſeque recurrens
Implicat, & centum gyrat, vaſtatque figuris.
Hoc fortis portentum olim clariſſimus unus
Fixit Bellerophon, ſic ſęcula longa recantant,
Triſtius at ſemper redit implacabile monſtrum.
O fortes quicumque eſtis, ſperare ſalutem
An licet, & triſtem terris avertere peſtem?
Nec major quondam Alcides, nec fortior olim
Bellerophon, ſic ora, manus, ſic alta ferebant
Pectora, ſi quid opis, veſtram huc ſpondete palæſtram.

Mirari gentem imbellem, errorisque veternum.
Hìc Rhodii, & miſeræ tangit miſeratio turbæ!
O ſtultæ, & pingues animæ! ſic uſque perennat
Fabula? & hæc vanis horrenda Chymera figuris!
Prima Leo, poſtrema Draco, media ipſa Capella?
Et Comitol, pingui non tinctus, & ille Minervâ,
Sed pulchris quantùm per Martem, & prælia fas eſt
Intentus curis, & mundum, & ſydera norat,
Sublimem exercens laudata per otia mentem.
Quis vapor ex imo, qualis ſe tollat in altum
Spiritus, & falſum reddat mixto igne Leonem,
Oſtendit, mediis Capreæ, quæ vallibus irent,
Suſpenſique greges, imis quæ turba Lacunis
Serpentum ſtabulet circùm; atroceſque Colubri:

Hinc ortam monſtri famam, nomenque Chymæræ;
Irent, gauderent, populos jubet eſſe quietos.
Antrum immane fuit, fuſci tenuère Cyclopes,
Huic Lemno nomen, mundo hæc notiſſima quondam
Inſula, nec nulla antiquæ veſtigia formæ,
Uſque hodie immanes habitant, regnantque Gigantes
Et Brontes, Steropeſque alter, ſimiliſque Pyracmon,
Aſſueti rapto, & Vulcani è ſtyrpe nepotes,
Atque operi duro incumbunt, certoque labori,
Mulciber hunc ſcribit, vel lætos fuſa per agros
Agmina crudeles agitant per littora ſtrages,
Aut furto emuncti, aut proſtrati in gramine reſtant
Agricolæ, crudam nec fas extinguere gentem!
Itque, reditque, volat, toto ſe protegit antro,
Huc rapidus demùm Rhodius, ſtat tundere ſtirpem
Inviſam, & miſeras bello defendere gentes.
Ecce autem immani exurgentia corpore mole,
Turba ferox, atri vultus, fronteſque reductæ,
Torva ſupercilia, & tinctæ fuligine malæ.
Arma illis, crudæ paſſim inſtrumenta palæſtræ,
Malleus, & forceps, ſtridenſque ex ignibus uncus.
Barbarus hîc primùm pulſus, mox turba, furorque;
Impetus: at Rhodii contrà, conſtantque, ſilentque,
Obverſis omnes gladiis: dura arma volutant,
Jactantque Ætnæi fratres; furor omnibus unus,
Ars nulla; inſanum robur. Ruit ecce Pyracmon,
Induit in ferrum ſe ſe, ferrum induit ipſum
Et præceps Brontes; Steropes rurſum induit enſem,
Et ſtrictis paſſim fixi mucronibus hærent.
Hîc frendentum ululatus, & ipſa in morte frementum,
Ne quidquam tela exercent; non malleus, uncus
Sufficit, exhauſtæ languent cum ſanguine vires.
Ibat in adverſum præſtans tum Cincius hoſtem,
Crudum hoſtem, altum, immanem, oculiſque inſtabat et armis.

Fruſtra ille obſiſtit pridem, atque ingentia, jactat
Brachia; ſtringit eques, certuſque profundum
Tranſadigit pectus: labat ille, immania verſat
Corpora; totâ heros nutantem effundit arenâ.
Multus at ecce ruit, ſurgenſque hinc inde Pyracmon
A tergo; adverſum nec ferret perfidus hoſtem,
Malleus his, illis uncus; dolor arma miniſtrat;
Dum premit uſque heros, tumidum ſubigitque latronem,
Adſunt una omnes, omnes ſimul impete facto
Uni inſtant juveni, atque oppreſſum in gramine linquunt.
O ſcelus! exclamat Comitus; non fortior alter,
Non melior! quantis olim per tela, & fata palæſtris
Inclytus! æternum ſervent, & tempora nomen.
Dixerat; & madidum attollens a ſanguine telum
Jam Cæſim, clamat, cæſim date vilia morti
Corpora: proh quantæ ſimul alta in terga procellæ!
Horrendæ reſtant labes, & grandia membris
Vulnera, diſperſi per teſqua, per avia tunci.
Hîc fuga; perſequitur Rhodius; nullo ordine Lemnum
Inſiliunt; ferus hîc clamor, mixtique tumultus!
Fruſtra arma expediunt, raptas pars ſpargere flammas,
Stringere pars uncos, incudem opponere ferro;
Diffugiunt; latitant; vitam, veniamque precantur.
Invicti Heroes, ſi vitam exquirere fas eſt,
Sumite mancipia, æternos admittere ſervos,
Has vobis deinceps operas, hæc brachia veſtris
Sacramus curis, veſtris hæc arma trophæis.
Vivite vecordes animæ, Dux ipſe; rapinis
Parcite; ſervite, & magnis pro Lege triumphis
Sudate, æternæ monumenta incidite famæ.
Functoque heroi properate, ornate trophæum,

Cencium, & invictam pro pœna inſculpite Gentem,
Quod ſupereſt, moneoque; ſacros expoſcite fontes:
Hoc demùm ſordes, hoc crimina mergite ponto.
Hinc verſi ad prædam ſocij, rapiuntque, feruntque
Omnia, perfectos, imperfectoſque labores,
Artis relliquias, doctæ miracula dextræ;
Fatales gladios, clypeoſque in monſtra potentes.
Exemplum hîc ingens clypei ſeptemplicis orbis,
Æneæ ſcutum, & Romæ monumenta futuræ:
Plurimus in varias deſudans Juppiter artes,
Hîc avis, hîc Taurus, hîc multo defluus auro;
Herculeus labor, & Veſani ad bella Gigantes.
Impurus Machomet, fœdæ, & faſtigia ſectæ;
Et captæ, pictæque Urbes, & rapta Latinis
Imperia, everſus Sultan, Mamelucus, & ingens
Perſa, ſuis toties fumans Albania damnis.
Magnis hîc animis, populiſque ſequentibus ibat
Bullonius, lectis Princeps Heroibus heros;
Et captam recipit Solymem, & fatale ſepulchrum,
Hinc movet Henricus, properans ſub Cæſare tanto
Imperium, Heroum caſus, & fortia facta.
Conjurati ambo indè Richardus, & indè Philippus;
Victus equo Sultan; nec parvi nominis Acron.
Tentata hinc Cyprus Lodoico, excuſſa Latinis
Vincula, & æternæ pretioſo in funere palmæ.
Languens hinc Maurus: pulchro Granata triumpho
Reddita; dimiſſus Chiquito; Fernandus in armis,
Altior, & magnis ſuperans Iſabella quadrigis.
[a] Navis vaſta micat; totis nec clarior undis
Altera; non Seres, ſparſumvè coloribus aurum
Abfuit, huc Aulæ, laquearia, ſtemmata, & artes;
Milleque cæruleo fluitantia lilia velo.
Hîc ære inciſus prora Lodoicus ab alta

[a] *Gallis vulgò, Le Grand Loüis.*

Tertius à decimo, fulget cum nomine virtus;
Non meliorque fide Princeps, non juſtior alter:
Conſtrictus longè Oceanus, moleſque profundæ,
b Abjecta, & ſupplex magni Regina rebellis
Imperij; averſæ claſſes, & decolor Anglus;
Signa ignota tamen, ſerum noſcenda per ævum.
c Magnis ille animis, Magnum Pater impulit hoſtem.
Obruet, & Natus! lentis properabitur orſis,
Et reliquam exſcindet major prudentia ſectam.
d Non procul hinc ingens ſpeculum, ſoliduſque Cylindrus,
Erranteſque notæ ſuper, abnormeſque figuræ;
Colligit exiguum ſparſas, formatque foramen,
Redditur, & membris decor, & ſua gratia fronti.
Emicat hic Heros oſtro ſpectandus, & auro,
Os, humeroſque Deo proprior; frons Martia, robur,
Plurimaque Auguſto circum errans vertice laurus.
Candida purpureum diſcernit faſcia ſcutum;
Tale ferunt rediiſſe olim à certamine pectus;
Omnia ſanguis erat; quam texit faſcia partem,
Pura manet, multò ſordent reliqua omnia tabo,
Plurimus in Turcas ibat, magnoque fragore
Intonat; illi abeunt; patriam hic quoque liberat Urbem.

Fœda hinc Lerna furit multo ſuffuſa veneno,
Sibila colla tumens, & multo vertice frendet.
Inſtabat ferro, & flammâ ſimul inclytus Heros,
Exagitatque feram, & ſparſim capita alta metebat.
Immenſæ apparent acies, & millia centum
Præfractæ gentes, currus, tela, arma, quadrigæ,
Elatique Duces, probroſaque ſtemmata, pictæ
In Superos diræ, & fœdis Vexilla figuris.

b *Rupella.* c. *Zelus Regis tangitur.*
d *Cæſar in Proteſtantes.*

In tumidos Heros ibat, truditque, repingitque,
Et pugnam exoſos lento jam Marte fatigat,
Uritque, & prudens ſubigit, vincitque morando.
Hic rurſum abjecti populi, veniamque precantes,
Effuſæque Urbes ultrò, Proceresque ſubacti;
Inſignesque duo; celſo ſupereminet Heros
E ſolio, veniamque dabat; ſtultum uſque furorem
Improperat, tumidæque vetat concurrere Lernæ.
Parte aliâ undoſum tranabat feruidus amnem:
Diſpoſita ad ripam tormenta; vomuntque procellam,
Perpetuoſque ignes; æternaque fulmina torquent;
Expectantem Heros petit, & ſimul impulit hoſtem,
Fluctuat hic, premit ille; hic tandem cedit obeſus,
Terga dat; ille urget, fugientem corripit hoſtem;
Volvitur iſte ſolo, & genua amplexatus adorat,
Ignotum mirantur opus; non Mulciber ipſe
Rem capit, oſtenſas tantùm expreſſiſſe figuras
Juſſus, & arcano ſimul inſudare labori.
[a] Rurſum ingens clypeus, clypei ſeptemplicis orbes
Intexti æratis infuſo adamante medullis;
Rarum opus Huc Brontes pridem, Steropeſque, Pyracmon
Inſudant; alto præit anxius ipſe labori.
Mulciber, & magnos aptum formabat in uſus.
Scilicet hoc protecta latet gens Auſtria ſcuto:
Hic tutos ducit media inter fulmina Soles.
Hernandus non hic unus, Leopoldus & unus,
Maxmiliani alto de ſanguine, ſive Rodulphus,
Seu duro implicitus bello, vel fraude Philippus.
Ecce Palatinis ſubitus furor intonat armis,
Arripuit Solium, & crines diademate vinxit,

[a] *Richelius dictitabat reſervatum eſſe domui Auſtriacæ miraculum, quo ab extremis difficultatibus ſe ſe demùm expediret.*

Et volat, & triſti ruit acta Bohemia fato.
Excitus extremo properat quoque Gothus ab Arcto,
Agglomeratque acies curſim, & ſuccreſcit eundo.
Balthica non ſpatia Heroi, non grandior obſtat
Danubius, Rhenoque ingens prope jungitur Albis.
Et quantam accendit flammam! quo fulmine terret!
Involvitque Urbes, campiſque exultat apertis.
Conjuratæ inſtant acies, populique rebelles,
Cæſarem, & Auſtriacos properant contundere faſtus,
Evectamque nimis demùm ſubmittere gentem.
Hìc quoque Luſiades propriis conſurgit ab Indis,
Ingenteſque dolos, & longas explicat artes;
Reſtituit ſe ſeque ſibi, tandemque recepto
Abnegat, alta fremens olim decedere Regno.
Nec minor inſurgit Batavus, per tela, per enſes
Exuperat, totamque ardet convellere ſtirpem,
Hiſpanis nec jam placet Auſtria mixta Philippis.
Externum vocat auxilium, dudumque rebellis
Pluſquam Neſſæis tendit Catalaunia telis;
Galliaque ipſa ſuos urget ſtimulata dolores;
Omnibus una hæret, ſimul incitat, adjuvat omnes:
Impetus, & quantus! quantis ſonat ictibus umbo!
Artes centum aliæ; Dolus, Eumenideſque, Tyran-
Cerberus, & totis Stix uſque refuſa cavernis; [nis,
Exſuccæ mortes, lentà ſtillantia tabe
Toxica, non certis certa eheu! funera cauſis.
Conjurati audent omnes; pars prodere Turcis;
Tollere pars ferro; fictis pars figere ceris;
Nec natas crudis proles tentare Venenis,
Heu ſortes, Leopolde, tuas! triſteſque Serinos,
Frangipanos! fraudeſque, & tela, & toxica, menſas!
Auſi omnes, vibrantque omnes; Umbone pependit
Plurimus, & vanus nullo jam robore jactus.
Excideraſque olim tantis gens Auſtria telis!

Sed vigilant, magnoque tegunt pia Numina ſcuto,
Hæc pugnat Cœlo Cælo, hæc quoque vindice perſtat.
Divinantque, ſtupentque Equites myſteria nondum
Cognita; ſera olim canet, & mirabitur ætas.
Has ferre exuvias; colloque imponere juſſi
Cyclopes, fuſique gemunt ſub pondere fratres.
Enodanda olim, & pulchro ſervata triumpho
Pondera, ſi poſſint olim myſteria Vates
Solvere, jam juſſi tentant evolvere Vates.
Læti ibant Equites, dulcemque ad fluminis undam
Conſtiterant, ſpoliiſque graves, factiſque ſuperbi,
Ecce iterum claudus ſenior; ſpoliumque trahebat
Eximium, & veniam ſupplex, pacemque rogabat.
Reſtat, & hic ante alios, juvat, & monſtrare labores,
Lectum opus, huc omnes, inquit, molimine longo
Connixi, ingentem vix demum eduximus artem.
Vos ipſi, & memini, noſtro jam vivitis ære,
Hæ quoque, & inciſæ Chlamydes, inſignia, multus
Tum quoque jam pugnat Rhodius, Crux veſtra refulget,
Et ſonat ante alios Rhodius, præſtatque triumphus.
Geſtanè vel ſeros maneant hæc fata nepotes
Addubitem, at certè hos Virgo, Diva alta, labores
Juſſerat, & proprium de noſtro ſculpi ære triumphum.
[a] Ingens hæc tabula, & centum deſcripta figuris:
Circumſtant conferti Equites, mirantur, & ardent,
Inciſum apparet pelagus, famoſaque bellis
Æquora, & hic olim jam felix, clarus Jaſon,
Actium, & Auguſtis cedens Antonius armis.
Nunc quoque ſexcentæ coeunt ad prælia puppes,
Hinc Turca, hinc Latius, nec tanto huc uſque paratu.
Hinc Scythicæ latè coeunt, & patria in orbem

[a] Victoria ad Naupactum.

Cornua conformant puppes, Latiæ altera rurſum
Cornua, res anceps, quis totum clauſerit orbem,
Cui cedat mundus, domito victoria mundo.
Hinc famoſus Haly, Ochyalus, tumiduſque Siroccus,
Pertaus, atque Haſſan, Mehemet, Caracoſſus, opimis
Exultans ſpoliis, ſigniſque undantibus Afer.
Parte alia micat Auſtriacus, fortiſque COLUMNA
Et Venier, Venetuſque, Italuſque, & mixtus Iberis
Advena, tum Rhodius prima inter cornua turbo.
Plurimus ardebat Romegas, & quanta trahebat
Funera! nec totis fulmen violentius agris,
Deſcriptæque Cruces fulgent, & propria gentis
Stemmata, ſe Rhodius, ſe ficta in imagine ſpectat.
Hic maris undantes fluctus, revolutaque ventis
Agmina, & oppreſſis mutata elementa Latinis.
Sol æquus Turcis, Turcis Sol rurſus iniquus,
Suſpenſæ Auſoniis nubes, revolutaque in hoſtem
Fulgura, converſus meliori lumine Titan.
Hinc vapor, & fumus, tormenta ſonantia, & ardor,
Impetus, illiſæ puppes, & vulnera, mortes,
Purpureus, latè ſtagnans, & ſanguine pontus.
Vitam exhalabat confixus lumina telo
Barbarigus, magno dignus, majorque triumpho,
Infractus, ſolumque vovens in morte triumphum.
Saucius hic rursùm Auſtriacus, morteſque repenſæ,
Vulnera vulneribus cumulata: hic maximus Haly
Occidit, & Latiis decedunt cornua ſignis.
Hac fugit, & ſparſis miſcet maria omnia velis
Pertaus, Ochialus, cæſi Machometus, & Achmet
Muſtapha, Caſſembeg, Gyder, Provinus, & Haſſan,
Et Caracos, victis jam triſtia nomina Turcis.
Hinc quoque Cardona, Urſini, Loredanus, & alti
Nominis æternæ Heroes per ſæcula famæ.

Languet adhuc Venier, languent Troiluſque, Savellus,
Urſinus, Sanflor. Medicis, Romanaque bello
Pectora, nec triſtis manat de vulnere ſanguis,
Plauduntque; & pulchram ſperant ex vulnere vitam!
Sexaginta ipſæ reſtant, centumque triremes:
Ingentes ſimul exuviæ, regalia dona,
Signaque; & vndantes latè omni ex æquore prædæ.
Hic quoque Romano invectus Columna triumpho
Captivæ ſubeunt puppes, captivaque longè
Mancipia, & celſis Capitolia feſta quadrigis.
Libatas demùm exuvias, regalia dona
Offert Auſtriacus, plaudens Pater ipſe Latinus
Accipit, hic author magnique hic fœderis Auſpex,
Et Rhedio latè primas dabat ipſe labori.
Mundo factum ingens, tanti Dux fœmina facti!
Dirigit, & Latios olim Virgo alta triumphos.
Mirantur magis hic Equites, & nomina, & artem,
Stemmata, non ſeriem novit non Mulciber artem,
Fata modum expedient, & habent myſteria tempus.
Naupactum dicent olim, recinentque Nepotes
Naupactum, & Rhodiæ dicent decora alta palæſtræ.
Elatum interea ſocii, fortemque requirunt
Cencium, & heroam recolunt cum laude juventam,
Eloquio ne alter melior? formoſior alter?
Dulcior? & quantis olim virtutibus heros?
At quantos jam nunc populos, jam bella regebat
Ardua? nec magnis jamnunc majoribus impar?
Et quantis, ſi fata darent, hinc plauſibus iret?
Seu bello ſemper, pulchriſvè inſiſteret armis,
Seu Vaticanæ rapuiſſet gloria palmæ;
Quæ pugilem laurus, Myſten proh quanta manebat
Purpura? nec totis ſatis huic Roma utraque palmis.
Talem vos, Superi; talem Urbi reddite, & Orbi!
Eveniet! meloirque Urbi ſuccedet, & Orbi.

Cencius; & geminum regat ille, ille impleat orbem?
Sculpti ecce interea properata emblemata buſti!
Et gentis decora, & propriæ laus pulchra paleſtræ;
Hìc mitræ apparent geminæ a cumulataque latè
Purpura, purpureus propria de gente Senatus, b
Invicti bello heroes, & cognita mundo
Nomina, non unus pro Chriſto, ac Lege triumphus.
Everſique Arabes nuper, repetitaque campo
Prælia, purpureà Cyclops affuſus arenà.
Intextæ lauris oleæ; ſic utraque Pallas
Servijt; & geminam jactet gens nobilis artem;
Omni par laudi, ferat omnem, & CENCIA laudem
Gentile in medio ſcutum; varia inſtita, Lunæ
Obverſæ obverſis; pulchriſque coloribus aurum
Illudens, ſparſumque, & toto lumina campo,
Crux ſuper; & Rhodiæ monumentum inſigne palæſtræ.
Hìc jacet! æternum volitat ſuper æthera nomen.

a *Ioannes X. & Honorius III. ſummi Pontifices ad hanc familiam pertinent.*

b *Multi Cardinales ex eadem familia.*

Finis Libri V.

ARGUMENTUM.

Galli Equites feruntur in Siciliam. Difficilis cum indigenis congreſſus; ſtatus Siciliæ tunc temporis, Suſpicioſus Sicanus Prorex; Ceres conjux, & Cererina filia Guyſio Equiti ſtatim ab adventu delicias, & bona verba ex humanitate præmiſerant, & hinc augetur Sicani Zelotypia. Admittuntur tamen Equites; Orat Guyſius; reſpondet amicè Sicanus, frumentum tamen, quod turmis expectabatur exportare fas non eſſe. Difficiles ad Cererem, & Cererinam ad gratias agendas acceſſus: honeſta tamen utrimque officia. Oſtenduntur præcipua Siciliæ monumenta; Syrenes, Æthna; Planctus Theodorici ex occaſione ad ollam Vulcani Strages à Proſcriptis vulgò Bandits, nuntiatur: facinus ulciſcuntur Equites; & juſtâ pugnâ gentem integram exſcindunt. Vmbra cæſorum olim per Veſperas Siculas Gallorum vindictam urgent apud Guyſium, prudens reſponſum, & de futura Siciliæ calamitate in pœnam à Vate ſimul incitato vaticinium Famoſa in Latumiarum reliquias & Procruſtem Tyrannum expeditio. Hic ſuſpenditur: Liberantur incluſi Chriſtiani; in gratiam facti præclara Guyſiorum in Galliam merita per Aſcetam quoque liberatum prædicuntur, & prædicantur.

LIBER VI.

VEnerat, & Siculis, quò fortè invexerat æſtus;
Tabentes artus, & languida corpora paſſim
Sternebat ripis, quia non generoſior olim
Natio, Galli Equites, devotaque pectora, & ingens
Præſidium

Præſidium Rhodiis, decus immortale Latinis:
His Princeps, Magnuſque Prior non ſanguine ſolo,
Plus virtute ingens Lotharus, lectæque triremes.
Alter Linx dicta eſt, tygris dicta altera; ſculptum
Cuique ſuum, lemma, & ſpecies; *minus illa videbit,*
Nec minus illa volat; ſcuto ſparſi undique flores;
His vectandiſque Equites; hos Gallica nuper
Prœlia, jungebant hanc propugnacula pubem.
Vix data corporibus requies; jam Gallicus ardor
Extimulat: juvat, & terras, portuſque Sicanos
Luſtrare, & multæ veſtigia noſcere famæ;
Errores legere Æneæ, Scyllamque Charybdimque,
Antraque, Syrenes, fumantemque ignibus Ætnam.
Vicini accurrunt populi, & tabentia ſpectant
Agmina: Qui porrò? queis demùm exceditis oris?
Quò tandem? placido pulcher tum Lotharus ore.
Nos Rhodij, victi, & miſeri; ſed & aſtra redibunt
Proſpera; felices jam nunc, & tangimus oras.
Nos Rhodii, ſimul, & Galli, & nos commoda junxit
Fortuna, Hiſpanam neque fas hîc ducere frontem.
Et Chriſto, & Fidei, Turcas pugnamus in omnes,
Atque vnus jam Turca hoſtis; nos ducere vitam,
Tabentes recreare artus, libare quietem
Hoc liceat, dum fas olim melioribus auris
Frangere communem, & telis majoribus, hoſtem.
At quæ nos tandem ſtatio? num portus, an æſtus
Accipit? æternis etiam jactabimur undis?
O fugite, ô triſtes, illi, dimittite Syrtes;
Hîc Scylla, & ſæpè audiſtis, Scyllâque Charybdis
Triſtior; haud unus canis, æternuſque latratus,
Adverſique æſtus, & dirum ex vortice bellum,
Illis regnabat tùm fortè Sicanus in oris
Affinis Carolo, & durus pro Cæſare Protex.

Heroi inſignis virtus, prudentia, & artes,
Multus amor; primam tulit at Sicania laudem:
Trinacris una placet; non unus ſufficit Argus;
Non turres centum non ripis addita centum
Caſtella, & ſparſis latè fida agmina turmis.
Urit & alter amor Cereris de nomine dictæ.
Pulchra Ceres pridem Conjux, Cererina remordet
Nata ſimul; nunquam illa ſuo contenta Sicano;
Externus ſemper viſus, triſtiſque Maritus,
Externoque olim ſervire pigebat amori. [bat
Pulchrior, & Matre hæc, multoſque hinc indè trahe-
Nata procos, pulchram, & ſpectant regna inclita
natam.
Neutra videre ſatis potis eſt, ſat neutra videri:
Fœmineo durum ingenio; formæque tyrannum!
Gladem olim Rhodiam audierant, ultroque geme-
bant,
Prævertuntque ipſæ, & votis occurrere certant,
Fructus quin etiam ſimul, & regalia dona
Contulerant; teneroſque urget miſeratio ſenſus.
Optati adveniant, curas, & languida ponant
Corpora; tranquillo fas demùm inſiſtere portu.
Et notos cui non Rhodios? & Gallica demùm
Nomina, quas tandem non tangat Gallia mentes!
Ipſa ego, dicebat, prognata è ſanguine veſtro
Ipſa Ceres, illis Gallus regnavit, & oris,
Tu quoque tu fortis Lotaringo è ſtipite palmes,
Dux turmæ, ſociis Princeps, tu maxime, noſter,
Tu magnis ortus Ducibus, tu Regibus olim
Editus, hanc etiam poteras ſperare coronam;
Gallicum & ingenium, certè nos Gallicus uſque
Tangit honos, primæque hærent in ſanguine formæ.
Vix at vix ſpirare licet, cuſtodia circùm
Improba, nec tantos fingebat priſca Dracones

Fabula; nec tales Virgo numeraverat Argos.
a Nos Labyrinthus habet, conſertique orbibus orbes;
Nec ſpes ulla fugæ! nos primus ut impulit error,
Impulit, & clauſas tenet irremeabilis error.
Jamque amor, aut Regni jam major Amore libido
Nos tenet, & pulchrâ miſeras nos compede ſtringit.
Quid metuunt? dubiuſvè pudor? ſuſpectavè tandem
Noſtra fides? veſtris ſaltem miſereſcere damnis
At liceat! veſtros propiùs cognoſcere caſus;
Et decet ingentes ſolari utcumque ruinas.
Plurimus at contrà ſuſpenſa in mente Sicani
Æſtus; & inſanos volvunt præcordia fluctus.
Omnia tuta timet, vigilemque inſomnia mentem
Exagitant; & bella, & ſurdos fingit amores.
Inſediſſe vias jubet, atque occludere portus,
Caſtella, & certas firmari milite turres.
Tum ſecum; an petimur? quæ turba? quis advena? quorſum?
Quid tandem? at nullus jactatum effuderat æſtus;
Et ſi jactatum impulerat, quò denique rumpit?
Quæ venia? oblatævè preces? dictumvè roganti
Hoſpitium? en totis jam pœnè excurritur agris?
Attoniti en populi; neque certè hæc debilis armis
Natio; quid Rhodius? Rhodiæque antiqua palæſtræ
Gloria? quid Gallus? quid tandem hoc ſanguine &
ingens
Lotharus, & tantus præſtanti corpore ſplendor?
Et quantæ Gallorum artes, & carmina, & iræ?
Pugnat, amatque ſimul Gallus! quid corpore pulchro
Hic color, atque hirci, Veneriſque palæſtra moleſtæ?

a Alluditur ſub nomine Cereris, & Cererinæ ad Politicum, & ſolenne edictum de non exportando è Sicilia frumento.

Et jam noti omnes; notus quoque Lotharus; & jam
Munera miſſa volant: plangunt Ceretina, Cereſque;
Quid ſtruitur? fractos quanquam componere vultus
Addecet, & totam lentando elidere technam.
Antiquæ, & lites ſubeunt, & bella, Renatus
Et ſpes, & jura, & multæ cum vindice cauſæ.
Verùm ecce ipſi Equites; Dux Lotharus; ocyùs omnes
Inducti, & tacitum, venerantur fronte Sicanum.
Lotharus hic demùm: non jam ſummè improba, dixit,
Quæ miſeros tandem Fortuna his appulit oris,
Et benè jam primas emendat mollior iras.
Hoc unum; ô Princeps, liceat conſidere tandem,
Et fractas olim reparare in gramine vires,
Dum melior ſurgit ventus, dum prima Magiſtri
Adſunt imperia, & fatalem quærimus oram.
Nec mundo ignoti Rhodij, nec Gallica certè
Natio, quam cæcus conjunxit, Natio, caſus.
Nec ſtudia, aut partes Rhodiis, mens omnibus una
Pugnare, & Latiis pugnando occurrere damnis.
Poſſumus, & ſi quid victi, ſi fortè laborat
Inſula, nos Turcas, nos omnem invadimus hoſtem;
Fas ſit, & acceptis grates perſolvere donis,
Fauſtam impertiri proli cum Matre ſalutem.
His ſtetimus primùm auſpiciis, his denique donis
Vivimus, hinc lætas primùm ſperavimus auras.
Fas ſit, & appulſis victum ſummittere turmis;
Quantula de tanto pars hæc heu quantula Regno!
Nec pretium abfuerit; tenue hoc fortuna reliquit
Præſidium, atque empto petimus, non vivere rapto;
Nullaque non Rhodiis pulchri ſtat gratia facti.
Dixerat, Hic rurſum ſedato corde Sicanus,
Laus Regum prima hæc, lapſis ſuccurrere rebus,
Humanas penſare vices, nec temnere caſus.

Fortibus, & pendent caſus, pendentque Monarchis,
Novimus, & fortes Rhodios, & bella, procellas
Novimus, æternos atque ibit fama per annos.
Et Rhodiis favit Cæſar, ſemperque favebit.
Vivite, jam varios hic demùm ſiſtite curſus.
At certe externis Cererem deducere terris
Hoc opus, hic labor eſt; huc obſtant jura, Senatus,
Omnia, nec Patriis fas quidquam educere campis.
Forſitan, & cedet Cæſar, tandemque rogatus
Audiet; at ſummum hæc expectat gratia nutum.
Interea noſtris hilares ſuccedite tectis,
Noſtraque jam veſtra hæc, ſociis communia turmis
Omnia, dum melius vertat cum Cæſare fatum.
Hinc prima acceptis cura eſt perſolvere donis
Officia, & colere heroam cum prole Parentem.
Occurrunt ſylvæ ingentes, confuſaque fagis
Robora, diverſi per, & obvia, & avia calles.
Non ire, aſt errare licet, Dux omnibus unus
Anteit, & dubiis vix demùm exceditur antris.
Hic rurſùm interfuſi amnes, diſperſaque campis
Flumina, non prompti curtus, non plana viarum
Orbita, vix tenues ullo Rectore Phaſeli,
Impoſiti ad ripam vigiles, & certa repoſcunt
Indicia, adverſos vix fas incurrere tractus.
At demùm Labyrinthus adeſt, centum orbibus orbes
Impliciti, & centum creſcens erroribus error.
Si fortè effrenis quiſquam, vel pectore lævo
Intraſſet, longas dabit ille in carcere pœnas.
Cautior effuſum bello ſic ſæpè Thraſonem
Hoſtis detinuit, facilis ſe ſemita pandit
Tutaque, ſed longè reſtant poſt læta latentes
Inſidiæ, hic hæret, captus fruſtrà æſtuat hoſtis.
Ire juvat, partes facilis diſcurſus in omnes.
At certæ ſpes nulla fugæ, latè omnia rident.

Intereà; hic flores, rivique; hic jacta ſub auras
Flumina, præcipites ſummo indè à culmine Nymphæ.
Hìc illic Satyri informes, inſcriptaque Divis
Arbuta; non Niobe, non una in marmore Daphnes,
Et virides viridi pallent ſub Gorgone vultus.
Caſtrum immane patet, tumuloqua exurgit ab alto,
Ingens proſpectus vaſti per cærula campi,
Non unus circum murus, diſpoſtaque latè
Tormenta, & piceæ confarto ſulphure tedæ,
In medio Cererina, Cereſque; hic Atria, & aulæ,
Regiaque extructis fulgent aulæa figuris.
At Lotharus Spiſſa obſervans munimina & artes,
Subridenſque, aditus duros, cæcoſque recurſus,
Non Amor at certè fecit Timor; undique clauſos,
Captiuos pulchrè volvit Sicanus amores.
Quid dubitat? tamen hoc ſtulto parcamus Amori.
Excubat, & triſtis Cuſtos - nec jam unus, & annis
Hic gravior; triſtes oculi, frons tetrica, fuſcus
Ore color, ſquallens habitus, & pugio, telum,
Telum immane hæret lateri, Cœloque minatur.
Verrit humum capulo, proritat cuſpide Cœlum.
Expectati adſunt Rhodij; ſic Lotharus infit,
Hic tandem miſeris portus, vos regia ſenſi
Pectora; præteritos fas hic dediſcere caſus.
Præſidium ô miſeris felix, Rhodiiſque levamen!
Ne pudeat, Cererina; procos non aſpicis ullos,
Non me, non ſocios; nos bellum in cœlibe vita
Ducimus, & noſtros pridem fera Pallas Amores
Abſtulit, atque habeat ſemper, ſervetque ſub armis.
Nos fracti bellis, nos tempeſtatibus acti,
Infuſi Turcis toties, totieſque Gelonis,
Non Veneres certè, teneras non quærimus artes.
Hoc fixum nobis, Rhodiumque, educere turmas,
Tingere ſordentes in Sole ac pulvere canos.

Ant palmam,aut pulchram pro palma quærere mortẽ
Quanquam iſtos, Princeps,flores,quis Regia, Virgo,
Lilia,pubenteſque roſas, quis frontis honorem
Neſciat? atque iſtos ſentit quoque Gallus honores.
Fas mihi pro veſtris grates perſolvere donis,
Vivimus his certè auxiliis, mortemque fugamus.
Sed neque fas vobis credo, fugientia certè
Munera, fas vobis tenues contemnere merces.
Rapti olim hi ſucci Turcis, hæc thura, Smaragdus
Cantata hæc cæſo ſudabant balſama libro:
Triſtes relliquiæ, longi ſpolia ultima Regni.
Admittunt, plauduntque ambæ, Cererina gemebat
Inſuper, & teneros ſimul ardeſcebat in ignes.
Vix vultus ſtetit, & fallit præcordia vultus.
Multa ſuper bello rogitat, Rhodiiſque periclis
Multa ſuper Gallis, Galloſque agnoſcere geſtit.
Forma placet, geſtuſque, & pectus, ſpiritus, ardor;
Confertim accedunt ipſi, Dux ipſe vocabat,
Nominaque, & ſtirpis faſtos, & facta notabat.
At Cererina piis reſpectans Lotharum ocellis,
Et quis, magne, tuas, inquit, quis maxime laudes
Expediat? Lotharos ſcimus, gentemque ſuperbam,
Et decora, & famam, & quantæ monumenta paleſtræ!
Viveret atque utinam, ſtaretque invictus in ævum
Bullonius! ſacris non Turca inſurgeret aris,
Non Latios vaſtaret agros, Romanaque virtus
Staret adhuc, Romana fides! & cardine ab omni
Tutus ad Eoas concurreret advena terras!
Nec Siculis peregrina etiam Lotharingia terris.
Floruit, & ſanguis tuus, & nos ſanguine ab iſto
Fluximus! hos aliò uerterunt Numina caſus;
Sed tamen æternis nata eſt Lotharingia ſceptris,
Hæc MAGNI ſtirps hæc CAROLI, nec nulla favebant
Tempora; ſi veſtris Europa haud ſufficit auſis,

Veſtros implebunt ſimul Africa, & India faſtos.
Verum agite, & noſtros ſocii, percurrite tractus;
Si quid habet, veros habuit ſi terra labores,
Tam variis cantata olim Sicania Muſis.
Cærula ridebant criſpantibus æquora ventis;
Itur, & invitant auris ludentibus undæ:
Auratæ exurgunt puppes, certoque feruntur
Remigio alarum, & tranſtris ſudantibus inſtant.
Hic Lotharus, Cererina, Gereſque, & lecta juventus,
Permiſti Rhodiis Proceres, ripamque relinquunt.
Non omni ponto Scopuli; non Scylla Charybdis;
Et pulchras habet unda vices! Gererina canebat.
Omnia nec fœdis horreſcunt cærula monſtris,
Et miſtas monſtris Veneres noſtra æquora ſervant.
Noſtras ridetis Syrenes Gallica pridem
Ingenia, atque habeat veſtros ea fabula Vates,
Dicitis, & Doctis pulchrum eſt illudere nugis.
Ridere hic Lotharus, ſola, inquit, cera premendis
Auribus, & noſtris jam deſint vincula membris.
Ecce alto in pelago præſtanti corpore Nymphæ,
Leucoſia, & pridem cantata Ligea, renidens
Parthenope, ſubeunt aliæque, aliæque, nitentes,
Sollicitæ, & tacitas mulcebant cantibus auras.
Non tamen ex alto quales olim æquore parent,
Compoſiti his porrò vultus, geſtuſque ſeveri,
Triſte ſupercilium, vix udæ ad carmina fauces,
Et vox una ſuper, roſeæ manet unica frontis
Gratia, præſtantis tantùm flos integer, ævi.
Non fracti motus, non blanda protervia, riſus,
Indignabundis ſimiles: ſimileſque ſuperbis;
Rideri à Gallis ſe ſe, & ſua Numina ſperni
Audierant, falſoſque patant pro carmine luſus.
Arrecti mox primùm animi; tum lactea Syren
Influit, & molles tentant præcordia cantus;

Hæſitat ipſe etiam Lotharus, fallique pudebat.
Et niſi jam primos Cererina accenderet ignes,
Vincere jam poterat Syren, & falſa voluptas.
Exprobrat ipſa etiam Syren, & carpit amorem,
Carminis argumentum iſtud, non una per undas
Parthenopę, totum Siren jam ſparſa per orbem,
Inſidiæ toto orbę ſuæ, nec ſola Charybdis
Abripit, & triſtes hauſere palatia prædas,
Et Scyllas habet Aula ſuas, habet Aula Charybdes.
Pungitur hic Rhodius, tacitam aſt erumpere flammam
Non ſinit, aut tutum eſt, nec enim Cererina tuenti
Parſerat, & cæcos jam viſa accenderat ignes,
Sed pudor abſtinuit certè, Crux ipſa, Decorum,
Et vigiles: fulget purus, non æſtuat, ardor.
Ecce etiam ante oculos æquata per ęquora Siren
Labitur, atque ipſam prendebat languida ripam,
Quo fato, incertum, caſuvè, nec ulla fefellit
Fabula, conſtabat pręſtanti corpore Virgo,
Virginis os, habitumque ferens, in vertice cirrhi,
Exertæ ad pectus mammæ, ſed cætera piſcis.
Effluit, & celeres vibrabat in ęquore pinnas.
Portentum multis viſum hoc, nec ludicra ſemper
Fabula, & antiqui redeunt poſt tempora caſus.
Illa expiranti ſimilis ſimiliſque gementi,
Ingentes volvit lachrymas, oculiſque pererrans
Æſtuat, & miſeram linquit per gramina vitam.
Nec procul hinc denſis lentè Ætna vaporibus undat,
Immanem attollit frontem, longeque refulget.
Hinc flores, ſimul inde nives, ſuper ęſtuat ardor,
Et tetram volvit nubem, non altera tantis
Uſquam ludere amant Elementa, & tempora formis.
Ver ridet, deſęvit hyems, & Syrius ardet.
Atque hic conſiſtens, vana, & miracula ridens

Poſſilius, Prudens, nec jam unâ Pallade clarus,
Hæccine quę tandem tam pridem fabula garrit?
Ætnęi fratres? impoſtus fratribus Ætna?
Plurimus ex alto rueret cùm Jupiter axe,
Montibus, & montes, totamque imponeret Ætham?
Enceladi ructus, altęque è pectore flammę!
Et quoties feſſum movit latus, impulit Ætnam,
Ardentes tędę exiliunt, tetrique vapores,
Implentur campi, & Syrtes fulgore relucent.
Scilicet infuſis cribrata meatibus olim
Trinacris, & cunctas facilis latè attrahit auras,
Et ſe ſe infundunt aurę, jam concipit ignem
Halitus, & ſurgens altis vibrat ille caminis.
Hinc aliæ, atque alię ferventi ſulphure flammę,
Temporibuſqve undant variis, ut pabula durant,
Ceſſantvè, aut creſcunt, tantę hęc miracula famę?
Ludimur heu falſis pridem, atque ingentibus umbris!
Plinius haud aliam, ſi vera eſt fabula, cauſam
Senſerat, & proprio pudeat ſapuiſſe periclo.
Fama eſt injectos cineres, longèque refuſum
Pulverem, & effuſis campos ſtagnaſſe ruinis.
Oppreſſæ gemuère Urbes, attritàque paſſim
Corpora; non aliæ ſummi olim Judicis iræ.
Heu ſontes! ſi quos non tangunt verba rebelles,
Terreat iſta manus, vapor, ardenteſque medullæ;
Et furor, æterni ſignum immortale furoris;
Accenſi durant montes, quid Tartara ceſſent?
Dum circùm explorant Equites, ecce altus ab imo
Ad ſuperos plangor: Regum vah cæca potentum
Conſilia, & merſas denſâ caligine mentes!
Quid proſunt ſcriptæ leges? dicta aurea? Reges
Viciſſe Auſonios, captamvè inſiſtere Romam;
Me fuſus premit ecce cruor, cæſuſque Joannes,
Symmachus, æternæque fremunt in membra cataſtæ.

Nam Thodoricus ego; Gothus non grandior alter,
Non forſan melior; ſic gens, ſic compita paſſim;
Sed furor, & rectos rapit Imprudentia ſenſus,
Fœda ſuperſtitio, mentem furor abſtulit æquam!
Mergimur immani fundo, ſemperque recentes
Mergimur, æternamque urgent cum rupibus ollam.
Auſoniâ vos ſtate fide, inclinate Parenti
Auſonio, & magnum Rhodii defendite Chriſtum;
Hic Deus, hic patri æqualis! nos cæca fefellit
Ambitio, & ſeram luimus per ſæcula noxam.
Vos Gothis ſimiles Rhodii, vos æmula bello
Pectora; ſed pulchras agitate per æquora pugnas,
Vincite; durate, & noſtris, gens inclita, pœnis
Diſcite Juſtitiam Rhodii, & non temnere Romam.
Dixerat; æterni durant ſuſpiria luctus.
Lugubris en rumor: triſtis properabat ab agro
Nuncius, & mixtos cantabat ſtrage dolores.
Irrupiſſe vagos hoſtes, fœdamque cohortem
Vaſtare, & latis pagos implere ruinis:
Proſcriptos dicunt populi, gens torva, latrones
Exoſi paſſim, furcæ, laqueoque redempti;
Certique indignam ſervire, aut vendere vitam,
Fato non uno, non molli vendere fato.
Dux illis quiſquis pejor, pejorque Procuſtes
Omnibus: his miſeras laus prima avertere prædas,
Inſediſſe vias; tenuemque invadere turbam;
Sæpè etiam penetrare domos, & celſa potentum
Atria, Dii peſtem avertant! corrumpere ſtupris,
Bacchari, & flammâ, & lachrymis miſcere Penates.
His demùm exultare auſis, latèque vagari
Impunè, & junctis crimen defendere ſignis.
Nobilis hic ergò tum Nuncius, ille gementi
Aſſimilis, præſenſque urget ſub pectore vulnus.
Si quid opis promptum eſt, Equites, & firma poteſtis

Pectora, vos miſeris nunc demùm accurrite rebus.
Perfidus exultat latro, totoſque Penates
Miſcuit, heu cæſus genitor, cum patre puellus,
Et cum matre ſoror fugitat, vix pulchrior uſquam
Altera, & inſanos acuit quoque forma furores.
Currite, ſi quis honos, tenerum ſervate pudorem.
Dixerat. Hic ardens Lotharus, conſcendite collem
Tu dulcis cum matre precor, Cererina, ſupremum
Dulcius haud quidquam ſpectare impunè periculum,
Spectare, & pulchram à Rhodiis attendite pugnam.
Tenditur: aſſiſtunt ſocii: ſecreta latebant
Oſtia, Dux frater, ſtrictis mucronibus ardent.
At morere, exclamat Lotharus, morere improbe quiſquis
Exultas, rumpunt, cæduntque, hic caſta puella
Accidit ante pedes, & te precor, optime Princeps,
Imploro, miſeram ſerva cum prole parentem,
Jam fratrem video, ſervaſti, hunc uſque pudorem
Aſſere, te nuſquam mitto, ne mitte paventem
Hærentemque tibi: ſi fas, & prœlia tecum
Miſceo: ſed miſeram, Princeps, ne linque puellam.
Stringebatque Ducem Lycoris, genua uſque tenebat,
Rorabant grandes lachrymæ, & ſuſpiria anhelant.
Quid me chara tenens Lycori, jam tempus agendi,
Mitte, inquit, ſalvus pudor, & jam evanuit hoſtis,
Ingentes illa in planctus, & vota ruebat.
Dilapſi intereà latè, fuſique latrones,
Et pavidum omne ſcelus! jam portis omnibus aſtant
Victores ſocii, & disjecta cadavera pulſant.
Solatur miſeros Lotharus, multoque fluentem
Sanguine Turricolam, teneros cum patre puellos,
Tuque, ait, huc frater, charam tibi reddo ſororem,
Vis procul omnis abeſt, vis & certè abfuit, & te
Candida te pulchro dignam te vindico ſponſo,

Et raptim ambroſiis libet caſta oſcula labris,
Servato, & certè placuit plauſiſſe pudori
At non ſegnis iit, ferus, impatienſque Procuſtes,
Improbus urget amor, raptæque injuria prædæ.
Abductâ Taurus qualis per prata juvencâ,
Itque reditque ferox, terramque, atque aſtra laceſſit
Cornibus, & vanum exacuit ſine more furorem,
Mugit, & ereptos feriens ſolatur amores.
Ille agris ululat totis, ſocioſque latentes
Exciit: hi ſylvis celeres, hi montibus altis
Proruere, atque volant: denſum jam conſtitit agmen,
Bis mille accurrunt ſocii, ſtat rumpere rurſus,
Rurſus, & ablatas vi, flammâ, adducere prædas;
Jam denſos pangunt vallos, & caſtra parabant.
At quantus demùm Lotharus? confidite, dixit,
Et portas, nobis ſi non ſat fiditis, iſtas
Claudite, nos ruimus, nos teſte, & vindice Cœlo
Pugnamus Rhodii, nos fœdo occurrimus hoſti.
Dixit, & eductis Dux ipſe, & cætera circùm
Natio, contendunt gladiis, vix ipſe Procuſtes
Conſtitit, hanc etiam, Lotharus, dabis improbe pœnam
Tuque, tuique omnes, ferit incumbitque, vacillat
Impius: inſultat Princeps, totoque jacentem
Corpore, ad extremum jubet uſque reſurgere vulnus,
Et ſtantem fodit, & reſupinum immerſit arenæ.
Proh quantæ ab ſociis ſtrages! huc impetus illuc
Errat, & alto extant cumulata cadauera campo.
Incubuiſſe juvat, juvat ipſam exſcindere gentem.
Jam triſtes vix relliquiæ: quos fata morantur,
Abducunt ſylvæ, & vitam cum ſanguine ponunt.
Lothophagum gens hinc excisa, atrique nepotes,
Æternamque daret gens demum excisa quietem,
Ni gentem extulerat rurſus malè ſana potentum

Ambitio ; alternis ſic urgent mutua turmis
Uſque odia, atque emptos mittunt hinc inde latrones.
Vix triſtes Rex ipſe globos, turpeſque Tyrannos
Abſtineat ; peſtis ſcelerato hæc ultima mundo
Debita ! par ſceleri ſontes, & ſontibus inſtant!
Hic rurſum Cererina, Ceres, pulchroque triumpho
Applaudunt ; longaſque parant pro munere grates,
Gratius haud genti meritum, nec tale gementes
Sperabant populi, vix creduntt tale levamen ;
Vivat, & æternas abeant mala germina ad umbras.
Ecce iterum exangues tenui ſub corpore vitæ,
Apparent miſerandæ umbræ, vaga turba, gementes,
Attonitæ, & multò rorantes corpora tabo.
E ſylvis denſæ accelerant, è montibus altis,
Urbibus, atque agris, tumulis, coiere, relictis,
Infames reſtant noxæ, non una cicatrix,
Vulnera vulneribus cumulata ; his pendula cervix,
Vix collo malè trunca hæret, pars gutture fixo,
Pars eliſam animam, vultuſque oculoſque tumentes
Suffuſum ad fauces, & labra horrentia tabum.
Monſtrare, & tortos violento à funere vultus.
His pectus punctim cæſum, his, diſcerpta minutim
Corpora, diſrupto corda his fumantia ſepto,
Barbarus illuſit furor ! atque ingentibus ora
Undabant lachrymis : umbrarum maxima tandem
Prodit, & ingentes triſti dabat ore querelas ;
¶ O Deus ! ò ſcelerum vindex ! tu denique ſontes
Inſequere, & meritas pete tanto à crimine pœnas.
Vos Deus huc certè, vos maximus arbiter æqui
Ultores ſcelerum, gentiſque, ò inclita bello
Pectora ; vos ſocij ; te magne huc denique poſco,
Compellat Rhodios, Lotharumque appellat amicum.
Huc te Magne volo ; nos umbræ erramus inultæ ;
Ergonè, & æternum miſerandæ errabimus umbræ ?

Indecores umbræ, miſeri ſine vindice Manes!
Huc ſocii, juſtas diro pro crimine pœnas
Exigite, atque ultos tumulis componite Manes!
Grandius haud olim factum, non gloria facti
Altior, hæc veſtras expectat gloria dextras.
Exigite, atque ultos tumulis componite Manes.
Et nos Galli etiam; fratres; nos Gallica certè
Natio, nec patriæ pigeat ſuccurrere famæ.
Cernitis indignas mortes, & dira furentum
Opprobria? infectos materno è viſcere partus
Excuſſère etiam, tenerosque à germine Gallos,
Quæſivère ipſas violenta ad funera ſtirpes.
Ipſa etiam ſceleri, nec ſanctior altera! favit
Paſchatis ipſa dies! furias nec ſacra retardant
Gaudia, & in quales heu VESPERA deſiit umbras!
Omnibus ex adytis, unà ſimul omnibus horâ
Inſurgunt telis, cædunt, raptantque, cruentant,
Et proles cum patre ſuas, cum matre puellas
Accumulant; partes libitina effuſa per omnes
Et furor, & totis ingeſta cadavera campis.
Heu Galli! forte ô nomen! ſine vindice nomen
Hactenus, & nullæ tanto pro funere pœnæ!
Tu magnis Lothare ô ingens exercite factis
Perfidiam odiſti, certè nec regia fallunt
Pectora; tu vivos ſervas, famamque, pudoremque
Atque fidem; Maneſne igitur patieris inultos?
Et tuus hic ſanguis, veſtra hæc quoque gloria nomen!
Olli compoſito Lotharus ſic reddidit ore;
Nos Galli certè, nec nullo exercita bello
Natio; ſed Rhodii tamen, & ſoli aſpera Turcæ
Agmina: Chriſtiadas latè defendimus omnes,
Nullos inſequimur: noſtrum hoc inſigne, Cruciſque
Exemplum, & Fidei; ſævos immittite Turcas,
Tendimus, irruimus, junctiſque ad bella manipulis

Ire juvat, paribus fratres concurrere ſignis;
Hoc Chriſto hoc Fidei, Legi hoc debemus avitæ.
At quid? præſidium hæc nobis gens hoſpita certum,
Hæc miſeris portus, fida hæc in littore ſedes:
Et magis ingratos odi; nec Regia fallunt
Pectora! perfidiæ at tantæ, tantique furoris
Nullane cauſa fuit? quid non veſana libido
Audeat; & noſtræ certè hinc diffidite genti;
Hæc levis, hæc medios nunquam meditatur amores,
Pugnat, amatque ardens, Martique æquamus Amore.
Quanquam non miſeræ ſemper, non ſemper inultæ,
Vindice nec tenui miſerandæ errabitis umbræ.
Si quid credendum eſt, nec fingunt ſomnia Vates.
a Ipſe ſibi tortor Siculus; nec longa morantur
Tempora; conſurgent in ſe feralibus armis
Inſtincti cives, bella horrida, & horrida bella
Approperant, propriæque manent pro crimine pœnæ;
Tu quoque tu, Meſſana, prior, ſic denique Vates,
Et præſens fortè hic aderat, jamque Entheus ibat,
Et videt, & vidiſſe horret, longaſque querelas,
Et longos planctus, ſuſpiria; longa trahebat.
Tu quoque tu, Meſſana, prior! dolor ora premebat,
Vocemque, aſt urgent Equites, quæ fata, recludat
Aſpera, quos tandem portendant Sydera luctus?
Tu quoque tu, Meſſana, prior! lachrymæque cadebant,
Proh quantos patiere æſtus, patiere dolores!
Excuſſiſſe jugum cupies, tenerumque remittes
Infelix Regem, & Gallos revolabis ad iſtos.
Perſtabunt Urbes reliquæ, tu ſola rebellis,
Solaque tu patriis excluſa è finibus hoſpes,
Perfida, quæſitos quoties plorabis amicos?
Hinc caſtra, hinc cinget claſſis, nec aperta ſaluti
Æquora, dira fames, & non tolerabile pondus

a *Nuperæ calamitates Siciliæ.*

Armorum,

Armorum, exhauſtis ſacrata æraria menſis,
Atrati paſſim vultus, tabentia latè
Corpora; poſt hyemes, longaſque ad ſurda querelas
Numina, vix tenui ſurgens annona phaſelo; [fruges?
Quantulæ, & in populos, in turbam, in compita,
Ipſa etiam in Gallos rurſum meditabere ſtragem
Improba! par ſceleri ſcelus! & rurſum altera ſtrages,
Ni cedant, miſeramque ſinant ad funera gentem.
Et cedent ultrò Galli, miſeramque relinquent.
Abjiciere olim infelix, abjectaque Syren!
Antè ibit vindex, tergo ferus incidet ultor;
Confuſæ urgebunt turbæ, portumque requirent;
Non ſpoliis aderunt puppes, non mercibus alni,
Arripientque trabes notas, claſſemque fugacem
Vanumque; & fugiens populi implorantis aſylum.
Pendebunt, totoque ibunt vaga funera portu.
Odryſios fortè, & Dominos optabis, & alto
Muſtapham adoratum; & creſcentem in vertice
Lunam.
Infelix meruiſti equidem; ſed & altera Regi
Tempora; majores Carolo prædico triumphos.
Ite umbræ, non jam indecores, non ſemper inultæ;
Infeſtus Gallo Siculus, Gallo ultor Iberus!
Diſceſſère umbræ, & propriis ſedere ſepulchris,
Compoſiti reſtant Manes, ultrôque quieſcunt.
Mirantur Rhodii ambages, nec cæca penetrant
Sæcula: tum Siculos ſedato Lotharus ore
Inſpiciens, veſtris Siculi confidite demùm
Hernandis, dixit, Caroliſque; hæc optima vobis
Pignora; nec tantos juvet unquam amittere Patres,
Et nova nulla juvant! redeunt Cererina, Cereſque
Auditiſque ſtupet, gaudet, plauditque Sicanus.
Ite ait, ô Rhodii, totis inſiſtere ripis
Qua lubet, & certam ſperate à Cæſare laudem.

Sat conſtat mihi veſtra fides: educite fruges
Ipſe ego quæſitis addo mea munera farris.
Donec pulchra dies, & pulchrum à Cæſare fœdus
Æterno jungat Rhodios, Carolumque triumpho.
Ibat ad extremas ubi fons Arethuſius, oras;
Qua fluit, & puras pelago non miſcuit undas.
Ire juvat, totam juvat explorare fabellam, [cens
Quà tandem Alphæus, quà demum Arethuſa lateſ-
Exierit, Siculaſque dein confuderit undas.
Ecce Syracuſiæ occurrunt, lugentque ruinæ,
Attonitique ſtupent Rhodii, tùm Lotharus; eheu
Triſtes relliquiæ! & tuus hic, Marcelle, triumphus?
Hæc decora? & quales heu, quanti nominis umbræ?
Quid non ipſa dies? & nos mortalia tangunt!
Quæritur in portu portus: mœſta undique lambunt
Æquora, vel triſtes ſpumant impunè procellæ.
Non vis, non ſtrepitus, non claſſis, navita, remex;
Atque ubi famoſæ villæ, cantata Luculli
Atria, vel centum laudato à Cæſare thermæ?
Defluxère ſitu! paſſim alta ſilentia, larvæ,
Squallor, & informes exeſo in culmine pinnæ:
Reptantes ſub Sole angues, in vertice bubo,
Et Lamiæ, & promptæ nigris conventibus ædes.
Sentiri intereà lachrymæ, & confuſa gementum
Murmura; ſtat triſtis meditato in fornice carcer;
Horrentes animæ circùm; nox, ſqualtor; & umbræ,
Latumias dixère olim, nec nulla ſuperſunt
Rudera, funeſti dira argumenta doloris.
Sentibus hæc olim ſedes, cantataque mundo
Supplicia; inſontes fœdum jam continet antrum!
Exſcindi haud potuit vilis, ſervuſque Tyrannus
Hactenus, & veteres jactat pro gente Tyrannos.
Obſidet ipſe etiam caveam, captatque vagantes
Nunc quoque, diſpoſitas ſi quis forte incidit artes.

Hinc furor; hinc lachrymæ: nullo conſiſtere campo
Aſſuetus, Pelago ſeſe tutatur, & antro.
Errantes ſequitur populos, & libera ſtringit
Corpora, conſtrictas tenet alto in carcere prædas
Crudelis; donec feritas, & dira libido
Infamem explerit tabiem, feſſumque relinquat,
Tum demùm obtritas premit alto funere prædas.
Ocyùs exarſere Equites; hic, ille, viarum
Inſedere aditus, alto illi è vertice ſpectant,
Procurrunt alij, explorantque, & proxima tangunt
Opprobria, effuſos miſerando à carcere planctus.
Jamque ipſum miſeri credunt inſtare Tyrannum;
Mors illis aura omnis, & illætabile fatum.
Improbus en Dionys, olim Dionyſius author
Dicitur, & celebres inter ferus ille Tyrannos.
Ille gravi exultans prædà, ſimiliſque triumphanti
Approperat, totamque parat complere cavernam.
Horribiles circùm ſocij, fœdique latrones.
Non tulit impatiens Lotharus, volat, irruit, ardet;
Effuſi ſimul, & ſocij, quæ funera, ſtrages!
Non alia è Cœlo denſis fortè excita ſylvis
Fulmina, non aliam ſpargunt errantia ſtragem.
Excuſſæ plorant fagi, truncataque paſſim
Robora, majorem ſentit fraus maxima cladem;
Certus quiſque mori tamen, obnixique latrones
Contendunt, truncìſque ardent per vulnera membris;
Dentibus uſque etiam exertis, laceràntque, cruentantque
Atque trahunt; quiſquis ſævos non prævenit ictus:
At ſervate Ducem, hic Lotharus perducite vivum,
Alta hunc pœna manet, ſtetit hic, ferit, excipit, hæret;
At demùm Princeps decumano vulnere frendens
Allidit, juguloque tenus nudum admovet enſem!
Tam pulchrè, & periiſſe nefas; conſtringite vinclis

Ducite, & infamem properè ſuſtollite furcam,
Sed priùs obſtruſos aditus oſtende cavernæ;
Ire placet, miſeramqne olim diſſolvere gentem.
Obſcuræ patuere viæ, patuere meatus.
Hac ipſa in porta, primoque in limine pœnas
Exigite, hæc populis, hæc Cœlo funera debet.
Ingreſſi explorant equites; heu triſtia latè
Funera; confuſo ſtagnant fœda omnia tabo,
Exſectique artus, nuda oſſa, expoſtaque toto
Fornice, ſupremo ſuſpenſa cadavera cœlo,
Horror, & infami ſtabulans Libitina ſepulchro.
Occurrit miſerum vulgus, raptæque puellæ,
Aſſuetus Sylvis Aſceta, & Numine plenus,
Mollibus, & curas dictis, & fata levabat.
Huic denſa è mento barba, implexique capilli,
Horrentes latè ſetæ, circum ilia funis,
Nudipes, exſuccus, ſpiratque in imagine pallor,
Raptus, & ille etiam, ſolymis cum fortè rediret,
Omnibus excuſſus pelagi, terræque procellis,
Ut Rhodios, Lotharum ut vidit, procedere tandem
E latebris, junctaſque levans ad ſydera palmas.
O princeps, ô Guyſi ingens, te Maxime, novi,
Talis eras certè, cùm ſe mihi Numen ab alto
Ingereret, caſuſque olim monſtraret apertos;
Te vidi in ſomnis, te geſtus, & ora, capillus
Uſque probant, referuntque; & vos ille aſſeret Heros,
Dicebam, lætas, Socij, vos reddet in auras.
Ipſum etiam infamem Victor, crudumque Tyrannum
Proteret, & vinctis ſuſpenſum ad limina palmis
Alitibus dabit, atque feris verſiſque cateſtis
a Exſcindet caveam, & meliori à nomine dicet.
Improbus hos miſero nuper compegerat antro,
Vix longo emerſos pelago, multaque Charybdi;
a Hodiè vocatur Grota di ſan Nicole.

Monſtrabatque pium vulgus, timidaſque puellas;
Non tamen ingenuo illuſum, mihi crede, pudori,
Obſtitit ignotus vindex; Pavor ipſe tyrannum
Abſtulit, hic ſævis onerabat ſydera Diris.
At Lotharus: Quis tu tandem, Pater optime? caſus
Quis fuit, aut rerum curſus? quid ſydera poſcunt?
Ille autem; Vanum, ô Princeps, jam quærere nomen
Deſine, quæſitis juvat, & latuiſſe ſub umbris.
Luſimus, & juvenes quondam, nec fortè ſub armis
Viderit indecorem Mavors, nec nulla fovebat
Gloria, ſed Cœlos terris præponere præſtat.
Huc facti, huc nati, votis huc tendimus omnes;
Cætera cuncta nihil! decet, & prævertere caſus,
Et meminiſſe ſui, & juſtos ſentire labores.
Sic quoque præteritæ luimus delicta juventæ:
Peccare humanum eſt; mentem mutaſſe, decorum:
Vobis, Heroes, quos occupat error, & æſtus;
Talia cùm loquimur, curaſque infigimus iſtas.
Sat ſcio, deſipimus, cantuſque vocatis aniles,
Deſipimus; verùm humanos tranſcendere ſenſus,
Mortales faſtus, ventoſas credere bullas,
Haud cuicumque datum! pauci quos ardua virtus
Extulit, aut multo complevit Numine Numen,
Hi demùm potuere! & nos decet eſſe fideles!
Hinc loca ſacra lego; Solyme me nuper habebat,
Tet ſanctos preſſi colles, mille oſcula fixi;
Vidi ego quà Magnus, quà Victor mœnia ſcandit
Bullonius, ſacramque olim perrupit in arcem;
Imperij vidi ſedem, & veſtigia regni?
Et gemui! ô fortem! ô fortes, ô inclytum, & omni
Duraturum ævo! felix hoc vindice tellus!
Felix! ſi ſimiles æquarent facta Latini.
At ſceptris quàm nulla fides! Diſcordia Reges
Pridem agit, & luxus, turpiſque licentia vitæ;

Chriſtiadas pulſos vidi, intruſoſque Tyrannos,
Multos educent venientia ſæcula Reges,
Paucos Bullonios! tu tanto ſanguine cretus,
Heroem inſtaura, fili; tu magna tuorum
Exempla interea, tu fata agnoſce tuorum;
Atque erit iſta tui merces, & gratia facti.
a Reſpirat vates: oculoſque ad ſydera tollens;
Gallia! proh quantis, olim Pulcherrima, turbis,
Gallia proh quantis, nec longùm, agitabere fatis!
Belli cauſa, Fides Romana, excuſſaque Patrum
Relligio: ſurgent Lemani è ſordibus Hidri,
Inſurgent Aquilæ contrà, junctique Leones;
Hæreticus fremet hinc, fremet excitus indè Latinus:
Hinc arma, & Reges: hinc bella, & fœdera, ſtrages
Et SANCTUM dicent FœDUS: Pater ipſe Latinus:
Hiſpani accedent Reges, Roma ipſa, Latini.
b Omnibus his Guyſius vindex, his author, & auſpex
Nec jam unus: ſummum Guſiorum turba favorem
Colliget, & Patris latè dominabitur oris.
c Regibus illa olim vitam, regnoque ſalutem
Aſſeret, & ſurdis franget tela abdita technis,
Conſervatorem tum libera patria dicet,
d Ingentes cedent urbes latè omnia cedent;
Magnì ipſe, & victum pugnâ, captumque tenebit
Condæum: ni fata obſtent, quò denique tendet?
Famoſam abſolvet ſtragem, latéque jacebit
Hæreticus, vaniſque fremens Amirallius armis.
Quanta huic opprobria, & triſtes poſt funera Diræ!
Unoque avulſo Guyſius non definet alter
Majorque, ille urbes victor perrumpet, & arces.
Ipſe nec illæſus abeat; veſtigia pugnæ,
e Atque cicatricum tollet per vulnera nomen.

a *Amboſiana Conſpiratio.* b *Cognomen Guyſio additum.*
c *Locum tenens generalis regni.* d *Bourges, Poitiers.*
e *Dictus, le Balafré,*

Germanos Rheno effuſos, vanumque retundet
Auxilium, ſtabitque hoc Roma, hoc Gallia Marte.
Ibit, & ad patrium per tela per arma Navarrus,
Imperium, ſtrages dabit, & certamina mille.
Obſtabunt Guyſii, & tardantem ad fœdera ducent.
Romanos demùm ritus, Romanaque ſupplex
Audiet imperia Henricùs, pacemque, ſalutemque
Inferet, & pulchro Guyſios dabit ire triumpho.
Hæc modò tu neſcis, fili; ſed longa ſonabit
Poſteritas, majorque ibit per ſæcula virtus!
Forſitan ipſe etiam primam mirabere flammam,
Naſcentem patriæ cædem, primoſque dolores,
Heroes redde intereà, & veſtigia ſerva
Regia; per Turcas tantis prolude triumphis.
Dixerat; & prono mirantem vertice adorat,
Reſtitit attonitus Princeps, Patremque ſalutans,
Indecores certè Guyſios, Pater optime, nullus
Arguerit; Guyſium hoc, miſeris ſuccurrere rebus,
Faxint ô ſuperi! noſtros, & tollere caſus
Ut, liceat, Rhodiamque olim protendere famam.
Ite, ait, interea ſalvi, bona turba, puellæ;
Ad Cererem properate, Ceres, Cererina favebunt,
Grandes illæ animæ, tenuis nec pectoris ambæ,
Et veſtris pergent generoſæ attendere damnis
Addidit, & turbæ comites; caſuſque monebat.
Purgata hinc cavea, atque novum cum tempore nomẽ,
Hinc rurſum ad puppes, nautas, oramque reviſit:
Nuncius ab ſocijs aderat, magnoque Magiſtro,
Quid ferat, unà, inſtant, jubeatvè; & ſigna reſolvunt.

Finis Libri Sexti.

ARGUMENTUM.

Fœda de Rhodio-Burgundis ad oram Hiſpaniæ impulſis fama per invidiam ſparſi, Mauri tecti, & perfidi in Hiſpania; Eos Argante Threiciam Sybillam mentita ad conſpirationem ſollicitat; Monet Burgundos adfore, eos exturbet tanquam capitales ſuæ gentis inimicos; atque inde occaſionem tumultûs, ſpecie boni publici, accipiant. Appellunt Equites; caſus varii; hinc tumultus; caſo interprete vlciſcuntur Equites. Antrum cœtibus & conjurationi quæſitum penetratur; Ritus hîc Turcicus & ordo conjurationis ex inventis tabulis cognoſcitur, Pugnatur; Mauri aggreſſores injuſti conteruntur. Viennius malè habitus à Combilar ora Præfecto coniurationis participe, vix tandem ad Cæſarem provocans mittitur. Algeriæ triremes tum fortè Mauris ad coniurationis ſucceſſum appulſæ, vincuntur à Rhodiis, & capiuntur. Combilar fugiens malè ſibi conſcius & metuens mentito habitu in Rhodios incidit, & agnitus tenetur, Viennius coram Cæſare perorat; iuſſi reliqui ſocii venire; adveniunt victores; perorat Vergius. Alif, & Combilar adducti conjurationem ipſam aperiunt. Tandem Cæſar Laudatos Equites Burgundo-Rhodios non pro externis agnitos, ſed generis ſui authores, & comparticipes ornat, evehit, & donis cumulat. Alif veniam, & ſacrum Baptiſmum impetrat, Capite truncatur Combilar; Rhodio-Burgundis tanquam Hiſpaniæ conſervatoribus undique applauditur.

LIBER VII.

VEnerat extremas infelix rumor ad oras
Fama, malum antiquis quo non mendacius olim
Creditur, Hiſpana latè reſonabat in Aula,
Immanes implens buccas, & triſtia jactans,
Externos Equites ventis, & fluctibus actos
Veniſſe huc demùm Rhodios, quo cæca ferebat
Fortuna, ambiguæ Syrtes, ac devius error.
Exſcendiſſe ſalo madidos, longàque cadentes
Tabenteſque fame, ſparſos, & prona ſecutos
Littora, vicinas agitare ad littora gentes,
Vaſtare, & latam populis feciſſe ruinam.
Injectaſque caſis flammas, fuſumque cruorem,
Mactatoſque ſenes, & primo in limine vitæ
Infantes, multoque ululantes funere Matres,
Immiſſas jactari acies, & mutua campo
Funera, Paſtores cæſos, pulſamque juventam;
Millia multa virùm; largo gemere omnia luctu,
Incertum quæ cauſa odiis; verùm æſtuat ardor
Imbrobus, & præceps, Rhodii, Rhodiiſque coherent
Burgundi, Burgunda phalanx; hos fortè triremes
Junxere, & focios unus ſimul abſtulit æſtus.
Inſitus his ardor ſociis, hæc natio præceps,
Infeſtus ſi fortè hoſtis, vel cura fatigat;
Ardeſcuntque, furuntque, & multo in pulvere fumant.
Excitam interea Heſperiam; jamque agmine crebro
Infeſtum, Rhodioſque ſequi; hos in vincula raptos,
Damnatoſque palam; fictos veniſſe Pyratas,
Pejores Turcis Rhodios, & nomine falſo
Infeſtos; tragicæ ornari ſpectacula Scenæ,
Cæſareæ monumentum iræ, ſævumque Tribunal;

Addictas fiſco puppes, ſocioſque minores
Nudatos, torſos, tranſtris conſidere juſſos,
Hinc fœdum Rhodiis nomen, famamque malignam;
Victos, extorres olim per regna, per agros
Graſſari, & toto ſtrages inducere mundo;
Infenſos illis populos, ripiſque frementes
Turmatim irruere, & contis extrudere, & armis.
Diva mihi cauſam memora, tu Diva laboris
Dux, auſpexque mei, tu veram ediſſere cauſam;
Nec decet inſontes, forteſque, hærere malignis
Artibus, & veras pro falſo pendere pœnas.
Heſperiis gens Maura latet, gens perfida, ripis;
Non populis, Chriſtovè, ipſis non æqua patronis.
Ejecti his olim Patres, tenerique nepotes
Servati, & ſacris admoti fontibus, omnem
Sic neque dum labem exuerant, viruſque paternum
Hæſerat, & multus ſimulato in pectore Muphti.
Multa quoque infidos agitant: variique dolores.
Magnamini ſubeunt Reges, creberque Joſephus,
Almenon, Almanſor, Mochomatque, ingentia Mauris
Nomina; felices ſubeunt Granata, Toletum,
Corduba, & appenſum directo vertice Cœlum;
Corduba vel Cœlum! vni cedat Corduba cœlo!
Jam duros ſubeunt faſces, gravibuſque premuntur
Imperiis, magnoſque acuit dolor intimus æſtus.
Necdum animo plagæ ingentes, ſtrageſque cruentæ
Exciderant; cœſi bis centum millia fratres,
Cùm latè Hiſpanis immitteret Affrica campis.
Chriſtiadæ hoc Reges potuere, & fœdere, & armis
Conjuncti! quantis ierit Caſtella triumphis;
Murcia quos Reges, quos & Granata ſuperbos
Viderat, exutos caſtris, tandemque ſubactos,
Et cruda ad Malagam ſtrages, fractuſque Tyrannus,
Atque inſigne novum, victi diademate crines,

Regis, & ex lato vexilla undantia ſcuto;
Hoc pugnæ caput, hoc æterni inſigne triumphi!
Servitium ergò velint, ſi fas, durumque movendo
Excuſſiſſe jugum; caſus & commoda ſervant
Tempora, ſecretumque premunt cum milite cenſum.
Externi aſpirant Reges; ſtant fœdera cœcis
Icta modis, tacitæque artes; non diſſidet olim
Perfidus Heſperiæ Præfectus Combilar oræ.
Ambiguus de gente nepos, nec longior ætas
Primævam exemit labem, peſtemvè reſolvit.
Multa viri virtus ſpecie, vultuſque ſeverus,
Multa domi ſimulachra Crucis, & plurima Divûm
Effigies; furor oranti, longæque coronæ
E manibus, diſtincto, & grana ſonantia lapſu,
Algerius quoque prædo favet, ſurdoque Tunetum
Fœdere, & adverſo jurati ab littore Mauri.
Eſt vallis; domus interior; denſæ undique ſylvæ;
Nec faciles aditus; huc turbæ; huc vota, preceſque;
Et multus pietatis honor; permiſta fideli
Maurica turba ſubit, puroſque obſcurat honores.
Interius fugit antrum, ingens, cæcique receſſus,
Implexique orbes, ſparſuſque erroribus horror.
Huc Mauri coeunt Proceres, lucemque peroſi
Arcanos pandunt ſenſus; hic grandia verſant
Conſilia, & fædæ celebrant myſteria Sectæ.
Hic Alcoranus, ſpurcæque volumina legis;
Plenus, verſicolor, plexus multà arte galerus,
Lunulæ, & ex alto ſuſpenſus acinacis unco,
Hic ſacra, hic adytum, & Muphti; ſtatà tempora
Abjecti ſedere ſolo, pedibuſque precantur [norunt
Hinc indè inſertis, genibuſque infuſa repandis
Inſertant capita, & præfracto vertice adorant,
Alla Alla ingeminant paſſim, multuſque Latinos
Inſequitur furor, atroceſque in funera Diræ,

Libera ſæpè etiam nocturnis corpora furtis,
Inſontes tollunt pueros, teneroſque cruentæ
Affixere cruci, aut raptis præputia vellunt.
Carnibus, & triſti cogunt tabeſcere fato.
Urget Chriſti odium, ſceleriſque inſana libido!
Fortè ſub obſcurum tacitus convenerat antrum
Cum Ferabut Merobat; cunctarum hæc conſcia fraudum
Primaque Maurorum capita, atque ingentia verſant
Conſilia, antiquos recoquunt per tempora faſtos;
Præſentes, vetereſque gemunt per ſæcula ſtrages.
Ecce iterum vultus, moreſque imitata Sybillæ
Argante ſtetit, antiquo ſuffuſa veneno,
Curaſque addebat curis, atque ignibus ignes,
Tam demùm; & plenis undabant toxica buccis,
Hoc benè Magnanimi Maura de gente Nepotes
Hoc bene; quod pulchros pro libertate labores,
Ardua conſilia, atque ingentes volvitis iras.
Et quale imperium? quales huc uſque Tyranni?
Quale jugum? pulſis quâm triſte parentibus olim
Exilium, inſperſæ natis renuentibus undæ?
Atque ubi nunc tantis cumulata trophæa trophæis,
Et ſpoliis ſpolia, & latè ſceptra addita ſceptris?
Reſtatis miſeri, ſervis, moeſtumque Tyrannis
Ludibrium, heu quantum Mauro de nomine nomen!
Fortes non Pœnus, vix & Romanus Iberos
Subdiderat, domuit Gothus, vos denique Gothum
Viciſtis Mauri, & longâ ditione premebat
Arduus Almanſor, famoſis inclytus armis.
Nec tantùm antiquos, Mauri, reparate triumphos
Ipſam adeò ingentem, properate, avertite peſtem,
Non tempus, non cauſa deeſt, ſed maxima præſit
Et regat, & veſtros ducat Prudentia motus.
Gens Mauris inimica venit, ternæque triremes

Important Rhodios Equites; hos impulit æſtus
Avulſos ſociis, error, variæque procellæ
Victos, extorreſque; exquo fortiſſima tandem
Succubuit Rhodus, atque Otomannis concidit armis.
At Rhodios, quis jam neſcit? forteſque, viroſque?
Æternos Turcis hoſtes, Mauriſque, Gelonis,
Victos, Victores, nullis infracta ruinis
Pectora? quis neſcit? vos talem avertite peſtem.
Atque horum pars lecta Equitum, gens Sequana, magno
Nomine Burgundi; Burgundos pellite Mauri,
Trudite Burgundos, taſemque ediſcite gentem.
Martia gens certè hæc; Rhodiis gens addita ſignis
Majores, & jam Solyman vix ſentiat hoſtes.
Chriſtiadæ antiqui, nullo per ſæcula; jactant;
Infecti errorum tabo, Chriſtoque protervi
Aſſeclæ, & æternis pugnent pro numine pugnis.
Hæreticique horrent, & Mauri nominis umbram.
Natio fatalis Mauris! jamque inclytus olim
a Raymondus Comitis Burgundi, & ſanguinis hæres,
Et frater ſimul Henricus, paribuſque volabant
Alphonſo auxilijs, pariterque in tela ruebant;
Invicti fratres, magni duo fulmina belli.
His Mauri victi auxiliis, ſalvumque Toletum;
Hi magnæ decus, hi laus, & pars maxima pugnæ;
Et teſtis victor, generoſque Alphonſus amavit;
Merces herois connubia regia factis!
Thereſia Henrico, Raymundo Urraca relicta eſt.
Et quantæ, Alphonſi laudes? hic ſanguine eodem
Luſiades, genus Henrici, quantum inſtat in illo!
Hic quinque evertit Reges; hæc Dorica pugna eſt;
Hic Rex optatus dictuſque; hinc nobile regnum,
Hinc Rex Luſiadû, atque novi nova ſtemmata regni.

a *Ex Hiſtoria Gollu. ius*

Ante Comes fuerat, fecit Regem inclyta virtus;
Scutum ſcuta implent; Aquilam ſcutum antè ferebat:
Æterna abjectos ſignat victoria Mauros;
Lisbonam capit, & veſtris natum eripit armis.
a INTREPIDUM ſed quis neſcit? quos attulit æſtus?
Et quos ille animos, ſi ſors non læva fuiſſet,
Othomanum poterat, totamque exſcindere ſectam.
Quantus, & ille Bonus multâ virtute Philippus?
Magnificam ad Chriſti tumulum conſtruxerat aram:
Hæſit, & everſi dudum alta injuria Templi;
Sarciit, & Rhodiam turrim, & multum intulit aurum;
Excierat Reges, ſocios, & vela parabat;
Duceret ipſe etiam; fœdus Diſcordia rupit!
Voverat exitium Turcis, Caroluſque vovebat.
Rurſus, & ingentem ducebat in æquora claſſem,
Pro patre diverſis ferus ille Antonius auſis,
Mox Ceutam petit, & veſtris cinctam eripit armis.
Fugiſtis; veſtrique hærent veſtigia probri.
Regibus addicti pariter ſemperque fideles
Burgundi, Hiſpanis jam nunc gens chara Philippis,
Multaque Burgundis, multa, & communia Iberis,
Hermanoſque vocant Hiſpano nomine fratres.
Sæpe etiam ultores ſcelerum, populoſque rebelles
Ulti olim, & proprios defendunt corpore Reges,
Cuſtodes Regum, Patrum tutelæ ſuorum;
Martia gens demùm, gens fida; his Gallicus ardor,
Roburque Hiſpanum: non illam ignavia culpet,
Non fuga; nec veteres maculant opprobria faſtos:
Dura tenaxque ollis conſtantia, cedere nulli,
Vincere vel lato infractos occumbere campo;
Ecce iterum excuſſis cæſo cuſtode catenis.
Impatienſque jugi, medioque à pulvere ab antris

a *Ioannes intrepidus Dux Burgundiæ, tunc Dux Nivernenſis.*

Et redit, & proprios ſpirat gens dedita Reges;
Liberaque, & victrix priſcos jam ſervat honores.
Dola etiam, obſidio nuper, quam ſtricta premebat
Exijt, erupit; tumidum ſola impulit hoſtem.
Pugnabant votis Matres, lætumque vovebant
Eventum; effuſi ſpoliabant caſtra mariti,
a Uſque hodie propriam retinet victoria pompam.
Hi veſtros ergò motus, veſtroſque labores
Inviſam obſervent gentem, certæque frementes
Perfidiæ arguerint, quis ſe ſimul efferet ardor?
Quanta odia? atroces animis ardentibus iræ?
Pellite, non Turcis fauſta hæc non commoda mauris,
Natio, vos talem ripis avertite peſtem.
Ergò ubi conſtiterint, promptis occurrite telis,
Externos clamate homines, clamate pyratas.
Non Rhodios, Rhodijs mentitos veſtibus hoſtes
Cœdite, mactate atque inimicam exſcindite gentem.
Succumbent miſeri, & magni laus maxima facti
Hæc erit, aut varias facilè tentabitis arces:
Ingentesque cient paſſim ſubita arma tumultus?
Grandior ex populo, creſcenſquè impunè poteſtis?
Ergò macti animis, veteres reparate triumphos:
Turmas inſtruite, & promptam diſponite pubem.
Atque ubi res tulerit, ſubito concurrite motu.
Tendandum, audendum, vos ſaltem avertite peſtem:
Sors favet, atque novæ pulchra hæc occaſio Scenæ.
Dixerat, aſſenſere omnes, ſparguntque ſuſurros,
Externos properare viros, properare pyratas,
Stare jubet Merobal populos, & conſcius artis
Combilar, & patriam latè defendere ripam,
Hac ſpecie, inſtructis ſtabat gens perfida ſignis.
Jamque aderat generoſa phalanx, quaſſæque triremes

a Diù duravit ſupplicatio menſe Octobri, eaque victoria dicebatur Matronarum victoria La Victoire des Dames

Altera fert Aquilam, rigidum fert altera Tygrim,
Exſcendunt jactati Equites, fortunaque amicos
Junxerat, & ſimili certabant nomina faſtu.
Faſtus ineſt magnis! & rebus nomina conſtant!
Ergò procedunt hilares diveſque KALOMUS; 1
Arduus atque potens NEO-CASTRUS 2 Fuque;
VIENNE 3
Nobilis atque omni generoſus VEROIUS 4 ævo
Hic quoque, & Ozelaus 5; fortis Boſremontius, 6
Regibus affines cuncti, Regumque nepotes. [ardens
Pictavuſque, 7 Ryus, 8 Rayus, 9 Cuſantus, 10 Achæus;
11 PALMIUS 12 Heroum proles, & Martia latè
Nomina, Valdræus 13 magnis toto orbe Paleſtris
Inclytus, Orſanus, 14 Rocafortius, 15 Andelot, 16
ingens
Gorrevodus, 17 magnis felix Grammontius 18 auſis;
Affines centum, ſociique, his addita rurſum
Agmina, vulgaris vulgari haud, robore pubes.
Miſerat hoſpitij causâ Dux ipſe Viennus
Ætate, & merito Princeps, ſuccedere terræ
Ut liceat, feſſiſque olim ſuccurrere rebus.
Prætenditque oleas Legatus, & aurea latè
Munera, communes det ducere Combilar auras,
Emerſiſſe olim, & felicem attingere ripam
Certatim exiliunt ſocij, manus emicat ardens,.
Et celeres premit ipſa fames: per rura vagantes
Immiſtos pecori Cervos, & grandia ſternunt

1 *Riche de Chalon* 2 *Fief ou fier de Neuchaſtel*
3 *Noble de Vienne* 4 *Preud de vergy*
5 *Oyſelay* 6 *Bon barron de Bauffremont*
7 *De Poitiers* 8 *Rye* 9 *Ray* 10 *Cuſante*
11 *Acley* 12 *La Baume* 13 *Bon de Vaudrey*
14 *Orſan* 15 *Roche-Fort* 16 *Andelot*
17 *Gorrenod* 18 *Grammont*

Corpora

Corpora, percuſſus reſonat clamoribus aër.
Attoniti hæſere Agricolæ, ſignumque dedere.
Convolat effuſus Paſtor, populique frequentes,
Infuſoſque canunt hoſtes, ſævoſque Pyratas,
Primus, & hic belli clangor. Vicina patebant
Hoſpitia, huc defeſſi Equites, ſimul ecce feroces
Hinc inde erumpunt, quos Anglica terra Moloſſos
Educat, & magnis implent latratibus auras.
Elatum his corpus, fulvique in pelle Leones,
Ardorque ex oculis, ferus hirtis crinibus horror,
Impetus, exerti dentes, rictuſque cruenti.
Jamque avidos properant morſus, nec fallere, morſus
Jam licet: inſiſtunt Equites, hic nempè malignos
Currit in inſultus, media inter brachia ſtringit,
Eliditque feram, & mediâ reſupinat arenâ.
Ille hiat incurrens, jaculum hic intorquet, hiantis
Transadigit fauces jaculo, & fixum abſtinet hoſtem.
Tertius inſurgit, nudum prætenderat enſem
OLLYRIUS; Præceps ruit ille, atque improbus enſem
Induit, exundat rutilus de vulnere torrens,
Infremit, atque ululans confixo gutture pendet.
Exclamant hic ille hoſpes, quæ Natio probrum!
Et quæ jam tutæ cæſis cuſtodibus ædes?
Tam nudas penetrent nullis cuſtodibus arcas,
Et mactent, perdant, vaſtentque; arma arma ſodales,
Cædite, mactate & veſanam extrudite gentem.
Quærebat vili in pago fontemque, cibumque
Infelix turma, atque omnis pridem indiga victus.
Diffugiunt latè indigenæ, clamantque pyratas.
Et vacuæ reſtant ſedes nullo hoſpite nullo
Munere, dum properat miles, tenuemque ſaginam
Inſtruit, ecce vapor, pinguiſque ad culmina fumus,
Scintillæ abſiſtunt, ſcintillæ incendia conflant,
Sudant correpto ſtipata mapalia fœno,

Adjuvat infeſtus Boreas, ducitque favillam,
Et teter incenſis lucet procul ædibus ignis.
Triſtiùs hic fremere indigenæ, clamare Tyrannos
Ignotos hoſtes, ipſos conſumere pagos,
Cædere, mactare atque ipſam ſubvertere paſſim
Uique, doloque ſimul, & flammâ, & ſanguine terram.
Plurimus hincFerabut, Merobal hinc plurimus urget,
Uſque animant; præeuntque, hac lætum fortè tenebat
Legatus curſum; huc Ferabut, & agreſtia circum
Agmina, legatum ferus enſe obtruncat, & auro
Vt potitur, ſimul huc Rhodij; auxiliumque ferebant;
Hic pugna, hic campus; Maurum premit uſque Vie-[nus,
Ille fugit, vallem trepidans, notoſque receſſus
Et ſubit, & toto latitans ſe protegit antro,
  Inſequitur, Rhodius, penetratque, ille ocyùs ultrò
Procidit, & trepidans victorem appellat amicum.
Quid? quid? & unde? aperit: Maurum vix nobilis heræ.
Suſtinet. Arma videt; tormenta, & pulverem, & ollam
Nempè quid hoc? totum propiùs latè inſpicit antrum;
Hic lunæ; hic gladius, fœdæ myſteria ſectæ;
Confixus puer, & ſanguis; Libitina; furores.
Scilicet exarſit Rhodius, meritam accipe pœnam.
I, morere infelix morere, hanc tibi debeo ſortem.
Impia jam Regi: magno cade victima Chriſto.
Dixit, & infoſſum capulo tenus impulit enſem.
Effuſi huc pariter ſocij, Mauroſque trucidant:
Ebriaque inſperſo ſpumat, natat, area tabo,
Exolvit puerum; latebras luſtrabat iniquas.
  Dira patent; tabulæ infames, & fœda per orbem
Fœdera; quæſiti vicino à littore Mauri;
Proſcripti Proceres; fixuſque in imagine Cæſar.
Nec legiſſe vacat, ſubitus tegit omnia faſcis.

Mox ille ad ſocios; non hæc Hiſpana, ſodales
Natio; Maura quidem; Chriſto, Regique rebellis.
Apparent ſtructæ inſidiæ, vallemque per imam
Hærentes Mauri variis varia agmina ſignis,
Millia terna virûm, Merobath Dux primus, & author,
Torvus Aben, Tydenque ferox, & lævus Amulgar,
Maurica lingua illis, mores, nec diſpare vultu
Ingentes animos, & grandia ſomnia jactant.
Accincti rurſum, & Rhodij, pariterque frementes
Cornibus inſidunt geminis; dextrum inde Kalomus;
Hinc lævum Neo-caſtrus habet; mediamque Viennus
Ipſe aciem, primos ſpectabat Vergius hoſtes.
Circumfuſi Equites alij, ſparſique per omnes
Hic illic cuneos, propria, & cuncti agmina ducunt.
Omnibus idem ardor perjuram extinguere gentem.
Quatuor ecce iterum ſurgunt alto æqore puppes,
Veliſque, & centum properant ad littora remis.
Algeriæ apparent puppes, & grandia Lunæ
Cornua, barbaricæ reboant toto æquore voces.
Hoc Mauro certum auxilium, nova bella parantur.
Vergius exclamat, pugnæque Viennius author.
Ergò Macti animis; hanc primùm abſolvite pugnam.
Hos deinde invado, perdoque; hic impetus; iræ,
Ardor; & adverſum perrumpit Vergius hoſtem.
Fit via vi, teritur Maurus, ceduntque rebelles.
Hinc ferit; indè tonat; ſummum tandem exijt agmen
Victor, & expoſitæ properat ſe reddere claſſi.
Poſtquam rupta acies, hinc inde extrema recedunt
Cornua, creſcentemque acies ſinuatur in orbem.
Irruitur; premit hinc Neo-caſtrus; & indè Kalomus,
Cornibus unitis tendunt, hoſtemque coronant.
Heu ſtrages, morteſque, furor, clamorque tumultus,
Et fugæ nulla fugæ reſtat via. clauſerat omnem
Uſque viam, effuſumque Viennius excipit hoſtem.

Præcipiteſque ruunt Mauri ; tactúſque Kalomus
Andelot ad lævam, ſtricto Grammontius ore
Conſtiterat ; jam cæſus Aben ; vix ſpirat Amulgar;
Effuſuſque Tyden ; Merobat reliqua agmina cogit;
Irruit, & denſos fertur moriturus in hoſtes,
Occupat occurrens Neo-caſtrus, & obruit, enſem
Uſque adigit jugulo, & rorantem è vulnere traxit ;
Vade, ait, infelix caput, & ſtrato exprobat hoſti.
A tergo inſtabat Maurus, Rhodioſque parabat
Claudere, converſis ultrò Cuzantius armis ,
Ozelaus ſimul, Orſanus, Rocafortius adſunt,
Excipiuntque hoſtem, vertuntque , ipſum abſtitit ag-
Converſos agit Ozelaus, ſimul impulit agmen, [men.
Obſtantes rumpit , fugientibus ingerit haſtam,
Impulſis latè incumbunt , & terga flagellant.
Urget inexpletas fumans Boſremontius iras,
Itque reditque, vagos ſequitur, premit, oprimit, inſtát
Palmius, & reliquam vaſtat per funera plebem.
Hìc illic ſparſæque manus, disjectaque longè
Brachia, pallentes vultus ſine vertice trunci.
Regius en Prætor, Prætorem miſerat ipſe
Combilar, & Regis ſuprema hæc juſſa ferebat.
Heſperias quiſquis veniſti huc advena terras,
Si tu non prædo, non perfidus advenis hoſtis,
Rex mandat, tantì cauſam tu redde tumultûs.
Impero. Nil Regem moror, adſum, adſum addidit He-
Et decet, & cupio: ſubitam vos vincite claſſem [ros,
O ſocij , nec noſtra urget præſentia; tantùm
Percuſſos mecum liceat deducere fratres.
Ipſe præit, ſubeunt Equites, ſubit ipſe Kalomus,
Combilar expectat : dat proxima Murcia ſedem.
Adveniunt, Rhodiæ fulgent inſignia gentis,
Deſcriptæque Cruces, & multo ſanguine tinctæ ;
Heroi vultus, moreſque, & fortia bello.

Pectora. Præſentes, & toto corpore luſtrans:
Ergò, ait, infamis prædo, nec continet iras
Regulus,& veſtes etiam mentite ſuperbas,
Hiſpanas impunè auſus contingere ripas?
Tranquillas turbare artes, excite tumultus,
Cædere, graſſari, & pulſis, cæſiſvè colonis
Externos flammâ complere, & ſanguine campos?
Huc vincla, & carcer, meritaſque exſolvite pœnas.
At paucis conſtans,facilique Viennius ore
Rex mandat,Regem appello, vir nobilis adſum:
Adſunt & ſocij, te rursùm provoco, litem
Dico, Rex Judex, tali te judice poſco.
I, ſequere interea: Regem, ſi mandat, adibis,
Combilar, at meritas jam nunc, ait, incipe pœnas.
Obruitur vinclis Heros, cæcumque ſub antrum
Abripitur, varias ſocij ſparguntur in ædes.
Conveniſſe nefas deinde, aut ſperare patronos.
Vergius intereà,ſociique ad proxima ſtabant
Prœlia, ſuccinctus miles, crux maxima ſignum
Tollitur, & ſignis ſignum ſupereminet unum.
Vergius hic. magnis Neo-caſtrus vocibus urget
Hic Turcæ,hic hoſtes, macti ergo, hic pugna triumphus,
Burgundi, Rhodiique, ſimul centum horrida fumant
Tormenta, immenſiſque vocant clamoribus hoſtem.
Algeriæ ſimul accelerant hinc inde triremes,
Ductores Machomat, Aliſ, & Muſtapha, & Achmat,
Prædones latè infeſti, Lunaria fulgent
Cornua, diſtinctis vexilla undantia ſignis.
Ter centum reboant tormenta, it fumus ad auras,
Volvitur, & cæcum pallet caligine cœlum.
Plauditur, inſaniſque horret clamoribus æquor,
Puppibus illiſæ puppes, jactiſque viciſſim
Uncis inſiliunt pariter, pariterque laceſſunt.

Binæ Aquilam cingunt, binæ Tygrimque triremes,
Inſilit hanc Boſremont primus, Neo-caſtrius illam
Inſilit, hoſtilique ambo luctantur arenâ,
Certatim inſiliunt ſocij, pugna, horrida pugna,
Pes pede, virque viro hærent, atque immania ſpargunt
Vulnera, & exiguus jam ſpumat ſanguine campus,
Incurrit furibundus Aliſ, Boſremontius ultrò
Involat, ille inſtat, premit iſte, premitque, labantem
Impulit, atque altis Mauro ſuper imminet armis.
Viciſti, tum ſtratus Alif, ſi vivere faş eſt,
Vive, ait, hìc Boſremont, vos cedite, parcite fratres,
Plaudite Chriſtiadæ, veſtriſque excedite tranſtris.
Ibat inermis Alif, Tygrimque impunè ſubibat.
Nec minor inſurgit validum Neo-caſtrus in Achmat,
Ille ferrit, ferit iſte, premit, premit ille, cadenti
Sequanus, & ſtrato victor ferus incubat hoſti,
Hic agitat ſeſe, & ſupremas concitat iras
Ne quidquam? rutilum Neo-caſtrius eripit enſem,
Ereptum infigit jugulo, & diro immolat Orco,
J, morere, infelix morere, atque hanc accipe mortem
Et jacet ille ingens, jacet atque interritus Achmat!
Plurimus inſtabat Muphti fœduſque Sacerdos,
Æterni cantans decreta invicta Tonantis,
Vitæque, & mortis momenta, immobile fatum,
Pictavus fremit, invaditque, & colla, manuſque
Amputat, ille jacet vilis ſine nomine truncus.
Certa huic hora fuit, certamque acceſſit horam.
Chriſtiadæ inſurgunt, raptiſque ex ordine remis,
Contis atque uncis, ſpes, & furor arma miniſtrant;
In proprios verſi Dominos, Dominoſque flagellant,
His fuit his author, miſeros ſtimulabat Achæus,
Et duros tundit nodos, & vincula ſolvit,
Et ruit, & Mauram vaſtat per vulnera turbam.

Palmius hanc rurſum puppim, Valdræus, & illam
Inſilit; & propriam vaſtabat uterque triremem.
Vergius obſtat adhuc, tumidum ferus excipit hoſtem;
Obruit, aut propriâ ſurgens procul abſtinet orâ.
Huic Ryus, huic adſtat Rayus, duo fulmina belli,
Huc illucq; curruntq; volantque; atque omnia vaſtant.
Muſtapha Valdræum invadit, Valdræus & hoſtem
Occupat; avertit telum, ſimul ilia rumpit
Et premit, & notam ſolitâ probat arte palæſtram.
Volvitur ille ſolo exanimis, laudatque prementem
Muſtapha ſuſpirans, infelix Muſtapha, dixit,
Æſtuat, & reliquam ſpargit cum ſanguine flammam.
Et Ryus, & Tyden magnis utrimque coruſcant
Ictibus, ille urget, ferit hic, cadit ille, cruentus
Et ſubitâ attonitus plagâ, ſuper incubat hoſtis,
Ille hoſtem trahit ad ſeſe, amplexuſque revincit,
Suffocatque premens, neque fas abſiſtere? at enſem
Jam Ryus uſque adigit, ſolvitque per ilia vitam.
Uſque jacent ambo victus victorque, Tydenus
Incubat, impoſitum nequit ille avertere pondus,
Plaga obſtat, ponduſque ingens, vireſque cadentes.
Mandrius accurrit, tentatque avertere pondus,
At Ryus extrahitur, jacet alto in ſanguine Maurus.
Uſque urget furor indomitus, Turcæque labantes
Diffugiunt, vlulantque, cadunt, Chriſtûque, ſalutêque
Implorant, nil ſervitium, nil tranſtra morantur.
Quatuor adductæ puppes, dat buccina ſignum,
Parcitur, & ſtragi modus eſt, remique revulſi,
Antennæ apparent laceræ, pendentia vela,
Sciſſaque, pallentes Lunæ, nec vellere Lunæ
Profuit, at Mauris Crux tollitur altior aſtris,
Cunctas exuperat Crux alba, atque unica Lunas.
Obſtrictum vinclis jam miſerat antè Viennum
Combilar, externumque hominem, ſtrageſque notabat,

Et multo inſignem maculabat crimine famam.
Mitior at contrà Civis, multuſque jacentes
Viſebat, curâ, & vultu, & ſermone levabat.
Andelot his notus, notus Gramontius illis,
Nomina, & ipſa placent. [a] Tu nè Andelot ille ſuperbo
Congreſſus Regi nuper, pulchroque duello?
Nam Papiam, & cladem audiimus funeſtaque Regi
Prœlia, pugnantem Regem, & repetita ferentem
Vulnera, cùm rapidum belli ferus abſtulit ardor?
Nobilis incurrit, varium ſic ſtemma gerebat,
Sequanus incurrit Regi, Regemque prementem
Suſtinet, & pulchrum verſat multâ arte laborem,
Laudavit Princeps Equitem, nomenque petivit,
Andelot huic nomen, totâ ſonat Andelot orâ,
Sic pingi, & tabulis voluit, tunc Andelot ille
Strenuus, & tanto notus, claruſque duello?
Erubuit Rhodius, ſtirpemque, & facta premebat.
Noſter es, & noſtris notus Grammontius oris,
Nomenque, & pulchros vehit ipſa Navarra labores,
Reginas agnoſce iſtas, inſignia facto
Stemmata, & inſignem veſano ex hoſte triumphum
Hæque decent Equites prædæ, pulchrique labores,
Preſſas eximere, & caſtas ſervare puellas.
Sequanus, Hiſpanus, Gramont, veſterque, nec ullas
Iſto jam liceat pro munere ſolvere grates,
Unam oro curam plagis, ſociiſque ſalutem.
Qualis at ille alter tanto ſpectabilis ore
Fortunâ majorque ſuâ, nec vulnere tanto
Fractior, & veſtris tam dignus honoribus Heros?
Burgundos inter Princeps Aurangius ille eſt,
Ille potens opibus Princeps, diveſque Kalomus,
Patriaque hoc illum, Cives hoc nomine dicunt.

[a] *Congreſſus hic fuit re ipſa cum Franciſco primo in pugna Ticinenſi, ex hiſtoria Meſeray;*

Regibus affinis, clarus virtutibus Heros.
Hunc, Rhodus, hunc Turcæ norunt, Magnuſque Magiſter.
Nec primùm hic tumidos didicit fregiſſe tyrannos,
Nec minor ille altis præſtans, Pictavus in armis,
Ille ingens virtute, & Regum ſanguine clarus,
Os, humeroſque ipſis compar heroibus heros.
Multa ſuper Rhodiis rogitant pugnàque recenti,
Mirantur fraudem, & Mauræ perjuria gentis.
Plura etiam memorabat Alif, digeſtaque belli
Conſilia, & fœdus, tempuſque, modumque notabat,
Votum erat Auſoniam latè proſcribere legem,
Excuſſiſſe jugum, & Mauros reparare triumphos.
Ecce etiam elapſus nocturnis Combilar umbris
Dicitur, arcanæque agitat mens conſcia fraudis,
Ultrices furiæ, & Regis, legumque poteſtas:
Afflictoſque gemit ſocios, latéque retuſum
Auxilium, & fractos magno certamine Mauros.
Mentitus vilem cultum, moreſque ferinos,
Errabat, primum fugiens tendebat ad æquor.
Incidit in Rhodios, non vultus, non color unus
Conſtitit, at quis, & unde, urgent, rubet anxius, hæret,
Æſtuat, at Maurus certè, vel Combilar ipſe eſt.
Ipſe eſt, agnoſcitque hominem de ſtrage redemptus
Marrubal, ille jacens reptanſque, & grandia volvens
Flumina, vos unum, Rhodii, vos oro, precorque,
Perdite devotum caput, & ne mittite Regi.
Si fugiſſe nefas, vos promptam indicite mortem:
Perdite devotum caput, & ne mittite Regi.
Tutiùs hi contrà, & miſerum cuſtodia ſervat.
Jamque Aulam implerat famoſi fama tumultûs,
Et pugna, & ſtrages, primuſque Viennius author
Expectatus adeſt: ſedit pro Judice Cæſar,
Aſſiſtunt latè proceres, ſed fama nocebat,

Averſique animi, cauſam nam Combilar urſit
Plurimus, & multo temerabat crimine cauſam.
Intrepidus ſtetit hîc, cauſamque Viennius orat,
Hinc atque hinc Equites gemini, te, maxime Cæſar,
Teſtem appellavi, teſtem, ultoremque requiro,
Ecce tuos jacet ante pedes, ô maxime Regum,
Invicte ô Cæſar, Rhodiæ pars ultima gentis;
Nos Rhodii, nos & victi, nec jam ulla triumphat,
Nulla Rhodus ſupereſt, ferus omnia ſuſtulit Achmat,
Te teſtem appello generoſi Numen Honoris,
Nobilibus ſacrum Numen, nos nulla pericla,
Nullas vitaviſſe vices, laudavit, amavit
Vel victos Solyman, & quamquam inimica premebat
Fortuna, æternos meruit Liladamus honores.
Invicti ſteterunt Rhodii, nec forſitan ipſi
Vivimus indecores, nec dura pericula frangant.
Collectam exilio pubem, lectaſque triremes
Inſani excipiunt fluctus, tumidæque procellæ,
Impulſos, madidoſque ſuus quemque abſtulit error,
Et ſocios quæ ſtella regat? quid fata reſervent
Hactenus incertum! totum jactamur in orbem,
Toto pænè etiam miſerandi extrudimur orbe!
Et nos ecce tuis, Cæſar, Deus impulit oris.
Nos Rhodii, nos & Burgundi, & plurima novit
Burgundos, Rhodioſque Rhodus, neque Corduba
Ignotus, non ignotus Mendoza, Pimentel, [nobis
Cùm miſeram regerent Rhodon, & per funera, ſævos
Grandia deijcerent bellorum fulmina Turcas.
Ipſi etiam adfuimus, noſter neque tantulus ardor
Defuit; Hermanos, & ſæpè vocaſtis Iberi,
Iſtis nec Rhodius, nec Sequanus advena terris
Vt reor & veteris reſtant veſtigia nexûs.
Quærimus hoſpitium, vilem imploramus arenam
Muneribus, precibuſque, infelix cæditur oheu

Interpres miſſus, levior fortuna tumultum
Exciit; hinc hoſtes, prædones, atque tyrannos
Ingeminant, junctiſque ruunt in prælia turmis.
Ferro res geritur, creſcitque licentia ferri;
Et propriis vitam, & famam defendimus armis.
Ipſe ego, dum pello Ferabut cæcumque ſub antrum
Inſequor; horrendum! fœdis dum luſtro latebras;
Tecta arma inſpicio, tormenta, & pulverem, & ollas,
Infectos ignes, & fartis pulvere tædas.
Accipe, & hæc, Cæſar longæ myſteria fraudis,
Infameſque offert tabulas, faſcemque nefandum,
Vidi ego; nec patiar magno ludibria Chriſto!
Et Muphtum, & fœdæ vidi deliria ſectæ.
Vidi ſuſpenſum, fixumque in ſtipite duro
Inſontem puerum, lachrimas, pallentiaque ora,
Vibranteſque tremore artus, ſævoſque dolores,
Eluctantem animam, & tenuis ſuſpiria vitæ.
Scilicet exarſi Cæſar, Muphtumque, rebellemque
Immolo; perjuros clamo: clamoque rebelles;
Irruitur; juvat ire, & mortibus addere mortes,
Vulnera vulneribus cumulare, & plaudere campo;
Et juvat infamem bello extinxiſſe tumultum.
Hinc duris oneror vinclis, & compede ſævi;
Meque citas: teque appello; te, maxime Cæſar,
Tu Rex & Judex, te Rege, & Judice lætor.
Interea apparent puppes, promiſſaque Mauris
Auxilia; huc revolant ſocii, & jam credere fas eſt.
Ingentem ducunt ſuperato ex hoſte triumphum.
Dixerat. At paucis Cæſar; lætumque remittit,
Accerſat ſocios, celereſque ab littore tendant.
Altera jam roſeos Aurora reduxerat ortus
Conveniunt Proceres, Cæſar, lectuſque Senatus;
Solvuntur tabulæ infames, faſciſque nefandus.
Omnia dira patent; & ſecta; & fœdera; & artes;

Improba conſilia; & ſcriptæ certo ordine mortes,
Solvendum Romæque jugum, Regumque ſuperbum
Imperium, antiquo revocandi à pulvere Reges,
Almanzor, Tyden, & Granata, & Turcia, Bætis,
Et patrii ritus Patriæ poſt ſæcula palmæ,
Mactandus Fidei Quæſitor, & improba circùm
Colluvies, vilis turba, infameſque tyranni,
Tortores animorum, & Mauro proprius hoſtis.
Non placet Auſtriacus tenor, & devota Latinis
Auſtria, ſecretis perdenda hæc Auſtria technis,
Aut certè antiquam penitus redigenda ſub Arcton.
Quid facit Heſperiis gens flaua, & frigida campis?
Tollendi Proceres inter Cardona, Toledus,
Arragon, & Cerda, Henriques, Mendoza, Velaſcus,
Grandia deviƈtis ſed triſtia nomina Mauris.
Faxardo è primis, gens torva, infeſtaque noſtris
Hæc pridem, & veteres cantat de gente triumphos.
Infeſtus quoque Ponce-Leon, longiſque cruentus
In Mauros odiis, factiſque, & laude ſuperbus
Guſmannus: Gens Guſmana; hæc pace inclyta, & armis,
Et veteres Gothos ſe Gotho à ſanguine jactat.
Hæret, & expulſis æterna injuria Gothis.
Tollendus Davila; atque Avalos Peſcarius, acer
Vaſtius; antiquis addent nova vulnera plagis
Antiqui Maurorum hoſtes, Regnique Latini
Aſſeclæ, & Auſoniis ingentia fulmina campis.
Tollendus certo ante omnes Granvella veneno
Impiger, eloquioque potens, & gratià; & unus
Improbus hæretico, Mauroque infeſtior hoſtis;
Sequanus, Auſtriacuſque, Hiſpanus; Purpura ſævum
Extulit, attritis tollet nova gloria Mauris.
Apparent certæ mortes, devotaque paſſim
Corpora; ſelectæ ſortes; & faſcinum, & umbræ,
Expreſſus cerà, punctuſque in imagine Cæſar.

Extat Franciſco nuper data littera Regi,
Maxime Francigenum ductor, tot bella per omnem
Miſces Europam, patet ecce Hiſpania, nulli
Cuſtodes, arces nullæ, deſuetaque corda,
Et reſides animi, & vitiis emortua virtus.
Arma arma huc, Princeps, quid non hic Gallicus ardor,
Nobiliumque Equitumque acies, florenſque juventus,
At penitùs tentanda ipſa ipſa Hiſpania! ridet
Implicitos pridem hæc Belgas, atque Italiā circùm
Murmura, ſic prudens validum procul abſtinet hoſtē
Et regnat ſecura ſui, penetralia rumpe,
Et crepet, & latam in populos trahat icta ruinam,
Omnia prona tibi, facilem promittimus oram,
Et tutos portus, ſedes, fidoſque receſſus,
Arma neque hic deſunt, armis quoque jungimus artes,
Et cenſum, & ſocios, nunquamne hæc vincula rumpis?
Excute, Magne, jugum, & meliores accipe ſervos.
Algeriæ accurrent puppes, fidumque Tunetum,
Et Marochus, toto jurati ab littore fratres.
Inſurget pariter ſiculum Solymanus in æquor,
Nobis certa fides, & grandia fœdera conſtant,
Hiſpanaſque trahet vires, & dividet hoſtem.
Aggredere ô Princeps, & nos, quæ prima micabit
Fortuna, & magnis felix occaſio turbis,
Irruimus, ſciſſumque trahet diſcordia regnum,
Nec pauci, nec jam ſoli, nec inertia Mauri
Pectora, tu tantùm præſentibus utere fatis,
Aggredere, & propera, ſuccurre, & divide, regna.
At jam procedunt Equites, curſumque premebant,
Excubat ad claſſem, ſervatque in littore miles.
Effuſi occurrunt Proceres, primuſque Viennus,
Civiſque, & vulgus, feſtus micat omnibus ardor.
Vergius hoc ducit, claudit Neo-caſtrius agmen,
Infracti, elatique omnes, his Martius ardor,

Præſidium ipſe olim vobis, columenque futurum;
Et decet Hiſpanos miſeris ſuccurrere Reges.
Ulciſci ultores ipſos, nomenque Latinum
Aſſerere, & ſacros Fidei protendere fines.
Vos Rhodii, vos & Burgundi, dulcia nobis
Nomina, laudatique Equites, populuſque fidelis.
Uſque hodie, & promptos habeo, forteſque, viroſque,
Et bello, & paci, & curis majoribus aptos;
Ipſa etiam excuſſis nuper Burgundia Gallis
Marte ſuo Regem, libertatemque recepit,
Liberaque, & victrix primos jam ſervat honores.
Nec verò Hiſpanis jam Sequanus advena terris,
Grandiaque antiqui reſtant veſtigia nexus.
Poſt cæſas Maurorum acies, ſalvumque Toletum,
Burgundos fratres magno è certamine dixit
Invictos, laudemque illis, palmamque ferebat,
Et dotem, & natas, generoſque Alphonſus amavit;
Thereſia Henricum, Raymondum Urraca ſecuta eſt.
Ex hoc Alphonſus Ramires; hinc Sanctius; alter
Alphonſus Bonus, & reliqui longo ordine Reges,
Rurſus, & Hiſpanum ſanguis Burgundus in orbem
Fluxit; & hic curſus; Burgunda Maria, Philippus,
Auſtrius, ex iſto præſens ego germine Cæſar.
Et Proavos, Aravoſque ſcio, Caroloſque, Philippos,
Intrepidoſque, Bonos; Audaces, grandia certè
Nomina, & hæc noſtri fateor primordia Regni,
Imperij caput, & tantæ incunabula pompæ.
Sequanus, & ſanguis meus, & mea maxima pridem
Gloria, deductum Burgundo è ſtipite vellus.
a Burgundos veneror ritus, ſervoque; Philippus
Servet, & hinc altos diſcat meminiſſe Philippos.
Andræana procul volitent inſignia, toto
Decuſſata Crucis præeant, & robora campo.

a *Carolus 5. aulam inſtitui juſſit Philippo Filio Burgundico ritu.*

Sequanus aſſiſtat lateri, & nos corpore fidus
Protegat, hæc Regum fida hæc tutela ſuorum,
Nec deeſt, nec noſtræ hæc deſit cuſtodia vitæ.
Hos dico Hermanos, ſoli concedat Iberus
Burgundo, ſoli miles Burgundus Ibero.
Illos non Italus, ſed nec Germanus, Iberus
Belga premat: non fræna illis, cuſtodia, & arces,
Hoc fidei antiquæ, generoſi hoc pignus amoris.
Burgundo ſua ſola fides! nomenque tributi
Grande nefas, patrioſque nefas avertere cenſus!
Vivat libertas! Burgundia libera, felix!
Omnia Burgundis ſtent integra, munera, ritus.
Externis nec fas Burgundos carpere honores,
Dividat externos etiam Burgundus honores,
Advenaque huic quivis, nullis ipſe advena terris,
Vincat ubique, & ubique ſuus cum parte triumphus:
Antiquos teneat Burgundia libera mores.
Vos mihi Germani Heroes; tuque ipſe Vienne
Nobilis, oblatum pro munere ſuſcipe torquem,
Accipite, & ſocii non magnum à Cæſare donum,
Nec nullas vobis defenſa Hiſpania grates
Debeat, & longum ſervet ſervata decorum.
Tu quoque Alif, veniam, & ſacrum ſimul accipe fontem,
Gratulor, & Rhodiæ jam nunc aſſueſce palæſtræ.
At morere infelix, meritas da perfide pœnas
Combilar, infauſtum taceant, & ſæcula nomen.
Dixerat, atque ingens ſequitur per compita plauſus,
Infamem rapitur vilis Præfectus ad aram,
Ibat Alif, ſacramque ambit Baptiſmatis undam
Æternos Rhodius talis, & Burgundus honores.
z *Propria ſequana gentis decora.*

Finis Libri Septimi.

Binæ Aquilam cingunt, binæ Tygrimque triremes,
Inſilit hanc Boſremont primus, Neo-caſtrius illam
Inſilit, hoſtilique ambo luctantur arenâ,
Certàtim inſiliunt ſocij, pugna, horrida pugna,
Pes pede, virque viro hærent, atque immania ſpargunt
Vulnera, & exiguus jam ſpumat ſanguine campus,
Incurrit furibundus Aliſ, Boſremontius ultrò
Involat, ille inſtat, premit iſte, premitque, labantem
Impulit, atque altis Mauro ſuper imminet armis.
Viciſti, tum ſtratus Alif, ſi vivere fas eſt,
Vive, ait, hìc Boſremont, vos cedite, parcite fratres,
Plaudite Chriſtiadæ, veſtriſque excedite tranſtris.
Ibat inermis Alif, Tygrimque impunè ſubibat.
Nec minor inſurgit validum Neo-caſtrus in Achmat,
Ille ferrit, ferit iſte, premit, premit ille, cadenti
Sequanus, & ſtrato victor ferus incubat hoſti,
Hic agitat ſeſe, & ſupremas concitat iras
Ne quidquam? rutilum Neo-caſtrius eripit enſem,
Ereptum infigit jugulo, & dirò immolat Orco,
J, morere, infelix morere, atque hanc accipe mortem
Et jacet ille ingens, jacet atque interritus Achmat!
Plurimus inſtabat Muphti fœduſque Sacerdos,
Æterni cantans decreta invicta Tonantis,
Vitæque, & mortis momenta, immobile fatum,
Pictavus fremit, invaditque, & colla, manuſque
Amputat, ille jacet vilis ſine nomine truncus.
Certa huic hora fuit, certamque accerſiit horam.
Chriſtiadæ inſurgunt, raptiſque ex ordine remis,
Contis atque uncis, ſpes, & furor arma miniſtrant;
In proprios verſi Dominos, Dominoſque flagellant,
His fuit his author, miſeros ſtimulabat Achæus,
Et duros tundit nodos, & vincula ſolvit,
Et ruit, & Mauram vaſtat per vulnera turbam.

Palmius hanc rurſum puppim, Valdræus, & illam
Inſilit; & propriam vaſtabat uterque triremem.
Vergius obſtat adhuc, tumidum ferus excipit hoſtem;
Obruit, aut propriâ ſurgens procul abſtinet orâ.
Huic Ryus, huic adſtat Rayus, duo fulmina belli,
Huc illucq; curruntq; volantque; atque omnia vaſtant.
Muſtapha Valdræum invadit, Valdræus & hoſtem
Occupat; avertit telum, ſimul ilia rumpit
Et premit, & notam ſolitâ probat arte palæſtram.
Volvitur ille ſolo exanimis, laudatque prementem
Muſtapha ſuſpirans, infelix Muſtapha, dixit,
Æſtuat, & reliquam ſpargit cum ſanguine flammam.
Et Ryus, & Tyden magnis utrimque coruſcant
Ictibus, ille urget, ferit hic, cadit ille, cruentus
Et ſubitâ attonitus plagâ, ſuper incubat hoſtis,
Ille hoſtem trahit ad ſeſe, amplexuſque revincit,
Suffocatque premens, neque fas abſiſtere? at enſem
Jam Ryus uſque adigit, ſolvitque per ilia vitam.
Uſque jacent ambo victus victorque, Tydenus
Incubat, impoſitum nequit ille avertere pondus,
Plaga obſtat, ponduſque ingens, vireſque cadentes.
MANDRIUS accurrit, tentatque avertere pondus,
At Ryus extrahitur, jacet alto in ſanguine Maurus.
Uſque urget furor indomitus, Turcæque labantes
Diffugiunt, vlulantque, cadunt, Chriſtúque, ſalutéque
Implorant, nil ſervitium, nil tranſtra morantur.
Quatuor adductæ puppes, dat buccina ſignum,
Parcitur, & ſtragi modus eſt, remique revulſi,
Antennæ apparent laceræ, pendentia vela,
Sciſſaque, pallentes Lunæ, nec vellere Lunas
Profuit, at Mauris Crux tollitur altior aſtris,
Cunctas exuperat Crux alba, atque unica Lunas.
Obſtrictum vinclis jam miſerat antè Viennum
Combilar, externumque hominem, ſtrageſque notabat,

Et multo inſignem maculabat crimine famam.
Mitior at contrà Civis, multuſque jacentes
Viſebat, curâ, & vultu, & ſermone levabat.
Andelot his notus, notus Gramontius illis,
Nomina, & ipſa placent. [a] Tu nè Andelot ille ſuperbo
Congreſſus Regi nuper, pulchroque duello?
Nam Papiam, & cladem audiimus funeſtaque Regi
Prœlia, pugnantem Regem, & repetita ferentem
Vulnera, cùm rapidum belli ferus abſtulit ardor?
Nobilis incurrit, varium ſic ſtemma gerebat,
Sequanus incurrit Regi, Regemque prementem
Suſtinet, & pulchrum verſat multâ arte laborem,
Laudavit Princeps Equitem, nomenque petivit,
Andelot huic nomen, totâ ſonat Andelot orâ,
Sic pingi, & tabulis voluit, tunc Andelot ille
Strenuus, & tanto notus, claruſque duello?
Erubuit Rhodius, ſtirpemque, & facta premebat.
Noſter es, & noſtris notus Grammontius oris,
Nomenque, & pulchros vehit ipſa Navarra labores,
Reginas agnoſce iſtas, inſignia facto
Stemmata, & inſignem veſano ex hoſte triumphum
Hæque decent Equites prædæ, pulchrique labores,
Preſſas eximere, & caſtas ſervare puellas.
Sequanus, Hiſpanus, Gramont, veſterque, nec ullas
Iſto jam liceat pro munere ſolvere grates,
Unam oro curam plagis, ſociiſque ſalutem.
Qualis at ille alter tanto ſpectabilis ore
Fortunâ majorque ſuâ, nec vulnere tanto
Fractior, & veſtris tam dignus honoribus Heros?
Burgundos inter Princeps Aurangius ille eſt,
Ille potens opibus Princeps, diveſque Kalomus,
Patriaque hoc illum, Cives hoc nomine dicunt.

[a] *Congreſſus hic fuit re ipſa cum Franciſco primo in pugna Ticinenſi, ex hiſtoria Meſeray;*

Regibus affinis, clarus virtutibus Heros.
Hunc, Rhodus, hunc Turcæ norunt, Magnuſque Magiſter.
Nec primùm hic tumidos didicit fregiſſe tyrannos,
Nec minor ille altis præſtans, Pictavus in armis,
Ille ingens virtute, & Regum ſanguine clarus,
Os, humeroſque ipſis compar heroibus heros.
Multa ſuper Rhodiis rogitant pugnàque recenti,
Mirantur fraudem, & Mauræ perjuria gentis.
Plura etiam memorabat Alif, digeſtaque belli
Conſilia, & fœdus, tempuſque, modumque notabat,
Votum erat Auſoniam latè proſcribere legem,
Excuſſiſſe jugum, & Mauros reparare triumphos.
Ecce etiam elapſus nocturnis Combilar umbris
Dicitur, arcanæque agitat mens conſcia fraudis,
Ultrices furiæ, & Regis, legumque poteſtas:
Afflictoſque gemit ſocios, latéque retuſum
Auxilium, & fractos magno certamine Mauros.
Mentitus vilem cultum, moreſque ferinos,
Errabat, primum fugiens tendebat ad æquor.
Incidit in Rhodios, non vultus, non color unus
Conſtitit, at quis, & unde, urgent, rubetanxius, hæret,
Æſtuat, at Maurus certè, vel Combilar ipſe eſt.
Ipſe eſt, agnoſcitque hominem de ſtrage redemptus
Marrubal, ille jacens reptanſque, & grandia volvens
Flumina, vos unum, Rhodii, vos oro, precorque,
Perdite devotum caput, & ne mittite Regi.
Si fugiſſe nefas, vos promptam indicite mortem:
Perdite devotum caput, & ne mittite Regi.
Tutiùs hi contrà, & miſerum cuſtodia ſervat.
Jamque Aulam implerat famoſi fama tumultûs,
Et pugna, & ſtrages, primuſque Viennius author
Expectatus adeſt: ſedit pro Judice Cæſar,
Aſſiſtunt latè proceres, ſed fama nocebat.

Averſique animi, cauſam nam Combilar urſit
Plurimus, & multo temerabat crimine cauſam.
Intrepidus ſtetit hic, cauſamque Viennius orat,
Hinc atque hinc Equites gemini, te, maxime Cæſar,
Teſtem appellavi, teſtem, ultoremque requiro,
Ecce tuos jacet ante pedes, ô maxime Regum,
Invicte ô Cæſar, Rhodiæ pars ultima gentis;
Nos Rhodii, nos & victi, nec jam ulla triumphat,
Nulla Rhodus ſupereſt, ferus omnia ſuſtulit Achmat.
Te teſtem appello generoſi Numen Honoris,
Nobilibus ſacrum Numen, nos nulla pericla,
Nullas vitaviſſe vices, laudavit, amavit
Vel victos Solyman, & quamquam inimica premebat
Fortuna, æternos meruit Liladamus honores.
Invicti ſteterunt Rhodii, nec forſitan ipſi
Vivimus indecores, nec dura pericula frangant.
Collectam exilio pubem, lectaſque triremes
Inſani excipiunt fluctus, tumidæque procellæ,
Impulſos, madidoſque ſuus quemque abſtulit error,
Et ſocios quæ ſtella regat? quid fata reſervent
Hactenus incertum! totum jactamur in orbem,
Toto penè etiam miſerandi extrudimur orbe!
Et nos ecce tuis, Cæſar, Deus impulit oris.
Nos Rhodii, nos & Burgundi, & plurima novit
Burgundos, Rhodioſque Rhodus, neque Corduba
Ignotus, non ignotus Mendoza, Pimentel, [nobis
Cùm miſeram regerent Rhodon, & per funera, ſævos
Grandia deijcerent bellorum fulmina Turcas.
Ipſi etiam adfuimus, noſter neque tantulus ardor
Defuit; Hermanos, & ſæpè vocaſtis Iberi,
Iſtis nec Rhodius, nec Sequanus advena terris
Vt reor & veteris reſtant veſtigia nexûs.
Quærimus hoſpitium, vilem imploramus arenam
Muneribus, precibuſque, infelix cæditur eheu

Interpres miſſus, levior fortuna tumultum
Exciit; hinc hoſtes, prædones, atque tyrannos
Ingeminant, junctiſque ruunt in prælia turmis.
Ferro res geritur, creſcitque licentia ferri;
Et propriis vitam, & famam defendimus armis.
  Ipſe ego, dum pello Ferabut cæcumque ſub antrum
Inſequor; horrendum! fædis dum luſtro latebras;
Tecta arma inſpicio, tormenta, & pulverem, & ollas,
Infectos ignes, & fartis pulvere tædas.
Accipe, & hæc, Cæſar longæ myſteria fraudis,
Infameſque offert tabulas, faſcemque nefandum,
Vidi ego; nec patiar magno ludibria Chriſto!
Et Muphtum, & fœdæ vidi deliria ſectæ.
Vidi ſuſpenſum, fixumque in ſtipite duro
Inſontem puerum, lachrimas, pallentiaque ora,
Vibranteſque tremore artus, ſævoſque dolores,
Eluctantem animam, & tenuis ſuſpiria vitæ.
  Scilicet exarſi Cæſar, Muphtumque, rebellemque
Immolo; perjuros clamo: clamoque rebelles;
Irruitur; juvat ire, & mortibus addere mortes,
Vulnera vulneribus cumulare, & plaudere campo;
Et juvat infamem bello extinxiſſe tumultum.
  Hinc duris oneror vinclis, & compede ſævi;
Meque citas: teque appello; te, maxime Cæſar,
Tu Rex & Judex, te Rege, & Judice lætor.
  Interea apparent puppes, promiſſaque Mauris
Auxilia; huc revolant ſocii, & jam credere fas eſt.
Ingentem ducunt ſuperato ex hoſte triumphum.
  Dixerat. At paucis Cæſar; lætumque remittit,
Accerſat ſocios, celereſque ab littore tendant.
  Altera jam roſeos Aurora reduxerat ortus
Conveniunt Proceres, Cæſar, lectuſque Senatus;
Solvuntur tabulæ infames, faſciſque nefandus.
Omnia dira patent; & ſecta; & fœdera; & artes;

Improba conſilia; & ſcriptæ certo ordine mortes,
Solvendum Romæque jugum, Regumque ſuperbum
Imperium, antiquo revocandi à pulvere Reges,
Almanzor, Tyden, & Granata, & Turcia, Bætis,
Et patrii ritus Patriæ poſt ſæcula palmæ,
Mactandus Fidei Quæſitor, & improba circùm
Colluvies, vilis turba, infameſque tyranni,
Tortores animorum, & Mauro proprius hoſtis.
Non placet Auſtriacus tenor, & devota Latinis
Auſtria, ſecretis perdenda hæc Auſtria technis,
Aut certè antiquam penitus redigenda ſub Arcton.
Quid facit Heſperiis gens flaua, & frigida campis?
Tollendi Proceres inter Cardona, Toledus,
Arragon, & Cerda, Henriques, Mendoza, Velaſcus,
Grandia devictis ſed triſtia nomina Mauris.
Faxardo è primis, gens torva, infeſtaque noſtris
Hæc pridem, & veteres cantat de gente triumphos.
Infeſtus quoque Ponce-Leon, longiſque cruentus
In Mauros odiis, factiſque, & laude ſuperbus
Guſmannus: Gens Guſmana; hæc pace inclyta, & armis,
Et veteres Gothos ſe Gotho à ſanguine jactat.
Hæret, & expulſis æterna injuria Gothis.
Tollendus Davila; atque Avalos Peſcarius, acer
Vaſtius; antiquis addent nova vulnera plagis
Antiqui Maurorum hoſtes, Regnique Latini
Aſſeclæ, & Auſoniis ingentia fulmina campis.
Tollendus certo ante omnes Granvella veneno
Impiger, eloquioque potens, & gratià; & unus
Improbus hæretico, Maurοque infeſtior hoſtis;
Sequanus, Auſtriacuſque, Hiſpanus; Purpura ſævum
Extulit, attritis tollet nova gloria Mauris.
Apparent certæ mortes, devotaque paſſim
Corpora; ſelectæ ſortes; & faſcinum, & umbræ,
Expreſſus cerà, punctuſque in imagine Cæſar.

Extat Franciſco nuper data littera Regi,
Maxime Francigenum ductor, tot bella per omnem
Miſces Europam, patet ecce Hiſpania, nulli
Cuſtodes, arces nullæ, deſuetaque corda,
Et reſides animi, & vitiis emortua virtus.
Arma arma huc, Princeps, quid non hic Gallicus ardor,
Nobiliumque Equitumque acies, florenſque juventus,
At penitùs tentanda ipſa ipſa Hiſpania! ridet
Implicitos pridem hæc Belgas, atque Italia circùm
Murmura, ſic prudens validum procul abſtinet hoſtē
Et regnat ſecura ſui, penetralia rumpe,
Et crepet, & latam in populos trahat icta ruinam,
Omnia prona tibi, facilem promittimus oram,
Et tutos portus, ſedes, fidoſque receſſus,
Arma neque hic deſunt, armis quoque jungimus artes,
Et cenſum, & ſocios, nunquamne hæc vincula rumpis?
Excute, Magne, jugum, & meliores accipe ſervos.
Algeriæ accurrent puppes, fidumque Tunetum,
Et Marochus, toto jurati ab littore fratres.
Inſurget pariter ſiculum Solymanus in æquor,
Nobis certa fides, & grandia fœdera conſtant,
Hiſpanaſque trahet vires, & dividet hoſtem.
Aggredere ô Princeps, & nos, quæ prima micabit
Fortuna, & magnis felix occaſio turbis,
Irruimus, ſciſſumque trahet diſcordia regnum,
Nec pauci, nec jam ſoli, nec inertia Mauri
Pectora, tu tantùm præſentibus utere fatis,
Aggredere, & propera, ſuccurre, & divide, regna.
At jam procedunt Equites, curſumque premebant,
Excubat ad claſſem, ſervatque in littore miles.
Effuſi occurrunt Proceres, primuſque Viennus,
Civiſque, & vulgus, feſtus micat omnibus ardor.
Vergius hoc ducit, claudit Neo-caſtrius agmen,
Inſtructi, elatique omnes, his Martius ardor,

Ardenteſque oculi, frons torva, & crebra cicatrix;
Diſcerptæque cruces, & tabo,& ſanguine ſparſæ.
Reſtat multa Rhodus, pugnæ,longique labores,
Militiæ patiens, genus inſuperabile bello.
Ponè ſubit vectus rhedâ, languenſque Kalomus,
Andelot, & Grammont, & habent adverſa decorum
Vulnera, compoſitam faciunt, & vulnere pompam
Ibat certus Alif,nec Maura protervia frontem
Dedecet;hic præſtans, auroque inſignis,& oſtro
Barba intorta; caput raſum; variuſque galerus;
Veſtiſque; & longo ſuſpenſus acinacis unco.
Indomitus furor, & vultus moreſque ſuperbi.
Ibat & attonitus, pallens, vinctuſque, rebellis
Combilar, Heſperiæ male cuſtos Combilar oræ,
Perfidus, atroces vultus, in pectore flammæ,
Et Furiæ ultrices, crebræ in ſuſpiria Diræ.
Ventum erat ad Regem, læto tum Vergius ore;
Adſumus en tandem tantis, ô maxime Cæſar,
Infames probris, te Rege, & Judice ſtabit
Judicium, ad ſacram læti pervenimus aram.
COMBILAR at multus teſtis, non ſponte reductus,
Ereptuſvè fugæ, teſtis jam mollior Alif
Atroci ereptus pugnæ, ſoluſque ſuperſtes,
Mollior, & ſacram ſpirans Baptiſmatis undam.
Dixerat. Hic Alif, Proceres, Regemque ſalutans;
Jam ſalvâ tutus vitâ, jam compede liber
Nil rogo, nil metuo;dixit;ſed, maxime Cæſar,
Vera loquor; patriis exciti venimus oris,
Exciefantque olim Ferabut, Merobatque, ſuperbos
Illi animos, grandes jactabant ſæpè triumphos,
Communem ſectam, & communia fœdera gentis.
Venimus,incidimus gentē hanc; magna undique pug-
Ceſſimus,& toto ſtrages manet horrida ponto. [na,
Tu mihi Patronus,Neo-Caſtre;Crucē opto;ſecundos

Digitized by Google

Servum inter ſediſſe Equites, non parcere bello,
Non animis, Mauros etiam perducere fratres.
Id potuit virtus Equitum, conſtantia, mores;
Opto Crucem, Cæſar, ſacram peto fluminis undam.
Plauditur: at timido contrà ſic Combilar ore
Maurus ego, à Mauris fateor, ſemperque rebellis,
Impatienſque jugi, palmas, magnoſque tumultus,
Totam animo ſpirans ſectam: longè antè tumebat
Proditio: erupit; cùm primùm appelleret hoſtis,
Creditus hic, Rhodiis color, & quæſitus ab iſtis.
Cæditur interpres pacis; falſa antè Sybilla
Affore Burgundos cantabat, & improba latè
Urgebat fortem hanc ripis extrudere gentem,
Fatalem Mauris gentem; hæc occaſio belli
Proxima; fatalem ſed certè ſenſimus hoſtem.
Fugi ego; ſic urgent Furiæ, ſimul agnitus hæſi;
Et merui, & moriar; nil Cæſar deprecor, author
Omnibus, aut ductor; tu juſtas exige pœnas,
Dixerat. Horruerant Proceres, fremit undique vul-
Poſtera nocturnas ubi lux diſcuſſerat umbras, [gus.
Rursùs conveniunt, rurſus pro Judice Cæſar,
Civis, Burgundi, Proceres, denſuſque Senatus;
Intentique omnes; ſolio ſic Cæſar ab alto.
Vos Rhodii, generoſi Equites, vos fortia bello
Pectora, vos novi, pugnas, atque ultima novi
Prœlia; feciſſent utinam cœleſtia demùm
Numina, jurati meliori fœdere Reges
Eximerentque Rhodon, majoraque bella moverent!
Hic longè ambages, variis diſcordia ſignis.
Quod licuit tenuem miſi pro munere cenſum.
At ſervat meliora Deus! Rhodus altera ſurget,
O Rhodii, & noſtrum forſan Rhodus altera donum.
Ipſe ego diſperſas cogam, laceraſque triremes,
Fixas conſtituam, & meliori ſede repoſtas;

Præſidium ipſe olim vobis, columenque futurum;
Et decet Hiſpanos miſeris ſuccurrere Reges.
Ulciſci ultores ipſos, nomenque Latinum
Aſſerere, & ſacros Fidei protendere fines.
Vos Rhodii, vos & Burgundi, dulcia nobis
Nomina, laudatique Equites, populuſque fidelis.
Uſque hodie, & promptos habeo, forteſque, viroſque
Et bello, & paci, & curis majoribus aptos;
Ipſa etiam excuſſis nuper Burgundia Gallis
Marte ſuo Regem, libertatemque recepit,
Liberaque, & victrix primos jam ſervat honores.
Nec verò Hiſpanis jam Sequanus advena terris,
Grandiaque antiqui reſtant veſtigia nexus.
Poſt cæſas Maurorum acies, ſalvumque Toletum,
Burgundos fratres magno è certamine dixit
Invictos, laudemque illis, palmamque ferebat,
Et dotem, & natas, generoſque Alphonſus amavit,
Thereſia Henricum, Raymondum Urraca ſecuta eſt.
Ex hoc Alphonſus Ramires; hinc Sanctius; alter
Alphonſus Bonus, & reliqui longo ordine Reges,
Rurſus, & Hiſpanum ſanguis Burgundus in orbem
Fluxit; & hic curſus; Burgunda Maria, Philippus,
Auſtrius, ex iſto præſens ego germine Cæſar.
Et Proavos, Aravoſque ſcio, Caroloſque, Philippos,
Intrepidoſque, Bonos; Audaces, grandia certè
Nomina, & hæc noſtri fateor primordia Regni,
Imperij caput, & tantæ incunabula pompæ.
Sequanus, & ſanguis meus, & mea maxima pridem
Gloria, deductum Burgundo è ſtipite vellus.
a Burgundos veneror ritus, ſervoque; Philippus
Servet, & hinc altos diſcat meminiſſe Philippos.
Andræana procul volitent inſignia, toto
Decuſſata Crucis præeant, & robora campo.

a *Carolus 5. aulam inſtitui juſſit Philippo Filio Burgundico ritu.*

Sequanus

b Sequanus aſſiſtat lateri, & nos corpore fidus
Protegat, hæc Regum fida hæc tutela ſuorum,
Nec deeſt, nec noſtræ hæc deſit cuſtodia vitæ.
Hos dico Hermanos, ſoli concedat Iberus
Burgundo, ſoli miles Burgundus Ibero.
Illos non Italus, ſed nec Germanus, Iberus
Belga premat: non fræna illis, cuſtodia, & arces,
Hoc fidei antiquæ, generoſi hoc pignus amoris.
Burgundo ſua ſola fides! nomenque tributi
Grande nefas, patrioſque nefas avertere cenſus!
Vivat libertas! Burgundia libera, felix!
Omnia Burgundis ſtent integra, munera, ritus.
Externis nec fas Burgundos carpere honores,
Dividat externos etiam Burgundus honores,
Advenaque huic quivis, nullis ipſe advena terris,
Vincat ubique, & ubique ſuus cum parte triumphus:
Antiquos teneat Burgundia libera mores.
Vos mihi Germani Heroes: tuque ipſe Vienne
Nobilis, oblatum pro munere ſuſcipe torquem,
Accipite, & ſocii non magnum à Cæſare donum,
Nec nullas vobis defenſa Hiſpania grates
Debeat, & longum ſervet ſervata decorum.
Tu quoque Alif, veniam, & ſacrum ſimul accipe fontem,
Gratulor, & Rhodiæ jam nunc aſſueſce palæſtræ.
At morere infelix, meritas da perfide pœnas
Combilar, infauſtum taceant, & ſæcula nomen.
Dixerat, atque ingens ſequitur per compita plauſus,
Infamem rapitur vilis Præfectus ad aram,
Ibat Alif, ſacramque ambit Baptiſmatis undam
Æternos Rhodius talis, & Burgundus honores.

z *Propria ſequana gentis decora.*

Finis Libri Septimi.

ARGUMENTUM.

Tenditur magna ſpe Romam; Perſis, & Ibrahim Aga Sultanam illam uſque Lamechum ducens occurrit. Pugnatur, coguntur ambo cedere; Honeſta Equitum & Magiſtri in captivos officia Varia de lege Chriſtianorum, & de Turcarum fato in itinere. Tangitur Perſis fortuita hiſtoria Iſmeriæ olim cum Equitibus Gallis ope B. Virginis à carcere traductis in patriam, & ejuſdem ad fidem adjuncta. Iam quieſcentibus prope Romam, Tybris apparet in ſomnis Liladamo, Item Amaryllis, & ambo opem adverſus malum grande Romæ imminens expoſcunt. Obviam interim effunditur Roma; varii honores, plauſus, Pompa. Ad S. Petri concurritur: Papa & purpurati Patres Heroem honorificè, & benignè excipiunt; hîc conſueta adorationes, plauſus, & feſti ignes Agnes Virgo apparet dormienti Perſinæ, & ut Chriſtum induat, adhortatur; Ibrahim item Divus Mauritius, ut Machometum abdicet. Uterque ſuper viſis ſtupet. Die poſterâ habetur conſiſtorium, quod vocant, extra ordinem; hîc perorat Liladamus; magna cum admiratione probatiſſimæ virtutis auditur; & ſeriem obſidionis jam excitatis an audidendum animis evolvere jubetur. Ille à prognoſticis non ſine animi ſenſu incipit.

LIBER VIII.

ITaliam intereà ſpectat prono æquore claſſis,
Huc facilis ſpirant auræ, trahiturque Magiſter;
Huc Proni aſpirant Equites; multuſque ſuadet

Italiam, Italiam, Vates; hinc proxima pronum
Sperare auxilia, & lapſis ſuccurrere rebus.
Hìc Pater Auſonius, Patreſque; hìc arbitra mundi
Roma, nec humanos ceſſat diſponere caſus!
Conſilij magni illa parens, rebuſque gerendis
Hæc felix ſtatio; hic magni commercia mundi;
Hæc caput, hæc anima; & totum quoque continet orbem. [puppes,
Et jam ſumma tenent; properant longa æquora
Incumbunt remis, remorumque agmina plaudunt
Ad numeros, ſtrictæ ſpumant ſub plauſibus undæ:
Et jam Cyprus abeſt; vaneſcunt oppida, ripæ.
Ecce autem elatis exurgunt cornua Lunis,
Auratæ pelago puppes; dat navita ſignum
Ex alto; obſervant Equites; arma, arma Magiſter
Intonat, inſtructis adſtant juſſa agmina telis;
Panditur, & ſignis fluitat Crux alta coruſcis.
Tormentorum ingens fragor hic; nec cedere Lunæ,
Nec Lunis Crux ipſa poteſt; neque mutua tardant
Uſque odia; inſurgunt Equites, Janizarus obſtat,
Æſtuat hic, rumpunt illi, ceduntque, fremented ſque
Impellunt Turcas, & complent ſanguine puppes.
Altior hic Ibrahim: magnum Liladamus in ictum
Irruit, atque ferit: nihil ille à vulnere tardus,
Exclamat, fremit, attonitoſque reducere tentat
Ne quidquam ſocios, clamat Sultana, quid obſtas
Uſque etiam infelix! fatale eſt vincere bello
Præſentes Rhodios, pugnant, pugnatque Magiſter.
Accipe me victam, ô Victor, te Magne Magiſter
Et ſacram imploro dextram, ſimul ipſa cadebat,
Victricem ſtringitque manum, patremque vocabat.
Te novi, ſcio te magnum, Liladame, patronum,
Tu Pater, atque Heros, miſeræ tu conſule famæ,
Non vitam moror, at timidæ miſerere puellæ,

Vos quoque tangit honor, timidum miſerare pudorē.
Parcite jam, ſocij, hîc Heros, ſat ſanguinis hauſtum.
Incidis in magnos, quæcumque es, Nympha, patronos,
Ingredere, & caſtis ſuccede Penatibus hoſpes, [tram:
Tu quoque tu Princeps cede, atque hanc accipe dex-
Et pudor, & conſtans habeat vel ab hoſte favorem,
Patronumque animus: ſed quæ via ducit utrumque?
Qui tandem? bona verba, Equites, & parcite victis.
Dixerat, at longum teſtatur Nympha dolorem.
Hæc Sultana fuit, Perſarum Regia proles,
Nomen, & huic, Perſis, Solymano digna marito,
Sponſaque: diſcordes hæc Regum extinxerat iras,
Optatæ hæc pacis, tenerorum hæc nexus amorum.
Perſicus uſque manet ſplendor, crineſque retorti,
Crinibus intextæ gemmæ, de vertice ſerpens
Carbaſus, & variis argentea fluctuat undis,
Tota oculis, tota ore Charis, Pæſtana labellis
Purpura, ſuffuſus ſpargit quoque lilia ſanguis.
Veris primus honos, roſeæ decor uſque juventæ.
Hos tulit, hos pridem ambibat Solymanus amores,
Ipſaque, cum peteret magnam viſiſſe Lamechum,
Ægrè habet, & veluti raptos jam flebat amores.
Additus huic cuſtos Ibrahim, Janizarus Agam
Nominat, & primis latè imperat Aga maniplis.
Chriſtiadum hic ſanguis, raptuſque parentibus olim
Selectam ad pubem, variiſque exercitus armis.
Saucius hic demùm, nec nullam à Principe dextra
Vulnus habet laude: junctas quoque Nympha puellas
Deſtinet, invigilat Rhodius, meminitque decori.
Solatur mœſtam, Princeps, lenitque dolorem.
At Rhodios ne crede hoſtes, Regina, pudori
Conſulto, nec pulchrum Rhodiis fas tangere honorem.
Nos patriæ Leges, nos fera hæc admonet ætas,
Nos nullas patimur tædas, nulloſque Hymenæos.

Solas vos nemo, nemo vos denique ſolus
Compellet, caſtos Rhodii teſtentur honores.
Gloria ſponſa illis, ſola urit gloria fortes,
Ipſe ego tam pulchri vindex, tutorque pudoris,
Quod ſupereſt, vive, & lætos Nympha indue vultus,
Fortunæ ingenium hoc, variis illudere fatis.
Sed vos quò tandem, quæ vos fortuna vocabat?
Subrubuit Nympha, & vultus, animoſque ſerenans.
Longas poſt hyemes, gelidæ poſt frigora brumæ,
Molles ad Zephyros qualis jam vere tepenti
Sole novo roſa prima micat, jam regia pubet
Purpura, nativo jam primula fulgurat oſtro,
Incluſoſque calix oſtendit hiulcus honores,
Et teneri Solis ſpirant, & Veris amores.
Tuta ſalus, plus ipſe pudor, jam vivere, dixit,
Reſpirare licet, totamque expromere mentem.
Hoſtis ego Rhodiis, cui parcas, optime, noris,
Hoſtis ego Rhodiis ingens, Rhodioſque ſubactos
Devictamque Rhodon magnis complaudere votis
Juverat, & magnas hoc nomine pendere grates.
Nondum Virgineos violarat ſponſus honores,
Ante diem feſtum, & lætæ ſpectacula tædæ
Hoc prius, hoc ſummum expetii, properare Lamechum,
Solemnes grates, & grandia ſolvere vota,
Fortunam hinc ſperans facilem, felicia tædis
Auſpicia, & certum divino à Vate favorem.
Credo etiam, & clades, majoraque damna precarer,
Æternas Rhodiis orarem à Numine ſtrages, [corum.
Hoc Turcis meritum eſt, cura hæc, pulchrumque de-
Aſt aliter Fortuna tulit, jam gratia veſtra eſt;
Quòd vivo, dulcis pœnè, & periiſſe, triumphus,
Unum oro, gaza ex omni mihi tollite legem,
Divinam legem, Sanctique oracula Vatis.
Hic amor, hæc cura eſt, miſeræ hæc ſolatia fortis.

Quiſque ſuis trahimur ſtudiis; hic victor; & hoſtes.
Bella decent, & vota decent: vota audit, & æquus
Emendat Deus; & votis quoque parcimus iſtis.
Cultum habeas Regina tuum; cuncta integra dono;
Non tangit Rhodios lucrum, non præda, ſupellex,
Non ſpolia; excelſas agit unica gloria mentes.
Sed quò tantus amor legis? quid carmina? Vates?
Uſque adeonè.... novumnè paras, ait illa, dolorem?
Quid? patriæ Leges, tantæque oracula Sectæ?
Ingens, & fateor, magnus quoque veſter JESUS;
Sed quantus Mahomet cœleſti à ſede Prophetes?
Fulminat en latè bello, bello omnia Victor
Occupat, & Latias etiam jam cogitat arces.
Quis Sectæ plauſus? noſtris quæ gloria Templis?
Quæ ſpatia, & gentes? magno plana omnia Vati.
Turcicus, & totum jam terret acinacis orbem,
Integer, & totum mox circulus ambiat orbem,
Ingentem, hic Heros, non fas augere dolorem;
Sed quantum, Nympha, ingenium, quantamque pa-
Peſſima cauſa tulit? ſi fas contendere verbis, [tronam
Armatoſque homines, pridemque ad prœlia factos
Grandia tractare, & ſacras attingere Leges;
Uſque adeonè placet fœda, & vulgata libido,
Nuptarumque greges paſſim, promiſſaque Cœlo
Connubia, & fœdi ſummo pro munere amores?
Conſcia tu tanti, pulchri, Regina, pudoris
Laudatrix, turpes etiam defendis amores?
At licet! At licuiſſe pudet; nec Virgine quidquam
Clarius, aut ullo certè pretioſius ævo;
Muſas Parnaſſus, veſtales Roma, Sybillas
Uſque habuit Mundus pulchri monumenta pudoris.
Quid placidæ gentes? quid Regna innoxia magnum
Excierant Vatem? faſnè alto irrumpere ferro
Ut lubet, & dulces paſſim turbare quietes,

Cædere, graſſari, verſumque incendere mundum !
At plures edit ſtrages, & Tygris, & Urſus;
Vix Leo, magnanimumque ſapit, parſiſſe, Leonem.
Non furor, at virtus decet, & Clementia Reges;
Innocuo magnum imperium tenuiſſe triumpho,
Implere, & totum magnis Virtutibus orbem,
Tu noſtros volve Annales, miracula diſce
Et caſtam Legem, caſtique exempla pudoris.
Non moritur Turcis Machomet; ſic ſolus amavit
Chriſtus, & everſum inſtaurat per funera mundum.
Jam noſtram viſe Italiam, terraſque fideles,
Divos, atque aras, & Templa,& marmora, Romam.
Fas erit, & noſtris ſi fortè illudere pompis,
Omniaque Odryſiis cedant monumenta columnis.
Dixerat; & facili flectit veſtigia greſſu;
Solaturque Ibrahim; Rhodium prior occupat Aga;
Hoc erat,hoc, Princeps, fatum, fatoque lubentes
Obſequimur;Caſus non fatum, ô inclyte, Princeps,
Hos Numen regit,hos reparat! proh quantus in iſtos
Quondam ibas Rhodios Ibrahim? jam pendere pœnas
Addecet, & Rhodios rurſum ſentire prementes.
Macte animis, Ibrahim, ſalva eſt Regina, ſaluti
Conſule tu tantùm, & ſtillantem comprime plagam;
Sic mutat fortuna vices, meliorque reſurget
Altera; adeſte Equites, curate, & amate jacentem.
Martius hìc fervet, dignuſque Heroibus ardor;
Et veteres redeunt pugnæ, variique labores,
Tota, & capta Rhodus,turreſque, & mœnia,portus,
Prœliaque, & ſtrages, & vulnera, fata, ruinæ;
Plurimus hìc Ibrahim, ferus hìc, multuſque viciſſim
Avila, Borbonius; pars quilibet optima belli,
Et pars magna fuit; juvat & meminiſſe laborum;
Tædiaque alterni minuunt, & vulnera plauſus.
Magnis intereà plaudit Victoria pennis,

Captivæque rates ſubeunt, capt ivaque turba.
Rurſus iter. mollesque auræ, curſuſque ſecundus;
Otia dum fallit pelagi, dum tædia mulcet,
Anxiaque Annales tacitè Perſina volutat,
Chriſtiadumque notat ritus, & ſacra recenſet;
Incidit Iſmeriæ fortuna, & pulcher amatæ
Virginis euentus, præſenſque in tempore Numen,
Tranſlatos reputat fratres, longoque ſolutos
Carcere, traductam meliora ad caſtra puellam.
Expleri mentem nequit, ardeſcitque legendo;
Et legit, uſque legit; juvat inquiſiſſe; medullis
Telum hæret, lentumque furit jam pectore vulnus,
Veranè ſcribuntur? dixit; veſtigia reſtant?
Hujus fortè aderat generis, & nominis hæres,
Illorum ſanguis fratrum, multâque ſuperbus
Floridor hiſtoriâ; blandùm hunc Regina ſalutans,
Ergò age, ſi veſtra eſt, tu veram ediſſere famam;
Hic tua res agitur, cunctoſque audire juvabat;
Et veniam indulgent Equites, magnuſque Magiſter.
Intenti ſedere omnes; ſic ille canebat,
Belgica nos genuit ſed Gallia Belgica; fratres
Tres quondam tulerat Mater, tres miſerat olim
Antiquam ad Solymen, mitti quò ſæpè rogabant
Delecti juvenes, iſtiſque laboribus apti;
Jam tum, cum primis fervebant prœlia Turcis,
Magnaque inacceſſum laus magna adiſſe ſepulchrum.
Cum ſociis ibant fratres, & bella gerebant.
Inſidiis patuit locus, inſidiaſque latentes
Incurrunt miſeri; nihil hic jam Martius ardor,
Nil virtus, crebrò ſtillantes vulnere fratres
Uſque jacent; nec certa ſalus; mora nulla Cayrum
Traducti; furit hic Sultanus, & exprobrat, ardet,
Clauduntur miſeri tenebris, & carcere diro,
Atque jacent: clauſos Machometo adjungere tentat

Sultanus, fractos luctu, dudumque gementes
Convenit Iſmeria, hæc Sultani regia proles,
Hæc patriis imbuta ſacris, hæc Maurica Pallas,
Mille movendi artes, & blanda pericula tentant
Ingenium, moreſque, & forma, probabile ſemper
Argumentum, inſtat Virgo, feſſoſque premebat.
Obnixi contrà juvenes, vanumque Prophetam
Barbaricos faſtus, ſpurcæque opprobria Sectæ,
Chriſtiadum caſtos mores, Divamque canebant
Virginem, & æthereæ cœleſtia lumina formæ.
Hanc ardet Sultana Deam, ſpondetur imago,
Maximus hanc ſpondet frater, nulla exſtat imago,
Undé extet? quis jam Pictor? quæ tela? colores?
Heu ſolus noctis color eſt, & carceris umbræ!
In vota effuſi fratres noctem uſque trahebant
Inſomnem: Magnæ ante oculos ecce aſtat Imago
Virginis, & pulchram reddit pulcherrima Divam.
Quin etiam obſcuras illuſtrat carceris umbras
Halanteſque animas, & blandum ſpargit odorem.
Auditæ è Cœlo voces, & Muſica circùm
Carmina, diuinis reſonat concentibus antrum.
Proxima vix croceos Aurora reduxerat ortus,
En rurſum ad miſeros Princeps, ſponſa extat Imago,
Miratur, capiturque oculis, dulcedine blandà
Perfluit, & toto ſtrictum aufert pectore pignus.
Expleri viſu nequit, ardeſcitque tuendo.
Accidit, & longos ſupplex impendit honores.
Nox cadit, in ſomnis ſiſtit ſe Regia Virgo,
Pulchrior, & pulchrà jam præſtat imagine vultus
Macte, ait Iſmerie, vinctos ego libero fratres,
Vade ſimul, noſtrumque feres de nomine nomen.
Vix primam expectat lucem, mox colligit aurum,
Et gemmas, redit ad vinctos, carcerque patebat,
Stat fugere, & clauſos cogit procedere fratres.

Sed quò? quà tandem heu miſeri? ſonus excitat omnis
Atque omnes terrent auræ, quis neſciet iſſe
Iſmeriam, elapſos Equites, caveamque patentem?
Suſpecti occurrent vultus, & nota ſuorum
Agmina, quot Proceres? quantis Solymanus in armis?
Sultani, & quantus dolor, impetus, ardor, & iræ?
Procedunt tamen, atque animos ſacra reddit Imago,
Totum decurrunt celeres, falluntque Cayrum,
Niliacam attingunt ripam, ſed grandia reſtant
Æquora: ubi lembus? quis remex? navita? portus?
Quò tendant? roſeo juvenis pulcherrimus ore
Aſtitit, alnus adeſt, pavidos tranſmittit Ephœbos
Ocyùs, & medias ſimul ipſe abſceſſit in auras.
Creſcit iter, via longa manet, jam laſſa reſedit
Iſmeria, & parvam ſocios rogat ipſa quietem.
Conſidunt, ſopor irrepit, labor ipſe ſoporem
Adjuvat: en patrias taciti rapiuntur ad oras,
Et patriis ſidunt campis, nec ſidere credunt.
Evigilant, nova quæ facies? quæ terra? quis aër?
Fallimur? an patria hæc? hi campi, oræque paternæ?
Gallia? num patrium vicino hoc culmine caſtrum?
Itur, & ardenti properant veſtigia greſſu,
Iſmeria heu ſequitur! ſed dum nimis anxia curſum
Præcipitat, juxta fontem depoſta reſedit
Effigies, ſuper effigiem devolvitur amnis.
Virtutem hinc amnis traxit, tractam indè ſalutem
Reddidit, & domiti purgantur flumine morbi.
Quis patrum hìc ſenſus narret? quis gaudia? fletus!
Longis utrimque infuſi complexibus hærent,
Et quantos memorant caſus, quantoſque labores?
At poſtquàm Iſmeriam, regalem à ſtipite gentem,
Muneraque, & dotes, generoſi pectoris æſtus,
Communemque fugam, ſacræ quoque Legis amorem

Senſerunt, quales tandem ſub pectore fluctus!
O dulces motus animorum! ô dulcia mentis
Gaudia! jam charam ſtringunt, mulcentque puellam;
Jam Dominam indigetant; amor undique; & undique plauſus.
Iſmeriam ducunt Proceres, populique frequentes
Delubrum ante ipſum, ſolio ſublimis ab alto
Anxius expectat Myſtes, magnuſque Sacerdos.
Siſtitur ante aras, puraque in veſte refulſit,
Pulchrior haud olim Perſis, non lætior olim;
Omnis, & hic nuptæ thalamus, ſolique Hymenæi.
Erectis ad Cælum oculis, manibuſque ſupinis
Volvitur ante pedes, vultuque accenſa flagranti
Te reputat præſens, ſummum te, Numen, adorat.
Infames ritus, Sectam, fædumque Prophetam
Abdicat; atque ſimul Chriſtum complexa, crucemque;
Oſcula mille Cruci, charo mille oſcula ſponſo
Ingerit; hic plauſus, gemitus, lachrymæque decoræ.
Hic ſacri latices; hic ſacro pinguis olivo
Amphora ſtat præſens; tædæ; lectique patrini.
Subjicit ipſa caput; recitat ſacra carmina Præſul,
Infunditque ſalem labris, perfundit olivo
Tempora; & inſcripto conſignans ſtigmate frontem,
Vivificum inſpergit laticem, nomenque Mariæ
Indidit, & pulchrum reſtat de Virgine nomen.
Applaudunt omnes: ſpectant, mirantur, amantque
Ipſa domi reſidet, charos vocat illa parentes,
Et fratres vocat, & patrios ſibi jungit amores;
Æternumque colit ſub Virgine Virgo pudorem.
Inſignem uſque hodiè Templum quoque durat ad amnem.
Fumant latè aræ, ſimul inclyta proſtat Imago.
Accurrunt populi, Regeſque, & grandia portant
Munera; crebra ſonant toto miracula mundo.
a Lætitiæ huic nomen, fatale, & nominis omen.

a *Gallis. Nôtre-Dame de Lieſſe*

Æſtuat hîc Perſis; non vultus, non color unus
Conſtitit, & variam compungunt ſingula mentem.
Ipſæ tanguntur, plaudunt, plorantque puellæ,
Iſmeriam, Iſmeriam ingeminant, Magnamque Mariam.
Sola hæret Perſis, majoreſque obſtinat iras.
Parte aliâ illuſtri Mendez Ibrahimque duello
Contendunt, fati ille hoſtis, fati iſte patronus.
Solemne hoc Turcis fatum eſt, hæc machina fortes
Impulit, hoc pigros tormentum exſuſcitat ignes.
Atque Ibrahim; vincam aut moriar; nec jam ultima vinci
Hora poteſt; certa hæc; medios properemus in enſes;
Alea jacta olim; at Rhodius; ſi vincere fatum eſt,
Gloria quæ tandem hæc Ibrahim? quæ vincere laus eſt?
Si vinci fatum eſt, quod vinci dedecus, & quod
Opprobrium? à noſtris dependet gloria factis.
Et juſtæ pœnas ſcribunt, & proemia, leges;
Neutris debentur, ſi vinci, & vincere fatum eſt.
Omnia ab æterno pendent mortalia clavo
Rurſum Ibrahim; fatum hoc, hæc ſola, & ſumma po-
Omnia ab æterno, Mendez, mortalia pendent[teſtas.
Arbitrio? mens una regit, mens omnia verſat;
Et regit hâc homines, quâ libertate creavit.
Hoc Deus, hæc lex eſt, hæc ſumma, & amica poteſtas!
Otia ſic pelagi, curſus ſic tædia fallunt;
Chriſtiadum mores Ibrahim, rituſque Latinos
Explorat, laudatque Equites, laudatque Magiſtrum:
Altius atque imo ſedit jam pectore vulnus.
Incumbunt remis, ſpumant cani æquore fluctus.
Incurrunt terræ pelago, terraſque recenſent.
Hæc Creta, hæc centum regio quondam inclyta Re-
Et Jovis, & ſummi prima incunabula Regis, [gnis;
En fugit ad lævam, & quanto procul æquore diſtat
Maxima Alexandri magno de nomine ſedes?

Hæc Hellas! famoſa Corynthus, Epirus, Athenæ?
Provehimur, ſocii, hic Heros, jam Scylla Charybdis
Intonat, & magnis reſonat latratibus æquor,
Eliſæ hic undæ, variuſque reciprocat æſtus,
Hæ tantæ peſtes, his horret fabula monſtris.
Fabula! quid vanis poſſint portenta figuris?
Cantatæ hinc ollæ fumant, hinc maxima ridet
Parthenope, reliquas inter non lætior Urbes
Eminet, huic totum indulſit Natura favorem,
Ars etiam vicit Naturam! hæc æquora, portus,
Proſpectus, maris Imperium, viridaria, colles.
Directæque domus, plateæque, palatia, & arces,
Spiritus, & quantus populorum? & gloria? & ardor.
Jamque altæ apparent ripæ, jam turbidus æquor
Influit, & magno Tyberis confunditur æſtu.
Conſiſtit claſſis, verſæque ad littora proræ,
Injecti pontes, ripàque exſcenditur omni.
Perſinam prior educit Liladamus, & Aga
Subſequitur, lecti Comites, junctæque puellæ,
Confuſi Turcis Rhodij, jam proxima fervent
Littora, jam plenis reſonant feſta omnia buccis.
Miſerat Auſoniam jam tum Polemarchus ad Urbem,
Imploratque aditus faciles, patremque veretur
Auſonium, & ſacris jam tum parat oſcula plantis.
Septeni exiliunt colles, properatque juventus,
Urget honor, juvat ire, & totam effundere Romam.
Jam purum ducunt Solem Reginæ, puellæ,
Ipſe Ibrahim, Rhodiique, & vivo in gramine ludunt.
Inſinuant ripæ, & textis umbracula ſylvis.
Ecce quieſcenti Liladamo obrepit inanis
Morpheus, & variis ludit levis umbra figuris.
Apparet Glauco Tyberis velatus amictu

Turbidus , & multo curarum fluctuat æſtu.
Juncea texta caput cingunt , ſimul inſidet urnæ
Anxius , inverſa fluvius deſpumat ab Urna,
Flavaque per madidos decurrit carbaſus artus.
Et tandem ; quæſitus ades, Polemarche, ſed adſis
Nunc tandem , & magnis , Heros , occurre periclis.
Neſcio quid fatale tumet , fœda horrida, tetra,
Et multo video ſtagnantem funere Romam:
Et me Roma urit ! nil portis Annibal inſtans.
Nil furor hìc , Alarice , tuus : majora paveſco,
Pluraque, nec tantis mihi fas ſuccurrere damnis.
Tu potes, & Polemarche , velis , tibi gloria, virtus,
Robur, & Heroæ prudentia , fama, ſenectæ.
Eſt aliquid potuiſſe olim ſuccurrere Romæ !
Dixerat , atque imis fugiens caput abdidit undis.
Nec minùs obſcura ſurgens Amaryllis ab umbra
Aſtitit , & lenes timido dabat ore querelas.
O Magne,ô Victor, facilem huc precor adjice mentẽ:
Non ego jam vanos vana illa Amaryllis honores,
Æternos ſpirans faſtos, æquataque Cœlo
Culmina, ſed magni melior jam filia Petri,
Nec nullos ſenſi ſacri Baptiſmatis amnes
Oſtendenſque Crucem,pendenſque ad pectora,ſignum
Hoc Crucis , hoc inſigne meum eſt, mea ſumma poteſtas.
Collibus errantem Paſtor Sylveſter ab altis
Reppetit , & ſacrà docuit conſiſtere caulà.
Non queror immanes Getas, Gothoſvè ſuperbos.
Non patriæ alternos enſes , & mutua campo
Funera , commiſſaſvè Aquilas, Capitolia ab alto
Vertice,nutantem non uno à Cæſare mundum.
Venturas jam nunc tantùm , queror, optima , clades.
Quam potes , affer opem , Princeps , nec longa ſuperſunt

Tempora, venturas ſimul auguror, horreo ſtrages.
Heroas decet, & Rhodios occurrere damnis.
Magnæ non uſquam pigeat ſuccurrere Romæ!
Sic ait, & primis rurſus ſe reddidit umbris.
Evigilat Princeps; vigilanti audita recurſant
Omnia, nec vanis ludi ſe credidit umbris.
Umbris pondus ineſt! & habent quoque ſomnia pondus!
Quanquam agitat ſecum; damna hæc extrema revolvit;
Quid tandem hoc fatale? tumens? quidvè omnium egenus,
Exul, inops poſſim! ſedem, tutumvè requiro
Perfugium, & magnæ jubeor ſuccurrere Romæ!
Pandent ſe fata, & vires, animoſque juvabunt.
At jam Roma omnis, Romàque effuſa juventus
Approperat: mittunt Patres, pater ipſe Latinus
Miſerat, & lætam Liladamum invitat ad Urbem.
Effuſi ad luxum Proceres, cumulataque paſſim
Servitia, atque novo latè fulgentia cultu.
Excitæ accelerant paſſim, incurruntque quadrigæ;
Curribus impingunt currus; micat undique pubes;
Confertæque viæ paſſim, anguſtique meatus;
Effuſæ ad vicos Matres, puerique, puellæ,
Et ſtrepit, & pulchro fremit omnis Roma tumultu.
Legati occurrunt Patres, magnumque ſalutant
Heroem, propriumque jubent conſcendere currum.
Bis ſenæ crepuère tubæ, præeuntque, reguntque;
Ingens his cultus, phaleræque, inſignia longis
Suſpenſa è Lituis, Rodiæque inſignia gentis,
Bis centum lentant Muli, gravibuſque morantur
Paſſibus, & certo tardans cadit ungula plauſu,
Inſtratæ veſtes ſuper, effuſique tapetes,
Stemmata, & argento perfuſæ, auroque figuræ.
Attollunt capita, atque elato vertice tendunt,
Inſtrati totidem Alipedes, oſtroque ſuperbi.

Inſtructi ad pugnam, & magnis ſeſſoribus apti,
Et micat, & latum ſaliens ferit ungula campum.
Lecticæ ſubeunt vacuæ, vacuæque quadrigæ
Erepti hinc Turcis Itali, tranſtriſque redempti
Chriſtiadæ, excuſſi tollunt immania ferri
Pondera, & effractas Rhodio aſſertore catenas.
Hinc vincti contrà Turcæ, captivaque turba.
It longum vicis agmen, frendetque, gemitque,
Detumuitque altis ſpirans Janizarus auſis,
Infractus tamen uſque Ibrahim, torvumque ſuperbus,
Hunc bini ſtipant Equites, circumſpicit omnem
Hinc atque hinc turbam, fon es, palatia, & arces,
Urbemque, & tantas populis fluitantibus undas.
Memphitico partim cultu, Græcoque puellæ,
Perſinæ Comites, propriæ & vexere quadrigæ.
Ipſa ſedet ſola, & pulchrum vel capta triumphum
Inſtruit, hanc propriæ pariter traxere quadrigæ.
Spectari, ſpectare pudet, vix Roma videtur!
Innocuam populus turbam miratur, amatque,
Fortunam dolet, & caſus miſeratur acerbos.
Romani demùm Proceres, effuſaque circùm
Servitia, hi cultu, tituliſque inſignibus omnes,
Urſinique micant latè, latéque Columnæ
Hàc tandem unanimes pompà, Comiteſque, Savelli:
Torquatique alii, pendetque ad pectora Vellus.
Inſtructi rursùm alipedes, phaleriſque decori,
Flocculus ad crines vagus, alto in vertice criſtæ,
Aurea fræna micant: ſpumans ex morſibus aurum,
Hos vel Parthenope, vel miſit Iberia, magno
Fœta parens olim Boreà, Zephiriſque ſecundis,
Seſſorem quoque ſentit equus, & ſeſſor Ephœbus.
Biſdeni præſtant Juvenes, Magnoque Magiſtro
Aſſeclæ, & inſignis, lectoque è ſanguine pubes,
Heroum ſoboles, Rhodiæ ſpes altera gentis.

Legati

Legati ceſſant Patres, Comiteſque Magiſtro
Additi, & unà omnes pariter ſubjere quadrigâ.
Jam micat, & turbam Rhodius ſupereminet omnem,
Cæſareo inſignis cultu, teloque coruſcans
Uſque à cæde recens, ſigniſque decorus honeſtis.
Heroem obſervant populi, fortemque ſenectam,
Vulnera, & inſcriptis latè ora informia plagis.
Hæc virtus, meritum hoc; variæ argumenta palæſtræ.
Grandior, & pulchrò ſpirat de vulnere virtus.
Innumeræ, effuſæque ruunt poſt terga quadrigæ,
Et longum ſequitur multis ex millibus agmen.
Hinc refluæ exundant turbæ, &, comitantur euntes
Hoc illò elapſæ vico, & prævertere tentant
Auguſtum, & meta eſt Petri de nomine Templum.
Hinc atque hinc diviſæ acies; primi indè redempti
Chriſtiadæ, hinc vincti Turcæ; hinc Regina, puellæ;
Indè Ibrahim, propiuſque ſedere, aſſiſtere juſſi.
Hìc lecti Proceres in equis, ſtipantur Ephœbi,
Ornantque, & lætam ſervant juncto agmine pompam.
Expectant patres ſimul, expectatque Latinus
Ipſe pater, triplici radiat diademate vertex;
Corpus palla tegit, crebris ſacra planta ſmaragdis
Emicat; inſedit Majeſtas; Enthea toto
Vis animo, & multos ſpirantes Numine vultus.
Jam pedes & miſſo curru, turbâque remotâ
Extremo è vico ſolium Polemarchus ad altum
Contendit, ſummoque ardet procumbere Patri;
Conſcenditque gradus, ſacriſque adrepere plantis
Incipit; aſſurgit Paſtor, collumque reclinans,
Atque ultrò amplexus charo dabat oſcula nato.
Volvitur iſte ſolo ſacris longa oſcula plantis
Ingerit, & charum teſtatur honore parentem.
Prorumpunt Patribus lachrymæ, ferit æthera plauſus,
Tum Rhodius, victum tandem, Pater optime, pulſum

Excipe, præſidium miſeris, tutela piorum
Optima, tu Rhodiis, tu magnæ accurre ruinæ.
At Paſtor, ſerva ingentes, fili inclyte, ſenſus,
Ingenteſque animos: non uſquam regia virtus
Vincitur, & veſtro pronus ſuccurro labori.
Succedunt Templo, ſummaſque exſolvere grates
Inſtituunt, ſequitur pariter Regina, puellæ,
Affectuſque Ibrahim, ſpectant, laudantque precantes,
Maximaque attonitos habet admiratio ſenſus.
Hinc Vaticanas Liladamo deſtinat ædes
Paſtor, & affectat magni ſoror æmula Patris
Perſinam, & ſocias ſecum tenuiſſe puellas.
Communes Rhodiis Ibrahim Janizarus ædes
Occupat, hic carcer captivo, hæ carceris umbræ!
Heſperus occiduas jam tum ſignaverat horas,
Accumulat plauſus Roma, inſtauratque triumphos.
Collucent ignes paſſim, funalia noctem
Vicère, & ſparſis ardent palatia ceris,
Deſcriptæque Cruces latè, & hodiique colores,
Atque extructa ſuper Liladamæ inſignia gentis.
Hinc aliæ erumpunt aliæque per aëra flammæ,
Mox plures, toto demùm Seges ignea Cœlo,
a Mille volant per inane faces, conſpergitur æther
Ignibus, & ſparſæ recidunt, languentque favillæ.
Horrendum tormenta ſonant, fremit Aelia moles,
Septeni applaudunt colles, Tybris exilit undis,
Inſonuère Alpes, reſponſat plauſibus Aemus.
Vix longi ceſſant plauſus, jam prona ſoporem
Sydera, creſcentemque monent labentia noctem.
Sola ſedet, nullamque capit Perſina quietem,
Multa quoque incurrit ſpecies, multuſque recurſat
Urbis honos, non vincla premunt, non cōpede vincti
Ægram urunt Turcæ: en victi, captique triumphum

a *Girandola*.

Ducimus, & tantos curat vel victor honores!
Sed tamen ô Memphis fortis Solymane! Biſantum!
Inclinat tandem, tumidis obrepit ocellis
Morpheus, & teneros blandus ſopor attinet artus,
At vigiles alto mordent ſub pectore curæ.
Adfuit in ſomnis ſpecie pulcherrima Virgo,
Qualem Roma olim, qualem nec Græcia felix
Extulerat, nihil hic Zeuxis, nil doctus Appelles
Luſit, & huic totum Natura indulſit amorem,
Et ſuper æthereum Deus ipſe inſperſerat auram.
Multus ineſt oculis decor, huic frons regia, cervix
Erecta, & fuſus ſerpit per colla lapillus,
Floreus intexto ſubnectit circulus auro.
Dextram palma ornat, fert Agnum læva, cicatrix
Collo hæret, tingitque nives, roſeumque decorem
Addidit, atque omnem vincit plaga ipſa Pyropum.
Heu quantus! furiarum æſtus, quantuſque Cupido!
Unam omnes arſere olim, ſponſum arſerat unum
Sponſa! proci centum, centum incurrere prophani.
Totos, qui ſponſam primus ſibi junxit, amores
Legerat, ille habuit ſemper, ſervatque per ævum.
Atque hæc ſubridens, puràque ſerenior aurà,
Illa ego, quam toties equidem mirata legendo
Quæſiſti, noſtros optaſti cernere vultus,
Huc ades, & dictis facilem tantùm adjice mentem,
Tu mihi cara ſoror, dixit, mea candida Perſis.
Naufragium tibi portus erit, Deus ipſe faventes
Immiſit pro te Rhodios, Deus æthere ab alto
Te vocat, & ſacræ properat tranſcribere genti.
Mitte iſtos, mea chara, libros, vanumque Prophetem,
Caſtos, & Ritus, caſtam, ſoror, indue Legem,
Et melior vindex Chriſtus, meliorque Prophetes!
Pulchrior, & quanto Perſis mea, pulchrior olim,
Omnes cum vivæ ſacri Baptiſmatis undæ

Sordes eluerint ? puro tu purior auro
Quantos quanta feres ſponſi melioris amores ?
Nunc ignota, loquor tibi, Perſis, notior olim,
Agnoſceſque, meas cùm fortè inſpexeris aras,
Tu latè obſerva, atque iſtos dignoſcito vultus.
Atque ego Virgo Agnes populis ſat nota Latinis,
Dixerat, & tenues ſubitò conceſſit in auras.
Evigilat Regina, & paſcunt ſomnia mentem.
Et jam multa dies totum conſperſerat orbem,
Inviſit Reginam Ibrahim : magniſque frequentat
Obſequiis, quid tandem Ibrahim ? me grandia terrent
Somnia, nec facilem traxi ſatis anxia noctem.
Neſciò quâ vincti luduntur imagine ſenſus ?
Tu mihi tu præſens augur, viſumque retractat.
Horruit hìc Ibrahim, dudumque exterritus hæret,
Et demùm, magnis trahimur, Regina, figuris.
Ipſe quoque, & grandem paſſus ſub imagine formam,
Nec ſcio, quid tantis jubeant inſomnia viſis.
Armatus Princeps vultu, galeâque ſuperbus
Aſtitit, enſe ferox, thorace indutus aheno,
Cæſus vulneribus, longiſque exercitus armis,
Mortali major certè, pleniſque triumphis,
Nec beat ætheros mortalis gloria vultus!
Atque ego militiæ ductor, veſtriſque triumphis
Aſſuetus, dixit, major, poſt gloria vexit,
Elatumque dedit melioribus ire quadrigis,
Et ſuper æthereos currum deponere colles.
Ipſe quoque, & mortem paſſus, ludenſque, lubenſque,
Et grandi oſtendit confoſſum vulnere pectus:
Pro Christò mortem paſſus, duce, & auſpice Chriſto.
Nec vano fortem decuit procumbere Morti,
Fictilibus dare thura Diis, juvitque cruentæ,
Antè neci, duro potiùs ſuccumbere ferro !
Tu quoque, tu magnos jamnunc, age, concipe ſenſus

Chare Ibrahim, majorque manet victoria, major
Gloria, & æternus ſacra pro lege triumphus
Chriſtiadum de gente ſatus, turpiſque Prophetæ
Aſſecla, veſanos Ibrahim, compeſce furores,
Et Rhodios Equites, Rhodiumque imitare Magiſtrũ,
Patria te juvit pietas, cùm perfidus olim
Te raperet Turcus, magniſque educeret armis,
Et jam primo ires tenuis Janizarus ævo.
Te commendabat genitor, multuſque gemebat
Orabatque, frequens, ne te, quicumque vocaret
Curſus, & extremo fureret Fortuna periclo,
Odryſio, ne te paterer ſuccumbere fato,
Atque ego Mauritius; tu tali & nomine dictus:
At ſpurcum Vatem, ritus jam mitte prophanos;
Bellaque tu Chriſti bella; Rhodiiſque ſecundis
Legemque Auſoniam, Chriſtumque fatere Magiſtrum,
Viſa manet ſpecies, & tangunt ſomnia mentem,
Fatale hìc aliquid! nec ſemper ſomnia ludunt!
Certis temporibus Patres, certiſque diebus
Conveniunt, Latiuſque Pater: quos inclyta mittit
Gallia, quos mittit lectos Hiſpania Patres;
Hìc quoque Germani latè, Venetique, Poloni,
Et quos magna vehit magnorum fertilis olim
Auſonia Heroum; poſitos duplici agmine Patres
Supremum his dantem mores, & juſſa, Parentem.
His labor ingentis partiri grandia Romæ
Munera, fulgentes meritis diſpergere vittas,
Optima diſcordes revocare ad fœdera Reges;
Bellis obſtare, & magnas componere paces.
Externos populos, vaſtas attendere terras,
Collapſos mores, ſacri mala germina campi;
Pulchros Heroum ſancta pro Lege labores;
Hæreſeon portenta, & magnæ fulmina dextræ.
Quid ferat exultans Mahomet? quid perfidus Afer?

Quid Japon? & uaſtus Peruanis montibus erro?
Quid bonus Algonkin? quid ſævis triſtior hydris
Hyrrocus? aſſurgenſque Kebec, felicia Chriſti
Germina, & excultis blandum pubentia ſpinis?
Quæ ſperandæ olim per teſqua horrentia meſſes?
His labor, his partes animum verſare per omnes,
Orbem complecti, & gemino ſuccurrere mundo.
Huc ergò Rhodius Princeps, ſtipante catervà;
Ducuntque effuſi Proceres; hic conſtitit ingens,
Mutato inſignis cultu, caniſque verendus
Inclinat Patri, mediaque reſedit in aula.
Conticuêre Patres, Patribus ſic ille locutus.
Famoſo in luctu, tanti poſt funera belli
Solemnes vobis tamen uſque exſolvere, Patres,
Addecet, æternaſque tibi, Pater optime grates,
Auxilium à vobis præſens, promptaſque triremes
Vidimus; atque utinam paribus jurata coiſſent
Agmina ſubſidiis, Regeſque in bella venirent!
Staret chara Rhodus, forſan Rhodus alta maneres!
Nec tantis ires hodie, Solymane, triumphis!
Nec certè Rhodiis animus, nec Martia virtus
Defuerit; teſtor cineres, & crebra meorum
Funera, nos nullis belli ceſſiſſe periclis;
Fortè nec huic tenui multùm parſiſſe ſenectæ.
Jamque ea nec deſit virtus, non ſpiritus, ardor,
Non artes, roburve, Rhodon fas nunc quoque Turcis
Forſitan eripere, acceptamque refundere cladem.
Longum eſt conſilium; neque tu Pater optime, neſcis;
Hoc ipſi diſcent Patres, Superique ſecundent!
Intereà certà liceat conſiſtere terrà,
Colligere errantes ſocios, legeſque fluentes
Stringere, dum totam liceat componere gentem,
Atque novum auxilium junctis urgere maniplis.
Dixerat; applaudunt Patres, lætuſque ſuſurrus

Exiit; at ſolio Paſtor ſic rurſus ab alto.
Heu quantum inſtauras, Fili, miſerande dolorem?
Hiccinè veſter honos, Rhodii, tantique ſuperſtes
Nominis, & tantis celeberrima gloria factis?
Extorres, Rhodioſque meos, charumque Magiſtrum
Aſpicio? & grandes veniunt pro vocibus undæ
At quanta Europæ labes! & quanta Latinis,
Sed quanta Italiæ! quanta heu cuſtodia Romæ!
Quanta Rhodus cadis! hoc Superi, voluiſtis, & iſtas
Crimina Chriſtiadùm meruère ingentia pœnas!
Grandius, atque utinam nuper, Liladame, liceret
Miſiſſe auxilium, totamque effundere Romam!
Improba diverſos egit diſcordia Reges,
Publica privatis ceſſerunt commoda lucris!
At Superi meliora olim! vos denique pacem
Mittite, disjunctos revocate ad fœdera Reges,
Et juſtam Turcis cum fœnore reddite ſortem!
Intereà certà liceat conſiſtere terrà,
Feſſos hìc Equites, longos ſolare labores.
Elige, Roma tua eſt, promptumque Viterbium, & om-
Thuſcia; tu noſtris etiam frons pròxima terris, [nis
Tu Latio demùm, & noſtræ cuſtodia Romæ;
Tu Fidei pugil. & noſtri tu Gloria ſæcli!
Quod ſupereſt, alias promitto ad fœdera curas,
Reges adduco, propriam tibi ſpondeo claſſem,
Te tua ſoletur Virtus, te Gloria, Nomen;
Tu Fidei pugil, & noſtri jam Glotia ſæcli! [bores;
Nos magnam audiimus pugnam, Rhodioſque la-
Verùm age, & auditam Patribus, Polemarche, revolve
Hiſtoriam, proprios juvat à te ediſcere caſus.
Colligit hìc ſe ſe Rhodius, rurſumque ſalutans,
Et longam revocans ſeriem, fera prœlia, finem;
Æſtuat, & vario tandem ſic ore recenſet.
Ergó iterum revocare Rhodon, triſteſque ruinas

Eruere, & longum decet inſtaurare dolorem!
Pareo; juſſiſtis Patres, Pater optime cogis.
Eſt fatum in rebus, nec ſemper Sydera fallunt!
Monſtraque venturas ſignant prænuncia clades.
Vix primùm Rhodias properabam electus ad oras,
Quatuor invectus ratibus; tum maxima in ipſis
Carraca; impingit Ponti ratis una, Viennæ.
Diſſilit, & laceræ fluitant per littora partes,
Nautaque vix rapidis, vix remex, exiit undis.
Huc, ubi felices parat alma Nicæa receſſus,
Curſus erat, Cœlo fulgebant aſtra ſereno;
Excutitur Cœlo fulmen, latamque vorabat
Carracam; & triſtes ſerpunt per viſcera flammæ:
Uſque ſubit proræ cameram, tecto incidit ignis;
Integra tum reſtat vagina, abſumitur enſis;
Notaque per triſtes tendebam ad littora caſus.
Grandia voluebat Solyman; hunc ſpiritus, Ardor
Impulit, ingenteſque animi; magna umbra Selimi
Inſomnem exagitat, Patriæ quoque gloria gentis.
Et ſocii, & claſſes, arma, & ſuper arma, juventus
Martia, & indomito ſpirans in robore Virtus.
Hunc quoque Belgradum infelix, capta Alba, furen-
Uſque agit, & juges urgent ad prœlia curæ, [tem
Victorem incœpto juvat incubuiſſe triumpho,
Extremamque olim Francis intendere cladem. [ſtat
Reſtabat Rhodus! atque Rhodum ſuccumbere præ-
Hæc magna, hæc fortis medio ſedet Inſula ponto;
Ægyptum, Syriamque inter; totieſque queruntur
Hoc pridem implicitæ ſcopulo, captæve triremes,
Euboia, & Lesbus, Caramannia, Chalcis, Achæus,
Regnaque; & abductas plorantia littora prædas.
Hoc monet, hoc moriens mandat Pater ipſe Selimus;
Arcanæ hoc tabulæ; arcani myſteria regni.
Terrebat tamen ipſa Rhodus, terrebat Equeſtris

Militia, & Rhodiæ non ultima gloria gentis.
Atque inſtant Proceres ſimul, impelluntque labantem
Muſtapha, Curtogolus, Turcis, ingentia pridem
Nomina; Baſſa ille; æternis ferus iſte Pyrata
Inſidiis, juvat ire, Rhodumque evertere bello;
Huc quoque diſcordes Regum, vetereſque querelæ
Conſpirant; propriis res cedit publica lucris!
Nil Cæſar, Galluſvè poteſt, tu ſola favebas
Roma, ſed innumeris quid ſola, heu! Roma Gelonis?
Diſſimulat tamen, & famam ſpargebat inanem,
Et modò ſpectari Cyprum, modo littora longè
Appula, ſpectari magnam ſuper omnia Romam,
Longis huc gradibus, lentis properare ruinis,
Ipſam etiam pacem offerre, atque ingentia belli
Fœdera, nec noſtro indignum ſe credere nexu,
Non nullis auctum ſpoliis, palmiſque ſuperbum.
Hebræus fuit infami quoque nomine Judas,
Multiplici ſolers ſtudio, ſed, & arte medendi
Eximius, Rhodiis carò Primoribus artem
Vendidit, explorans latè, atque audita revelans
Concilia: infirmum rupto fortè aggere vallum
Exciderat, caſum Solymano ſcribit, & artem,
Rupto, ſi properet, fas demùm irrumpere vallo,
Acceleret, tacitæque ſilent commercia fraudis,
Scire ac neſciri gaudet, fallitque vagando.
Impius accedit, longoque ignobilis ævo,
Perſidus ipſe Amaral! quid non mortalia cogit
Pectora vanus Honor? non illum Gloria gentis
Propria non flexit, propriæ non Gloria ſtirpis.
Vendiderat ſeſe Turcis; magnoque dolori
Cauſa levis: primos illi CONVENTUS honores
Diſtulerat; ſpretæ manet alta injuria famæ!
Me certè ignarum legit, abſentemque Magiſtrum
Conſeſſus, Rhodus ipſa petit; poteratque ſenectæ

Parcere, nec miſeram urgerent hæc fata ſenectam !
 Surda ille interea ſolers commercia nectit,
Et multà fraudem, multà tegit arte dolorem.
Huic ſervus quoque Turca fuit, verſutus, & ardens,
Turbidus; hunc vinclis ſimulans ſinit ire ſolutis,
Libertate frui, & certam conquirere ſummam.
Hàc ergò ſpecie, notam ſubit ille Biſantum,
Deſcriptamque gerit Rhodon , adſcriptaſque triremes,
Et portum, & muros, & propugnacula, turres;
Quæ Cereris tandem, quæ Bacchi munera, furnos,
Piſtrina, eximios Equites, & militem, & arma,
Et nunerum, & focios, vireſque, animoſque, timores;
Accelerent, ruptis fas demùm irrumpere vallis.
 Crebeſcit fama interea, claſſemque parari,
Electamque aciem, tormenta, & pulverem, & ollas ;
Spectare hæc Rhodios, magnumque inſurgere bellum.
 Elevat hæc Amaral paſſim , vanoſque pavores
Exprobrat, & falſæ toties mendacia famæ.
 Jam ſatis oppreſſamque Rhodum , exhauſtumque fremebat
Theſaurum, impenſis etiam quid inanibus ultrò
Effundi? turbari urbem , fingique labores ;
Plenas accidi vera olim ad prœlia vires.
Progredior ; nec jam rumor fuit ante ſalutem.
 Ocyùs incumboque operi, ſpargoque laborem :
Arvernum inſtauro vallum; ſimul uſque profundas
Purgamus foſſas, & cingimus aggere muros.
Et regit hos BRITO, regit hos NUERESQUE, labores,
Luſiades, Galluſque Equites; pars maxima ſervi
Inſudant Turcæ ; furni, piſtrina parantur,
Perfugium externis ; ſedes, & tecta colonis.
 Tentamus veteres ſocios, largumque rogamus
Auxilium; nulla in Gallo, vel Cæſare ſpes eſt !

Exagitatque ipſos Equites, violentaque turbat
Seditio; vano prætendit damna dolori
Italus, & ſummum vocat, imploratque Parentem.
Iraſcor; præſens retinet, prohibetque periclum;
An fugiſſe darent? venienti cedere Turcæ,
Obtendiſſe fugæ lucrum, damnumque pavori?
Vadant, qui metuunt, reſtent, qui vincere norunt.
Scilicet erubuere; hoſtes, atque arma requirunt.
Implorant veniam; certa indè in fata ruebant.
Venerat Orator, pacemque, & magna canebat
Fœdera; bella ciet tamen, exploratque vagandò
Annonam, & ſocios, turres, portuſque, Rhodumque;
Quis ſociis animus, quæ ſit fiducia belli;
Solvere mox portu juſſus res ipſe Tyrannus
Juſſus habere ſuas, fraudes, & facta patere
Improba; conſtantem ſperet, fortemque juventam,
Frumenti, vinique ingens acceſitur omni
E ripa numerus, plenamque infertur in Urbem,
Perfidus obſtat adhuc Amaral, majoraque ſiſtit
Commoda: Delectos ſocios, hoc nomine, Gripſos,
Forteſque inducit Boſius, quæcumque trahatur
Obſidio, in totum res bellica ſufficit annum,
Annona, & pulvis, ſuffartæ ſulphure tædæ;
Exhauſit tamen antè diem furor, impetus, hoſtis
Immenſus, pugnæ æternæ, longique labores.
Conveniunt diſperſi Equites, reduceſque pyratæ,
Attentæ ſpoliis puppes; properatus ab omni
Littore, & ad ſacrum concurritur undique bellum.
Tempus erat, tumidis quo parcunt flatibus Euri,
Et molles ſpirant Zephyri, tractabile cœlum,
Mitius, & poſitus lenteſcit fluctibus æquor,
Sparſa undant latè vexilla; altiſque coronæ
Puppibus impoſitæ; ſtat certo ſolvere ſigno,
Tendere, & extremam Rhodiis properare ruinam.

Vires inſpicio, Rhodias quoque cenſeo turmas.
Apparet multo numeroſa Provincia luxu,
Arragon, & Caſtella, Navarra, Arvernia denſos
Invictoſque citant Equites, Germania ? fortis
Luſias, & veros citat Anglia magna Leones,
Italiæ & veteres ſpirans quoque Roma Camillos;
Inclyta Parthenope, pulchroque aſſueta labori
Græcia, diſtinctis ibat varia Inſula ſignis,
Primores Rhodii, Cives, libata juventus.
Externi mox indè equites, facileſque ſequuntur,
Centum nobilibus, & multo robore præſtant
Ayala, Coppones; agit & Fraiſnæus ovantes
Bis centnm ſocios, claris Fornarius armis
Arduus; & lecto noſter Titevila maniplo,
Plus centum latè inſtructos Bonaldus agebat,
Et fortes Gripſos Boſius, ſocioſque fideles.
Millia quinque virûm, lecti de millibus iſtis
Plus ſexcenti Equites: foſſas, opera ipſa coloni
Verſabant tantùm, vectabant pondera ſervi.
Eſt locus à portu pauló profundior; illic
Abdiderant ſeſe Turcæ; cauſamque, viroſque
Mittitur exploratum Ixus, non dignior alter
A tabulis fuit Interpres; rebuſque gerendis
Optimus, his notus quondam, ipſe hos noverat omnes.
Mercator Lembi Princeps, Dux omnibus Aly.
Ipſe invitat Aly, præſentem fingit amicum,
Viſere, poſſe loqui; juvat ire, obſeſque petitus
Traditur: Hic Aly mutato pectore, vultu,
Et magnâ exultans prædâ dat carbaſa ventis,
Ixumque abduxit, Solymano traditur Ixus;
Torturæ addictus miſer, invictuſque manebat,
Rem ſimul amplificans Rhodiam, Rhodioſque labores,
Et numerum, & vires, animos, lectamque juventam,

Munus cuique ſuum, ſua laus, & gloria certe eſt,
Quatuor electi ex primis Amaralque, Cluyſque,
Turcoplier, Morgut, geminam ſibi quiſque tuendam
Aſſumpſit gentem, duo propugnacula; linguas
Dixerunt veteres, Amaral Germania demùm
Obtigit, atque novo inſtaurata Arvernia vallo.
Anglia Turcoplier, partim & Germania; Morgut
Italia, & multâ celebrata Provincia turbâ.
Gallia tota Cluys, ſimul, & Caſtella, catervam
Secum habet exemptam Pomerol; quôcumque vocet res;
Auxilium ut præſens ferat, & latè omnibus adſit.
Cuique ſua eſt ſtatio; ſtationes gentibus octo,
Cuique ſuus genti, & ſtationi Tutor, & Auſpex
Ricardus, Rogger, San-Symon, Barberan, Emarc,
Hernandes, Solier, Valdenner, & Anglus Oaxon.
Quinque itidem conſiſtunt propugnacula; gentes
Hæc variè appellant variæ, variique gubernant.
Germanum Meſnil regit, Huſius Anglicum; Iberum
Scarrerins, Francum ſimili virtute Lyoncel,
Andelot Italicum pariter; quod ſacra veretur
Relligio vexillum, hoc accipit, atque tuetur
Grolleus; inſignem pendentis ab arbore Chriſti
Effigiem, Auſonij domum immortale Parentis,
Ipſe nepos Titevilla gerit, propriumque Magiſtri
Mazellus, noſtrumque; ſtipant hunc agmine lecto
Centum homines, noſtramque notant Inſignia turmam.

Venerat à Turcis, tacitiſque obrepſerat umbris
Miſſa ratis, fumumque procul tollebat, & ignem,
Mittitur exploratum; adituſque vetatur; at Ixus
Uſque ſubit; juncto vibratur epiſtola ſaxo;
Hæc Solyman: dedat ſeſe Rhodus; exeat ultrò,
Qui volet, aut patrio pergat convivere ritu.

Magna manent, patriam quiſquis non exeat Urbem.
Plura etiam, noſtris quicumque acceſſerit armis.
Juſſaque ni Rhodii faxint, extrema minatur
Omnia, disjectas turres, æquandaque campo
Mœnia, detonſos Equites, lateque paratum
Servitium, & ſummas irati pectoris iras.
Ventoſos Solymani apices, & grandia verba
Deſpicio; excidium villis, hortiſque ruinam
Edico: collectam Urbi, valliſque ſtruendis
Materiem induco; præſtabat, & utile pulchro.
Profuit & puros lino corrumpere fontes;
Agreſtes mando latè, excipioque colonos.
Jam primæ apparent acies, jam prima ferebant
Exitia; intremuit vulgus, lateque fremebat,
Procedo; totaque ultro ſpatiabar in Urbe;
Nil metuens, metuiſſe vetans; de more frequentem
Ire volo Templis populum; longo agmine Myſtæ,
Vulguſque, & Miles, Proceres, Equiteſque, Magiſter;
Procedunt cultu proprio, & conſueta vovebant,
Tympana crebra ſonant, ſimul æra ſonantia; magnum
Effertur ſignum, & variis undantia pinnis
Vexilla, inſtantique decet proludere bello
Juſſi omnes ſervare gradum, & conſiſtere caſtris;
Apparent aliæ atque aliæ; ſtantque ordine puppes;
Incipit obſidio, longum & memorabile bellum.

Finis Libri Octavi.

ARGUMENTUM.

Numerus hoſtium : velitatio. Suggeſtus pro tormentis. Novæ Turcis copiæ adveniunt. Martinnengus ite Rhodiis, magno à ſuis periculo. Capiti Turcæ ſtatum obſidionis ex alta turri oſtendunt, & deſcribunt. Turcæ deſperant ab initio, Illos confirmat Solymanus adveniens foſſas, & tormenta diſponit. Tentat e ita: varia: In Germanos primum, & fruſtra: In turrim S. Nicolai; in Anglos, & Hiſpanos; caſus & periculum; In Provinciales & Italos: Servorum turma per errorem occiſa: Vbique labes, & Cuniculi: Ars Martinnengi. Inſultus ingens, & pugna; Turcæ cum ſtrage repulſi: In ſtationem Anglicam; in furias agitur Solyman: Perius ad ſuſtinendam famam, & gloriam Italos aggreditur, ſed magnâ ſuorum clade: Muſtapha, & Achmat conveniunt de communi, ſed viis diverſis aggreſſione ad ſtationem Anglicam, & Hiſpanicam ſimul, unoque tempore: proditio & pœna Hebræi: Muſtapha, & Achmat recedunt cum clade: Commune Baſſarum conſilium aggrediendi ex condicto totam urbem, præſertim Anglos, Hiſpanos, Gallos, & Italos: Perorat Liladamus ad ſuos in tanto periculo; Hinc aggreſſio vehemens, longa, & caſus varii. Receptui canit Solymanus: præ dolore Muſtaphami, & Perium ad mortem vocat; vix venia impetratur; ipſe interim caret publico: Proditio & defectio Albanorum. Rurſus nova ſpes Solymani: Novus impetus in eaſdem ſtationes ſimul Variæ artes: Proditio & pœna Amarali: Retuſi Turcæ: Literæ ad milites, & cives Rhodios à Solymano: Tentata Civium conſtantia:

Oratur apud Liladamum de deditione; huius reijcitur mentio; eadem oratio à Præſule, & Primoribus jam pænè cum tumultu populi. Dolor & obteſtatio Liladami. Pactum de deditione; Turcarum perfidia: Congreſſus Solymani, & Liladami: Victor ille urbem ſubit; hic vela dat cum ſuis. Totus hic liber pura eſt hiſtoria, ſine ullo fictionis ornamento.

LIBER IX.

Quadringentæ ibant puppes, immenſaque remorum
Agmina; jam nullum reſtat ſub puppibus æquor;
Sylvaque denſa patet, millenaque fluctuat arbor,
Tormentorum vis inſana, & machinæ, & ignes,
Inſtructus, pelleſque, & pingues ſulphure tædæ.
Millia bis centum, lectæ omni è littore turmæ
Sangiaci, atque Aſapes, totis Phlegetonte refuſo,
Et Ditem, & Furias reer erupiſſe barathris.
Mittimus ad populos, ad Reges mittimus omnes,
Qui pinguem latè inſtructum, qui certa referrent
Auxilia, obſeſſamque Rhodon, bellumque ſonarent,
Diſperſi ut coeant Equites, & caſtra ſequantur,
Anguſtos demum tentent irrumpere portus.
Regali migro ex aula, tenueſque Penates
Immigro, non magnæ, magnis tamen uſibus olim
Opportunæ ædes, alias neque jam inſtitit ipſe
Aubuſſon quondam, plures namque altera labes
Excepit ſtatio, aut majores pertulit iras.
Erumpunt Equites, neque jam conſiſtere fas eſt.
Incluſos ignes, & martius incitat ardor.
Corpora ſternuntur paſſim, Turcæque reſiſtunt
Attoniti, & numero certè non robore præſtant.
Impetus hic illic, par ſtrages, undique pulvis,
Telaque,

Telaque, fata, cruor: velites tamen uſque furentes
Contineo intereà; minus, & me Judice viſum.
Tot viles Turcarum animas, tot ſpargere vitas,
Unum quàm Rhodium, geminumvè amittere civem.
Dum redeunt noſtri, & redeuntes barbarus hoſtis
Inſequitur, denſuſque, furenſque, Hiſpanica ab alto
Anglicaque inſonuère ſimul tormenta, ruentes
Confertoſque agitant cuneos, & funera ſpargunt;
Scuta virûm, galeæque, & membra, & corpora reſtant.
Suggeſtum Turca attollit, tormentaque latè
Diſponit, geminoque intentat funera vallo.
Suggeſtum noſtri ex alto, tormentaque latè
Dejiciunt, ſolæ reſtant de more ruinæ.
Dum ſeſe ſubito pandit ſuggeſtus hiatu,
Arcanumque coquit tormentum immane vaporem;
Tum certo Rhodius librator dirigit ictu,
Infigit tormentum, & buccam complet hiantem;
Exhauritque animam atratam, ſpargitque metallum.
Ecce nova auxilia; & Turcis rurſum altera centum
Millia; Baliſtæ enormes, ignotaque pridem
Funera, nec tantis olim ſonat Ætna ruinis.
Nec nobis nullum auxilium; venit optimus, acer
Et meritò, atque lubens hunc nomino, Martinnengus;
Nobilis hic? charus Venetis; hunc extulit olim
Brixia, ſat nullis umquam Rhodus evehat auris;
Optimus ingenio, cingendis, atque tuendis
Urbibus excellens, murum circumdare vallo,
Ducere opus, magnos hoſti prætendere montes.
His curis fortè implicitum tum Creta tenebat
Majorum imperio; noſter dum vina, rateſque
Congerit hinc Boſius, videt, invitatque, labores
Ille ſimul Rhodios, Rhodiiſque laboribus olim
Æquales ſperat fructus, meritoſque triumphos:
Tangit amor laudis; Rhodon uſque attingere geſtit.

Oramus, veniamque orat; venia uſque negatur;
Eripuit ſeſe, & laudis ſuus abſtulit ardor; [tus;
Hinc dolor, hinc lacrhrymæ; totus fremit ecce Sena-
Fiſco addicta domus, propoſtaque mulcta, latentem
Qui celet; meritum contrà, qui prodat euntem.
Et celer inſequitur per & avia, & invia Prætor,
Forte vehebatur tenui fugitivus in alno;
Agnoſcit longè Prætorem, & Carbaſa vento
Eripit, auertit remos; latet ipſe reductum
Anxius ad ſcopulum; ſcopulo prætenditur herba,
Frondeſque, & viridis tenui de ceſpite frutex;
Ponè latet; lembo ſimilis, viridiſque coloris
Tenditur, & latè circum tegit extima pannus.
Fallitur, & properat Prætor; fugit ille latendo;
Et latuiſſe ſalus: mox vento carbaſa reddit,
Et Rhodiis tandem lætus ſublabitur oris.
Incidit offuſum in Turcam, centumque triremes;
Nox favet, & cæcas fallit vox græca triremes.
Ingreditur feſtam Rhodiis plaudentibus Urbem;
Palmari Cruce donatus, certuſque jubetur
Quicumque inciderit, primum expectare favorem,
Incubuitque operi, multamque exercuit artem,
Lætior haud Rhodiis, haud Turcis triſtior alter.
Fortè Rhodo exierat juvenum manus impigra, Tur-
Mentiti, tonſi crines, barbaſque retorti; [cas
Dum mala, & pepones, dum Cytria, Punica latè
Divendunt; captant auras, molleſque ſuſurros;
Pertæſos ſenſit primos, nutantia paſſim
Agmina, nec tanti palmam ſperare laboris;
Diſceſſumque, fugamque per avia, & aſpera tentant.
Atque trahebantur capti, manibuſque revinctis
Turcæ non viles, lætæ pars maxima fraudis,
Proque fuga pacti, pro libertate trahuntur
Uſque Rhodon, miſeroſque ſuus deluſerat error.

Rumores pariter, cumulataque murmura narrant.
Nec jam nulla fides! turrim tolluntur in altam;
Hinc muri, & portus patuere; hinc æquora, turmæ;
Dicere quid norint juſſi, quo more, locoque
Conſideant hoſtes, juſſi cuncta ordine pandunt.
Cernitis? hic agger, monſtrant, hæc cornua, valli
Ambitus; hic acies, ſuggeſtus, machinæ, & ignes,
Hic ſedet, hic Ducibus latè ſupereminet unus
Muſtapha; circumſtant Turcæ, & ſublimia nutant
Cornua, quà ſummum ſtatio tulit Anglica vallum;
Huc ferit, huc ardet, ſummas huc deſtinat iras.
Hic Perius, Baſſa hic Princeps, vallumque ſuperbus
Reſpicit Italicum, totaſque effundere vires (Mars,
Apparat; hoc belli, hoc famæ caput, hoc opus, hic
Inde Achomat, frendens Achomat, Janizarus Aga
hic,
Hiſpanum, Arvernumque ſimul molimine ſummo
Affectant, penituſque ardent diſrumpere vallum.
Hic Eglierbe Aſiæ Prætor, crebriſque ſuperbus
Inſidiis, ſibi magna tuum Provincia vallum
Deſtinat, huc oculos, animoſque, huc fulmina vertit.
Thracius hic Eglierbe alter, non impare bello,
Impare non virtute Antoni è nomine dictos
Cogitat, adverſos tentat, proprioſque reſervat;
Hic campus, ſeges hæc, hic ſummi fructus honoris.
Nempe ingens numerus, ſed uirtus debilis; olim
Deſperant, reditumque urgent, ſed Perius inſtat,
Acceleret greſſum ut Solymam, præſentia totos
Regia, componet Majeſtas Regia fluctus.
Hoc Othomam vel nomen habet! magnũ inſtar in illo!
Et verò curſum, furiis incenſus agebat
Nec jam æſtus capit ipſe ſuos, fremit undique pontus,
Concurſant puppes, & tympana, & æra, fragores
Undique, pars fremere, appulſo pars plaudere Regi;

Ingreditur: feſtis reſonant latè æquora ſignis,
Turmas ſtare jubet, veteres, primamque juventam,
Irruit in ſolium præceps, circumſpicit omnes,
Sanguineam volvens aciem, ſic denique rumpit.
Ergò ego tam vilem per me contundere gentem
Debui, & immenſos tardant pauca agmina Turcas?
Quin etiam fremitis? reditumque, fugamque paratis
Vos Veteres? vos Inſignes? vos magna, Muſulmam,
Nomina? quid ſperet? quid jam audeat iſta juventus,
Si fremitis Veteres! ubi gloria priſca, Labores,
Nomen, & illuſtres per tot diſcrimina Palmæ?
Hæccinè vos Amurath, Mahomet, Pater ipſe Selimus,
Hæcnè ego? vos iſtis fugere, & pallere Magiſtris?
Uſque adeonè ſtetit Rhodus? & gens tantula? inultus
Et Machomet, telis nuper, ſaniſque repulſus?
Extuderint Aſapes Rhodii, tenuemque triumphum
Ediderint? eſto, Virtus illa, aſpera Virtus
Tam citò, tam vanas robur diffluxit in auras?
Urgendum hinc ergò fuerat, caſtra ipſa petenda,
Rumpendum: & mediis properandum ad culmina fatis!
Chriſtiadum extorris pubes, tenuiſque juventus
Threicios medio in pelago, totumque Biſantum
Ludat, ſuſtineat? noſtri commercia Divan
Impedit, inſequitur Thraces, ſpoliiſque ſuperbæ
Vinctiſque Odryſiis toties redière triremes!
Jam quidquid circum eſt, aut noſtrum nomen adorat,
Aut jacet, aut metuit: reſtat Rhodus unica? ridet.
Non ſtabit, juro, bellarunt bella parentes,
Regnaque junxerunt Regnis, ego ſolus inermis?
Solus iners! aut Alba ſatis? geminum ipſe Selimus
En tulit Imperium, reliquus jam palluit orbis,
Sola ſtetit Rhodus, & ſtat! ſed gentem, Inſulam, & arces,
Et Rhodon, atque ipſam certum eſt convellere Romam.

Audetis tandem? tu magne Janizare, Peri,
Muſtapha, vos Spachii? rurſum nova nomina bello.
Atque nouum coram jam dicite Sacramentum,
Et parco! arma viri, ferte arma, hic hereo, pugno;
Dum cedat Rhodus, huc famamque, animamque profundo.
Extemplo rediere animi, tormenta fragorem
Inſtaurant triplici è ſuggeſtu, & fulmina miſcent
Marmoreoſque globos jactant, fartumque metallum
Pulvere, & infuſas ducente bitumine tædas.
Procedunt porrò, foſſiſque irrepere certant
Ne quidquam, erumpunt Rhodij, vaſtantque laborem.
Arvernam ſtationem inter, ſimul inter Iberam
Inſtaurant foſſas, & foſſas aggere vallant.
Magna etiam attollunt tormenta, adverſaque latè
Munimenta ruunt; neque jam conſiſtere fas eſt,
Diductæque patent labes, & hiatus hiulcis
Aggeribus, gravis hinc quoque noxa, & flumina, & ictus,
Internoſque petunt ſocios, vaſtantque maniplos.
Et jam ſquallentes urebat Syrius agros;
Excepit primam ſtatio Germanica peſtem
Debilior, crebra huc tormenta, huc fulmina tendunt,
At ſimul è variis jubeo concurrere vallis,
Fulmina fulminibus, flammaſque reponere flammis.
Suggeſti tandem piguit, mutataque belli
Forma, nec inſanos producere profuit ignes.
Et ne olim deſit, ſi fas, ad prœlia pulvis,
Bis ſeptem aſſiduè pinſendo pulvere fortes
Connituntur Equi, pedibuſque ardentia fingunt
Pabula, lecti urgent Equites, vigilantque periclo.
Vexabant aliam famoſo à nomine Turrim
Biſſenis hoſtes buccis, & grandibus ibant
Fulminibus, vaſtamque parant tormenta ruinam.

Sed jam ne frangi poſſint, metuantvè periclum,
Repere humi juſſit Solyman, ſolaſque per umbras
Explodi, pulviſque diu conſtrata tegebat
Inſperſus, latam faciunt conjuncta ruinam,
Arcanos panduntque artus, ſed grandior ultrà
Apparet rurſum moles, cuſtodia major.
Deſperat Solyman, tormentaque tollit, & omnem
Ipſe aliò effundit bilem, indomitumque furorem.
Hìc benè Caſtellanus Eques, laudemque meretur.
Anglica quà ſtatio, quà rurſum Hiſpanica longè
Eminet, incumbunt Turcæ, molimine ſummo
Bis ſeptem ſtant ſuggeſtus, diſpoſtaque latè
Tormenta, enormis tubus eſt, enormior ipſo
Oſque, moduſque tubo, vaſtis mora nulla procellis,
Et jam plus menſem triſtes ſonuère procellæ.
Jam novus agger abit, murus ſterit integer intùs;
Tormenta in foſſas ducunt, propiúſque revellunt
Hiſpanos latè vallos, faciliſque patebat
Aſcenſus, moneorque, adſum ſtatione ſub ipſa
Juxta Anglos ſedeo, quatuor Vetereſque Stratgos
Impono, ſocioſque Equites, forteſque, decemque
Cuique ſimul tribuo ſervos, fragor, undique terror.
Librator Turca interiit, gemuitque cadentem
Muſtapha, congemuit Solyman, fractiſque jacebat
Cruribus, ipſe etiam Roſtane, & Barberan eheu!
Fortis Eques, fato ſimiles conceditis uno.
Huic Oromades ſuccedit, & Arragon ultrò
Arduus, ille uno jam caſſus lumine Thraces
Torvus agit, largoque animas ferus immolat Orco.
Nec minus uſque tuum nutat Provincia vallum,
Uſque etiam magis Italicum, jam plurima labes,
Agger multus hiat, necdum tamen impetus, hoſtis
Lentat adhuc, ſolaſque ardet producere foſſas.
At Martinnengus ſummiſſo milite foſſas

Purgat,& extruſos geſtit fudiſſe Gelonos.
Extruſos paſſim inſequitur, tormentaque ab alto
Exagitant, ſparſis ſtagnant vaga littora membris.
Accidit infelix caſus, nec ludicra vanam
Res cladem incuſſit, certo jam libera penſo
Perpetua ex opera proprias remeabat ad ædes
Servorum turma, & plauſus jactabat inanes,
Plus centum numero, juvenum manus incidit ardens,
Et juvenum illa Equitum, juvenilis, & impulit æſtus.
Inſultat ſervis Eques, effuſamque jocando
Inſequitur turmam, & vanos quoque congerit ictus.
Hunc petit, illum urget, fugit hic, fugit ille, recedunt,
Arma arma, increpuit ſignum, vallum undique rumpi
Creditur Arvernum, properant hinc indè cohortes,
Adveniunt aliæ, atque aliæ, heu! quæ turma jocando
Tunditur, infelix vero pro crimine tundi
Creditur, & veros in ſe quoque conciit enſes.
Proditionis odor ſubiit, clamantque, ruuntque,
Et mactant, toto miſerum jacet æquore vulgus.
Error! turbatæ hinc operæ, & pars maxima cladis!
Undique jam labes patuere, & maximi hiatus,
Maximus, & pridem parte expectatur ab omni
Impetus: aſſiduas tamen illi extendere foſſas
Conſtituunt, tutoque ad labes repere greſſu.
At Rhodij inductam ſecreta per oſtia terram
Eliciunt, vacuamque parant ad bella palæſtram.
Suffoſſam varius, ſparſuſque cuniculus Urbem
Subruit, & creſcit ſerpens per viſcera peſtis,
Sextaque vix ſupereſt pars non ſuffoſſa, lebetes,
Tympana tenſa vibrant, ſonitumque dedere cavernæ,
Fuſus, & in tenues, ſparſuſque cuniculus auras
Plurimus, & vanos reddunt ſpiracula fumos.
Quin Martinnengus caveas deſcendit in altas

Plurimus, & plenos nitrati pulveris utres
Immittit, flammamque dabat, mox fuſus in omnem
Fumus abit caveam, clauſos ſimul occupat hoſtes,
Suffocatque, illi violento in funere ſtrident,
Crudeleſque animas proprio ſub fornice linquunt,
Anglica quà ſpectat ſtatio, currebat, & imum
Sulcabat vallum, totamque cuniculus arcem,
Fatalem, ſi fas, oppoſto elidere ſulcum,
Arcanamvè ullo pulſu deprehendere venam.
Corripuit flammam ſulcus, mox ruptus in auras
Scinditur, exuperant pingues cum pulvere furni,
Saxa excuſſa volant, plus ſeptem diruta cannis
Mœnia, & aggeſtæ foſſam implevêre ruinæ,
Aſcenſus, labeſque patet, ſed providus antè
Poſticos latè vallos, poſticaque nuper
Munimenta ſtrui curaverat optimus Urbi
Martinengus, & huic magnæ laus debita curæ.
Ecce moræ impatiens, & multo turbidus æſtu
Turca ruit, ſubeunt aliique, aliique, per ipſam
Nituntur labem, & ſuprema ad culmina tendunt.
Inſedere ſolo, reſonat clamoribus æther,
Et jam Threiciæ fulgent ſummo aggere Lunæ.
Hic Turcæ congreſſus Eques, jaculiſque, ſariſſis,
Enſibus, & cunctis ſimul hic concurritur armis.
Miſſilibus tendunt flammis, & grandine ſævà,
Et ſparſos pluit uſque ignes, greſſu hæret in uno
Pes pede, virque viro, & mediâ luctantur arenâ.
Triſtior haud pridem ſtrages. ruit actus ab alto
Turca ſequens, laceræ truncantur cornua Lunæ.
Audieram ſtrepitum, ſacra vicinus ab æde,
Sacriſque intereram magnâ ſtipante catervâ
Tum fortè officiis, ſurgo ſuccinctus, ut olim,
Tunc quoque, nec durum potui deponere cultum.
Arma arma, hic, Equites, pro libertate ruamus,

Pro Chriſto, magnæ nunc demùm hic gloria famæ.
Procedo ; ſtipant Rhodii, promptuſque ſatelles.
Erumpo in vallum ; creſcit ſimul omnibus ardor.
Et teſtem appello Splymannum ; impellitur hoſtis,
Tunditur ; exundat ſanguis ; dum ſpiritus artus
Hos regit, hanc vibrans dum firmat lancea dextram,
Nec pugnæ finis, ſtragiſvè ; excuſſus ab alto
Volvitur, inſtantemque ruens contrà incidit hoſtem.
Et Turcam Turca ipſe premit ; conclamat, & ardet
Muſtapha ; confremuère Duces, lentoſque, ſupinos,
Vecordeſque notant, vultu, voce, enſe repellunt,
Hìc novus impulſis ardor, nova prœlia, ſtrages
O qualis ! jaculis, tædis, atque enſibus, uncis
Res geritur ; mactantque, ruuntque, & funera latè
Funeribus cumulatæ exundant ſanguine foſſæ.
Diffugiunt tandem Turcæ, & volvuntur ab alto,
Imo ſub vallo miſeros, & labe ſub ima
Expectant Rhodii, & longè compoſta cadentes
Tormenta excipiunt, ſequitur longè horrida ſtrages:
Et fugit, & fugiens mortem ſimul incidit hoſtis.
Et Turcæ bis mille jacent ; oculo ipſe ſagittam
Hauſerat Argilmon, Rhodiis Dux ille carinis
Sedulus, infelix ; dum noſtrum inſigne Maſellus
Arduus oſtentat, ſervatque ; immane per artus
Telum iit, atque aliquo tabet digniſſimus ævo.
Strenuus hìc Telles certè, multoque notandus
Nomine Luſiades ; ſed ſummo dignus honore
Urſinus, nobiſque hæret ; per tela, per enſes
Impavidus ruit, & centum unus funera ſpargit;
Uſque hodie eſt aliquid Romanum ducere nomen.
Intereà cautè moneor, cautuſque monebat
A Puteo, nec vana fides ? caſtrum ille regebat
Fornaclum ; Interpres Turca eſt : commercia Turcis
Eſſe Rhodi, verſari artes, atque intima prodi

Conſilia ; hinc ternis tentari mœnia ſulcis ;
Magno tentari, & proprio rursùm Anglica ſulco.
Diſſimulo primùm tacitus ; qui denique ſulcum
Ventilet, huic grandem cum munere ſpondeo ſummâ.
Ocyùs incubuère omnes, puerique, ſeneſque,
Fœminæ ; & admotis captant circùm auribus auram,
Et molles operarum animas, ſonitumque cavernæ.
Heu caſſus labor ! Eoos vix Lucifer ortus
Extulerat ; rumpit reboante cuniculus Æmo,
Infremuère cavæ, gemitumque dedere cavernæ;
Horruit & tellus : ruère & collapſa putantur
Omnia ; diffugiunt Cives, Equiteſque recedunt,
Et ſummam expectant ſtragem ; jam prima dehiſcit,
Altera ſuccedit labes ; ſimul irruit ardens
Thracius, & vacuum properat conſcendere vallum;
Conſcendit, proprioque notat jam culmina ſigno.
Ipſe ego progredior ; nec nil præſentia tangit.
Colligere hìc animos Equites, redeuntque viciſſim,
Impellunt, mactanrque, ruunt; furor undique, ſtrages,
Funera, nec laſſis jam fas conſiſtere Turcis ;
Præcipitant, madidiſque undant vaga funera campis,
Et Turcæ ter mille jacent, tres nominis alti
Sangiaci, Pauci è noſtris, ſed vulnere languet
Martiliac, fortiſque Cluys, & creſcit eundo
Fama, vigorque animis, juvat inſultare Gelonis.
Scilicet exarſit Solyman : rurſúmque fremebat,
Deſperatque, ſuos notat, & vix Muſtapha tutus,
Vix Perius, triſtemque coquit ſub pectore flammam,
Authores belli accuſat, quod ſortis iniquæ eſt,
Hoc ſcelus, & nullum excuſat Prudentia caſum.
Unaque apud Reges præſtat, quæ proſpera Virtus!
Perius, ut famam intereà, dubiumque favorem
Suſtineat, fremit, & majoribus incubat auſis,
Italico intentus vallo, noctéſque, dieſque

Bis ſeptem effundit tormenta, & fulmine crebro
Intonat, & durum ſtatuit diſrumpere vallum,
Bina ergò hìc acies, hæc imminet, altera foſſis
Defenſa, & multæ vaſto molimine terræ;
Intenta obſervat nutum, ſi quando ſecundo
Fortè opus auxilio, & primis ſuccurrere fas ſit.
Ipſe aſtat, vocem attollit, dant tympana ſignum,
Prima acies ſeſe effundit, ruit impete cæco
Turca furens, palos vaſtat, valloſque revellit,
Scanditur, & ſummo properant conſiſtere muro.
Italus hîc quantum tollit ſe ſpiritus, ardor,
Gloria! non unus generoſo in pectore Cæſar,
Pompeiuſvé ſedet, telis, contiſque, ſariſſis
Præcipitant, multoque madent jam ſanguine foſſæ,
Armatus ſtetit, atque ingens, multuſque fremebat
Perius, atque alias, aliaſque in prœlia turmas
Sufficit, & dubià pridem certatur arenà.
Auditur ſtrepitus, præſe. totà Urbe periclum,
Accurro, accurruntque mei, junctuſque Satelles,
Uno omnes ſtanteſque gradu, nova bella, palæſtræ:
Et quantos acuit præſentia mutua motus?
Antiquis odiis, & pulchro laudis amore,
Omnibus & furiis concurritur, omnibus armis.
Per latera, ex alto, lævà, dextràque per orbem
Effuſi incumbunt Itali, quæ funera? ſtrages?
Purpureus manat torrens, revoluta feruntur
Corpora, ferali ſtrages manet horrida campo.
Dum fervet pugna, & triſti certatur arenà,
Deſertos alibi muros, rarumque putavit
Coſtodem Perius, diverſum irrumpere vallum
Inſtituit, dextram intendit, monſtratque laborem.
Altera mox acies tacitis emerſa latebris,
Per tutos properat colles, & plurima foſſis
Imminet, invaditque: hìc excubat optimus, acer

Andelot, & primam hæc frænat præſentia flammam,
Accurrunt longè cives, pueriqúe, ſeneſque,
Exarsère animis, ſimul omnibus omnia pugnant.
Hic cadit, hìc nutat, fugit hìc, ruit ille, madentque
Omnia; ſingultus, furor undique, terror, & ignes,
Tædæque ardentes, & junctæ ad funera Diræ,
Præcipitant Turcæ, & propriam implevère ruinam.
Ne quidquam frendet Perius, dat buccina ſignum,
Deproperant, referuntque gradum, captantque ſalutem
Triſtes relliquiæ, & fœdæ pars ultima pugnæ,
Uritur infelix, & diro carpitur igni
Muſtapha, fortunam queritur, famamque labantem,
Impulſumque juvat tandem firmare favorem.
Pulchro conveniunt Achmat, & Muſtapha pacto,
Anglicus hinc murus, muruſque hinc proſtat Iberus,
Huc tendo, tu tende illuc, junctiſque feramur
Auxiliis, diviſa hoſtem plus arma fatigent,
Diviſuſque hoſtis minor eſt, ego proruo vallum,
Tu cæcos deduc ſulcos, & conjice flammam,
Sic decet, inſigni ſic laus reparanda triumpho.
Vix aderat condicta dies, ruit improbus, ardens
Muſtapha, centenæ properant hoc auſpice turmæ,
Invadunt, ſcanduntque, viam fecere ruinæ:
Jamque ſolo vexilla locant, ſimul abripit ardor,
Tenduntque ulterius, ſed non imbellis agebat
Chriſticola, effuſi huc Cives, Equiteſque, repelluntque,
Inſtantque, & dubiis pendet victoria ſignis.
Quid non hìc tandem infelix, & turbidus æſtu
Muſtapha? ſuccurritque, adigitque, hunc munere, vultu
Illum animat, voce hunc, hunc pacto accendit inani,
Dux, miles, læruſque, furens, alternaque miſcet
Officia, haud verbis alter, haud fortior armis.
Adfuit è noſtris quoque Valdener, optimus, acer,

Arduus, evulſumque tulit, meritoque levabat
Vexillum, & magnis vivet dudum inclitus auſis.
Turcoplier tamen interiit, nec vulnera paſſim
Defuerant, ſummoque ruunt à culmine Thraces.
Nec minùs arcanos Achmat jam pulvere ſulcos
Extulerat, geminis hiſcunt Hiſpanica cannis
Mœnia, ſtat conſtans, hoſtemque expectat Iberus,
Hic ſubit, ille obſtat, ruit hic, ferit ille, ſtetitque,
Tendimus huc pariter ſocii, ſocioſque juvamus,
Horrida bella? inſtatque Arvernà multus ab arce
Meſnilius, denſos tonat hinc Gremeraldus in hoſtes,
Effuſa, & ſpiſſos vaſtant tormenta maniplos,
Diffugiunt, triſteſque vomunt cum ſanguine vitas.
Pauci, ſed fortes Rhodii cecidère, cadiſque
Tu quoque Arellane, Heroæ vir maxime famæ.
Infamis tandem patuit patriæque, Rhodique,
Proditor Hebræus, currebat Epiſtola telo
Vibrata appenſo, caſum atque extrema canebat
Comploratæ Urbis, magnis ne cederet armis
Muſtapha, promiſſos Solymannum urgere triumphos.
Vinceret, extremis Rhodios tabeſcere damnis.
Deprehenſus adhuc pallet, factoque recenti
Perditus, infamem diſtractæ egere quadrigæ:
Convictumque habuit Judex, & plura fatentem.
Speratur belli finis, jam plurimus ibat
Sulcus, & Arvernum proprius, propriuſque ſecabat
Hiſpanum ſulcus vallum, & jam plurima caſtris
Fama volat, totam convolui funditus Urbem.
Intenti obſervant Baſſæ, ſupremaque ſignant
Excidia; & promptis hæret Janizarus armis.
Tentatur primùm Arvernus; vaneſcit in auras;
It lentus pro ſtrage vapor; tentatur Iberus;
Triſtior hic; murum quaſſat; ſcopulumque propinquum;

Irruit at muro ſcopulus, ſuppletque ruinam;
Et labem emendat labes, ſarcitque periclum.
Conſtantes adſunt Rhodij; non ſuſtinet hoſtem
Muſtapha; cedentes urgent tormenta maniplos.
Infremuit Solyman; nec totos continet æſtus.
Ut ſolarentur miſerum, triſtemque pudorem,
Baſſæ conveniunt; ſtat magnâ invadere pugnâ;
Impetere, atque armis totam ſimul omnibus Urbem.
Non fore; qui tantis unus ſatis obviet hoſtis;
Sat fore; ſi rima, & labes tantùm una dehiſcat.
Jam condicta dies, nec grandius hactenus auſum;
Extremumque auſum eſt; ſperat Solymanus, & iſto
Permittit famam; & tempus ſarcire periclo.
Ipſe ſuos animat, ſolatur damna, ruinas,
Præmiaque indicit gnavis, finemque laborum.
Hoc aliique, aliique Duces, hoc ipſe ſonabat
Muſtapha. Jam vaſtas tentant extendere labes
Ulteriùs, latamque ſuis aperire ruinam.
Noctes atque dies Franca, Anglica, & Itala, Ibera
Vexatur ſtatio ſimul; atque æterna fatigant
Tormenta; & laceris juvat uſque irrumpere vallis.
Sangiaci conſtant, Aſapeſque, atque impigra latè
Agmina; circumſtant ſummum expectantia nutum.
Atque ego; mortalis quantùm prudentia ſpectat,
Attendo; percurro Urbem, loca cuncta, labores.
Inſtauro labes latè; latéque ruinas
Suppleo; diſpono vigiles, & ſingula præſens
Inſpicio; mando ſocios; atque agmina jungo.
Tum circumſpiciens, & amicâ voce ſalutans;
O Equites, ſociique, audet, quod denique ſummum
Turca poteſt, fractus toties, totieſque repulſus,
Immenſiſque parat nos demùm evertere turmis.
Ite, greges, pecudeſque, viri diſpellite, jam vos
Sangiacus, jam ſenſit Aſaps, & fortia bello

Pectora, quod reſtat, jam vilem abſolvite turbam.
Hic Rhodus, hic patria, hic palmæ; jam maxima belli
Pars acta, & veſtras poſcit victoria dextras.
Hoſti ſola favet ſua deſperatio; ſperat,
Qui deſperat, adhuc, ſed deſperatio ſtultos
Extimulat, ſtultoſque domat prudentia motus,
Præſtitit, & ſemper virtus! quæ gloria tandem!
Prœmia? quæ tandem palmæ? Rhodus ecce ducentis
Hæc annis regnat, Turcas Rhodus ecce ducentis,
Hæc annis regnat, Turcas Rhodus iſta retruſit,
Et magnus viget Aubuſſon, rem judice Cœlo,
Teſte Deo gerimus, Romanus & aſpicit orbis.
Nobilium vos lecta cohors, vos inclita bello
Agmina, Chriſtiadæ, pro Relligione, Sodales,
Pro Chriſto, & Fama, pro Libertate ruamus.
Auguror, & lætam ſpondent mihi ſydera pugnam.
Si quos fata manent, tantoque occumbere bello,
Sic etenim, & variis errat Mars cœcus in armis,
Viximus huc, ſociij, ſatis, & quæſivimus olim
Heroos caſus, pactas cum funere palmas,
An pudet armatos, ſtanteſque occumbere campo?
Triginta ecce dies non blandæ dona quietis,
Vix eſcam guſto, nec me piget uſque laboris,
Sed tamen hos pulchrè tandem finire labores
Addecet, & pulchro vitam componere fato.
Aut vinco, aut morior, noſtram, ſi vivitis, olim
Procurate Rhodon, ſtat pulchrâ occumbere pugnâ.
Luſtravi, inſpexi, juſto ſtant omnia ritu,
Interea ſtabo hic medius, vos prompta referte
Omnia, vos veſtris diverſi inſiſtite caſtris,
Vincite. Nil vaſtæ labes, nil prima morantur
Excidia, exiliunt, hoſtes, Baſſaſque laceſſunt.
Expectata dies aderat, jam maxima pulſant

Tormenta, & pinguem ſpargunt exploſa vaporem.
Scilicet his tecti fumis procedere tutò,
Summamque affectant Aſapes adrepere labem.
Quatuor ergò ſimul diverſi è partibus ibant,
Invadunt, ſcanduntque, atque Anglica mœnia tentant;
Audio, procuro, pars debilis iſta dolorem
Attrahit, at labem, cura & gravis illa remordet.
Promptus adeſt propior Torres, & grandia denſat
Fulmina; ab Hiſpano toto ruit impete vallo
Per latera, & vaſtas implebat ſanguine foſſas.
Vix ſteterant Aſapes; reditumque, fugamque parabant,
Horruit, occurritque, tuas Gomal iſte gerebat.
Muſtapha, magne, vices, ſocioſque, Aſapeſque, Duceſque
Et præit, atque animat, volat, & jam proximus alto
Stat vallo, Hiſpanus properantem corripit ictus,
Volvitur, & durum exclamat reſupinus Iberum.
Segnior haud miles tamen, extimulatque furentes
Victima; tam promptam plaudens ſibi Muſtapha turmam
Ipſe acuit, ſtimulatque, & vires viribus addit.
Nec minùs ardentes Rhodii, campoque, graduque
Stant contrà, accurrunt Cives, furor omnibus unus,
Unus amor, properant Myſtæ, pueique, puellæ,
Atque ſenes, lapides alij, pars volvere truncos,
Pars pluere atratos ignes, fumantia buſti
Fragmina, delicias pueri, vinumque puellæ,
Dulcia vina ferunt duræ ſolamina pugnæ,
Hos illos agit, & dubiâ Mars verſat arenâ.
Urget at Hiſpanâ majus ſtatione periclum,
Neglexère Equites Vallum, nec rima patebat.
Labeſvè, aſcenſuſvè hoſti, preſſiſque ferebant
Suppetias Italis, ingens componere certant
Tormentum, inſidis noxam, exitiumque Gelonis.

Rima tamen nonnulla fuit ; ſecretaque reſtant
Oſtia ; ſic tenuem tormenta hoſtilia labem
Extuderant ; ſubeunt Turcæ , penitùſque ſubibant.
Arduus ipſe Aga, & ſimili Janizarus æſtu;
Atque hic Aga meus, tenuis pars magna triumphi;
Irruit ; Aſſequitur labem , extenditque ruinam;
Et premit; Hiſpano dejectæ à fulmine turmæ
Præcipitant , cladem ridet, ſtragemque ſuorum,
Quid vilis,clamat,numerus ! laus denique ſumma eſt,
Vincere ; & emendat cunctas victoria ſtrages!
Summum jamque tenet ; reſonat clamoribus æther;
Tympanaque æra ſonant ; captam ferus inſonat Urbem;
Intonuitur latè ſociis, jam Thracia latè
Cornua, triginta fulgent ſummo aggere Lunæ.
Convolat, & prudens Achmat,propriamque catervam
Plurimus effundit, certatque erumpere vallo ,
It, præit, & contis, teliſque, & grandine ahenâ
Improbus, & crebrâ exultans impunè ſagittâ.
Anglica Combaldo commendo mœnia : Iberis
Me reddo;& grandi præſens occurro periclo.
Diſpicio vili è tumulo , Turcaſque frementes,
Depreſſoſque Equites video, jaculiſque repulſos,
Deſertum reparare gradum, nec ſcandere rurſus
Fas erat ; hìc lectâ jubeo conſcendere turmâ
Borbonium, & capto rurſum conſiſtere vallo.
Dum ſimul explodunt Arverna; Hiſpanaque latè
Tormenta , aſcendit juſſus, vallumque recepit;
Strenuus hìc etiam Meneton, Coponeſque ; cruentis
Configunt gladiis vigiles ; cæſoſque ſupinant.
Volvuntur miſeri ; & propriam implevere ruinam.
Acrior hinc Aga ; & ſtationem rurſus Iberam
Bis ſenis, lectiſque viris ſtipatus adibat.
Ipſe quoque accurro;plauſus ! novus incidit ardor;
Irruimus; telis, contis, ſimul omnibus armis,

Sternimus adverſos; & latè proxima vaſtant
Tormenta; hic trepidant Aſapes, inopinaque terrent
Fulmina, fruſtrà Achmat, fruſtra Janizarus obſtat;
Diffugiunt; premimuſque, illi alto è vertice denſi
Præcipitant, totaſque implent vaga funera foſſas.
Intrepidi tamen uſque Duces, præeuntque, premuntque;
Longa fames, torrenſque ſitis, ſimul excitat ingens
Gloria, languenteſque animat præſentia motus,
Tercentum è forti Nicolai à nomine Turre
Selectos accerſo viros, pugnæque recentes,
Immitto, præeoque; acrem non ſuſtinet Achmat
Impetum, & effuſi linquunt inſignia Turcæ.
Alto è ſuggeſtu lignis, textiſque parato
Arboribus, pridem obſervat Solymanus, & ardet;
Æſtuat, at poſtquam fractos, trepidoſque, labantes
Sangiacos, Aſapeſque videt, promptum ipſe receptum
Imperat; occultatque fugam, parcitque pudori.
Sors aliis eadem vallis, ſimiliſque triumphus.
Toto ſtrata jacent viginti millia campo.
Intumuit pelagus, rubuerunt ſanguine ripæ.
Nec priùs ipſe pedem movi, quàm verſa viderem
Agmina, compoſitiſque hoſtem conſidere caſtris.
Freſnayus tamen ocubuit, fortiſque Camellus,
Triſſacus quoque, Pardines, ſeptem iſte ſuperbos
Contuderat Turcas dextrâ, brachium abſtulit atrox
Machina, Borbonius telum fatale gerebat
Pectore, magnifici heroes, aptique triumpho.
Ringitur interea frendens Solymanus, & ipſos
Obſidii authores violenta ad fata requirit.
O rerum caſus! en pulvere, ſanguine, factis
Inclitus, & celebri Solymano fœdere junctus,
Ipſe quoque infelix damnatur Muſtapha, triſtis
Suggeſtus patet, & crudas feret ille ſagittas.

Stat miſerum Heroem diris configere telis,
Totumque ulciſci nec juſto funere bellum.
Abſtinuit mortem Perius, ſævoque tyranno
Supplicat, Herois palmas, & grandia narrat
Prœlia, nequidquam, frendet Solymanus, & ipſe
Mortem, inquit, differs? nec te Auguſtale retardat?
Uſque ſubis? tantis nolentem tu quoque ſcriptis
Urgebas? læta hæc, hæc proſpera bella canebas?
Tu quoque, tu morere, huc rurſu ſimul optimus Ach-
Huc lectique Duces, ſubmiſſo poplite adorant, [mat,
Implorantque omnes, quos tandem Muſtapha nexus
Tecum habeat Solymane, vide, queis Perius armis
Fulſerit, & claræ tandem miſerere ſenectæ
Reſtitit attonitus Princeps, parcitque Strategis,
Ipſe quoque Ægyptum rurſus, Syriamque tueri
Muſtapha, nec Rhodiis ultrà conſiſtere caſtris,
Abdidit intereà ſeſe, longumque dolorem
Concoquit, & denſis rugit Solymanus in umbris.
Sangiaci diſceſſum ipſi, reditumque parabant,
Abnuit, & vanis ultrà Janizarus auſis
Tendere, vaſa legunt nautæ, ſolvuntque triremes,
Ire juvat tandem, & fatales linquere muros.
Quis mihi tunc ſenſus, Superi, quàm blanda triumphi
Gloria? quæ tandem inviderunt ſydera palmam?
Alma triumphabas Rhodus, & Rhodus inclita ſtares!
Non ſtetit! & charam prodebat perfidus Urbem,
Albanus miles, deſertor, & impius olim
Perfidus olim Amaral, muro ſcribebat ab alto
Conſcius, & Turca, Interpres, fraudiſque Miniſter,
Immiſſâque ibat ſcriptum ferale ſagittâ;
Caſtris ne cedant, tentent, ſatis unus, & alter
Impetus, extremis latè ruere omnia damnis,
Aut functos Equites, aut multo vulnere tardos.
Reſpirare iterum Solyman, rediere Tribuni,

Fama volat; rurſum pugnæ; redit ipſe ſuperbus
Muſtapha, nec magnis, fugiens licet, abſtitit orſis.
Jamque Anglum tres ipſe dies triplici impete vallum
Irruit, & magnam hanc implet Mameluccus arenam.
Hic tela, hic ſaxa, hic conferti pulveris utres;
Enſe, manuque agitur; fato Mameluccus iniquo
Congreditur, duramque palam detrectat arenam,
Auſonium ad vallum, ſuffoſſum Perius olim
Extulerat ſulcum, traxitque cuniculus ignem.
Hic fragor, hic ingens motus; rurſum arma, tumultus,
Huc Itali, Rhodus ipſa fremit, tandem exit in hoſtem
Impetus, & cæſi reſtant verſo impete Turcæ.
En tandem Andugar, tandem Aſſom-villius ambo
Lecti Equites, miſſique olim, qui certa pararent
Auxilia; unitos referunt Equiteſque, rateſque,
Præſens auxilium ſiculis conſiſtere ripis.
Eheu vana fides! hominumque incerta voluntas!
Muſtapha diſcedit, ſummo jam præſidet Achmat
Imperio, Rhodiis hoſtis non durior alter.
Arcanis agitur furiis, longoque dolore
Percitus; antiquo ſpumant fera corda veneno.
Hic ergò Hiſpanum, majorique impete vallum
Aggreditur, bis ſena dies, nocteſque fatigant
Tormenta; enormeſque vomunt enormia glandes.
Quæſita hæc ſtudio peſtis; vix ultima reſtat
Jam lorica ſuper? vallo vix pauca reducto,
Imoque ora patent; hinc tela, hinc fulgura, flammæ,
Fulmina, ſed denſæ neque fas irrepere foſſæ.
Obturat tandem ora hoſtis, foſſaſque latentes
Deducit, muroque hæret, murumque revellit,
Nec multam nobis fas contrà immittere turbam,
Decreſcit numerus, numerumque extrema requirunt,
Pluſque perire hoſtis, quàm noſtri vincere poſſunt!
Hinc Turcæ, hinc Rhodii; murum ſcrutantur eundem,

Et labes hinc inde patent, & mutua currunt
Fulgura; ſecretis vallantur mœnia palis.
Hìc adſum; hìc delecti Equites; & vincere certum eſt,
Aut pulchro fungi fato; dum ſingula luſtrat
Heu Martinengus, radium catapulta videnti
Excutit, effoſſumque fluit cum ſanguine lumen;
Convaluit tamen, & paribus rursùm inſtitit orſis.
Quis tandem hìc varios caſus, nova bella, furores
Cenſeat? ò Patres; piget, & meminiſſe laborum.
Anglica jam toties ſtatio tentatur, Ibera,
Italica; hinc atque hinc ſtrages, & funera, mortes.
Hiſpano intereà ferus, atque atrocior Achmat
Incumbit vallo, propriis, & præficit orſis
Quæſitum ſtudio affinem; nutantia pendent
Mœnia, ſuſpenſique labant ſub pondere valli.
Inſanum dum fervet opus, dum ſtrenuus ipſe
Excubat, & magnos urget, jugeſque labores,
En glande impetitur ſubitâ, ruit aggere ab alto,
Volvitur in caput; & latam mordebat arenam.
Infertur tumulo, & circùm tentoria lugent.
Acrior hinc Achmat; fremit, atque immania volvit
Pondera; partim actus jam pendet in aëre murus,
Suffulti trabibuſque cavi, congeſtaque paſſim
Materia, atque ipſis circùm addita pabula fulcris;
Inijcitur flamma; horrendam jam jamque ruinam
Expectant cuncti; fugiuntque; incenſa vaporem
Fulcra dabant, firmo rectus ſtat pondere murus.
Hinc proris erepta ſuis crebra anchora coràm
Siſtitur, extremis infigitur anchora pinnis,
Tum validos tendunt funes, pinnaſque morantes
Deijciunt, centumque ſimul traxere lacerti.
At Furnonus Eques partes vigilabat in omnes,
Arverno à vallo fatalem proſpicit artem,
Atque huc, ferratis implet tormenta catenis,

Exploditque, ipſos rumpunt exploſa rudentes,
Et latam in Turcas regerunt tormenta ruinam.
Omnibus ergò ſedet fatalem evertere murum
Fulminibus, Turcæ huc omnes, huc improbus Achmat,
Stare intus contrà Rhodii, & circumdare vallos,
Et juvat everſo pugnas extendere muro,
Jamque novæ creſcunt labes, labat undique murus,
Agger hiat, defervet opus, noſtrique remittunt,
Decreſcuntque operæ, turbant, ſparguntque laborem
Fulmina, verſandis vix demum paucula reſtant
Agmina tormentis, dolor hinc, hinc ultima clades!
Jamque Aluys, jam Brochus obit, jam magnus in auras
Spargitur inſultus, nec ſomnum admittere fas eſt,
Et prope jam labes, thalamus, neque dum ultima ceſſit
Proditio, cultu, & genere, aggeſtiſque ſuperbus
Caſtrophylaca opibus, famæ incuſatur iniquæ,
Nil faſſus, fida hunc tantum cuſtodia ſervat.
Arvernum ad ſpatium viſus diſcurrere Dias,
Et tuus hic, Amaral, ſervus, fraudiſque nefandæ
Arbiter, hic arcu inſtructus, leviboſque ſagittis,
Horis non ſolitis Turcas ſpectabat amicos,
Servit honor Domini, ſervumque excuſat iniquum
Nomen heri, magnuſque Amaral, ſed creſcit eundo
Suſpicio, capiturque, eheu! fatale revelat
Conſilium, infamem Dominum, fraudemque nefandã.
Tentus, & ipſe Amaral, jam dicta, & facta recurſant
Omnia, producti teſtes, ipſe improba ſervus
Imperia, & miſſas iſto mandante ſagittas
Arguit; hic lectus tento pro crimine Judex,
Lecti Equitum primi, trunco ſuſpenditur alto
Servus, & exutus laudato ſtemmate primùm,
Palmarique Amaral ſigno, ſtipante catervâ,
Sublimi in ſella, celſum, & ferale Theatrum
Attigit, exoſus populo, nulloque dolore

Percitus, infami ſubjecit colla ſecuri.
Invidiæ hic finis, fœdè hæc ambita poteſtas!
Omnibus in vallis, omni ſtatione, graduque;
Omnibus atque modis confligitur, omnibus armis,
Omnibus abſiſtunt Turcæ, victique recedunt.
Impiger huc Morgut, præſens quocumque ferebat
Auxilium, & propriam ſervabat ad arma catervam;
Bin quoque fortis Eques; commiſſa huic Anglica de-
Mœnia; nil tantæ timuere hoc vindice labes, [mùm
Excuſſo optarant alij diſcedere vallo;
Stare jubet, ſtragem potiùs Bin ſuſtinet omnem,
Et patet aſcenſus facilis; nec ſcandere Turcis
Eſt animus; mitto rursùs, qui denique pactum
Mittant auxilium; ſi quid Creta inclita, ſi quid
Poſſit Parthenopê; nec jam intractabile cœlum,
Nec jam tardat Hyems; Equitum nova turba ſubibat,
Exigua, & ſocij centum, inſtructuſque paratus.
Caſtris eductos pariter Caumontius urget
Ultrò Equites; vacuis pars hæc fermè ultima caſtris;
Sed præſtat ſervare Rhodon, ſervataque captis
Ipſa dabit rurſum facilè ſuccedere caſtris.
Hic Italis quantus rurſum, ſed quantus Iberis
Impetus? effuſi reſtant toto Æquore Turcæ.
Rurſus ad Hiſpanos; tacitumque cuniculus ignem
Concipit; excuſſi pendet pars maxima valli;
Inde diu, noctuque ſimul majora fatigant
Tormenta, & reliquam effundunt crebro ariete labem.
Vix Aurora micat; paſſis crebra agmina ſignis
Contendunt, properant Thraces, labemque per ipſam
Jam ſummos tentant vallos: Coſquinus agebat
Intereà; hic felix agger, crebroque tonabat
Fulmine; mirantur Turcæ, primique ruentes
Incubuere aliis, confuſoque ordine cedunt;
Inſequitur trepidos noſter, vaſtatque manipulos,

Adfuit, & cœlo numen: nam plurimus imber,
Et ſubitus, Turcarum altos., queis antè latebant;
Diſturbat terræ cumulos, intectaque prodit
Agmina; mox latè Arverno ſonat horrida vallo
Tempeſtas, magnumque cient tormenta fragorem,
Obtritæque hærent crebro ſub fulmine turmæ.
Atque hæc fama auget, fugiunt pulſique, madenteſque
Italico excuſſi vallo; gemit ipſe recedens
Perius, & vanas queritur, ſtupet undique curas.
Altera lux Rhodiis vix lætior, altera pridem
Vix magis ambigua, & magno ſignanda periclo.
Deficiunt animis Turcæ, tandemque pudendæ
Pœnituit ſtragis, vitæque; & parcere turmis
Conſtituunt, lentoque dein procedere paſſu.
Famoſæ intereà Solymani nomine chartæ;
Claraque dicta volant, reputent, extremaque penſent
Exitia attriti Cives, ſibi jura reſervent
Integra, ſolemnes ritus, patriumque tenorem.
Sin minus, & ferro, & flammis ſors ultima pendet,
Uxores metuant, pueri, inuptæque puellæ.
Addidit, & proprias dubius Monillius artes,
Et molles jactat voces, tacitoſque ſuſurros
Arverno inſpirat ſpatio, quid denique tentent,
Quid ſpectent Rhodii? facilem hoc diſcrimine pacem,
Conveniant ſolùm, ſe mitem interprete ſortem
Expectent, ſe Chriſticolam, ſe parcere vitæ,
Afflictæque urbi, extremis ſe parcere damnis.
Ipſe quoque Albanus rurſum molitur, & inſtat,
Et fractos tentat ſocios, perſcribere multis,
Offerre, & duro Solymanum inſtare Magiſtro.
Vecordes trudi jubeo. dum rurſus inanes
Componunt fumos, telis, jaculiſque repello.
Spargitur interea vanus totâ urbe ſuſurrus,
Attenduntque alij, finem, pacemque requirunt.

Præſenti utendum dono, conſidere latè
Omnia, vix tenues reſtare ad prœlia vires.
Tangit amor prolis, patriæ, patriique Penates,
Tentatur vulgò Præſul, Proceresque, Equitumque
Primores, magno ut properent inſtare Magiſtro,
Et duram flectant patria ad compendia mentem,
Scilicet exarſi, Patres, cedantque, faceſcantque,
Hæccine libertas? hìc honos? hæc prœlia? palmæ!
Standum, vincendum: ſanis Nox ſurgit amica
Conſiliis, manè redeunt, pacemque repoſcunt.
Id populum, id proceres, id totam intendere gentem.
Me tangi pietate ſinam, ſi martia virtus
Obſtet adhuc, fervere Urbem, atque inſana parari
Conſilia, audirem tandem, nec iniqua videri
Fœdera, ſe dulci pro Libertate paciſci.
Acciſas quanquam vires, & proxima noram
Exitia, indignæ, fateor, me nòmina Pacis,
Tangunt cum ſævis vel pacta coacta Gelonis
Condono tamen, & Proceres, lectumque Senatum
Advoco, quid reputent, quæ ſit ſententia poſco.
Hic Martinnengus, juſſuſque expromere mentem
A ſancto Prior Ægidio, res cenſet iniquo
Stare loco, attritas vires, numerumque minorem,
Materiam propè jam nullam, inſtructumque malig-
Vaſtatos Equites, communem urgere ſalutem, [num,
Stare decus, ſalvamque fidem, nil grande deinceps,
Nil lætum ſperari vltrà, rectoque ſubiſſe
Tramite, tranſverſoque hoſtem, commune parari,
Vitari haud poſſe exitium, funeſtaque cantant
Omnia. Tergeminus cultuque, opibuſque notandus
Importunus adeſt civis, Chartamque gerebat
Bis ſenis quoque ſubſcriptam, vulgoque ſuperbis
Nominibus, finem belli, pacemque requirunt.
Diſplicuit tumidus dolor, armatæque querelæ,

Commoti tamen hinc Proceres , ſententia cunctis
Unica , ſupremam , fas ſit , prævertere cladem.
Antiquum , ô Princeps populum miſerere fidelem ,
Confectoſque ſenes , pueros , teneraſque puellas.
Fœmineum ſerva decus , intactumque pudorem.
Quid ſi Ordo totum inſignis , claruſque per orbem
Hoc demùm excidio pereat ? certamque ruinam
Uſque trahat ? Rhodiæ ceſſent inſignia gentis,
Nomina , ſolemnes Ritus , ſacrique Penates ?
Nos neque ſervemus ſolos , ſervemus in ævum
Æternos olim Rhodios , ſimileſque nepotes,
Thracibus infeſtos hoſtes , frænumque Gelonis.
Funeſtam mundo fas ſit prævertere cladem.
Hic certè obſtupui, Patres, promptuſque repono
Exciderітnè Rhodus , Proceres, Rhodus ergò Gelonis
Ceſſerit ? huc nomen , Rhodiæque inſignia gentis,
Huc pugnæ, Regnum, Heroes, Certamina , Palmæ?
Imbelliſnè unquam Rhodius , trepiduſnè, repulſus,
Extorris , fixum hoc Rhodiis, pulchrumque perire,
Non dedi ! fato frangi , non cedere bello !
Ipſe ego, vos teſtor, Superi, te maximè rerum
Arbiter , & functi per tot diſcrimina fratres,
Mortem opto, cunctis præeo, ſtragemque, ruinamque
Occupo , ſtat pulchro pugnantem occumbere fato ,
Ergò agite, Heroes , noſtris concurrite votis.
Contrà illi , ſummam , ô Princeps, expende ruinam,
Hic ſacræ quoque Relliquiæ, ſacrique Penates,
Majorum monumenta, Heroum inſignia, Divûm.
Hæc canibus projecta velis monumenta , prophanis
Calcari pedibus, mœſtis tabeſcere flammis ?
Hic quoque florentes pueri , lectæque puellæ,
Heu qualis pueris ſtrages ? quàm fœda puellis
Opprobria ? & quanto his durabit tempore Chriſtus?
Salva Fides ? Chriſtum mox torti impunè parentem

Abijcient, ſpurcumque colent impunè Prophetam,
Servanda Europæ, Chriſto, gens optima, mundo.
Ingemui certè hìc, Patres, guttæque cadebant,
Rumpit verba dolor; ſed quantum in pectore vulnus?
Ite ergò Proceres, Paci proludite honeſtæ.
Heu qualis famæ, veſter jam prima Magiſter
Victima, ſed cedat communi propria lucro
Gloria, communi, vel famam impendo ſaluti.
Ipſe etiam invitat caſus; tollebat ab alto
Vexillum pacis Solyman, noſtrumque viciſſim
Tollimus: Emitto qui viſa, audita referrent;
Excipit emiſſos hoſtis, certaſque ſinebat
Inducias, leges, ſupremaque pacta notabat;
Abſcedant Equites paſſis ſocia agmina ſignis,
Res habeat ſibi quiſque ſuis, primuſque Magiſter,
Reſtent, queis lubeat, cives, doniſque fruantur
Oblatis, mores ſervent, patriumque decorem.
Inciderant varij caſus, jamque arma ſonabant,
Et pugnæ, & ſtrages, repetitaque bella, furores.
Hiſpano incumbunt vallo, ſcanduntque, tenentque
Anglicum, & hinc rurſum invadunt, varioſque tumultus
Inſtabilis verſat populus, nunc arma repoſcit,
Nunc pacem; & dubio curarum fluctuat æſtu,
At ſummum videt exitium, finemque precatur.
Monſtrari jubeo Solymanno, & lecta referri
Omnia quæcumque, & feralia carmina magnus
Jactarat quondam Baaſet, proavuſque nepotes
Admonuit, quiſquis Rhodios impelleret ultrò,
Sancitaque olim violaret fœdera pacis.
Horruit, exarſitque Achmat, raptaſque ſuperbus
Calcabat pedibus cartas, diſcerptaque ſpargit
Fragmina; deprehenſos naſo, auriculiſque minutos,
Agreſtes mittit geminos, & ſumma Magiſtro

Fœdera. Deſcriptas permitto rependere longi
Obſidij impenſas; negat ille, altumque ſonabat
Othomanum, & pulchræ decora immortalia famæ.
Eheu! cedendum tandem! quò triſtia demum
Sydera! quos miſeris ſervatis fata dolores?
Deſcriptam expendit pacem Solymanus, & ultrò
Admittit, præſtatque fidem: templa integra reſtent
Inviolata; ſacro liceat convivere ritu.
Ne teneri veniant pueri ſolemne tributum,
Maturovè olim fortis Janizarus ævo.
Totos quinque annos vivant, & pondere nullo
Vexentur Cives, patrias quicumque per orbem
Liber tollat opes: Cretenſem ducat in oram
Traductos Equites Solyman; tormenta ſequantur
Quotquot de patrio promptum eſt deducere portu,
Et Lango, & domitis cedant latè æquora caſtris.
Traditus hinc atque hinc obſes; jam lætior Achmat
Indulget genio, & bella, & geſta omnia narrat.
Quadraginta hominum famoſo millia bello
Cæſa refert, plures morbo, longoque labore,
Ærumniſque graves, nec honeſto funere Turcas.
Centum quadraginta iterum mox millia triſti,
Perfidis à ripa adveniunt; Dux Farat, & auſpex,
Hos accerſebat Solyman, præſentibus olim
Vix fidens ſociis, fractos, totieſque labore
Viderat attritos, reditumque, fugamque parantes.
Jam procul à muro juſſus diſceſſerat hoſtis,
Permiſſam jamque Aga ſubit, Janizarus, vrbem
Inſedere locis, portiſque patentibus adſtant.
At Turcis quàm nulla fides! deſævit acerbus
Victor, & indignas nullo pro crimine pœnas
Exigit, expoliat Cives, & larga reponit
Pondera; contorti fuſtes, & plurima vultu
Plaga tumet; ruit Hoſpitio, lectiſque jacentes

Calcibus extrudit miſeros, certuſque feneſtra,
Heu! ſtratis ereptus Eques properatur ab alta,
Volvitur, & media jacet uſque effuſus arenâ.
Vidimus excuſſoſque tholos, & marmora, & aras,
Obtritum pedibus ſacrato è ſtipite Chriſtum.
Tentatas pariter ſponſas, tactumque pudorem;
Quæſitos, ultra cineres, & fata, Magiſtros,
Urget ſpes lucri; ſacris hæſiſſe ſepulchris
Prædones, vaneque avidos inhiaſſe metallo.
Abſtinuere Duces tandem, privataque tollunt
Exitia. Ingreditur turmis ſtipantibus Achmat,
Hiſpanam primùm ſtationem, & cætera luſtrat
Vulnera, me tumulo tum fortè inſpexit ab alto
Hærentem, & curâ ſocios, animoque juvantem,
Occurrit; ſimul occurro; compellat amicè
Lætus, & ardentes victoria mulſerat iras.
Uſque monet Solymanum adeam; vix ipſe trahebar,
Multaque jam dubios retegit prudentia caſus.
Ipſe urget; trahor; atque illum tentoria cingunt
Regia, perſperſi panno radiante Smaragdi;
Excubat, & multus ſtetit hinc, ſterit indè ſatelles.
Ingredior; mœſtumque videns ſolatur amicè
Hoſpitem, & humanos pingit prior ipſe labores.
Incertæ eſt, urbes capere, atque amittere, dixit,
Fortunæ; at proprio ſtat ſemper pondere virtus,
Unaque vel pulchrum victis facit ipſa triumphum.
Nec me hærere diu ſubmiſſo poplite paſſus
Stare jubet, fortemque colit, laudatque ſenectam.
Ingentes offert titulos, ſupremaque bello
Imperia, Odryſias ſi tantùm ducere turmas
Conſtituam, & partis jam nunc hærere triumphis,
Unum oro, certamoro fidem, ſalvumque pudorem,
Effuſam ſubit interea jam victor in Urbem;
Immanes relegit labes, & diruta bello

Mœnia ; dum vicos luſtrat , palatia, & arces,
Templaque , me ſtantem videt, attentumque labori
Mandantem famulis ; ſtetit ; elatoque galero
Nonnihil ; at lentè propera , vir maxime, dixit;
Et ſi curta mora eſt, totum, licet, accipe menſem;
Reſpectanſque ſuos ſubmiſſâ voce locutus,
Et durum eſt patrias ſedes ; charoſque, Potentem
Hâc famâ, hâc ætate virum liquiſſe Penates.
Unum oro , advigilet , juſtis ſtet denique pactis.
Conveniunt ad me ſocij, Puerique, Puellæ,
Uxoreſque , ſeneſque , alias ſtat quærere terras.
Impoſitæ ratibus gazæ , ſacrique Penates,
Divûm relliquiæ : charas tum linquimus oras,
Et ripas, ubi celſa Rhodus dominata tot annos,
Magna Rhodus ! vehimur ; junctas mox horrida puppes
Tempeſtas quatit, & varium diſpergit in orbem.
Uſque errant Equites hodiè , nec ſiſtere fas eſt,
Meta nec ulla patet , certæve errantibus oræ.
Primus ego Cyprum tenui : ſed dura beatam
Fata negant Rhodiis Cyprum , jam veſter & iſtos
Imploro poſtes , fas turſum incumbere bello,
Inſtaurare Rhodon , totaſque rependere clades.
Hoc caput, hoc primum verſo , ſimul inde potentes
Compello, & Latios nova jungo in fœdera Reges.
Dixerat ; ingemuere Patres, Pater ipſe Latinus
Ingemuit, magniſque parat ſolatia damnis.

Finis Libri IX.

ARGUMENTUM.

Perſina mirâ capitur. B. Agnetis Hiſtoriâ, Inviſit Romana monumenta, duce & interprete Roxanâ; primarias præſertim Eccleſias, curioſitate in ſpeciem, ſed reipsâ occulto ſuæ Agnetis, prout in ſomnis admonita fuerat, obſervanda deſiderio. Illarum Baſilicarum decora interim obiter attinguntur. Inventa tandem ſacrâ Agnetis æde, Perſinæ apparet ipſa Agnes: Agnum, quem geſtabat, ipſum in ejus ſinu blande deponit primùm: Deindè Chriſtum ſponſum è Cœlo triumphantem oſtendit, ſed tamen imitandum hunc priùs, & ſequendum; adeoque in donum ei relinquit ejuſdem è Cruce pendentis Iconculam; hanc Perſina amplectens, fidem quoque ipſam jam tum amplecti ſtatuit. Ibrahim interim longè ferocior Romam niſi prophanam, & bellicam luſtrare dedignatur: præcipua hîc Romæ veteris, inter luſtrandum; decora. Ex plebis concurſu ad montem Aventinum ſeu ad S. Alexium, & ex audita ejus Hiſtoriâ movetur, quanquam adhuc diſſimulat. Iterum alia die Coliſæi, & Martyrum ibi olim decertantium velut ſpectaculo vehementiùs tangitur. Denique ad Templum & honores S Petri obſtupeſcit, & ad fidem demùm amplectendam tacitùs compellitur. Adit Liladamum. Huic fortè Perſina novam ſuam de fide amplectendâ mentem aperiebat, ſuam quoque, & Ibrahim pariter ſuperveniens eidem aperit; ambo Baptiſmum expetunt: Liladamus adit ſummum Pontificem novâ, tantâque exultans victoriâ.

LIBER X.

AT Perſina ſacro jam pridem ſaucia telo
Numen alit venis, & dium ſentit amorem:
Multa, frequenſque Agnes redit, atque audita recurſant
Omnia, jam ſacros evolvit ſedula Faſtos, [
Agnetemque bibit, Divos, rituſque Latinos
Deproperat, ſtetit, atque Agnete moratur in una.
Agnetis caſtos ignes, natique, patriſque,
Symphronij furias legit, inſanoſque dolores,
Abductam ſimul Agnetem, integrumque pudorem,
Angelum, & immiſſas cœleſti ex æthere flammas.
Symphronij immitis proſtrata, & reddita vitæ
Corpora, conſtructamque pyram, averſaſque favillas.
Faucibus impactum mucronem, hauſtoque madentem
Sanguine, purpureaſque nives, atque oblita tabo
Lilia, conſtantem, victricem in funere Divam,
Effuſum ad tumulum vulgus, ſanataque latè
Corpora, quas retulit felix Conſtantia grates,
Templumque, & caſtum luſtris volventibus ævum.
Hærebat, proprioſque ſimul communicat æſtus.
Huic Mandana fuit ſecreti conſcia voti
Interpres curarum, & magni Virgo pudoris.
Has dulcis nectebat amor, fortunaque, mores;
Hunc ætas; hunc obſequium jungebat amorem.
At ſtupeo certè, fateor, Mandana; nec hæres
Tu quoque, Perſis, ait; quæ virtus? prælia? caſus?
Robur? & excelſæ tandem miracula dextræ?
Virgine quis tandem hàc melior? quis fortior heros?
Et ſtupui certè, & ſtupeo; Mandana reponit,
Agnetem miror! rapiuntque, trahuntque ſtupentem
Omnia! quæ tandem facies? quæ forma? Labellis
Quæ Veneres? Chariteſque genis? ſuper omnia fuſus,
Exuperanſque

Exuperanſque pudor? juvenili in corpore ſplendor?
Heroinæ alti ſenſus, & pectus; & ardor?
Ut noſtras deſpectat opes? deſpectat honores?
Tædas deſpectat toto mens altior orbe?
Sufficit ipſa ſibi; & ſolo jam Numine gaudet!
Symphronium ut demum avertit? vah triſtia mortis
Pabula, dicebat, ſacrum caput! Impia Averni
a Victima! mitte iſtos, jam mitte Cupidinis arcus;
Imbelle hoc telum; ſtygiis his ignibus ardor;
Alter amans, meliorque ſubeſt! ille intima novit
Conſilia, & noſtros habet ille, & habebit amores.
Ille alios offert titulos, alioſque favores
Dignior; & quantis hæc brachia, colla lapillis
Induit? auratâ dedit ire, & fulgere pallâ;
Ornavitque genas minio; me ſanguine pinxit
Ipſe ſuo, & caſtam infudit cum ſanguine mentem.
Atque ſuos, Mandana, vides, paſcebat amores,
Ipſa etiam Virgo, tacitumque fovebat amantem;
Et quàm blanda canit? tacitos paſcebat amores,
Ipſa utique, hìc Mandana, ſuumque fovebat amantem;
Sed quis amans tandẽ hic? vel quem ſervabat amorem?
Dius amor fuit hic, caſtæque pectore flammæ.
Et quàm caſta canit? meus uſque ignotus amator;
Et genitor Matrem neſcit, de Virgine Virgo eſt,
Semper amans, & amatus adeſt: ſi diligo caſta,
Mundaque; ſi tango, tum mente, & corpore Virgo.
Hic caſtus, caſta hæc, caſta omnia; denique Perſis;
Horreo, chara ſoror, gelidos tremor occupat artus,
Inſontem cùm miror ovem, patulumque Lupanar;
Abductam laniis Agnetem, ô barbara Romæ
Conſilia! & trahitur populis ſpectantibus Agnes;
Symphroniuſque præit; ſed quantum in tempore Numen!

a *Ex Officio Eccleſiaſtico.*

Chara Polo mea Diva! rapit, nudabat iniquus
Tortor; at excreſcens mox velat membra capillus,
Toto ſponte fluens mox currit corpore crinis;
Viſaque tortori pars nulla! en carceris umbræ
Diſcuſſæ, infuſuſque dies, rutilumque Lupanar,
Angelus, & candens ſublimi exætehre veſtis.
Irruere huc ſpurci Juvenes; lux terret; & omnes
Diffluere attoniti; promptis ſtetit Angelus armis,
Impuroſque arcet; nova quæ ſpectacula? terror?
Tactus Symphronius, primoque in limine cæſus;
Et jacet! effrænem vindex punibat amorem
Angelus, Agnetem Chriſto ſervabat amicam.
Ut ruit huc ardens Judex? huc advolat amens
Et Pater; & Judex? quæ dira, & barbara frendens
Evomuit? Diras ut Virgo, & fulmina ridet?
Ipſe etiam ceſſit Judex, veniamque coactus
Expetit; extinctam repetit de funere prolem.
O pectus, pietaſque? omni agno mitior Agnes
Flectitur, exoratque Deum, vitæque jacentem
Reſtituit; ſic ultus honos? ſic ulta furentis
Opprobria? en totam ſanus volat ille per Urbem,
Agnetemque ſonat, magnumque in Virgine Numen.
At rurſum exarſere ignes, pluſque ignibus ardens
Exarſit vulgus, buſtumque, & fata parabat.
Funeſti lucent ignes, raperiſque per ignes.
Chara ſoror! quid? nulla ſuper miracula mundo?
Concedentque nives flammis, atque ignibus Agnes?
Audimur! jamque omne mea pro Virgine Cœlum
Militat! averſis errant incendia flammis,
Sparſaque tortores quærit, diviſaque flamma,
Secernit, mulctatque reos, meaque integra reſtat
Pulchrior ex ipſis, & fortior ignibus Agnes!
Induit ut tandem gladium? palleſcit acerbus
Tortor, & attonitos vibrans tremor impulit artus;

Occurrit, ridetque Agnes, per guttura fixus
Mucro iit, aſperſæque nives, & lactea colli
Lilia, purpureuſque undat de vulnere torrens.
Quàm tibi, quàm plaudo, Conſtantia, Conſtantini
Regia progenies; charam tu Virginem amaſti,
Agnetemque meam, meritos huic ponis honores,
Templaque, & integros affectas ſedula mores.
Hoc fateor, Mandana, tibi me patria pridem
Lex tenet,& patrii Ritus, magnuſque Prophetes,
Irem, & ſacratum peterem venerata Lamechum:
Me tamen Auſoniæ tangunt miracula Sectæ:
Si mihi non animo certum, fixumque maneret,
Ne patriis olim vellem dimittere leges,
Huic uni forſan potui ſuccumbere Legi,
Indueretque ſuis mea me jam moribus Agnes.
Sola hæc inflexit ſenſus, animumque vagantem
Incitat, arcanos, & ſenſio Numinis æſtus.
At Mandana, neque hic alius mihi candida, ſenſus,
Quid dubitas Regina, inquit, tu libera, primum
Naturæ hoc donum, quid obeſt? tu capta, Magiſtrum
Audi victorem, rituſque attende Latinos,
Agnetemne tuam mittas? at Numine certo
Hæc venit, hæc paret, fatalis nunciat Agnes.
Quid ſi vel proprios etiam tibi fundat amores?
Cæleſtem oſtendat ſponſum, ſacroſque Hymenæos?
Tunc etiam ſacro tentes obſiſtere amori?
Huic ſponſo, atque ipſis etiam contendere Divis?
Scilicet erubuit Perſis, vix pauca reponit:
Mire urges, ſacram interea tu Virginis ædem
Obſerva, & noſtrum retice, Mandana, dolorem.
Jam medium Cœlo Titan ſuperaverat orbem,
Et magnæ invitat ſpectacula viſere Romæ.
Purior ipſa dies, & molles flatibus auræ.
Reginam invitat Roxana, hæc inclita Romæ

Pontificis non unius, ſelectaque neptis,
Primorum affinis pariter, uel nupta Baronum.
Ingenitæ huic Charites, Venereſque, huic Gratia Splendor,
Heroæque artes, Virtus, Prudentia, Pectus,
Nec Dominam ſemel hanc vidit vel Roma, Minervam.
Obvia procedit Perſinæ, unàque quadrigâ
Excipitur, Regina jube, quò pergere tandem,
Quid luſtrare juvet? non hæc ſpectacula, Memphis
Quanta ſonat; quantumvè ſonet celebrata Biſantum,
Et veteri nova Roma præit! ſpectacula mitte
Ludicra, Perſis ait, nec me ſpectacula tangunt
Altera, chara ſoror, quàm quæ ſpectacula pandit
E Cœlo Deus, aut ſommo Roma æmula Cœlo.
Fas ſacras ædes, fas ſacram viſere Romam.
Scilicet Agnetem quærit, trahit unica totam,
Omnibus; & Templis exquiritur, omnibus aris.
Jam vici ingentes, Pons, moles Ælia tranſit,
Apparet magnum Petri, & memorabile Templum,
Incipimus, Roxana inquit, iam Roma videtur.
Veſtibulum hoc primum; platea hæc; faſtigia; Cœ-
Ingredere, & totam Princeps metire figuram; [lum;
Hic ſpatia, hic aræ, monumenta, & marmora, & artes;
Stellarum inſanæ moles, æquataque Cœlo
Culmina, & inductæ non uno è marmore cruſtæ,
Inſtratique ſolo lapides, variæque figuræ,
Pontificum labor, & populis memorabile aſylum.
Quatuor en fultum baſibus, tortiſque columnis
Mauſoleum ingens, variique ex ære labores.
Hic Petrus, Pauluſque, unitaque corpora; fundum
Occupat en Petri ſedes; hæc lignea; parvis
Grandia principiis creſcunt, nec clarior unquam
Cortina, aut toto majora oracula mundo.

En tholus; ô quantus! ſuſpenſum hoc Pantheon hoc eſt.
Quantùm illud creſcit, terraque exurgit ab ima,
Spargitur hoc tantum, Cœloque incumbit ab alto.
Hæc Petra, hæc molis fundamina Vaticanæ.
Hæc pridem ſterit; extremos hoc ſtabit in annos.
Non Stygiæ hanc olim vires, non tempora vertent!
Virginis hæc Princeps ædes, quas Roma Mariæ
Ter centum dicat; hæc ædes ſupereminet omnes;
Hinc Major dicta eſt; miratur ſingula Perſis,
Virginis inſignem Lucâ meditante tabellam;
Patritio hanc noctu viſam, Patrique Latino,
Æſtivaſque nives, ſignataque jugera Templo.
Parte aliâ adverſum Domini præſepe jacentis,
Viles relliquias, magni incunabula Regis,
Vix lacerum abciſo reſtat de robore fragmen;
Chriſtum hæc prima tulit, naſcentem hæc Porphyra
Regem!
Famoſum hic laquear, primoque è ditibus Indis
Auro veſtitum; magnæ ſpolia integra Matri
Debita! nec melior alter, nec dignior uſus
Hactenus! heu quales dein India fluxit in uſus!
Atque ipſa oſtendit Roxana, & ſingula narrat.
Antè columna ſtetit, deducta è limine Pacis
Machina; ſumma ingens ſuperat faſtigia Virgo.
Hic Solyme; hæc celebris Crucis alto è nomine ſedes;
Hanc Helena, hanc olim vaſtam conſtruxerat ædem
Cæſaris alma parens; Solymæas optima gazas
Intulit, en clavus, quo fixus in arbore Chriſtus,
En geminæ rurſum ſpinæ, tituliqne cadentis
Relliquiæ, fragmen Crucis, atque Numiſma, vetuſtæ
Roboris exuviæ, magni monumenta triumphi!
Cæcilia hic habitat, fortis, Romanaque Virgo,
Primis ſub tædis, prima ſub nocte jugali
Ardentem induxit ſponſum, ne corpora demùm

Tangeret, & puros Chriſto ſervaret honores,
Intactaſque nives, ſacrum ipſe admitteret amnem:
Hæc ſponſum, fortemque habuit per dura Sodalem
Funera, con unctos cumulat palma una labores.
Conjunctos egit ratis una ad funus amores.
Hic Agatha, exertis huic ſtillant pectora mammis,
Tortoreſque, ingens, & verbera ridet Amazon.
Attenta obſervat Perſina, oculiſque pererrat,
Inque Agatha Agnetem, Agnetem ſcrutatur in ipſa
Cæcilia, Agnetem quærebat in omnibus unam.
Hæc via quæ tanto via dicitur Oſtia plauſu,
Egreſſi hac noſtri Heroes, hoc nomine Petrum
Dicimus, & Paulum, facta hic diſceſſio utrimque,
Ille Crucem, gladium iſte ſubit, vix Paulus ad oram
Appulerat, ſævæ huic detruncant colla ſecures,
Ter caput exiliit, triplex quoque ſubſilit unda,
Fonſque manet triplex, portantque à fonte ſalutem,
Sylva columnarum hæc ingens, moleſque ſtupendæ;
Hoc Templum, hæc magno monumenta ingentia
Paulo.
Ecce Sebaſtenus jacet hac in ſede Tribunus,
Cæſaribus dudum obnixus, fixuſque ſagittis,
Ipſum jactabat ferali è ſtipite Chriſtum,
Uſque mori potuit, non vano cedere Marti.
Hinc foſſæ, erroreſque ſacri, & ſecreta latentum
Limina Chriſtiadûm, nec jam ſubrepere foſſis
Juverit, & ſuperas fas eſt decurrere ſedes.
Imò age, Perſis ajt, juvat ire, & cernere latè
Omnia, præteritos etiam condiſcere faſtos.
Stricti aditus, cæci anfractus, vagus error, & error,
Hic domus, hic miſeris tumulus, via, curſus, & aër.
Martyribus poſitæ hic aræ, ſuſpenſaque foſſis
Corpora, ſupremumque notant vaga ſigna laborem,
Oſtrea, nodoſi fuſtes, plumbata, favillæ,

Enſis, & infuſo ſtillantes ſulphure tædæ.
Ut quem contigerat plagis, aut ſanguine, flammâ,
Æquore, carceribus ſupremam abſolvere luctam.
Hìc Myſtæ, hìc aræ, ſacra hìc, hoc ſtipite Magnus
Conſedit Paſtor, plebemque ad fata parabat.
Huc Decii, huc Trajani, huc detumuère Nerones,
Plebs contrà emerſit, Latiaſque evaſit ad arces!
  Hìc tulit, hìc ſævos vicit Laurentius ignes,
Clarior haud Heros alter, ſic fuſus in ipſis
Cratibus, accenſis verſabat corpora prunis,
Deſtillant carnes, fumatque vaporibus aër,
Uſque hodiè reſtant perſuſæ ſanguine crates,
Ebria depoſitæ ſignant veſtigia carnes,
Impreſſoque madent ſudantia marmora tabo.
Hoc ovat, & tanta plaudit ſibi Roma triumpho.
  Hæc priſca, hæc ingens Laterani nominis ædes,
Pontificum prima hæc ſedes, & tempore certo
Huc primùm electus magnâ ſtipante catervâ
Invehitur Paſtor, Paſtorem hic Orbis adorat.
Accipit hìc ferulam, & ſummæ moderamina Virgæ,
  Et Conſtantini priſcum, & ſolemne Lavacrum;
Corporis atque animi, meliori lacte perunctus,
Hìc totam excuſſit ſacro Baptiſmate lepram.
Ingredere, hìc ſacrum Chriſti, & venerabile corpus
Furfureo umbrarum velo, tenuique figura.
Divina hæc virtus! amor hic, hæc prodiga vitæ
Fercula! ſic noſtros Chriſtus conſumptus in uſus.
Altæ circumſtant pretioſo ex ære columnæ.
Aera olim in Roſtris, roſtrata hæc æra Canopus
Viderat, æratas famoſa Cleopatra proras,
Aera dicata Jovi, meliùs jam debita Chriſto.
  Hæc ſcala ad lævam, populis ſacra Scala Latinis,
Ex altis Solymes olim deducta ruinis.
Hanc olim impreſſit Chriſtus, cùm triſte Pilatus

Judicium ſtrueret, triſtemque efferret ab alto
Effigiem, lacerum milleno vulnere corpus,
Flectere ſi triſti poſſet cæca agmina viſo.
Sanguine reſtant maculæ, veſtigia reſtant,
Et ſacra ſubmiſſis genibus veſtigia lambunt
Chriſtiadæ, ſequiturque ſuum plebs fida parentem,
Detriſe marcent milleno à poplite ſcalæ.
Miratur Perſina, auditque, nec hactenus hæret,
Agnetemque ſuam cunctis quærebat ab oris,
Nec notus dolor, & proprium premit ipſa dolorem,
Rurſus Roxana, & proprius quoque ſuſcitat ardor,
Quandoquidem occiduos nondum trahit Heſperus ignes,
Et ſavet uſque dies, & molles flatibus Euri,
Si neque jam tædet, modicum divertere fas eſt.
Eſt etiam inſignis, fortis, Romanaque Virgo,
Mollior illa Agno, maiorque Leonibus Agnes.
Subrubet hic Perſis, trahit, & Roxana ruborem,
Erubuère ambæ, & flammam vix pectore condunt.
Hanc amo, nam fateor, Regina, & amare juvabit
Uſque olim, nec cæcus amor, & amare decorum eſt.
Sic eſt mortale ingenium, proprioſque dolores,
Quiſque ſuum patimur, proprium, & ſentimus amorem.
Eſt ſua, & in divos, ſua cuique, & honeſta libido,
Me mea chara olim, mea me ſibi vindicat Agnes.
Ergò age, tum Perſis, quid tam tua venditat Agnes?
Quæ tandem hæc? atque unde? & nos faveamus amori.
Hic quoquo fingit amor, & amori fingere dulce eſt!
Roxanam fingens premit, irritatque volentem,
Nec ſatiatur amor, totieſque audita juvabat,
Lecta retractari, & ſemper meminiſſe juvabat.
Illa ergò imprudens, tacitæ neque conſcia flammæ,
Plaudenſque attollit generoſum in Virgine pectus,
Quo faſtu calcarit opes, calcarit honores,

Symphronii effuſos coram calcarit amores,
Improba quin etiam raptatam turba trahebat;
Symphronius, tortorque præit; patet uſque Lupanar.
Eff. æni accurrunt juvenes; ſtetit alter ab alto
Angelus, atque hortum vibrantibus obtegit armis,
Hortumque, & proprio ſervat ſua poma colono,
Integraſque roſas, intactaque lilia Chriſto;
Nudaque ſponte jerant ſubiti per membra capilli;
Et ſuper effuſos albens quoque palla capillos.
Integra iit, pariterque ſtetit, redit integra Victrix.
  Ereptam immiſere rogo, diviſaque carpit
Flamma reos, tortorem ultor ſimul involat ignis;
Involat impuros Myſtas, ſtetit ignibus Agnes
Purior, & claro fulget, plauditque triumpho.
  Tot jam palmarum victrix, perfoſſaque telo,
Reddita mox Cœlo, Laribuſque infoſſa paternis
Se Matri ſiſtit centum comitata puellis,
Syderea in palla, cinctos diademate crines,
Affectam curat Matrem, lenitque dolores,
Et magnos narrat triſti pro morte triumphos.
Hinc tumulo effuſum vulgus, fervetque; ſaluti
Redditur Herois Conſtantia Conſtantini,
Aras Agneti ſtruxit, neque jam abſtitit aris,
Nobilis, & ſimili vixit ſub Virgine Virgo.
Scilicet eſt aliis alia, & ſua cuique libido!
Omne tulit punctum mea Diva; haud largior uſquam
Indulſit, credo Natura, haud gratia Cœlo
Uberior; huic Forma, Pudor, Conſtantia, Amores,
Prodigia; & variis varia, & ſua cuique refulget
Virtus; unitis pollet virtutibus Agnes.
a Huic aras certe meditor, huic deſtino Templum,

a *Alluditur ad novum Agnetis Templum in Piazza Navona; ut aiunt, à Roxana Pamphili Principis conjuge.*

Non artis deerunt Veneres, non marmora, & aurum,
Quantùm animus feret ipſe; & charæ gloria Divæ;
Ipſa operi incumbam; magnâ nil Roma plateâ
Altius olim habeat; veterem vetus uſque plateam
Naumachia, hanc ipſam exornet mea Diva plateam.
Liquitur in lachrymas Perſis; nec pectus amori
Sufficit, & tacitæ rumpunt per flumina flammæ.
Roxanam ſtringitque ſuam, & longa oſcula figit;
Irrubuitque ſinum complexa, legitque ruborem;
Nec fas arcanam deinceps abſcondere flammam.
Ergò age; quin properas? ſic eſt, proprioſque dolores
Quiſque ſuos patimur, proprios ſentimus amores.
Eſt ſua, & in Divos, ſua cuique, & honeſta libido,
Et mea, ſi neſcis, mea me ſibi vendicat Agnes.
Turcica Romanam, cœleſtem Perſica Divam
Ambio, & Arcani tentant præcordia motus.
Aſtitit in ſomnis nuper, quærique volebat,
Et quæro; atque animus uolat, ardeſcitque morando,
Neſcio mortales ſenſus quid Numinis afflat,
Numinis, & magnæ tentantis pectora dextræ,
At mea me, fateor, mea me ſibi vindicat Agnes.
Dulcia Roxanæ perfundunt gaudia pectus;
Confuſi amplexus, lachrymæ, ſuſpiria; flammæ.
Nomentano itur curſu; jam patria ſedes,
Nunc Templum, ſacræ apparent jam Virginis aræ.
Ædibus in mediis, mediâ ſimul inſidet arâ,
Argento blanda effigies, huic nobile Cœlum,
Porphyra circumſtat quatuor diſtincta columnis.
Entheus in vultu decor, & cœleſtis imago,
Æetherea huic palla, & centum fulsère pyropi;
Intortus crinis, cinctus diademate crinis;
Lilia ſparſa roſis, rutilo lux concolor auro:
Palmam dextra gerit, gremio læva apprimit agnum.

Hæc illa, at Perſis, nempè hæc quæ fulſerat Agnes,
Agnoſco Divam! te charam agnoſco Magiſtram.
Quid me Diva jubes? ſociæ procul ite puellæ,
Hic habito, hic Divam veneror, charam audio Divam,
Ergó Diva jube. Vultu tum Diva ſereno
Perſinam amplecti, teneramque infundere prædam
Viſa ſimul, tali magnus ſe nomine Paſtor,
Agnelli effingi ſigno, dicique volebat.
Dulcis amica venis, tu tantùm attende monenti;
Jam nunc chara ſoror: tu ſacrum expoſce lavacrum,
Huc te fata volunt, nec vano huc numine tendis.
Æterno eriperis barathro! ſic alta tonantis
Conſilia, Arcani ſenſus, & amabile Numen!
Felices duces curſus, ariſque litabis
Virgineis, donec proprium, inter gaudia Cœlo
Nomina, mireris mundo clareſcere nomen.
Tum tibi conjunctos ſociet palma una labores,
Communemque habeat ſponſus cœleſtis amorem.
Aſpice ſed quantum, Perſis, tibi deſtino ſponſum,
Atque age, communemque ambæ ſpiremus amorem.
Dixit, & empyreus mox latè panditur orbis.
Apparet Cœlo in medio, radiiſque coruſcat
Chriſtus, & æthereas recreabat corpore mentes.
Quis ſplendor? quis frontis honos? decor aureus, ætas
Integra, ſcintillant oculi, dulcem aëra mulcent
Ambroſiæ, halanteſque animæ, micat æthere toto
Latè cœleſti perfuſum lumine corpus,
Jam nec mortali timeat ſuccumbere fato,
Momento adverſum tranſcurrere poſſit in axem,
Infudiſſe diem, ſolidos penetrare Penates,
Immortale, agile, huic corpus, ſubtile, coruſcans.
Fulgent deſcriptæ redivivo in corpore plagæ,
Perfidiæ monumentum, & magni pignus amoris!
Perfoſſæque manus, perfoſſæ cuſpide plantæ.

Cordis plaga micat, plagas ſupereminet omnes!
O latebræ! ô portus! timidis ô fida columbis
Hæc ſtatio! tutum miſeris poſt crimen aſylum!
Mortales hebetat ſenſus ea gloria, mentes
Perſtringit, tantoque ſtupet Regina decore.
Hic tibi ſponſus, ait, tanto lætabere ſponſo:
Sed priùs hic ſpectandus amor, duroque probandus
Imperio, lacerum hunc, Perſi, priùs accipe ſponſum.
Ille olim paſſus, Cœlo jam regnat aperto,
Sorbendæ priùs ærumnæ, durique labores.
Sic eſt, chara ſoror, magnis ad grandia factis
Itur, & æternæ veniunt per vulnera palmæ!
His primùm ſpinis, his, Perſi, inſiſte flagellis.
Inſpice rorantes artus, morientiaque ora,
Informes plagas, nondum radiantia certè
Vulnera, ſic charus, ſic te jam ſponſus amabit!
Labris parce tamen, donec te flumine ſacro
Ablueris, caſtos poſcunt hæc vulnera ſenſus.
Tum verò charum, tum dulcem amplectere ſponſum,
Oſcula mille itera, & totis immergere plagis.
Tum tuus ille tibi, tuque illius, utraque juncti
Pectora, tum dulces flammæ, dulceſque hymenæi
Donec ſumma dies nobis nos reddat utramque,
Communemque uno in ſponſo ſpiremus amorem.
Dixit, & expreſſum ferali in ſtipite Chriſtum
Obtulit, occurrit Perſina, & amabile ſignum
Arripit, & gremio infuſum complexa tenebat.
Vicimus, ô Roxana, inquit, Chriſtuſque triumphat.
Chriſti ego, jam Chriſtus mihi ſponſus, & unus & olim
Omnia: da ſacros latices, da flumine mergi.
Auſonium tu quære Patrem, Magnumque Magiſtrum,
Applaudit Roxana, aliæ applausère puellæ,
Nec jam æſtus Roxana ſuos, lachrymaſque tenebat.

O Deus! ô Superi! caſuſque! ô gratia! fatum!
At non tam faciles Ibrahim conceperat æſtus:
Ducenti obſiſtit Cœlo, tumiduſque, rebelliſque
Impurum ſpirat per tela, per arma Prophetam.
Intereà mœſtum invitant, niſi viſère Romam
Tædeat, antiquos ſaltem cognoſcere montes.
Roma placet, dixit; ſed veſtros mittite tandem
Romani, ritus, araſque, & veſtra Deorum
Fercula; Cæſaribus monumenta erecta ſuperbis
Hæc volo, & Heroam, priſcamque agnoſcere Romam.
O faſtus hominum! vincit ſuprema poteſtas!
Æterno nec fas æternum obſiſtere fato!
Et benè tum ductor Rhodius; ſic Martius ardor
Incitat; & magnis aliter mens ardua factis.
Quæ tua vis, Ibrahim? quæ virtus? prœlia? robur?
Teſtaturque tuos Rhodus expugnata labores;
Poſteritas ſciat; & magnus canit ipſe Magiſter.
Sed quis, rurſum Ibrahim; Rhodios; Rhodiumque
Magiſtrum
Dixerit? olli animo, virtute, & robore, luctis,
Sanguine, & Heroo ſquallentes pulvere fulgent,
Fulgebuntque, Rhodumque omnis mirabitur ætas.
Quid tamen, ô Princeps; quos non Liladamus hono-
Et tulit, atque feret? ſed quæ prudentia, virtus? [res
Infractuſque animus? foſſis cataphractus in ipſis
Trigintaque dies ipſos vigilatque, movetque,
Imperat, atque præit Dux, miles, in omnibus idem
Arduus, atque ingens; non blandæ ad dulcia noctis
Munera, non oculos, curaſvè, aut pectora flexit.
Et quoties reditumque, fugamque paravimus ultrò;
Si benè quid Rhodii; Perius malè plexus abibat,
Muſtapha; vix ſævas Solymani avertimus iras:
Æternam hanc habeat, certamque, & ab hoſte coro-
nam,

Clarior haud alter bello , non fortior alter ;
Deſervit fortuna , at vicit regia virtus
Fortunam , æternumque feret vel victa triumphum ;
Sic pergit, perguntque Equites, ducitque Savellus
Nobilis in paucis, narratque, & ſingula monſtrat,
Offert ſe primùm Pons Ælius; aſpicis, inquit,
Hic eques, à magno Pons olim Cæſare dictus.
Ecce triumphalis rurſum veſtigia ponis
A læva ; è tantis vix demùm hæc umbra triumphis.
En tibi Mauſoleum ingens ; hoc Ælius olim
Æmulus Auguſto ſtruxit ; Beliſarius arcem
Deinceps hanc habuit , Romani habuere, Sueci
Hique altis primi ſpatiis circumdare uallo
Incipiunt, duratque ; & magnos nunc quoque in uſus
Hæc ſtetit , hæc Patribus ſtatio benè tuta Latinis,
Præſidiumque ; aptus ſuſpenſo hinc tramite Xiſtus.
Altera Janiculi hæc facies ; mons aureus indè,
Altera ; & hinc fuſum facilis proſpectus in æquor.
Hìc ingens olim Circus toto æquore circum
Ibat, & inſanis hìc luſit Julius armis.
Ecce Taberna olim priſco meritoria vulgo ;
Hìc fractus bello miles, crebriſque jacentes
Vulneribus vixère olim , & laudata trahebant
Otia , profuſo fons hìc manavit olivo,
Et primos Chriſto naſcenti effudit honores.
Hìc pallens Tyberis, Tyberiſque hæc Inſula, navis
In ſpeciem ; pons Fabricius ; pons Ceſtius olim
Alter, & uſque hodie bis bino à vertice dictus,
En Lunæ , en Solis delubrum ; hìc conſcia Veri
Marmota, & incluſum fatali in marmore Verum.
Uſque latet ! latuit pridem ! dudumque latebit !
Ecce, & Aventinus ſeptem de montibus unus,
Inſignis famâ, Cacique horrore ſepulcri,
Vati ſi qua fides ; hìc fortis Horatius olim

Extremo ſtetit hoc Ponte, atque extrema ruebat
Agmina Thuſcorum, & juratos reppulit enſes,
Fluxit, & huc Cocles; crebræ mons nomine plebis
Adventu dictus: ſed quæ rurſum hic agmine tanto
Plebs eadem, hic Ibrahim; & tantis circumfluit undis?
Applaudunt hodii, lætoque hic ore Savellus.
At non caſus atrox, non hanc feſta Herculis olim
Plebem ſacra trahunt; trahit unus Alexius, inquit,
Mira eſt hiſtoria, atque omni cantabitur ævo.
Romanos inter celebratus Alexius omnes;
Duxerat; ante alias unam pulcherrimus omnes;
Non aurum ſponſo, aut ſponſæ, non forma, juventus
Defuerat, paribuſque ibant ad vota quadrigis.
Euphemianus huic Pater, inſigniſque Senator;
Plenaque famoſis proſtabant atria ceris.
Non ſpe, non odio ſponſus, ſed Numine certo,
Caſtæ tantus amor vitæ eſt, tantumque pudoris
Ingenium, æthercam ſtatuit prævertere vitam.
Ipſis è choreis, ipſa ſub nocte jugali
Deſerit heu ſponſam, & longas abſcedit in oras.
At quanti Patrum luctus, triſteſque querelæ?
Heu genitor, Materque! heu ſponſa haud ſponſa!
Atria reſpondent, & reſpondere cavernæ; [querelis
Quid fugis infelix? ſed quo fugis improbe tandem?
Quo fugis immitis? ſed quam fugis improbe Alexi?
Menè fugis? ſponſam tu ſponſe? ô miſſa procorum
Agmina! te propter quantis urſere querelis?
Ut demùm irriſam accipiant, ſponſamque fidelem,
Prudentem ingeminent ſponſam, fauſtoſque hymenæos?
At quibus in terris? quid agis? qui denique caſus?
Quæ fortuna manet? vivisnè? an triſtibus olim
Damnatus forſan tenebris? ſperemnè? paveſcam?
Intereà extremis agit ille ultrò exul in oris,

Dumque licet latuiſſe, latet, precibuſque fatigat
Numina, & aſſiduis cumulat jejunia pœnis.
Sed micat è tenebris, nec dudum incognita virtus;
Agnoſci meruit totâ jam clarior orâ.
Ecce iterum ad patrias redit ultrò incognitus ædes;
Excipitur, miſerumque refert, & Alexis Alexim.
Et ſic fortè meus, Mater, ſic nudus Alexis!
Sic varias, genitor, ſic ſponſa, exerrat in oras.
Infelix! ubi tandem? ingrate! immitis Alexi!
Seque vocari ultrò, inquiri, ſemperque requiri,
Communeſque audit planctus, longoſque dolores.
Jam tria luſtra latet, gradibuſque latebat in iſtis,
His gradibus demùm, hoc vilis ſub tegmine ſcalæ.
Et quoties itum, reditumque? viderque, videtur,
Viſus, at ignotus; notum Mors ſola reliquit,
Mox celebrem faciunt ultrò æra ſonantia mortem;
Ipſe, & compoſitus lecto, tenuique ſupinus
Corpore, ſublatis ad conſcia ſydera palmis,
Deſcriptam tenuit chartham, proprioque notatam
Nomine, Romanus narratur Alexius, exul,
Atque redux, propriis ignotus in ædibus hoſpes.
Solatur mœſtos ſcripto, mulcetque parentes,
Supremumque vale dabat, & caſta oſcula ſponſæ.
Caſtæ tantus amor vitæ eſt, tantumque pudoris
Ingenium, æthereæ in terris proludere vitæ!
Ingenteſque olim Cœlo conquirere palmas.
Indigetem hinc Divum celebrant, ſcalamque frequentant.
Auſonij, & ſacrâ colitur, jacet uſque ſub ara,
His ergò exemplis, tantis plebs excita factis
Itque, reditque, ſuum toties, & adorat Alexim.
Sed noſtra hæc; priſcæ redeant ſpectacula Romæ,
Barbarus obſtupuit, multuſque, & multa retractat;
Hæret, & infixum ſedit ſub pectore telum.

Hic

Hic ingens Circus magnis Circenſibus olim
Nobilis, & magnos referunt veſtigia ludos;
Hic quoque Naumachia, & celebres ficto æquore pugnæ;
Puppibus immiſſæ puppes, roſtra æmula roſtris
Illiſa, & grandes ſimulata per arma palæſtræ.
Tantam hanc Septimius; quanta heu veſtigia! quondam
Struxerat, & triplici vallaverat ordine molem.
Hæ Thermæ, inſignes Thermæ; Caracalla ſuperbus
Condiderat, longoſque tenent ſpectacula viſus.
Cœlius hic collis; ſacratam exibat ad arcem;
Longæ hinc ductus aquæ, & veteris veſtigia muri.
Nobilis hic arcus Gallieni nomine dictus,
Integer; & nullis non parcunt tempora ſignis!
At ſatis. Occiduos ſurgens jam ſuſcitat ignes
Heſperus, & totam reddet lux craſtina Romam.
Roma placet certè; hic Ibrahim; ſpectacula Romæ
Oſculor, & tantis adſum, atque incedo triumphis!
Reginam tamen antè adeam, Magnumque Magiſtrum.
Angitur aſt Ibrahim; & ſolum nova cura fatigat;
Inſomnes agitat redivivus Alexius horas,
Uſque importunis circùm errat Alexius umbris;
Æſtuat, & crebro tacitus quoque fluctuat æſtu.
Nempè quid hoc? ſecum ipſe; Heroa quid impulit iſtum;
Non metus hic, non ira, dolor; mens integra, pectus.
Adfuit, humanos lactabat Gloria ſenſus;
Lactabant & opes, & amor; & ſponſa, juventus;
Omnia, quam demùm ſpernit, quo numine fortem!
Magnum aliquid certè verus pudor! integra virtus,
Et quæ hæc Relligio? quæ tantum integra pudorem
Et perit, & laudat? Rhodius mihi vera Magiſter
Cantabat, caſtos omnis vehit, extulit, æſtus.

Q

At contrà, quàm fœda olim, quàm ſtulta propinant,
Fœmineoſque greges, æternaſque æthere ſordes
Alcoran, afflatus Muphti, ſanctuſque Propheres?
Quantùm inſana urget ſtimulos natura furentes,
Quod furit in ſylvis urſus, quâ tùm Hircus in agris,
In pratis equus, & Satyrus, turpiſque Priapus,
Hoc licet! hoc ſpondet Muphti, celebratque Biſan-
Ludimus inſani Turcæ, ſed ludimur! & nos [tum!
Indoctaſque olim premit imprudentia mentes;
Attonitos vinxit furor, & vis improba ſenſus.
At non portentum certè, non barbara virtus,
Hic pudor! & magnas hæc tangit gloria mentes.
Ludimur! atque imis fixa hæret arundo medullis.
Poſtera jam roſeos Aurora revexerat ignes,
Atque tepent auræ, nec torquet ſpicula Titan;
Rurſum Ibrahim curſus, focij Rhodiique, Savellus
Et juvat, heroam juvat uſque agnoſcere Romam.
Flamineâ redeunt portâ, latè omnia luſtrant,
En clari montes: Magni mons indè Quirini,
Jam Triados dicti montes, mons indè Caballis,
Hìc celebres habuit quondam Salluſtius hortos,
Atque ipſis tantum hoc ſpatium conjunxerat hortis,
Hos infra montes, magnis Circenſibus ingens
Auguſti Circus; celebrata hic prœlia, ludi;
Multaque multiplici procurrens pompa palæſtra.
Hinc celebres foſſæ, conſperſaque fornice crebro
Compita; & hìc magnis olim Floralia ludis,
Romanus furor, & turpes ab crimine palmæ.
Ægypto exalta ſinuoſa per æquora binæ
Advectæ huc Romam ſtatuæ, geminique Caballi,
Hoc Phidiæ, rarum artis opus! vel marmora ſpirant;
Dextra regit; gelidæque micant in marmore flammæ.
En Thermæ, inſignes Thermæ, Arcanique receſſus;
Struxerat hos Jovius, deflexo nomine, Cæſar.

Chriſtiadum infelix hoſtis, Jovis improbus ultor.
Lenta hic martyria, ærumnæ, longique labores:
Struxère Heroes! ſudorque, & ſanguis ab alto
Clamat, & æternas poſci per ſecula pœnas.
Ingentes reſtant, triſteſque fluentibus annis
Relliquiæ, æternæ durant poſt ſæcula Diræ,
Vaſtum opus! hinc cæci Tarpeia ad ſaxa meatus:
Inde Sebaſtenæ longinqua ad culmina ſedis:
Hinc Vaticano fas eſt irrepere campo;
Dictaque ab Angelicis ſedet hic Virgo inclita turmis,
Hic ades: hic ſacris delubra frequentia ſignis;
Niliacis Iſis quondam redimita papyris,
Romanos inter Juno Regina triumphos,
Inde Diana arcu, levibuſque inſtructa ſagittis;
Et Mars Romulei, Romani nominis author.
Huc ſociique, Duceſque; huc ſigna, & vota ferebant.
Ecce Theatrum ingens, Coliſeum nomine dicunt;
Inſanæque probant opus, attolluntque ruinæ.
En aditus, podium, diazomata, portulæ, & aræ,
Uſque hodiè effuſo lacerata foramina hiatu.
Nil hic tempus edax; omni ſed edacior ævo
Ambitio, obductas ſparſit per mœnia partes,
Hanc primum Gothus ſtragem dedit; indè Latinus.
Grande opus! hic lecti bis centum millia Cives
Conſedere olim, pariterque ad cruda ſtupentes
Prœlia; feralem Taurus, Leo Tygris, arenam
Implebant: multo ſpargebant ſanguine arenam
Chriſtiadæ; pilis veſtiti, & pelle ferinâ
Sanguineam irritant rabiem, ſæva ora Leonum;
Expoſitique jacent! frendet Leo, Tygris, & Urſus;
Depoſitam inſiliunt prædam, lacerantque, trahuntque
Et ſpargunt; laceris ſtrages maner horrida membris,
Illi expirantes, taciti, miſeroque natantes
Funere, fundebant lætas pro funere grates.

Dulcia victori reddebant carmina Chriſto.
Plauditur, & gemino plaudit plebs ſæva triumpho !
Hæ crudis truculenta Diis, oculiſque voluptas,
Victimæ, inhumanas miſeræ ſparguntur ad aras,
Fortes ſponte mori, ſponte irritate Leones,
Hoſtibus inſultare, & nudo occurrere ferro !
Hoc opus, hoc decus eſt ! pauci quos ardua tangit
Gloria, quos virtus, quos ſummi cauſa tonantis,
Chriſtiadæ potuere. Stupet, ſimulatque ſtupendo
Barbarus, & tacitos premit alto pectore ſenſus.
En Conſtantini celebres tot plauſibus arcus :
Vix truncæ reſtant ſtatuæ, hæc anaglypta, labores
Detriti, & tantæ veſtigia tantula pompæ !
Hic quoque promeritos, & Veſpaſianus honores
Obtinet, inſcriptæ durant hoc fornice palmæ,
Victor Idumæis redimitus tempora ſertis.
En ſacri Bovis effigies, Magnuſque Serapis ;
Templum olim, ſordes, & Roma invexerat omnes.
At quibus in ſpatiis, nec eris mihi vanus Apollo,
Dic, ubi ſtes, Ibrahim? quæ tandem ad limina pergis?
Florentes h certè horti, hæc umbracula, fontes
Floribus hic luſit, genioque indulſit aperto
Natura, & reliquos Arti permiſit honores.
Atque hoſpes, dignuſque iſtis Farneſius hortis,
Sed quibus hi tandem exſtructi, fixique ruinis ?
Hæc domus, hæc magni toties cantata Neronis,
Romaque pœnè domus, ſummo domus æmula Cœlo,
Aurea: mortales quid non ſors invida faſtus
Deterat ? aurato fulgebant regia luxu
Atria, jam cæcis Manes ululare cavernis
Aſpicias, triſteſque umbras, vinctumque Neronem
Plangere, maternis pavitantem horreſcere ſpectris,
Æternis ſontem Furias urgere flagellis.
Hoccine nunc tandem Capitoli immobile ſaxum

Stans, ſpectanſque Ibrahim; Jovis immortale tonantis
Templum olim? huc tantæ gentes? huc vota, quadrigæ?
Et ſpolia, & tanti Romà plaudente triumphi?
Tarpeia hæc moles? dejecti hoc vertice Galli?
O annos, ſortiſque vices! ô tempora! caſus!
Hic placet Aurelius, Leges, & jura monendo
Imperat, extenſamque regit frons ardua dextram.
Incidis in ſtatuam; nec pulchrior altera Romæ;
Julius! hic Ibrahim; nil debet Julius arti;
Ipſe eſt, ſcintillant oculi; prudentia ſpirat;
Ardua mens; ingens animus, clementia, robur,
Fortuna, & virtus, æternaque laurea fronti?
Hic Dominam rerum Romam, & violenta potentum
Contudit imperia; & meliorem induceret olim
Formam, habitumque, & luxum eliderer omnem!
Debuit hoc patriæ; atque ipſis facta ultima Parthis.
Par Romæ; Romà dignus, mundoque Magiſter
Debitus; & patriæ Pater, & Rex unicus orbi!
At liceat feſſiſque quies, ſpatiumque quieti,
Jam totam nobis reddet lux craſtina Romam.
Hæret rurſum Ibrahim, facilem neque cura quietem
Jam ſinit, atque novum figit præcordia telum.
Uſque inſana redit ſævi libitina theatri,
Impaſſæ Tygres, Urſi, immiſſique Leones,
Chriſtiadæ, & multo ſtagnantes ſanguine prædæ.
Queis ego jam furiis? quæ tandem inſomnia, dixit,
Quæ rurſus ſecta hæc? cui ludus ſpargere vitas,
Irritare feras, triſtemque arceſcere mortem?
Cui pugnant? ſed quò properant? quo Numine? fato?
Verum teſtantur, Magnum inter funera Chriſtum!
At non vecordes, ſtupidoſvè huc dira trahebant
Crimina, non captæ Veſana inſania mentis.
Ingenio, & famâ, ſtudio hi, & virtute potentes,
Et genere, & blandæ ſpernebant munera ſortis,

Delicias, aurum, proles, cum ſanguine vitam.
Sed neque tam cupidos veri, cupidoſque ſalutis
Sic falli ſineret Deus, atque horrenda ſubire
Supplicia, æterniſque dein ſuccumbere flammis!
Quis noſtrûm tandem noſtra pro lege labores
Aut tulit, aut tantos ferat? aſt inſana movemus
Prœlia, barbarico mactamus millia ferro;
Chriſtiadas latè inſequimur, populoſque quietos;
Quid patimur, jubetve pati? mors denique votum
Grande illis, Tygres optant, ſævoſque Leones.
Atque hæc vera Fides! procul hinc impure Propheta!
Muphti apage; & falſis nos pridem luditis umbris.
Sic ait; & variis animus confunditur undis.
Rurſum ergo, ſocii, currus, ardorque videndi
Ire juvat; latè obſervat, finiſque timetur.
Hæc Antonini famoſa, ingenſque columna,
Altum opus, atque immenſi anaglypha, analecta labo-
Interior cochlea, & ſinuoſos fuſa per orbes, [ris.
Immenſus graduum numerus, ſparſæque feneſtræ,
Hic opera, & variis deſcripta emblemata ſignis;
Exuviæ, domitique hoſtes, ſigna, arma, quadrigæ.
Olim Antoninus, jam celſo in culmine Paulus!
Faſtus iit; meliorque tenet faſtigia cultus.
Pantheon hoc ingens! famoſum & nobile Cœlum,
Concordeſque Dij nomen, collecta dederunt
Numina, vel ſimili cameratum fornice Cœlum.
Auratæ tecto tegulæ, atque infuſus ab alto
Phœbus, & affuſum latè per marmora lumen.
Diſpoſitæ hic Divûm ſtatuæ, menſæque frequentes,
Æratæ ad portas, pulchroque labore columnæ;
Diſtinctique gradus quondam, & ſurgentia ſenſim
Culmina; ſublimis facies, nomenque ſuperbum.
Aſcendebatur, multis deſcenditur imo
Jam Templo gradibus: ſic æquant infima ſummis.

Tempora, ſic magnis obnoxia magna ruinis!
Delubrum Auguſto, Diviſque Agrippa ſecundis
Sacrabat magnum pacis, bellique trophæum;
Martyribus ſacratum hodiè, magnæque parenti,
Victrici æternùm per tela, per arma Mariæ.
a At quàm grande forum! famoſa palatia, fontes!
Quæ moles tandem hæc? Ibrahim; urſumque Savellus
Cernis Agonalem famoſo nomine Circum;
Sic olim; nova jam, celebriſque Platea vocatur.
Hìc oculis opus en geminos, licet, aſpice fontes.
Ingens ductus aquæ hic, tuus, ô Bonarotta, triumphus,
Nec certè levis hæc, nec lævo Numine moles.
Concavus en ſurgit ſcopulus, ſupereminet ingens
Pyramis, & dulcem monſtrant faſtigia pacem,
Pacificæque oleæ pendent ex ore Columbæ,
Diluvio ex magno, longis ex fluctibus omen.
Exprimit, & mundum ſcopulus, ſparſæque figuræ,
Hìc Equus, hic Elephas, & tu Crocodile? Camelus
Informi intumuit gibbo, propè ſibilat Anguis
Indicus, elataſque vibrat de gurgite pinnas.
Quatuor expreſſi manant de partibus orbis
Et longos volvunt ingentia corpora tractus,
Danubius, ſimul, Euphrates, & Nilus, & Indus,
Gentiles fluvij, velati tempora junco,
Uſque ignotus, & hìc, & tecto vertice Nilus.
Incubuêre urnis, expreſſaque flumina manant.
Manat cuique ſuum deductum flumen ab urna,
Et vaſtà exundant conchà, fluctuſque reſorbet
Concava, perpetuus, certuſque reciprocat æſtus.
Sæpè etiam plenam juvat uſque effundere concham,
Mox fuſi ſerpunt fluvij, jamque altior unda
Creſcit, & ad normam juſto natat æquore campus,
Ecce amnem ſubeunt cives, lectæque quadrigæ,

a *Piazza Navona*,

Plaudit aquis ſonipes, jactatque ad litora fluctum,
Improbus, & liquido gaudet procedere campo.
Spectat, ſpectatur plenis gens lecta quadrigis,
Ire, videre juvat, ſpectantum dulce per artus
Frigus iit, jam pęnè natant, his fluctibus ęſtus
Concidit, his ſenſim tabeſcit Syrius undis.
Altera, & hęc celebris Trajani & vaſta Columna,
Et cochlea, inſertique gradus, ſimileſque feneſtrę,
Et labor, & pugnę, ſculpti mirâ arte triumphi.
Armenus, atque Horoenus, Arabs, & Colchus, Iberus,
Cteſiphon, & Babylon, Seleuco à Principe Princeps
Ante rotas, curruſque, & vinctis compede palmis,
Regia disiectis labentia mœnia vallis,
Fractus Decebolus, geminatis Dacia vinclis,
Pallenti Aſſyria, & contuſo Parthia vultu.
Agmina longa fluunt repetitis uſque triumphis.
Et creſcunt, Tygris ſuperatus, & ultima ad Indos
Littora, tentandis ſolà ętas defuit undis.
Rarum opus! & dignum Trajano! hoc Cęſare Cęſar
Non melior, nemo Auguſto felicior olim,
Trajano nemo melior, niſi vinceret ambos
Auſtrius, & primos Carolus meruiſſet honores.
Trajanus quondam, nunc ſummo in culmine Petrus,
Promeritos rapiunt, & reddunt tempora cultus!
Provehimur. Pons ecce redit, jam Roma videtur.
Romanę ſumma hęc ſpecies, hęc gloria pompę,
Petri veſtibulum, ſtantes longo ordine Divi,
Immenſus fornix, vaſto cincta area Circo.
Conſurgunt binæ, & binę, junctęque columnę,
Atque ordo duplex, vaſtum ordo excurrit in orbem,
Orbiſque oblongus ſinuoſum exerrat in arcum.
In medio binas inter, binaſque columnas
Semita lata patet, facileſque obiere quadrigę.
Pulchraque conſimili ſurgunt faſtigia gyro.
P[illegible]

Area vaſta patet, ſummas media exit in auras
Pyramis; æqua ſolo baſis, & faſtigia Cœlo.
Arcanis peregrinâ micant Elementa figuris,
Quatuor aurati pondus fulſere Leones
a Cæſaris avecti huc cineres, ſummæque jacentis
Exuviæ; at vanum emendat Crux addita faſtum.
Inde micans ſalit unda, ipſiſque aſpergitur aſtris,
Et recidit, largumque facit mappa humida flumen.
Primum hoc veſtibulum ſubeunt ſpatia ampla; receſſus;
Deſcriptumque ſolum; cruſtę; monumenta; columnæ;
Omnia, Majeſtas, ſplendor, miracula, & artes.
Quod Mars Templum olim, quod Templum inſedit [Apollo
Occupat en Petrus, Tēplo ſimul occupat uno.
Reſtitit hic Ibrahim, ſtupuitque, & ſingula penſat.
Miratur populum flexis cervicibus ire,
Submiſſoque Petri ſtatuæ ſuccedere collo;
Affectatque premi, & ſacratam allambere plantam.
Nempe quid hoc? dixit; quæ tanta ignavia plebis?
Scilicet agnoſcit Paſtorem, hic ritè Savellus,
Candida plebs; magnum Paſtorem hic mundus adorat.
Atque erat in fatis; mundum calcabit egentis,
Et domitam ſubiget pauper pede paupere terram.
Hic Petrus, caput hoc Romæ, mundique Magiſter,
Ex ære effigies, Jovis olim nobile ſignum;
Huc Capitolinus transfuſo Juppiter ære
Fluxit, & alternos melius fert Petrus honores.
Altius ille ſtupet, taciruſque audita revolvit;
Hæret, & injectus profundo pectore ſenſus.
Hinc Xiſtos, Aulaſque videt, laquearia, ſcalas,
Atria; depictis non unus in ædibus author;
Non unus Raphaël, unus Bonarotta; Magiſtrum
Hæc omnem pictura, hæc omnem exercuit artem,
Regibus hæc, Ducibuſque illa, Electoribus Aula

a *In faſtigio depoſiti fuerant Julii Cæſaris cineres.*

Hæc Patribus, Pater hic ſeditque, jacetque Latinus;
Quàm varios recipitque jacens, & vivus honores!
Hinc arma, inde libri, & Muſæ, proprio utraque Pallas;
Ordine: depicti veniunt Tyrinthius Heros,
Antinous, Lacoon, Venereſque, & Tybris, & ingens
Nilus, & Heroi monumenta æterna laboris;
Et ſuper anguineis moritura Cleopatra telis.
Hic horti inſignes, fontes, viridaria, ſylvæ,
Diſpoſitis Mars en caſtris: hic Helvetus adſtat,
Hic Celeres, propriis ſpatia ampla, & digna maniplis,
Vaticanus, & hic ſeptem de montibus unus.
Poſtquam oculis conceſſa quies, conceſſa labori,
Viſa refert Ibrahim ſimul, atque audita revolvit.
Et ſtupet, atque altæ vigilant ſub pectore curæ,
Quid vidi: ſed quid patior? quod ſentio Numen?
En Roma! en tantis ergò famoſa triumphis
Roma, caput mundi, Princeps, rerumque Magiſtra!
Quanta olim, ſed quanta iterum Capitolia Petrus
Obtinet! inſedit ſummis Crux alta columnis,
Inſedit Regum capiti, caſtriſque prævivit.
Romanas fuditque Aquilas, Geticoſque Leones,
Et populis populos commiſit, & Alpibus Alpes,
Et regnat Chriſtus victor! Crux ipſa triumphat
Uſque hodie! & populos ſubigit nova Roma, gubernat
Atque erat in fatis! Mundum calcabit egenus,
Et totam ſubiget pauper pede paupere terram!
Nec jam vana fides! Mundum jam calcat egenus,
Et totam ſubigit pauper pede paupere terram!
Nec jam Pallentes Decios, ſævoſque Nerones
Obtrivit tantùm, Carolis ecce imperat ipſis;
Et Ferdinandis moderabitur, atque Philippis!
Queis tandem queis ergò modis? quo Marte? Suadâ?
Ingenio? cenſu? illecebrâ? mercede? triumpho?
Piſcator vilis, tenuique à littore raptus,

Pauper, hebes, duramque Crucem, duroſque labores
Inſonat, & victę properant ſe tingere gentes!
Amplexęque Crucem, ęrumnas, jejunia, mortes
Infamique ſuum pendentem ex arbore Chriſtum,
Incurſantque feras, lentoſque in fat Nerones,
Ærumnaſque bibunt, lętaſque in ſanguinę mortes.
Quid furor hic noſter? quid noſter acinacis? omnes
Terremus Populos, & ſęvis cogimus armis,
Nec regnat Maphti, vix creſcit ęva poteſtas!
Roma nec una ſuper, non unus denique Cęſar
Frangendus ſupereſt, reſtant Capitolia, montes,
Et quoties Scythicę pallebunt cornua Lunę?
Vim ſummam agnoſco, pręſens ego ſentio Numen,
Hîc Deus, & magnę ſumma hęc miracula dextrę,
Et te Chriſte ſequor! tu mę jam flumine ſacro
Ablueras, Legem agnoſco, nomenque repoſco,
Mauritius, pulchrum reddo cum fœnore nomen.
Dixerat, & Magnum ſurgens petit inde Magiſtrum,
Perſinę fortè hîc aderat, multuſque parabat
Ægram ſolari, & mœſtas detergere curas.
Contrà illa occurrens, placido jam lętior ore,
Ingentem amittis prędam, Liladame, tuoſque
Inciderat, dixit, nec jam timet improba caſſes
Pręda tuos, tua ſum, Romana, & debita Chriſto,
Dedita, me ſacrata viden hîc Agnetis ad aram,
Hîc habito, hîc morior! nova tę Conſtantia miror
Agnes chara ſoror; tu charam admitte ſororem;
Prima Magiſtra mihi hæc, tu alter, Liladame, Magi-
Indulgete mihi, date ſacrum accedere fontem, [ſter,
Ablui, & extremam cum Virginę claudere vitam.
Narrabat viſum inſigne, oblatamque benignæ
Agnetis ſpeciem, moreſque, & verba monentis,
Conſilia, imperium, & geſta, & promiſſa canebat.
Dulcia pertentant Heroi gaudia pectus;

Vix credit; præda ô felix! ô debita Chriſto
Victima? tuque tuo jam filia chara Magiſtro;
Et tuus, & lætus fonti ſuccedo Patrinus,
Auſonium Patrem admoneo, dediſce prophanos
Nunc demum mores; impuros exue ritus,
Et caſtos mores, & caſtos indue ritus,
Tingere; & æthereos ſpera de flumine rores.
En tibi rurſum Ibrahim; te tandem, ô chare Magiſter
Invenio; tu Agæ pretium ſperare redempti
Deſine; Romanus, tuus adſum, & denique Chriſti
Ipſe Aga, ipſe Ibrahim; tumidos hic abdico faſtus;
Chriſtiadum repeto formam, nomenque repoſco;
Altera bella gero; mihi jam tu Magne Magiſter
Dux, caput; hanc certum, pro Chriſto ſpargere vitam;
Bella Dei bello; Rhodios ſequor uſque ſodales.
Narrabat viſum pariter, lætamque monentis
Mauritij ſpeciem, voces, & fata canebat.
Hic Heros rurſum effuſus; nec tanta regebat
Gaudia; ſublatiſque oculis, & conſcia teſtans
Sydera; quas tandem Cœlo, Pater optime, dixit,
Arbiter humanæ ſortis, quas debeo grates?
O dulces, ſuperi, ſenſus! quæ mente reporto
Gaudia; nil clades moror, & jam grandia ſpero;
Incipit, & magnis Cœlum aſpirare triumphis.
Auſonium Patrem admoneo; te reddere Chriſto
Incipe, ſupremo te reddere, chare, Magiſtro.
Perſina hic miratur Agam, miratur, & Aga
Perſinam, falliqùe timent, & credere viſis.
Victores ambo! hic Heros; lux fauſta, triumphus!
Victor Io Chriſtus, vos uni cedite Chriſto.
Te Rhodiis Ibrahim, te noſtris rurſum Equitiſſis
Addo Perſina, & magnam te dico Magiſtram,
Si lubet hic habita, te primam hic dico Magiſtram.

Finis Libri X.

ARGUMENTUM.

Pontifex diu anxius pro Rhodiis, & communi Eccleſiæ bono Viterbium tandem ipſis attribuit. Liladamus pariter Perſinam, & Ibrahim offert ad fidem ſuſcipiendam. Machomad interim Legatus à Solymano magnis itineribus advenit, literum offert; Perſinam & Ibrahim fruſtà tentat ad Solymanum reducere. Die dictâ concurritur ad S. Petri ad ſolemnem amborum Baptiſmum; Dum expectatur, hiſtoria incidit Hydaſpis, & Ibrahim. Hinc Baptiſmus Perſinæ; Ibrahim ſeu Mauri Hydaſpis filij recognitio; impuræ Mahometis ſectæ per eos abdicatio. Sacro Miſſæ ſacrificio, & ceremoniis adſunt cum gaudio, & ſtupore; Romanorum hic rituum Majeſtas. Myſteria ſtupentibus tacitè explicat Interpres. Sanctiſſimus de more ſacrum Senatum, & adſtantes benè precatus dimittit. Hinc Agnes à Liladamo in Magiſtram ſororum S. Ioannis per totam Italiam nominatur. Ibrahim veró ſeu jam Mauritius in Equitem S. Ioannis inauguratur ex formula, communi omnium plauſu. Profectio denique Viterbium à Liladamo Rhodiis indicitur.

LIBER XI.

AT Pater Auſonius tum grandia fortè coquebat
Conſilia, & patrias agitabat pectore curas.
Et Roma ſuper, & toto ſuper excubat orbe,
Ac Rhodii primas inter non ultima curas.
Stat Rhodiis tandem, & magnis attendere damnis.
Optima gens certe, ſecum ille, hæc impigra bello

Pectora, nec vano tantùm gens dedita bello,
[a] Bellō Dei gerit, & vanas fugit inde quadrigas,
Ardua, libatus generoſo è ſanguine ſanguis.
Nec deſunt vires, magnuſvè ad bella Magiſter,
Ingens huic animus, duris exercita virtus,
Conſilium, fama, & pulchris ſapientia canis.
Lecta cohors Equitum, tantoque hæc digna Magiſtro,
Nec jam degeneres timor arguit, aut mala fractos
Otia, nec nullis Rhodus expugnata periclis.
Tanto iterum victor bello, ſpoliiſque ſuperbus
Quis ſcit num Siculam meditetur Turca ruinam?
Atque inde Italiam, noſtramque attingere Romam?
Quid tandem fatale tumet? bella aſpera certè
Auguror, & pronos rurſum in certamina Reges.
Italiæ quis non metuat? ſine turbine tantos,
Quis nullà credat tantos aſpergine fluctus?
Italiam affectant Reges! hoc magna Theatrum
Gentibus Italia, hàc pridem luctantur arenâ.
Hoc opus, hoc decus eſt, hoc olim in pulvere ſudant,
Inſurgent circum, & ducet vicinia labem,
Promptum ergò Rhodii auxilium, Rhodiuſque Ma-
Tutelæ quid non poſſint lecta agmina noſtra? [giſter,
Quid non, & noſtræ poſſint fida agmina ſedi?
Sola deeſt meta, & ſtatio, niſi ſiſtere detur,
Diffluet ex ſe ultrò varium jam ſparſa per orbem
Natio, dilapſique Equites, & legè ſoluti
Et bella, & patrios dediſcent tempore mores.
At non fas certè! talem nec tempora labem
Noſtra ferant, noſtros non currat vulnus in annos!
Hinc deſolatos tractus, fundoſque jacentes
Invadent proprii Reges, & ſponte cadentem
Forte etiam impellent tam lecta ob munera gentem,
Magnus amor lucri! captant, & munera Reges,

[a] Triumphi uſus Rhodiis interdictus. Ex Hiſtoria.

Palpones ſupra Reges, & promptus, hiraſque
Aulicus, inſatiata, frequens, & triſtis hirudo.
Commoda Thuſca illis, pronumque Viterbium, & ipſam
Hinc tegere Italiam, hinc poſſint defendere Romam.
Pandet, & ipſa dies melius, quid fata recondant,
Intereà hìc ſedeant alacres, tutique quieſcant,
Et ſperent, magnos, & habent quoque fata recurſus!
Ingreditur Rhodius, Rhodium Pater occupat ultrò,
Commodè ades Liladame, tuis ecce æſtuo damnis,
Curiſque, & longo ſolamen quæro dolori.
Commoda Thuſca tibi, propriumque Viterbium, & ipſam
Hinc potes Italiam, potes hinc defendere Romam.
Hìc habita, hìc ſpera, ſperate, habitate, reſervant
Quid meliùs, magnos, & habent quoque fata recurſus!
Regia dona decet ſummos profundere Reges,
Tùm Rhodius, magnæ decet, & ſuccurrere Romæ.
Pluraque dictum ibat: grato ſed lætior ore,
Altera, Magne Pater, reddo tibi dona viciſſim,
Perſinam atque Ibrahim. tuus eſt, ſe jactat uterque
Eſſe tuum, facris inhiat Regina fluentis:
Verſanam abjiciunt ſectam, Vatemque, pudendaſque
Illecebras, Solymani iras, dulceſque Hymenæos,
Muneraque, & gazas, vetereſque, novoſque favores.
Tu votis, Pater alme, diem votiſque ſecundam
Digere, supremæ magna hæc miracula dextræ!
Viſaque, & auditas narrat per ſomnia voces
Mauritium, Agneremque, & plenos Numine ſenſus,
Explicat hic vultum ſenior, lachrimæque cadebant,
Servabas hoc ergo meæ Pater alme ſenectæ,
Arbiter ò rerum Deus! hanc mihi tantere demùm
Fortunam, tantum hunc Chriſto victore triumphum!

O! veniant ſacram ſpargo ipſe è fontibus undam,
Ipſe ego distractos meliora in caſtra reducam,
Et jam fama volat; totamque effuſa per urbem
Chriſtiadaſque novos cantat, mutataque ab alto
Pectora, luſtralem depoſci è fontibus undam.
Exilière ipſi colles; effuſa juventus,
Et jam tarda dies, feſtus totâ Urbe tumultus.
At rapido curſu interea, magniſque quadrigis.
Turcicus Auſonias properat Legatus ad arces.
Urget amor, probrumque ſimul, mora nulla furori:
Vix cladem audierat Solyman, ſimul imperat, urget,
Totis hic maria; & remis properabat, & auris.
Multa fremens, Rhodioſque petit, Rhodiumque
Magiſtum.
Jamque Urbem ingreditur, veniamque à Patre Latino
Accipit; hunc ingens luxus, moreſque ſuperbi,
Attalica, & veſtis, ſuſpenſus acinacis, orbis
Verſicolor, capiti inſertus, criſta alta, Smaragdi,
Barbaque, & intonſi ſuprema ad tempora cirri.
Huic Phrygiæ latè veſtes, & munera, gemmæ,
Quæſitæ ad Nilum frondes, & gramina, ſucci,
Atque ingens cenſus, redimendæ pondera prædæ.
Tendentem expectat Rhodius, ſubit ille, frequentem
Miratus turbam, ſocioſque, Equiteſque, perorat.
Nota tua eſt, Princeps, Solymano, & Martia virtus;
Nec pariter forte exciderint, cùm nuper abires,
Quos tandem victor victo cumularit honores.
Supremumque ſui ſuperaddit pignus amoris,
Quæſitas alibi dotes, & munera, ſuccos,
Perſinam atque Ibrahim repetit, nec parcere lytro
Me jubet, & quantas fas ſit promittere gazas.
Captivos non credo, neges, ſi forte negaris,
In quantas ierit furias, quantoſque furores
Victor, amanſque? & bella iterum bella horrida mādat,

Multa poteſt deluſus amor, & ſpreta poteſt ars!
At melius! captos repetam, ſalvoſque reducam,
Invictumque Ibrahim, charoſque reſumet amores.
Olli ſubridens heros, vix pauca reponit.
Qualiſcumque mea hæc, Solymano hæc cognita virtus
Infelix nimis, & triſti ſat cognita fato.
Non unquam rurſum exciderint, quàm fœda latro-
num
Verbera, quà tumidos compreſſit voce Tyrannos.
Quæ licet, accipio regalis munera dextræ;
Et quòdcumque decet generoſi Pignus amoris;
Jam quod ſurripiat, mihi vix Fortuna reliquit:
Sed quocumque ſuas Solymanus verterit itas,
Adſumus, huc adſum; nec nullum ferre laborem
Novimus, atque aliquod ſaltem defendere vallum,
Nec longum eſt, campoque iterum incedemus aperto;
Omnibus, & liceat Turcas impellere ripis.
Nec moror; abſcedant captæ te vindice prædæ,
Si lubet; at ſacrum ſi pergunt poſcere fontem,
Imbui, & Auſoniis tranſcribere nomina Faſtis,
His ego præſidium, his auſpex, nec debilis ultor:
His manibus prædas nemo Chriſtovè clientes
Eripiat, vade, hæc, Solymano; hæc ultima mens eſt;
Dixit, & arcanas penitus conceſſit in ædes.
Et ſtupuit Turca, & fremuit: tum concitus irà
Sultanam petit; hæc ſacras adſtabat ad aras,
Et negat, à charis abſcedere pernegat aris.
Ille ſalutabat, tacitâ mox incitus irà;
Ergonè vera canunt Rhodij, Regina? rebellem
Te video? nil ſceptra ergò, nil læta morantur
Connubia? Auſonios properas attingere fontes?
Quis furor hic tandem? tu noſtro ignoſce dolori.
Quæ cauſa? Auſoniis an tantùm fraudibus hoſtes,
Faſcinuit, & Magicis ſtillantia toxica ſuccis?

En libertatis pretium, faciliſque regreſſus:
Exilium nè placet, mæſtiſque inſiſtere terris?
At quantus ruet huc Solyman? bella, horrida bella
Auguror; an veteres placet irritare querelas?
Atque novis Aſiam Europam committere bellis?
Et furias amor ipſe reget, flammaſque vomentem
Aſpicies, maria, & claſſes infundere campis,
Italiam, illatis Romam ipſam invadere ſignis.
At meliora Deus! Princeps meliora jubeto;
Primæ tu mentis magno tu reddere ſponſo.
Subridet pariter Perſina, & læta reponit;
Tempora non eadem, melior me cura fatigat,
Et vidi, & ſapui! video meliora, proboque,
Et meliora ſequor: melior mihi ſponſus, amanſque
Pulchrior, & melior pendens è ſtipite ſponſus.
Majus agit Numen! tu vanum hìc pone furorem,
Inſtantemque Deum ſequor, æternumque pudorem.
Attollenſque Crucem, atque Agnetis amabile donũ,
Non alius pro me moritur! mihi vivere, dixit,
Huic uni, haud alij certè mihi vivere reſtat.
Non moritur pro me Solyman! mihi vulnera pandit
Chriſtus, & hæc caræ mors hæc, hæc fœdera ſponſæ!
Volvitur ille ſolo, genibuſque affuſus, & altos
Longè rugitus mittens, mixtumque furorem,
Tangat honos, te tangat amor, dulceſque Hymenæi,
Imperium, Solymanque, & victor, & ultor, amanſ-
que;
Atque furens, quos tu tandem, quos, Diva, dolores,
Congeris? heu feriæ! bella! æternæque procellæ!
Has ego per lacrymas, per & hæc ſuſpiria Princeps,
Obteſtor, quantis heu patria mœſta, Biſantum
Boſphorus, heu quantis orant quot millia votis!
Menè jubes certæ reducem ſuccedere furcæ?
Me manet infelix nervus, pro crimine caſſos

Ille habet eventus, læna huic pro crimine ſors eſt.
Illa immota ſtetit, ſcopuliſque excelſior ipſis,
Hic ergo reſide, triſtem priùs effuge mortem:
Mortales Dominos, veſanos mitte Tyrannos,
Solus adeſt Chriſtus, ſoli ſervire decorum!
Dixit, & arcanis penitùs ſe reddidit aris,
Reſtitit attonitus Machomad, vultumque reflectens.
Tu quoque magne Ibrahim dixit, tu fortè rebellis
Transfuga? Romanis te porrò inſiſtere caſtris!
Tot caput heroum, gemmis, lauriſque ſuperbum,
Indignæ uſque Cruci, & vanis ſubmittere Lymphis?
Tam citò militiæ piguit! tutumnè latere eſt?
Quid ſperes? quid deſperes? Janizarus? Aga?
Hic honor? hæc promiſſa fides? hæc gloria? merces?
Et quantus furor hic Solymanni, altæque querelæ?
At probrate functum, te vivum ad funera quæret;
Te ſanæ menti, primo te redde Magiſtro.
Eſt aliquid, mihi crede Ibrahim, laus certa triumphi
Et ſpes,& decora,& Solyman, pulchrumque Biſantû,
Eſt aliquid tantis Agam imperitare maniplis,
Auſonios vaſtare, & toti inſurgere mundo,
Romam ſpectare, & vanæ non cedere Romæ.
Dixerat. Hic Ibrahim immotus, torvumque renidens,
Natus ego liber, ſervum vis improba fecit,
Me mihi reſtituit virtus, lætiſque ſecundum
Jam Cœlum auſpiciis, ſacro olim flumine tinctus
Mauritij nomen tuleram, nomenque reſumo,
Atque nouvm dico cum nomine ſacramentum.
Servieram; mihi jam meliorque Magiſter,
Hic Rhodius primùm, major mihi denique Chriſtus.
Quid queritur tandem Solyman? me dixerat Agam,
Et merui! meritumque tuli per vulnera nomen.
His plagis ſceptrum aſſerui, hæc ſæpè extudit hoſtem
Dextera! Threicias quoties defendimus oras?

Nec noſtros neſcit Rhodus expugnata labores.
Florentes tulit ille annos, ſaltem ultima Chriſtus
Bella ferat: ferat hanc animam, extremoſque labores:
Quas parrò canis illecebras, fœdumque Prophetam,
Sordes, atque iras, vanæ deliria ſectæ,
Chriſtianum mores laudo, caſtumque pudorem.
Et certè vis major agit, ducitque volentem,
Tardantemque rapit, me denique ſomnia terrent,
Admonet ipſe Deus, præſens ego ſentio Numen.
Dixerat, ingemuit Machomad, reditumque parabat
Attonitus, cultum legit, aurum, munera, veſtes.
Et revehit: currus ſubeunt, celereſque quadrigæ,
Et negat inviſæ præſens aſſiſtere pompæ.
Expectata dies aderat, micat undique Roma,
Effuſi properant currus, ſparſæque quadrigæ,
Juncti Oratores, & magnæ culmina Romæ,
Et Uaticano conſiſtit ſcena theatro,
Non ſpatium populo, Circus non ſufficit ingens,
Irruit inſanum vulgus, tecta undique complent,
Et conferta gemunt Podia, anguſtæque feneſtræ.
Veſtibulo irrumpunt denſi, primoque laborant
Stare loco, & magnæ vicini aſſiſtere pompæ.
Has inter turbas, lectæ inter culmina gentis,
Nobilis, & Græcus fuerat de nomine Hydaſpes,
Longo rerum uſu, & maturà ætate verendus.
Huic decor; huic pietas; pulchris ſapientia canis
Addita; tum cultus; notus totà urbe receſſus,
Cauſaque, & antiqui funeſta ex ſorte dolores.
Chriſtiadas Græcos inter vix juſtior alter,
Vix melior, vitam in lachrymis, luctuque trahebat,
Nunc quoque ſacratæ relegit veſtigia Romæ;
Cryptaſque, erroreſque ſacros, & fercula, & aras;
Sola malis prodeſt pietas, & ſola dolori.
Sederat hìc, propriaſque vices, ut quiſque canebat

Gaudia, dum lentæ tardant ſpectacula pompæ;
Admonet iſte Ibrahim, dixit, vetereſque dolores
Refricat, & veri tangunt in imagine caſûs.
Floruimus: lætum proles non una parentem
Fecerat, & ſeptem peramico fœdere circùm
Errabant fratres, fraternaque corda gerebant,
Sex varii abſtulerant caſus; vix unicùs, eheu!
Et minimus ſuper; & frater ſoletur ademptos!
Solatur, fratreſque unus tot reddit ademptos!
Huic decor, ingenium, ſi fas & dicere, mores,
Spiritus, & primos infantia læta per annos.
Antiqui heu generis ſcintilla, Patri ultima cura,
Matri primus amor, cunctos complexus amores,
Patres tangit amor, generiſque heu blanda cupido!
Servitio abripitur puer! & mandante Selimo
Primis imbuitur tenuis Janizarus armis;
Mauritio nomen fuerat. Quæ deinde ſecuta
Fortuna, & caſus varij, nec ſcire juvabat,
Nec licuit, triſteſque piget perdiſcere caſus;
Extremum hoc teneri, patriique hoc pignus amoris;
Omnibus hunc cœlo votis, magnoque clientem
Mauritio, & cunctis commendabam anxius aris:
Paucaque mandabam raptim Chriſtum uſque, Mariam,
Mauritium ipſe ſuum coleret, charumque patronum;
His ducibus poſſe appelli, his florere patronis.
Fortè & barbaricos ritus, moreſque ſuperbos
Induerit, patrium tangunt hæc ſpicula pectus!
Romanos etiam forſan conſurgit in hoſtes
Turbidus, & magnis inſtat Janizarus armis!
Non hos, ô ſuperi! non hos formatus in hoſtes,
Heu puer! & tumidam potiùs contundite mentem!
Hinc amens luctu, patriamque, domumque reliqui,
Et piget abductâ vitam producere vitâ;
Sed magis æterno luctum ſatiare receſſu,

Fundere vota Deo, & magnis concedere fatis.
Prorumpunt lacrymæ, magno nec verba dolori
Sufficiunt; tangit miſeri ſors dira parentis,
Et magnum tractant ſocij, mulcentque dolorem.
Auſonij ſedere Patres, Pater ipſe Latinus
Præſidet, & ſolio Patres ſupereminet omnes.
Panditur ex humeris ſacros toga fuſa per artus,
Et riget, & centum radiat perſperſa ſmaragdis.
Firmat dextra pedum, triplex diadema coronat,
Majeſtas, toti ſpirant à Numine vultus,
[a] Deducit Perſinam Heros, Agamque Savellus;
Cunctis illa præit, reliquæ ſubiere ſodales;
Romanaſque ſimul traxit Roxana puellas.
Candenti nitet illa togâ, greſſuque decoro,
Demiſſisque oculis; tingit rubor ora, pudorque;
Et ſuper Angelicos effuſa modeſtia vultus.
Caſtigat quantas, & pulchra modeſtia flammas!
Æthereos Deus ipſe oculis afflarat honores,
Nudata ad collum cervix, ſacrumque liquorem
Expectat, multo crinis convolvitur auro,
Ipſo in veſtibulo, ſummique ad limina Templi
Volvitur in genua, & magno proſtrata Parenti
Supplicat; Agnetis poſcit, charæquæ Patronæ
Nomen, & optatas ambit Baptiſmatis undas,
Ablui, & ætheræ jam nunc proludere vitæ.
Appreſſum cordi pendet venerabile ſignum,
Dulcis amor, ſponſus moriens, ſponſuſque beatus.
[1] Hic primùm nomen ſummus, de more, Sacerdos;
Quæ tu; quid tandem, Rhodius cum Agnete Patrinus,
Poſco Fidem, quid ſacra Fdes, præſtetvè fideli,
Æternam præſtat vitam, atque hæc ſacra Fides eſt,
Vitaque perpetuò manſura, agnoſcere Chriſtum,
Diligere ex animo, totoque è pectore ſummum
[1] *Baptiſmus ſolemnis ex formula.*

In Cœlo Numen, conjuncto pectore fratres:
Atque hæc vita, Fides! hæc prima, hæc maxima Lex
Ipſam ter repetit, figitque in pectore Legem, [eſt,
Ter quoque, & inſpirat faciem, procul eſto prophane
Spiritus, atque locum magno concede Tonanti.
Divinum inſcribens in fronte, ac pectore ſignum,
Accipe clara, inquit, divinum hoc accipe ſignum,
Hoc Legem ſerves, Mandata hoc ſumma faceſſas,
Hoc mundum vincas, hoc vincas Tartara Ligno.
Ter calidam inſpirans animam, quæcumque malignus
Indiderit, Stygiæque olim tibi ſpiritus auræ,
Exeat, hàc virtute, hoc victrix gratia dono
Advolet, & totos cumulent ſacra munera ſenſus.
Æterne ô Mundi rector, quam nobile ſignum
Imprimit, hanc ſerva Deus, & rudimenta capeſcat,
Ardua, perpetuis micet olim in tempora palmis.
Immitenſque ſalem labris, quæ guſtat amari
Pabula prima cibi, da rerum maxime Præſes,
Huic ſapiant tua cuncta Deus, da cætera ſemper
Deſipiant, ſummæ da tangere fercula vitæ:
Hic faſtum depone omnem, depone tumorem,
Abijcere uſque ſolo, & ſupremum Numen adora:
Volvitur illa ſolo, & ſupremum Numen adorat,
Stringitque, & primæ lambit veſtigia Petræ.
Rurſum ſurge ſoror, nareſque, aureſque Sacerdos
Illinit, atque Aperire, inquit, fugiatque prophanus
Spiritus, & puras reddat cum vocibus auras.
Impurum mittis Satanam! dimitto, ſuperbos
Dimittis faſtus, faſtus dimitto ſuperbos,
Et faſtus mundi, & mundum dimitto prophanum,
Tum ſcapulas, pectuſque infuſo tingit olivo,
Inſcribenſque Crucem, pugilem te Chriſma recentem
Firmet, & aſperſum palmas mereatur olivum.
Quod nomen tibi tandem, Agnes, & amabile nomen!

Tu Perſina olim, jam Agnes, & blandior Agno,
An credis Patrem Cœlo, terrâque potentem,
Atque Erebo, totum condentem Numine mundum,
At Credo! Chriſtum credis, natumque, jacentemque
Extremos durâ patientem morte labores?
Et Credo, facrum tu flamen, Credoque, & unam
Chriſtiadum caulam, communia fœdera ſanctis,
Purgandis ſpatium noxis, redituraque vitæ
Corpora, perpetuam ſine curſu ac tempore vitam,
Et Credo: ſacro petis Agnes flumine tingi,
Et poſco: Auguſtam, clarâ tum voce Sacerdos
Appellat Triadem, Patrem, Natumque, ſacrumque
Spiritum, & uſque lavat ſtillantem flumine dextram.
Subjicit illa caput, ſacrum ille quoque impluit amnem,
Inſcribenſque Crucem diducto pollice, olivo
Et frontem ſignans, qui te jam flumine vivo,
Atque undâ rurſum genuit, veterumque Parentum
Exterſit labem, proprio te tingat olivo,
Firmet, & æternæ te læta ad præmia palmæ.
Componit velum capiti, veſtemque puellæ,
Accipe candentem mea, dixit, filia veſtem;
Chriſtiadas decet hæc, puris hæc concolor aſtris,
Veſtit, & empyreos ornat toga candida cœtus.
Succedunt fonti pariter Mandana, Sodales,
Atque omnes amor unus habet, cura una fatigat,
Impluit atque ſacer cunctis poſcentibus amnis,
Et novus exoritur cœtus, cœtuſque fidelis,
Hìc alti cœlo plauſus, ſeptenaque plaudunt
Culmina, felices reſpondent plauſibus auræ.
Siſtitur huc Ibrahim rurſus, ſiſtitque Savellus;
Apparet vario in cultu, faſtuſque micabat
Martius, & pulchræ rurſus nova gloria pompæ.
Mille cicatrices reſtant, frons torva, micantes,
Ardenteſque oculi, & multus ſub pectore Mavors.

Reſpectat cœtum ; Patres, Proceresſque ſalutans,
Magnum,ſancte Pater,cernis,vanumque Thraſonem,
Chriſtiadis infenſum hoſtem, Janizarum,& Agam;
Sic dixit Solyman, magno ſic nomine dicunt,
Atque Agam norunt Rhodii, novitque Magiſter,
Threiciæ ad ſtrictum legi,magnoque Prophetæ.
Reſtitui poſco tamen, atque in caſtra reduci;
Atque ego Chriſtiadum ſanguis ; nec prima refuto
Nomina:(tum primùm langueſcere viſus Hydaſpes.)
Septenos inter fratres natu ultimus olim,
Patris ſummus amor, teneræ cura una parentis,
Heu vbi chare Pater?quæ te ſors, Optima Mater!
Linquitur ille animo, nec patris viſcera fallunt!
Oraque muta ſilent, tremulos rigor occupat artus,
Fit ſtrepitus; moritur ; moritur, vicinaque circùm
Turba fremit ; ſtetit hic cœtus, Pater ipſe Latinus
Subſtitit ; inquirit tandem ; lætamque ſubaudit
Fortunæ, miramque vicem ; ſed Turca reſumit,
Mauritio nomen fuerat, charoque Patrono
Me commendabat genitor, nomenque ſonabat.
Me Patri avulſum rapuit ferus ipſe Selimus,
Servitio addictum pignus, ſolemne tributum ;
Artibus addixit Patriis, magnæquæ Palæſtræ,
Jamque ibam à primo torvus Janizarus ævo,
Perque gradus, per tot varij diſcrimina Martis,
Dux, Aga, nec falſos ſperavi vanus honores.
Et fateor, Scythicis non ivi inglorius armis,
Et flammis fumant Urbes, & ſanguine campi,
Squallentes, & adhuc ſparſis latè oſſibus albent.
Incurri Rhodiis ; vetuit Regina perire;
Maluit ipſa capi, & captam ſe dedidit ultró,
Deſeruiſſe nefas Reginam, aut linquere captam.
Sic captus, ſic liber ego! ſic dextra regebant
Sydera, nec falſum indulget ſors dura favorem.

Intereà vis major agit; cœleſtia terrent
Somnia; Numen agit, præſens ego ſentio Numen!
Et Chriſtum ſequor, & ſanctæ veſtigia Romæ!
O Fili, exclamat non jam moriturus Hydaſpes;
Tene ego? te tandem per tot diſcrimina fili?
In ſe omnes vertit, propiuſque accedere juſſus
Advolat, & patriæ relegens veſtigia formæ,
Hæc utique, hæc inquit, clari veſtigia vultus!
Et memini; meus hic ſanguis; nec patria fallunt
Viſcera! Sympathicæ tentant præcordia fibræ,
Num tibi Mauritius nomen? num rurſus Hydaſpes?
Tu quoque? Mauritius certè hic! hic rurſus Hydaſpes;
O Pater! ô Fili! junctiſque amplexibus hærent,
Suſpirantque ambo, & lachrymis communibus undant.
Vivit Mauritius mea vita! & vivit Hydaſpes!
Et vivat mea vita Pater, mea ſera voluptas!
Hunc mihi Mauritium ſervat, charumque clientem
Mauritius! quoties cùm Turcâ ereptus abires,
Te commendavi Chriſto mea vita, Mariæ,
Mauritio? hæc ſervant, hæc te mihi Numina reddunt!
Nec verbis ſit vana fides; certum accipe ſignum;
Perpetuos inter fratres tu ſeptimus olim
Naſceris; impreſſumque hæret, ſic comprobat uſus,
Lilium, & ad certum nota regia panditur ævum.
Oſtendetque locus ſignum; nec parce labori:
Brachium, & hoc dextrum memini ſpectabile ſigno;
Exere fulmineum, nec dedecet uſque, lacertum
Exere, compoſitos qualis nudatus in hoſtes
Ibat; & effuſis ſpargebat funera campis,
Attenti obſervant Proceres; jam proxima circùm
Turba premit, ſpectantque avidi; dextrum ille lacertum
Succingit, pulchro apparet nota regia ſigno.

Vivat Jo; jam certa fides! i. Plauſus adauras.
Rurſus in amplexus ambo; Pater ipſe Latinus
Tertius accedit, grateſque, & vota rependit.
Omnibus erumpunt lachrymæ, manantibus ipſi
Applaudunt Patres lachrymis, augentque triumphum.
Noſter es, ô Ibrahim, clarâ tum voce Sacerdos,
Noſter Mauritius, noſtriſque adjungere caſtris.
Non opus hoc fluvio, non hoc iterabile ſignum.
Quod ſupereſt, Legem impuram, fœdumque Prophetam
Abijce jam fili, & Chriſto te redde Magiſtro.
Tu modò me ſequere; & Vatem, properate, ſub ipſis
Ejurate aris, Chriſtumque agnoſcite Regem.
Succedunt. Vultu hic Regina effuſa ſereno.
Æterne ô ſuperum Rector, Rex maxime Regum,
Omnia cui parentque, patentque, & pectora tangis,
Et dubias flectis mentes, duciſque volentes,
Tardanteſque rapis; teſtis mihi Chriſtus, & Agnes,
Teſtis, & ipſa tui genitrix; ô Virgo, parentis,
Vos ego pro Perſina Agnes, & libera teſtor,
Teſtes, vltoreſq; ie ſimul; Muphtique, Prophetamque.
Abdico, & ejuro: Chriſtus mihi vita, ſaluſque!
Et via; Pontifices à Chriſto affuſa Latinos
Audio, nec tantis fas unquam errare Magiſtris.
Dixerat; incumbenſque ſacris dabat oſcula menſis.
Rurſum hic Mauritius; nec Martius abfuit ardor;
Atque ego Mauritius; teſtis mihi Chriſtus, & ultor;
Et decora, & Lunas, & Legem, & Fata, Prophetam
Abdico, & ejuro vanæ deliria Sectæ,
Et ſimul educto tangebat acinace menſam,
Atque ego, converſis, quantum fas vincere, telis
Chriſtiadûm infames quondam, ſævoſque dolores
Vindico; non alius vindex, ſimul author, & ultor
Ipſe ego, quod ſupereſt, meliorem huc deſtino dextram.

Inſequor, impuroſque Canes, vileſque Gelonos,
Et juvat Odryſiis rurſum exultare ruinis,
Juro ego Mauritius, vos conſcia Numina teſtor.
Hic latè plauſus, clarâ tum voce Sacerdos,
Accipe jam veniam, ſcelerum te chare tuorum
Nexibus abſolvo, plenumque impendo favorem.
Errantem te Paſtor ovem, vos chara recepi
Pignora, cœleſtes jam nunc ſperate triumphos,
Vivite felices ambo, vos una coronet
Gloria, Romanis pugnate, & vincite caſtris;
Tu quoque chare ſenex longam ſolare ſenectam,
Mauritii genitor, ſeros tibi gratulor annos,
Felicem rurſus partum, tibi dextra reſurgunt
Numina, nec vanos, & ego promitto favores.
Hinc ſubeunt, aramque petunt: myſteria ad aram
Sacra patent, celebreſque inter myſteria grates.
Quatuor, extremo in Templo, concluſa columnis
[a] Ingens ara patet, vaſtumque à fornice Cœlum.
Intenti huc oculi, ſacra hìc libamina, Myſtæ:
Ante aras ingens ſeptum, ſeptoque tapetes
Inſtrati, labriſque undant. Aulæa repanſis.
Obſidet ad fauces validâ vigil Helvetus haſtâ,
Obſeſſumque nefas, duce nullo, irrumpere vallum,
Ad latus exurgit ſolium, Patrique paratum
Auſonio, ſedet hìc, & adorat Roma ſedentem!
Purpurei incedunt Patres, ſua cuique præibat
Et domus, & cultus, varium longi ordinis agmen,
Huc bini, & bini titulis, oſtroque decori
Succedunt ſepto tandem, ſeptumque coronant:
Tum Proceres, Myſtæ, plauſus, clangorque tubarum.

a *Capella ſeu Miſſa coram ſanctiſſimo Domino; ex ritu Romano.*

Maximus en tandem, ſacraque in veſte Sacerdos
Auſonius Pater, & præſens ab Numine Numen.
Sternitur affuſum vulgus, longèque recedit,
Hic litui rurſus, voces,& tympana; plauſus.
Biſſeni portant geruli, offuſique tapetes
Ignotam velant turbam, geruloſque recondunt.
Ille hominum invectus ſcapulis; ſublimis, & ingens
Conſidet, & multam impertit hinc inde ſalutem.
Ex alto latè ſpectat, digitiſque reductis,
Deſcribenſque Crucem, populis ſignando precatur.
Surgunt hinc atque hinc ſubtentæ ad tempora nubes,
Et nova ſacratos velant umbracula crines.
Progreditur; ſimul ante ſacram deponitur aram;
Supplicat, & pronus majus quoque numen adorat.
Hinc ſolium petit, & ſolio ſupereminet alto;
Eminet, & mundo Paſtor! perſperſa ſmaragdis
Palla riget; diadema micat; Proceresque; Barones;
Ipſi Oratores adſunt, lectique propinqui;
Proximus atque aſtat Rhodius, ſolioque cohæret.
Hinc ſua, & Agneti ſedes, ſociiſque puellis,
Inde, & Mauritius, Rhodiique; armata juventus;
Pallia,palmareſque Cruces, inſignia, fulgent.
Jam Miſſæ ſacra incipiunt; proditque Sacerdos,
Conſcenditque gradus; ſubeunt longo agmine Myſtæ,
Aſtantque intenti, & ſacras famulantur ad aras,
Dulces mulcentur plenis concentibus auræ,
Hic tenor; hic numerus, fuſæ ſuper æthera voces.
Ad Patrem accedunt Patres, & Numen adorant
Principis, ex aliis alij: jam Syrmate longo
Effuſæ veſtes, & verrit purpura terram.
Siſtunt ante aram, primumque hic Numen adorant.
Ad latus hinc verſi, longè, propiùſque ſalutant
Auſonium in ſolio Patrem, & Patri oſcula figunt.

Inde ſuas repetunt ſedes, luduntque viciſſim
Purpuræ, & ambiguo ſerpentia Syrmata fluxu.
Panduntur ſacræ Divina volumina Legis;
Et canit hinc Græcus Myſtes, canit inde Latinus;
Una fides, unus vario ſub more Magiſter.
Educunt gladios Rhodii, educitque ſuperbus
Mauritius, nudiſque omnes ſimul enſibus adſtant.
Hoc pugnant; ſacram hoc propugnant ſanguine Legem,
Maximus, & Rhodiis Chriſtus, primuſque Magiſter.
Et interpres adeſt, monſtratque, & ſingula ſtringit.
En tenuis vini, tenuis libamina farris,
Et patera,& diſcus, conceptaque verba litanti,
Sublatæque manus, ſublatæ ad ſydera fruges;
Unda olim vinum, dulcem dedit unda liquorem,
Jam dabit iſte Deum: magni ſigna altera ſigni.
Grandia jam tacitis ſubeunt Myſteria verbis,
Deſcriptæque Cruces paſſim, tacitæque figuræ.
Scire nefas populum. procul hinc, procul indè prophani,
En Deus! ecce Deus! præſens ſe ſiſtit ab alto,
Flagranteſque ardent, & fœtæ Numine menſæ.
Monſtratur populo; prona hic Regina recumbe;
Chriſtus adeſt, Chriſtum hic, hic Regem Vulgus adora.
Communem inde precem clarà tum voce Sacerdos
Inſonat: accidit divinæ fercula menſæ,
Acciſum infundit pateræ cum ſanguine fragmen.
In Cruce ſic olim, ſic verè in funere Chriſtus,
Per fictos rursùm patitur, moriturque labores.
Sacræ inſtant epulæ; atque epulis præmiſſa viciſſim
Oſcula; ſynceri ſervatum pignus amoris.
A Myſta incipiunt, currunt blandæ oſcula pacis,

Mutuaque ex aliis, alij ſibi pignora reddunt.
Chriſtiadis odiſſe, nefas! ignoſcere cunctis
Prima fides, teneroque omnes concurrere amori.
Hinc epulis Myſta incumbit, corpuſque,cruoremque
Attrectat, ſacramque haurit cum ſanguine vitam.
Solvitur in fletus Agnes, magis ipſe ſtupeſcit
Mauritius, voces recolunt, ſacra abdita, ſenſus
Mirantur, tacitoque hærent myſteria cordi.
Extremas hinc Myſta preces, totique ſalutem
Impertit populo, & veniam faciebat eundi.
Maximus interea grates, & vota Sacerdos
Præcinit, & ſuperis grates; & vota patronis.
Reſpondent populi, & communi voce precantur
Hoſtibus æternum exitium, pacemque Latinis.
Hic finis. Surgunt omnes; Pater ipſe Latinus
Annuit, & ſacrum mittit cum plebe Senatum.
Alter ab Eois Titam remeaverat undis,
Summaque jam magnæ luſtrabat culmina Romæ;
Ad propriam Rhodiis rursùm concurritur ædem;
Huc Agnes, huc Mauritius; Liladamus, & omnes
Unà Equites, Romani, & circum fuſa juventus;
Et longam faciunt Proceresque, Duceſque coronam;
Inſuetumque parat Rhodius conferre decorem,
Mauritiumque Equitem; Agnetem appellare Magiſtram.
Reſtitit, & ſolio fulget Liladamus ab alto,
Spectanſque Agnetem, & blando ſimul ore ſalutans;
Quidquid id eſt decoris noſtri; Rhodioſque, leveſque
Haud neſcis Regina, haud dedignaris honores;
Hos etiam optaſti, & noſtris accedere caſtris.
Hoc pietas, hoc rara fides, hoc dextera poſcunt
Numina, & hunc etiam tibi debeo chara triumphum.
Mittere nec ſocias deceat ſine laude ſodales,

Omnibus unus amor; ſit & decor omnibus unus.
Non deſunt Rhodiæ toto notæ orbe Sodales,
Ollis nec pietas, non laus, nec munera deſint;
Quod fratres bello, præſtant virtute ſorores.
His te Agnes, voſque his decet ergò adſcribere ſignis,
Annuo, & oblatum ne, filia, ſperne decorum.
Adfuit, atque præit rurſum alba in veſte Sacerdos;
Et toga prompta fuit; pullum trahit illa colorem,
Perſperſis micat, & maculis, hanc Pontica pingunt
Vellera, nec toto toga regia præſtitit oſtro.
Crux etiam inſigni fulget deſcripta figurâ,
Et Rhodio ritu, Rhodiæque inſigne Palæſtræ.
Injectum ergò humeris Heros dimittit ab alto
Pallium, & eſſuſæ ſerpunt vaga ſyrmata caudæ:
Aſſimilemque Crucem ſociis dabat indè puellis.
Vos egò de noſtro Equitiſſas nomine dico;
Te toti Italiæ, magnam te dico Magiſtram.
Has rege nunc demum, his Agnes moderare puellis;
Subjectas, ſociaſque habeas, habeaſque ſorores,
Certemuſque omnes pariter, nec gloria diſpar;
Armis quod facimus, votis præſtare ſorores.
a Inde ſuum quoque Mauritio cum laude paratur
Pallium; & hoc fuſcum pariter trahit uſque colorem,
Tale Camelus habet; magno quoque tale Joanni
Adfuit, & veros decet hæc quoque forma clientes.
Addidit atque Cruces, conceptaque verba Sacerdos.
Crux alba ad lævam propriâ deſcripta figurâ;
Et puros mores niveus color imperat, hæret
Crux cordi, & certos Crux admonet ipſa labores.
Induere. At jam grande nefas, vel ſigna, gradumve
Linquere, vel pulchram tolli pro crimine veſtem.
Accipe nudum enſem: celſas ter tolle ſub auras,
Sic Turcam generoſus Eques, ſic provocat hoſtem,

a *Inauguratio Equitis S. Ioannis ex formula.*

Nullaque

Nullaque pro ſancta refugit diſcrimina Lege.
Ductus ter circum lumbos eat enſis in orbem:
Sic vigili decet eſſe animo; ſic excubat omnes
In caſus Eques, & nullis patet ille periclis.
Imis aptentur pariter calcaria talis
Aurea; nobilibus meritum hoc inſigne probatis
Abijcere, at vanos decet alto pectore honores
Abijcere, ad viles etiam demittere partes.
Cingere, & hâc zonâ pectus, turpe ire ſolutum.
Effuſumque Equitem, pravos nec ſtringere motus!
Bacchus, pura Ceres, tenuis juretur amictus,
Et fortes decet hic, hic maſcula pectora cultus!
At benè! tu tali dignus, vir maxime, palmâ,
Tu Rhodius, noſtris jam nunc inſcribere Faſtis.
Pugnandum, hic Heros: vivat ſuper omnia Chriſtus!
Quod ſupereſt, prompta eſt ſtatio; fortiſque faventis
Principium, feſſiſque quies, magnique parentis
Munus, & huic meritas propero pro munere grates,
Optimus, hæc nobis facit optimus otia Paſtor.
Sed quas, ô Superi! quas ô Liladame rependam,
Regina hic, grates, quæ tantis gratia donis?
Ergò ego jam Liladami filia? filia Chriſti!
Sponſaque! proh quantis nunc demùm incedo triumphis!
Sic vivam, Rhodiiſque meis, Rhodiiſque puellis
Et vivam ſoror, & moriar! vos cætera Divi.
Quas, & Mauritius, tibi quas, Pater optime grates
Debeo? jam Rhodius, jam magnis impiger auſis?
Tu mihi dux primus fidei, primuſque Magiſter.
Vivat caſta fides, magnis ſacra Roma triumphis,
Pugnandum, audendum: vincat ſuper omnia Chriſtus!
Currit in amplexus ultro, charumque Savellus
Stringit Mauritium, infuſus pariterque Savello
Hæret Mauritius, quantis Roxana triumphis

Exiliit, Latiæque ruunt ad blanda puellæ
Oſcula? Queis Equites, Equitiſſæ vocibus auras
Impleruntꝰ vix amplexus tenuere, pudorvè
Abſtinuit: teneros ſic tentant dulcia ſenſus
Gaudia, nec tantus, tam dulcis amantibus ardor!
Seque ſuis Agnes aris, ſeſeque Magiſtro
Reddit Mauritius; moremque, & juſſa capeſſunt.
Hetruſcas fama interea jam ſparſa per oras
Conceſſam Rhodiis vrbem, & regalia jactat
Munera, Romanas Rhodio ſuper Ordine curas.
Ecce etiam Legati vltrò, Magnumque Magiſtrum
Invitant, proprias tandem ſuccedat ad arces;
Id cupere, id magnis populos contendere votis,
Effuſos ruere, & certare in munera Cives.
Annuit his Heros; frontemque atque ora ſerenat:
Condictâ jubet jre die, prompta omnia mandat.
Jamque vale Agneti ſummum, Patrique Latino
Deſtinat; atque aliquam gaudet contingere metam.

Finis Libri Vndecimi.

ARGUMENTUM.

Pontifex moritur; mortuo parentatur, Cardinales in Conclavi. Liladami in Vrbe ſummus tunc Magiſtratus; huic apparet in ſomnis; ſcutum gentilitium Mediceum; & varia ominis interpretatio, Medicis demùm, olim Eques Rhodius, eligitur, & Clemens dicitur. Adoratio ſummi Pontificis ex formula. Deductio ejuſdem ad ædem Lateranenſem ſolemnis de more; Privatus & familiaris ejuſdem cum Liladamo congreſſus. Confirmatur Viterbij conceſſio; Agneti valedicit Liladamus, & Mauritius; hi cum Rhodiis deducuntur cum Plauſu Viterbium. Conſilium in Senatu de repræſentanda hîc Rhodo, de novis munitionibus exſtruendis, & accerſcendo ex ora Tyberis milite, & vulgo. Labores & propugnacula ſuum cuique Nationi proprium attribuit Liladamus, ipſe interim Sybillam Tyburtinam tacitus conſultum abit. Guyſius, Arragon, Mauritius, & ſocij hærent in luſtrando Tybure, & Tuſculo. Sybilla munus, & ſtudium. Varij manes id curſu. Item imagines Tyrannorum, & Perſecutorum fidei; Hos indicat, & deſcribit Sybilla. Pauſatur aliquantulùm.

LIBER XII.

HUmanis quàm nulla fides! fortuna favebat
Jam nimis, & proprio ſæpè invidet ipſa favori;
Et jam tranquillos turbabat perfida curſus.
Occidit Auſonius Pater; & conſidere rurſus
Viſa Rhodus; tenuis languentia membra relinquit

Halitus, & celeres vita ingens exit in auras.
Mortemque accelerant, coeuntque ad funera cauſæ,
Longa ætas, curæque graves, & tempus iniquum,
Et mage certa dies! non ſervat purpura Reges,
Armavè; non terno vincti diademate crines,
Non ſacra Majeſtas, non Magnæ gloria Romæ!
Luditur in magnis; & tentant fulmina montes!
Penè etiam abjicitur moriens; charique recedunt,
Præſentemque odere vicem; vix ſumma ſupellex
Integra, vix juſto ſupereſt ſat honeſta ſepulchro.
Auri ſacra fames, & habendi æterna cupido!
Præreptas videt exuvias, collectaque vaſa,
Jam nudos latè muros, raptoſque Penates.
Et ſe mortalem ſentit, ſe ſentit egenum!
Emunctus quondam, ſpoliis nudatur, & iſtis!
Toto non vivens, moriens non ſufficit auro.
Ternos ille dies Româ ſpectante repoſtus
Cernitur, exuviæ triſtes, moeſtumque cadaver,
Dicendi argumentum ingens, mortiſque trophæum
Nobile, mundanæ celebris conuerſio Scenæ!
Effuſum accurrit vulgus, pars oſcula plantis
Figere, ſacratos venerari in pulvere Manes!
Credere pars oculis, preſenti credere Morti,
Felicem potuiſſe mori! pars denique Romæ
Maxima jam fremere, & magnis inſiſtere votis.
Jam fervens volat ambitio, jam turbida honoris
Prœlia, ſecretæque artes; ſua cuique Thyara
Allubet, & primam dulce eſt ſperare coronam!
Quàm neque mortales mors præſens temperat auſus!
Grandior ecce ipſo creſcit de funere Faſtus,
Et major de morte tumor! ſic volvitur orbis,
Ingenteſque gradum faciunt ad ſumma ruinæ.
Occiduum mittunt ſolem, mirantur Eoum
Mortales pridem ingrati: ſol occidit ingens,

Deficienſque cadit, magniſque involvitur umbris:
Solæ jam reſtant tanti modo ſyderis umbræ!
Nona dies aderat, Patri Patreſque parentant
Auſonio, & ſummis jam claudunt funera verbis.
Effertur tandem mœſtum, & lugubre cadaver,
Pondus adoratum populis, mundoque verendum!
Jam cinis, & gelidi triſti ſub pondere Manes,
Clauditur aſperſus glebâ, totoque repoſtus,
Jam minor imperio tenuem vix impleat urnam.
Diſcedunt, mœſtumque petunt Conclave, gementes,
Anxij; & ingentes recoquunt ſub pectore curas.
Cella his cuique ſua eſt, ſimplex, & pullus amictus.
Servitium exiguum, diſcuſſæ fercula menſæ.
Audiri, atque audire nefas! ſtant limite crebro
Diſpoſiti vigiles, prima, & cuſtodia civis,
Altera delecti Proceres, lectique Barones;
Ultima jam propior, Patribus mandata Latinis;
Omnibus, & Rhodius cuſtodia ſumma Magiſter.
Inſuper, & tota dominans jam regnat in Urbe
Dictator dictus, ſummus dat jura Magiſter,
Intentique adſunt populi, mirantur, amantque
Supremum imperium populique, Equitumque Magiſtrum.
Ergò Romanæ jam dux ſupremus agebat
Militiæ; vadunt Equites, Urbemque coronant;
Adverſo, averſoque inſcriptæ corpore fulgent
Hinc atque indè cruces, Rhodiæque inſignia gentis;
Et proprius color eſt, rubeo Crux candida ſcuto.
Diſpoſiti latè vigiles; cuſtodia latè
Addita; compoſitiſque ſilent Capitolia caſtris.
Sopitique ſilent colles; ſiluere plateæ;
Tranquillis ibat Tybris quoque mollior undis,
Attonitamque tenent profunda ſilentia Romam.
Circuit, alta facit Prudens vigil otia Princeps,

Ultimus incumbit ſtratis, lentuſque ſubibat
Morpheus, atque graves redeunt ſub pectore curæ.
Quis novus hic caſus, dixit; quæ plaga? labori
Additus, heu ſuperi! labor! & ſuper vnica ſpes hæc
Optimus ille Pater; Pater, & ſpes ultima nulla eſt!
Queis rurſum fidam auxiliis? quæ littora? Reges
Sollicitem? faveatnè novus, quis, & unde Parenti
Sncceſſor? dudumque errans non diffluat Ordo?
O caſus! ſed Numen adeſt, Patronaque Virgo;
Numina! mortales ſed nec jam cogito curas;
Bella Dei meditor; mihi jam Deus author, & auſpex.
Ecce iterùm in ſomnis miſerando aſſiſtere cultu
Viſa Rhodus, vacui portus, triſteſque plateæ.
Deſolato ignes viſi conſurgere campo
Sex numero, ſimul adjuncti, formæque globoſæ,
Impoſitique aliis alii; & ſupereminet unus.
Plurimus his fulgor, nec jam ſine Numine ſplendor.
Collucent agri longè, & vicina refulgent
Littora. Jam varias ducunt varia ominna mentes;
Errantes Rhodiorum animas, juſtamque parantes
Vindictam fingit vulgus; bella improba damnat
Hactenus, abjectamque fidem; pro crimine juſtas
Portendi pœnas, Solymanum ad fata repoſci.
Palluit, & Solyman, tantis Muphti ipſe laborat
Auguriis, creſcuntque metus, atque improbus horror.
Hinc fore, & ex ipſis oſtendi ſtragibus olim,
Qui face Threicios, qui ferro conterat hoſtes;
Et Rhodios ſupereſſe Equites, ſupereſſe Magiſtros.
Grandia ſopitus ſic ſomnia digerit Heros.
Evigilat, nec nulla fides! & Numen ineſſe
Creditur, infuſuſque habet, & myſteria ſomnus.
At pridem volat ambitio, ſpes proxima longa eſt,
Pontificem cupiunt omnes, ſperantque, timentque,
Et gaudent; ſibi quiſque canit: ſua cuique cupido.

Et quantæ tibi Roma vices ! quantique recurſus
Succeſſore novo ? variæ hìc ſpectacula Scenæ:
Quis tandem his ? qualemvè dabit Conclave Tonan-
Incerti variant Patres ; huc æſtus , & illuc, [tem ?
Surgit hic, ille cadit ; ſtat neuter ; uterque laborat.
Accedunt Patres tandem , ſolumque repoſcunt
Mediceum ; Pater Auſonius ! magni arbiter orbis,
Mediceus ! tenuem rumpens quoque Fama feneſtram,
Provolat , & totâ Clemens mox perſonat Urbe,
Septimus, & demùm hic mutato nomine Clemens.
Septeni aſſurgunt colles , Dominumque verentur,
Romanumque Patrem , & ſubmiſſo vertice adorant,
Inclinat prouo Capitoli arx maxima collo,
Mollior , & Tybris ſinuoſis flectitur undis;
Allambitque pedes, famulam deponit , & urnam.
Currit , & ad ſacras Amaryllis candida plantas.
Centenis jam mille tument prompta oſcula buccis,
Maximum, & in terris prona omnia Numen adorant !.
Diverſa ô Romæ ſtudia ! indignantur ; amantque;
Sperant ; deſperant ! nihil hic ; ille omnia ; motus
Urget quiſque ſuos ; magnæ converſio Scenæ !
Dulcior ante alios Liladamum perculit æſtus ;
Alternatque vices Fortuna , augetque favorem.
Ille inter Rhodios olim , charuſque Magiſtris
Mediceus , factis, virtute & pectore præſtans,
Palmaremque Crucem , Rhodiæque inſignia gentis
Prætulerat ; (ſacra hunc majorem purpura texit)
Jam mundo major , magno convexus Olympo.
Patronum hunc habuit Capua , hunc Florentia par-
tum [tem ;
Extulerat , Rhodus hunc Equitem, jam Terra paren-
Hoc erat hoc omen , Rhodius ; jam ſomnia tango.
Conjunctos agnoſco globos , laudataque ſtirpis
Stemmata ; jam timuère olim , timeantque Geloni,

Major, & ex ipſis tollet ſe ſtragibus ardor;
Et toto in Turcam Imperio jam Roma favebit.
Venit pulchra dies ſumendæ aſcripta coronæ:
Deſcendunt bini, & bini longo ordine Patres,
Multo circum humeros jam purpura fulgurat oſtro;
Ingens Palla ſuper centum perſperſa Smaragdis;
Cultus cuique ſuus, famuli, proprium agmen, & ordo.
Magno in Veſtibulo, quà proſtat porticus ingens,
Excipitur; ſacri volvuntur ad oſcula Myſtæ,
Sacratoſque pedes lambunt, Dominumque fatentur.
Templa ſubit; præeunt Patres, rurſumque ſedenti
Inclinant, ſacris properant propria oſcula plantis,
Succsduntque aliis alii, pariterque verentur.
Hinc rurſum ad ſacram proceditur ordine menſam;
It magnâ Clemens pompâ; ſimul aſtat eunti
Cenſor, & humunæ refricans ludibria pompæ,
Sancte Pater, dixit, ſic tranſit gloria mundi,
Stupamque incendit, tenues ſtupa ivit in auras.
Jamque tenet menſam; ſupremum hìc Numen adorat;
Submiſſas funditque preces; mox ſurgit ad aram.
Antiqui hunc Patres ungunt, & multa precantur;
Pallium, & à primo quoque ſuſcipit ille Miniſtro.
Spargit thura foco, totam quoque circuit aram
Inceditque, ſacros fumans bibit ara vapores,
It vapor ad Superos, hoc gaudent Numina fumo;
Supremum petit hinc ſolium, rurſumque ſedenti
Inclinant, repetita Patres ſimul oſcula figunt.
Summum Paſtorem Patres, Myſtamque fatentur,
Certi Oratores circum, lectique Barones
Aſſiſtunt ſolio, aſſiſtunt magnuſque Columna,
Urſinuſque ingens, Romæ capita alta ſuperbæ.
Recti Oratores, ſummoque in pariete, ſtantes
Ad latera, hi gradibus fixi, ſtanteſque Barones.

Ante pedes Rhodius Princeps, propiorque, ſedenſque
Adfuit: hoc illi decus, hæc laus propria reſtat.
Scilicet hic Solymes cuſtos, hic Rector Achæus,
Spartanuſque, Rhodi Princeps, Princepſque Corinthi,
Nec ſacros inter Reges jam grandior alter.
Rurſus feſta dies, magno venit apta triumpho,
Ad Vaticanam concurritur undique ſedem.
Hinc Pompa, hinc Ordo, & magnæ ſpectacula Romæ,
Procedit Patrum cultus, pretioſa ſuppellex,
Attalicæ veſtes, raſis holoſerica villis,
Et Veſliſpicus multo latè additus oſtro.
Nobile ſuccedit ſenſim, Patrumque ſuperbum
Servitium, delecti Equites, mixtique Barones
Romani, pulchræque juvat concurrere turbæ,
Ambiguo nec jam tumidos contendere honore.
Clementis cultus ſequitur, Patriſque Latini
Pincernæ, Sartor, Tonſor, cum pondere capſæ,
Lecti Aſturcones nivei ſimul, agmine longo,
Bis deni, & quatuor, quatuor proprio agmine Mulæ,
Tres quoque lecticæ, magno præfectus Equili,
Plurimus, & Tibicen, cum ſtemmate buccina pendet,
Stemmaque Mediceum minio prefulget, & auro.
Aulicus hinc denſus, varioque exercitus uſu,
Quatuor attollunt ornato ſtipite vallos,
Impoſitos vallis totidem de more galeros,
Munera proh quantis ambita, & prœmia votis!
Nobilium turba hinc, Latiæ laus prima coronæ,
Sexaginta ibidem Proceres longo ordine tendunt,
Antiquæ his veſtes, antiqui pileus uſus.
Prælatorum ingens numerus, quos ſacra veretur
Curia, prudentes Legum, ſacrique Magiſter
Palati, clarus, quem læta Bononia mittit
Legatus, varij cultus, & ſtemmata, & artes.
Ponè Magiſtratus, tenues ſine Conſule faſces,

Atque Mareſcalli quatuor, libata juventæ
Gloria, vix ſparſis primâ lanugine malis.
Multus frontis honos, pulcherque in corpore cultus.
Vicorumque Duces tredecim: geminuſque Priorem
Cingit Romanæ modò Cancellarius Urbis.
Conſervatores pariter: capita alta Columnæ
Gentis, & Urſinæ, magnæ duo lumina Romæ.
Clementis ſubit indè nepos, fraterque, propinqui,
Adlecti Heroes, feſtæ nova lumina Romæ.
Regum Oratores, magnæ Præfectus & Urbis,
Præfecti morum, & pulchri Lex viva decori,
Elato præiens Crucifer per compita ſigno.
Auſonium ſelecta vehit lectica parentem,
Multus acerſecomes, anteambulo, & aſſecla, Ephœbus
Hinc atque hinc, vario circum vaga turba decoro,
Præfectus Cameræ ſimul, & Pincerna ſequuntur.
Bini equitant Patres, binique ſequuntur euntem.
Primi majores ætate, & grandibus annis.
Hinc alii atque alii, longo vaga purpura tractu.
Plurimus hinc rurſum Antiſtes, Prælatus, & ingens
Sacrorum turba Heroum, tandem agmine lecto
Inſtructi celeres, vultu, & fulgentibus armis
Martia Gradivi pulcherrima Martis imago.
Et decet Auguſtis Martem ſervire triumphis.
Itur, tardatur: Lateranam appellitur ædem,
Dimiſſis penetratur equis, variantque colores,
Et ſuper induitur niueo ſacra purpura cultu.
Primus adeſt ædis Rector, ſacra ad oſcula ſacram
Obtulit ipſe Crucem, multus dabat oſcula Clemens.
Jam ſedet: oblatæ huic claves, argentea clavis,
Aurea, diverſis ambæ coiere metallis;
Atque decuſſatæ fulgent in ſtemmate claves,
Accedunt, properantque ultrò ſacra oſcula Myſtæ,
Clementi palla injicitur, capitique corona,

Illa triplex,triplici fulgent diademate crines.
Et ſua palla patres, ſua veſtiit infula crines.
Sacratas ſubeunt ædes, deponitur alto
Clemens è ſolio, precibuſque effuſus adorat.
Rurſum ad præſentem veneranda in pixide Chriſtum
Tenditur: effuſæque preces, ſolio indè reſedit,
Et ſacris repetita Patrum ſimul oſcula plantis.
Hinc ſurgit, magnam aſſurgens contendit ad aram,
Et Patribus benè fauſta orat, multamque ſalutem.
Tandem è ſuggeſtu, populo ſpectatus, & Urbi
Inſtauratque preces, ipſoque è carmine toti
Implorat Superos, & dextrâ Numina mundo.
Dilapſa hinc pompa, & ſepteni plauſibus altis
Reſponſant colles, vincunt funalia noctem.
Hæret Clementi Rhodius, feſſumque reducit.
Ergó age, tum Clemens, ſuccede Penatibus hoſpes,
Hoſpes, amice ſubi, lætis dum feſta triumphis
Roma fremit, claræ collucent ignibus umbræ,
Reſpirare lubet, quæ tandem hæc fata Magiſter?
Quis curſus, rerumque uices! fortuna coactum
Exulerat, primiſque extorrem exercuit annis.
Adverſam, lætamque tuli, per bella, per iras
Evehimur, nos ipſe etiam nos extulit hoſtis!
Imperio fruimur magno, ſed pondere rerum
Heu quanto premimur! vires at conſcia ſervant
Numina, nos magnam regimus per ſydera navim.
At quid noſtra Rhodus? dulce eſt meminiſſe labo-
Et nos uſque etiam Rhodii, majorque poteſtas [rum,
Auxit, non vertit mentem, promiſſaque nuper
Confirmo, tibi parta quies, Rhodiiſque Magiſtris.
Plura etiam ſperare licet, tu protege Romam
Interea, ſævum Italiâ procul ejice Thracem.
Sunt Superi! hìc tandem Rhodius, nec pectoris æſtum
Continet, exuperant lachrymæ, & ſuſpiria rumpunt.

Sunt Superi,& noſtris vigilant bona Numina damnis.
Et ſperare licet ! longam modo dextera ſortem
Sydera, Neſtoreos Patri date Numina Soles.
Vado, propugno, tumidos invado Gelonos,
Aut vinco, aut morior, magnum hoc Pater accipe votum.
Sic ait, impetrat veniam, extremùmque recedens
Reginam inviſit, ſupremaque verba ferebat.
O chara ! ô omni Princeps ſpectabilis ævo !
Quæ fata ? æternæ vel quæ ſapientia mentis ?
Perſica nata olim, ſacro jam flumine rurſum
Naſceris Auſonias inter Romana puellas.
Et portus turbo ipſe fuit ! fugis uſque Lamechum.
Et Romam ecce tenes, tutamque exſurgis ad aram.
Effuſos olim Solyman jactabat amores?
Chriſtus, & ecce placet, nudus de ſtipite ſponſus !
Et juvat æthereas imitari hoc corpore mentes.
Gratulor ! & ſummæ hæc fateor miracula dextræ.
Vive precor, pulchroque Agnes inſiſte triumpho,
Te tibi te commendo, tuis te ſcilicet aris,
Agnetique tuæ : ſociis moderare puellis,
Has Rege,& æqualem ſimul exercete palæſtram,
Si quid adhuc ultra valeo, non ultima certè
Jam repeto Maria, & promptis ego viribus adſum.
Vos magnam intereà, vos ſacram inſiſtite Romam.
Romani aſpirant Proceres, Romana poteſtas,
Et favet Auſonii prona indulgentia Patris.
Dixarat, Illa oculis largè manantibus ora
Perpluit, atque amplexa pedes, patremque fatigans,
Me regit ex alto Deus, & reget, arbitror, olim
Me Deus, atque tuis fido, Pater optime, curis.
Hìc vivo, hìc demùm morior ! mihi vivere Chriſtus,
Dulce mori ! mihi Dux Agnes, & Roma ſepulchrum.
Officiis ſimul hìc Rhodii, magniſque viciſſim

Certant obſequiis, æſtum vix ipſe tenebat
Mauritius, ſimileſque ardent ſine vocibus ignes.
Illa autem prior, & vultu diffuſa ſereno,
Jam melior mihi ſponſus, ait, meliorque Magiſter
Jam tibi, communem ſpectemus uterque coronam.
Hic porrò, tantis, mihi pulchrum inſiſtere Princeps
Exemplis, magnoque præis, Regina, labori,
Immortalem ergò ſpiremus uterque Coronam.
Dicta dies aderat, Rhodios Urbs tota Sodales
Deducit, lecti Patres, & pulchra Juventus:
Hæret Mauritio genitor, ſimul ibat Hydaſpes,
Sed canos vetuit Clemens, charamque ſenectam
Detinuit, patriumque fovet, fallitque dolorem.
Optatam tenuère arcem, jam littora fervent,
Compita, mirantur Rhodios, Rhodiumque Magiſtrum,
Communi Rhodii, & Cives ſubière triumpho.
Ceſſarunt tandem plauſus, longiſque viciſſim
Certatum officiis: repetit jam grandia Princeps
Conſilia, & longas lacero ſuper Ordine curas.
Primores mandat Proceres, ſummumque Senatum.
Ipſe ſedet, tenerumque ſimul teſtatus amorem.
O fortes! quid enim ſimulem? charique Sodales!
Nunc primùm tandem unimur, poſt grandia belli
Funera, poſt variæ diſcrimina triſtia ſortis,
Vivimus! atque hæc parta quies, melioraque fulgent
Nunc demùm, & noſtris intendunt ſydera rebus.
Quæ rerum facies, vós cernitis, ipſe ego pendo,
Nec nullæ vigilant charo ſuper ordine noctes.
Audio, non levibus, tenui nec nomine factis
Diſperſi exultant ſocii, latèque vagatur
Noſter honor, Rhodiiſque ſtupent virtutibus oræ.
Diſperſi tamen uſque etiam! nec meta, quieſvè
Hactenus, at ſparſis pronum eſt deſciſcere membris

Divulſum corpus, vacuiſque irrumpere Reges
Hoſpitiis, multamque avidos corradere prædam.
Tum Rhodius non Ordo ſuper, conjunctaque bello
Pectora, non ſociæ conjuncta in prœlia vires.
Sic ergò meditor, ſparſos, mora nulla, Sodales
Admoneo, junctis redeant ad caſtra maniplis,
Et ſpolia, & gazas ſpolium in commune reponant.
Unà vivamus, Patriis & ritibus omnes,
Haud deſit labor, hanc campus, variæque Paleſtræ.
Ordo ſic duret, longos ſic creſcat in annos.
Stantem uſque accerſo Tyberino è littore pubem,
Hanc demùm firment Urbem, tutoſque labores
Suſcipiant, turres, & propugnacula, foſſas,
Et veterem inſtaurent cultum, triſteſque ruinas,
Atque alia ex iſto ſurgat Rhodus inclyta campo.
Hìc Rhodus! atque Rhodum faciunt non mœnia, turres,
Non foſſæ, hanc faciunt Equites, hanc Martia virtus!
Hanc etiam deſigno Rhodon, ſint mœnia, turres,
Cuique ſuum, variis ſtata propugnacula linguis.
Hoc ergò Italicum; hìc Italæ conſidite gentes:
Germanumque iſtud; Germanum hìc exigo robur.
Anglicum &, Hiſpanum; vos Angli hic ſiſtite, Iberi:
Gallicum, & Arvernum; vos denique vincite Galli.
Cuique ſuum genti vallum; non nomina muto,
Non ipſos immuto Duces, quam maxima vidit
Læta Rhodus, rurſum videat Rhodus altera formam.
Tuque Mareſcalle; & vos olim ad prompta repoſti
Auxilia, in propriis vos rursùm inſiſtite caſtris.
Et proprios, ubi opus, cuncti renovate labores.
Tu quoque fortis Eques, Rhodiæ nova gloria gentis,
Delectos age tu celeres, & ſemper oberrans
Externas defende vias, Janizarus olim,
Nunc quoque noſter Aga, & veteres refer inclyte faſtus.

Mauritio cedatque Ibrahim, Turcuſque Latino.
Aſſensère ultrò Proceres, laudantque Magiſtrum.
Conſilia,& longas ventura in ſæcula curas.
Ergò agite, & proprio jam quiſque inſtate labori.
Nox erat, & fuſcis involuerat omnia velis
Jamque homines, pecudeſque ſilent, & paſcua, &
Urbes
Intenduntque graves excuſſa papavera ſomnos;
Jam ſtertunt Equites, & laxant membra quieti;
Ipſe ſedens vigilat Princeps; repetita recurſant
Conſilia,& juges charo ſuper Ordine curæ.
Quis maneat rerum curſus? quæ fata? labores?
Ultima quæ tandem ſtatio? quæ bella? triumphi?
Tyburtina fuit celebres laudata Sybillas
Inter,& antiquos inter famoſa Prophetas.
Hanc quoque ſecretos fama eſt habitare receſſus,
Dicere nil ultrò,aut celebres curſare per Urbes,
Vix& quæſitos reſponſis ſolvere ſenſus.
Venturos tamen eventus, oſtendere Manes,
Quiſquis adire poteſt,caſtamque adducere mentem.
Virtutis meritum hoc antiquæ, hæc reddita caſtis
Præmia; Majorum quos viderat antè, labores,
Chriſtiadum, & pulchros mirari in tempore fructus;
Servare antiqua, & ſeris præſentia ſæclis
Reddere, ſacratos mundo deſcribere faſtos.
Hanc ergò quæſiſſe juvat, latebroſaque fata
Tangere, ſecretos rerum tentare receſſus;
Æternos, & ſæpè licet recludere fontes!
Subductos tenebris vix Titan reddidit agros,
Mauritius jam promptus adeſt, hæretque Magiſtro;
Guyſius huc pariter, ſimul Arragon, atque Savellus,
Lecti Equites, rara his virtus, prudentia, ſplendor.
Jam Tybur ſpectat Princeps, huc grande trahebat
Conſilium; & pulchri tacita hæc occaſio curſus.

Iam variæ longè lucent ſpectacula Scenæ:
Et nemora & fontes, horti, palatia, & artes.
Diſſimulat properans Rhodius, vos pergite, dixit;
Luſtrate, & clarum propiùs cognoſcite Tybur;
Tuſculum, & inſignis ſpectacula regia Scenæ;
Mox redeo; decet iſta quies, hæc otia fortes.
Hìc præceps Anio, hic Tyburti lucus, & umbræ;
Udaque mobilibus latè pomaria rivis.
Eſthenſem luſtrant villam, variumque decorem;
Naturas rerum inverſas mirantur, & ipſi
Naturæ ars ſeruit, Natura indulget, & Arti.
Deducti ex alti decurrunt collibus amnes,
Irriguis ſerpunt rivis, aut jactibus auras
Inſiliunt, multâ turbant aſpergine cœlum.
Atque coloratæ recidunt crebrâ Iride ſtillæ.
Hìc ſpatia, hìc textis ſpatia intercepta figuris;
Plurimus incurrit, plexuſque erroribus error,
Et laqueis laquei, monſtra incurrentia monſtris.
Vix Ariadne iſtis, vix Theſeus exeat antris.
Hinc paſſim veræ ſtrident, hinc garrula fictæ
Murmura condenſant volucres, jactiſque viciſſim
Vocibus, ambiguo fervet pugna æmula bello.
Hìc ſolidi rurſum Affectus, animæque loquentes;
Expreſſi Manes, ſpirantia ſaxa, Dolores
Saxis inſculpti, ſuſpenſi à culmine fontes;
Monſtraque, & inflatis reſonantia Numina buccis.
Juppiter æternos ruit hinc innoxius ignes;
Saturnus vorat; atque immanes pandit hiatus.
En ruit in Tyrſos Bacchus, proh quantus ab alto
Imminet, & durum ſtringit Mars ſaxeus enſem.
Labitur ex alto duris Cyllenius alis;
Marmoreumque agitant vibrata talaria Numen.
Elapſæ ut fugiunt Dryades? ſtridentque Napææ?
Squallentes ludunt Satyri, Faunique procaces?
Hunc

Hinnit Equus, it Aper, rugit Leo, ſibilat Anguis.
Hìc quoque Roma vetus: prima hæc Capitolia, & ar-
Tarpeiuſque labor, ſtator altà Juppiter arà; [ces;
Hìc aræ, hìc delubra, & Curia; Roſtra; Senatus,
Romam Tybur habet, minor eſt, & Tybure Roma!
Quas calco nec opinus opes? quæ viſa retracto?
Tandem Mauritius; ſemper miracula creſcunt,
Et laſſos refero per tot miracula viſus.
Fallor? an artis opus? vana omnia, & omnia vera;
Saxa vel ipſa ſtupentque; micantque; loquuntur; & ardent. [auræ,
Sat placuit Tybur, placeat quoque Tuſculum, &
Et nemora, & fontes, cryptæ, ſpectacula, & umbræ,
Alteraque ingentis paſſim miracula famæ.
Deproperant, lætoque urgent veſtigia greſſu.
Xiſtum porta dedit, ſcenam dat Xiſtus apertam;
Deſcendunt faciles clivoſo ex aggere Nymphæ,
Et levibus ſerpunt per ſaxa undantia plantis;
Infunduntque cavis ſeſe, nova rurſus ab iſtis
In cava, perpetuiſque ipſæ ſe fluctibus urgent.
Æternæque micant ſcatebræ, fonteſque ſcatebris
Perpetui, & vaſtæ ſtagnant juſto æquore conchæ.
Hinc ingens fornix, ductum cum fornice Cœlum;
Paſcitur, ornatamque oculus bibit uſque figuram.
Hinc Pan; & plenis à mento huic fiſtula buccis,
Multiplici calamo, cantuſque imitata ſonoros.
Conſiſtunt Rhodii, dulces cum cantibus auras
Excipiunt, artemque avidi, fraudemque requirunt.
Parte aliâ immanis Satyrus, buccaſque ſonantes
Inflabat; plexum ſonat alto murmure cornu;
Auditur longè, vicinaque ripa remugit;
Lanigeræ fugiunt pecudes, monſtrumque verentur.
Hìc quoque ſuſpenſis collum ſubmiſerat aſtris
Magnus Atlas, magni gemuit ſub pondere mundi;

Succumbitque oneri, & tantum tulit anxius axem;
Crebris exundans pluit undique fontibus orbis,
Flumina pro radiis ſudant, proque ignibus undæ;
Intumuère ipſæ repetitâ aſpergine ripæ.
Enceladus media in concha, latèque ſupinus
Infuſas conſorbet aquas, ſorbtaſque remittens,
Et Cœlum petit, & Superos jaculatur in ipſos
Uſque etiam; & gelidos vibrat furor igneus amnes!
At ſummum attingit nec flamma, nec unda Tonantem.
Mortales animæ! nec terræ fidere Matri,
Magnis non olim diſcant inſurgere divis.
Hic Muſæ, & Phœbus, bifidi ſacra culmina montis,
Mirantur faciles vultus, habitumque decorum.
Magna hic Calliope; magnis & cantibus altos
Conſecrat Heroas: tragico quoque mœſta boatu
Melpomene, & ſæclis narrat præſentia Clio.
Vix totos teneat laſciva Thalia cachinnos.
Euterpe calamos; varios movet, imperat, auget
Terpſichore affectus; Erato pede, carmine, vultu,
Exilit; argutos acuit Polymnia geſtus.
Aſtrorum curſus numerat, vitamque, obitumque
Uranie; his leges, jura his ponebat Apollo.
Vox, & cuique ſua eſt, carmen, tonor, organum,
& artes,
Artibus implicitæ, numeruſque; intendit Apollo
Et regit unanimes diſcordi voce Sorores
Concurrunt, dulceſque animant concentibus auras.
Auras unda dedit, vibratæ hic fluctibus auræ,
Clauſi intus venti, ventos preſſa exciit unda.
Artis opus! dulcis fallendi, & honeſta voluptas!
Fatalem interea Princeps, prudenſque Savellus
Sollicitì lucum tentant, lucumque penetrant
Altiùs, & magnæ ſcrutantur tecta Sybillæ.
Jam ſparſi occurrunt Manes, Geniique volantes,

Subtiles animæ, tenues ſine corpore vitæ;
Vix color, aut facies, vix ullis membra figuris.
Hinc rurſum inſignes candenti in veſte puellæ,
His pudor, & toto collecta modeſtia vultu;
Matronæque graves, & puris candida velis
Pectora, diverſi, nec fas accedere, curſus.
Faucibus hi ſiccis blaterant, vultuque flagranti
Uſque ipſos accunt ad vultum, & fulgura geſtus,
Inſanoſque cient teſqua inter, & arbuta motus;
Ipſæ etiam ad numeros excitæ, ad verba loquentum
Hinc atque inde feræ; & pecudes vis enthea tangit.
Maturi indè ſenes vultu, rugiſque verendi,
Pars ſuperos ſervare orbes, pars pulvere tractus
Ducere, pars leges, & caſtos fingere mores.
Naturæ inſudant alii, rimoſaque terræ
Viſcera, & Arcani tentant myſteria mundi.
Ingentes aliis curæ, majoraque terris
Conſilia; humanos ſuperant virtute labores.
Obſcurâ multi virtute, & ſimplice cultu
Ærumnas invicti olim, fortiſque labores
Exhausere, manet, victrix ſuper omnia virtus.
Parte alii Heroes varii, vaſtique Thraſones,
Ingentes animæ, devotaque pectora bello,
Terribiles populis, magnis gens nata triumphis,
Incumbunt haſtis taciti, majoraque mundo
Uſque agitant; vaniſque tument præcordia curis;
Mollibus occurrunt paſſim, certantque palæſtris.
Longo errant pridem luco, ſacrique receſſus
Uſque latent, magnamque offert via nulla Sybillam;
Non levibus tamen auſpiciis huc uſque vagamur,
Hic prudens Heros; quærendi & honeſta cupido eſt,
Atque opus: incertos ducant bona Numina greſſus.
Quis Deus invideat? quid ſe neget optima Virgo?
Audio; tum meditans, intentâque aure Savellus.

T ij

Audio, forſan adeſt: longis en Virgo latebris
Exit, & humanos componit ſedula mores.
Olli majeſtas dulcis, frons læta, ſenectus
Florida; Mitra ſedet capiti; dependet ab alto
Carbaſus, & totos ſimplex toga veſtiit artus.
Et prior, ô Princeps? neque te jam Magne Magi-
ſtrum
Neſcio, te totum ſpargit vaga fama per orbem,
Et totum magnis imples virtutibus orbem,
Te pridem expecto; nec enim mihi nulla loquuntur
Numina; quæſitum tibi læta impendo favorem.
Huc ades, & Rhodiis nunc demum attendere fatis
Incipe, fatales jam ceſſa plangere caſus.
Uſque novi reſtant curſus, bella, altera bella,
Et Rhodus, atque Rhodo melior Rhodus altera reſtat,
Duros parta quies tandem ſolabitur annos!
O Diva, hic Princeps quo te jam munere, Virgo,
Proſequar, optatos affers, cumulaſque favores.
Jam neque fallor ego, & memini, quàm læta favebant
Sydera, divinis quàm Numina plena Sybillis
Infudere olim ſeſe, quanta ipſa canebas,
Naſcentem Bethlæem puerum; cunaſque canebas,
Et Regnum è palea, Regnum à præſepe ſuperbum.
Immortale olim, nulli ſuperabile fato.
Nunc quoque perpetuos ſpectas, curaſque labores
Chriſtiadûm, magniſque velis ſuccurrere damnis.
At quem naſcentem puerum, Regemque canebam;
Illa iterùm; ingentes ultró puer ille favores,
Uſque etiam largos pergit concedere honores.
Enochum atque etiam, longum qui tutor in ævum
Suſtinet, & ſetis decrevit reddere bellis,
Me quoque ſervat adhuc, ſæcliſque attendere juſſit,
Fatales rerum curſus, pulchroſque labores
Pingere, & heroos ſæclis oſtendere faſtos.

Tu jam magna vides, longè majora videbis.
Stat ſua cuique dies; ſua ſunt, & prœmia; pœnæ!
Vidimus at Manes, & nudas vidimus umbras,
Incipe, ſi fas, hinc, nobiſque ediſſere Virgo;
Nam neque vana ſequor, foliis neque carmina mandas.
Iſtæ quas ſpectas, inquit, ſine corpore vitæ,
Infantum hæ tenues animæ, nec fraudis, & artis
Conſciæ, & hi viles populi, geniique minores;
Non illos virtus, non nobilis excitet ardor;
Errant, & viles teſqua inter vilia Manes.
Atque hæ Veſtales tantà olim laude puellæ;
Commiſſum natæ ſervare altaribus ignem;
Clœlia & hæc, caſtæ Lucretia; Livia, turmæ.
Atque hic reſtat honos, candorque, & palma pudoris.
En Oratores juſti, Roſtriſque ſuperbus
Tullius, inſonti vox ſicca perorat amico,
Sontem hìc exagitat repetita Philippica ſcurram.
Protegit inſontes validus, ſonteſque flagellat.
Hìc celebres toto orbe Sophi, gens lecta Sophorum,
Atque ætate graves, vultu, rugiſque verendi.
Quiſque ſuos patitur Manes, proprioſque labores
Continuat, tormentum olim, jàm dulce levamen.
En Seneca ille ingens Stoæ laus prima paleſtræ,
Expiranti animam ſimilis, nec fata ſeveræ
Abludunt vitæ, tepidis ſic exit ab undis
Victor, & inciſas ridet langueſcere venas.
Fabricios viden, & Curios, & ſimplice cultu
Regalem, fortemque olim, nullius egenam
Pauperiem, & Latios tractantem à vomere faſces,
Hìc tandem Heroes, & grandia nomina mundo,
Julius, Auguſtus, Titus quoque, Veſpaſianus,
Nervaque, & ille pio Antonini à nomine dictus,
Romanas iſti non infecere ſecures,
Non Latiæ his Dominis, maduerunt ſanguine arenæ.

Nec Trajanus abeſt; hoſtis vix ſævior ille
Chriſtiadum; at ſævam emendat mens ardua legem,
Regia; in oppreſſos pietas effuſa clientes.
Tu quoque ades Macedo; nec te ferus abſtinet ardor,
Non te cæcus amor, non pleno pocula Baccho.
Ardua communes compenſant pectora nævos,
Virtutes vitiis aſperſæ, & crimina factis,
Ingentes illis dotes! ſolum abfuit eheu?
Chriſtiadum jubar, & magni præſentia Chriſti.
Unde nec his certæ confuſo Acheronte cavernæ,
Non Stygis atra palus; minor hinc, & pœna gementum;
Ultoreſque ſui ſecum ſua Tartara portant.
Et pœna eſt, quod cura fuit, labor irritus olim,
Nequidquam antiquos æternùm agitare labores,
Nequidquam arcanis torqueri in ſæcula curis.
Veſanos pœna alta manet Scyllaſque, Cethegos,
Vos Catilina, Lupæ, atque obtriti indigna pudoris
Opprobria; & caro famoſam à crimine Floram.
Hos torquet præceps Anio; hos immenſa vorago
Haurit, & effuſas volvendo immittit abyſſos.
Excepere cavæ, & diræ oppreſſere cavernæ.
Deſinit in flammas Anio, mixtoque bitumen
Sulphure in ardentes Phlegetonte, Acheronte paludes
Hic diſce ambuſtos æterno ſulphure fontes,
Hic ultum ſcelus, ultorem ſine fine Tonantem.
At noſtris tandem ſuccede Penatibus hoſpes;
Si lubet, atque alios propiùs cognoſcite fines.
Diſpoſitæ hîc tabulæ, magnis ſacraria Faſtis
Martyrum, & invicti Romæ, Patrumque labores,
Schiſmata; & immanes diverſo tempore fluctus.
Hos notat, hos recolit, longumque aſſervat in ævum,
Promi, & hæc aliis reddit præſentia ſæclis.
Miratur, gaudetque hoſpes, ſpectanſque, legenſque

Paſcitur , at majora vocant, Rhodiique Magiſtri,
Fueilliades ,Rhodiæ fata impendentia genti.
Ergo fatidicæ linquunt ſecreta Sybillæ;
Deveniunt amplum in ſpatium , diffuſaque campo
Æquora, tergeminis collucent æquora caſtris.
Finibus extremis æquor ſe pandit in imas
Hinc Erebi latebras, magno indè aſſurgit Olympo;
Faucibus impoſiti extremis ſua Tartara portant,
Lugentque horrendis crudelia monſtra figuris.
Hoſtes Chriſtiadum, Romanaque probra, Tyranni.
Quo Cœlo exciderint, videant ,tantiſque Latinos
Heroas titulis, tanto ſplendore coruſcos.
Indicat infames , numeratque Sybilla Tyrannos,
Hic viden? intortis quem circùm dura flagellis
Agmina, quem Stygiæ lacerant impunè ſorores,
Perditus , & multo parricida in funere pallens,
Hic eſt ille Nero ; prima hæc, hæc maxima labes
Chriſtiadum, inſanus tortor : rurſum indè Neronis
Sævitiæ infelix hæres , pejorque Nerone
a Surculus, æterna ignorent hoc ſæcula nomen.
Hic Adrianus; & ille ingens, nec magnus inani
Aurelius famâ , ſed uterque immitis ,& hoſtis
Chriſtiadûm; his omnem rapit inclementia laudem,
Hic crudelis, atrox & nomine, reque Severus,
Nullaque præduram flexit miſeratio mentem.
Atque hic Maximius Thracum de nomine Tortor
Barbarus, Alana de matre ,à patre Sueco
Paſtor , inops , Phalaris dictus , Cyclopſque , Ty-
phonque;
Heu populi diræ! eheu vota! hic ſanguine multo
Ebrius Auſoniis Libitinam effudit arenis.
Tu quoque ſæve Deci! necdum exſaturata quieſcis
Bellua, & æternum ſpiraſque, ſitiſque cruorem.

a *Domitianus.*

[a] Aureliane fremis? diræ ſubſcribere legi,
Non potes, inſontem cupis uſque exſcindere gentem;
Excuſſere ſtylum dextræ, tibi fulmina vitam.
Hic Jovius, ferus ille: hic falſo nomine conſors.
Herculius, ſibi pœna ambo; dolor improbus urit,
Æternumque uret, miſeros vexaſſe colonos,
Chriſtiadas victos toties regnare colonos.
Licinius pariter; timiduſque Galerius, ambo
Herculii, reliqui Manes, terrorque ſuperſtes.
Tu quoque inhonoræ tu perfide Apoſtata famæ
Occidis; & magni quæris, fruſtraque laceſſis
Vulneris authorem; te te Galilæus ab alto
Immolat, & certo vincit, vincetque triumpho.
Hic Iſdegerdes; Sapor ille; exoſa Latinis
Nomina, Romanis non inferiora Tyrannis.
Audio quid tandem, hic Rhodius; quis, Virgo, tumultus?
Succede, illa iterum, & propius cognoſcere fas eſt,
Horrendas audis voces, longoſque ululatus,
Colliſos dentes, ſtridentiaque æra, catenas,
Æternos flictus, æternaque verbera, Diras,
Scilicet huc vitia, huc ſævi fluxere furores,
Auri cæcus amor, Veneriſque inſana libido,
Et vitia, & monſtra æternæ clauſere tenebræ.
Ardentes viden uſque lacus? te trumque vaporem.
Undantem puteum, & fumantem ſulphure abyſſum?
Combuſtos vultus, undantiaque ora, dolores,
Carmina, & æternos ſine more, ac fine furores?
Supremo hi quotquot cultus, & thura Tonanti
Eripuere olim, quotquot fera bella miſellis
Olim Chriſtiadis, Chriſto indixere Magiſtro.
His dolor, his lachrimæ, furor, implacabile Numen,
Vermis, & æternæ ſera deſperatio vitæ.

u *Baron in Martyrol. Rom. Ianuar.* 21. *E*

Ecce alios hoſtes Fidei, vos nomina ſcitis,
Dignoſcenda ſuis ſunt hæc, & nomina pœnis.
Æternis præiere olim mortalia pœnis
Supplicia, & geminas meruit ſæpè improbus iras.
a Hic eſt cui triplex morienti cura recurſat,
Junctorum cruor effuſus, nova dogmata, Cæſar
Improbus, æterno quæſitus Apoſtata probro.
b Hic quoque veſani levior ſectator Arii,
Transfuga, cui ſpretus portendens funera vates,
Otia ni Romæ, pacem ni redderet orbi.
Fuſus, Percuſſus, tectoque illatus agreſti
Uritur, æternoſque præit præſentibus ignes.
c Hic eſt Italiæ præceps, Romæque Tyrannus,
Cui functo abductus ceſſit Baſentius amnis,
Cùm Siculos peteret ſinuoſa per æquora tractus,
Et medio excepit fundo, ſubitòque reductus
Et Regem, & tumulum æternis ſimul abdidit undis,
Ne quis ſcire olim, aut poſſet monſtrare ſepulchrum.
Chriſtiadum ærumnas luit, infameſque rapinas.
d Hic quoque Romani cui purpura ſumma Senatus
Officit, hoc ſævæ Domino maduere ſecures.
Tutum ſpondebant decuſſa papavera Regnum,
Colla reportatis olim Torquata corollis
Culmina, poſtremæ decuſſa heu culmina Romæ,
Manlia! poſtremæ decuſſa heu culmina Romæ!
Tortor Pontificum, turpis defenſor Arii,
Percitus, atque furens ſcelere, & feralibus umbris,
Vulcani ex olla ſtygios tranſmiſſus ad ignes.
Atque hic qui fœdis pater improbus immolat aris
e Heroam, atque omni celebrandam carmine prolem;
Impius huc error, ferus huc ſtimulabat Arius,

a *Conſtan.ius* Baron. *an.* 361. *num.* 19. b *Valens.an.* 378. *num.* 24. 25. c *Alaricus.* d *Theodoricus* e *Leovilgildus.*

Approbat & Romam moriens, Romamque negabat.
a En tibi qui ſuperum infelix, hominumque tyrannus
Effigies Divûm ſacras, depictaque primus
Numina, & antiquos Superum vaſtavit honores.
Sacros, heu quanto fœdavit ſanguine vultus!
Ingemuit moriens, patulumque ululabat ad Orcum,
Primus iit, Stygiamque ſuis implevit abyſſum.
b Hic quoque qui ſacras infecit ſordibus undas
Patre malo pejor proles; magnamque Mariam
Inſuper, & ſacras ridebat Virginis aras.
Sic moritur; Virgo ipſa premit; ſentitque prementem
Improbus, & Stygiam uſque premi, intendique cate- [nam;
Virgineaſque coli ſtatuas, latèque reduci
Caſtos ornari mandat cum Numine vultus.
c Filius hic, pejorque nepos, ſanctoſque fatigans
Chriſticolas, ſpretis etiam ſpolium abſtulit aris;
Sacratas vaſtabat opes, capitique coronam
Impoſuit præreptam aris; carbunculus exit
Undique, & ereptas gemuit frons ignea gemmas.
d Atque hic cui vaſti ceſſere duo æmula Mundi
Culmina, Carthago; non altiùs Africa ſurgit;
Romaque terrarum victrix; vaſtavit utramque
Improbus, & Siculis ſtragem importavit arenis.
At cadit; & digno Carthago, & Roma ſepulchro
Non ſatis; æternæ miſerum involvere ruinæ.
e Huic tandem ceſſit Solyme; Crux capta, flagellis
Longos cæſa dies, triſti traducta triumpho;
Purgatum violis Templum, inductumque reductum
Alcoran, extremæ in Latios, nova fœdera, ſtrages,
Lintea vix tulerat moriens, humanaque riſit
Omnia, Tartareos non jam quoque rideat ignes.
Miratur, luſtratque Heros; & cuncta retractans,

a *Leo Iſauricus*. b *Copronymus*. c *Leo* 4. d *Genſricus*. e *Saladinus*.

Agnoſco, & Stygiis hæc nomina digna tenebris!
Degener hic verò Conſtantius; ille & Iſaurus
Pejores patribus proles; Leo quartus, & atrox
Copronymus Michaël; vah! fœda indignaque Cœlo
Nomina, & his olim pœnis, hoc digna barathro!
Barbara quis tandem? quis Gothica? Vandala neſcit
Crimina? quis Geſeric, Gelimer? non nomina, & iſtos
Inquiro; noti hi vultus; & Turcicus horror.
En Mahomet Amurat, Baaſetque, Ibrahimque, Selimque
Et Saladim toto effuſus per littora Nilo.
Romani, Rhodiique inſignes nominis hoſtes,
Hi tandem Hiſpani famoſi nominis hoſtes,
Abderamen, Abdella, Ibrahim, Machomatque, Joſephque
Turbaque; & extremum Latiis, Gothiſque, periclum.
Martius his ardor certè, ſed & improbus olim
In ſanctos egit furor; atque inſana premebant
Imperia, indignæ per probra, & vulnera mortes.
Atque hi jam meritas fuſo pro ſanguine pœnas
Exolvunt, torto inſequitur manus alta flagello,
Æternus furor, æternum Deus ultor in ævum.
Siſtamus tandem; ô Heros, dum triſtior urget
Syrius; & fœdis ſuccedat gloria probris,
Jam magni Heroes reſtant ſolidique triumphi.

Finis Libri XII.

ARGUMENTUM.

Pergunt Liladamus, Savellus & Sybilla. Oſtenduntur & deſcribuntur Heroes Chriſtiani de fide benè meriti contra Ethnicos & Turcas; item ſub crucis vexillo ad expeditiones olim profecti. Propria Rhodiorum Magiſtrorum ſtatio, & ejuſdem deſcriptio. Occurrunt alii, atque alii Magni Magiſtri mortuum primo aſpectu Liladamum ſuſpicantes, & lugentes Patrem & Ducem præcipuè venerantur occiſi nuper in obſidione. Adeſt Aubuſſon; Pathos! Rerum ſummam & ſtatum paucis explicat Liladamus. Solatur hoſpitem & confirmat Aubuſſon, ducit per ſylvam & varia indicat; ſeriem ſucceſſorum, futuros labores, & certam demùm ſtationem, tacitâ tamen adhuc Melite. Reliqui Magiſtri conveniunt. Habetur concio ab Aubuſſon & laudatur Liladamus. Hic valdè confirmatus ad novos auſus redit. Tres ſocios adhuc de Tyburtynis, & Tuſculanis deliciis per otium diſputantes invenit, auditque, judiciumque Mauritii approbat familiari per viam æmulatione. Fata interim quæ ipſos maneant, recitato cum Aubuſſon congreſſu, indicat, eoſque ad novos pro Roma ipſa tuenda labores confirmat.

LIBER XIII.

Vix feſſis guſtata quies, lætiſque refecti
Reſpirant animis, ire ultrò, & cernere pergunt,
Monſtrorum ſatis! Heroes cognoſcite veſtros,
Virgo ait, & lætum pergebat turba per æquor.
O puros ſolis radios! ô flumina! flores!

Heroes! Rhodius; tua, Virgo, hæc gratia, dixit;
Noſcite; de propriis, rurſum illa; agnoſcite ſignis,
Hi magnas demum pugnas, ingentia bella,
Bella Dei geſſere, & durant nomina in ævum.
En Conſtantinus vano de Cæſare Cæſar
Optimus, & Princeps; micat ardor, gloria, Numen;
a Et benè confertis laurus mutata ſmaragdis.
Licinium hìc memini; ſubit & Mexentius; altum
E Cœlo ſignum, hoc conſtans victoria ſigno.
b Et pius hic ingens omni Theodoſius ævo
Inclytus: ô animos! fortunam! altoſque labores!
c Ereptus veniæ ſubitis quoque vellitur armis
Maximus, infamis nequidquam è Rhetore Cæſar.
A ferula ſceptrum exagitat, Martemque, Jovemque
Explicuit campo, & victricem reddidit aram.
Et monſtra, & Divos, aram ruit ille, Tyrannos;
Nec mola jam, nec vina, extis fumantibus aræ,
Et Mars ignotus Romæ, Niloque Serapis.
Noſco Martellum; quantis quot funera campis,
Expulſique Arabes, pulſæ merſæ æquore puppes!
Nec te Magne aufer Carole ô ter maxime Cæſar;
Saxonas edomitos tandem, totieſque rebelles
Conteris, & pulchro ſocios poſt fœdere jungis.
Tu Longobardos, Avares, Sclavoſque, ſuperbus
Dejicis; edomitos toties tibi Roma rebelles,
Excuſſos debet ſervata Hiſpania Mauros.
At quanto fulget pius ille Pelagius auro?
Excipit hic Mauros primus, primuſque retundit;
Spargitque, atque unâ venit Haumar, & Oppa catenâ,
Captivi ſubeunt! quanta ô per ſaxa, per undas
Funera frendet Arabs, fumatque, hoc plectitur ingens

a *Primus diadema ex gemmis induit.* b *Theodoſius.* c *In Maximum, & Eugenium.*

Proditor, æternum infelix Lulianus in ævum.
En Ramires : vindex circum, niveoque Jacobus
Signifer altus equo, pugnanſque, & barbara ſpargens
Funera ; proh quantæ uibrato à fulmine ſtrages!
Hic alter rurſum Ramires, neque defuit ultor
Angelus, & quantis undarunt funera campis,
Rurſum hic Sennacherib, vindex, manus altera,
ſtrages.
Alphonſos ſed quot video! Magnoſque, Pioſque,
Et Caſtos? magnis ô nomina digna triumphis!
Acciſos latè Mauros, & prœlia, ſtrages?
Vix credet bona Poſteritas, Maurique tacebunt!
Notus, & Hernandes, populis vel nomine clarus,
Huic ceſſit tandem Legio, huic Caſtella ſubactis
Urbibus, & prono non ſola Conimbrica collo,
Nec tu Magne lates, tu nunquam Hernande latebis,
Dum Granatam olim, captamque loquentur Alam-
bram
Sæcula, dum ſparſæ errabunt vaga germina gentis,
Expulſuſque ibit Chiquitus, Fernande micabis!
Æternumque ſtruet ſtirps extirpata trophæum,
Sed quis tot Reges inter, tot grandia bello
Nomina, quis tandem, magniſque Heroibus Heros
Additus, & tantâ redimitus tempora lauro?
Hic Virgo, inſignem Mauri Cid nomine dicunt,
O benè! tum Rhodius, ſua ſunt, & debita magnæ
Præmia virtuti : quoties? proh quantus in hoſtem
Irruit? haud alius rupto ſemel aggere torrens,
E Cœlo haud aliud per ſaxa, per arbuta fulmen.
Tantanè vel nudos maneat vis, gloria Manes?
Certè hic Hunniades, Turcis non diſpare cultu,
Et Turcis ſtrages, hic vinci poſſe Gelonos
Edocuit primus, Regalem protegit Albam,
Et ſtetit. O animos! & tela! & vulnera! mortes!

Quadraginta ipſo cæſorum millia campo
Uſque jacent; uno Mahometes lumine captus
Abſilit, & fuſi flevere opprobria Turcæ.
Pernegat emoriens delatum admittere Chriſtum,
Dulciaque allatæ deſumere fercula vitæ,
Ambigit ipſe vehi, & latitanti accedere Chriſto,
Dulciaque optatæ perquirere munera vitæ.
Hos Chriſto, hos ſummo Regi ſervabat honores!
Corvinum inſpicio, variæ inconſtantia ſortis!
Ad ſolium è vinclis rapitur; ſimul inde ſuperbus
Irruit, & tumidos ſequitur per funera Thraces;
Et quanto effuſæ maduerunt ſanguine ripæ?
Obſeſſam Italiam, clauſam laxabat Hydruntem;
Et probrum, & longas Turcæ flevere catenas.
Tu quoque Scanderberg? tu juſtè Heroibus Heros
Additus, & magnos ſuperas hoc pectore Reges,
Nomine Alexander, plus nomine, pectore major.
Atque hi terribiles oculi; hæc conſtantia; robur;
Hæc manus illi ingens, & non imitabile fulmen.
Irruis; inſequeris; mactas; trahis, obruis, ardes,
Sufficis ipſe tibi, nec millia multa require,
Hoc animo, hic dextrà nunquam victoria nutat.
Jamque hi vos propiùs tangunt, hic Virgo, Cru-
cesque
Propriaque adverſo jam fulgent pectore ſigna.
Hi propè jam Rhodii, ſocios agnoſce Magiſter,
Agnoſco, & fateor, me tangunt tanta, Savelle,
Nomina, & eximiis Heroum gratulor auſis.
Olli reſpondet prudens, & charus Achates,
Neſcio qui tenerum ſtillat dulcedine pectus,
Agnoſco, & fateor, nec verbis ludere fas eſt,
Et te ipſos, teque ex ipſis, magnoſque Magiſtros
Miror, & agnoſco, meque hæc quoque gloria tangit.
Occurrit Rhodius, veriſque appellat amicis,

O te ingens Gotofrede! ô pulchri maxima belli
Gloria, tu junctas animaſti ad prœlia gentes.
Duxti, Pugnaſti, magnis victoria pennis
Advolat, Anthiochi magno de nomine turris,
Ipſa Nicæa cadit, pulchro quoque Lancea fato
Addita, tu Solymen, ſacrum, ac fatale ſepulchrum
Reſtituis, ſolio Turcis dominaris ab alto,
Magnos majori ſuperas virtute triumphos!
Te quoque Conrade aſpicio? proh quantus in hoſtem
Ibat? & effuſis properans Germania ſignis?
Heu Manuel! dirum caput, infauſtumque Latinis!
Grœca Fides! magnos magna virtute labores
Exuperas, magnum durat poſt tempora Nomen!
Duris nec ceſſit virtus, aut gloria fatis.
Vivite concordes ambo Richarde, Philippe.
Et quid non poterant Syriis hæc fulmina campis?
Solanè junctorum eſt Acco victoria Regum?
O Richardi ingens, ſolos ſi rumperet hoſtes,
Impetus! Iſacium expugnat, campo ivit aperto
Arduus, & media jacuit Saladinus arena.
Ut micat ille ingens, Reges ſupereminet omnes,
Cæſaribus major Cæſar? non Gloria, virtus
Defuit, invictum per & avia & invia robur?
Lectior haud olim pubes, majoravè campo
Prœlia, quot ſparſis undantia funera truncis!
Centena, & toties uno centenaque campo
Millia non plures uno ſub Cæſare mortes,
At nimius bello fervor! ſed perfidus amnis!
Tantum ullis potuiſſe ignem tabeſcere lymphis?
Sic placitum Superis! Federicum at marmora dicent,
Sæcula! perpetuos vivet Federicus in annos!
Claude agmen Lodoice ingens, ſanctiſſime Regum,
O quem te celebrem, Princeps? tu Regia Regum
Gloria, tu magnis auſpex, Dux inclytus auſis
Te

Te Cyprus, Damiata videt ; Damiata prementi
Accidit ; attoniti ſudant madida oſtia Nili.
Nil pectis, nil magnæ obſtant circumdata menti
Vincula ; præſidium Francis, portumque Latinis,
Uſque Palæſtinas vix liber perficis arces.
Africa ſublatis relegens mox littora ſignis
Exultas ; Francaſque ſubit Carthago catenas ;
Et meta hic Carthago fuit, meta ultima Cœlo.
Majorem Cœlo ſervabant Numina palmam.
a Acciſa Hæreſeon capita, offuſamque veneno
Plurimus hinc olim Lodoicus conteret Hydram.
Tu ſacris aderis bellis, tu proſpera coges
Sydera, conſorteſque Deos ; magnique Nepotes
Proficient, altoſque regent te vindice currus.
Procedunt ; ducit Virgo ; gaudetque Mngiſter.
Eſt ſylva extremum ad campum, qua campus Olympum
Reſpicit, atque ipſum viſus contingere Olympum.
Æternæ hic laurus, elato vertice palmæ;
Non aliis ſylva alta micat ; non lætior uſquam
Phæbus,& irriguis ſerpentes lapſibus undæ:
Propriaque hæc Rhodiis ſylva, emeritoſque coronat.
Hic locus, hæc ſtatio, longorum hæc meta laborum!
Laurum quiſque ſuam, propriam, ſua munera, palmam
Educat, æternam cingenda ad tempora ſylvam.
Hic Equites ; nec certa domus ; Magnique Magiſtri ;
Antiquas agitant curas, bella, arma, triumphos.
Fortis, & ipſa quies ; pugnas, vel ſomnia fingunt,
Bellaque,non lentos ad myrthum aut flumina ſomnos.
Crux ſua cuique, ſacrumque adverſo pectore ſtemma,
Et Rhodios notat hæc; decet, æternumque decebit.

a *Alluditur ad zelum Ludovici. 14.*

Martius uſque ardor, ſubtextæ ad tempora laurus.
Vivitur, & dulcis facit otia regia faſtus.
Hic quoque perpetuus certo redit orbe triumphus,
Nec pulchræ deſunt plaudentibus otia pompæ.
Vanos dum vivit, mittit gens fortis honores;
Aſt miſſos olim jam fas ſarcire triumphos.
Cuique ſuus ſervatur honos, ſua gloria latè
Emicat, & magno celebrantur prœmia cœtu:
Cœtus, & ille frequens: Mediam quoque Regia ſylvam
Occupat; hæc ſimplex vulgari ex arbore textu,
Inſertæ huic palmæ, ductæ alto à fornice laurus,
Caſtraque jam palmæ referunt, lauruſque coronam;
Solaque præcipuo fulſere inſignia cultu.
Quinque trophæa extant, Cœlumque, Aulamque coronant,
Virtuti, Fidei, Famæ, victoriæ, Honori.
His acti ſtimulis olim præcepta reguſtant
Prœmia, præteritæ relegunt ſpectacula vitæ.
Debellati hoſtes circùm, ſpolia ampla, coronæ,
Hic domiti indomiti Affectus, Audacia, Pallor,
Auri cæcus amor, Venerìſque impura libido,
Et furor, atque acres violenti pectoris æſtus,
Altior his virtus motus ſupereminet omnes,
Fixa hærent ipſo dependent monſtra Trophæo.
Hic Scythicæ, & laceræ multo ſimul agmine Lunæ,
Impuræ ſignum Sectæ: Crux alta trophæo
Eminet, & viles offuſcat candida Lunas.
Hæc fidei, hæc pulchræ monumenta inſignia Pompæ,
Hic galeæ, & clypei, chlamydeſque, & ſpicula, & arcus,
Tympana, conſertis immania tela ſariſſis,
Aeraque, denſatis tormenta undantia fumis.
His micat, & pictis Victoria fulgurat armis.
Hic ſceptra, hic Pelles, Burgundica, Pontica latè
Vellera, regales cultus, & ſtemmata, & auro
Intextæ gemmæ, & pretioſis purpura virgis

Hic Honor, hæc pulchro ſuſpenſa inſignia Honori.
Integer è palma truncus, in vertice Phœnix,
Funereo è buſto melior, de pulvere Phœnix
Clarior, atque ipſis fertur conſidere palmis,
Hic ſenium exuere, auratasque reſumere pennas.
È trunco pendent ſtatuæ, æra perennia, Faſti,
Et minium, & magnis pictum Virtutibus aurum,
Vitæ immortalis, manſuræ inſignia vitæ.
Multa quoque oricrepo vix hærens Fama boatu,
Et ſuper elato ſublimis, prompta Trophæo,
Hæc ſoles ridet, ſeris inſultat, & annis.
Miratur Rhodius Rhodius, palantia ſparſim
Agmina, & Heroos per ſylvam, & gramina cœtus,
Et prior occurrens, erranſque hàc fortè Berenger,
Atque ipſam ſimul appellans, ſpectanſque Sybillam,
Ergonè, & ipſe obiit Rhodius, tantuſque Magiſter?
Nam Rhodios virgo aſſuerat deducere Manes.
Tune etiam Liladame venis? nam plurima frontem
Gratia, Majeſtas ſignat, num chara fatiſcit
Relligio? quod præſidium, columenque decuſque
Jam ſuper? hæc miseræ deerant fata vltima genti?
Heu Rhodus! heu Rhodij! quò jam defluxerit ingens
Gloria? jam gravibus turgebant lumina guttis,
Ingentemque dabat charo, ſuper Ordine planctum.
Vivimus, at contrà Rhodius, nimiumque per ævum
Vivimus! at perſtamus adhuc, nec vivere tædet,
Præteritos ſi fas olim reparare triumphos.
Amplexus cape tu frater, tu redde viciſſim,
Ardenteſque ruunt, longiſque amplexibus hærent.
Conveniunt aliique, aliique ex partibus omnes
Omnibus, & ſylvam manat jam fama per omnem.
Ecce Gerardus adeſt, properatque, hic Ordinis author,
Hoſpitij cuſtos primus, Cruce, Veſte notandus,

Effuſo in miſeros ſtudio, curâque paternâ.
En quoque Raymondus pœnè alter, & Ordinis au-
Hoſpitij cuſtos ingens, caſtra inſuper ipſi [thor,
Addidit Hoſpitio, mileſque, atque Hoſpes agebat,
E puteo dictus, clarumque à ſtipite nomen,
Solemnes fixit ritus, in tempora durant.
Approperant Balben, compſes & Sallius armis
Inclytus, & multo clarus diſcrimine Galtus,
Jobertuſque Pius, Rogerus de nomine Molins,
Compoſuitque graves Paces, arceſque ſuperbas
Defendit; traxit Latios ad fœdera Reges.
Occidit! & magnæ tumulum erexere ruinæ,
Totaque exuperat major Ptolemaide virtus!
Garnerus, Emengard, cadit ille, hìc pulſus, avitâ
Excuſſus Solyme, primuſque in vertice Margat
Rector, deſertæ Donion cuſtodia terræ
Vltima, Luſiades regali à ſanguine, Præſtans
Alphonſus, Properat Ratus, nec Montiſacutus
Defuit: accelerant hinc Texius, inde Guerinus,
Compſus, Villebridus jam dura è compede liber.
Huc Neo-Caſtrus adeſt, Revelus, tum Lorgus, & iſto,
Conſtiterat Margat primùm, ceciditque Magiſtro,
Advenit, & Villers, ſimilis fortuna movebat,
Vltimus heu Syriæ captâ Ptolemaide Rector.
Pinſius huc alto è luco, ſolatia longi
Jam luctus bibit, & Cœlo jam vindice floret,
Et primus Cypri cuſtos, Cypriuſque Magiſter.
Villaret en geminus, Vvillelmus, Fulco, Rhodumque:
Cogitat hìc primus, nec jam olim commoda Cyprus:
Hi Solymen coluere olim, Syriamque, Cyprumque,
Longâ ætate ſenes, Marte, & Pietate verendi.
Infuſique iſtis alij, Rhodiiſque Magiſtris,

Qui Rhodia in pugna nuper, belloque recenti,
Accelerant, notam ut licuit diſtinguere frontem
Volvuntur, charumque Patrem, fortemque Magiſtrum, [rant.
Indigetant, ſtringuntque, & prono corpore ado-
Charumque ingeminant nomen, Patremque ſalutant.
Ille autem aſpectans, movet & præcordia ſenſus:
O charæ! ô fortes animę! vos Martius ardor
Abripuit, vos in cuneos per tela, per enſes,
Saxa, igneſque inter, vos certa in fata ruiſtis.
Vivite, nec veſtros æquet laus ulla labores.
An tanto, communi omnes ſimul ore reponunt,
An tanto licuit reſides hęrere Magiſtro?
En tandem Aubuſſon, tantum neque lenta tenebant
Conſilia Heroem, tenues ſuper Ordine curę,
Acceleratque gradum, & Liladamo infuſus inhęret,
Atque prior, viviſnè ô noſtræ gloria gentis?
O heros! viviſnè? an noſtris additus umbris
Uſque venis? Manes quæ te via ducit ad iſtos?
Scilicet hìc hæſit Rhodius, rigor occupat artus,
Et quanquam invictam frangant nulla aſpera mentem,
Intima proh quanti turbarunt pectora motus?
Propugnata ſubit Rhodus, expugnata, triumphans,
Aubuſſon, propriæque vices. & triſtia bella.
Ut redit ad ſeſe, & muto quoque copia fandi
Reddita, regalem luſtrans ſimul undique cœtum,
O iſtos! quàm pridem iſtos de ſydere vultus
Magne Heros, magne Aubuſſon! tu gloria noſtræ
Scilicet, & Rhodię tu demùm gloria gentis!
O quem te memorem? & pudeat medenique victum,
Hos tamen amplexus ne ſperne, & redde viciſſim.
Quęſiſtis Rhodon ô fratres, hanc fortibus armis
Hanc defendiſtis, noſtris Rhodus excidit annis!
Non licuit ſervare Rhodon! licuiſſet at eheu!

Per medias rumpentem acies, per tela, per ignes
Irruere, & pulchro ſaltem ſuccumbere fato!
Me vinci placuit ſociis; non vincere, fato!
Viximus huc miſeri! varios huc uſque labores
Traximus, afflictę deerant hęc fata ſenectę,
Triſtibus at faſtis, fratres, noſtroque rubori
Parcite, tam ſęvos nec fas renovarę dolores.
Non fugimus tamen indecores, Laudavit & hoſtis
Et victor, nec nullum habuit ſors improba honorem,
Excipit extorres turbo commiſſaque ventis
Pręlia, nos alios alij per littora caſus
Exercent, neque dum certę luctantibus orę,
Nondum parta quies, magnorum aut meta laborum.
Et Rhodios jam mundus habet, totoque vagatur.
Et micat effuſę gentis vis integra mundo.
Ipſe ego cum ſociis Cyprum, ſic abſtulit ęſtus
Notam olim appuleram Cyprum, terraſque beatas,
Et portus mihi viſa Cyprus, ſpes ulla quietis,
Ipſa etiam jus tranſtulerat Carolina, Senatus
Annuerat, lętis currebant omnia votis.
Viſum aliter ſuperis! neque nos Cypris iſta juvabat,
Fortem nec deceant tam mollia ſydera gentem.
Romam ſpectavi miſeris commune levamen,
Huc feror, hàc ibat magnum Sultana Lamechum,
Ipſe Aga ducebat Sultanam, hic Martius ardor
Incidit, oppreſſi Turcę, Sultana ſubivit,
Noſtras nequidquam obſiſtens ſubit Aga catenas,
Et caſus fortuna fuit! Nam numine tacti
Infames ritus, fœdum abjecere Prophetam,
Uſque hodie totis applaudit Roma theatris,
Indoluere Patres Rhodiis, pater ipſe Latinus
Ingemuit, Rhodiiſque parant ſuccurrere damnis,
Indictum hinc ergò, indultumque Viterbium. amicam
Si liceat ſociis ſaltem contingere metam!

Huc mando ſocios, ritus, legeſque repono
Protinus. & veterem jubeo revireſcere cultum,
Quid ſtatuant ultrà Superi? quid fata reſervent?
Incertum! certum hoc generoſæ occurrere morti,
Acceptaſque tibi. Solymanne rependere clades;
Extremum hunc etiam Solyme impendiſſe laborem.
O te felicem Aubuſſon! tibi parta laborum,
Parta, & pulchra quies; quanti tibi quanta triumphi
Gloria! & æternos durabit gloria in annos!
Vive precor; nec jam invideo; te vita coronet
Inclyta; fas olim pulchram mihi quærere mortem!
Quandoquidem appellor; veniam hanc concedite, fratres,
Aubuſſon dixit; mitte hunc Liladame dolorem.
Hoc finite, ô Socii, paucis reſpondeo verbis,
Fratrique aſſimilem noſtris diſpono triumphum.
Hoc meriti meritum, virtuti hæc debita merces.
At benè; tum cuncti; virtuti hæc debita merces;
Fortunæ eſt proprius; proprii, & virtutis honores.
Irruere in collum intereà, teneriſque viciſſim
Certare officiis; ſylvam, ſimul omnia, luſtrant.
Multa Rhodo ſuper Aubuſſon, ſuper Ordine multa;
Quid modò Romani Reges? quæ prœlia, & artes?
Quid tandem Perius? Solyman? quid Muſtapha, & Aga,
Nomina non ignota ſibi; & meminiſſe juvabat!
Geſta olim, & veteres paribus refricare labores
En mea laurus, ait pergens; & cingimur iſtis;
Quiſque ſuam colimus propria ad diademata frondē;
Hic laurum tibi figo tuam Polemarche; labores
Jungemus noſtros; de noſtris accipe lauris
Intereà, & mecum communem divide honorem.
Dixit, & intortà circumdat tempora lauro;
Emeritiſque parem jam nunc dedit ire Magiſtris,

Nec minus intereà Rhodiæ ſpes altera gentis,
En micat exiguas inter, nova germina, lauros.
Aſpice; ſic primo pubes floreſcit ab ævo,
Uſque etiam exiguas inter, gens parvula palmas,
Vix micat; exiguæque Cruces, & ſpiritus ardens,
Martius, & Rhodiæ primæva pericula Scenæ,
Odryſiis olim terror, columenque Latinis
Inſuper, & magni veniunt fine fine Magiſtri
Succedetque à Ponte tibi non debilis Heros,
Ignotuſvè tibi ac Turcis; San-jallius iſti
Proximus, & magnam feret ipſo à Cæſare laudem,
Suppar huc Homedes, & ſummo munere dignus
Hunc Rhodus hunc oculo captum, immiſtumque
Gelonis
Vidit, & ipſe tuis ornaſti, maxime, verbis.
Sanglius accedet propior; Michaëlis ab iſto
Inſula, Sanglæum meritò feret Inſula nomen,
At quantus Pariſote venis, quantoque Valetta
Nomine? conceſſam tibi prono à Numine ſedem
Evehet, & fortem ponet, dicetque Valettam.
Hic ſolido certè euxilio, junctiſque Latinis
Famoſum feret obſidium, Turcaſque repellet.
Ipſe manu extundet propriâ, ſigna ipſe revellet.
Nec procul hinc de Monte venit, vix primula Pubes
Lanugo, at creſcet factis ingentibus ætas,
Naupactum, fuſoſque Getas, forteſque Latinos
Audiet, & magnos fruſtra, longoſque triumphos
Privatæ fruſtrà tentet convertere vitæ;
Hic opus; hanc dudum poſcet res publica dextram,
Accidet, & lites inter Caſſerra tumultuſque
Occidet! eximios turbabunt jurgia honores.
Ingens Verdallus ſequitur, viridaria ponet
Aurea, deſcribet Faſtos, rituſque reducet,
Et ſupèr armatam ornabit ſacra purpura veſtem.

Sublucet Garces tenuis; dura ille levabit
Pondera, & effuſas ſiſtet per vaſta rapinas
Littora, tranquillà compoſtus pace quieſcet.
Quantus at hinc rurſum mox Vignacurrius? hoſtes
Avertet longè, ſpoliiſque ſuperbus opimis
Ibit, & ingentes theſauro inducet acervos.
Hinc Vaſconcellus, ſinerent modò fata, Magiſter
Inclytus, & quantis clarus toto ordine factis?
Oſtenſus tantum! micat hinc, olimque micabit
Paulus: & Algerias trahet olim in vincla triremes:
Obſcuri veniunt reliqui, ſua tempora, certam
Quiſque diem tulit, & proprios ſuccreſcet in auſus.
Hunc tamen hunc vegeto pubentem è ſtipite florem
Aſpicis? hic magnis olim Carafa palæſtris
Debitus, Auſonia de gente, atque inclyta gentem
Tollet Parthenope, Latios hoc nomine Patres,
Heroas campo inducet, Cœloque Beatos.
Loyolidùm reget hoc olim de nomine gentem
Par mundo, & Romæ, & ſacris Vincentius aris.
Major, & hic etiam! poſt tanta hic nomina creſcet,
Plurimus in Turcas ibit, ſeptemque triremes
Irruet, & captas fatalibus inferet oris.
Dicetur, dicto aſſurges Europa Magiſtro.
Quod ſupereſt, quantùm Superi, quantùm aſtra figurant.
Tu ne bellorum finem, metamvè laborum
Finge animo Liladame tibi, bella altera bella
Atque aliam expecta ſedem, Rhodus altera ſurget
Et meliòr, ſummis tamen expugnanda periclis.
Hoc opus, hic labor eſt, Rhodiis hæc cura, triumphus,
Nec fatis dictum, indultumvè Viterbium, ab altâ
Spes tota Heſperia, fata hinc ſeſe ultima pandent,
Nec jam plura licet, tu tantùm inſiſte labori; ...

'erge age, & Auſonios ſacra coge ad fœdera Reges,
'as eſt acceptas cum fœnore reddere ſtrages
Major & ex ipſis laus creſcet, & ira ruinis
'u noſtros deſrum cœtus, noſtroſque triumphos
ſpice, ſic videas, ſic ipſe videbere cunctis,
ulcior, & ſocios nectit congreſſus amicos.
Dixerat, & viridem retulit ſe Cœtus ad aulam,
onveniunt aliique, aliique, extremaque turba,
uos nondum Rhodius Rhodios conſtrinxerat hoſpes.
En tibi Naillacus, conſortem hunc ſenſit amicum
ungarus, hic firmum Petri de nomine caſtrum
truxit, veterem Cariæ de pulvere ſedem.
Flavianus & hic, gazamque induxit opimam
rimus, & largo crevere æraria cenſu.
aſticus hic fortis, magnis Soldanus in armis
serat, captamque Rhodon jam fama canebat,
licet invictus ſtetit, excuſſitque Magiſter.
danus fugit, immenſæ ſtant littore prædæ.
llius en pariter, miſeris hic largus egenis,
Regum vindex, & blandæ Pacis amator.
acoſta hic, famam nomenque inſigne Magiſtris
ulit, Urſinus Patrii non degener Heros
guinis, & magnæ tenuis non gloria Romæ.
rboſius factis clarus, Blancfortius ingens
nſus tantùm Rhodiis, fortiſque Caretta,
ſtus Turcis hoſtis, ſævuſque Pyratis.
o quiſque loco, medio ſedet æquore charus
pes, & attenti latè pulchro ordine Fratres.
ſpicit Aubuſſon circùm, ſic deinde locutus.
enus ingentes laudavimus uſque triumphos,
c virtus laudanda mihi, prudentia, robur,
ia virtuti, forti nihil, optime, debes.
m victa tuo cedit fortuna labori,

Egiſſe eſt aliquid, plus eſt meruiſſe triumphum.
Certè ego defendi Rhodon, & felicia ſenſi
Tempora, nec tantis Mahomet tunc prodiit armis;
Non ultrà geminos durarunt prœlia menſes.
Speratum auxilium ſemper, tandemque receptum.
Quid quadringentis tandem cum millibus octo
Melia, ſex ipſos arſerunt prœlia menſes.
Non unus Dias, unus, non proditor hoſtis,
Unus non Amaral! ſpes pridem nulla ſalutis,
Auxilii ſpes nulla olim; tu pulvere longo
Sordidus accinctis Dux idem, & miles in armis,
Et portum, & foſſas, & propugnacula, & arces
Uſque tenes, volitaſque; & ades ſimul omnibus unus;
Novimus; audiimus; taceo; parcoque rubori.
Ergò jam vanum mitte hinc Polemarche dolorem,
Et meritis crede ipſe tuis, ſummiſque Magiſtris
Jam nunc accede, & communes divide palmas.
Quantus at inſurgens rurſus, quantuſque redibis?
Quæ bella, effuſæque acies? ſpolia? arma? quadrigæ?
Fas erit acceptas, Liladame, rependere clades,
Major, & ex ipſis vis creſcet, honorque periclis.
Tum demùm ad ſocios redeas Polemarche Magiſtros;
Compleat & totos ingens tua gloria Manes.
Creverit ò quanto felix tum germine laurus!
Induet & pulchros circum ſylva integra canos.
Ipſe ego rurſum actor, meritumque iterabo triumphum;
Juſtaſque Heroi dicam pleno ordine laudes,
Tu magnam porrò Italiam defende Magiſter;
Hæc te cura decet, Rhodios, Rhodiumque Magiſtrum;
Neſcio quid fatale tumet! tu, maxime, Romam

Martius uſque ardor, ſubtextæ ad tempora laurus.
Vivitur, & dulcis facit otia regia faſtus.
Hic quoque perpetuus certo redit orbe triumphus,
Nec pulchræ deſunt plaudentibus otia pompæ.
Vanos dum vivit, mittit gens fortis honores;
Aſt miſſos olim jam fas ſarcire triumphos.
Cuique ſuus ſervatur honos, ſua gloria latè
Emicat, & magno celebrantur prœmia cœtu:
Cœtus, & ille frequens: Mediam quoque Regia ſylvam
Occupat; hæc ſimplex vulgari ex arbore textu,
Inſertæ huic palmæ, ductæ alto à fornice laurus,
Caſtraque jam palmæ referunt, lauruſque coronam;
Solaque præcipuo fulſere inſignia cultu.
Quinque trophæa extant, Cœlumque, Aulamque coronant,
Virtuti, Fidei, Famæ, victoriæ, Honori. [
His acti ſtimulis olim præcepta reguſtant
Prœmia, præteritæ relegunt ſpectacula vitæ.
Debellati hoſtes circum, ſpolia ampla, coronæ,
Hic domiti indomiti Affectus, Audacia, Pallor,
Auri cæcus amor, Veneriſque impura libido,
Et furor, atque acres violenti pectoris æſtus,
Altior his virtus motus ſupereminet omnes,
Fixa hærent ipſo dependent monſtra Trophæo.
Hic Scythicæ, & laceræ multo ſimul agmine Lunæ,
Impuræ ſignum Sectæ: Crux alta trophæo
Eminet, & viles offuſcat candida Lunas.
Hæc fidei, hæc pulchræ monumenta inſignia Pompæ,
Hic galeæ, & clypei, chlamydeſque, & ſpicula, & arcus,
Tympana, conſertis immania tela wariſſis, [
Aeraque, denſatis tormenta undantia fumis.
His micat, & pictis Victoria fulgurat armis.
Hic ſceptra, hic Pelles, Burgundica, Pontica latè
Vellera, regales cultus, & ſtemmata, & auro
Intextæ gemmæ, & pretioſis purpura virgis.

Hic Honor, hæc pulchro ſuſpenſa inſignia Honori.
Integer è palma truncus, in vertice Phœnix,
Funereo è buſto melior, de pulvere Phœnix
Clarior, atque ipſis fertur conſidere palmis,
Hic ſenium exuere, auratasque reſumere pennas.
E trunco pendent ſtatuæ, æra perennia; Faſti,
Et minium, & magnis pictum Virtutibus aurum,
Vitæ immortalis, manſuræ inſignia vitæ.
Multa quoque oricrepo vix hærens Fama boatu,
Et ſuper elato ſublimis, prompta Trophæo,
Hæc ſoles ridet, feris inſultat, & annis.
Miratur Rhodios Rhodius, palantia ſparſim
Agmina, & Heroos per ſylvam, & gramina cœtus.
Et prior occurrens, erranſque hàc forte Berenger,
Atque ipſam ſimul appellans, ſpectanſque Sybillam,
Ergonè, & ipſe obiit Rhodius, tantuſque Magiſter?
Nam Rhodios virgo aſſuerat deducere Manes.
Tunc etiam Liladame venis? nam plurima frontem
Gratia, Majeſtas ſignat, num chara fatiſcit
Relligio? quod præſidium, columenque decuſque
Jam ſuper? hæc miſeræ deerant fata vltima genti?
Heu Rhodus! heu Rhodij! quò jam defluxerit ingens
Gloria? jam gravibus turgebant lumina guttis,
Ingentemque dabat charo, ſuper Ordine planctum.
Vivimus, at contrà Rhodius, nimiumque per ævum
Vivimus! at perſtamus adhuc, nec vivere tædet,
Præteritos ſi fas olim reparare triumphos.
Amplexus cape tu frater, tu redde viciſſim,
Ardenteſque ruunt, longiſque amplexibus hærent.
Conveniunt aliique, aliique ex partibus omnes
Omnibus, & ſylvam manat jam fama per omnem.
Ecce Gerardus adeſt, properatque, hic Ordinis author,
Hoſpitij cuſtos primus, Cruce, Veſte notandus,

Effuſo in miſeros ſtudio, curàque paternâ.
En quoque Raymondus pœnè alter, & Ordinis au-
Hoſpitij cuſtos ingens, caſtra inſuper ipſi [thor,
Addidit Hoſpitio, mileſque, atque Hoſpes agebat,
E puteo dictus, clarumque à ſtipitè nomen,
Solemnes fixit ritus, in tempora durant.
Approperant Balben, compſes & Sallius armis
Inclytus, & multo clarus diſcrimine Galtus,
Jobertuſque Pius, Rogerus de nomine Molins,
Compoſuitque graves Paces, arceſque ſuperbas
Defendit; traxit Latios ad fœdera Reges.
Occidit! & magnæ tumulum erexere ruinæ,
Totaque exuperat major Ptolemaide virtus!
Garnerus, Emengard, cadit ille, hic pulſus, avitâ
Excuſſus Solyme, primuſque in vertice Margat
Rector, deſertæ Donion cuſtodia terræ
Vltima, Luſiades regali à ſanguine, Præſtans
Alphonſus, Properat Ratus, nec Montiſacutus
Defuit: accelerant hinc Texius, inde Guerinus,
Compſus, Villebridus jam dura è compede liber.
Huc Neo-Caſtrus adeſt, Revelus, tum Lorgus, &
iſto,
Conſtiterat Margat primùm, ceciditque Magiſtro,
Advenit, & Villers, ſimilis fortuna movebat,
Vltimus heu Syriæ captà Ptolemaide Rector.
Pinſius huc alto è luco, ſolatia longi
Jam luctus bibit, & Cœlo jam vindice floret,
Et primus Cypri cuſtos, Cypriuſque Magiſter.
Villaret en geminus, Vvillelmus, Fulco, Rhodum-
que
Cogitat hic primus, nec jam olim commoda Cyprus:
Hi Solymen coluere olim, Syriamque, Cyprumque,
Longâ ætate ſenes, Marte, & Pietate verendi.
Infuſique iſtis alij, Rhodiiſque Magiſtris,

Qui Rhodia in pugna nuper, belloque recenti,
Accelerant, notam ut licuit diſtinguere frontem
Volvuntur, charumque Patrem, fortemque Magi-
ſtrum, [rant.
Indigetant, ſtringuntque, & prono corpore ado-
Charumque ingeminant nomen, Patremque ſalutant.
Ille autem aſpectans, movet & præcordia ſenſus:
O charæ! ô fortes animę! vos Martius ardor
Abripuit, vos in cuneos per tela, per enſes,
Saxa, igneſque inter, vos certa in fata ruiſtis.
Vivite, nec veſtros æquet laus ulla labores.
An tanto, communi omnes ſimul ore reponunt,
An tanto licuit reſides hęrere Magiſtro?
En tandem Aubuſſon, tantum neque lenta tenebant
Conſilia Heroem, tenues ſuper Ordine curę,
Acceleratque gradum, & Liladamo infuſus inhęret,
Atque prior, viviſnè ô noſtræ gloria gentis?
O heros! viviſnè? an noſtris additus umbris
Uſque venis? Manes quæ te via ducit ad iſtos!
Scilicet hic hæſit Rhodius, rigor occupat artus,
Et quanquam invictam frangant nulla aſpera mentem,
Intima proh quanti turbarunt pectora motus?
Propugnata ſubit Rhodus, expugnata, triumphans,
Aubuſſon, propriæque vices. & triſtia bella.
Ut redit ad ſeſe, & muto quoque copia fandi
Reddita, regalem luſtrans ſimul undique cœtum,
O iſtos! quàm pridem iſtos de ſydere vultus
Magne Heros, magne Aubuſſon! tu gloria noſtræ
Scilicet, & Rhodię tu demùm gloria gentis!
O quem te memorem? & pudeat medenique victum,
Hos tamen amplexus ne ſperne, & redde viciſſim.
Quęſiſtis Rhodon ô fratres, hanc fortibus armis
Hanc defendiſtis, noſtris Rhodus excidit annis!
Non licuit ſervare Rhodon! licuiſſet at eheu!

Per medias rumpentem acies, per tela, per ignes
Irruere, & pulchro ſaltem ſuccumbere fato!
Me vinci placuit ſociis; non vincere, fato!
Viximus huc miſeri! varios huc uſque labores
Traximus, afflictę deerant hęc fata ſenectę,
Triſtibus at faſtis, fratres, noſtroque rubori
Parcite, tam ſęvos nec fas renovarę dolores.
Non fugimus tamen indecores, Laudavit & hoſtis
Et victor, nec nullum habuit ſors improba honorem,
Excipit extorres turbo commiſſaque ventis
Pręlia, nos alios alij per littora caſus
Exercent, neque dum certę luctantibus orę,
Nondum parta quies, magnorum aut meta laborum.
Et Rhodios jam mundus habet, totoque vagatur.
Et micat effuſę gentis vis integra mundo
Ipſe ego cum ſociis Cyprum, ſic abſtulit ęſtus
Notam olim appuleram Cyprum, terraſque beatas,
Et portus mihi viſa Cyprus, ſpes ulla quietis,
Ipſa etiam jus tranſtulerat Carolina, Senatus
Annuerat, lętis currebant omnia votis.
Viſum aliter ſuperis! neque nos Cypris iſta juvabat,
Fortem nec deceant tam mollia ſydera gentem.
Romam ſpectavi miſeris commune levamen;
Huc feror, hac ibat magnum Sultana Lamechum,
Ipſe Aga ducebat Sultanam, hic Martius ardor
Incidit, oppreſſi Turcę, Sultana ſubivit,
Noſtras nequidquam obſiſtens ſubit Aga catenas,
Et caſus fortuna fuit! Nam numine tacti
Infames ritus, fœdum abjecere Prophetam,
Uſque hodie totis applaudit Roma theatris,
Indoluere Patres Rhodiis, pater ipſe Latinus
Ingemuit, Rhodiiſque parant ſuccurrere damnis,
Indictum hinc ergo, indultumque Viterbium. amicam
Si liceat ſociis ſaltem contingere metam!

Huc mando ſocios, ritus, legeſque repono
Protinus, & veterem jubeo revireſcere cultum,
Quid ſtatuant ultrà Superi? quid fata reſervent?
Incertum! certum hoc generoſæ occurrere morti,
Acceptaſque tibi. Solymanne rependere clades;
Extremum hunc etiam Solyme impendiſſe laborem.
O te felicem Aubuſſon! tibi parta laborum,
Parta, & pulchra quies; quanti tibi quanta triumphi
Gloria! & æternos durabit gloria in annos!
Vive precor; nec jam invideo; te vita coronet
Inclyta; fas olim pulchram mihi quærere mortem!
Quandoquidem appellor; veniam hanc concedite, fratres,
Aubuſſon dixit; mitte hunc Liladame dolorem.
Hoc finite, ô Socii, paucis reſpondeo verbis,
Fratrique aſſimilem noſtris diſpono triumphum.
Hoc meriti meritum, virtuti hæc debita merces.
At benè; tum cuncti; virtuti hæc debita merces;
Fortunæ eſt proprius; proprii, & virtutis honores.
Irruere in collum intereà, teneriſque viciſſim
Certare officiis; ſylvam, ſimul omnia, luſtrant.
Multa Rhodo ſuper Aubuſſon, ſuper Ordine multa;
Quid modò Romani Reges? quæ prœlia, & artes?
Quid tandem Perius? Solyman? quid Muſtapha, & Aga,
Nomina non ignota ſibi; & meminiſſe juvabat!
Geſta olim, & veteres paribus refricare labores
En mea laurus, ait pergens; & cingimur iſtis;
Quiſque ſuam colimus propria ad diademata frondē;
Hic laurum tibi figo tuam Polemarche; labores
Jungemus noſtros; de noſtris accipe lauris
Intereà, & mecum communem divide honorem.
Dixit, & intortà circumdat tempora lauro;
Emeritiſque parem jam nunc dedit ire Magiſtris,

Nec minus intereà Rhodiæ ſpes altera gentis,
En micat exiguas inter, nova germina, lauros.
Aſpice; ſic primo pubes floreſcit ab ævo,
Uſque etiam exiguas inter, gens parvula palmas,
Vix micat; exiguæque Cruces, & ſpiritus ardens,
Martius, & Rhodiæ primæva pericula Scenæ,
Odryſiis olim terror, columenque Latinis
Inſuper, & magni veniunt fine fine Magiſtri
Succedetque à Ponte tibi non debilis Heros,
Ignotuſvè tibi ac Turcis; San-jallius iſti
Proximus, & magnam feret ipſo à Cæſare laudem,
Suppar huc Homedes, & ſummo munere dignus
Hunc Rhodus hunc oculo captum, immiſtumque Gelonis
Vidit, & ipſe tuis ornaſti, maxime, verbis.
Sanglius accedet propior; Michaëlis ab iſto
Inſula, Sanglæum meritò feret Inſula nomen,
At quantus Pariſote venis, quantoque Valetta
Nomine? conceſſam tibi prono à Numine ſedem
Evehet, & fortem ponet, dicetque Valettam.
Hic ſolido certè euxilio, junctiſque Latinis
Famoſum feret obſidium, Turcaſque repellet.
Ipſe manu extundet propriâ, ſigna ipſe revellet.
Nec procul hinc de Monte venit, vix primula Pubes
Lanugo, at creſcet factis ingentibus ætas,
Naupactum, fuſoſque Getas, forteſque Latinos
Audiet, & magnos fruſtra, longoſque triumphos
Privatæ fruſtrà tentet convertere vitæ;
Hic opus; hanc dudum poſcet res publica dextram,
Accidet, & lites inter Caſſerra tumultuſque
Occidet! eximios turbabunt jurgia honores.
Ingens Verdallus ſequitur, viridaria ponet
Aurea, deſcribet Faſtos, rituſque reducet,
Et ſupèr armatam ornabit ſacra purpura veſtem.

Sublucet Garces tenuis ; dura ille levabit
Pondera , & effuſas ſiſtet per vaſta rapinas
Littora , tranquillà compoſtus pace quieſcet.
Quantus at hinc rurſum mox Vignacurrius ? hoſtes
Avertet longè , ſpoliiſque ſuperbus opimis
Ibit, & ingentes theſauro inducet acervos.
Hinc Vaſconcellus , ſinerent modò fata , Magiſter
Inclytus , & quantis clarus toto ordine factis ?
Oſtenſus tantum! micat hinc, olimque micabit
Paulus: & Algerias trahet olim in vincla triremes:
Obſcuri veniunt reliqui, ſua tempora , certam
Quiſque diem tulit , & proprios ſuccreſcet in auſus.
Hunc tamen hunc vegeto pubentem è ſtipite florem
Aſpicis ? hic magnis olim Carafa palæſtris
Debitus , Auſonia de gente , atque inclyta gentem
Tollet Parthenope , Latios hoc nomine Patres,
Heroas campo inducet, Cœloque Beatos.
Loyolidùm reget hoc olim de nomine gentem
Par mundo , & Romæ , & ſacris Vincentius aris.
Major, & hic etiam ! poſt tanta hic nomina creſcet,
Plurimus in Turcas ibit , ſeptemque triremes
Irruet , & captas fatalibus inferet oris.
Dicetur , dicto aſſurges Europa Magiſtro.
Quod ſupereſt , quantùm Superi , quantùm aſtra figurant.
Tu ne bellorum finem , metamvè laborum
Finge animo Liladame tibi , bella altera bella
Atque aliam expecta ſedem , Rhodus altera ſurget
Et melior, ſummis tamen expugnanda periclis.
Hoc opus , hic labor eſt , Rhodiis hæc cura , triumphus,
Nec fatis dictum , indultumvè Viterbium , ab altâ
Spes tota Heſperia , fata hinc ſeſe ultima pandent,
Nec jam plura licet , tu tantùm inſiſte labori quî 3

Perge age, & Auſonios ſacra coge ad fœdera Reges,
Fas eſt acceptas cum fœnore reddere ſtrages
Major & ex ipſis laus creſcet, & ira ruinis
Tu noſtros demùm cœtus, noſtroſque triumphos
Aſpice, ſic vid[illegible]s, ſic ipſe videbere cunctis,
Dulcior, & ſocios nectit congreſſus amicos.
Dixerat, & viridem retulit ſe Cœtus ad aulam,
Conveniunt aliique, aliique, extremaque turba,
Quos nondum Rhodius Rhodios conſtrinxerat hoſpes.
En tibi Naillacus, conſortem hunc ſenſit amicum
Hungarus, hic firmum Petri de nomine caſtrum
Extruxit, veterem Cariæ de pulvere ſedem.
At Flavianus & hic, gazamque induxit opimam
Plurimus, & largo crevere æraria cenſu.
Laſticus hic fortis, magnis Soldanus in armis
Irruerat, captamque Rhodon jam fama canebat,
Scilicet invictus ſtetit, excuſſitque Magiſter.
Soldanus fugit, immenſæ ſtant littore prædæ.
Myllius en pariter, miſeris hic largus egenis,
Et Regum vindex, & blandæ Pacis amator.
Zacoſta hic, famam nomenque inſigne Magiſtris
Attulit, Urſinus Patrii non degener Heros
Sanguinis, & magnæ tenuis non gloria Romæ.
Amboſius factis clarus, Blancfortius ingens
Oſtenſus tantùm Rhodiis, fortiſque Caretta,
Infeſtus Turcis hoſtis, ſævuſque Pyratis.
Certo quiſque loco, medio ſedet æquore charus
Hoſpes, & attenti latè pulchro ordine Fratres.
Reſpicit Aubuſſon circùm, ſic deinde locutus.
Hactenus ingentes laudavimus uſque triumphos,
Nunc virtus laudanda mihi, prudentia, robur,
Omnia virtuti, forti nihil, optime, debes.
Et jam victa tuo cedit fortuna labori,

Egiſſe eſt aliquid, plus eſt meruiſſe triumphum.
Certè ego defendi Rhodon, & felicia ſenſi
Tempora, nec tantis Mahomet tunc prodiit armis;
Non ultrà geminos durarunt prœlia menſes.
Speratum auxilium ſemper, tandemque receptum.
Quid quadringentis tandem cum millibus octo
Melia, ſex ipſos arſerunt prœlia menſes.
Non unus Dias, unus, non proditor hoſtis,
Unus non Amaral! ſpes pridem nulla ſalutis,
Auxilii ſpes nulla olim; tu pulvere longo
Sordidus accinctis Dux idem, & miles in armis,
Et portum, & foſſas, & propugnacula, & arces
Uſque tenes, volitaſque; & ades ſimul omnibus unus;
Novimus; audiimus; taceo; parcoque rubori.
Ergò jam vanum mitte hinc Polemarche dolorem,
Et meritis crede ipſe tuis, ſummiſque Magiſtris
Jam nunc accede, & communes divide palmas.
Quantus at inſurgens rurſus, quantuſque redibis?
Quæ bella, effuſæque acies? ſpolia? arma? quadrigæ?
Fas erit acceptas, Liladame, rependere clades,
Major, & ex ipſis vis creſcet, honorque periclis.
Tum demùm ad ſocios redeas Polemarche Magiſtros;
Compleat & totos ingens tua gloria Manes.
Creverit ô quanto felix tum germine laurus!
Induet & pulchros circum ſylva integra canos.
Ipſe ego rurſum actor, meritumque iterabo triumphum;
Juſtaſque Heroi dicam pleno ordine laudes,
Tu magnam porrò Italiam defende Magiſter;
Hæc te cura decet, Rhodios, Rhodiumque Magiſtrum;
Neſcio quid fatale tumet! tu, maxime, Romam

Protege ; tu Patribus , tu Patri accurre Latino.
Dixerat. Applauſere omnes , fratremque verentur:
Reſtitit attonitus Princeps , multuſque revolvit
Italiam ; tamen ô chari , lectique Sodales
Huc mœſtus veni, dixit, lætuſque revertor.
Odryſiæ jam nunc acies, Solymanus ; & ipſæ
Effuſæ toties Phlegetonte, Acheronte cavernæ,
Conjuratæ olim redeant ad bella Sorores,
Tantis exemplis, tantis pugnare Magiſtris,
Fas tantis juſtam auſpiciis ſperare coronam.
Sic ait, & primas ruſum concedit ad oras,
Deducunt ſocium fratres , unàque Sybillam;
Deſerit egreſſos Virgo ; grateſque rependunt,
Certantque officiis Rhodii ; fauſta illa precatur,
Laudatque Heroem , & propriis ſe reddidit umbris.
Pergitur intereà ; præſens jam Tybur & auræ
Felices , læti redeunt vaga lumina campi ;
Atque leves curæ ſocios, luſuſque decori
Exercent ; dulce & levibus colludere pugnis,
Huc ætas, locus invitat , ſpectacula & umbræ.
Guyſius hic multus multuſque hìc Arragon, ambo
Diſceptant , major quæ laus ? quæ gloria ? Tybur,
Tuſculum ? & ambiguo micat ars , Naturaque luxu.
Usque audire juvat , finit , invitatque Magiſter,
Mauritius Judex , litem regit ipſe Savellus ;
Et juvat extremos ludendo fallere curſus.
Arragon hìc primus , ſua certè cuique libido:
Tybur amor meus , & Tybur mea prima voluptas.
Quid non Tybur habet? puris hìc Najades undis,
Stagnis Limniades , feſtivæ in montibus altis
Oreades , Dryades ſylvis , fagiſque Napææ.
Quidquid terra parit , liquido quod in aëre cantat,
Quod currit campis , quod flumine mergitur alto,
Huc totas effudit opes Natura, videri

Lubrica, & immenſis latè ambitioſa figuris.
Ars quoque quos tandem luxus, quos pulchra labores
Addidit? attonitos rapiunt ſpectacula viſus,
Arrectæque ſtupent quantis concentibus aures?
Hìc pigri aſſurgant ſenſus, torvique Catones
Deſipiant, triſteſque Sophi, rugæque ſeveræ.
Qualis plena redit longinquo à littore puppis
Indica, vel pridem Salomoni reddita claſſis,
Immenſas profundit opes, non Bactra, neque Indus
Defuerint, Arabes, non molli vellere Seres,
Non gazæ, atque aurum, projectæ ad littora lamnæ,
Sardoniches, tractis felix piſcatio gemmis.
Hic dulces myrrhæ lachrymæ, blandique vapores,
Muſcus, & inciſo ſudantia balſama libro.
Pigmenta, & minium, ſudatus arundine ſuccus,
Pharmaca, fatales herbæ, ſuccique benigni,
Sinenſes varii non uno ſtamine Panni,
Pavus multi-color, turpi quoque Simia naſo.
Quid non Tybur habet? Tybur mea prima voluptas,
Hìc Roma hìc Mundus, gemini miracula mundi.
Guyſius at contrà, dignas quis Tybure laudes
Neſciat, & nemora, & fontes, ſpectacula, formas?
Ingenii laus prima tamen, laus maxima paſſim,
Artis, & ingenii: multam quid, Maxime, ſylvam
Hìc morer? excultos miror, laudoque labores.
Hoc opus, hoc porrò decus eſt, hoc Tuſculum, & artes!
Quid noſtræ tandem hic Muſæ, quid noſter Apollo
Inſinuat, veri ſimulato è culmine cantus?
Enceladuſnè vibrans gelidas è pectore flammas
Diſplicet? aut nimii jam feſſus ponderis Atlas,
Effuſum in nimbos Cœlum, rorantiaque Aſtra,
Et tonitru, & verus ficta ſub grandine terror?

Centauruſvè ſonans, aut duri fiſtula Panis?
Pauca equidem ſed rara; & raris debita ſemper
Gloria; vulgaris faſtidia proxima turbæ!
Regibus, & Latiis Muſæum quale Lucullis,
Artis delicias, monumenta exculta reſervat.
Non hic inſanæ moles, Typhonque, Procuſtes,
Juppiter altitonans, currus ſub nubibus Atlas,
Monſtraque, non metæ, ſtanteſque in pulvere currus.
Materiam ſed vincit opus, ſed dextra metallum.
In tenui labor, at tenuis non gloria; plus eſt
Myrmecidis labor, & tenui ratis acta ſub ala,
Malus, & antennæ, puppiſque, & vela, rudentes.
Tantum Muſca tegit, tegit unica penna paratum?
Ilias exiguæ concluſa in limite ſphæræ;
Annibal aut totus gemma deſcriptus in una;
Theſſalia infelix; ſpumantes ſanguine Cannæ.
Spiritus in minimis major, mens maxima laus eſt.
Quis non Tuſculum amet! mea Tuſculum & una
voluptas,
Hic doctæ, raræque manus, & mentis, & artis
Deliciæ; hic ſpirant Veneres; hic ſaxa loquuntur.
Lis pulchra, atque anceps, læto tandem ore Savellus
Addidit; & magno pariter ſub Judice lis eſt.
Atque hic Mauritius facili ſimul ore renidens;
Scilicet egregia, & facilis me Judice lis eſt.
Quas tandem Veneres, inquit, quas barbarus artes
Noverim ego longis ferus, intractabilis, armis?
Novi ego famoſos fontes, atque alta Biſanti
Culmina, Trinacriæ cantata palatia villæ.
Reſpicit immenſum pelagus; geminum alluit æquor
Hinc atque hinc, totis fuſum caput imminet undis.
Et ſpatium, & nemora, & varias pro tempore cellas.
Quidquid id eſt, Turcas laudo, miror que Latinos.

Dicere ſi fas eſt pulchram ſic finio litem ;
Ditius eſt Tybur ; dives quoque Tuſculum, & addo,
Gratius, & juſtos merito tentarit amores.
Tybur opes habeat ; cultum, tu Tuſculum ; & artem.
Dixerat ; applauſere ambo ; favet ipſe Magiſter,
Judicio applaudens rurſum, ridenſque Savellus
Scilicet innatum hoc ; cenſendi cuique libido
Propria ; & humani flectunt examina ſenſus.
Humani veniunt ad rerum pondera ſenſus.
Hiſpanus dites amat, extructaſque puellas,
Intortos gemmis crines, & grandine pulchrâ
Oppreſſum caput, atque effuſa monilia collo,
Suſpenſum adverſo, & fulgentem à pectore torquem,
Effuſoſque oniches, ſparſos limbum uſque Smaragdos,
India vix totis, vix tota Peruvia gemmis,
Fœmineo geminus Mundo vix ſufficit orbis!
Cultas Gallus amat ſine luxu, auroque puellas,
Lilia mixta roſis, violæ, Lemniſcus, & artes,
Forma, pudor, charites, & honeſta protervia ; candor
Uſque placent ; nullis caſtæ fulgoribus artes ;
Pulchrior, & nullo veniens cum pondere cultus.
Multaque ſinceram non ornet ſarcina formam.
Arragon en Tybur, cultum quoque Guyſius ardet
Tuſculum ; amate ambo ; ſua cuique & honneſta voluptas.
At mihi fas Italo patrias quoque tangere laudes ;
Italia & dites, cultos amat una labores,
Dicere ſi fas eſt, dites, cultaſque puellas.
Addidit, & pulchro pretioſum ! atque unica punctum
Omne tulit ! ſaltem hæc aliis, hæc una præivit,
Et latè ignotos docui componere cultus.
Fortè olim, & ſuperent alii ; nec ſemper iniquam

Semper edax majora dabit ſpectacula Tempus.
Quid ſi magnificis Hiſpania Gallia certent
Exemplis! longum haud tempus; jam grandia cerno
Culmina, jam Parios latè decreſcere montes,
Sectaque jam toto tranſcurrere marmora ponto,
Ærataſque trabes. æquataque culmina Cœlo.
Vis fiet rebus? depreſſo hic vertice iniqui
Subſident montes, hic ſecti undantia fundent
Flumina, perpetuoſque voment canalibus amnes.
Auguror, inſignes hortos, campoſque beatos,
Heſperideſque novas, & vaſa argentea, flores
Argento impoſitos, lætos cum germine partus.
Temporis atque omnis ſimul omni tempore partus.
Deductæ procul, & longis erroribus actæ,
Plurimo anhelantes ſudabunt Naiades æſtu.
Jactibus & quantis ſalient! veſtigia ſpargent
a Lubrica, perpetuuſque ibit canalibus error,
Urgebitque Ars Naturam, noſtroſque labores,
Omnia regales vincent miracula luxus.
Dixerat, aſt Heros, aliis equidem una præivit
Italia, & cultas docuit componere villas.
Artibus hæc præſtat cunctis, non gratior orbe
Muſica, majores Muſæ, vel major Apelles,
Vaſtas ducendi, famoſa palatia, moles,
Pulchrior ambitio, reliquis certè una præivit
Italia, & præeat, reliquis rurſum ipſa præivit
Principibus laus Eſthenſis, primum ipſe laborem
Extulit, & magnum durat cum Tybure nomen.
Scilicet Heroos ſenſus, animamque ſuperbam
Regius inſpirat vigor, atque ingentia facta,
Gentileſque Aquilæ, & priſcorum gloria Regum.
Interea Rhodiis aſpirant Numina rebus,
O ſocii, longæ veniunt cum tempore palmæ.

a *Alluditur ad magnificientiam Verſallia & Eſcurial.*

Fueilladem

Fueilladem vidi ingentem , Rhodioſque Magiſtros;
Audii, & hæc imos tangit quoque Gloria Manes;
Narrabatque viæ eventum , facilemque Sybillam.
Quid tamen? ô Regum caſus ! incertaque rerum
Tempora ! quid ſubitis ſi rurſum bella ruinis
Exundent , vaſtent campos , & Tuſculum , & artes,
Tybur ? at Auſoniam certè defendere Romam
Admoneor , dubiis ſaltem ſuccurrere fatis;
Neſcio quid fatale tumet ! jam Tybris ab alto
Ingemuit nuper, longas dedit ille querelas.
Et nova jam triſtem geminant præſagia ſortem.
Quidquid id eſt , cunctos animo prævertite caſus;
O ſocii, indultamque ipſi defendite ſedem.

Finis Libri Decimi Tertii.

ARGUMENTUM.

Tranſitus Cæſareorum arce Mediolanenſi recepta Neapolim contra Gallos duce Borbonio. Clementem mature admonet Liladamus. monentem ille non audit ex vana tacita pacis, & novi fœderis fiducia. A ſeditioſis Romam tenditur ob negatum à Clemente aurum promiſſum. Fronsbak à Mauritio inſultans opprimitur. Congreſſus Liladami & Borbonnii. Roma invaditur. Vmbra Barbonii recens occiſi Romæ periculum Liladamo perſtringit. Agnetis littera, & miſſi ab ea Equitis plena Narratio. Tendit Liladamus cum ſuis Romam ocyus. Rhodiis varia mandat. Furioſi, & ſacrilegi ab ipſo, & à ſuis paſſim puniti; Retuſi extra Vrbem irrumpentes Ruſtici. Appenſis paſſim propriis inſignibus, Templis & Gynecæis conſulit. Seditioſos ad campum Vaticanum per ſuos cegit. congreſſus Paſtoris & Bamba ſuper præteritis, & futuris eventibus. Congreſſus Liladami, & Moncadæ; exprobrat ille; hic ſatisfacit. Aurangius in Ducem à Liladamo proponitur, & admittitur congreſſus Clementis & Liladami de fuga Clementis conſilium. Evadit, praſtò adeſt Liladamus. Diſceſſum perſuadet Cæſareis, Cardinales, & Proceres educit ex arce; Clementem jam elapſum maximo cum plauſu Romam reducit.

LIBER XIV.

POrtendi bellum Italiæ, majoraque rurſum
Prœlia, Cæſareos, fama eſt, properare maniplos,
Obſeſſæ pridem excuſſos à mœnibus Urbis

Digitized by Google

Viderat, unitos quotquot Logobardia Reges
Clementem, Gallum,& Venetos,arcemque receptam
a Cæſareis, famoſam arcem ; jam plurimus ibat
Borbonius, tacitumque urget per bella dolorem.
Nec minor, aut longè prudens Auranglus ibat,
Germanoſque trahit cuneos, majoraque bello
Tormenta, & multâ frendens Fronsbergius irâ;
Nec jam Thuſca manus, nec jam florentia tardat.
Vix tandem incertâ conſiſtunt pace Columnæ,
b Cæſareiſque hærent ſignis ; ſimul ipſa recurſant
Fulmina,& horrendis incuſſa anathemata Diris.
Ipſe etiam Moncada favet, junctiſque recurrunt
Auxiliis ; patet Italia, & nudata catervis
Oppida, Romani nimia heu ! fiducia Patris!
Extremis fremit intereà ſuccuſſa procellis
Parthenope ; magniſque ſonat Vademontius armis.
Clementis labor hic ; magnique hic fœderis author.
Territat ille oram volitans, captumque Salernum
Jam cadit, & magnis Campania fluctuat undis.
At non tranquillus noctes Liladamus agebat,
Et vigiles mordent curæ ; concuſſa recurſat
Italia, inſtantes turmæ, nova bella, furores,
Et Tybris nuper mœrens, & læva minatus
Aubuſſon ; tanto, ſi fas, occurrere nymbo,
Si fas emotas ad pacem flectere mentes.
Nec mora ; Romanum Patrem, Romamque reviſit,
Accidit,& juſtos teſtantur pectora motus.
Unus qui tantis Regum Pater optime terris,
Qui magnæ Italiæ, magnæ qui proſpicis Urbi,
Si fas tuta loqui ; veniam hanc concede dolori.
Nunc demum ingentes præſtat prævertere motus ;
Tangitur Italia ! & nullis ſat montibus obſtat,
Non tantas ſurgens Pater Appenninus ad auras.

a *Caſtellum Medionalenſe.* b *Guicciard. l. 7.*

Nil conjuratæ tardant nova bella catervæ,
Liberaque excuſſis properat Logobardia Gallis.
Borbonius ruit ecce ingens, tormenta ſequuntur,
Cæſareiſque Duces, felixque à Cæſare virtus;
Audentque; & ſperant, & dira inſtigat egeſtas.
His Ducibus vigor, his virtus, prudentia, robur
Hiſpanæ hic turmæ, multo hic Germania faſtu;
a Tentato, & pulcher color eſt ſuccurrere Regno.
Pronus at in pacem Cæſar, pacemque canebat
Plurimus; exiguis tantum hac incedere turmis,
Hinc ad Germanos præſens accurrere motus
Ambiit; incuſſis contundere Saxonas armis,
Romanos tegere, & creſcentem excindere Lernam.
Sfortia delectis, juſtoque examine conſtet
Judicibus, longam dirimat lex unica litem.
Prona eſt cum Veneto certis concordia pactis;
Militis, expenſo, prompta eſt quoque miſſio, cenſu;
Nec jam ingens reſtat cenſus, pridemque querenti
Debitus, & ſponſus pridem, ſimul ille quietâ
Excedat longè Italia, æternoſque pavores
Auferat, & lætas faciat te præſide terras.
Multis tu fidis; nec multis credere tutum!
Nec varias facile eſt animis, ac ſanguine, gentes
Concordes agere, & ſtudiis communibus uri;
Diverſas facilis ſubit, & diſcordia turmas!
Et pactis quàm curta fides! turgentia fumo
Pleraque; jactati cenſus, ingentiaque auri
Flumina; vix modicis poſt current flumina guttis.
Neſcio quid fatale tumet, nec vana loquuntur
Omnia, ferales præſtat prævertere motus,
Et licet antiquæ placeant modo fœdera pacis,
Non hæc bella placent, meliora in bella ruamus;
Nondum Turca jacet, Rhodiæ laus reddita genti:

a *Guicciardinus. l. 7.*

Dixerat , at placido ſic ridens pectore Clemens,
Ingentes equidem metuis , Polemarche, pavores,
Ingentes motus , levis hic ſine pondere rumor ,
Majores, & nos pariter, cum pondere , motus
Exciimus , patiturque ſuos Campania fluctus. [dis.
Parthenope ipſa quoque, & propriis jam fluctuat un-
Poſſumus, & nos certè aliquid ! ſenſere Columnæ,
Et patriæ ſenſere domus. pagi,oppida,& arces.
Ad pacem incline Cæſar ? non defuit illi
Scilicet , aut deerit hoſtis , nec ubique triumphat ,
Hæreat aut propriis conſtans victoria ſignis.
Gallus adeſt, Venetuſque ſimul,lectæque phalanges.
Quidquid id eſt, properat nobis Moncada, furentem
Siſtet Borbonium, & meliora ad pacta reducet.
His fretus pactis vanas mox mitto catervas,
Hæ Nigræ ſatis, hic noſtræ ſatis Helvetus Urbi.
Marte vel arte agimus , telis prudentia ſuppar ,
Certior, & duplici ſtabit victoria telo.
Dixerat. Hic cedens Heros, & fauſta precatus,
Conceſſam at nobis ſedem jam nemo laceſſat
Impunè, & noſtras forſan quoque ſentiat iras
Advena,nec vanis tumeat Fronsçergius armis,
Et jam fortè tuis parcat, Pater Optime, donis,
Et Rhodiæ reputet vel ſtemma , vel arma,paleſtræ.
Hinc redit ad ſocios, nec jam minùs ipſe cavebat,
Pluraque ſors varia,& longus quoque condocet uſus,
Nec porrò, ſegnes Rhodii , vulguſque, Equiteſque
Ocyùs incubuere operi , pars ducere foſſas,
Figere pars vallos , pars aggere cingere muros,
Stare accincti omnes , ultròque laceſſere Martem.
Cæſareæ intereà properant , properantque phalan-
ges ,
Fruſtraque obnixus Medicis , ripamque tenebat.
Obnixi fruſtra ſocii , penetravit Iberus

Fortior, & forti mixtus Germanus Ibero.
Territa jam ſparſis formoſa Placentia turmis
Horruit, exultatque agris, & vaſtat opimas
Borbonius ſegetes, ipſam quoque cogitat Urbem.
Pulverulentus adeſt Germano ex agmine turbo,
Agminis, & ductor Fronsback, non promptior alter,
In Cœlum, ac Superos fœdis prorumpere diris,
Romanos premere, & ſacram proſcindere Romam.
Torva viro facies, robur, cum robore faſtus,
Exultatque ingens, & totis fulminat arvis.
Contrà Mauritius, ſocii, ſelecta juventus:
Inſultat prior ille, hoſtem & Papiſtica ridet
Nomina, palmareſque Cruces, & ſtemmata gentis,
Non tulit impatiens Rhodius, faſtumque repreſſit,
Quiſquis es, inſanis meritas qui vocibus iras
Accerſis Superumque hominumque, hanc perfide dextram.
[dextram.
Suſtine, & Auſoniam hanc, Rhodiam diſce impie
Dixerat: adverſi incurrunt, ſtetit utraque campo
Fixa acies, ſpectatque atrox, immane duellum!
Sclopetis res primùm agitur, ſonat ictus in auras,
Tum vapor, afflatæ ſquallent à ſulphure veſtes.
Tranſit uterque ultrà, ſinuoſum & gyrat in arcum.
Et rurſum ad gladios, colludit acinacis enſi,
Alterno flictu incurrunt, ſonat aëre flictus.
Turcius hinc Rhodio micat, ardet acinacis; enſis
Fronsback fulmineus; telumqne rotabat uterque;
Intendit Fronsbach; grandi ſed detonat ictu
Mauritius, celſum tumido caput abſtulit hoſti,
Et jacet, & totâ truncus raptatur arenâ.
Palluit exſectum caput, abjectumque jacebat,
Exundatque cruor, fugiunt, variantque colores;
Albentes terrent oculi, ſpumæque fluentes.
Inſequitur victor; Rhodius premit uſque maniplus,

Impellitque; fugit cæſo duce, diffluit agmen,
Hic cadit; ille hæret; reſtant ſine nomine trunci;
Exuviæ, & largo ſtagnantes ſanguine glebæ.
Mauritius victor redit; & Pæana canentes
Exultant ſocii, nomenque, Equitemque vehebant.
Circuit ille, volatque; ſerum procul abſtinet hoſtem;
Martius ardor agit, Rhodiæ quoque gloria gentis,
Et juſtus dolor, & juſtæ pro crimine pœnæ,
Pulchrior, & Scythica eſt Rhodio ſub ſtemmate vir-
Legatos mittit geminos Liladamus; & ipſi [tus;
Borbonio pacem intereà, bellumvè ferebat;
Eligat, & caſus prudens attendat ad omnes.
Ventum in conſpectum; placido ſic grandior ore;
Fatales decuit ſemper prævertere motus;
Parta quies Rhodiis aliqua, & permiſſa vaganti
Hæc genti ſtatio, indultumque Viterbium, & omnis
Hinc latè regio; partam niſi fortè quietem
Invideat Cæſar, durus ſub Cæſare miles;
Aut Rhodios unquam Cæſar ſibi finxerit hoſtes.
Cæſarei nos multi equidem, Germanus, Iberus,
Burgundus, multus ſociis confuſus Iberis
Italus; & Carolum Rhodius quàm ſuſpicit Ordo?
Nulli fas unquam Rhodios indicere bellum
Chriſticolæ, Auſoniam noſtrum eſt defendere gentem,
Romanos Patres, ſacram defendere Romam,
Et ſolos pelagoque, ſoloque, extundere Turcas.
Turbidus invaſit Fronsback, placidæque quieti
Inſultavit atrox, diraſque, & probra vomebat;
At non imbelles Rhodii, deſuetavè bello
Pectora; & inſanos juvat oppreſſiſſe Thraſones;
Et juſtas pulchrum pro crimine ſumere pœnas!
Atque hic Borbonius, vultu verbiſque ſerenus;
O Rhodii! ô fortes! quis vos ſibi finxerit hoſtes,
Aut velit? atque impar Rhodiis congreſſus! iniquo,

Nec fas, nec tutum, Rhodiis concurrere bello.
Et vos Cæſar amat, multo vos nomine Cæſar
Evehit, & Rhodiæ paſcit me gloria famæ.
Turbidus invaſit Fronsback, ſimul occidit atrox;
Occiderit, meritaſque luat pro crimine pœnas.
Vivamus ſocii; Liladamum inviſo; quietem
Jam partam vobis, certam quoque gratulor oram.
Occurrunt ambo pariter, paribuſque viciſſim
Certant obſequiis; ducit Liladamus in Urbem;
Borbonius ſubit, atque ædes intrabat amicas.
Intereà Cereris properare, & grandia Bacchi
Munera, pertæſis ſolatia dulcia turmis.
a It longum mulorum agmen, gravibuſque fatiſcit
Ponderibus, gratamque ſonat campanula pompam.
Conſedere ambo, paribuſque inſiſtere factis
Incipiunt, grandeſque evolvere pectore curas;
Borboniuſque prior; forſan mirabere, Princeps,
Me quoque Cæſareis mutatum accedere fatis,
Cæſareaſque Aquilas, atque Auſtria ducere ſigna.
Tu Gallus, Gallos noſti; quid denique poſſit
Arcanus dolor, & protritæ injuria famæ?
Quid merui? quid demerui? Vendoſmius Heros
Scilicet, & lectis ingens præit Andeloc armis!
Atque ego Borbonius regali à ſanguine ſanguis,
Borbonidum caput, & præſens, Equitumque Magiſter!
Et quid jam tantis vectus ſuper æthera pennis,
Quid totis tandem ferus Ammirallius undis
Bonnivet? ille ingens pelagi præfectus? & Heros
Inclytus? ille unus regali dignus amore;
Omnibus officiis, curis par omnibus unus?
Quò me perducat tandem crudelis egeſtas?
Quò Prati furor, innatæque forenſibus artes?
Denique diſpaticis hæſerunt æmula fibris

a *Ex Hiſtoria.*

Semina; Franciſco nunquam concedere Regi
Fas fuit; æternis creſcebant jurgia rixis,
Aſtraque diverſis, reor, ipſa & Numina ſignis
Fulſere, oppoſitis conſpirant omnia fatis.
Maximus interea Carolus, nec Cæſare Cæſar
Hoc melior, magnumque implet virtutibus orbem,
Obſtrinxi huic, ſervoque fidem; vocat ipſa volantem
Parthenope, intruſum propello à finibus hoſtem.
Dixerat; & tacitum ſtrilet ſub pectore vulnus.
At Rhodius rurſum, quo non maturior Heros,
Scilicet arcanis variant mortalia nodis,
Et varios hominum dibenſant fata labores.
Maximus at certè Cardus, nec Cæſare Cæſar
Hoc melior, totumque implet virtutibus orbem.
Impleat! & longos vivat, regnetque per annos.
Sed quæ te tandem, Pinceps via ducit ad hoſtem?
Tutanè Roma fatis? tuus Pater ipſe Latinus?
Nam tumidos video cneos, tacitèque furentem
Hiſpanum, triſtem Gemanum, Italumque rebellem.
At ſi quid metui, ſi quid mihi, maxime Princeps,
Indulges Romam ſerv, Patremque Latinum.
Publicus hic agitur decor, & communis honeſtas.
Et mihi chara quidem Roma eſt, ego maxima Romæ
Debeo, Romanis vitam quoque dedico Templis,
Et Clemens Rhodius fuit, uſque hodieque patronus,
Atque hic Borbonius, mirum eſt quod & æmula tra-
Prœlia communis Patr, interpreſque quietis [ctet
Publicus, & pactos tardet dependere cenſus.
Luditur haud miles dulum, nec inultus iniquas
Hiſpanus ferat, aut Grmanus, & Italus artes.
Fata modum invenient! molles ego præfero ſenſus,
Nec ſtimulis agitor, ſævas nec perſequor iras:
Dixerat. Inſtructæ pergunt longo ordine Turmæ,
Vexillo gens quæque ſuo, proprioque colore,

Hiſpanus latè, Germanus, & Italus omnes
Accincti, cunctis devoti caſibus omnes,
Hiſpanus vadit conſtans, Italiſque ſuperbit,
Germanus tonat, & crebris fremit undique ſignis,
Incerti quò fata ferant, quid rogat egeſtas.
Cæſareæ volitant Aquilæ, ſimul Auſtria latè
Signa vibrant; feſto reboant exploſa fragore
Tormenta, & magnis aſſurgunt mœnia ſignis,
Diſpoſiti ex alto Rhodii, turmaſque ſalutant;
Ultimus aſſequitur Princeps, longèque ſubibat,
Deducit Rhodius procul, extremumque ſalutat.
Præmiſit geminos Equites, quacumque recurrat
Fortuna; Agnéti ſic conſulit, æque pudori;
Agneti hæc, charis cuſtodia fida puellis
At Clemens, Prorexque, aliquo jam fœdere pacis
Conveniunt; Moncada venit, properatque ruentem
Siſtere Borbonium, celereſque avertere turmas.
Scilicet id ſenſit miles, cenſumque negari;
Invadit Moncadam ipſum; fugit iſte, nec urget;
Ridet Borbonius curet ſua littora Prorex,
Se juris tandem eſſe ſui; nec Fœderis author
Eſſe, reuſvè velit: rupto ſimul ordine miles
Præcipitat; magnam volat indignatus ad Urbem,
Præda trahit; ſtimulatque dolor, cenſuſque negati
Manca fides; nihil hic ductor; furor improbus urget,
Seditio; & tantis minor eſt prudentia turbis.
Nec mora longa fuit; vix alter fulſerat Eos,
Alteraque offuſas nox rurſum induxerat umbras,
Expectat rerum eventum Liladamus, & arcem,
Murumque, & portas, & totam circuit Urbem,
Nullaque in effrænes nimia eſt præcautio turmas.
Vix feſſus ſtrato inclinat, primuſque favebat
Morpheus; ecce oculis triſtiſſima mortis imago,
Umbraque fatalis, magni quoque nominis umbra.

Heus! Liladame, jaces? inquit; ſed Roma fatiſcit;
Quam potes affer opem, ſævos & comprime motus,
Fac tua jam miſeram ſervet præſentia Romam.
Hoc volui, hanc nobis Mors invidet improba laudem.
Sævior hinc ſociis ardor, dolor improbus; inſtat
Et furor, & rabies, prima jam miles in Urbe
Efferus, extremam rursùm graſſatur in urbem.
Arx vix ſola ſuper, vix hoc & Patribus unum
Præſidium; huc Clemens: huc ſacra; hic bella, ſaluſque;
Curritur; irruitur; & plurima ſtragis imago.
Non ſic ſperavi; vaſtam quoque lugeo Romam.
Sed miles victor, Dux cæſus, nulla poteſtas
Jam regat, & nullis cæcus ruit ardor habenis.
Fata premunt magnis incumbunt Numina pœnis.
Teſtor ego Heroos Manes, atque inclyta bello
Nomina, tam cæcos me non voluiſſe tumultus,
Inſanos contrà voluiſſe obtundere motus,
Et turmas regere, & celeri tranſmittere curſu;
Fata obſtant; magnæque ultor Deus incubat Urbi.
Umbra ego Borbonii, noſtros ſolabere Manes,
Jamque vale, exemptæ manet & te gloria Romæ.
Evigilat Rhodus, celeres fugit umbra per auras,
Mortales ſtupet ille vices, caſumque, Ducemque,
Nec minùs incerto curarum fluctuat æſtu.
Ire decet, magnis rursùm ploratibus Agnes
Exarat oppreſſæ miſeranda opprobria Romæ.
Nuncius adſtat Eques, præſens tenet omnia teſtis,
Quid ſcribam, mi chare Pater, quo grammate ſcribam?
Quæ manus? aut lachrymæ? juſto quæ verba dolori?
Eheu Roma ruit! quos heu! Roma incidit hoſtes?
Ingentem vaſtant rabies, dolor, omnia Romam!
Cuſtodes miſiſti Equites, cuſtodia fida hæc,

Tutum præſidium, & quantas tibi debeo grates?
Sic decuit, nullam patitur vis improba legem,
Non tutus pudor eſt, tutus ſine vindice nullus.
Omnia non ſolito fervebant antè tumultu,
Arma, arma, & voces, & tympana, & æra, fragores,
Armatus Civis, turmæ Dux Cerius Heros.
Libera jam læſi formarant caſtra Columnæ,
Incumbuntque Urbi, & magnas dolor excitat iras.
Advenit ecce ſimul magnâ ſtipante catervâ
Borbonius, muros ſcandit, primuſque ruebat,
Monſtrabatque viam ſociis, qua lapſa fatiſcunt
Mœnia, dejectus ſupremo ex aggere Princeps
Volvitur, & triſtem linquit ſub vulnere vitam,
Acrior hinc porrò rupto ruit aggere miles,
Et furit, & totam frendens bacchatur in Urbem;
Non Templis ſervata fides, ſervata pudori.
Auri effuſa fames, Veneriſque inſana libido,
Exuviæ paſſim triſtes, & rapta patronis
Pignora, congeſtis ſpolia accumulata rapinis.
Addictæ pretio vitæ, multoque redempta
Pondere libertas Patres impunè per Urbem
Traducti, horrendæ voces, triſteſque ululatus,
Clauditur ipſe ſuâ Clemens Pater optimus arce,
Et gemit, & qualem patitur ſub milite ſortem!
Vivimus intereà, ſic me mea protegit Agnes,
Protegit & Rhodius, vivunt de more ſorores,
Romaniſque omnes animam devovimus aris,
Invigilat noſtris Deus, & bona Numina, rebus!
Vidi ergo, ſubjungit miſſas, cùm ſacra prophani
Deriperent, ſacræ inferrent opprobria menſæ,
Ibant deriſi Patres, muliſque ſtrigoſis
Impoſiti verſis ad caudam vultibus ibant.
Hæreſis ingenium crudele, & ſæva libido!
Paganæ accurrunt turbæ, Romamque ruentes

Compenſant proprias alienâ cæde rapinas.
Quò furor hic tandem? jam neſcio, publicus horror,
Non Dux, non Signum, non Lex, ſacra miſta prophanis
Omnia, confuſis ſquallent latè omnia rebus.
Attoniti pendent Rhodii, mora nulla, vocat res,
Audendum hìc Heros, ſummo ſuccurro periclo.
Ordine quiſque ſuo, veſtris conſiſtite caſtris,
Vos lecti mecum, ſtat charam ſolvere Romam.
Dixit, & accelerans turbatam irrumpit in Urbem:
Ite, ait, ô ſocii, variis conſiſtite caſtris,
Diverſas ſervate vias, diſpellite, ſævos
Rumpite, bacchantes, madidos, convellite iniquis
Immerſos ſpoliis, revocate ad ſigna vagantes,
Uſque ipſos animate Duces, diſtinguite gentes,
Et Vaticano tandem omnes cogite campo.
Juſſerat, hi propriam conflant ſibi quiſque catervam,
Et vadunt, Rhodiæque volant inſignia gentis.
Diverſis ſedere viis, Urbemque coronant.
Fama volat Rhodios veniſſe, & jam alta micabant
Stemmata, collatis Liladamum incedere ſignis.
Hinc primùm poſuere æſtus, multuſque remittit
Jam furor, at, ſocii, quæ tandem opprobria? fervens
Exclamat Rhodius, Gallos ſic quæritis hoſtes?
Sic prompti ad Regnum! ſpoliorum, & veſtis opimæ
Jam ſatis! huc mecum, pulchro huc concurrite bello.
Cæſar adeſt, Cæſarque jubet, mens Cæſaris hæc eſt.
Devaſtato ibat juvenum manus improba templo,
Direptiſque graves ſpoliis, hic pixide ſacrâ,
Pendente hic lychno, & pretioſo pondere tardus,
Hic ſacram indutus veſtem, trahit ille coronam,
Gemmaſque, huic fœdos ſacra contegit Inſula crines.
Silicet exarſit Rhodius, vah perfida, dixit,
Natio, ſacrilegæ pœnas dabis improba dextræ.

Irruit, & mediâ Ductorem effudit arenâ.
Fit fuga! deſertæ reſtant medio æquore prædæ,
Hoc habet! & fœdos cohibet præſentia motus.
Ruſtica turba ruit vicinis excita pagis,
Traxit odor prædæ, dictis ſpes alta rapinæ.
Ferratis pars magna uncis; pars magna flagellis,
Nodoſis alii truncis, ſudibuſque præuſtis,
Poſtremo attriti bello, gentiſque Columnæ
Victimæ, & illatas ardent ſarcire ruinas.
Arduus his contra Valdræus, & ipſe ruentes
Opprimit, illuſtris generoſi ſanguinis hæres,
Sequanus, infractus bello, geſtiſque ſuperbus,
Opprimit, evertitque Ducem, truncoſque, rigenteſque
Avertit nodos gladio, effrænemque flagellat
Progeniem; exultatque minax; ſimul agmine rupto
Diffugiunt, totiſque redit gens territa portis;
Heu peſtem! tumido pejorem & milite peſtem!
Ibant heu nuptæ ſimul, innuptæque puellæ,
Infelix turba, effuſos miſeranda capillos,
Alti ſingultus, ſparſæ per compita guttæ;
Fœmineæ longè voces, triſteſque ululatus.
Barbarus has rapuit, turpeſque ardebat amores
Improbus, & blandæ properant ad gaudia prædæ,
Non tulit impuros vultus, fœdumque furorem
Guyſius, Herous regali à ſtipite ramus,
Dictus Eques Guyſius; decor hunc, hunc tangit honeſtum,
Et blandum hæc coluit ſemper gens regia ſexum.
Irruit; exclamat, titubant, premit; undique cedunt;
Omnia vincit amor, dixit, ſed vinco pudori.
Protinus ad genua effuſæ, ſtringuntque Patronum,
Vindicem; & Heroam tollunt ſuper æthera dextram.
Solatur, timidiſque dabat bona verba puellis,
Pulchrior & pulchro hæc, florenti à vindice virtus;

Agneti aſſertas mandat, creditque puellas.
Ecce trahebantur miſeri per compita Patres;
Aut pedites, triſtes addunt & calcibus iras;
Aut vili carro impoſiti, mulisvè caducis,
Converſi ad caudam vultus, caudamque tenentes.
Senenſis Pater ipſe ibat; non ſacra furentes
Purpura, non ſævas cohibet ſacra Infula dextras.
Viderat hæc fortis Mendoza; atque urget avitus
Relligionis honor; ruit, indomitoſque Tyrannos
Disjicit, infameſque haurit cum ſanguine vitas.
Deſpumant cæſi, & roranti in pulvere fumant.
Obteritur Dux ipſe, & ſparſam mordet arenam.
Perfida ſacrilegi pœnas dare monſtra furoris.
Aſſerti vadunt Patres, tutoſque Penates
Explorant, junctis Rhodius jubet ire catervis,
Præſidiumque locat; tuti ſe vindice perſtent.
Huc ſocij; huc fratres, mecum concedite Iberi,
Et ſparſos vocat hinc prudens, vocat inde maniplos,
Proxima quæ ſignum dederit modò buccina, adeſte
Et Vaticano mecum concurrite campo.
Adjungunt ſeſe huc Itali, Rhodiumque ſequuntur,
Sic aliis alii caſtris, Romamque levabant.
Maximus & primos tulit hic Liladamus honores.
Dictator nuper, jam magnus in Urbe Magiſter;
Huic tumidi cedunt cunei, patremque verentur,
Ille Duces animat proprios, ille agmina luſtrat,
Compellat gentes, pœnas, & præmia jactat.
Ille & Virginibus, ſacris quoque proſpicit aris.
Propria fœmineis inſignia cœtibus ultrò
Appendit, primiſque hærent inſignia portis.
Sparſerat, & Rhodiæ paſſim vaga ſtemmata gentis,
Hærent delubris, confixa altaribus hærent,
Et ſignum violare nefas! hoc militis ardor
Frangitur, & rabidos cohibet ſacra teſſera motus.

Hæc laus, hic Rhodiis honor eſt, Magnoque Magiſtro,
Nil potuit violenta, poteſt tranquilla poteſtas!
Heroes potuere! poteſt ſuper omnia virtus!
Tam triſti rerum facie, tantoque tumultu
Aſcetæ occurrere duo, ſpirantia ab alto
Pectora, ſubvectæ terris ad ſydera mentes.
Ingens hos pietas, hos unus junxerat ardor
Entheus, inſignis virtus, & conſcia rerum
Pectora, cœleſtes infuſo ab Numine ſenſus.
Horrentes ambo, duruſque ad corpora factus,
Impexi crines, neglecto in pulvere ſquallor,
Nudatique pedes, tortus circum ilia funis,
Rivus, & agreſtes in Regia fercula ſucci.
Horum alter Paſtor, claro jam nomine notus,
Interpres Divum Rhodiis, gnaruſque futuri
Arbiter, & longos meditans ſuper ordine faſtos.
Alter Bamba fuit, non ullo nomine clarus,
Prodigiis tamen inſignis, vateſque futuri
Exoſus, longâ mulctatus compede Vates.
Stulta heu! gens hominum! vanos, blandoſque Prophetas
Pridem amat, illudi patiens, non uera doceri!
Venerat ad Bambam Paſtor, dulceſque latebras,
Otium, & in duris captans ſolatia rebus.
Adfuit & Rhodius, ſimul importuna levabat
Tædia, fatalem pendens ex æthere ſortem,
Sollicitam mulcens noto ex interprete mentem.
Hoc opus, una quies tandem mortalibus ægris
Cœlum ſuſpicere, & præſens attendere Numen!
Conſedere omnes, prior & ſic Bamba locutus.
Tenè etiam has demùm dignari, Magne, latebras
Exoſum Romæ caput, & ſine pondere Vatem?
Tu dulcis quoque, Paſtor, ades! tibi conſcius æther,
Conſcius

Conſcius ipſe Deo, noſtris & fortè querelis
Annueris, noſtros ſentis, Pater optime, luctus,
Sentio ego uanus monitor, cenſorque moleſtus.
Exuor his primùm vinclis: .. am vera canentem
Odere, injectis miſerum oppreſſere catenis
Pænè omni excluſum Cœlo, & vitalibus auris.
Nunc demùm credunt, jamque iſti parcitur ævo,
Serò nimis ſapuiſſe piget, ſapuiſſe decebat,
Paſſim dicebam, ſic me meus impulit æſtus,
Intonuit Deus, & lævum toto æthere fulſit.
Væ tibi Roma! tremet Capitoli immobile ſaxum,
Plurimus, & multo ſpumabit ſanguine circus!
Auri æterna fames! Romana ſuperbia! fraudes!
Turpis amor! monſtra! ô ſtrages! & ſtupra! rapinæ!
Nudaque, inops, alto ſpurcabere pulvere Roma!
Væ tibi Roma! novos hoſtes, nova bella, tyrannos
Auguror, ultoreſque novos, ſimul hoſtis, amicus
Hoſtibus & cunctis, cunctis vaſtabere amicis!
Hoſtem Aquilo, Veſperque hoſtem, dabit ipſa ty-
rannos
Patria, conjunctæque ruent in fœdera gentes,
Atque ibunt, ibunt nullo Duce, Numine certo.
Immittet Deus ipſe, ſuaſque immittet in ædes,
Puniet in propriis repetita opprobria Templis,
Effuſas Templis gerras, altaribus ipſis
Offuſas, plenas gerris immanibus aures,
Puniet indignos immiſſo Saxone gerras!
Ipſe Pater proprio Paſtor concluſus ovili
Mactatas lugebit oves, vanumque requiret
Auxilium, & tandem vix libertate redemptà,
Seque, ſuoſque, trahet meliora ad paſcua fratres.
Hæc vidi, hæc gemui, cecini per compita, & arces,
Audiit & Roma, & ſpreuit! fruſtraque canentem
Damnavit tenebris, & diro carcere Vatem.

Borbonius vinctum exemit, nec falſa locutus
Vix jam reſpiro, irrupit Germanus, Iberus,
Italus, & tali ſquallet ſub funere Roma.
Æſtuat hìc Rhodius, nec reſtant verba dolori.
At Paſtor, juſtis equidem tu Bamba querelis.
a Talis erat Solymæ Vates, cùm carmine longo
Obſidiumque Urbi caneret, triſtemque ruinam.
Væ tibi, plangebat, Solyme! vah perfida tellus!
Væ Templo, & Solymæ! vicoſque excurrit in omnes,
Multa quoque & probris paſſus ſannìſque, ſalutem
Accipit, & reddit nullam, vaditque, boatque
Pulvere conſperſus crines, nec verbere ceſſat.
Septem annis carmen tenuit, jam magna propinquat
Obſidio, invituſque ruit per funera Titus.
Væ tibi jam Solyme! furdam ſic terrìtat Urbem,
Conſcendit lachrymans muros, iterumque, canebat
Intorquens oculos, væ Templo, & Civibus, Arci,
Væ tibi, væque mihi! catapulta effuſa boantem
Occupat, infelix jacet alto in pulvere Vates.
Vivis adhuc Bamba, & frueris vitalibus auris,
Et fruere, atque iſtos etiam ſolare labores.
Triſtia vidiſti, paulò meliora videmus,
Æterna armatos nec crede in fulmina Divos.
Quid Liladame? redit melior poſt nubila Titan.
Uſque etiam, hìc Heros, Pater ipſa incluſus in arce,
Captus? at erumpet meliores rurſus in auras,
Addebat Paſtor, reliquam ſimul accipe ſortem.
Hic ipſe immiſſus, quem toto Cæſare vexat
Hoſtis, & obſeſſa captivum includit in arce,
Exibit tandem, tandemque elapſus iniquos
Deludet faſtus Clemens, ſparſumque Senatum
Colliget, excipiet Proceres, magniſque quadrigis
Grandior Auſonias rurſum conſurget ad arces.

a *Ex Baronio.*

Mollior ipſe etiam Clementi occurret amico
Cæſar, & Heroæ jungent nova fœdera tædæ,
Mediceuſque ſimul ſanguis, ſimul Auſtrius ibit,
a Regalemque dabit vel Margaris una coronam.
Auguſtum dicet Clemens, dicetque Supremum
Cæſarem, & antiquum referet cum nomine morem.
Quantos, & tollet famoſa Bononia plauſus?
Quantaque in Odryſias tum rurſùm fœdera Lunas?
b Pro pace Italiæ, & communem rurſùs in hoſtem
Concurrent ambo, & populi, genteſque ſequentur.
Ferrea tum primùm, mox aurea, bina corona
Uni inerit capiti, & ſceptrum, globus aureus, enſis;
Imponet diadema Pater, veſtemque roganti
Cæſaream, & ſacris feret ille pia oſcula plantis,
Romanus verè Cæſar! ſic fata recurrunt,
c Ipſo tum dictus, quo natus tempore Cæſar
Inſuber, & pacem Clementi debeat uni
Sforzia, pacem illi Carolus, Regnumque reponet.
Hanc pacem, hæc mundo Clemens dabit otia Paſtor.
Hæc quoque quæ paſſis latè Florentia ſignis
Jam fremit, & priſca pro libertate coruſcat,
Exultatque olim, binis circumdata caſtris,
Poſt longos tandem ſortiſque, famiſque labores,
Cæſoque auxilio, & fractis in pulvere bigis
Mediceam accipiet ſummo pro Principe gentem.
Vivat Alexander fatale in Principe nomen!
Tu quoque quæ falſo exultas Ancona rebellis,
Auxilio triſtes dederis cum Principe pœnas.
Tædæ hinc rurſùm aliæ, per claras fœdera tædas,
Ibitque Henrico Catharina, & Gallica Thuſcis

a *Margareta Auſtria Alexandro Mediceo nuptui data.*
b *Platina.* 297. c *Carolus eodem die Sancti Matthiæ natus, coronatus Aquiſgrani coronâ ferreâ, Bononiâ aureâ.*

Lilia; ſic magnæ venient per fœdera paces:
Auſtrius hinc Clemens, Clemens hinc Gallicus idem,
Jam totum infuſo conſtringet ſanguine mundum.
Maſſilia, & quantos toto dabit æquore plauſus?
Clementem,& Regem, & ſponſos vehet unica Pinus!
Conſignanda dies, nullo delebilis ævo!
Hæc video;hos nobis reddent Polemarche, favores
Sydera,captivum uictor tantùm aſſere Patrem;
Duram emendabit melior fortuna procellam.
Attendit fatis Heros, miratur, & hæret:
Fortunati, inquit, tantos queis ſpernere caſus
Contigit, atque altas Superis attollere mentes.
Orate, & noſtris accedant Numina votis.
Venerat ad magnum properans Moncada Magiſtrum,
Ipſe Eques, & Rhodius, variis ſimul inclytus auſis,
Cæſaris interpres fidus, Romæ æquus, iniquus
Clementi; & veteres vivunt ſub pectore rixæ.
Et prior hic Heros; at quid Moncada? quid iſtud?
Uſque etiam Templis bellum, ſacriſque Miniſtris?
Auſonio Patri? gemit arcta obſeſſus in arce
Romanus Pater, atque ipſis obſeſſus Iberis?
Et furor, & totis rabies effuſa plateis,
Et lachrymæ, & planctus, & diræ, & ſtupra, rapinæ.
Scilicet id Cæſar? tanto ſub Cæſare tantum
Dedecus, & laceræ cumulata opprobria famæ?
Quis Dux? quæ leges? quæ cauſa? aut pœna? moduſvè?
Et jam Roma perit! credent hunc ſæcla furorem?
Sic Heros;rursùm Heroem Moncada ſalutans,
Si licet & coram, & magno pro Cæſare, fari,
Prima equidem talis facies, & triſtis imago
Iſtarum, ô Princeps, rerum; ſed cortice dempto
Addecet arcanas rerum penetrare medullas.
At nihil hinc metuat Cæſar; nihil alta remittat
Gloria; tam celſæ cedunt opprobria famæ,

Obviaque abjectas tangant opprobria mentes.
Stet ſua cuique fides ; rerum & prudentia judex;
Nec vili decet Heroes attendere vulgo.
Inſcius ipſe etiam Cæſar , cladem que recentem,
Fortunam, & caſus, & fata invicta ſtupebit.
Arcano dicet volvi mortalia fato ;
Entheus , & pridem hæc cecinit diſcrimina Vates.
Nil ipſi potuere Duces, & viveret eheu
Borbonius ! tantos potuit compeſcere motus ;
Atque ipſam ſervare Urbem ; furor improbus egit,
Seditio, violata fides, & triſtis egeſtas.
Quid non & Cæſar? vel quo non jure queratur?
Jurati en fremuere Duces ; tremit ipſa procellam
Parthenope, longo ſudat Logobardia bello ;
Belli & quis tanti ductor ? quis Fœderis auſpex?
Unanimes foveat populos, & fœdera tractet,
Et teneras deducat oves, & paſcua, & herbas
Oſtendat Paſtor ; ſupremo è culmine cantet;
Cedimus, annuimus, divinæ oracula vocis
Excipimus,ſequimurque,& euntem ſponte ſequemur.
Si contrà inſequitur ferus, & fera prœlia tractet,
Exultetque, Lupos Paſtor juvet ipſe furentes,
An decet ultrò etiam armatæ ſuccumbere dextræ,
Paſciaque, & vellus , ipſam quoque prodere vitam?
Promiſſo en fraudat cenſu , centum artibus artes
Implicat; an tantæ pereant ſine murmure turmæ?
At neſcit, taleſque odit gens Martia fraudes!
Quis tumidum teneat vulgus? quis tela? dolorem?
Concurrunt, urgentque ſimul triſti omnia fato.
Dux cæſus;via aperta;dolor; præda obvia , & aurum.
Omnes Cæſar habet ; cunctos ſed Cæſar , & hoſtes
Vicerit ; æqua favet juſtæ victoria cauſæ.
Aufugit ipſe Pater , propria ſe claudit in arce;
Et fugiat, lateatque , extrema pericula vitet;

Gratulor ; inſano decuit ceſſiſſe furori ;
Nec ſanctum hæreticis fas Patrem occurrere probris.
Jam fraudem metuat nullam, nullumque furorem.
Reſciat interea Cæſar, jubeatque ; jubebit
Sat ſcio , & aſſertum citiùs Patrem ire jubebit.
Stet pactis tantùm Clemens, cenſumque reponat.
Paremus, captum tamen uſque Patremque veremur.
Ductorem ſed quis tandem , quem denique tantum
Præficiat ? plus ipſe potes , plus, magne Magiſter,
Feciſti. facis uſque etiam ; vix ipſe furentes
Evaſi nuper vanus ſine pondere Prorex.
Unus , & aptus adeſt prudens Aurangius, armis
Inclytus , & famâ nulli , aut virtute ſecundus ;
Hic omnes unus poſſit componere motus.
At decet ! hìc demùm Rhodius ; det buccina ſignum;
Et Vaticano coeant juncta agmina campo.
Ipſe adſum ; junctis Ductorem indico maniplis;
Dum jubeat Cæſar , ſic res , & tempora poſcunt.
Nec mora , jam rauco ſtrepuerunt cornua cantu ,
Tympana, & æra ſimul , properant ad ſigna cohortes,
Paſſimque invitant Rhodii, ducuntque volentes,
Invitantque , animantque , premunt , ipſique præibant.
Confluere huc paſſim ſocii Germanus, Iberus,
Italus, atque aliis alii ſuccedare ſignis.
Jam latè feruere viæ , properare cohortes,
Et magnæ infundi populorum fluctibus undæ.
Quales præcelſis decurrunt collibus amnes ,
Infuſique aliis alii, jam lata redundant
Æquora , & infuſis ſtagnantes fluctibus agri.
Dum properant , charam Agnetem , charaſque ſorores ,
Inviſit Princeps , & reſpirare decorum eſt.

Occurrit Regina, ipſæ occurrere puellæ,
Et Patrem, & fidum ſtringunt hinc inde Magiſtrum;
Præſidiumque ſuum jactant, fortemque patronum.
Solatur pavidas Princeps, jam jamque cadentes
Bellorum fluctus, meliora & tempora ſpondet.
Hinc abit, & magnâ circum ſtipante catervâ
Eminet, aſſiſtunt Rhodii, atque inſignia fulgent
Stemmata, per varias tranſit, plauditque, Phalanges,
Et varias proprio compellat nomine gentes.
Decedit miles, ſubmiſſiſque excipit armis,
Inclinantque Duces, Patrem, Heroemque verentur.
Elato ſtetit ipſe gradu, & vaga lumina ſpargens,
Extensâ indicit ſubmiſſa ſilentia dextrâ,
Continet attonitos Majeſtas regia vultus,
Conticuere omnes, fortis ſic exprobrat Heros.
O ſocii! ô fortes animæ, inſuperataque bello
Pectora! quid tandem hoc? nam fas mihi dicertanta,
In cauſa, ferat hoc Cæſar? hoc tempora poſcunt?
Et me vaſtatæ tangit ſors improba Romæ,
Quid tandem? immerſi ſpoliis, ſtupriſque, rapinis
Uſque etiam? hæ veſtræ laudes? decora ultima famæ?
Per tot laudatæ toties diſcrimina famæ?
Vos & Sarmaticos æſtus, penituſque repoſtos
Experti Getas magno ſub Cæſare, Iberi,
Germanique, Italique, & primi gloria Martis.
Nunc porrò effuſi nullo Duce, & ordine, Templis
Infeſti, Patribuſque; jacet vallo uſque ſub imo
Borbonius, magnæ multis Inſignibus umbræ,
Et jacet, & totam rapitis pro funere Romam?
Erratis; quid ſi tandem ferus ingruat hoſtis?
Nec procul hinc certè, & magnis venit excitus armis,
Quis Dux? quæ facies? vigiles? ubi caſtra? quis ordo?

Aſt improviſos premat, effuſoſque ſuperbus;
Turpibus immerſos ſtupris, prædiſque gravatos
Opprimat, atque hauſtæ redeant cum ſanguine prædæ.
Cæſaris, & quantus dolor! & jactura? probrumque?
Oppreſſum medio victorem hæſiſſe triumpho!
Jam proprios audite Duces; ſimul omnibus unum
Mecum hic præficite, & qualem cum tempore Cæſar
Ipſe velit; ſic res, ſocii, ſic tempora poſcunt.
En nova ſeditio; nihil hic Moncada, ſenexvè
Lanoyus; confuſo omnes clamore refutant.
At vivat, vivat prudens Aurangius, unum
Poſcimus, unanimi hunc omnes clamore requirunt.
At benè! tum Rhodius; prudens Aurangius, ingens;
Vivat! habete Ducem porrò; celebrate, monentem
Audite, & vincat veſtris Aurangius armis.
Dixit, & accedens ipſum attollebat ab imo
Heroem, oſtentat populis, fortemque celebrat.
It plauſus; vivat felix Aurangius, ingens
Cæſar, & illuſtris magno ſub Cæſare Princeps!
Atque hic cum Rhodiis Rhodius Pater ipſe recedit,
Exurgit Dux ipſe novus, turmaſque ſalutat,
Submiſſę inclinant turmę; & novus undique plauſus.
Ille manum extendens, magno pro Cæſare cunctis
Edico, ſacrę nunc demùum parcite Romę,
Direptis ſua reddantur donaria Templis.
Jam proprios audite Duces; ad ſigna cohortes
Confluite, & propriis omnes conſiſtite caſtris.
a Hic reſidete Itali, & veſtrum defendite Burgum,
Ad veſtrum Hiſpani Templum properate, plateam
b Cingite, vos magnam Germani inſiſtite ripam,
Hinc hoſtis, fraudeſque, altum defendite Tybrim.
Perpetui durent vigiles, & plurimus Urbe

a *Borgo* b *Ripa grande.*

Circitor, ad noſtros ite, & conſiſtite nutus.
Advolet, & noſtros hoſtis jam ſentiat enſes,
Vincite, Cęſareis hęret victoria ſignis.
Martius hic plauſus, novus hic totâ Urbe triumphus
Dilabi, & ſparſę denſari ad ſigna cohortes,
Certo quiſque loco, veteri ſtant omnia ritu.
Conveniunt Rhodius, Ductor, Moncada, quid
iſtud!
Hic rurſum Rhodius, noſtri quod dedecus ęvi!
Obſeſſus Pater Auſonius? vel libero clauſum,
Vel ſimul includor, Paſtori hunc debeo honorem,
Gratiam, & ęternas magno pro munere grates.
At Moncada, nefas incluſum mittere Patrem,
Non jam Paſtorem, magni ſed Cęſaris hoſtem.
Reſciat id Cęſar, jubeatque, & fœdera tractet
Intereà, hic Ductor, rem juſta ad pacta reducat,
Cęſaris, & juſtas irati molliat iras.
Tu magnus certè interpres, nihil ipſe retardo,
Sed decet Italiam, & preſſum defendere Regnum.
Tendit ad obſeſſum Rhodius, ſoluſque parentem:
Occurrunt vigiles, facilis deducit Alarcon.
Venit ad aſpectum: Clemens prior occupat, & me
Captivum Liladame vides! mortalia nutant
Omnia, ſupremos tentant & fulmina montes!
Credet Poſteritas? proprio jam clauſus ovili
Paſtor, & afflictæ, reſtant vix pabula vitę!
Non tenuit lachrymas Rhodius, charumque Patronum
Amplectens, longis frangebat verba querelis.
Huccine chare Pater? ſic demùm? at vincere perge,
Interea humanos caſus, & mollia tandem
Sydera, mutatos ſpera, Pater optime, Divos,
Quod ſupereſt, iſtis certè te ſolvo catenis,
Aut ſimul includor, dura eſt cuſtodia ſęvi.

Militis; & molli tractanda hæc prœlia dextrâ.
Ars non arma juvant, tu primum infringe rigorem,
Si licet, & facilem referas ad fœdera mentem.
Auro inhiant avidi; jam dura coëgit egeſtas,
Cogetque; & tantas miſerum eſt tabeſcere turmas;
Exigiturque fides; nec dum integra pacta remordent,
Hoc opus, inſanos auro componere motus;
Nec Cæſar ſecùs ipſe queat; mora deindè fatigat
Æterna, æternis lentans Hiſpania luſtris.
Pacta viam expedient, promptis recreabere pactis,
Huc facilè accedent hoſtes; Aurangius ultrò
Ipſe favet; melior veniet Moncada, rebelles
Ipſe traham, & juſtis agimus pro Cæſare pactis.
At benè tum Clemens, animos, & tempora noſti;
Nullam optem niſi te, Liladame, interprete pacem.
Sed longas mitte ambages; cum Cæſare tracto;
Quid mihi Moncada? aut tumidis turba iſta querelis?
Longè alius Cæſar; ſolo cum Cæſare tracto;
Sed liber tractem, meque his proin exue vinclis,
Rem tibi credo uni; nullo me fœdere tutum
Sat reor; æternumque coquit Moncada furorem,
Altior uſque novo Proregis munere Prorex.
Sic demum meditor; cum tertia fulſerit Eos,
a Mentito diſcedo habitu, caveamque relinquo;
Incluſi facile hinc Patres, Proceresque recedent
Impunè; ante alios me deſtinat hoſtis, & unum
Inſequitur; facilis veniat concordia Patrum.
Quam potes affer opem; quicumque occurrerit hoſtis,
Præſto ades; hoc unum; dubiam tantùm aſſere vitam;
En locus; inde fuga eſt; tu ſedem, & tempora ſerva;
Captivo fugiſſe licet, fugiſſe decorum.

a *Platina in Clemente 7.*

Hic Rhodius; nullo libertas veneat auro;
Atque ubi diſcedens latis conſederis arvis,
Ipſe adero, Rhodiique mei, Moncada, furentes
Inſiliant hoſtes, iſtâ te libero dextrâ:
Arma viam expedient, his te, Pater aſſero telis.
Dicta dies aderat, dicto ſtetit agmen in agro,
Agminis, & ductor Rhodius, caſumque, modumque
Expectat, vigiles Clemens quà fallere poſſit.
En tibi Mercator, tenuis, viliſque lacerna
Induit, extremuſque color, ſimplexque galerus,
Indignus Domino cultus, non turba, Satelles,
Non ſocii circum, magnæ ô ludibria Scenæ!
Huc Papa! huc Clemens medios tendebat in agros
Addubitans, parteſque ſimul circumſpicit omnes.
Apparet tandem Rhodiis, ſimul advolat agmen,
Deſilit & Rhodius, circumſtetit agmen, equoque
Impoſitum totâ ducunt ſtipante catervâ.
a Adfuit, & proprio fortis Gongaza maniplo,
Concurrit, ducitque ſimul, jam grandius ibat
Agmen, & adverſos, ubi ſurgant, rideat hoſtes.
Jam loca tuta tenent, montes fulſere Phaliſci,
Ipſa Orivetà patet, tacitas ſubiere per umbras.
Pontificem latuiſſe decet, puduitque videri!
Deponit cultum, meliori & vellere Paſtor
Induitur, tantiſque micat plus purpura damnis!
Clementi aſſiſtunt Rhodii, Patremque coronat.
Et jam fama volat ruptis exiſſe catenis,
Clementem ſtare incolumen, fluere undique turmæ,
Et Proceres ſtrepere officiis, & grandia Patri
Oſcula, majores certatim reddere honores.
Jamque furens Moncada procul, ſua cuique libido eſt,
Diverſiſque agitur ſtudiis, & Roma ſtupeſcit.

a *Plantina; in Clemente ſeptimo.*

Plus ultrà Rhodius, ſtat primum iterare decorem,
Romam purgare, & Clementem reddere Romæ.
At vado, vade, hic Clemens, jam libera liber
Fœdera, jam pulchram tracto ſine compede pacem.
Aurum habeant, ſatiatæ abeant hoc munere turmæ.
Cæſareos repetit Rhodius, jam multa parantes,
Ne quidquam fremere, oblato prior occupat auro,
Præſentes jactat cenſus, promiſſaque demum
Integra, & huc Rhodiæ collata æraria gazæ,
Relliquias Turcæ, atque extremæ munera ſortis.
Communi hoc Patri, proprioque indulget amico,
Communi Europæ paci, Romæque ſaluti.
Nec ſolo capitur prudens Aurangius auro,
Multa quoque, & fortem extimulent, vocat ipſa laborans
Parthenope? Moncada vocat, ſtimuloſque Magiſter
Addidit, æterniſnè igitur, Dux magne, rapinis,
Stupriſque afflictam vexent tumida agmina Romam?
Quid Cæſar? fruſtraque gemens, pridem agmina ſperans,
Parthenope? totam invidiam, probrum omne ſubibis?
Votum erat obſeſſo turmas tranſmittere Regno,
Jamque irent, iſſentque! viam niſi Roma negaret,
Tardaretque viam, capta eſt, miſera, undique Roma.
Et ſtatis? regnumque cadit? jam plurimus inſtat
Lautrechius, toto exultat gens Gallica Regno.
Quæ mora? jam liber Clemens, præſentia conſtant
Pignora, quid retinet? famam purgate malignam,
Optatam Romæ, & mundo indulgete quietem.
Cæſaris hoc votum eſt conſtans, Aurangius inquit,
Diſcedo, tantoque decet ſuccurrere Regno.
Nec mora, jam crebro crepuerunt cornua cantu
Tympana, & æra ſimul, junctæ fluere, undique turmæ,

Tendere, & ad pulchrum lætæ tranſcurrere Regnum,
Jam melior cunctis habitus, tandem æra repenſa
Solantur, nova jam facies, & Martius ardor,
Erectique Duces, ſubeunt Germanus, Iberus,
Italus, & paribus plaudens victoria ſignis.
Dum properant, plaudit Roma, atque aſſerta recentes
Abſtergit caſus, & triſti è funere ſpirat.
Accerſit ſimul & Rhodios, ſuccedere turmas
Imperat, & proprios, caſtris Liladamus, & Urbi
Addidit, aſſignatque Duces, ipſumque Savellum,
Præficit, afflictamque jubet componere Romam.
Vadit ad obſeſſos rurſum, Proceresque, Patreſque
Liberat, & magnum jubet expectare Parentem.
Exivere Patres tredecim, Proceresque, Duceſque,
Cerius, Albertus, Ballonius, atque Caſalis,
Anglicus hic ante Orator, Dux ipſe Magiſter,
Aſſerit, & læto mulcet fata aſpera vultu.
Hinc ad Clementem rurſus, rurſuſque morantem
Extimulat charam demùm contendere Romam.
Reddere ſe Romæ, charam ſibi reddere Romam.
Annuit; & latè rumor prænuncius ibat;
Mille volant curſus, celeres hinc inde quadrigæ;
Patreſque, & Proceres, ſtudioque effuſa juventus;
Et nuptæ, & Matres reliquo Roma excita faſtu.
Ex populis populi fluxere, ex Urbibus Urbes;
Præcedunt longè Rhodii, Dux ipſe Magiſter,
Nudatis omnes gladiis; Pater ecce Latinus
Ingreditur; geſtit Capitoli immobile ſaxum;
Mollior allambit Tyberis, ferit æthera plauſus;
Plurimus & feſtis reſpondet collibus orbis.
Vota Deo exolvunt, meritas pro munere grates,
Hinc ad Romanos Clemens, junctumque Senatum,

Uniat in longos, qui nos rurſum uniit annos,
Certas aſtra vices, habet & ſua Tempora Numen.
Dejicit; attollit; fato Deus impare gaudet.
At tu præcipuo digne ô Liladame triumpho!
Veri oſtendiſti tu mentem; & pectus amici;
Noſcitur, & duris certè conſtantia rebus:
Tu quoque, tu meritas pulchro pro munere grates
Exige, nec jam ullis concedat gratia luſtris.
Jamque age, & antiquos repara Liladame triumphos:
Ipſe opem, & Auſonios promitto; impendo favores.
Dixerat, inclinant omnes, ſic Martius Heros.
Quod decuit, feci, faciam ter maxime Princeps
Quod deceat ſemper; tu longum Neſtoris ævum
Tu vive intereà, & meliores concipe curas.
Grandior haud olim Paſtor, niſi proſpera fallunt
Sydera, ni veri fallunt, & carmina, Vatis.
Audita inſinuat, Paſtorem, oracula, paces.
Gratulor, ipſe alios ſacra tento ad fœdera Reges.

Finis Libri Decimi Quarti.

ARGUMENTUM.

Argante ſuſpicans ineundum cum Gallo fœdus, properat in Saxoniam, perſuadetque Hæreſi, ut Galliæ ſeſe immiſceat, noviſque turbis, ac diſſenſionibus Gallos domi, ne in Turcas pro Rhodiis cogitent, diſtineat. Interim tendit in Galliam Liladamus, Ethruriam, & Genuam videt. Præcurrens Genius Gallicus populos ad adventum præparat. Fluvii Galliæ ad honores & munera exhibenda conveniunt. & deliberant. Ille apud Allobroges Philibertum Emanuelem è ſacris fontibus ſuſcipit non ſine felici omine. Lugdunum, & Athenæum inviſantur, & Laudantur, Rhodanus ſalutat, & perorat communi fluviorum nomine. Ab hoc Ligeris Heroem excipit, tum Matrona, Sequana. A Rege excipitur ſolemni pompâ e ſolio; perorat Liladamus & dona offert, Fœdus promittit Franciſcus: & bello præficit Clodovicum fortiſſimum; Hujus geſta extemporaneè, & cum plauſu ab omnibus paſſim repræſentantur per alluſionem ad Principem Condæum mutatis anagramate nominibus, Sacro bello dant nomen variæ Nationes, Templum S. Dionyſii viſitur; hic Reges ſepulti, & theſaurus laudantur. Puellæ nobiles inopinatò ſeſe ad bellum pro ſua parte offerunt habitu Amaſonio, & in id perorant. In hortos conceditur. Flores; aquæ; ſylva & Arbores; fabulæ, & Metamorphoſes in buxo textili: Inde ad palatium; Hic Labores Herculis depicti; Gigantomachia per alluſionem ad geſta Ludovici 14. Reges Franciæ illuſtriores deſcripti. Poſt epulas Naumachia, & Chius inſula olim à Liladamo contra Turcas defenſa, mutato nomine. At de vero

bello & Rhodo inſtauranda cogitans Heros altis gratiis ad Anglos tranſit.

LIBER XV.

Quam non tranquillos tolerant fata invida curſus!
Turcica Saxonicas Argante inviſerat oras, [ardor,
Multa gemens, & multa fremens, coquit improbus
Et metus, & triſtes agitato in pectore curæ.
Ergò etiam vivit Rhodius? duratque? movetque?
Grandiaque excitis meditatur fœdera Regnis?
Menè ergò infecto toties abſcedere bello?
Nec poſſe exiguam Rhodiorum exſcindere gentem?
Ecce etiam Auſonia regnat Liladamus in aula:
Romanum dixit Patrem, triſtique redemptum
Carcere, majores rurſum producit in auras,
Clementem regit ipſe ſuum, emungitque, favores
Exprimit, & grandes, meditataque fœdera, cenſus.
Conjurati adſunt Proceres, ultròque ſequuntur.
At Francos quid ſi populos? ſi Gallica jungat
Fœdera? quis Scythicas, quis certè à turbine Lunas,
Quis Thracem eripiat bello, & fatalibus armis?
Summum hoc excidium Solymani, & Vatibus olim
Cantatæ toties per Gallica tela ruinæ.
Hoc tamen hoc agitat! verùm prævertere fas eſt,
Et bella, inſaniſque moras obtendere votis,
Ergò Saxonicis properans allabitur oris.
Regales penetrat ſedes, noua cuncta notabat,
Jam truncas Divûm effigies, vibrataque Myſtis
Scommata, Romanis impacta opprobria Faſtis,
Expunctoſque dies ſacros, promiſcua menſæ
Munera, deliciaſque novas, turpemque ſaginam,
Et Cererem, & Bacchum, & flagrantem ab utroque
Cyprinam,

Hæreſis

Hæreſis hic regnat, madidaque exultat in aula,
Hæreſis heu! quanto ſuffuſa hæc Hydra veneno,
Ditis progenies, Patriis & concolor umbris!
Hæc ſacris elapſa adytis, & frigore longo
Torpida, Saxonico rediviva, & fota hypocauſto
Volvebat ſpiras, & ſibila colla tumebat.
Plurimus hanc favit Myſtes, rictuque fluentem
Sangnineo, & trifidâ ſpargentem ſpicula linguâ,
Prœliaque, & Stygios ſpirantem faucibus ignes.
Veſanam Argante ſic ergò affata ſororem,
O mihi chara ſoror, ſoror optima, quanta per orbem
Jam latè tua fama volat? quantoſque triumphos
Una agitas? currunt populi, jam Saxo præivit,
Elector non unus adeſt, tua juſſa ſequuntur,
Et faciles juncti Reges ſubiere quadrigas.
Nec nos diſſimiles valdè, ſoror una ſororem
Exprimit, inflatis crepitas fera prælia buccis,
Horrida bella cano, pariter Machometque, Lutherque
Afflati, & ſimili ſpirant ab Numine Vates.
Ergo ambæ & paribus ſtudiis tendamus ad unum
Concordes ſignum: longis gens una triumphis
Exultat, nullis Rhodius minor Ordo periclis,
Caſibus attritus nullis, ſemperque ſuperſtes,
Major & ex ipſis per fata, per arma ruinis.
Et noſti, & noſces, nobis fera prœlia tentat
Hoſtibus adjunctus noſtris, Patrique Latino,
Cæſari, & Auſtriacæ. Dii perdant germina! genti.
Ecce etiam Auſonios nova jungit ad arma Tyrannos,
Ordinis ille ingens belli Dux ipſe Magiſter,
Summa ex Italia magnis venit ecce quadrigis.
Regem Francorum, Proceresque, Duceſque movebit
Improbus, & quantas tanto trahet auſpice vires!
Omnibus his animus, virtus, micat omnibus ardor.

Martia gens, totis ruet in certamina ſignis.
Omnibus inſeditque etiam, ſic carmina, Vates,
Ultores Francos ſuprema in prœlia ituros.
Hinc fore, qui Scythicæ creſcentia cornua Lunæ
Extirpet, Francis hæc debita gloria dextris.
Excidium Machomet, ſolis laus debita Francis.
Ergò age, & inſtantes, ſoror optima, disjice motus,
Et tua res agitur, domitis quis denique Turcis
Obſiſtat, paribuſque rues ipſa Hæreſis armis.
Tu Francas irrumpe plagas, te Gallica norint
Ingenia, & quantos ſumes hâc indole nervos?
Huc ſpira, totis certè infundere medullis.
Diſtrahe concordes populos, & prœlia miſce,
Pendeat, & propriis anceps bona Gallia bellis,
Nec vacet adjunctis ſimul ire in fœdera ſignis.
Præſtò adſis, tibi præſto adſum, nec tempora certè
Defuerint, ſimiles forſan patiere labores
Tu quoque, tùm demum claſſes, tum Thracia mittam
Agmina, & Auſtriacos, Romanos denique Patres
Ambæ extundemus: felix tum Gallia! ſolam
Hæreſin, atque unam ſpiret Germania Sectam!
Hæreſis hic tandem: totam nec pectore flammam
Continet, ibo ibo, dixit, nec longa morantur
Tempora, Germanus par Gallica viſcera ſuccus
Ibit, & ô quantos alet icto in pectore motus!
Ipſe eat, & Francas ſuperatis Alpibus oras
Exploret Rhodius, mentes, & pectora, Reges
Mulceat? adſum, adſum, vix altera fluxerit æſtas,
Irrumpo, adduco populos, latèque ſequentur.
Littora littoribus committo, atque Urbibus Urbes,
Et Patribus proles, populis nec debile telum
Relligio! & pergam, fumabunt oppida, pagi,
...ubra, alterno ſpumantes ſanguine ripæ,
...um expecta miſerando in pulvere Regnum.
Con...

Jamnè Rhodum retulit Rhodius? Rhodon uſque te-
Ut vacet externos ad fœdera cogere Reges? [cepit,
Colligat extorres prius, erranteſque per orbem
Relliquias; vivat; ſedeat; tum ſperet, & altos
Venditet Auſoniis per inania bella triumphos?
Hoc opus, hæc mea laus, dubias mitte optima curas;
Nec certum renuo auxilium, cùm certa repoſcent
Tempora; conjunctis olim juvet ire quadrigis.
Utatur, longos bibat Auſtria, Roma, dolores.
Gratulor, Argante hîc; quas & ſoror Inclyta,
grates
Debeo, vivat Io, duce te, teque auſpice vinco.
Anglica rurſum etiam præuerto littora, Regem
Occupo; ne facilem tentent nova fœdera mentem;
Et Rhodiis votum hoc, Liladamum hæc cura fatigat.
Ethruſcis at jam magnâ ſtipante catervâ
Apparet terris Rhodius; nec pulchrior olim
Heſperiis latè regio micat altera terris,
Relligione, ſacriſque potens, & utrâque triumphans
Pallade; jam faciles ripæ, jam proxima fulgent
Culmina, præſtantes, & magno nomine Senæ:
Hæ Gallis vetus hoſpitium, pridemque favendi
Sollicitæ; celſæ his ædes; Templa alta, ſuperbo
Uſque ſolo; hoc condunt veſtes, emblemata pingunt;
Jamque ſolum calcate nefas! proh quantus in Urbem
Branda fluit? gelidæ circùm vario agmine Nymphæ!
Hæc pulchra, hæc ridens Florentia; dividit Arnus,
Quatuor & jungunt pontes: quo fornice Templum!
Quæ turris? moles Paria, æternique colores?
a Oppoſitique ſimul? pulchrum quoque Floridæ
nomen,
Florida Virgo dedit meritam cum nomine famam.
Altera quæ rurſum ſolà ſejuncta plateâ?
a Candidas atque niger.

Altera quæ moles, magnoque dicata Joanni ?
Mars illis olim, tumidus Mars præfuit aris,
Nunc melior bellorum auſpex, Ductorque Joannes
Et Florentinis ſimul hic, Rhodiiſque Patronus;
Ire juvat, meritos patrono impendere honores.
Pulchra equidem ! at pulchram ignorans Florentia pacem !
Mediceæ uſque etiam turbabant otia rixæ.
Præterit & Luca, & Libertas undique ſpirat,
Libertas ! nativa & honeſto libera cultu ;
Nobilis, & fortis, prudens hæc Natio ; celſæ
Collucent turres, & propugnacula, muri ;
Impoſita, & pulchris circum viridaria muris.
Ire juvat ; ſimul & claras attingere Piſas.
Hæc quoque, & aſſurgens inſtructis claſſibus ibat,
Cæſaribus ſuppar, magnæ gens Martia famæ.
Hæc Arabes vicit, Sardoſque, hæc ipſa Panormum
a Expediit victrix, ſpoliiſque exultat opimis.
Nec tu celſa, potens, ſcopuliſque excelſior ipſis
Lente ieris vaſti Regina Liguſtica ponti.
Tu quoque & in Turcas felix, magnoque paratu
Veniſti, viciſti, & Vaſa Smaragdina reſtant,
b Et cineres, magni monumenta æterna Joannis.
Ire decet, meritos cineri perſolvere cultus.
Gallicus at tandem Genius præcurrit, & omnes
Excitat adventu populos, magnumque Magiſtrum
Venditat, & juſtos meritis procurat honores.
Multus frontis honos, ſpargit, pingitque decoras
Purpura grata genas, faciles quoque Carbaſus auras
Accipit, emittitque æſtum, levia arma, ſagittæ,
Arcus, Lemniſci, Charites, micat, exilit, ardet,
Spiratque, & teneros facilis Deus afflat honores.
Scilicet infuſum ſenſit gens fervida Numen,

a *Ex Hiſtor.* b *Ex Hiſtor.*

Ocyùs igneſcunt animi, jam nobilis ardor
Incitat, effuſi Proceres, rapiturque juventus.
Contendunt populis populi, junctæ Vrbibus Vrbes,
Spectare, & magnum certant meruiſſe Magiſtrum.
Ante omnes gelidos pulcher coquit ambitus Amnes,
Certare officiis, primoſque impendere honores
Allubet, hic ingens bello Liladamus & ingens
Imperio maris, & pugnis navalibus Heros.
Amnibus,& magno ſua ſunt commercia ponto.
Confluxere omnes: Glaucus velabat amictus,
Cannam dextra regit, luditque ad tempora juncus,
Incubuere urnis, exundant fontibus urnæ.
Lentus tardat Arar. leni ſub it agmine Dubis,
Deproperatque celet Rhodanus, tumiduſque Garumna
Funditur, huc magnus regali Sequana faſtu,
Matrona, tranquillâ Ligeris fluit uſque quadrigâ.
Altera quas latè fundit Burgundia merces,
Vltrò ſpondet Arar, quas fundit & altera, Dubis
Acceptos à te dives Germania pannos,
Et proprias addit Pinus, propriaſque fodinas.
Curſores ſpondet Rhodanus, rhedaſque ſuperbas
Quas pelago advexit merces, quas ubere læto
Delicias, lectoſque coquit Provincia fructus.
Integram ſpondet claſſem, centumque Garumna,
In bellum Pinus,magnumque effundat in æquor,
Et certos, miroſque dabit cognoſcere fluxus.
Florentes Ligeris felici gramine ripas,
Agros,atque Vrbes, placidos leni agmine fluctus:
Matrona regales faſtus, & Sequana lætas
Spondet Nereides, navalem in flumine pugnam.
Venit ad Allobroges, Dux ipſe invitat, eunti
Aſſiſtit, feſtoſque hilaris cumulabat honores.
Ecce recens proles tum primùm ad luminis auras

Prodierat Cœlo digna, & melioribus auris.
Ecce Patrinus adeſt, Dux incipit ipſe, Patrinus
Et Liladamus adeſt, tantum dignare, rogabat,
Nec puerum pigeat, Princeps, luſtralibus undis
Excipere, & patrias iam mecum divide curas.
Natum oſtendebat ſacras Liladamus ad aras,
Multa vovens, & fauſta canens, Philibertus amores,
Emanuelque meos ferat, æternumque reſervet,
Si quid dulcis amor, ſi quid pia vota merentur.
Creſce puer, ſed vince puer: tibi proſpera ſurgant
Sydera, felicem texant tibi Numina telam.
Si quid amor vivus videt, agnoſcitque futurum,
Auguror; ô quantos ibis Philiberte per enſes?
Quas olim dederis ſtrages? quæ funera campo?
Quidquid livor atrox, quidquid fata invida rumpant,
Regnabis, magnis ibis Philiberte quadrigis.
Hunc ſi olim Rhodiis, Socii, ſperare liceret
Heroemque, Ducemque olim, magnūque Magiſtrum!
Nil palmas Amedæe tuas, nil fortia facta
Jam morer, atque novo aſſurgat FERT grandius auro:
Officiis fruſtra Princeps retineret amicis.
Non plauſus, non tardat honos, non luxus euntem.
Nam decorum hæc ſedes ingens, & nobile Honoris
Delubrum, hic purus Bertoldi à ſanguine ſanguis
Altior & Bertoldo, alto de Saxone ſanguis.
Hinc denſi Heroes, Herōum æterna per ævum
Gloria, quin etiam venturus creditur olim
Ingens Emanuel, hunc magnum carmina Vates
Oſtendunt, magnis & par hic omnibus olim
Regibus, & totas uincet mens altior Alpes.
Venturus Carolique nepos ſimul alter ab illo
Emanuel, uultu haud melior, non promptior alter
Flectere equum, ſuperare amnes, pervincere montes,
Curſibus, ingentes properando abſolvere curſus.

Deliciæ populi, juris, legumque ſeverus
Arbiter, & lætam faciet per fœdera gentem.
Igneus huic olim vigor, & cœleſtis origo.
Pulchrior atque iſto ſurgat de germine proles.
Suſpirent fruſtra Infantes, atque anxius olim
Luſias; hunc teneant populi, propriaſque reſervent
Delicias, proprios populi teſtentur amores.
Decreſcunt ſuperatæ Alpes; jam pinguia latè
Gramina, florentes rident ex montibus oræ,
Famoſum apparet Lugdunum; hinc proxima rident
Culmina, deſertis nec inhoſpita culmina teſquis;
Ex alto liber proſpectus, & aura, ſaluſque;
Latè habitant; ædes; delubra? Urbs imminet Urbi;
Parte aliâ immenſi excurrunt vaſto æquore campi,
Laſſatur viſus, ſolum eſt pro limite Cœlum.
Ad latus effuſi montes, longèque recedunt
Atque aliis aliæ creſcentes Alpibus Alpes.
Lentat Arar medius, plenamque interſecat Urbem;
Exonerat merces, ripamque implevit utramque;
Parte aliâ Rhodanus torrentibus alluit undis,
Implicat, & charam tentat complexibus oram,
Concurrere ambo demùm; junctiſque feruntur
Agminibus, tantoque tumet Provincia ponto.
Conſtitit ad villam Rhodius, villa inſidet amni,
Vimia dicta olim, ſeris Neo-villa ſub annis;
Plurimus hanc multâ Prætor Neo-villius arte
Struxerat, huic varias proles ſuper addidit artes,
Regibus accepti Heroes, & grandibus olim
Diſtricti curis, magno quoque nomine Præſul
Impiger, ut fama eſt, illa regnabat in ora,
Et Lugdunenſes Cœlo demùm extulit aras.
Gratior haud Regi Præſul, non dignior alter.
Multa virò virtus, roburque & ſpiritus, ardor;
Et ſuper excelſam moderans ſapientia mentem.

Atque hæc immenſo curabat honeſta labori
Otia; ſylva ingens vaſtis circumdata muris;
Gramina; centeni multo ſimul agmine cervi;
Colleſque, & valles, deductæ ex montibus undæ,
Jactus ſublimes, refluique ex aëre nimbi.
Centum Oratores adſunt, & munera portant,
Quilibet, & tanto queritur caruiſſe Magiſtro.
Longè Arari infuſus totis Dubis influit undis,
Et telis chalybem, cæſas & puppibus alnos
Invehit, his fruitur Burgundia libera donis,
Sylvâque, & duro gaudet gens Martia telo.
Indè ſubibat Arar, gazis inſignis opimis,
Muneribus Divum inſtructus, magnoque paratu,
Ex aliis aliæ naves, & grandia latè
Pondera; Quadrigæ; caſtella fluentia, ſylvæ.
Atque hìc pampineis clivo deſcendit aprico
Inſignis Bacchus vittis, & dulcia Bacchi
Munera, non uno, doliis dolia addita ſtrato.
Auratis evincta Ceres per tempora ſpicis
Puppim agit; Agricolæ circum, foſſorque, colonus
Incumbunt remis, meſſemque ad littora vertunt.
Et fœnum, & paleam vaſtos ſine pondere montes
Vectat magna Pales; ſiccas fornacibus eſcas
Mulciber, infectum magno molimine ferrum
Mars trahit, inſudant Brontes, Steropeſque, Pyracmon,
Lentiſque adducunt prædam nigra brachia remis.
Diſſectæ fluitant ſylvæ, rapti arbore trunci,
Compoſitæque ſtrues lignorum, & cæduæ in altum
Materiæ ingentes; fundo ſpecus apta ſub imo eſt.
Hìc Penus, & menſæ, diſpoſta ſedilia; remex.
At pulchræ in ſummo Dryades, facileſque Napææ.
His viridis cultus, contextæ ad tempora frondes
Populeis ſedere toris, prædamque ſequuntur

Labentem, ſpectant Rhodios, blandumque renident
Uſque videre Deæ gaudent, gaudentque videri;
Sylveſtreſque animant cantus, atque aëra mulcent.
Excipit hic demùm Heroem, exceptumque vehebat
Pronus Arar; circumque Equites; hic fuſus in Urbem
Proſpectus, molliſque vagæ per culmina villæ.
Ingreditur: plauſus; feſta omnia, & omnia plauſus.
Diſpoſitæ ad capita excubiæ, ſuccinctus in armis
Civis, & inſignis longo micat ordine cultus.
Hinc dona, obſequia; & pulcher totâ Urbe tumultus:
Regales fulſere ædes, fulſere plateæ.
Luſtrat Athenæum, doctæ Templa alta Minervæ
Deformata olim, meliori at reddita formæ;
Et melior ſacro præſit Sapientia Templo.
Inſcriptæ paſſim effigies; emblemata, Senſus;
Ex alto ante alias Sapientia prodit Olympo;
Cærulea huic veſtis, frontemque triangulus ornat;
Pectore Sol medio; expanſum dat dextera librum.
Effuſi circùm Genii, lateque vagantes
Doctorum Manes; picto ſuperincubat orbi,
Et ſedet æternus rerum Pater, atque dierum;
Hunc fontem, hos radios, habet hoc Sapientia Numen!
Junior hanc audit Salomon; diſcitque, ſtupetque;
Hanc rogat, hanc optat ſupplex, & Numen adorat.
Floribus inſtructi Aligeri, brevibuſque quaſillis
Congeſtos ſervant fructus, & pulchra laborum
Præmia; multus Atlas, & marmora, Tempora, Faſti:
Deſcriptæ fulgent radioſi ſyderis Horæ;
Aurea cæruleo Jesu ſacra nomina campo.
Hoc ſole, his radiis, hoc lucent nomine Gentes.
Hinc ſacræ rurſus Muſæ; Muſæ indè prophanæ,
Et variæ circùm propriis inſignibus artes;
Deſcripti Sophiæ Heroes; & grandia Athenis

Nomina; quæſitæ prudenti ex Pallade palmæ,
Illuſtres Epochæ, & lecti per ſæcula Faſti.
Atque Urbem, hinc Plancus ſtruit; indè incendia vaſtant;
Militibus triſte hìc buſtum, ſpoliumque Latinis.
Hìc Lugdunenſem Maxentius hæſit ad aram;
Traditur & victori hoſtis, Dominoque Tyrannus.
Pronus in hanc Cæſar, meliorque à funere ſurgit
Porrigit ille manum; & charam ſibi Gallia Nympham
Adjungit, Patrioſque dabat ſentire favores.
Henrico hìc Equites conſcripti, & ſparſa per orbem
Stemmata, Mediceæ hinc veniunt ad Lilia tædæ;
Et longi durant plauſus, hinc advolat ardens
Emanuel, charum hìc ſtringis Lodoice Sabaudum.
Mactatæ inde animæ; tumet hìc, refluitque cruentus
Sanguine Arar, proprium & mutat de ſanguine nomen,
Hìc ingens Synodus, ſacro ictus fulmine Cæſar,
Indè novæ pro Chriſto acies: ſacra fœdera: ſacri
Dux belli Lodoic: Patribus nova pompa Latinis,
Purpura; purpureus vittâ pendente galerus.
Altera & hìc Synodus; redeuntque ad priſtina Græci
Fœdera, nec retinent averſam à Pneumate mentem.
Supplicat, & ſacros affectat Tartarus amnes.
Hìc dicti Auſonii Patres, triplicemque coronam
Extulerant; ſchiſma extinctum, & Pax reddita Mundo.
Hic alia ex aliis decora, inſigneſque triumphi,
Doctique Heroes, æterni Numina Templi.
Atque hæc Aula ingens, tanti digna Aula laboris:
Proh quanto excurrit ſpatio? vicum ecce diremptum
Occupat, atque arcus vicum conjungit utrumque;
Suſtinet, immiſſamque procul quoque projicit Aulam;
Circuit erumpens podium; Rhodanoque fluenti

Imminet, immenſumque oculus laſſatur in æquor.
Hoc opus, hanc molem ſtudio & multâ arte parabat
Magnus Athenei tutor, Regique vocatus
Conſultor, gratus Regi, populiſque verendus;
Et Regnum & ſummam implebat Virtutibus Aulam.
Laudabat Rhodius, Rhodii ſtupuere; ſtupentque;
Nomenque & ſpatium, tutorem ad ſydera tollunt.
Eſt locus intra Urbem ſpatio diffuſus amœno;
Diſtinguit ſpatium Xiſtus; capita ultima ſtringunt
Hinc Arar hinc Rhodanus, geminoque à littore claudunt.
Obvius expectat Rhodanus, pompamque ſuperbam
Explicuit; veſtes, externaque munera, gentes
Has traxit pelago, & Francis induxerat oris.
Apparent varii commercia publica mundi,
Armenus,& Perſa,Hiſpanus, Siculuſque, Gelonus;
Maurus, Luſiades, & ſeris hoſpes ab Indis.
Externi vultus, mores; propria arma; colores,
Cunctaque diverſis collucent agmina donis,
India pandit ebur, dulces cum nectare cannas
Trinacris, Hiſpanus pannos, ſua uellera Seres,
Gemmis Luſiades, exultat Perſa Smaragdis.
Herbas durus Arabs, dulces cum gramine ſuccos
Armenus, effuſas pandit nullo ordine gazas
Thuraque, & inciſis ſudata opobalſama libris
Atque iſtam longè adducunt ſtata tèmpora turbam,
Excivitque Heros etiam, Magnuſque Magiſter.
Atque hìc Francarum Rhodanus regnator aquarùm
Collectas præſentat opes, Magnumque vocabat
Applaudens,Magnumque ſolo,pelagoque Magiſtrum.
Tantulum & excuſat, ſtudiis concordibus omnes
Quod tanto Heroi præſtent, tantoque Magiſtro,
Hoc Arar, hoc ſocii votis communibus Amnes.
Miratur Pompam Rhodius, grateſque rependit;

Accelerans Urbis numerumque, ſitumque vehebat.
Jam Ligeris vicinus adeſt, jam lenia cedunt
Marmora, jam promptæ lecto cum remige puppes.
Excipit appulſos Ligeris, magniſque viciſſim
Certant officiis, & curſus tædia fallunt.
Seguſianus ager pubet, Segorbia, felix
Ambarrus, lætis felicia gramina campis
Sternuntur molles fluctus, & proxima rident
Littora, nec Rhodiæ prohibent commercia puppes.
Plauditur & paſſim Rhodiis, magnoque Magiſtro.
Glebæ hinc felices; prata inde virentia; ſylvæ
Intonſæ, aprici generoſa ad Maſſica colles.
Miratur campos Rhodius, terraſque beatas.
Franciſcum inviſis Regem, Polemarche, monebat
Hic Ligeris; Magnum hunc dices, ſi Gallia quemquam
Extulit Heroem, non illi Martia virtus,
Non ars, non animus, non magnis dextera bellis
Defuit, effuſæ non prodiga munera dextræ.
Ecce Marignani fumant hodieque labores,
Atque Marignani vivent poſt ſæcula faſti!
a Julius hic iterum! totis jacet Helvetus agris.
Omnibus afflatus flammis, ſtrictuſque fariſſis
Omnibus inſanos ruit, urget, & obterit hoſtes;
Non homines certè, vaſtos, junctoſque Gigantes
Impulit, & totas tundebat Juppiter Alpes.
Quantus & in Turcas ierit, ſi ſacra redibunt
Fœdera? ſi juſtis accedent Numina cœptis?
Ibit, & Odryſios ibit Franciſcus in hoſtes;
Hic Rhodius, vincetque! hoc ſummum ad fœdera pondus.
Jam Novo-dunum abiit, jam præterit Aurelianum;
Progreditur; placidos ſternebat Matrona fluctus,
Et ſimul effuſis invitat Sequana lipis.

a *De bello Gallico ex Hiſtoria.*

Ripas excitæ prætexunt undique turbæ,
Expectantque avidæ; pictis ſubjere carinis
Matronæ, Proceresque, & candida turba, puellæ;
Mille ſimul Charites, riſus, cantuſque, lepores,
Gratia, & effuſo gentilis pectore candor.
Apta ratis Rhodiis fulget, magnoque Magiſtro
Propria; diffuſis huic candida ſerica velis
Lilia ſparſa micant, levibuſque undantia ventis.
Aurati pulſant remi, ſub murice plaudit
Adducens, pulchroque gemit ſub pondere remex;
Effuſæ in cantus Muſæ, centumque Napææ;
Tympana,& æra ſimul, pulchro gens Martia faſtu,
Exiliere cavis ſimul, applauduntque viciſſim
Naiades, & ſociis voces junxere Camœnis;
Et fremit unito tellus, ſimul unda triumpho.
Ecce Mareſcalli cultu, & fulgentibus armis;
Ipſe Comes ſtabuli nudum ſimul extulit enſem,
Debitus huic Heroi enſis, hæc debita & enſi
Dextera! quæſitus per mille pericula fulgor!
Valeſii dein Heroes, Regiſque propinqui,
Imperio digni vultus, frons Martia, robur,
Ingenteſque animæ, magnis & fulmina bellis.
Ipſe expectabat vicinum egreſſus in agrum
Franciſcus, Rhodios ducit, charumque parentem;
Sic ætas, virtuſque jubet, meruitque vocari.
Dicta dies aderat, ſolio ſublimis avito
Sedit Franciſcus, Proceres hinc indè, Pareſque,
Regali cultu, propriiſque inſignibus omnes.
Regius hic primùm ſanguis, ſeditque, tacetque,
Diſpoſiti hinc, atque inde Pares, pars altera bello
Armiſque, & ſacris pars altera dedita menſis.
Sic magnus quondam diviſit munera Cæſar,
Utramque & Regno invexit certo ordine pompam.
Inde Duces, Comiteſque ſacri, ſua cuique refulget

Infula, palla, pedum; primas tenet uſque verendus
Rhemenſis, Princepſque Ducum, Regumque Sacerdos.
Qui Laudunenſes Paſtor vigil excolit agros,
Lingonibuſque ſuus Princeps, Paſtorque verendus.
Cui ſacras lambit tellus Veromandua plantas.
Qui Bellovacis, Catalaunis qui pius aris
Aſtitit, & miti populos ditione gubernant.
Parte aliâ Laicique Duces, Comiteſque ſedebant,
Burgunduſque Ducum Princeps, magnoque ſuperbus
Nomine; quæſito fulgens Normannus in auro;
Et duris longè præſtans Aquitanicus armis.
Inde Tholoſanus Comitum, Flanderque vetuſti
Sanguinis, & latis regnans Campanus in arvis.
Rex inter Proceres medius; diffuſa per artus
Palla iit, obſcuro rutilantia lilia campo;
Vellera; regalem præcingit laurea frontem.
Conſtitit hìc Heros, Regemque hâc mente ſalutat:
Felicem ad portum, pateris ſic maxime Princeps,
Sacramque appello vagus, atque extorris ad aram.
Expugnata Rhodus certè, quo Numine tandem,
Quo fato, aut vitio, teſtis Deus ipſe, Rhoduſque
Et Solyman; Reges quod diſſenſere Latini,
Plectuntur Rhodii, & Latius dudum ingemet orbis!
At reparanda tamen; reparabilis illa, nec artes
Deficiunt, virtuſvè, aut pulchro pectora bello.
Hoc tantum; coeant meliori fœdere Reges,
Rurſum noſtra Rhodus, Latius rurſum exilit orbis?
Ulciſci & pronum eſt, totaſque rependere clades.
Quid non hìc poſſis? quid non & Gallia poſſit;
Conſcius ipſe tibi es, tu noſti, Maxime Princeps,
Et ſenſere hoſtes pridem, ſenſere Geloni.
Te duce quid Gallus? quæ ſaxa, aut littora, ſylvæ,
Æquora, quæ Francis, quæ tandem obſtacula dextris?

Gallicus ardor agit, ruit impetus, obruit, inſtat!
Fatale & Turcis Francus, fatale Gelonis!
Hoc perituri olim, jam nunc periiſſe putabunt,
Summaque quæque venit ſervis metuentibus hora!
Quid Francos hic jam Reges, Caroloſque, Pipinoſque
Annumerem? paſſis jerant in fœdera ſignis;
Magnorum & durant monumenta æterna laborum.
Ivit & Heroâ præſtans virtute Philippus,
Suſcepitque Crucem gaudens, fortemque ſubegit
Acconem, & tumidos inſultans contudit hoſtes.
O Lodoice! decus Francorum, æternaque Regum
Gloria? proh quantas Mauro de pulvere palmas
Legiſti! æternos vivet Damiata per annos.
Non peſtes, non vincla obſtant; tu vincere pergis,
Immoreriſque tuis, fortis Lodoice, triumphis.
Sic itum ad palmas; his itur ad aſtra quadrigis!
Tu quoque tu magnis natus, Franciſce triumphis,
Magni tu verus Lodoici ſanguis, & hæres,
Et potes, & majora potes, majora canemus!
Accipe, ſi merui, Lodoici & nobile telum.
a Fatalem toties factis ingentibus haſtam,
Debitus & Magno decor hic, hæc arma Magiſtro.
Dixerat incluſumque auro ſimul eripit enſem,
Tollitque; & vibrat; cunctis ſacer incidit horror;
Tangit Majeſtas, Pietas, ſacra bella recurſant,
Et manus, atque ardor, repetitæ à pulvere palmæ.
Vaginæ incluſum rurſus tùm reddit, & offert;
Accipit, & ſacro Princeps dedit oſcula telo.
Atque ait; hoc habeant donum immortale nepotes,
Inſpiciant, laudentque, & pulchro in pulvere verſent.
Fatale hoc omen bellis; hic fœdera jurent;

a *Hic enſis cum fragmine veræ Crucis datus olim fuit Proregi Siciliæ ab uno Magiſtro & à Conſilio. 748.*

Juro ego; communem, ſi fas, ego perſequor hoſtem;
Unanimi coeant Reges; hic teſtis, & ultor;
Perſequor; Odryſias hoc telo, hoc fulmine, fibras.
Tu quoque tu pulchro nate, ô Clodovice, labori,
Borbonium appellans Heroem, huc perge, Crucemque
Indue, te Francis, te lectæ impono juventæ,
Vincite, & Odryſio ſtet noſtrum in pulvere nomen.
Dixit & infuſis Liladamò amplexibus hæret.
Vivat Borbonius! ferit ingens ſydera plauſus,
Viuat, & arma amens fremit, ardet in arma, juventus.
Multa ſubit fama Herois, pugnataque bella,
Et pugnæ, & ſtrages, palmæ, decora alta, triumphi.
Viſa, audita canunt, proprios & quiſque labores.
Conſcius hic, teſtiſque, hic pars vel maxima belli.
Horruit ut ſtratis agitata Gomuntia muris,
Cùm præceps rueret Princeps, & Gallicus ardor?
At quid Varmotium? jam tum Germania latè
Infremuit trepidans, fugiens procul horruit Arctos.
Iſemprem memorant pugnam, pulchrumque laborem,
Mœnibus irrumpentem Heroa, atque Urbe potitum.
Kerdunkam indomitam, domitamque, & dira paventem
Fulmina, & impoſitos tandem victo æquore Gallos.
Huc Clodovicus, adeſt, pugnat, volat, irruit, intrat,
a Attonitam bello Riſpam, & violenta furentum
Agmina, captivum Silan, ſparſiſque revinctum
Compedibus, nullas ſuper ad commercia ripas,
Obſeſſos fluctus fluctantem in flumine curſum.
Et memini, & pars magna fui, cùm tantus in hoſtem
Irrueret, quantam & ſenſit Linnorga procellam?
Non ſic expoſitos torrens effuſus in agros,
Non ſic in ſylvas ruptis è nubibus ignis
Improbus, & trifidæ per ſaxa, per arbuta, flammæ.

a Spira; ſeu Obrega civitas.

Nil

Nil Boreas, nil tardat hyems ; juvat ipſe coactæ,
Ipſe hyemis rigor, atque gelu conſtantia acuto
Flumina ; ſic magni cadis Arx famoſa Philippi
Forte Liphisburgum , quantis reparabile luſtris?
Per glacies arſit furor, & rapit ardor in arcem;
Lubrica vix gelido ſteterant veſtigia campo.
Quis te prætereat magni villa alta Theonis ?
Cingebat pridem hanc Heros ; ſed Moſa retardat,
Moſa fluens circum , & foſſas pro mœnibus implens,
Mœniaque ipſa ſuper cælſo ſimul aggere tardant.
Aggeribus Moſam attollit , vincliſque coactos
Suſpendit fluctus , ſuſpenſis fluctibus ibant
Elatæ, armatæque acies, & pegmata, & ollæ.
Deſuper irruit ; æquatæque ad mœnia puppes
Fulmineum effundunt nimbum, diramque procellam.
Impetus hic, furiæque, & non revocabilis ardor;
Fit via vi, pavidam victor jam navigat Urbem,
Fluctibus iuvehitur , non labe , aut pontibus Heros,
Senliacæ quæ tandem olim quæ gloria pompæ ?
Converſis Gallus ſignis ad prima redibat.
Littora, & exultans à tergo Kebius ibat:
Non tulit averſos vultus Clodovicus, & hoſtem
Suſtinet, atque hoſtem rurſus premit ipſe prementem.
Vertitur hic, ceditque ; urget Clodovicus , & hæret
Kebius ; ex ipſis animos trahit ille periclis.
Vidi ego ! nam vidi ; teſtis mihi Regia rupes,
Omnis in hoc uno jam tum inclinata ſedebat
Gallia ; ſuſtinuit ; ſummis ſimul extulit aſtris.
Atque Mareſcalli dubiæ diſcrimina pugnæ
Jam detrectabant ; at cedere neſcius Heros
Martem ultrò irritat, Martemque, & fata coegit.
Hiſpanus recidit tumor, inflexæque catervæ
Ne quidquam jacuere , mori, non cedere, viſæ.
Jam tum pœnè puer ſurgentem Gallicus Heros

Geryonem eliſit, Lernam exauſturus hiantem.
Uſta viro facies, oculis micat acribus ignis,
Nuda acies, nudum brachium, dextra alta, præitque;
Martia vox, ardor, totuſque in pectore Mavors;
Borbonias habeat demùm victoria metas;
Æquent victores; plus ultrà haud vincere fas eſt,
Talia concelebrant effuſi, ardentque loquendo.
Omnibus idem animus tanto Duce, & Auſpice tanto
Ire, urgere, ſacro paſſim dare nomina bello.
Multaque fama trahit, Rhodius, nova fœdera Princeps.
Vaſcones ante alios, & quo gens Martia faſtu?
Jam dubii Thraces, jam pallent cornua Lunæ;
Plurimus ore vapor, ſed & alto in pectore virtus.
Burgundus conſtans, & adhuc à Principe fumat
Sanguis, & Herous generoſi pectoris ardor.
Allobroges bello duri, quos Liſara mittit,
Et magnis ſemper laudata Vienna Tribunis.
Normannus fortis, cautuſque, exercita pridem
Natio; & hunc Græcus perſenſit, & Appulus hoſtem.
Ardentes quos & felix Provincia mittit,
Præcipitant ultroque hoſtem; Martemque laceſſunt.
Atque ſuos Narbona, ſuos jactatque Nemauſus;
Tectoſages, & adhuc Gallis Hiſpania ſpirans
Nomini, belloque, animis, & robore præſtant.
Sublimes ſumma ex ora, lectique Britanni;
Rhemi, Rhemenſeſque Equites, Campania latè
Excita; & ô quantas fingunt tanto auſpice lauros!
Belgica tota ruit, fortis, protritaque bellis
Natio, nec teneri tardant fera prœlia mores;
Pictones, & duris gens lecta exercita ripis.
Huc Turonum non unus Eques, nec mollia tardant
Sydera, non fontes, non læto gramine glebæ,
Hortorum decus, & mitis Clementia cœli.

Pulchrior & pulchris furor eſt, dat} forma vigorem!
Huc quoque & Arvernus patriis gens aſpera fortis;
Ex ſcopulis, fortem inſpirant & ſaxa vigorem
a Huc Archemboldus cognato è ſanguine præſtans;
Borbonius, magnis quoque Caſtilonius auſis,
Gualteriuſque nepos, præſtanti Marchius æſtu;
Brunius, & Bruni proles magno æmula patri,
Ardua: Salbruchius, tanti vix nominis Heros
Altior, atque altos ſpirans Montfortius ignes.
Barrius huc, Gaubertus adeſt, Apremontius ardens;
Et fratrum turba, & validis infeſta lacertis.
Foxius, & junctis lectus quoque Scotus Hybernis;
Fortibus hi nati Patribus, Regemque ſecuti,
Induerantque Crucem Patres, nec degener illis
Spiritus, & ſimiles iterant cum Patribus auſus;
Nobilium infinitæ acies, properantque, volantque;
Arma fremunt, ſonat hinc Clodovicus, & inde Ma-
giſter
Et Rhodiis unus Galliſque, & Martius ardor,
Et furor eſt Scythicas paſſim jurare ruinas
Eſt locus, ingenti, nec magna Lutetia curſu
Diſſidet antiqua inſignis, lateque verendus
Relligione Patrum, Dagoberto à Principe fanum;
Regibus atque ingens & nobile Mauſolæum.
Congeſtæ huc gazæ antiquæ, traductaque longè
Munera, Chriſtiadum cineres, atque oſſa parentum;
Martyrum honorati pretioſo in marmore Manes.
Huc primum affuſi Reges, magniſque litabant
Muneribus, ſanctas ſi quando inviſere terras
Mens fuit, aut ſacro in Turcas procedere bello.
Solemne hac olim vexillum ſumere ab ara [mam;
Tum ſoliti; auricomam hinc Cœlo deducere flam-

*a Hi olim cum Sancto Ludovico ad expeditionem, Sa-
cram proceſſerant. Et eos ſic laudaſſe placuit*

His ire auſpiciis, magniſque incumbere cœptis.
Ergò huc Franciſcus magnâ ſtipante catervâ
Invitat, Rhodios ducit, Rhodiumque Magiſtrum:
Excitat, & tanti pietas, & fama ſepulchri:
Tædia nulla viæ, ſic priſca recentibus addunt.
Multa redit Rhodus, & Solymano inſiſtere pergunt,
Muſtapha quid tandem? Perius, Solymanus & Aga?
Hic ille inſignes Rhodii, jactataque bello
Nomina diſtinctæ, & ſua propugnacula, gentes,
Impetus atque ardor, ſtrages, & funera Diræ.
At veſtra, ô Galli ſed quanta Lutetia? rurſum
Hic Rhodii, cunctas longè ſupereminet Urbes,
Et Majus nil Orbis habet, una Orbis in Urbe eſt!
Ipſa ſibi ſtupor, atque decus, quæ littora? ripæ?
Hoſpitia? & fontes? palatia? marmora? Muſæ?
Muſarumque domus? memorandum à Virgine Templum?
Quæ moles? opus? & gazæ? miracula? cultus?
Urbem dat triplicem, triplici quoque ſufficit Urbi
Sequana, & errantes volvit per compita merces,
Exugunt mammam populi, lactantiaque ora,
Et ſuccum, & facilem prægrandi ex ubere vitam.
Plena ſui exundans ſemper, ſemperque redundans
Reddit, & haurit opes, ſorbet, ſpargitque viciſſim,
Nullo deterior, nulloque ingentior ævo.
Oceanus qualis ſorbet, funditque viciſſim,
Cuncta trahit, redditque, huc grandia flumina currunt,
Hinc refluunt, ſorbet, ſorbtoſque regurgitat amnes,
Uſque ſui ſimilis, variis ſub fluctibus unus,
Unus idemque, ſuis ſatur, & benè prodigus undis.
Famoſum apparet delubrum, auguſtaque tecta:
Cuncta patent, lychni, Myſtarumque obvius ordo.
Hic priſci Heroes, & adhuc ſpirantia Regum
Numina, Pipinos Rhodius, Caroloſque, Capetos,

Humanæ ſortis magnum inſpicit argumentum.
En ille ipſe Pater Templi Dagobertus, & author!
Reſpectans, tactuſque Heros, at vivet in ævum,
Æternos, inquit, vivet Dagobertus in annos
Cœlo illum extulerit, furtriſque abſtraxerit umbris
Immortale opus, immortalis gloria Templi;
Quid vanæ demùm voces, quid fabula mendax
Increpitet! parcit Deus, & data dona rependit!
Vivit; & æternos vivat Dagobertus in annos!
Molliter oſſa cubent magni ſacra oſſa Philippi;
Hic, ait, hic tumidos conjuncto fœdere Turcas
Quæſiit, hic Urbes cepit, fregitque Tyrannos;
Sit tibi terra levis; totis Cœlum ambiat aſtris.
At magni cineres Lodoici, atque oſſa recumbens
Conſtringit, ſacrique frequens dedit oſcula membris.
Scilicet hic magni Dux quondam, & fœderis author,
Hic fregit Turcas, hic multo in pulvere fulſit,
Alſit, ſudavitque, hyemes perpeſſus iniquas,
Et peſtem, & mortem, ſummas volat alta per auras
Gloria, nec tenui premitur mens magna ſepulchro.
Hos nobis animos, hanc mentem, hæc robora,
Princeps; [mam,
Regibus hanc, Rhodiiſque meis, Pater injice, flam-
Communis ſors eſt labor, & commune periclum.
Communes da ferre vices, da ferre triumphos,
Atque en deceſſor meus, hic Franciſcus, & Heros
Heroes inter Lodoicos nominis hujus
Primus ab undecimo; & tumulo regnamus ab iſto,
Et memini! rursùm hic Rhodius, tractanſque dolorem,
Scilicet ex aliis aliæ protrudimur undæ,
Et magnum ad ſcopulum, magnum properamus ad
æquor,
Mergimur atque alto Reges vaga nomina, Ponto!
Optimus ille Pater populi, ſic dictus, amatus;

Digitized by Google

Et jacet! incuſſis latè circumtonat armis,
Territat Italiam, Reges adjunxit iniquos,
Et bella, & pugnas, paces, & fœdera vidit;
Et jacet! in quales paulatim abſcedimus urnas!
Jam cinis! & quales tantis ex plauſibus umbræ!
Hinc reliquum luſtrant theſaurum? armaria proſtant;
Sceptra antiqua Ducum, tituli, Regumque coronæ;
Horrida ſceptra, rudi malè conformata labore;
Lilia, nec digno ſylveſtria lilia campo
Fuſcaque; ſic veteres; veterumque hæc gloria Regum
Et bigæ, & bubulo regalia plauſtra paratu.
En magni gladius Caroli, celebrataque pridem
Pignora, contextique Onyches, ſectuſque Elephantus
Emicat; hinc ignes, & flammæ, & fulgura; rebus
Atque aliquod quoque Numen ineſt! telumque puta-
Fatale, & magno dextræ vix addita telo, [tur
Atque Heros; magni ô telum fatale Gradivi!
Scilicet hoc decuit Carolum, Caroluſque merebat;
Saxonas hoc domuit, falſorum hoc impia Divûm
Evertit delubra, ſacras Imninſulis aras,
Abſtulit infamem Codron, Veneremque prophanam;
Quantus & Hiſpanis olim præfulſit in oris?
Idnabalam aſſeruit, captas huic reddidit arces;
Mauros attrivit, Proceresque adjunxit amicos.
Hæc quoque quæ ſacrum perfodit lancea pectus;
Hoc Crucis, hoc dignum fragmen venerabile pignus,
Hæ ſpinæ, inferni vepres, hi denique ſacros
Chriſti perpluerant roranti ſanguine vultus.
Hanc habet; hanc omni majorem laude coronam
Extulit, hanc ſummo antetulit Lodoicus honori,
Supremùm ex ſpoliis ſpolium, lectumque trophæum
Intereà illuſtres inter, lectaſque puellas
Exoritur murmur; belli novus incidit ardor;
Et juvat unanimes armare ad fœdera dextras.

Sic ergò abjectæ ſemper, ſemperque repulſæ,
Æternaſque colos, atque infima penſa trahemus?
An prohibet ſexus? tulerint ſic mollia quondam
Sæcula; jam melior noſtra hæc, & fortior ætas!
Solis tota viris an debita gloria? præſtent;
Educant, præeant; aſt ulla & turba ſequamur.
Maſcula nec nullis premimus veſtigia factis,
Et nos Francorum genus! & gens apta triumpho!
Et ſacra bella movent; timidum cauſa optima ſexum
Evehat; atque omnes poſcunt hæc fœdera dextras.
Ergò age, tu Princeps, tu Dux, Clodoviſia, fratris
Maxima Martigenæ ſoror, incipe, perge, Ducemque
Aſſequimur, pulchros juvat, & ſperare triumphos.
Communis ſors hæc; communis gloria; fructus.
Magnis illa animis Princeps, nec grandior olim
Altera præcipuis par omni è Pallade palmis.
Miſcueratque acies etiam, fratremque ſuperba
Uſque laborantem, & diſcrimina mille ferentem,
Excluſum portis fratrem admittebat apertis.
Vadit Amaſonio gens lecta, & fervida cultu;
Hic læves ſuris ocreæ, clamys aurea, ſcutum,
Faſcia circùm errans, undantes vertice criſtæ.
Accinctuſque enſis lateri, quadrupeſque ſuperbus,
Nec dedignatur ſexum, gaudetque videri.
Sacrato ex adyto Princeps tum fortè redibat,
Regaleſque ſimul Rhodius tendebat ad hortos.
Occurrunt Regi, Dux & Clodoviſia turmæ.
Frontis multus honos, ex ipſo gratia ſexu
Pulchrior & pulchro veniens è corpore faſtus.
Illa ergò; Magne ô Princeps, au ſemper in ævum
Abjicitur ſexus, mœſtis & claudimur umbris!
Adſumus, & promptis in fœdera currimus armis;
Poſſumus, & nos fortè aliquid; non robora deſunt,
Non animus, numeruſvè, & plurima ſemper Amaſon

Floruit ; & tenerum tangit quoque gloria ſexum.
Fœmineoſque animos ; & noſtræ fulmina dextræ,
Non Scythicæ tantùm ripæ, non horruit unus
Thermodoon ; non una ſuis infeſta Latinis
Clorinda, Auſonios non una Camilla per agros,
Angelica, aut priſcis Brandamante ornata corollis.
Gallia nil nobis debet ? non una puella
Hoſtes excuſſit? non Regem reddidit olim,
Regnumque ; & noſtras armāt quoque Numina dextras;
Et ſacra bella movent, animos facit omnibus idem
Spiritus, atque omnem poſcunt hæc fœdera dextram.
Et nos Francorum genus ! & nos patrius ardor
Incitat, & patrios durum eſt extinguere ſenſus ;
En cum fratre ſoror, magno Duce, & auſpice vinco;
Et juvat Odryſios tota cum fronte galeros
Decutere, & truncis lætam inſultare Gelonis.
Subrident taciti Heroes, Rex ipſe Magiſtro
Innuit; hic porrò ſpectans, & læta pererrans
Agmina, miraturque animos, habitumque, modūque,
At non ſubridens, non pulchri occaſio belli
Defuerit, clauſæ ſeptis, luſtriſque puellæ,
Chriſtiadum Odryſio vectigal turpe tyranno,
Has decet has tandem fœdis educere clauſtris,
Et pulchrum ingenuo ſemper certare pudori.
Rex jubeat, promptum eſt Rhodiis educere claſſem.
At benè, Franciſcus, mentem hanc, hæc pectora laudo,
O Sociæ, at primi tendant fratreſque, virique,
Obſerventque modum, prima & certamina tentent.
Uxorem vir deindè ſuus, fraterque ſororem
Accerſet, paribuſque ruant in prœlia ſignis.
Irruite, erectis concurrite Amaſones haſtis,
Vincite, Odryſios tum perdite Amaſones hoſtes.
Tuque hilarem chara immitte Heroina catervam
Tu Dux, tu Princeps, redeat Dunoius heros.

Te Tuus ex imulet ſanguis, vetereſque triumphi.
Interea noſtros pariter concedite in hortos,
Extremum juvat hunc Rhodiis impendere honorem.
 Luxus qualis ineſt? variæ ô miracula villæ!
Et prata, & flores, palatia, flumina, ſylvæ!
In nova mutatæ ſpectantur corpora formæ;
Pluribus ars nuſquam luſit miranda figuris;
Floribus impreſſitque animam, & ſpirare jubebat.
Florea Scena patet, Ducit Flora ipſa triumphum.
Hinc humiles violæ, & viridi vaga purpura campo,
Rubenteſque roſæ, & rorantes ſanguine vepres.
Effuſæ in campos tulipæ, & variantia gentis
Agmina, vel Scythicis invicta Anemona procellis,
Jaſmini halantes animæ, Tuberoſa beatas
Expirans auras, & terras flamine mulcens.
Latè protenſis diffuſus ocellus ocellis,
Ipſe ſuos & Adonis habet cum ſanguine amores,
Uſque ſuo Clythie blanditur mobilis aſtro,
Atque ſuos Hyacintus habet cum nomine ſenſus.
Ne quidquã infoderis viva, & premit improbus agger
Leucothoe, læſus vivit ſine crimine candor.
Myrrea virga micat, ſacras vapor ibit ad aras,
Vulneribus favet, & melior de vulnere virtus.
Sprevit quondam alios, proprios Narciſſus amores
Jam luit, & propriæ deplorat vulnera formæ.
 Diſtinctæ latè areolæ, atque argentea circùm
Fercula, diſpoſitis halant mala aurea vaſis,
Verque, æſtaſque ſimul flores cum fructibus uno
Stipite, perſperſo viridis color allubet auro.
 Succedunt gelidi fontes, & Naiades undis
Graminibus, tacitis aliæ ſine murmure rivis,
Incertis aliæ per prata, per arva, figuris,
Vibratæ in Superos aliæ, jactuſque ſuperbi,
Et multa latè refluens aſpergine nimbus.

Impliciti rurſum jactus, flexiſque viciſſim,
Jactibus æquari ſuſpenſo fornice fluctus,
Hinc inde in madidum tranſverſæ Naiades arcum,
Et ſicco juvat ire pede, & pendentia ab alto
Flumina per medias ridere impunè procellas,
Antraque, pumiceique tori, ſtratique lapilli,
Molles inſidiæ, atque oculis vaga Nympha petulcis.
Rurſus anhelantes largis ſudoribus amnes
Deducti longè, & longè per cæca ruentes
Culmina, præcipites ſaxis ſpumantibus undæ,
Ex aliis alii variis canalibus amnes,
Argentoque fluunt paſſim, pretioſaque volvunt
Flumina, ſelecto deſpumant marmore conchæ,
Huc Cyane, huc Biblis, propriis huc influit undis
Uſque etiam indignos fugiens Arethuſa furores,
In fontes abeunt, oppreſſæ ad flumina Nymphæ.
Fontibus accedunt ſylvæ, nova Scena, labores
Artis, & innumeris variantia corpora formis,
Hinc atque hinc altæ laurus, & plurima Daphne,
Phœbi caſſus amor, felices Virginis umbræ.
Arboribus ductis ſeries, hic alnus, & ilex,
Æſculus, & molles ad ruſtica carmina fagi,
Fraxinus, atque abies, hirſuto vertice pinus,
Heliadum populus, corilique, & buxus, & ulmus,
Turba placet, nullo ſurgentes ordine plantæ.
Effuſæ Dryades paſſim, Satyrique bicornes,
Sylvanus, triſteſque, agreſtia Numina, Fauni.
Pineus hic ſylveſcit Athys, frondoſaque pandit
Brachia, fatalis truncum induit haſta Quirini,
Jam truncus, quondam fulmen! nec lachryma ceſſat
Heliadis, nuribus pridem pretioſa Latinis,
Uſque etiam effuſæ fratrem flevere ſorores.
Æternas trahit hîc lugens Philomela querelas,
Sat nunquam ploratus Athys, nec ſtridula hirundo,

Non Upupa, aligeræ non deſunt murmura gentis,
Garrula non Echo, tacitoſque recantat amores,
Et perit exſuccæ vox extenuata Sybillæ.
Jam Labyrinthus adeſt, atque orbibus implicat orbes,
Flexibus & flexus creſcunt, nec diſplicet error,
Et juvat errare, errandi nec nulla voluptas!
Ars quoque jucundæ nectit miracula Scenæ,
Textilis, & centum variat miracula buxus,
Hìc Lapitæ, hìc Centauri hoſtes, ſociique bimembres,
Nubigenæ, & magnis ſurgunt in prœlia telis,
Diraque buxus habet, ſudant & vulnera buxo.
Orpheus infelix fractâ teſtudine Vates
Fœmineas paciturque manus, tragicumque furorem.
Immanem hìc Tytium, tumidos ferit inde Cyclopas,
Vaſtum Pythonem certus configit Apollo.
Indè ſoporatâ procumbit Cerberus offâ,
Hinc Draco ſopitus, rapit ingens vellus Jaſon.
Hìc Phaeton, imaſque ſubit Jovis ignibus undas;
Excuſſæ abſiſtunt, triſteſque abiere quadrigæ.
Hinc oculum telo Cyclops terebratus acuto,
Ambeſas inter prædas, ſparſumque cruorem
Sanguineis plorans lachrymis, madiduſque, jacetque,
Prendebat ſocios, ipſum prenſabat Ulyſſem.
Indè oneri ſuccumbit Atlas, jamque Atlas Atlantem
Induit, in vaſtas excreſcunt corpora cautes,
Montem ſuſtinuit; totis & ſufficit aſtris.
Hìc caſtum ter caſta ferit Lucretia pectus,
Rurſus & attonito miſeranda Cleopatra vultu,
Impreſſitque feros gremio, inſtigatque colubros,
Et moritur; Latioſque fugit, nec victa, triumphos.
Apparet domus exterior, Palatia, Xiſti,
Atria, cælatæ paſſim, pictæque figuræ,
Immenſus labor! atque emblemata Martia, palmæ;
Priſcorum facta Heroum, Heroumque recentum,

Hinc clava tonat Alcides, hinc Juppiter igne.
Hìc ergò infames Heros Buſiridis aras
Eruit, & ſævo reddit ſua fata Tyranno.
Antheum elidit tollens, fallitque parentem
Arduus; hìc triplex Gerion; tria Cerberus ora;
Cornua prætendit Taurus; jam major Averno eſt,
Jam Cœlo dignus; metas dabat utraque Calpe.
Hìc fœdas latè volucres, Solemque morantes
Stymphalidas figit jaculis, ſolemque reducit.
Hic Protoe fruſtra, fruſtraque Procella, Philippis,
a Eurybita;adverſis junguntur Amaſones armis,
Alcides premit, his reſtat ſine nomine nomen.
Hìc rumpebat aprum,fœdam hinc vaſtaverat hydram;
Hìc Draco ſopitus, ſpolium hinc immane Leonis;
Thracis equi crudo ſua fercula reddita Thraci;
Cacus & eductum Tyberino à littore monſtrum.
Impoſitum hìc humeris Cœlum,& pendentia in unum
Sydera; Judonis juſſa imperioſa malignæ,
Alcidis jugis labor æternuſque triumphus.
Parte aliâ Ætnæi fratres, infeſtaque Cœlo
Prœlia;Porphyrius, Cetus, Rhoecuſque, Mimantes;
Aſius, atque Echion,Cinnus, Pelorus, & Almops,
Clytius,Enceladus,Pallaſque, Agriuſque,Typhœus,
Alcyonuſque, Ephialta, iratæ grandia terræ
Nomina, Veſanæ turgentia Numina terræ.
Montibus imponunt montes, monteſque vibrabant,
Attonitoſque petunt Superos, & lenta fatigant
Numina; Niliacas jamque hæc ſpectare latebras,
Nilum ſcrutari, & cæcos pro tegmine fontes,
Mutari variis abjecto Numine formis,
Hinc monſtris aræ, , & vilis pro Numine Anubis.
Tum verò elatis conſurgens Jupiter armis,
Bacchus, & Alcides, Hecate, cum Pallade, Juno

a *Amazonum Nomina.*

Panquoque fatalem incutiens reſonando pavorem.
Alcyonum premit Alcides ; ruit ignibus actus
Porphyrion, victiſque Alcides, Juppiter, inſtant.
Succumbit Phœbi duris Ephialta ſagittis,
Eurytus Alcidi ; quernum hic de ſtipite telum
Incutit, Enceladum Pallas, Mavorſque Mimantem,
Atque alios volvunt alii, nec fracta recedunt
Agmina, perpetuas Mater cum viribus iras
Suggerit, adverſo pugnat terra æmula Cœlo.
Colligitat flammas, & totas Juppiter iras ;
Fulminat hinc atque hinc, crebris ruit ignibus æther.
Hic labat, ille hæret, fremit hic, tremit ille, ſtupetque,
Grandia jamque ruunt confuſaque montibus ipſis
Corpora, jam toto labat ingens machina Cœlo.
Et ſparſi recidunt montes, diſperſaque mundo
Culmina, & hinc variis ſurgentia culmina campis,
Inſulæ, & in medio naſcentes æquora terræ.
Phlegræi hinc fumant montes, vomit Ætna favillas,
Sulphureæque undant fatali à fulmine lymphæ,
Atque Ætna Enceladum, premit Inſula tota Typhœum.
Inſudanſque operi pictor, ſic nempè recantant,
Eſt aliud quod pingo, inquit, quod neſcio, pingo,
Majus agit mecum Numen ! non Juppiter unus,
Unuſvè Alcides mundo, Jove, & Hercule majus
Neſcio quid ſurgit ? tellus atque aſtra tremiſcent
Et debellatis cedent latè omnia monſtris !
Parte aliâ, & Franci Reges, pugnataque bella,
Et pugnæ, & palmæ, magnis Clodovæus in armis.
Hic tumidos frangit Gothos, huic integra cedit
Gallia, regnantes ſpectat poſt funera proles.
Hinc rurſum exultans vaſtis Martellus in arvis,
Effuſique jacent Gothi, natat ebria tellus
Sanguine, congeſtis cumulata cadavera fatis.
Hic magnus magno Caroli de nomine dictus,

Saxonas inſequitur latè, crebriſque fatigat
Vulneribus, vertitque aras; cultumque prophanum,
Incumbitque, premitque, & ſtratos obterit hoſtes.
Hic quoque Ruggerus fortis, fortiſque Rolandus,
Heroeſque alii, Heroum Rex maximus Heros
Heroas agitat ſtrages, & Maura cruentat
Agmina, famoſi durant in ſæcla labores.
Septimus hic rurſum Carolus, propriique ſuperbus
Vindex Imperii, tumidos ut comprimit Anglos?
Excutit, impellit, volat huc Dunoyus Heros,
Hic capit, hic recipit, varias hic territat Urbes,
Libera jam ruptis plaudit Normannia vinclis,
Victori tendit vinctas Aquitania palmas,
Et fugit uſque Anglus, fugit uſque & percitus ira,
Anxius, antiquas repetit mulctatus arenas.
Mirantur luxum Rhodii, mirantur & artem,
Pectuſque, ingenium, natamque ad prœlia gentem,
Hoc opus, hæc Gallis laus eſt, ea cura quietos
Sollicitat, jugem ferre, aut inferre Gradivum.
Indulgent genio intereà, menſiſque frequentes
Accumbunt Galli & Rhodii, confuſaque paſſim
Agmina: Rex menſæ ſimul, & Liladamus eidem,
Ex aliis alii, cum luxu copia certat,
Huc prædas tellus, huc ſylva, huc contulit aër,
Naturæ donis atque uti Gallia novit,
Condire, & gratos epulis ſimul indere ſuccos,
Artem Naturæ, naturam impendere & arti,
Vt ceſſatum epulis, convivas feſta vocabant
Littora, diſpoſitæ tranquillo in marmore pugnæ,
Atque hæc ars Rhodiis, Rhodiæ laus prima palæſtræ.
Eſt Lacus, effuſis huc tendunt plurima rivis
Flumina, tranquillum pugnis navalibus æquor:
Et juvat immiſſas committere puppibus alnos,
Cernere ſtagnantes fumo, non ſanguine, campos,

Hinc Rhodii, hinc Turcæ, mentitaque ſtemmata fingũt,
Morem, habitumque, his curvus acinacis, orbis
Multicolor veſtis, ſublimes vertice criſtæ.
Pictæ aliis, Rhodiæque Cruces, inſignia gentis,
Spiritus, & pulcher generoſo è pectore faſtus.
Tympana, & æra ſonant, feſtus ferit æthera plauſus.
Spectat Franciſcus, ſpectat Liladamus, & ingens
Borbonius, turba Heroum, collectaque pubes,
Adfuit, & ſociam oſtentat ſoror æmula turmam.
Audiit ipſe etiam fundo Neptunus ab alto,
Prodiit, & magno ſeries laudata Maroni,
Et variæ comitum ſpecies, immania Cete,
Et ſenior Glauci chorus, Inouſque Palæmon,
Tritoneſque citi, Phorcique exercitus omnis,
Læva tenent Thetys, & Melite, Panopæaque Virgo,
Neſæe, Epioque, Thaliaque, Cymodoceque,
Limniades, totis effuſæ Naiades antris.
Attentæ expectant puppes, dat buccina ſignum,
Protinùs horrendo reboant tormenta fragore,
Albentes ſtagnant fumi, fragor æthera terret.
Immiſſæ incurrunt puppes; trahit utraque, & uncos
Injicit, injectis propiùs concurritur uncis.
Exerti micuere enſes, prior inſilit ardens
a Dalmalius; Turcæ contrà; magis ardet, & inſtat
Arduus; hinc alii ex aliis, fruſtra impiger obſtat
Muſtapha, jam vanas præſentit acinacis iras,
Hinc furor, hinc virtus, laudis furor omnibus unus;
Cedunt, obſiſtunt, redeuntque, premũtque, jacentque,
Multaque jam veri Martiſque, & Mortis imago.
Obtriti exclamant Turcæ, Rhodiuſque fatigat
Improbus, illi alta puppis volvuntur ab ora:
Præcipitantque ultrò paſſim, fluctuantque galeri,
Scuta ſimul, rapta arma, ingens ſine ſanguine clades.

a *Liladamus transpoſitis literis.*

Exultant Rhodii, & captam traxere, triremem.
a Vincimur, appellat Rhodios, fortemque ſtrategum
Muſtapha, perpetuum ſervet Chius alta trophæum.
Senſerat & magni robur Chius ipſa Magiſtri.
Victores ripam attingunt, poſcuntque triumphum.
Pulchraque virtuti veræ reſpondet imago.
Nereides plauſere, Themis, Neptunus, & ultrò
Aſſurgens Rhodios pelago dedit eſſe Magiſtros.
Hoc Rhodiis ſolemne, omni concurrere campo,
Turcas impetere, & paucos inſurgere multis,
Ire, obſtare, mori non ullo cedere bello.
Audiit & proprium ſentit pulchrâ arte triumphum
Ipſo heros, belli præſens, & teſtis, & author.
Stemmata concurrunt, locus, atque inſignia ſtirpis,
Ipſaque converſum mutavit fabula nomen.
Fictus Dalmalius, verus Liladamus habetur.
Sic olim in Turcas movit ſic magnus agebat,
Teſtis & ipſa Chios, cùm bellum immane ſonaret
Muſtapha, & Auſoniis ſtragem portenderet arvis;
Vvilrius occurrit, vidit, fregitque, ſubegit!
At magè vera decent, ſolidiſque inſiſtere bellis
Addecet, hic Heros; Rhodus inſtauranda! Rhoduſque
Altera, & hæc melior; tu quantū huc maxime Princeps
Et potes, atque facis; mora longa; incumbere præſtat;
Hoc ego, & ô noſtris aſpirent Numina votis!
Magna jubes, Rex magne utinam, concurrat & Anglus,
Hunc ergò, exempliſque tuis inducere pergo.
Dixerat; addebat ſummos Franciſcus honores.
Multa parant, majora vovent; ſed fata gubernant!
Ille abit, atque ipſos dubitans tendebat ad Anglos.

a *Chius Inſula olim à Liladamo defenſa.*

Finis Libri Decimi Quinti.

ARG.

ARGUMENTUM.

Solennis Anglorum occurſus. Congreſſus Herois, & Henrici Regis. Lautè excipitur Liladamus. Res Rhodiæ ſuper menſam argento ſculpta. Fœdus ad calices juratur. Luſtrantur præcipua Angliæ decora, Londini Turris, Tribunalia. Tameſis, Hoſpitium Ordinis inviſitur animi gratiâ; Græca hîc Muſica; Res Anglicæ decantata. Hinc ad villam Vindilſor: Luxus palatii; conquiſita ibi ſtatuariorum illuſtrium operæ-pretia: Ludi, & palæſtra antiqua. Cruciatarum in Turcas repreſentatio; Argante interim voluptatem incitat ad diſturbandum, Bolenâ interprete, Fœdus, & avertendam pro Rhodiis expeditionem. Interea Paſtor, ſeu Vates ludorum pertæſus, Purgatorium, quod jactant, Patricii inviſit; ſi quid etiam poſſit de futuris rerum eventibus ediſcere. Varia terræ miracula in curſu. Ritus adeuntibus ſervari ſoliti, & pericula. Ingreditur, & regreditur impunè. Triſtis tamen rerum deinceps Anglicarum hiſtoria ipſi ad invidiam per Lemures objecta inconſolabiliter tangitur. Ipſe Deus Liladamum vetat quidquam ſperare ab Anglia, & jubet Ocyùs abſcedere. Viſa narrat Vates: Horror ad triſte proximi Schiſmatis ſpectaculum, & ſtrages. Henricus tentat Liladamum diutiùs detinere, oblato ad fœdus ingenti ſuorum auxilio. Liladamus verò tacitè laudatâ erga ſummos Pontifices, & ſanctam ſedem obedientiâ, Henricum à concepto Schiſmate deterrere prudenter nititur.

LIBER XVI.

ET jam Fama volat Magnũ ad ventare Magiſtrum;
Anglicus occurrit faſtus; ſimul æmula pungit
Gallia; nec pulchro tulerit concedere luxu.
Et veteres durant rixæ, ſecretaque mordent
Uulnera, & in tenui, tenuis non gloria bello.
Effuſi Proceres primùm, delecta juventus,
Matronæ, & pulchri pulcher, flos integer ævi.
Angelus, aut Anglus, modico diſcrimine lis eſt,
Gratior haud uſquam, vel pulchrior altera terris
Natio; formoſi vultus, flavique capilli,
Cæſius atque oculus; ſuperet non ipſa Minerva,
Non Venus; & proprius ſpargit ſua lilia candor.
Et charites fundit paſſim natura Britannas;
Pulchior, & pulchro fulget de corpore cultus.
Innumeræ appellunt puppes, & littora latè
Prætexunt; ſua cuique & laus, & gloria, & artes,
Stemmata; diverſus vario cum lemmate luxus.
Diverſi latè variant, lucentque colores;
Impoſitique Duces paſſim, lectæque puellæ.
Regia proſtrabat puppis, Rhodiumque Magiſtrum
Expectat; ſplendent & tonſæ, & carbaſa, nautæ,
Lemmata, diſtinctis alterna inſignia campis.
Palmareſque Cruces, torvi triplici ordine Pardi.
Grandior at Tameſis collectis amnibus auctus,
Atque ingens undis latè majoribus ibat;
Fluxibus accedit magnis, lentuſque recedit,
Invituſque, redit ſimul, ardeſcitque morando.
Vicino è pelago magnâ ſtipante catervâ.
Atque honor hic Rhodiis, creſcitque hoc agmine pompa

Neptunus prodit Pater, elatumque Tridentem,
Et madidos agitat currus; Thetys ipſa ſubibat.
Mille undant latices, perſperſa corallia, conchæ,
Pallaque, perſperſiſque fluens argentea gemmis.
Et Glaucus, Phorcuſque; ex altis Naiades antris
Exiliunt; nova pompa trahit; ſimul agmine longo
Tritones; Rhodioſque iterum ſpectare triumphos
Eſt animus, magnum pelago celebrare Magiſtrum.
Ecce etiam Phocæ ingentes, immania Cete
Apparent alto è fundo, ardeſcuntque tueri.
Inſanos miſcent fluctus, & gurgite ab alto
Ejaculantur aquas, & ſtillis ſydera lambunt:
Hinc molles cantus, hinc tympana, & æra, fragor-
que;
Plauſus; & æquoreæ reſpondent littora pompæ.
Excipitur Rhodius, magnamque ſubibat in Urbem;
Jactatum inſpectant Heroa, & mille recurſant
Prælia; centum hoſtes, Solymanque, infracta ſe-
nectus;
Et Rhodii, & palmæ, Rhodiæ facta alta palæſtræ.
Jamque expectabat regali Henricus in Aula,
Occurrit prior; atque operoſos abjice honores,
Optatus, Liladame, venis: tunc ille Senectæ
O decus Heroæ, dixit; per bella, per enſes,
Ultra Erebum, Solymanque, & tot diſcrimina rerum
Inclyte? tam pulchros venerer, pater optime, canos;
O ego jam tenerum amplectens conteſter amorem!
Antiquos mitte hinc luctus, vetereſque querelas,
Et Rhodon, & Perium, Solymanum, infauſtaque bella;
Extorres focios, & nullam errantibus oram.
Diſcordes magis ipſe animos, diſcordia Regum
Conſilia, & triſtes accuſa in tempore caſus.
Tu notus, noti Rhodii, nota ardua virtus.
Sed reparanda Rhodus, quærenda errantibus ora.

Hoc opus, hic labor eſt : ego ſacra in fœdera juro.
Huc Anglos Dux ipſe meos, huc fortia duco
Agmina, nec dubios fas eſt ſperare triumphos.
Dixerat. At Rhodius meritum teſtatus honorem;
Ergonè nec victis proprium lugere dolorem
Jam licet? his etiam cumulas, Rex maxime, tantas
Laudibus ærumnas, infeliceſque labores?
Quin etiam ſperare jubes, promittis & ingens
Auxilium! tibi læta olim, tibi plura rependant
O Superi famam ingentem, æternoſque triumpos.
Scilicet hos animos, hos Magna Britannia ſenſus
Concipit! ingentes olim tulit illa Richardos;
Hæc Helenas, magnos hæc denique Conſtantinos;
Hæc Defenſores Fidei, magnumque Richardis
Addidit Henricum; ſic demùm maxima partus
Heroos, grandes pro Numine concipit auſus.
Et nos certè aliquid pro Relligione parentum
Geſſimus, & gerimus; faveant modò fata; geremus;
Et decet Odryſiis Rhodios inſurgere turmis,
Infidam Cœlo, & terris exſcindere ſectam.
Tu Fidei Vindex, Fidei defenſor avitæ!
Nos unâ tantùm, geminâ tu Pallade, pugnas.
Præſtabunt alii Reges, & grandia tollent
Nomina, Chriſtiadis ingentia nomina terris;
Prudentes, Forteſque olim tulerintque, ferantque;
Magnos, & Juſtos, Audaces ſæcula dicant,
Tu fidei Vindex, Fidei defenſor avitæ!
Hoc Pater Auſonius, Roma hoc, hoc ſæcula dicent,
Hoc nomen populis ingens, hoc Regibus olim
Exemplum, Fidei Henricus defenſor avitæ!
Quantus & Odryſios olim concurrat in hoſtes?
Credo etiam reliquos trahet ipſa in fœdera Reges.
Crudaque cum miti concurret Pallade Pallas.
Deducit Rhodium Princeps, lætè omnia fervent,

Et jam regali ſplendent convivia luxu.
Accumbunt ambo, magnâ ſtipante coronâ;
Regibus & mos hic, grata hæc ſpectacula plebi:
Aſtant Magnates, aliique, aliique miniſtrant;
Lectæ epulæ, certæque vices, & plurimus ordo,
Effuſum menſis argentum, Anaglypta, labores
Heroi, & ſolidis educta emblemata ſignis.
Apparent Rhodiæ deſcripta inſignia gentis,
Primaque bella, Duces primi, primique Magiſtri:
Inſigniſque Accon, Cypruſque, & fortibus armis
Partha Rhodus, variæ ſedes, dudumque pererrans
Relligio, fractis hic languet Muſtapha telis,
Illic pulſus Arabs, impulſi hinc inde Latrones;
Exempti hic tranſtris ſervi, fumantia longè
Littora, fumantes injectis ignibus alni,
Et palmæ, & ſpolia, & captæ, tractæque triremes.
Ipſe ſuos relegit caſus Liladamus, avitos
Et gentis titulos, propriæque inſignia ſtirpis,
Et bella,& pugnas, & ſtantem in ſtrage Magiſtrum.
Exquiſiti opus ingenii, nec venditat artem
Anglus; diſſimulatque Heros; & dulcior ars eſt,
Molleſque inſidiæ, ludendi & honeſta libido.
Et jam languebant menſæ, languebat orexis,
Cratera ingentem ſtatuunt, & vina coronant.
Exhaurit prior Henricus, Rhodioque propinat;
Magnifici ad calices, & grandia fœdera jurant.
Hinc variæ ſubeunt Rhodio ſuper ordine curæ,
Ergò, ait Henricus, Rhodias ego viſere ſedes,
Hoſpitia, & fundos meditor, paribuſque regemus
Conſiliis; labes ambo inſtaurabimus omnes.
Si quid demptum olim reddo, magnumque Magiſtrum
Te volo; ſed noſtram intereà luſtremus & Urbem;
Et tantum populo decet oſtentare Magiſtrum,
Effuſæ in plauſum turbæ; miratur & Heros;

Hæc Londinenſis tanto ergò à tempore Turris
Famoſa, exuperans nubes, & ſydera terrens?
Pons ille inſignis? tot nobilis arcubus? ingens?
Extructumque ferens duplici ſimul ordine vicum?
O ſylvæ! ô fontes! quanto Grynyvinka paratu?
Et Templum Nemeſi; auguſtum, Richemunda, Tribunal?
Curia, Vveſtmonſter. Regum hîc monumenta piorum;
Heroi cineres, claræ virtutibus umbræ.
En ille en Tameſis; undis majoribus auctus
Truditur Oceano; magno commercia mundo
Importat veniens, mediamque interſecat Urbem,
Volvitur hinc rurſus, paribuſque refunditur undis;
Magnum æquor; merceſque; brevis via; maximus æſtus.
Florent hinc indè horti, Palatia, villæ;
Deliciæ, pulchro rident latè omnia luxu.
Anglicus hinc demùm campus patet, Anglica latè
Paſcua, ſuſpenſi colles, valleſque ſupinæ,
Arbuta, ſelectæ teneris balantibus herbæ.
Gratior haud uſquam ſuccus, non dulcior aura eſt.
Hinc tot & inde greges, totum proventus in orbem,
Et panni molles, & lætæ munera terræ.
Ventum erat ad certam Rhodio de nomine ſedem:
Et Rhodiis domus hæc, hæc ipſi chara Magiſtro,
Vertonus hanc procurat Eques, ſimul ipſe præibat
Magnis hoſpitibus, tenuem properare quietem.
Hoſpitium Henricus pulchro dignatus honore
Commendat gentis morem, rituſque vetuſtos,
Et Rhodiam attollit gentem; ſimul imperat Heros.
En cantus ritu Rhodio, voceſque fluentes
Auditæ, Græci moduli, vox Græca; Minervæ
Henricus non ulli impar; ſonat Anglica rurſum
Gloria, fatales pugnæ, forteſque Eduardi

Henrici, octavus ſonat, eximiuſque Ricardus.
Qualis famoſus lætiſſima paſcua Danus
Irruerit quondam, & prædas agitarit opimas.
Expulſum Elfredo Danum, tandempue ſubactum
Ingeminant: unoque exciſos tempore Danos.
Hi quales rursùm ingruerint, Eduardus & ingens
Extuderit, quantis ierit Normannia factis;
Magnum Auguſtinum; ſacros Baptiſmatis amnes,
Et tinctos memorant Atavos; nova bella; prophanos
Chriſticolæ infeſtos plebi, crudoſque tyrannos;
Appulſos Romam Reges, & ſacra terentes
Limina, conſperſos quæſito pulvere canos,
Heroum palmas, & facta ingentia Regum.
Regia villa fuit, villas ſupereminet omnes.
Vindilſor, ſæpè huc ſoliti concedere Reges,
Hìc habitare, ſedere, & grandes ſolvere curas.
Hìc nemora, & fontes, lectæ omni è cardine Nymphæ,
Artes, magnificæ ſpectàcula Regia Scenæ.
Plurimus in ſtatuis amor eſt, hìc multus Apelles,
Praxiteles, Phidiaſque; artis, mentiſque labores,
Marmora, jactatæ monumenta inſignia famæ,
Spirantes vultus Heroum, & Dædala, & umbræ.
a Hìc Venus, Antigonus, Macedo; nec ſolus Apelles
Impiger, hinc madidus, lucenſque ad tempora Bacchus,
Indè Ceres, Amor hinc arcu, Pharetràque repoſtis
Pulſat ebur, Glycera, & ſorbens patulo ore ſupina
Ebrietas, Nemeſis Phidiæ de nomine fulget.
Frendet Aper, rugitque Leo, ſuper intonat ingens
Alcides, miſera Heſione, laus prima Chriſippi,
Junonem celebrant inſignem. altumque Senatum,
Collectoſque Deos, his dantem jura Tonantem.
b Hic Bonus Eventus, poclumque, papaver, ariſtas

a *Apellis opera pretia, item Phidia.* b *Ephanoris.*

Tollit, Socratico ſedet ærea Imago Dolori,
Factum emendabat populus, doluiſtis Athenæ,
Hic clarus Phidiæ Titan, geminæque Minervæ,
Canephoræ, Polycleti ambæ mirâ arte puellæ,
Virgineoque habitu, ſacra vertice dona ferentes,
Centum aliæ, Heroes, & Numina, Monſtra, Furores,
Et Jovis hoc ingens caput, atque oracula quondam
Fuderat, hoc fama eſt, Genios hoc ore locutos,
Aſſimilispariter Juno non impare vultu,
Ductæ ex Italia, veterique ex Hellade prædæ.
Sæpè etiam veteres placuit producere ludos,
Et placet hic: curſu hic præſtat, durâ ille palæſtrâ,
Hic diſco, hic ſaltu, cæſtu ille, amor omnibus unus,
Palmaque certa manet, meriti indicuntur honores.
Hi dudum inſerto luctantes corpore anhelant,
Stant, tendunt, nutant, fallunt ceromate palmæ,
Incumbuntque, trahuntque, hic conſtitit, ille vacillat,
Sternitur, & latam ſtratus metitur arenam.
Saltibus hi tendunt longis, & corpora vibrant,
At verò incenſi pugiles, & vulnere crebro
Attoniti, durant tamen, ardeſcuntque gemendo.
Cæſtibus hi latè contuſi, ardentque viciſſim,
Non fœdæ cohibent plagæ, non lividus horror;
Creſcit atrox pugna, & largo plus ſanguine fervet,
Sublimem hi diſcum jaciunt, aut impete recto
Immittunt, longum volat ille immiſſus in æquor,
Altior & jactus felix, aut longior, ille eſt
Curſibus hi demum effuſi, metamque capeſſunt,
Pulveream attollunt nubem, atque in pulvere ſudant,
Fervent incenſæ veteri de more palæſtræ,
Miratur gentem Rhodius, ſtudiumque, laborem.
Huc quoque ſelecti Crurulis nomine Vittæ
Dicti Equites, magnâque ſimul fluxere coronâ,

Pars Rhodios, Anglos alii; & ſacra prœlia reddunt,
Sacræ hic rurſum acies, & ſacri Martis imago.
Pungit laudis amor, ſtat pulchram inducere pompam,
  Antiquas referunt palmas, antiqua Ricardi
Fœdera, Treicios olim cùm tantus in hoſtes
Iret ad elatas generoſo è pulvere palmas.
Cyprum attingebat, ſævum expugnabat Iſacum,
Captivumque ſuis latè oſtentabat in oris.
Hic vallo tumet & præcelſis turribus Accon
Et ductæ circùm foſſæ, denſæ aggere foſſæ.
Jamque Palæſtinam tenet, obſeſſamque fatigat
Acconem, & reliquos pergit contundere faſtus.
Hinc Angli, hinc Rhodii ſimili diſcrimine tendunt,
Et paribus tendunt ſpatiis; his faſcia fulget
Cruralis, Rhodiæ his fulgent inſignia gentis,
Deſcriptæque Cruces, & genti proprius ardor.
Deditur, & totis inclinat turribus Accon.
Acconem ingreditur victor, vexillaque fulgent
Auſonia, & pulchro ſpirantes ſtemmate Pardi,
Proprius & Rhodiis color, atque inſignia fulgent.
Anglis, & Rhodiis laus una, unuſque triumphus.
  Ecce iterum inſanis properans Saladinus in armis;
Circùm multus Arabs, populique, & torva Juventus;
Confuſæ gentes, centum agmina, & agmina centum;
Curruſque, & pelles, & criſtæ, & tela, quadrigæ.
Irruit, Auſoniamque ardet protrudere gentem.
Huc Anglus pariter, Rhodiuſque; it clamor ad
  auras,
Incurrunt, pugnantque; ô tela! ô vulnera! mortes!
Terret & ipſa ingens vel falſi Martis Imago.
Niliacæ cedunt turmæ, fruſtraque Tyrannus
Increpitat, veros & reddit fabula motus.
Ecce auro effulgens tandem Saladinus, & oſtro
Inſignis; torva huic facies, in vertice criſtæ;

Alatus quadrupes, bellumque, & fata ferebat;
At magnâ inſurgit pariter virtute Ricardus,
Irruit; obnixus primùm Saladinus, & ardet;
Ille urget, labat hic; premit ille; hic æſtuat, hæret,
Truditur, & longam fugiens metitur arenam.
Dum fugit, inſiſtunt Rhodii, & remeante Ricardo
Firmi hærent, durantque, & barbara tela retundunt,
Henricus plaudit, Rhodiuſque; & fabula veros
Ingenerat ſenſus; fallique, & fallere dulce eſt!
At non tam lætis aſpirant omnia cœptis
Sydera, Threiciæ vultus mentita Sybillæ
Argante antiquos urget, repetitque dolores,
Eſt locus omnigeno læta inter gramina luxu
Marcidus; haud longo diſtans ex æquore tractu,
Intonſæ circùm ſylvæ, colleſque benigni,
Affuſæ valles, & ſparſis flumina rivis.
Mille fremunt fagis volucres, mille æquore Nymphæ,
Oreades, Dryadeſque; hilaris favet aura Favoni,
Innumeri latè plauſus, riſuſque, jocique,
Diſcinctæ paſſim Charites, Venereſque Petulcæ,
Hîc molli tum fortè thoro reſupina voluptas,
Ingens Regina, & quantum Regina per orbem!
Abjectos & quot Reges, abjectaque vidit
Numina! blanda olli facies, oculique protervi,
Et minium, & violæ, & profuſæ munera Floræ.
Innumeri aſſiſtuntque proci, teneræque puellæ;
Arcanos memorant ignes, blandaſque querelas,
Et gemitus; totis halant ſuſpiria ſylvis,
Blandaque verba, preces, ſurdo vota improba Cœlo.
Huc ergò Argante: paucis, ſoror optima, verbis
Te moror, & dulcem liceat turbare quietem,
Ecquid agis, ſtertiſvè, tuo quæ ferrea Regno
Natio? quæ duros affert gens aſpera vultus?
Tela, Cruces, ſquallor, furor, atque immania latè

Stigmata ; fœda , frequens , & nunquam inducta
cicatrix
Non Veneres ; totum ſpirat gens torva Gradivum.
Ecce etiam externas pugnas , & grandia tentant
Fœdera ; quam tollent pubem, floremque juventæ?
Effuſi tendent Juvenes , Rex ipſe præibit,
Externos current tractus, æternaque ducent
Prœlia , quis tandem reditus ? tu ſola jacebis
Interea, hæ triſtes lateantque, gemantque puellæ,
Erra per colles , te totis indue ſylvis,
Jacta formoſos ſaxa inter, & arbuta vultus,
Urſis tum placeas , placeas tum cautibus, Apris,
Attendent cautes, & non ignara doloris
Accinet ipſa tuis forſan Philomela querelis.
Ergò age, chara ſoror , neque me tibi diſſita fingat
Extorrem patria , & dulces non improba luſus
Abſtineo , notum Turcis & amabile pridem
Dulce voluptatis Numen , quid dulcia tandem
Otia ? quid molles turbet gens effera luſus ?
Scilicet Henricum grandi Liladamus honore
Demeruit ? tardus venit , venitque coactus,
Poſthabuit , primos Gallus libavit honores,
Vix tulit extremum hunc , vix demùm Henricus honorem ?
Disjice compoſitas paces, coeuntia rumpe
Fœdera : Bolænam Henricus, Henricus amores
Abdicet ? inſanam teneat nec patria pubem?
O ſtulti ſemper Juvenes ! ſic nota Gradivi
Pondera ? Threicio quoties à littore amicam
Plorabit Lycidas, teneros plorabit amores?
Militet omnis amans, habet & ſua tela voluptas,
Et bella, & rixas , & caſtra , & prœlia , lauros.
Immanes at quid pugnæ ? quid vulnera ? ſtrages ?
Funera ? Threicii vivant , & amare puellæ ?

Tu quoque, tu charam prudens impelle Bolænam;
Res ſua & hìc agitur; facilis deferveat ardor;
Abſentem amittatque abſens, & prima remittant
Gaudia; ſperatos etiam indulgebit amores.
Jam minùs Auſonius Pater, & cum Cæſare multus,
Multus cum Rhodiis; pronas huc afferet aures,
Bolænam excutiet, ſola hinc Catharina ſuperſtes,
Ut teneros inviſa olim turbabit amores
Et cultu, & macie, & tantis ſubmortua votis?
At fleat, inceptos Balæna accendat amores;
Exprobret; effuſum monſtret miſeranda dolorem;
Accidat, Henricum ſtringat, teneatque ruentem.
  Dixerat; exurgens tandem, atque irata voluptas,
Non erit, exclamat; non ſic habet; altera volvo
Conſilia, Auſonios, Rhodioſque extermino cœtus.
Audiet Europa; & totus mirabitur orbis!
Mars ſua jactet ovans; habet & ſua tela voluptas!
Pone iſtos, germana metus, ſperaque faventem.
Aſt alias longè curas, curaſque ſeveras
Afflatus verſat Paſtor; non ludicra tardant
Prœlia, non tentant plauſus; ſecedit; Hibernos
Affectat lucos, famoſaque Februa, & ollas
Patritij, æterni monumenta horrenda furoris.
Huic bini comites Rhodij, properantque videndi
Tangit amor, magnæque trahunt ſpectacula famæ;
Et Rhodios fas hinc etiam prænoſcere caſus.
  Errantes paſſim huc fluvij, ſylvæque profundæ,
Diſperſique lacus, ruptique è cautibus Amnes.
Ardua, nec felix tellus: miracula mentes
Invitant tamen, atque oculos; paſcuntque videndo.
Explorant Equites avidè, obſervantque, ſtupentque;
Vix tamen attendit Paſtor; rapit Entheus ultrò
Spiritus, & rapti volitant ſuper æthera ſenſus.
  En Cervi pingues, & obeſo corpore motus

Tardior, exiguis ingentia cornua Cervis.
Aprorumque greges magni, depreſſa ferarum
Corpora; vix tonitru, levibus vis nulla venenis.
At nuſquam plures Aquilæ; ſummo aëre pendent,
Regnantque; hæ partas pullis implumibus eſcas
Attollunt, miteſque Agnos, Leporeſque gementes;
Suſpenſos, vanis conſortos flexibus angues.
Prædones lato graſſantur in aëre, junctæ
Falconum, Accipitrumque acies, lateque minores
Inſectantur aves, prædaſque ad ſydera tollunt,
Mirantur patrias Apodes, atque integra ſemper
Corpora, dum ſiccam tulerint emortua terram.
Mortua quin etiam, Phœbo redeunte, quotannis
Inducuntque novos cultus; plumaſque recentes,
Capſis injecti merces, & ditia purgant
Serica, nec tutos fas vermi arrodere pannos.
Agmina Cygnorum tenui labentia ponto,
Ducunt magnificam per longa ſilentia pompam.
Hic Anates, cantatæ Anates, cadit abjete cæſa
Surculus, & tacitis abjes ſuper innatat undis.
Hinc parva exudat volucris, jamque arbore ab ipſa
Inſerto pendet roſtro; tegit extima corpus
Cochlea, dum fortes creſcant in corpore plumæ.
Enatis alij plumis ſparguntur in auras
Ocyùs, æquoreas alij fluxere per undas,
Occurrunt, paſcuntque avidas ſpectacula mentes.
Quà gelidus ſpirat Boreas, bina Inſula ſurgit,
Magna, minorque, ſuis pridem nota utraque ſignis.
Templum magna colit, nulla huc impunè ſubivit
Fœmina, non hominum pecudumvè, adeuntibus juſtat
Pernicies, tenuem affectantur funera ſexum.
Eſt & Templum aliud, Templum minor Inſula ſervat.
Huc greſſum quiſquis tulerit, mors nulla morantem

Occupat, huic nullum morborum à ſtrage periclum,
Incertos timeat caſus, vis ſola timetur.
Ultima cantatum jactat Mommonia fontem,
Fatalemque ſtupent fontem, qui laverit hoſpes,
Sentiat hic ſubitos capiti ſuccedere canos.
Alter & Ultoniæ fons eſt, qui laverit hoſpes,
Sentiat hic nullos unquam ſubrepere cauos.
Mirantur reliquos, miracula patria, fontes.
Hic monte in ſummo puris exuberat undis,
Oceani fluctum ſequitur, fluxitque, refluxitque
Haud ſemel, antè omnem, quàm Sol decurrerit orbem.
Tantanè conjuncto, ſecretaque vincula mundo?
Hic hominum vita eſt; pecudum mors, unus & horror,
Fons iſtis nocuit, fons illis profuit unus,
Rurſus & hunc hominum quicumque allamberit,
Exoritur pluvia, effuſuſque exuberat amnis, [ingens
Mergitur, & largo tellus natat ebria ponto.
Expleri nequeunt Rhodij, ardeſcuntque ſtupendo.
Eſt lacus extrema in terra, ſedet Inſula miti,
Fixa lacu, binas aperit ſciſſa Inſula partes,
Templum utrique ſuum eſt, magnis hoc nobile Divis;
Hoc Stygiis infame Diis, ſic Natio; Vates,
Sic Faſti memorant, Hic Februa ſtagna, tumultus,
Et vapor, & ſpectra, ultoris domus atra Tonantis,
Mulctati hic ſontes, hic juſtæ à vindice pœnæ.
Huc primùm ingreſſis fundo deſcenditur alto,
Diſtinctæque novem foſſæ, circùm addita curruunt
Mœnia, quæſitum mulctandis ſontibus antrum,
Damnati huc porrò ſontes, ſummumque coactis
Supplicium ſolam in fundo traducere noctem,
Tartareas olim flammas, Stygioſque negabant
Inſula tortores, Stygios & riſerat ignes.

Hunc exoravit puteum, ſimilemque laborem
Patricius, durum purgandis ſontibus antrum.
Hic ſacri juxtà Myſtæ præſunque, docentque
Ingreſſos diro ſontes remeare barathro;
Contractas ſcelerum labes, arcana retexant
Crimina, tum ſacræ prægustent fercula menſæ.
Aſſiſtunt Myſtæ; verbis, factiſque precantur:
Sacro ungunt timidos oleo, ſacroque vaporant
Suffitu, certis & placant Numina verbis.
At cave; tum Myſtæ; ſacrum ne nomen Jesu
Exciderit; ſonet ore frequens, & victor Jesus;
Hoc duce nemo perit, tanto redit auſpice Victor
Quilibet; hoc omnis, ſoloque à nomine virtus!
Horrendi inſurgent Lemures, ſimul effera cingent
Agmina, terrificas adigent uſque uſque figuras.
Inſanas tollent voces, & verbera ſtringent.
Tu ne cede animis, hoc ſigno, hoc nomine vincis;
Christus adeſt; Stygiæ paveant hoc nomine Larvæ,
Tum miſerum includunt foſſis, & carcere diro;
At mane huc ſummo tendunt, portamque recludunt;
Vivatnè? an duris potiùs miſer occubet umbris?
Indemnes redeunt alij, quibus addita cordi
Hæſerunt monita, & fortes in pectore ſenſus.
Merſi hærent æternùm alij; non integra reſtant
Corpora, non ulli conſumpto corpore Manes.
Hos pavor, aut ſpretus divini nominis uſus
Perdidit, æternas miſeri fluxere ſub umbras.
Venerat huc Paſtor; terrum non terruit antrum;
Deterrent circùm Myſtæ, metuuntque petenti,
Et diros narrent caſus, & funera, & ignes;
Ingreditur Chriſtum ſpirans; & nomine fretus.
Senſerat immiſſam Lemurum turba improba prædam,
Accurruntque; alij flagris, & verbere diro;

Armati tædis alij ; pars volvere fumos ,
Spargere pars tenebras , cæcis pars rudere in umbris ,
Voces jactare ; & longas raptare catenas ,
Jamque inſtare ultrò , & crebros intendere morſus.
Obſtat vis major ; magni vis Numinis obſtat :
Hærent compreſſi vanis in faucibus ignes ,
Elatæ pendent dextræ , ſuſpenſaque ab alto
Verbera ; non conſtant Larvæ , luctatur hianti
Ore ſonus , tædæ extinctæ , fixæque catenæ.
Difflavit Lemures nomen , difflavit Jesus !
Chriſtus adeſt , Stygiæ torpent hoc nomine Diræ ;
Riſere , & longos ciet improba turba cachinnos.
Viciſti , bone Paſtor , ait Dux maximus , antrum
Exi impunè : exi tandem ; ſed & Anglica rurſum
Jam poſce auxilia , & grandes meditare triumphos ,
Tuque , Heroſque tuus ; tu Sortem , & Carmina tenta ;
Clementes , Caroloſque tuos , & grandia Mundo
Nomina, Romanos paſſim corrumpe tyrannos.
Aſpicis ? hoc demum auxilium , magnoſque triumphos
Anglia promittit , tantas age , Dive , quadrigas.
Hic verò bonus obſtupuit , fractuſque reſedit
Attonitus Vates ; Cœlo ſimul incidit alto
Portentum , horribiles formæ , fata, horrida fata
Et cruor , & lachrimæ , & multo ſparſa Anglia tabo ;
Attonitus Tameſis , totis Libitina ſepulchris
Excita , & effuſæ per Templa , per oppida ſtrages.
Vix redit ad ſeſe : jam denſi ad limina Myſtæ
Auroram expectant , portis apparet apertis
Lymphatus , ſiue luce , jacens ſine pectore Vates ,
Et videt ; & patitur ; ſudat , ſingultit , & hæret.
At vivis ! tandem hic Myſtæ , nec vivis & uſque
Attonitus mentem huc , huc greſſum , huc lumina flecte

Attende ,

Attende, immoto reſtabat corpore Vates.
Suſpenſi rediere animi, quæ triſtia; dixit;
Heu quas infelix ſtrages, quæ funera vidi!
At jam non Lemures; piceos non conqueror ignes;
Quid vidi? æternam potiùs mihi reddite noctem;
Ne videam! æternam miſero mihi reddite noctem,
Aut tantis lachrymas, æternaque flumina probris.
Nec plura; ô Rhodii! Liladamum reddite fratres,
Ocyùs; atque omnis cupidæ mora longa ſenectæ eſt!
Carpebat gratos Rhodius poſt ludicra ſomnos;
Ecce nouvm in ſomnis monſtrum, nam viſus ab alto
Audiri ipſe Deus, molleſque abrumpere ſomnos.
Otia nempè juvant; Magnum otia lenta Magiſtrum!
Et lætis fidis rebus, vaniſque potentum
Auxiliis? à me ſpera; fuge littus iniquum,
I; fuge damnatos fines; non commoda vobis
Anglia; majores ſpondet prona Auſtria fructus.
Ecce etiam Auſoniis properat tibi Nuncius oris,
Graſſari peſtem; tactumque Viterbium; & omnem
Virus latè oram corrupto ducere Cœlo.
Synceros ergò tractus, nova littora quære;
Tutumque hoſpitium; ſocios, mora nulla, periclo
Exime, ſervandam meliora in tempora pubem.
Nec porrò deſunt Salii, non ipſe Sabaudus,
Et Rhodiis pridem inclinat gens optima rebus.
Huc quoque Threicius contendit vela Tyrannus;
Omnes rumpe moras, & totam diſjice claſſem.
Evigilat; redeunt & viſa, & ſomnia, curæ;
Humani ô demùm caſus! quæ triſtia, dixit,
Tempora? quam nobis, ſervatis ſydera ſortem!
Nulluſnè ærumnæ finis, nulluſvè periclis?
O Superi! non ipſa faves ipſa Anglia? vanis
Ludis & auxiliis, & inania fœdera jactas!
Ibit Threicius nobis impunè tyrannus?

Nulla Rhodus? Scythicæ claudent fera cornua Lunæ!
Et nulli Reges aderunt? vis nulla? triumphus?
Ecce novas etiam perquirere cogimur oras:
Terris nulla fides, Cœlo jam nulla, ſaloque!
Non profugis ſtatio; cunctiſque extrudimur oris!
Mundo nulla quies, æternum agitamur in orbem!
Vincitis ô Superi tamen; atque æterna manebunt
Conſilia; æternis currunt mortalia fatis!
Ibimus; & magno bellamus bella Magiſtro!
Talia plangebat Princeps? en denique Paſtor
Entheus, attonitus; vix reſtant verba dolori;
I fuge; damnatis, Liladame, abſcedite terris.
Anglia non noſtra eſt, nulla eſt ſuper Anglia, dixit;
Et jacet! Arcanus premit alto pectore mœror.
Reſpira hic tandem Pater, & ſimul intima pande
Omnia; nec nullis doctus, prudenſque periclis;
Audire, & quoſvis poſſim tolerare labores.
Admonet ipſe Deus; jubet ipſe abſcedere, caſus
Horrendos canit, ambages, ſeriemque dolorum.
Tu Pater eloquere, & noſtros ſolare labores.
Vix tandem Vates, lachrimis, non vocibus addit;
Quæ vidi? ſed quæ video? fata, horrida fata.
Inſanos, Princeps caſus, & tela, ſecures,
Funera; conſurgens alio ſub vertice monſtrum;
Monſtraque; Cambrigium pejora in fata Neronem,
Hic tuus, immenſo quem ſic dignaris honore,
Henricus, tantum oſtentans Henricus amorem,
Infelix eheu! Princeps! quo fulmine tactus?
Quo fato miſer, & fatalibus occidet umbris?
Defenſorem altum Fidei, proh quanta rebellem
Inſequitur Roma, & triſtes denunciat iras?
Quas eheu ducet tædas, intextaque tædis
Funera? dilectos etiam mactabit amores,
Atque aliæ ex aliis venient per funera tædæ.

Sola ibis Catharina, ingens, verè Auſtria! tantis
Heu fruſtra tantis implens virtutibus orbem;
Sola ibis, turpes venient pro conjuge Lenæ!
At tu fœda nimis, nimis ambitioſa Tyrannis,
Ardor, & opprobrium! famoſum impura cubile
Aſcende, & tanto deſcende ad fata cubili!
Junctaque adulteria, incœſtus punite ſecures.
Hæc fax; hæc Helena, hâc fumat demùm Anglia tæda!

Tu quoque Romanâ tam ſpurce indigne coronâ;
Tu Regem avertis, tu ſponſum à conjuge Regem;
Immittiſque Lupas, & ſacra jugalia ſolvis.
a At meritas, olim meritas dabis improbe pœnas,
Non Regi, gratuſvè Deo! non grande ſubibis
Mauſolæum; ipſi deerit vel pompa jacenti!
Ipſe tibi monſtrum, Judexque, & teſtis, & ultor!
Paſtores cedent primi, cedentibus ipſæ
Diſpergentur oves, & Monſtro vellera cedent.
Jurabunt tumidi Myſtæ: agnoſcentque tyrannum
Pontificem; vinclis ibit Catharina ſolutis;
Et quanto exurget meretrix per compita faſtu?
Heu ſacros video Myſtas per compita raptos;
Suffixóſque Cruci; effoſſos; avulſaque corda,
Raptaque, & ante oculos fumantia viſcera cerno;
Cæſos fruſtatim, & diverſo ſtipite fixos!
Attonitæ horrebunt gentes, parcentque Neroni!
Roffenſis! tibi quæ lachrymæ, quæ flumina tandem;
Quæ tibi, More, ſatis? vos Anglica lumina, tanti
Heroes, ſolio digni, & meliore triumpho!
Heu quas proſpicio veneranda in colla ſecures?
Horrebat Rhodius, Rhodiique, & dira ſtupebant
Auguria; in planctus ibat; majóraque Vates
Flumina, pro verbis ſola heu ſuſpiria reſtant,

a *Ex Hiſtoria.*

Ah nimium vidi! rurſus, quid ſingula tandem
Monſtratis, Superi! exoſa, infelicia monſtra?
Et vidiſſe piget! juſtis ignoſcite, fratres,
Planctibus; agnoſco Franciſci à nomine dictos
Franciſci prolem, ſocioſque; ô quanta parantur
Supplicia! hos ærumna, hos fœtens carceris horror
Enecat, hos acies; tortus circum ilia funis,
Injectus collo miſeros elidit hiantes.
Et tu, Magne Foreſte! ſacris tam digne Tiaris,
Inclyte; quos eheu ſpectas moriture labores?
Infames patiere rogos: ſimul inclyta Chriſti
Effigies, populis votum, tot cincta coronis,
Mœſtis perfugium, ſolio divulſa vetuſto,
Funeſtis traducta viis ſimul ibis in ignes:
Cum Domino ſudans heros, hoc nomine felix,
Conſortemque dabunt cumulata incendia Chriſtum!
Perfidus effodiet monumenta antiqua Tyrannus,
Antiquas tollet gazas, & munera, & aurum;
Heroos ſparget cineres, vaſtabit opimos
Albini, Edmundi tumulos; te, maxime Præſul,
Extrahet; indicet litem, regale Tribunal
Damnabit, dicetque, Scelus! damnabit ad ignes,
Abſumet, vanas cinerem diſperget in auras.
Obſtrictos aris Monachos, ſacraſqne puellas,
Luſos, & ficta pro libertate rogantes
Sedibus extundet propriis, peplumque, pudoremque
Excutiet, varias miſeros extrudet in oras.
Nec tua te redimat Virtus, non magna, Vitinge,
Gloria; non cani, aut profuſæ munera dextræ,
Non pueri educti pridem, eductæque puellæ.
Montibus in ſummis mortem tibi furca minatur
Altior, horrebunt populi, patremque requirent:
In partes fruſtatim ibis, ſine vindice ſparſæ
Errabunt proles, ibunt ſine lege ruinæ.

At non excisis pereant bona germina fibris!
Exurget melior ſparſo de ſanguine meſſis
Loyola, & Socij, natæque ad prœlia turmæ;
Martyras, & pulchras ſparget per littora mortes.
Sed neque promeritas vitabitis improba pœnas
Nomina, tu Cramner vecors, tu perfide Cromvvel;
Extulit una manus, vos atteret una Tyrannos.
Pulvere tu Cramner, tu ſparſo in pulvere Cromvvel
Occideris! fœdum, pejuſque in ſæcula nomen!
Te jam Patronus, minues aliquando patronum;
Turpiùs & ſtringes, quàm ſenſeris antè, ſecurim.
Henricum horrebunt populi, Carolumque requirent!
At grates demùm. O Superi! non ibit inanis
Henricus, ſalvuſque! extremæ proximus horæ;
Omnia perdidimus, dicet, vitamque, fidemque,
Omnia! nec jam hauſto confident pectora Baccho.
Infame, infelix ibit per ſæcula nomen!
Una iſtos demùm poterat frænare furores
Heroina, ingens, & Romam reddere Regno,
Reddere Regnum Urbi, ſacrôſque reducere ritus.
Æternæ at ſemper fatum inſcrutabile mentis!
Henrico exurget pejor, pejorque tyrannis
Omnibus una eheu! poterat frænare tumultus
Caſta Maria iſtos, & pacem reddere Regno,
Fata obſtant, ultorque Deus! tantòque redibit
Altior, & quantos ſpirans Liſabetha furores!
Heu cruor! heu furcæ! ſtrages, ſpectacula, Diræ!
Altera legitimo, patrioque excuſſa theatro
Inclyta, pulchra, ingens, tenebris & carcere diro
Quales heu ducet, quantos ſine ſydere ſoles?
Subjiciet caput; & jam promptæ in colla ſecures.
Grandior illa iterum, fœdoque invecta triumpho,
Auſonios ſpernet Patres, metuendaque Romæ
Fulmina, deludet Reges, mactabit amicos

Improba ! & ô qualem deſcribent ſæcula famam !
Anglia ! vah grande auxilium ! pulchrique triumphi !
At fugite, infauſtâ Rhodij diſcedite ripâ.
Dixerat ; & reliquum tacitus coquit uſque dolorem,

Vadit ad Henricum Rhodius, reditumque parabat,
Quamquam diſſimulans premit altum corde dolorem,
Æſtuat, & triſti properat diſcedere ripâ.
At contrà Henricus primos iterabat honores,
Et luſtrare juvat conſcriptam in fœdera pubem.
Ultrò omnes fluxere, ſacro dant nomina bello.
Laudabat pubem Rhodius, floremque Juventæ ;
His Sociis, ducibuſque ; hâc vindice, & auſpice Chriſto,
Ullas quis tandem, ô Princeps, tentare procellas
Addubitet ? Scythicos dubitet perrumpere montes ?
Atque hîc Henricus ; noſtræ tibi defero, Princeps,
Quidquid opis tandem eſt ; lectam bello accipe pubem.
Tu Fidei, & Chriſto, magno gere bella Magiſtro ;
Et decet ! aſt Heros, magno ſervire Magiſtro
Addecet ; hoc pridem inviolabile Sacramentum !
Marceſcent aliæ laurus ; hæc una per ævum
Floreat, æternoſque ferat per ſæcula fructus,
Et Chriſto & ſummis Chriſti parere Miniſtris.
Una Fides ! unus Chriſtus ! Deus unus, Ovile
Unum, unus Paſtor, Chriſto ſub Principe Clemens,
Hæc Petra ! hæc Stygiis nunquam evertenda Tyrannis !
Stabit, & hic omnem ſcopulus diſcuſſerit æſtum !
Succedunt alia ex aliis, humanaque nutant

Imperia, Auſonium ſtabit per ſecula Regnum!
In partes jerit varias cum Cæſare multo
Romanum Imperium , laceræ vaga fragmina quercus,
Unus adhuc Clemens! & magno proſpicit orbi;
Præſtitit, & quiſquis Regum huic juratus adhæſit
Fortius! Hic Hæres Petri, Chriſtique Miniſter
Et Chriſtum, & Petrum ſummos habet ille Patronos.
Huic certè addicti Rhodij, laus prima Magiſtris
Et Chriſto,& magno Chriſti parere Miniſtro.
Tu quoque, tu clarus Fidei Defenſor; & iſtam
Æterna, ô Princeps, maneat quoque gloria dextram.
Hæc armis, plus hæc ſcriptis, ſed & integra Cœlo
Militet, atque ambæ coeant in fœdera vires.
Sic fatur meditans Heros, ſi ſiſtere poſſit
Nutantemque animum, fœdumque in Schiſma ruentem,
Et molles ſtruit inſidias; hinc Belgica ſpectat
Littora, monſtratas properans contingere ripas;
Deducunt Angli Rhodios, & munera ſpargunt.

Finis Libri Deximi Sexti.

ARGUMENTUM.

Deducit Liladamum Talbotius honoris cauſâ, & interjectis Rhodiæ modò & Anglicæ rei olim perditæ vicibus, viæ tædium levabat, ſuperſtite adhuc tamen Caleto temerè, & fruſtrà exultans. Heros Belgicam oram legit, Brugas diù expetitas attingit. Hic congreſſus cum Antonio, magno ut jactabant, Burgundiæ notho. Deſcripta aurei velleris inſtitutio, & primi Equites Torquati. Pathos Liladami ad Mauſoleum Philippi Boni ob juratum ejus olim in Turcas fœdus & odium. Antonius de domo ſua âd externos defluente ſubtriſtior viſus; Heros contrà eam altiùs evectam prædicat. Zelandia interim Rhodiis in ſedem proponitur. Occurſus Mariæ Hungaricæ Gubernatricis Belgij: Dolor ejuſdem ſpontaneus ex aſpectu & occaſione Liladami ex triſti Ludovici conjugis per Turcas quoque afflicti memoria. De Zelandia ad Cæſarem ſcribitur. Fama hæc ocyùs volat; huc etiam facit antiquum & populare augurium, beatam fore Zelandiam, & Hollandiam cùm ab antiquis patronis ad novos tranſiſſet. Tempus illud nunc demùm eveniſſe. At Deus errorem non ferens, & Liladamo apparens, otia tam citò ſperata exprobrat, rebelleſque hos olim populos, & vili tantùm lucro damnatos denunciat. Aliam Rhodiis ſedem promitti. Navigat. Iter ergò proſequitur; Vrbes præcipuæ attinguntur; Venetis Solemne maris tum fortè ſponſalitium. Viterbium ſolatur, & ob peſtem deſerit. Papam audit contra Barbaroſſam mittentem; ſolvitur ex ora Tyberina; Apparet claſſis Turcica. Terrentur Mauri & ad ſolam Rhodiorum Equitum famam diffugiunt.

Arx Nicaa liberatur; Excipitur heros triumphans; Ipſe verò in laudes Ducum Allobrogum effunditur.

LIBER XVII.

SOlverat è portu Princeps, jam nota recedunt
Littora,& anguſti ſpumant ſtricto æquore fluctus.
Adverſum procul apparet, fulgetque Caletum.
Huc via, Talborius ducit, vix clarior Anglis
Virtute, & famâ, & bello: non parcus honorum,
Officiive, viam vario ſermone levabat.
Anglia & hic etiam, dixit, noſtrumque Caletum,
Impoſito, ad Gallos aditus, frænumque, Caleto,
Exiguæ ingentis Regni, Regnique vetuſti
Relliquiæ, nec ſola Rhodus ludibria ſortis
Senſit, & humanis fata adrepentia ſceptris.
Ipſa ſuas tulit uſque vices, tulit Anglia caſus,
Et Regnis ſua fixa dies. proh quanta patebat
Anglia? queis tandem fulſit famoſa triumphis?
Iret cùm noſtris olim Normannia ſignis,
Anglicus & longè terror, nomenque ſuperbum
Perpetuis iret populis, latèque ſonarent
Impoſiti Gallis Angli, ſuperaddita Pardis
Lilia, Creſſiacam qui demùm in ſæcula ſtragem
Expediat? cæſi hîc Reges, Proceresque, Bohemus,
Karolus, hic Regis frater, Lotharuſque, Bleſenſis,
Flander, & Harcurius, fortis Vademontius, ardens
San-Paulus, duro decies ter millia fato
Effuſa, & totis cumulata cadavera campis,
Triſtior uſque ſequens ſtrages, repetitaque manè
Funera, non unus crudo ſub funere Præſul,
Incurrere ipſi mortem, ſerumque, palanſque
Auxilium, hoc dudum ploravit Gallia fato!
Obſeſſum hinc porrò dudum, captumque Caletum,

Hinc demùm, exultans Anglus, tantiſque ſuperbus
Exuviis, campo latè, Regnoque potitus.
Quantum erat & primum durâ ſub lege Joannem
Obſtrictum tanto populis monſtraſſe triumpho!
Fruſtra Borbonius, fruſtra pro Patre Philippus
Ipſe Comeſtabilis fruſtra, & pugnantia circum
Agmina, fatales ſenſit cum prole catenas.
Quis cæſos quoque Borbonios, captoſvè recantet?
Ipſe Comeſtabilis cæſus, Clarmontius ingens,
Carnyus, atque ipſe infelix belli author, & auſpex
Cavuæus, quis Barrenſem, quis fortia demùm
Pectora? vix alio major Libitina theatro,
Ibant captivi funeſto à pulvere triſtes
Alter Borbonius, Comes Euſius, additus ipſi
Et frater, ſimul Andreghenus, Sintræus, & alti
Nominis Heroes, veniæ hîc, vitæque redemptæ
Exuviæ immanes, ſparſis vaga præda ſmaragdis,
Vile aurum hîc, ſolæ veniunt pro pondere gemmæ.
Hinc dolor, hinc lachrymæ! Gallorum hinc maxima labes,
Vix cum prole Pater, vix Regni parte redempti.
Pictavum meminit, meminit! nec longa tacebunt
Sæcula, quanto ibat tandem noſtra Anglia faſtu?
Quantus at irrumpens Northmannica paſcua vaſtat
Henricus! quanta hinc demum Azincurtia clades!
Ipſe Nivemenenſis campo jacet, atque Brabantus,
Burgundi Herois fratres, jacet uſque Roberus,
Barienſis, Vademontius; ardens Markius [altam
Saucius, & tecum aſportans Bocicaute ſagittam.
Cæſus Alenſonius, turbâque oppreſſus iniquâ,
Dum caput Henrici tentat, minuitque coronam.
Captus Borbonius, captus ſimul Aurelianus,
Euſius ipſe Comes; Vindo, Richemontius; ingens
Harcurius; Caunus; Cranenſis, pulvere pulchro

Sordidus Hunnerius; fugit, & latet uſque receedens
Ipſe Comeſtabilis totis Albretius oris;
Turba ingens; rurſum hic, Pictavum, hic altera rurſum
Creſſia, nec dubio cedebat Gallia fato.
Plus te fortè moror; neque tu rerum inſcius olim,
Sed memorare juvat; varioſque evolvere caſus,
Fata remetiri, rerumque attingere finem,
Vidimus Henricum Gallorum in ſede ſuperbum,
Affuſos Proceres Gallos, Dominumque vocantes,
Et dictum populis Regem, populiſque verendum,
Uſque hodiè eximiæ durant ſacra Templa Mariæ;
Gaudeat & noſtris dudum ipſa Lutetia donis.
Quis demùm alternas pugnas, repetitaque bella,
Victas ex aliis alias vario æquore claſſes
Expediat? quis Vernolium, fatale Crevantum;
Infameſque locos, diræ monumenta palæſtræ
Annumeret? non una ætas, non diſpare fato,
Perpetuiſque ibat victrix latè Anglia palmis.
Ipſe Comeſtabilis, fractis Boukentius armis,
Cæſus Douglaſius, vanoque Aumallius æſtu.
Tonnerra, & Ventadurius; nec ſemper inulti
Fœdera Burgundi: partes diſcerptus in omnes
Narbonenſis iit violenti funeris author,
Pluribus & Sparſo pendebat corpore furcis.
Captus Alenſonius: Fayeta, & ſemper anhelans
Gaucurius, tantiſque tumet ſuper Anglia bellis.
Quis diram Halecum ſtragem, Scotoſque, Stuartumque
Extinctos memoret? neque jam melioribus auſis
Hìc Grava, Dirræus, fortiſvè Orvallius, ipſi
Vix quoque Dunenſis campo, triſtique periclo
Ereptus, quantam oſtendit per vulnera labem?
Et quid non poterat tum felix Anglia, latè
Imperitans, totoque trahens inſignia regno?

Vix tenet ipſe ſuam pulſus vix Regulus Urbem !
At Regnis ſua certa dies ! Burgundus in armis
Reſtitit, & fractos revocans ad prœlia Gallos,
Poſſe Anglos vinci docuit, ſimul excutit Urbes,
Uſque Urbes, populoſque; & primis reddidit Anglos
Littoribus, noſtræ hinc labes, hinc probra, ruinæ,
Dilapſæ demùm hinc Urbes, Northmannia fluxit,
Detumuere Garumna ſuis, & Matrona damnis.
Vix ſuper hoc Regni monumentum exile ſuperbi!
Et Regnis ſua certa dies! nec ſola, canebas,
Hic Heros; nec ſola Rhodus ludibria ſortis
Senſit, & humanis fata adrepentia ſceptris;
Et ſtetit, & proprios poterat ſimul addere caſus.
Veſtrum illud quantum imperium? qualeſque Tribuni?
Suffolcos & quis neſcit! quis demùm Hyriellos,
Quis Sommerſettos neſcit, Glacidaſque ſuperbos,
Atque Sariſberios? magnis ſed quantus in armis
Talbotius? nec blanda loquor, non fortior alter,
Non melior, Regnum ille auxit, Regemque vehebat,
Anglia nec pridem, ſi viveret, altior ibat,
At ruere hoc primùm viſa eſt res Anglica caſu,
Talem nec jam olim tuleratvè, feratvè Tribunum.
At non magne Heros, non hæc ſine Numine Divûm!
Exemplum, & miros habet hæc converſio motus!
Aureliana ſubit certè, illuſtriſque puella
Regni inſtauratrix, lapſi ſpes ultima Regni.
Non grata illa quidem, & veſtris damnata theatris
Scilicet, at pendens reſtet ſub Judice virtus,
Quidquid id eſt, magnis Dux certè hæc fœmina factis.

Quid tandem hoc, vilem à caulâ, campiſque, puellam
Hortari Regem, magnamque exolvere bello
Aureliam? timidos Regem perducere Rhemos,
Sacrare, & toti ſacratum oſtendere Regno?
Hoc opus! hoc decus eſt! Dius non ales ab alto
Defuit, oſtenſus bello non defuit enſis;
Defuit haud hoſtis, non ipſi hæc defuit hoſti.
Laudatæ veniant olim Clorinda, Camilla,
Angelica, & vanis ingentia nomina Muſis,
Altior & veniat Jael, Judithque ſuperba
Tollentes capita, & Cælo ſpolia alta ferentes,
Clarior his demùm Virgo hæc, Regemque reductum,
Aſſertam porro patriam, & ſua lilia dicat,
ª Enſemque, & pulchro acclinantia lilia ſcuto.
At Regnis ſua nempe dies, ſed & altera rurſum
Sydera, Talbotius, melior rurſum advolet ætas,
Eſt ſuper ad Gallos aditus, frænumque, nec olim
Stante hoc deſperet, Princeps, res noſtra; Caleto
Diſceſſere ambo, & parili certatur honore.

At non ſic Paſtor, tacitum nam cura remordet,
Præſenteſque dolens curſus, ſpectanſque futuros,
Non ita, ſucclamat, quantùm ſuſpiria guttæ
Nec prorſus dolor exanimat, procul Angliæ, nullos
Fas olim reditus, primumuè reducere Regnum.
Tu quoque jactatum toties, magnumque Caletum,
Eripiere olim, & propriis reddere patronis.
Maximus exurget generoſi ſanguinis Heros,
Irrumpetque, ruetque, extremoſque exiget Anglos.
Tu quoque tum propriis retruſa, incluſaque ripis,
Digere conceptam miſerabilis Anglia peſtem,
Emove ſublatos ultra Capitolia Reges,
Attolle, elatos detrunca è pegmate Reges,
Perfida veſanis olim diſcerpere turbis,

ª *Stemma hoc à Rege datum.*

Haud triſtes ceſſate neces, ceſſate cataſtæ, [mercès!
Hæreſis ingenium hoc, ſcelerumque hæc ultima
Horrete ô populi! punite ô Numina Reges!
Aſpirant faciles auræ, & jam proxima rident
Littora, deliciæ Belgarum, & paſcua, & Urbes,
Flumina, confertis latè commercia ripis.
Effuſi ardeſcunt Rhedii, properantque, videntque;
Et juvenum furor eſt vidiſſe, & dicere, vidi.
Majores agitat Liladamus pectore curas;
Oraque jam legitur, ſubeunt per littora portus;
Hic, ille, & tutis felix Neoportus arenis.
Et magnis nondum famoſa Oſtenda ruinis.
Ecce opibus, populiſque ingens, illa inclyta portu:
Ingenio, ratibuſque; hic longæ alto æquore ſylvæ;
Et vici, & latis errantia flumina vicis;
Impendent ripis platani, certantque Napæis
Naïades, huc Europa, huc ſimul affluit orbis;
Et Japon, & Seres, Sinenſis, Sarmata, Turcus;
Bis gravidæ appellunt claſſes, & grandia volvunt
Munera, proh quantis heu vendita vita rapinis!
Non ſic indignit quondam, non integra certè
Indigeat Natura! & luxu luxus in ipſo eſt.
Eminet ante alias Antuverpia nobilis Urbes,
Pulchrior hàc nulla eſt, hæc omni ſplendida cultu.
Hìc Borſa, hìc Turris memorandam à Virgine Templum;
Directæque viæ, & confertæ ad littora puppes.
Hoc ergò, hoc ingens Gandavum, infuſaque vicis,
Flumina, tot ſparſi pontes, immenſaque camporum,
Æquora, ſurgentes media inter mœnia ſylvæ?
Quæ templa? inſigneſque aræ, ſupereminet omnes
Ipſe Bavo, & quantis invadit ſydera pinnis!
Heus populi, populorum undæ, commercia, mundus?

Jamque aliæ invitant, aliæque, at viſere Brugas
Stat tandem, & pulchræ ſpondent ſolatia Brugæ.
Burgundus fortè hic maturo Antonius ævo
Exigit, & ſummam tranquillus digerit horam,
Legitimas ultra proles de Patre Philippo,
Multus & hic Rhodiis fautor, nil degener, ingens,
Martius, & dignam ſpirans natalibus auram.
Huic domus, huic aula, & magnæ digna otia vitæ.
Hic olim Torquati Equites, huc ſæpè coactum
Concilium, & vivis ſpirant monumenta figuris.
Legerat, & pulchra in Turcas ad bella vocabat
Torquatos Equites Bonus, optimus uſque Philippus,
Legerat, at pulchrum rupit Diſcordia fœdus!
Juratos ſparſit Reges; Antonius ardet
Uſque etiam, fremit, & raptam per cærula claſſem
Impulit; applicitum forſan tùm ſenſerat hoſtem
a Luſias; infixique hærent ad viſcera Mauri.
Non tulit Heroem Maurus, viciſſe videri eſt,
Venit, vidit, disjecit, jam lætior exit
Luſias, & magnis volat uſque Antonius auris,
Invictuſque, Heroſque omni ſonat inclytus orbe.
Nunc quoque præteritos relegit, guſtatque labores,
Fatale in Turcas odium, Vetereſque querelas,
Et blandum fallit nec certè inglorius ævum.
Hunc ergò affectat Rhodius, conjungere dextram,
Mirari Heroem, & magnæ facta ardua famæ,
Ire, audire, loqui, & prono ſuccumbere collo,
Obvius en Rhodio pariter Burgundus, & arctis
Ultrò infuſi ambo longùm in complexibus hærent.
O Heros? demùm hic Rhodius, quo clarior alter

a *Urbem Ceutam ſeu Septam alio nomine dictam in Muritania defenſam à Luſitanis & à Mauris obſeſſam ſolvit Anteirius Burgundus Gollut* 820. *Item Sammathani fratres.*

Non pridem, ô ingens Burgundæ gloria ſtirpis!
Quàm pridem hos vultus, hanc demùm attingere dextram
Ambio! & hoc verum amplecti ſub pectore Martem!
Quas in te palmas recolo? quæ prœmia? pompas?
a Verè tu Magnus! nec vanum in ſæclula nomen.
Victos tu tantùm victor ne ſperne Sodales,
Victum ne victor jam dedignare Magiſtrum.
Te duce quanta iret claſſis? te vindice quantus
In Turcas pavor? & longè ſuffuſus abiret
Muſtapha, nutaret Solyman, Rhodus alta maneret!
Solaque Burgundis non iret libera factis
b Ceuta, non tanto ſola iret tuta patrono.
Fata negant: fata obſtiterint! quod reſtat, Avitæ
Hìc gentis decora, & Burgundæ munera gentis
Proſequar, immiſſum toties à Patre Philippo
Subſidium, & largæ quis neſcit pondera dextræ?
His donis turris ſtetit, & Rhodus integra ſtabat,
Et manet, æternum maneat par gloria in ævum!
Atque hìc Burgundus provectà ætate verendus,
Nec longo fractus ſenio, non pectore anhelus,
Impiger, & notum ſpirans huc uſque Gradivum.
O Heros! tu verè Heros! nec dignior alter
Jam ſuper, ô Rhodiæ laus prima, & maxima gentis!
Tenè igitur chare aſpicio? te, magne Magiſter,
Te chare amplector frater? quæ prœlia? caſus?
Quas in te palmas recolo? tu Maxime, Turcas
Tu pridem & verè inſequeris, nec victus, inultus.
Uſquam Heros, tua te virtus, tua gloria cingit!
O Rhodus! ô patrias, Heros, ſi ducere claſſes,
Si fœdos tantùm licuiſſet tangere Mauros!
Staret fortè Rhodus, pulchro Rhodus alta triumpho!

a *Vocatur paſſim Magnus Burgundiæ Nothus.*
b *Vrbs de qua ſuprà.*

Fata

Fata negant, fata obſtiterint! quod reſtat; avitæ
Hic animos gentis, Burgundæ hic pectora gentis
Agnoſco, agnoſcaſque velim; jurataque Turcis
Exitia; æternum Burgundo à ſanguine bellum.
Auſtrius, & noſtro manat de ſanguine ſanguis,
Auſtrius, Hiſpanuſque; & aviti nominis hæres
Uſque hodie viget, & majores concipit auſus:
Æterna hinc Turcis, hoc vindice, & auſpice, bella;
Æternæ, Turcis Burgundo à ſanguine clades.
Sed quæ veſtra Rhodius? quæ bella? & prœlia? & caſus
Heroi? aſt Heros pingit, pugnaſque, doloſque,
Muſtapham, & attonitos Solymano vindice Baſſas:
Hoc certè meminiſſe juvat, meminiſſe juvabit,
Addebat Rodius, veſtra eſt & gloria, Princeps,
Turris firma fuit, totâ nec firmior Urbe
a Altera, Burgundam mutato nomine turrim
Appellem, & certè Burgundo conſtitit auro;
Hæc fermè collapſa olim; propiorque ruinæ;
Sed Pater ipſe tuus, Princeps, Bonus ipſe Philippus
Collatâ occurrit gazâ, tenuitque ruinam:
Impetus hùc Turcarum ingens, furor improbus, atrox;
Hâc duram penetrare Rhodon, penetrare medullas
Certum erat, & tantum labe unâ abſolvere bellum.
Aſt Equites contrà intrepidi; ſtat Turris, & omnes
Disjicit inſultus, immiſſos disjicit hoſtes;
Et ſtetit, & pulchrâ ſtabit per tempora famâ.
b Uſque hodie, & veſtræ præfert inſignia gentis;
Summis effulgent Burgunda inſignia pinnis,
Fatale hoc Rhodiis Burgundo vincere fato.
Auguſtam hinc Princeps Liladamum educit in aulam;
Priſcus ſpirat honos, antiquæ gloria famæ.

a *Vocabatur Turris S. Nicolai.* b *Ex gratitudine ſcutum Burgundicum appictum fuerat.*

ARGUMENTUM.

Deducit Liladamum Talbotius honoris cauſâ, & interjectis Rhodiæ modò & Anglicæ rei olim perditæ vicibus, viæ tædium levabat, ſuperſtite adhuc tamen Caleto temerè, & fruſtrà exultans. Heros Belgicam oram legit, Brugas diù expetitas attingit. Hîc congreſſus cum Antonio, magno ut jactabant, Burgundiæ notho. Deſcripta aurei velleris inſtitutio, & primi Equites Torquati. Pathos Liladami ad Mauſolæum Philippi Boni ob juratum ejus olim in Turcas fœdus & odium. Antonius de domo ſua âd externos defluente ſubtriſtior viſus; Heros contrà eam altiùs evectam prædicat. Zelandia interim Rhodiis in ſedem proponitur. Occurſus Mariæ Hungaricæ Gubernatricis Belgij: Dolor ejuſdem ſpontaneus ex aſpectu & occaſione Liladami ex triſti Ludovici conjugis per Turcas quoque afflicti memoria. De Zelandia ad Cæſarem ſcribitur. Fama hæc ocyùs volat; huc etiam facit antiquum & populare augurium, beatam fore Zelandiam, & Hollandiam cùm ab antiquis patronis ad novos tranſiſſet. Tempus illud nunc demùm eveniſſe. At Deus errorem non ferens, & Liladamo apparens, otia tam citò ſperata exprobrat, rebelleſque hos olim populos, & vili tantùm lucro damnatos denunciat. Aliam Rhodiis ſedem promitti. Navigat. Iter ergò proſequitur; Vrbes præcipuæ attinguntur; Venetis Solemne maris tum fortè ſponſalitium. Viterbium ſolatur, & ob peſtem deſerit. Papam audit contra Barbaroſſam mittentem; ſolvitur ex ora Tyberina; Apparet claſſis Turcica. Terrentur Mauri & ad ſolam Rhodiorum Equitum famam diffugiunt

Arx Nicæa liberatur; Excipitur heros triumphans;
Ipſe verò in laudes Ducum Allobrogum effunditur.

LIBER XVII.

SOlverat è portu Princeps, jam nota recedunt
Littora,& anguſti ſpumant ſtricto æquore fluctus.
Adverſum procul apparet, fulgetque Caletum.
Huc via, Talborius ducit, vix clarior Anglis
Virtute, & famà, & bello: non parcus honorum,
Officiive, viam vario ſermone levabat.
Anglia & hîc etiam, dixit, noſtrumque Caletum,
Impoſito, ad Gallos aditus, frænumque, Caleto,
Exiguæ ingentis Regni, Regnique vetuſti
Relliquiæ, nec ſola Rhodus ludibria ſortis
Senſit, & humanis fata adrepentia ſceptris.
Ipſa ſuas tulit uſque vices, tulit Anglia caſus,
Et Regnis ſua fixa dies! prôh quanta patebat
Anglia? queis tandem fulſit famoſa triumphis?
Iret cùm noſtris olim Normannia ſignis,
Anglicus & longè terror, nomenque ſuperbum
Perpetuis iret populis, latèque ſonarent
Impoſiti Gallis Angli, ſuperaddita Pardis
Lilia, Creſſiacam qui demùm in ſæcula ſtragem
Expediat? cæſi hîc Reges, Proceresque, Bohemus,
Karolus, hic Regis frater, Lotharuſque, Bleſenſis,
Flander, & Harcurius, fortis Vademontius, ardens
San-Paulus, duro decies ter millia fato
Effuſa, & totis cumulata cadavera campis,
Triſtior uſque ſequens ſtrages, repetitaque manè
Funera, non unus crudo ſub funere Præſul,
Incurrere ipſi mortem, ſerumque, palanſque
Auxilium, hoc dudum ploravit Gallia fato!
Obſeſſum hinc porrò dudum, captumque Caletum,

Sordidus Hunnerius; fugit, & latet uſque recedens
Ipſe Comeſtabilis totis Albretius oris;
Turba ingens; rurſum hic, Pictavum, hic altera rurſum
Creſſia, nec dubio cedebat Gallia fato.
Plus te fortè moror; neque tu rerum inſcius olim,
Sed memorare juvat; varioſque evolvere caſus,
Fata remetiri, rerumque attingere finem,
Vidimus Henricum Gallorum in ſede ſuperbum,
Affuſos Proceres Gallos, Dominumque vocantes,
Et dictum populis Regem, populiſque verendum,
Uſque hodiè eximiæ durant ſacra Templa Mariæ;
Gaudeat & noſtris dudum ipſa Lutetia donis.
Quis demùm alternas pugnas, repetitaque bella,
Victas ex aliis alias vario æquore claſſes
Expediat? quis Vernolium, fatale Crevantum;
Infameſque locos, diræ monumenta palæſtræ
Annumeret? non una ætas, non diſpare fato,
Perpetuiſque ibat victrix latè Anglia palmis.
Ipſe Comeſtabilis, fractis Boukentius armis,
Cæſus Douglaſius, vanoque Aumallius æſtu.
Tonnerra, & Ventadurius; nec ſemper inulti
Fœdera Burgundi: partes diſcerptus in omnes
Narbonenſis iit violenti funeris author,
Pluribus & Sparſo pendebat corpore furcis.
Captus Alenſonius: Fayeta, & ſemper anhelans
Gaucurius, tantiſque tumet ſuper Anglia bellis.
Quis diram Halecum ſtragem, Scotoſque, Stuartumque
Extinctos memoret? neque jam melioribus auſis
Hic Grava, Dirræus, fortiſvè Orvallius, ipſi
Vix quoque Dunenſis campo, triſtique periclo
Ereptus, quantam oſtendit per vulnera labem?
Et quid non poterat tum felix Anglia, latè
Imperitans, totoque trahens inſignia regno?

Vix tenet ipſe ſuam pulſus vix Regulus Urbem;
At Regnis ſua certa dies! Burgundus in armis
Reſtitit, & fractos revocans ad prœlia Gallos
Poſſe Anglos vinci docuit, ſimul excutit Urbes,
Uſque Urbes, populoſque; & primis reddidit Anglos
Littoribus, noſtræ hinc labes, hinc probra, ruinæ,
Dilapſæ demùm hinc Urbes, Northmannia fluxit,
Detumuere Garumna ſuis, & Matrona damnis.
Vix ſuper hoc Regni monumentum exile ſuperbi!
Et Regnis ſua certa dies! nec ſola, canebas,
Hic Heros, nec ſola Rhodus ludibria ſortis
Senſit, & humanis fata adrepentia ſceptris:
Et ſtetit, & proprios poterat ſimul addere caſus,
Veſtrum illud quantum imperium? qualeſque Tribuni?
Suffolcios & quis neſcit! quis demùm Hyriellos,
Quis Sommerſettos neſcit, Glacidaſque ſuperbos,
Atque Sariſberios? magnis ſed quantus in armis
Talbotius? nec blanda loquor, non fortior alter,
Non melior, Regnum ille auxit, Regemque vehebat,
Anglia nec pridem, ſi viveret, altior ibat,
Atruere hoc primùm viſa eſt res Anglica caſu,
Talem nec jam olim toleratve, feratve Tribunum.
At non magne Heros, non hæc ſine Numine Divûm!
Exemplum, & miros habet hæc converſio motus!
Aureliana ſubit certè, illuſtriſque puella
Regni inſtauratrix, lapſi ſpes ultima Regni.
Non grata illa quidem; & veſtris damnata theatris,
Scilicet, at pendens reſtet ſub Judice virtus,
Quidquid id eſt, magnis Dux certè hæc fœmina factis.

Quid tandem hoc, vilem à caulâ, campiſque, puellam
Hortari Regem, magnamque exolvere bello
Aureliam? timidos Regem perducere Rhemos,
Sacrare, & toti ſacratum oſtendere Regno?
Hoc opus! hoc decus eſt! Dius non ales ab alto
Defuit, oſtenſus bello non defuit enſis;
Defuit haud hoſtis, non ipſi hæc defuit hoſti.
Laudatæ veniant olim Clorinda, Camilla,
Angelica, & vanis ingentia nomina Muſis,
Altior & veniat Jael, Judithque ſuperba
Tollentes capita, & Cælo ſpolia alta ferentes,
Clarior his demùm Virgo hæc, Regemque reductum,
Aſſertam porro patriam, & ſua lilia dicat,
a Enſemque, & pulchro acclinantia lilia ſcuto.
At Regnis ſua nempe dies, ſed & altera rurſum
Sydera, Talbotius, melior rurſum advolet ætas,
Eſt ſuper ad Gallos aditus, frænumque, nec olim
Stante hoc deſperet, Princeps, res noſtra; Caleto
Diſceſſere ambo, & parili certatur honore.
At non ſic Paſtor, tacitum nam cura remordet,
Præſenteſque dolens curſus, ſpectanſque futuros,
Non ita, ſucclamat, quantùm ſuſpiria guttæ
Nec prorſus dolor exanimat, procul Anglia! nullos
Fas olim reditus, primumuè reducere Regnum.
Tu quoque jactatum toties, magnumque Caletum,
Eripiere olim, & propriis reddere patronis.
Maximus exurget generoſi ſanguinis Heros,
Irrumpetque, ruetque, extremoſque exiget Anglos.
Tu quoque tum propriis retruſa, incluſaque ripis,
Digere conceptam miſerabilis Anglia peſtem,
Emove ſublatos ultra Capitolia Reges,
Attolle, elatos detrunca è pegmate Reges,
Perfida veſanis olim diſcerpere turbis,

a *Stemma hoc à Rege datum.*

Haud triſtes ceſſate neces, ceſſate cataſtæ, [merces!
Hæreſis ingenium hoc; ſcelerumque hæc ultima
Horrete ô populi! punite ô Numina Reges!
Aſpirant faciles auræ, & jam proxima rident
Littora, deliciæ Belgarum, & paſcua, & Urbes,
Flumina, confertis latè commercia ripis.
Effuſi ardeſcunt Rhedii, properantque, videntque;
Et juvenum furor eſt vidiſſe, & dicere, vidi.
Majores agitat Liladamus pectore curas;
Oraque jam legitur, ſubeunt per littora portus;
Hic, ille, & tutis felix Neoportus arenis.
Et magnis nondum famoſa Oſtenda ruinis.
Ecce opibus, populiſque ingens, illa inclyta portu:
Ingenio, ratibuſque; hic longæ alto æquore ſylvæ;
Et vici, & latis errantia flumina vicis;
Impendent ripis platani, certantque Napæis
Naïades, huc Europa, huc ſimul affluit orbis;
Et Japon, & Seres, Sinenſis, Sarmata, Turcus;
Bis gravidæ appellunt claſſes, & grandia volvunt
Munera, proh quantis heu vendita vita rapinis!
Non ſic indignit quondam, non integra certè
Indigeat Natura! & luxu luxus in ipſo eſt!
Eminet ante alias Antuverpia nobilis Urbes,
Pulchrior hàc nulla eſt, hæc omni ſplendida cultu.
Hìc Borſa, hìc Turris memorandam à Virgine Templum,
Directæque viæ, & confertæ ad littora puppes.
Hoc ergò, hoc ingens Gandavum, infuſaque vicis,
Flumina, tot ſparſi pontes, immenſaque camporum,
Æquora, ſurgentes media inter mœnia ſylvæ?
Quæ templa? inſigneſque aræ, ſupereminet omnes
Ipſe Bavo, & quantis invadit ſydera pinnis?
Heus populi, populorum undæ, commercia, mundus?

Jamque aliæ invitant, aliæque, at viſere Brugas
Stat tandem, & pulchræ ſpondent ſolatia Brugæ.
Burgundus fortè hìc maturo Antonius ævo
Exigit, & ſummam tranquillus digerit horam,
Legitimas ultra proles de Patre Philippo;
Multus & hìc Rhodiis fautor, nil degener, ingens,
Martius, & dignam ſpirans natalibus auram.
Huic domus, huic aula, & magnæ digna otia vitæ.
Hic olim Torquati Equites, huc ſæpè coactum
Concilium, & vivis ſpirant monumenta figuris.
Legerat, & pulchra in Turcas ad bella vocabat
Torquatos Equites Bonus, optimus uſque Philippus,
Legerat, at pulchrum rupit Diſcordia fœdus!
Juratos ſparſit Reges; Antonius ardet
Uſque etiam, fremit, & raptam per cærula claſſem
Impulit; applicitum forſan tùm ſenſerat hoſtem
a Luſias; infixique hærent ad viſcera Mauri.
Non tulit Heroem Maurus, viciſſe videri eſt,
Venit, vidit, disjecit, jam lætior exit
Luſias, & magnis volat uſque Antonius auris,
Invictuſque, Heroſque omni ſonat inclytus orbe.
Nunc quoque præteritos relegit, guſtatque labores,
Fatale in Turcas odium, Vetereſque querelas,
Et blandum fallit nec certè inglorius ævum.
Hunc ergò affectat Rhodius, conjungere dextram,
Mirari Heroem, & magnæ facta ardua famæ,
Ire, audire, loqui, & prono ſuccumbere collo,
Obvius en Rhodio pariter Burgundus, & arctis
Ultrò infuſi ambo longùm in complexibus hærent.
O Heros? demùm hìc Rhodius, quo clarior alter

a Vrbem Ceutam ſeu Septam alio nomine dictam in Muritiania defenſam à Luſitanis & à Mauris obſeſſam ſolvit Antonius Burgundus Gollut 810. Item Sammathani fratres.

Non pridem, ô ingens Burgundæ gloria ſtirpis!
Quàm pridem hos vultus, hanc demùm attingere dextram
Ambio! & hoc verum ampleſti ſub pectore Martem!
Quas in te palmas recolo? quæ prœmia? pompas?
a Verè tu Magnus! nec vanum in ſæclula nomen.
Victos tu tantùm victor ne ſperne Sodales,
Victum ne victor jam dedignare Magiſtrum.
Te duce quanta iret claſſis? te vindice quantus
In Turcas pavor? & longè ſuffuſus abiret
Muſtapha, nutaret Solyman, Rhodus alta maneret!
Solaque Burgundis non iret libera factis
b Ceuta, non tanto ſola iret tuta patrono.
Fata negant: fata obſtiterint! quod reſtat, Avitæ
Hìc gentis decora, & Burgundæ munera gentis
Proſequar, immiſſum toties à Patre Philippo
Subſidium, & largæ quis neſcit pondera dextræ?
His donis turris ſtetit, & Rhodus integra ſtabat:
Et manet, æternum maneat par gloria in ævum!
Atque hìc Burgundus provectâ ætate verendus,
Nec longo fractus ſenio, non pectore anhelus,
Impiger, & notum ſpirans huc uſque Gradivum.
O Heros! tu verè Heros! nec dignior alter
Jam ſuper, ô Rhodiæ laus prima, & maxima gentis!
Tenè igitur chare aſpicio? te, magne Magiſter,
Te chare amplector frater? quæ prœlia? caſus?
Quas in te palmas recolo? tu Maxime, Turcas
Tu pridem & verè inſequeris, nec victus, inultus
Uſquam Heros, tua te virtus, tua gloria cingit!
O Rhodus! ô patrias, Heros, ſi ducere claſſes,
Si fœdos tantùm licuiſſet tangere Mauros!
Staret fortè Rhodus, pulchro Rhodus alta triumpho!

a *Vocatur paſſim Magnus Burgundiæ Nothus.*
b *Vrbs de qua ſuprà.*

Fata

Fata negant, fata obſtiterint! quod reſtat, avitæ
Hic animos gentis, Burgundæ hic pectora gentis
Agnoſco, agnoſcaſque velim; jurataque Turcis
Exitia; æternum Burgundo à ſanguine bellum.
Auſtrius, & noſtro manat de ſanguine ſanguis,
Auſtrius, Hiſpanuſque; & aviti nominis hæres
Uſque hodie viget, & majores concipit auſus.
Æterna hinc Turcis, hoc vindice, & auſpice, bella;
Æternæ, Turcis Burgundo à ſanguine clades.
Sed quæ veſtra Rhodius? quæ bella? & prœlia? caſus
Heroi? aſt Heros pingit, pugnaſque, doloſque,
Muſtapham, & attonitos Solymano vindice Baſſas.
Hoc certè meminiſſe juvat, meminiſſe juvabit,
Addebat Rodius, veſtra eſt & gloria, Princeps.
Turris firma fuit, totâ nec firmior Urbe
a Altera, Burgundam mutato nomine turrim
Appellem, & certè Burgundo conſtitit auro;
Hæc fermè collapſa olim; propiorque ruinæ;
Sed Pater ipſe tuus, Princeps, Bonus ipſe Philippus
Collatâ occurrit gazâ, tenuitque ruinam:
Impetus huc Turcarum ingens, furor improbus, atrox;
Hâc duram penetrare Rhodon, penetrare medullas
Certum erat, & tantum labe unâ abſolvere bellum.
Aſt Equites contrà intrepidi; ſtat Turris, & omnes
Disjicit inſultus, immiſſos disjicit hoſtes;
Et ſtetit, & pulchrâ ſtabit per tempora famâ.
b Uſque hodie, & veſtræ præfert inſignia gentis;
Summis effulgent Burgunda inſignia pinnis,
Fatale hoc Rhodiis Burgundo vincere fato.
Auguſtam hinc Princeps Liladamum educit in aulam;
Priſcus ſpirat honos, antiquæ gloria famæ.

a *Vocabatur Turris S. Nicolai.* b *Ex gratitudine ſcutum Burgundicum appictum fuerat.*

Regali in ſolio, gemmiſque inſignis, & oſtro,
Optimus in medio magni ſedet Ordinis author,
Delectos vocat hic Equites, hic vellera collo
Injicit, oſtrum humeris, laterique accommodat enſem.
Biſſeni aſſedere Equites, hinc inde, Philippus
Altior his, noruntque ſuum ſua Sydera ſolem.
Hos Momo intactos Equites, hos Fama canebat
Perfectos, claros Regum, Heroumque nepotes.
Hic quoque depicti Reges, quos extulit ingens
Parthenope, magnis quos vexerat Arragon auris.
Alphonſus, nec jam Alphonſo virtute Joannes
Inferior, famâve; pares & gloria tollit.
a Hic quoque & Hernandus; circùm Caſtella, ſuperba;
Parthenope, & propriis effulget Trinacris armis.
Hic etiam, & Pardis fulgens Odoardus avitis,
Torquati ſimul & Reges; torquem ipſe Philippus
Injicit; hunc aliis Carolus quoque Regibus addit.
Sed neque tu deeras, Antoni, & patria ſtringens
Vellera, anhelantes animaſti ad prœlia greſſus;
Ibas, jam Mauros ibas infeſtus in hoſtes!
Miranturque, ſtupentque Equites, releguntque, notantque;
Intimaque ardentes tentant præcordia ſenſus.
Hos magna in noſtros jungebant fœdera Turcas,
Hi Rhodii, dixit Princeps, hi ſemper amici,
Hi fortes! magnis ibant in prœlia votis!
Nec procul hinc celſum Ducis, & ferale ſepulchrum;
Hic jacet! atque jacens antiquos ſpirat amores,
Atque ciet; ſic ille habitum, ſic ora gerebat,
Optimus ille ſuis, toto Bonus orbe Philippus.
Conſtitit hic Heros primùm, lachrymæque cadebant;
Et magni ſurgunt motus, ſtringenſque, premenſque

a *Ex Hiſtoria.*

Heroos cineres, ipſum ſub mole jacentem,
O Magne, ô Heros! dixit; te nulla ſepulchri
Pondera, te nullis ætas unquam obruat annis.
Vives! æternis vives Dux maxime factis!
O ſi! proh quantis rueres in bella maniplis!
Quàm non, heu, Rhodios paterere impunè labores!
Heroum hic Heros! Socii; nec clarior alter
Auſonios, Rhodioſque olim attollebat honores.
Vovit; juravit; Reges ad ſacra trahebat
Fœdera; Torquatos huc legerat ipſe Barones;
Inſtruxit claſſes, miſitque; Antonius ivit
a Heu ſolus; tumidoſque egit de littore Mauros;
Jam tum disjunctos vertit diſcordia Reges!
Hinc dolor, hinc mœſti ſuſpiria longa Philippi;
Ingemuitque moras moriens, Turcamque gemebat.
Magna equidem in Rhodios Burgundæ munera gentis
Hactenus; æternos & vivent munera in annos;
Credo, & ad Auſtriacos ibit laus iſta nepotes,
Burgundiſque animis ſimul Auſtria pectora jungent;
Ibit, & Hiſpani ſimul alta potentia Regni.
Et quantum in Carolo pondus! quantum inſtar in illo!
Ingentes gerit ille animos, & Regia verſat
Conſilia, Auſoniis, Rhodiiſque acceſſerit armis;
Hoc Rhodus, hoc tanto regnet ſacra Roma patrono.
Atque hic Burgundus; nec nulli in pectore motus;
Stemus, ait, Patrii tangunt & pectora Manes.
Scilicet humanæ ventus ſic tranſvolat auræ!
Sic & Burgundæ diffluxit gloria famæ!
b Certè aliquid fuerat (niſi fama attollere ſemper
Nec ſervare modum didicit) non ſimplice cultu

a *Sammarthani fratres in Hiſtoria.*

b *De luxu domus Burgundiæ. Vide Cominæum. c. 71. Luſtratis aliis Aulis Principibus, non fuiſſe aliam in Europa ſplendidiorem. 120. annis regnarunt.*

Patrum Majeſtas, Burgundi gloria luxus;
Heroum nec parva ætas, cantataque mundo
Nomina, & Intrepidi, Audaces, charique Philippi
Pugnaces; ſolum nomen, vix nominis umbræ!
a Ivit, & externos noſtra ornat gloria Reges!
Non queror humanos curſus, queror improba ſæcli
Vulnera; ab Auguſtis vix raræ Heroibus umbræ.
Pulvis; & in tenues reliqua exit gloria fumos!
Solus ego ſuper, & magnis addenda ſepulchris
Victima, jam reliquum nomen, ſine nomine nomen!
Heroum, & vidi laudem, finemque meorum;
Communem ô ſubeam, non ſaltem inglorius, urnam!
Dixerat, & pulchros ornabat lachryma canos.
Aſt Heros, nullos poſuit Deus arbiter altæ
Virtuti Heroum fines; nec tempora novit,
Nec metas, manet & ſummos ea gloria Manes.
Nil hic dente, rotâvè piger Saturnus; & omnem,
Ultra anni, Soliſque vias, ſupereminet orbem.
Æternis vivet Burgunda potentia faſtis!
Intrepidi, Audaces vivent: forteſque Philippi!
Audacem vidit, ſenſitque, æternaque dicet
b Gallia, quod dederit pondus, lentoque nepoti
Subſidium: alternas canet olim Gallia rixas.
Intrepidum, Intrepidi pectus, mentemque, animoſque,
Impetum, & æternos tanget lis magna nepotes.
c Invictum ſenſit, dicetque Leodium, & omnem

a *Domus Burgundica eo magis depreſſa videtur, quò altiùs evecta; nomen in Hiſpanis Regibus amiſit.*
b *Per infirmitatem Regis Galliam regebant Patrui Dux Bituricenſis, & Philippus audax Burgundus.*
c *Aurelianenſium & Burgundionum factiones videntur ad Auſtriacos & Gallos ſucceſſores tranſiiſſe Gallut Hiſtor.*

Si decet Heroes, ſuperet mors ulta triumphum.
Perdita famoſum canet, & ſervata Philippum
Gallia; non alius certè felicior olim
Ultor; at humanum potuit frænare dolorem.
Ultumque, Intrepidum ſimul, ultoremque Philippum;
Famoſæ Atrebates cantabunt fœdera pacis;
a Nec majori olim placata injuria Pompâ!
At quis Pugnacem locus? aut quæ ſæcla tacebunt?
Majorem certè nullum ſua protulit ætas,
Et vix ſera feret; verſuto Martius hoſti
Obſtiterat, fregitque; & fraus niſi cæca ſubiret,
Sterneret indomitum certè vis nulla Leonem.
Dum Fas, & Robur; dum Mens; & Spiritus; Ardor,
Intentuſque labor, pulchrique protervia Martis,
Dum rigidæ ſtabunt leges, & bellica campo
Munera, perpetui vivet quoque temporis ultor,
Pugnax æternam tollet de pulvere famam.
Heroes nec ſi tantos jam gloria Cœlo
Tolleret, exemptos mortali è pulvere Manes,
Vivit at Auſtriacus Burgundi nominis hæres,
Regnat, & Hiſpanus confuſo ſanguine ſanguis,
Et vivit Carolus, vivat poſt ſæcula Cæſar:
Ingentes gerit ille animos, ingentia verſat
Conſilia; & maria, & terras, totieſque remenſus
Proferet, ô quantum ſuper & Garamantas, & Indos
Imperium? atque unum cum Phœbo dividet axem!
Et quantam attollet Burgundia, & Auſtria molem,
Impoſito attollet ſuper addita Iberia mundo?
Æternis vivet Burgunda potentia luſtris
Ne dubita, adjunctis creſcet per ſæcula ſceptris.
Atque hic Burgundus; tangunt & pectora laudes,

a *Omnium fermè Principum Chriſtianorum Legati ad celebritatem contractus confluxerant. Gollut.*

Arcanaſque ſeni minuunt læta omina curas.
Magnum equidem in Carolo pondus! magnum inſtar
in ipſo eſt!
Vivit, & aſpirat; magis eſt; Rodiiſque favebit;
Auguror, & voveo; nec forſan durior olim
In Turcas hoſtis, Turcas, Mauroſque flagellet,
Et Rhodiis ibit Rhodius, ſociuſque Magiſtris.
Quod ſupereſt, certam decet uſque errantibus oram
Quærere, disjectas demùm componere puppes.
Apta equidem veſtris viſa eſt Zelandia cœptis;
Hinc vaſtum maris Imperium, fuſuſque per orbem
Excurſus; promptæ hinc claſſes, navalia, ſylvæ,
Navita, delectus miles, numeroſa juventus.
Omnia; & hæc noſtros teget hæc cuſtodia Belgas;
Hìc Rhodus! hìc demùm melior Rhodus altera
ſurgat.
Audiat hoc tandem Regina; hoc Cæſar, & ambo
Conſpirent, junctis adero quoque, Maxime, votis;
Atque hunc quicumque eſt, Rhodiis impendo fa-
vorem.
Dixerat, & longum Liladamo oſtendit amorem.
Nec minùs hic tenero grates reddebat amori;
Quò nos cumque vocet Deus, aut Fortuna, ſodales
Crede tibi obſtrictos, Equites, Equitumque Ma-
giſtros.
Præſtitit, æternos olim præſtabit in annos
Perpetuo in populos Burgunda potentia faſtu,
Vivent, & Rhodiis Burgundica munera faſtis,
Sic ait, & magnam lætus tendebat ad Urbem.
Apparent tandem Bruxellæ; hic Principis olim
Regia; Nobilitas; delubra; & Curia; Nymphæ;
Præſidet his porrò, plauſumque, & dona parabat
Magna gubernatrix, Caroli ſoror, æmula fratris,
Magna Maria, eheu, cæſo vidua Hungara ſponſo!

O Decora! ô dotes! & frontem, & pectora! robur!
Imperio digna, & Carolo, cunctiſque Camœnis.
Bruxellis ecce adveniunt, atque ordine longo
Magnates Hiſpani ibant; libata juventus,
Muneraque, & centum Reginæ nomine palmæ;
Invitatque Equites Regina, Equitumque Magiſtrum.
Nec procul hinc pulchro ſurgit Diana triumpho;
Aureus huic arcus, pharetra, auratæque ſagittæ,
Et jaculum, undantes per regia corpora lini.
Selectæ circum Nymphæ, levibuſque ſagittis
Armatæ, propriam affectant hinc indè Magiſtram;
Effuſique canes paſſim, grandeſque Moloſſi,
Cornuaque, & jacula, & lato venabula ferro.
Confuſæ voces, & crebræ hinc indè palæſtræ.
Obvia procedit Princeps, faſtumque ſuperbum
Diſſimulat, juvat & feſtâ prævertere pompâ;
a Venatrix dicta & populis; ſic Martius ardor
Impulit, & ſylvis aſſueta, & figere cervos
Arduos, perpetuos indagine cingere ſaltus;
At non diſſimulat Rhodius, fallitvè Diana;
Reginam agnoſcit, dextramque, fidemque rogabat,
Et meritos pronus Divæ teſtatur honores:
Tum porrò; at Reges decet, & decet Heroinas.
Ludicra bella placent, & agit quoque nobilis ardor.
Sic Carolus, ſic & Burgunda Maria, palæſtram
Hanc habuit, coluitque, & neptem inſiſtere fas eſt;
Sic animos, ſic illa manus, jaculumque ferebat,
Audaces latè ſpirans, magnoſque Philippos.
Extorrem intereà cernis, recipiſque Magiſtrum
Regina, & veſtris pridem jam gaudeo donis.
Fas mihi tam juſtos Reginæ ſolvere honores,
Solvere, & Auſonios ſimul hinc tranſcurrere tractus,
Et ſocios legere, & fatalem inquirere ſedem.

a *Ex Strad. de bello Belgico.*

At Regina ; ades huc tandem , Pater optime , ſalvus
Et benè gratus ades ; ſic uſque occurrere juvit ;
Et pridem inſignes, pridem ambio cernere vultus.
O qualis , quantuſque equidem Liladamus ! honores
Et cunctos tulit , & cunctos ornavit honores.
Succede ; ô noſtris ſuccede Penatibus hoſpes
Inclyte ; communem communi in ſorte dolorem
Solemur ; certam quæro ipſa errantibus oram.
Effuſæ ad portas longè, & per compita turbæ ;
Plauduntque, & pulchrum excitæ fecere triumphum.
Conſedere ambo ; mœſtis mox illa querelis ;
Tale, & fœmineum ingenium, queruluſque per ævum
In ſexu dolor , & molles ad triſtia ſenſus !
Cùm Rhodus, & Rhodius menti ſubit ipſe Magiſter,
Heu redit & menti conjux , & triſtia fata.
Conjugis, æterni poſt fata , & ſæcla dolores. [Agam,
Non queror infeſtos Turcas , non Muſtapham , &
Ipſe etiam gemuit juvenem Solymanus , & hoſti
Turpiter immenſo immiſſum non viribus æquis ;
Vecordes ſocios queror , & malè cocta ſuorum
Conſilia ; ipſe etiam dubiæ diſcrimina pugnæ
[a] Viderat ; at juvenem certè non degener ardor
Abripuit ; præjere Duces . Dux ipſe ſecutus
Major iit , pulchrumque mori laudabat in armis.
[b] Triſtia de Cœlo miſeræ præſagia ſortis
Præluxere ante , & Juvenem mala fata notabant.
Fregiſtis Juvenem ô Superi ! totâque palude
Obrutus, æternas luerit quo crimine pœnas ?
Quid magno Heroi , pudeat me dicere , charo
Conjugi , & excelſo tanta de ſtirpe nepoti
Defuerat ? ſceptris , curis par omnibus unus
Heu jacet ! & longo Lodoic plorabitur ævo.

a *Carpitur vanitas & imprudentia Tomorei. Vide Hiſtor.* b *Ex Hiſtor.*

Nec nullum Europæ decus, auxiliumque fuiſſet
Atque aliquos poterat campo contundere Turcas.
Fata obſtant! placuitque novvum divertere fulmen!
Æternos ſaltem liceat componere flores,
Floribus & lachrymas, lachrymis ſuperaddere vota:
Hungara non iſto, non res Romana periclo
Fluctuet; ô Superi, tantumque reponite damnum.
At ſatis erratum ô Heros; meliora canamus,
Plus ſatis! optatam fas eſt ſperare quietem;
Nec procul hinc optanda quies: Zelandia veſtris
Apta epuidem bellis, fas quantùm à Cæſare; dulcem
Expectate moram, & longos componite curſus.
Annuet & certè Cæſar, nec noſtra recuſo
Officia, hanc etiam ſpondet Burgundus arenam.
Inſula non una hæc, non unum hæc Inſula portum
Præbeat, unam Urbem; en magnis Fleſſinga carinis
Obvia, nec ſummam ſenſit Zirezea ruinam;
Non Mildeburgum tenui jam nomine ſurgit.
Commoda, tuta ſimul ſtatio; jamque aggere crebro
Oceanus ſtetit, atque obſtrictum compede pontum,
Obſtrictos jam non timeat Zelandia fluctus.
Huic ſatis indulſit Natura; haud defuit artis
Ingenium, gnavus Civis; non navita certè
Impiger, aptæ alnis ſylvæ, promptæque carinæ.
Sed quanta & Rhodiis conſurget gloria factis?
Quos toto curſus pelaga? quæ prœlia? palmas!
Auguror? hæc Rhodiæ digna, hæc digna ora palæſtræ?
Proteget & noſtros veſtra hæc cuſtodia Belgas.
Ipſa quoque & veſtris vicina Batavia cœptis
Adfuerit, veſtris ibit ſponte addita ſignis.
Expectet curtamque moram, nutuſque faventes,
Dum ſcribo, & lætum redit alto à Cæſare donum.
Exploret ſedem intereà, & vaga littora luſtret,

Debitaque hæc feſſis pridem juſta otia turmis.
Dixerat. Atque Heros; mœſtis at parce querelis,
At parce infandum Regina iterare dolorem.
Regibus, & magnis mors nulla Heroibus uſquam;
Ultima nulla dies, vivit poſt funera virtus,
Famaque, nec noſtros metitur Gloria Soles!
Sed quam te tandem, quæ te Regina beatam
Sæcula, Burgundam, Hiſpanam quæ marmora di-
Auſtriacam dicent fatis, & ſatis Heroniam? [cent
Nec fortem niſi magna decent, Carolique ſororem,
Neptem Burgundæ, & tantis Heroibus ortam
Gratulor; & magnis accedant Numina votis.
Quas tandem Rhodiis meditentur Numina ſedes,
Hæ nobis porrò eveniant, fatalia tantùm
Littora, fatales demùm perquirimus oras;
Sed ſi quid Vates, neque nos ſpes intima fallit,
Cæſaris hoc donum eſt, fatale à Cæſare donum:
Imperet, & juſſis demùm conſiſtimus oris.
Et iam Fama volat, jactatque, & creſcit eundo;
Duci magnum aliquid; Rhodios conſiſtere tandem,
Tranſcribi Rhodiis Zelandica littora turmis.
Hinc quantum meriis imperium, quantoſque colonis
Affore proventus? tantis ductoribus altam
Per populos valituram olim per cærula gentem.
Huc vetus, huc toties jactatum alludere carmen,
Nec jam omnem ſparſis eventum abludere dictis;
Sic vulgus, ſic fama, & vanus ſæpiùs error
Præſtitit, humanas & paſcunt omina mentes.
Atque hic exurgens Batava de gente Prophetes,
Afflatum credunt, certumque à Numine Vatem.
Hæc, ait, illa dies, longos repetita per annos
Sors cantata olim, cùm tandem Hollandia victrix,
Et ſoror adjunctis ibit Zelandia ſignis;
Antiquis erepta, noviſque aſſerta patronis.

Scilicet ingenti tollet ſe patria faſtu
Gloria! tum claſſes; tùm quantæ ex æquore gazæ?
Pluribus & ſuppar ibit Zelandia Regnis.
Maximus exurget famoſo nomine Typhis,
Ingentes ducet claſſes, hoſteſque laceſſet.
Anglia nil contrà, nil junctis Gallia velis;
Et quantæ pelago ſtrages! tabo uſque tumentes,
Purpureique ibunt infecta per æquora fluctus.
Africa non tardet monſtris; non fauſta beatis
Inſula deliciis, ſparſæque per æquora Nymphæ;
Atque ipſos ultra Cafres, ſcopuloſque ſonantes,
Æſtibus illiſos æſtus, penetrabit ad altas
Pagodum, Japonumque arces; non ipſe ſuperbus
Luſiades impunè jerit, victuſque recedet.
India non tardet; Bona ſpes; non Goa; Meacus;
Et quantum mundus, Batavus tantùm impiger ibit,
Ingentes etiam Reges, altumque tumorem
Infringet, ſociæ current in fœdera gentes;
Arbiter & paces tandem, Regumque tumultus
Componet, populis fines, & fœdera ſcribet.
Turgeat & jugi creſcat Zelandia luxu.
Evenient! Rhodiis ſed & hæc Ductoribus olim
Evenient! hæc ipſa dies; hinc omina duco;
Hos Dominos, tantos habeat læta Inſula Reges.
Dixerat & varias ducunt ſparſa omina mentes,
Atque Heros; quamquam vanos non pectore ſenſus
Accipit, hâc porrò compellat voce Savellum,
Quæ tandem fama hæc? quàm prompta, & grata voluntas?
Nec locus abludit Rhodiis; rurſum ipſe Savellus;
Et memini, Rhodios poſtquàm vidiſſe Magiſtros
Sat datum, & ad primas nos Tybure reddidit auras
Aubuſſon, memini, ſumma hæc cùm fata moneret,
Tu magnam tenta Heſperiam, nil Cæſare majus,

Nil melius, magnum venit alto à Cæſare donum,
Fortè & fatales ſervet Zelandia portus?
Certè ingens Cæſar; locus aptus, Numina rident.
Quidquid id eſt, videant Superi, tùm Martius Heros,
Bellare, ire, pati, Rhodium eſt, nec profuit altis
Errantes unquam, ſtanteſvè obſiſtere fatis?
Ire juvat tamen, & lætam cognoſcere ſedem.
At Deus (& Rhodiis ſemper vigil excubat orſis)
Aſtitit, & molles carpebat Numine ſenſus.
Ergò etiam viles Rhodii, obſcuraſque paludes
Ambierint? tenui Rhodios incumbere lucro
Addecet, & plenas caſia deducere claſſes?
Hanc laudem, hos animos, Rhodiæ ſacra bella palæſtræ,
Palmareſque Cruces ſuadent, devotaque Chriſto
Pectora? deſertor Batavus, Zelandus opimis
Inſudent prædis, Cafres meditentur, & Indos;
Damnatæ hæ lucris animæ, & ſine nomine turbæ,
Regibus obſiſtant propriis, ſociiſque vehantur
Auxiliis, falſæ prima hæc opprobria ſectæ!
Infidos pudeat Regique, Deoque rebelles!
Affectent paces, regnent per mutua Regum
Prœlia; dicta dies ſceleri! & ſors aſpera pendet!
Quos fautor quondam extulerit, ſimul atteret ultor,
Infidos pudeat; Regique, Deoque rebelles!
Vade age, fatalem ſpectate, inquirite, ſedem.
Reginam poſcunt veniam, & juſſa alta capeſſunt,
Creſcit iter, variæ ſubeunt ex Urbibus Urbes,
Metæ florentes, dives Baſilæa, meatque
Ingens, & lato reſtagnat flumine Rhenus,
Argentoractum, & plenis commercia ripis,
Hinc Oeniponti valles, ſuperantia valles
Culmina, Cæſareis felicia culmina pullis,

Famoſa hic turris, turres ſupereminet omnes,
Marmora vincit opus, magnum olli à Virgine nomen.
Ecce novâ creſcens famâ, & ſplendore, Tridentum
Famoſam ad Synodum varii tum fortè fluebant
Undique mithrati Proceres, penulata Sophorum
Agmina, Legati, currus, celereſque quadrigæ,
Legati Patris Auſonii, varia aula, Miniſtri
Regum Oratores! propriis gens æmula ſignis.
Hiſpanorum animæ grandes, multàque tumentes
Pallade, tractandis prudens vafer Italus armis,
Liber Germanus, fortis, Galluſque diſertus,
Ex aliis alii ſubeunt, jamque alta tumebant
Prœlia, ſacratæ lites, oracula, leges,
Rixæ cauſa Luther, longique occaſio belli.
En Domina, en vaſti tandem Regina profundi.
Et Venetæ ſaliunt vicino ex æquore Nymphæ.
Innumeri volitant Lembi, lectuſque Senatus,
Effuſæ matres latè, puerique, puellæ,
Provectique ſenes, & pulchri gloria ſexus,
Huc Heros trahit, huc Rhodiæ fama inclyta gentis.
Unam conſcendunt Rhodius, Venetuſque phaſelum;
Et varios, refricant caſus, varioſque labores,
Prœlia, Fortunas, Solymanum, & Muſtapham, & Agam.
Miratur Rhodius ſtantes molli æquore turres,
Ponteſque, & ripas, lembos, delubra, plateas.
Aſt alias poſuiſſe homines in littore, dixit,
Hanc jactent poſuiſſe Deos; nec jam abſona certè
Fabula; nec dictum verè, qui viderit, illem,
Spernit ſi nimius, ſi parcior, æſtimat Urbem.
Semper magna, frequens, vaſti hæc Regina profundi.
Explorant Marcum Rhodii, alatumque Leonem;
Famoſum, navale, & centum inſigne carinis:
Servitio addictos æterno, & ſemper anhelos

Plus quadringentos opera in communia ſervos.
Inviſit Patres Heros, ſanctumque Senatum,
Ingenteſque agitant curas, & grandia Turcis
Exitia, unitos meliora in fœdera Reges,
Inſtaurandam olim Rhodon, alternoſque triumphos,
Ingeniumque, artemque, modum, tempuſque notabant;
Huc ſtudia, huc vires, Heros, junctuſque Senatus;
Ibat tum patrio plaudens de more Senatus
Dux ipſe, & Thetidi ſponſus, Dominuſque ſuperba;
Bucentaurus adeſt; hic purpura lemnata, & aurum,
Remigium auratum; mille hinc, mille inde phaſeli;
Aſtanteſque Duci Proceres; ſolio ille ſuperbo,
Et ſummâ excelſus prorâ, te candida, ſponſo,
Alma Themis, dixit, tuus hic tuus annulus eſto.
Sic quoque noſtra, Thetis, gemmam, hinc dimittit ab alto;
Implevitque ſinum, & magnâ ditione ſubibat.
Indè ad vota, preceſque, altus de more ſacerdos
Et facit, & ſacris dicit pro fœdere verbis.
Viderat; hinc facili tranſcurrunt æquora tractu;
Jamque ſuos recipit, charumque Viterbium, & Urbem
Solatur, promptamque jubet diſcedere gentem.
Effuſæ in planctus Matres, patremque vocabant,
Vindicem in æternas ibant pro munere grates.
Ire jubent Libitina, & diræ toxica peſtis,
Immiſſus Turca, & Patris mandata Latini.
Exiit, Auſonias properans jam reſpicit arces,
Clementem petit, Agnetem, celebrabat Hydaſpem
Mauritius, charum Clemens laudabat Hydaſpem
Mauritio, nivit, magnaque effulget in aula;
Vade, ait hic Clemens, ſurge atem diſjice claſſem;

Si licet, Italiam ô Heros, charam aſſere Romam.
Tu natus columen populis; perquire vagantem,
Tunde exultantem Machometum, & vince, triumpha.
Juſſiſti Pater; hic Heros; ſacra juſſa capeſſo,
Aut vinco aut morior; ſpero, charam aſſero Romam.
Inſtructæ pridem ſtabant in littore puppes.
His rurſum impoſitæ Matres, puerique, puellæ,
Et Rodii Cives, Rodiæ ſpes ultima Gentis;
Ipſi equites; magnus vocat, attenditque Magiſter,
At non idem animus, non unus & omnibus ardor;
Æternis ergo exiliis incerta ſequemur
Littora? nec certæ, placidævè errantibus oræ?
Et dolor, & triſtes ſerpunt per tranſtra querelæ.
Quò tandem raptis Equites? quæ meta, ſcopuſvè?
An bella? an pacem ſequimur? jam proxima ſtridet
Seditio; aſt Heros; & pacem, & bella requiro;
Hoc Rhodium; hoc Magnum! ſic molles otia ſenſus
Perdiderint? nos excepit, nos fovit, & ipſam
Nunc quoque ego Italiam; charam ſimul aſſero Romam.
Nec jam hoſtis procul hinc, dabit & victoria pacem,
Aut ſedem dabit, aut longam Nicæa quietem.
Progreditur. Fama eſt diros inſiſtere Turcas;
Et jam ſublucent Scythicæ fluitantia Lunæ
Cornua; tum Princeps; en Maurus, ad arma, Sodales,
Huc Rhodij, ultores & fata rependite fatis.
Infeſtos habuit tractus, ripaſque legebat
Barbarus, huic magnum fecit barba ænea nomen.
Inſtructis ibat velis; toto æquore inundant,
Et Lybiæ, atque Aſapes, populi, centumque triremes,
Cornuaque, & tumidæ vexilla undantia Lunæ;
Stat demùm Italiam, ſtat ſacram invadere Romam.

Primos ſuſtinuit miſera heu Nicæa furores;
Dudum fruſtra hoſtem primo in certamine fregit;
Deditur, & triſtes patitur miſeranda Tyrannos.
Arx ſupereſt tamen, & vallo, ſimul ardua ſaxo;
Huic Prætor Rhodius; Synon de nomine dictus,
Impiger; illiſos jam ſæpè eliſerat æſtus;
Extuderatque hoſtem, propriiſque averterat oris.
Uſque redit tamen, & miſeræ ferus imminet arci.

Ventum ad conſpectum; rurſum Liladamus, ad arma;
Arma viri, arma Equites; Crux alto è ſtipite fulget
Ocyùs, hoc, fratres, hoc demùm vincite ſigno.
Vvaſtius ipſe etiam magnis accurrere ſignis,
Dicitur Hiſpanus clauſis incumbere Turcis.
Infeſtis itur ſtudiis, arma, arma, reponunt
Ipſi etiam Cives, vulgus, puerique, ſeneſque;
Stat fudiſſe hoſtem, pulchrovè occumbere fato.
Scilicet hic Rhodiæ pollebat gloria famæ,
Atque ſuum carmen Virtuti, & carmen Honori eſt!
Et Scythicos rumpit colubros, rumpitque ceraſtas.
Fatales pollent Rhodij, præſenſque Magiſter!
Nutare Odryſiæ puppes, excedere turmæ;
Linquere Nicæam! raptamque abducere prædam.
Detonat ex alto Symon, ſequiturque paventes,
Excipit errantes Heros, fugientiaque urget
Carbaſa, confuſis exerrant corrua Lunis.

Et quantæ in pavidos ſtragès? & funera? Diræ?
Diffugiunt, ſparſæ fluitant toto æquore turmæ,
Captivæ puppes, & grandi præda triumpho.

Appellunt Rhodiæ puppes; Liladamus in Urbem
Jnvehitur, Divis plaudit Nicæa ſecundis,
Arduus exultat Symon, charumque Magiſtrum
Excipit, aſſequitur Rhodius pleno agmine turbo;
Diviſque, & vulgus, Matres, puerique, ſeneſque.

Et

Et primis jam viſa Rhodus rediiſſe patronis.
Solatur Cives Heros, melioraque ſpondet
Tempora, at Heroem Cives Patrem uſque vocabant;
Vindicem, & Heroem confuſo murmure vulgus;
Et vota, & plenis exundant lilia palmis.
At verò inclinans urbis pro Principe Prætor
Incipit, & tenuem profert de more coronam.
Quercus & hæc parvum magno pro Vindice donum;
Servati hanc Cives tamen, addictique clientes?
Sentiet hæc Cyprius Princeps; magnuſque Sabaudus,
Sentiet & Carolus, Carolumque obſtringere ſemper
Profuit, & magnos hæc tangit gloria Reges!
Olli ſedato Rhodius ſic ore reponit; [dæos
Me-nè ergò Allobrogum gentem, Caroloſque, Ame-
Ignorare uelis? aut tantæ munera gentis,
Prœlia, facta olim? vivet poſt ſæcula, vivet
Magnum Amedæi, ingens ibit ſuper æthera nomen,
Hic cinctos olim Rhodios, Rhodon uſque recentem
Aſſeruit, longoſque dedit regnare per annos,
Hic Rhodiis Pater, hic vindex! & maximus Heros!
Et nomen ferat, & pulchros cum nomine ductus,
Heroos apices, claris FERT nobile ſignis.
Et ferat, & meruit, Rhodiæque inſignia gentis,
Candentemque Crucem, & rubeo candentia campo
Stemmata, Crux Aquilas, vincat Crux alta Leones.
At bene! Sors Rhodiis ſaltem hæc benè cedat, & iſtam
Defendat Rhodius, Rhodius ſimul aſſerat arcem.
Debui, & hunc Carolo plaudens impendo laborem;
Hoc tantùm, oſtenſam nobis ſub Principe veſtro,
Ejectis parvam liceat tentare quietem,
Dum ſtatuant aliter Superi, ſi ſiſtere detur,
Et fixæ tandem exurgant errantibus oræ.

Finis Libri Decimi Septimi.

E e

ARGUMENTUM.

Plaudebat adhuc Aula Hiſpanica ſuper Victoria Ticinenſi. Nunciatur Liladamus appellere. Obviam effuſi Magnates, & Rhodii Equites apud Cæſarem jam antè diſtenti, ut & aliorum Ordinum Equites Congreſſus Cæſaris & Liladami. Perorat Liladamus, & pacem ad nova fœdera Francisco Rege dimiſſo inſinuat; Dubitat Carolus præſtetnè ſervare Regem an dimittere? Dimittendus Liladamo videtur, retinendus Albano. Pacis conditiones propoṅit Rex ipſe, retentâ tamen Burgundiâ, & relictâ Italiâ; negat Cæſar, niſi reſtitutâ Burgundiâ; reſtituendam banc Regi ſuadet Liladamus pacis interpres. Regem inviſit Carolus, & ſolatur. Urget Liladamus pro reſtituenda Burgundia ob bonum commune pacis. Rurſus dubitatur an Inſubria Burgundiæ præferenda ſit; præferendam cenſet Lanoyus, negat Gatinara; Iuſſus rem decidere Liladamus pro Inſubria præferenda arbitratur, Non conſentit Carolus tactus amore ſua Burgundiæ, & hereditatis paternæ, Relictâ demùm à Rege Burgundiâ, ductaque Eleonora Cæſaris ſorore, pax firmatur communi plauſu. Subſcribere renuit Gatinara Cancellarius, niſi Burgundiâ ante Regis reditum receptâ; ſtare promiſſis voluit Cæſar, & dolens Cancellarii munus exauctorato ipſo Cancellario extinguit. Dum ad publicam lætitiam parantur omnia. Liladamus Sixennam inviſit regium Equitiſſarum S. Ioannis Hieroſolymitani ejuſdemque ordinis hoſpitium. Deſcriptio. Congreſſus. Hic rurſus Carolina Luſignana. Templum; Mauſolaum Sanctiæ Reginæ Fundatricis.

Bellum Rhodienſe in tabulis acu depictum. Guſmanni & Theolindæ hiſtoria.

LIBER XVIII.

HEroi non longa quies! jamque anxius ultrò
Heſperiæ extremas ad fœdera cogitat oras;
Hinc promiſſa quies; ſperata hinc meta laborum.
Uſque tamen disjecti Equites, ſudantque, gemuntque;
Sparſuſque extremas pænè Ordo dehiſcit in oras,
Pænè & disjunctis labat omnis machina membris.
Tentati Reges huc uſque, huc uſque rogati;
Si fas, aut ſpes eſt conjunctis viribus olim
Vel reparare Rhodon, vel certam evincere ſedem.
Ultimum in Heſperiis juvat impendiſſe laborem.
Atque Hiſpana trahit, jubet & ſperare poteſtas;
Nomenque, & magni ſancta pro Lege labores,
Auſtriacus vigor, & felix in Cæſare virtus.
Ingens tùm fortè Hiſpanam concurſus ad aulam;
Exultanſque animis Procerum, populique triumphus;
Lætuſque, ad Papiam felix fortuna, triumphus.
Hic Regis quoque chara ſoror, pretioſaque gemma,
Tentatura omnem capto pro fratre laborem.
Lanoyus fidus Prorex; & ductor Alarcon
Captivi Regis cuſtos, hoc pignore dignus.
Nec non Romano præſulgens Salviat oſtro,
Romani interpres Patris, Auſoniique Senatus,
Magnis par curis, factiſque ingentibus aptus.
Anglica Legatum, Legatum habet Henneta fidum
Natio, communem Carolo gratantur honorem,
Magnoque applaudunt, non unâ mente triumpho.
Lætam hic fortunam & victum Lanoyus hoſtem

Narrabat magni teſtis, pars maxima facti.
Heſperiam interea appellit Liladamus ad oram,
Herois virtus ingens, magnuſque recurſat
Gentis honos, damna, & pugnæ, juvat uſque ſuperbam
Retractare Rhodon, Rhodioſque audire labores.
Effuſi accurrunt Proceres, quos nomine, Grandes,
Quos Equites vario paſſim de ſtemmate dicunt,
Quos Rhodios Crux magna notat, ducuntque, reducunt
Heroem invictum, venerandum ætate Magiſtrum.
Viginti ſelecti Equites comitantur euntem,
Palmarique Cruce inſignes, atque inclyta bello
Nomina, ſubductæ reſtant ad littora puppes.
Jamque expectabat Carolus, charoque Magiſtro
Occurrens, charum vocitans & ſæpè parentem
Stringebat, prehenſumque manu, & ſermone trahebat.
Tandem optatus ades Rhodiæ tu maxima gentis
Gloria, tu magnus bello ac virtute Magiſter
Ingredere, & noſtris ſuccede Penatibus hoſpes.
Quidquid opis noſtræ eſt, ſpera Liladamo faventem.
Dixerat, Hinc Rhodiis placidus, Magnoque Magiſtro
Innuit? hàc demum Polemarchus mente locutus.
Tantis dum canitur felix Victoria buccis,
Ducitur, & tantus totâ pridem urbe triumphus,
An mihi fas lætis intexere triſtia rebus?
Afflictos viden hìc Rhodios, pulſoſque, ſubactos,
Jam toto errantes pelago, tot Syrtibus actos,
Tot fractos ſcopulis, needum ſedere vagantes
Relliquiæ, ſocioſque ſuus quemque abſtulit error.
Sparſo, contineo, quantùm licet, altera forſan
Si ſurgat Rhodus, aut junctis reparabitur armis.
Quàm facilè unanimes conjuncto fœdere Reges

Irruerent, premerent Turcas, fœdoſque Tyrannos,
Eximerentque Rhodon, Rhodus & nunc ipſa rediret.
Infracti ſteterant Equites, & conſcia teſtor
Numina, disjectas acies, muroſque revulſos,
Heroos teſtor violento in funere Manes,
Non virtus, non conſilium, non defuit ardor,
Defuit auxilium, Rhodon & Diſcordia perdit!
Tempore, non factis, numero, non robore, vicit
Hoſtis, & implicitos ridens impunè Latinos.
Et quoties turpemque fugam, turpeſque receſſus
Tentabat? trepidis ſubitus ſæpè incidit horror,
Et cæcas egit fuga deſperatio mentes.
Auſonii Reges! veniam da maxime Cæſar,
Nec ſatis eſt Geticis vinci nos poſſe Tyrannis,
Ipſi etiam immites in nos diſtringimus enſes,
Vulnera vulneribus cumulamus, furta rapinis,
Inſontes trahimus populos, fruſtraque gementes,
Et furor, & ſtrages latè! & civilibus armis
Turbamus miſeri, totumque involvimus orbem.
An deſit ſpatium virtuti? an campus? an hoſtis?
Imperia? & tantæ virtuti quantulus hoſtis?
Nec ſe quantus Arabs Turcus, quantuſvè Gelonus
Inferat; Auſonios tulerint impunè maniplos!
Necdum ulti Heroes! Solyme non reddita, Chriſtus
Nondum ultus, nondum Franci, aſſertumvè ſepulchrum!
Undantes, & adhuc omni de culmine Lunæ
Auſonio illudunt populo, Romæque minantur.
Et plenam affectant creſcentia cornua ſphæram,
Totum formantur creſcentia cornua in orbem!
Nec Rhodus Auſoniis valdè disjungitur oris,
Sed neque Parthenope, non multùm Ancona recedit,
Nec nullos olim vidit ferus Adria Thraces.
Nec fortè Odryſias puppes ter maxima ſemper

Abſtineat, tumidoſque avertat Virgo pyratas,
Nec ſua divinam ſemper ſacra limina Romam,
Aſſeruitvè ſuum Solymen, ſacrumque ſepulchrum,
Creſcit amor regni, faciliſque licentia prædæ!
Infigitque pedem Turca, infigitque premendo!
Pax, Cæſar! pax, ô Reges! victoria Pacem
Conciliet! Socii pugnate, & vincite Reges!
Et Rhodon & Solymen melior concordia reddat!
Non ars, non Socii deſint, ſecretaque belli
Fœdera, conjunctis tantùm properemus habenis.
Pax utique exclamat Cæſar: tu, maximus eſto
Interpres Pacis, Liladame, hanc aſſere Pacem
Hanc firma; & juncti redeant ad fœdera Reges.
Tu Regem inviſe, & caſus ſolare ſiniſtros:
Et Pacem tracta, te Pacem interprete laudo.
Languebat captus Princeps, ſtratuſque jacebat
Anxius, & triſtes volvens ſub pectore curas.
Huc ades, ô Liladame, prior, mihi munere quovis
Dulcior, & noſtros victus ſolare labores.
Omnia perdidimus! ſalus & fama una, decuſque,
Salvus honor! noſtræ pudeat, mea Gallia, fortis,
Vix tamen illatam queror, ô Liladame, ruinam,
Me queror abjectum, non hactenùs hoſpite dignum,
Me nondum inviſit Cæſar, nec viſere fortè
Eſt animus, tantænè animis regalibus artes?
Et victos ſpreviſſe licet! dabat oſcula dextræ
Heros, & magnum ſolatur voce dolorem,
Multa gemens pariter, quos inquit, Cæſar honores,
Quos tibi, Rex, ſervet ſenſus, non dicere noſtrum eſt,
At blandum ſperare jubet clementia morem.
Regibus & debent Reges! nil Regibus aufert,
Nec totos Fortuna poteſt demittere Reges!
Pax tamen, ô Princeps, Pax tandem! hæc maxima
Regum

Gloria, & antiqui redeunt cum pace triumphi.
Pacem offert Cæſar, me pacem interprete laudat,
Pacem tantùm opta; rurſus cùm Cæſare tracto.
Anxius hærebat Carolus, dubiuſque ſedebat,
Servare, an captum præſtet dimittere Regem?
Si captum inviſo, dixit; dimittere forſan
Addecet; at qualem tulerit victoria fructum?
Quid tandem, Liladame, mones? propriam exere mentem,
Et tu, Albane mone, juſtoſque expromite ſenſus.
Defixi hìc Proceres; medius pro Judice Cæſar;
Lis gravis, atque anceps, magnuſque utrimque Patronus.
Et prior hìc demum Liladamus voce loquutus.
Jam tibi quo creſcas nil reſtat, Maxime Cæſar,
In ſummo fortuna tua eſt; tibi gloria ſervit,
Atque tuos ultrò currus ſubiere triumphi.
Creſcere quò poſſis, jam te demittere fas eſt;
Summus deſcendiſſe gradus; potes omnia victor;
Nil tenta; plus uſque potes: Non carcere clauſum
Æterno Regem tuleris; nec regia tales
Pectora, regaliſvè ferat clementia ſenſus.
Mulctatum niſi fortè velis, multoque redemptum
Pondere, quam talem nec regia pectora morem
Suſtineant: inhiantnè opibus, lucriſque malignis,
Grandibus aſſueti Reges, puriſque triumphis?
Viciſſe. Hiſpano ſatis eſt proſtraſſe Leoni.
Sit tibi Franciſcus frater, ſit, Cæſar, amicus;
Dulce & amicitiæ nomen, non utile pulchro
Prætulit, aut tenues affectat candida prædas.
Mirentur potiùs Reges, animamque ſuperbam
Cæſaris, erectoſque animos, vanumque ſciatur
Nomen, & effictum, jactata Monarchia ſpectrum.
Hinc taciti ſileant Reges, hinc fœdera jungant,

Invideant, metuantque nihil; ſic maximus eſto.
Lætitiæ plauſus; feſtus tibi concinat orbis;
Hoc opus! hoc ſummum reſtat tibi, maxime, factum,
Uno Franciſcum, mundumque obſtringere facto.
Supremum Pax firma bonum! pridemque laborat
Europa, & variis paſſim confunditur armis,
Portentumque ingens, monſtrũq; inamabile, bellum!
Bello corrupti mores, latèque vacillans
Alma Fides; tenuis cultus, viliſque poteſtas
Numinis, & trepidæ media inter prœlia leges.
Hinc lachrymæ, hinc ignes paſſim, ſacra miſta prophanis,
Omnia fœda, labor, dolor, & Libitina, Tyrannis.
Hæreſis ipſa etiam paucos firmata per annos
Jam quale heu monſtrum! longèque per intima ſerpit
Viſcera; concepto frendet jam Saxo Veneno,
Vicinoſque trahit populos, taboque cruentat,
Pax ergò; tantis unum & fatale periclis
Præſidium; Sanctos revocet, Pax unica ritus,
Candida Pax luſus, puros Pax aurea Soles,
Pax certum vitiis bellum, frænumque tyrannis!
Atque hæc nulla tamen, niſi miſſum è carcere Regem
Sentiat, incolumem lætus niſi ſentiat orbis!
Non dolor, aut duris obtenta injuria pactis,
Non pudor emoveat populos, non regna querantur
Erepta, & triſtes ſpoliato ab Principe palmas:
At potiùs tanto Franciſcus munere captus,
Hoc pariter capti Reges antiqua reponant
Fœdera, juratis redeant ad prœlia ſignis,
Chriſtiadas & ſolus Arabs, latèque frementes
Sentiat, & junctos Solymanus lugeat hoſtes,
Julius his quondam, his Macedo fortiſſimus olim
Emicuit factis; viciſſe, & parcere norunt,
Hoſtes vincamus; victos habeamus amicos.
Fortunæ ſed & ingenium, varioſque jocantis

Quis neſcit ludos? quid ſi poſt tanta rebellet
Munera, ſi tantos probris aſpergat honores?
Sic ludit, ſic illa furit! quàm pulchrius olim
Æternam Heroo famam concludere facto;
Jam nullas timuiſſe vices, & Pace ſuperbâ
Compoſitos Reges, populos habuiſſe faventes.
Albanus contrà inſurgit, Carolumque ſalutans;
At fateor, nova ſæpè placent, & grandia, Cæſar
Conſilia, ingentes animi, curæque ſuperbæ;
Vulgareſque animos Rhodius non ſuſtinet Heros,
Stare tamen juvat antiquis, & profuit, orſis;
Communemque decet prudentum inſiſtere callem,
Hoc ratio monet, hoc uſus; victoria certè
Maxima, quæ captum ſiſtit Victoria Regem,
Ingens à Cœlo munus, virtuſque tuorum
Cæſar magne, Ducum; ſed quò victoria major
Charius hoc donum eſt, nec fas profundere donum.
Scilicet utendum partis; nec victor abuti
Fortunâ debet; debet felicibus uti
Auſpiciis, pleno bellum finire triumpho.
Indemnis Rex eſto: jerit? quantùm ergò merentis
Durabit meritum, & tanti laus maxima facti?
Gens hominum, gens ingrata! accepiſſe probroſum eſt,
Lædere, ne ſolvas, pronum! meritumque fluenti
Inſcriptum fluvio labentibus excidit undis,
Mandatum folio perflantibus avolat auris.
Et Gallis levis eſt, nec grandi pectore honeſtas;
Novimus, & gentis genium, veteremque dolorem.
At Rex hoc captus, captique hoc munere Reges
Pronis accedent ſtudiis, & fœdera jungent;
Laudabuntque animam ingentem, factumque ſuperbum.
Humanos at quis ſenſus, quis ſubdola novit

Pectora ; diverſosque trahit ſua quemque libido.
Nec fas unitas dudum conſtringere gentes.
Nec laudi fortè hæc vertant, domumque coactum
Arguerint: metus urgebat, communia, dicent,
Fœdera cogebant; dolus hic, non candida virtus;
Juratos timuit Reges, atque altera bella.
Nec facilè antiquæ cedent è pectore rixæ,
Quodque fuit, dudum horrebunt, metuentque futurum,
Prævertentque; odiis rurſum majoribus ibunt,
Prætexent Larvas, & grandia nomina tollent,
Ibit famoſum, celebrata Monarchia, nomen.
Hæc Pax; vera fides miſſus ſub pignore certo,
Carcere vel clauſus Princeps: ſic æmulus ibit
Jam minor; æquales ſtabunt, metuentque minores.
Hæreticam porrò ſi fas contundere gentem,
Fatalique malum ſerpens exſcindere ferro,
Diverſos apage hinc populos; Dux ſufficit unus;
Unus es, & tantis Cœlum te deſtinat unum
Imperiis; age tu ſolus, ſoluſque triumpha.
Et malè diverſis geritur res maxima turbis.
Unus in orbe Deus! caput unum in corpore; & unus
Spiritus, immenſo ſatis & mens una labori!
Firmandum tandem Imperium, exempliſque paternis
Fundandum; hanc debes populis, hanc, optime, Pacem,
Hanc proli, & regno debes, ô Maxime, famam.
Sic diſceptabant: Litem Rex ipſe diremit,
Ipſe ultrò Pacis morem, legemque ferebat.
Uxorem duco Leonoram, hoc vinculum amoris,
Pacis prima fides, dabit & Burgundia dotem,
Ipſaque dos eſto, ceſſent hàc dote querelæ.
Ipſe ego ſubjicio Italiam, propriamque relinquo,
Quas Venetus demùm, quas & Florentia terras
Inſidet, has ultrò ſubigo, reddoque ſubactas.

Regnet, & Auſoniis Cæſar dominetur in oris.
Quantnm Parthenope, Genua, & Logobardia debent,
Abdico, non noſtros Flander, non Belgica, faſces
Sentiat, ab noſtro ceſſent pendere Senatu.
Abdico jus ſummum, ſupremum hic exuo Regnum.
Auditæ pacis Leges; variatque Senatus.
At Cæſar: jus cuique ſuum, jus cuique ferendum.
Sed quid Parthenope, Genua, aut Inſubria debent?
Oblatam mitto Italiam, nil Hennetus auſit,
Nil pugno, nullos foveat Florentia motus,
Nil tento, juſtis Cæſar tantùm imperet armis,
Hic propriis placidè tantùm dominetur in oris.
Reſtituenda tamen Burgundia, charior una hæc
Omnibus, & nulli cedat Burgundia regno.
Hic famoſi olim patres, Patreſque ſepulti,
Expoſco patrum cineres, atque oſſa meorum:
Hinc rurſum ad Regem prudens Liladamus, & altas
Mollibat verbis curas, acremque dolorem,
Multa ſuper pactis agitans, ſuper hoſpite multa.
Pax, inquit, portus, ſcopulus Burgundia ſola eſt.
Reſtitui ereptam Carolus, tu reddere nunquam
Optaſti, Princeps, ſcopuloque impingitis uni,
Portum affectatis, ſcopuloque illiditis ambo.
Quid dubitas tamen ô Princeps? unita Coronæ
An fuit? an juris Burgundia fortè caduci?
Haud unita quidem? uniri vetuere propinqui,
Ipſi etiam fratres, generiſque hæc portio dicta eſt,
Non Regis, regnivè, illamque Philippus adivit
Exemptam, & talem meruit cum laude Philippus
Pro patre ſtans, læſuſque, & captus, primus & ipſos
Ipſe Pares inter Princeps, Audaxque Philippus,
Fœminea hanc etiam proles, non maſcula tantùm
Pridem habuit, patriæ ſæpè olim habuere puellæ.
Ipſe etiam avulſas regni de corpore partes

Laudavit Princeps. firmavit ſæpè Senatus.
Nil Salicus tenor hic, priſcum ſine pondere nomen:
Viſiaque attingunt Salicæ, non regia Leges.
At volve Annales Princeps, rituſque vetuſtos,
Confuſi Hæredes paſſim, nent aurea paſſim
Lilia, & Auguſtæ veniunt ad regna puellæ,
Quòd ſi non alia eſt tantis concordia rixis,
Æternam faciat Burgundia reddita pacem,
Totum tranquillet Burgundia reddita mundum,
Dixit & ad Carolum fuſis remeabat habenis:
Urget pacis amor, morbus, mœrorque jacentis,
Durum erat, & juſtos non ſolvi Principi honores!
Ocyùs ad Regem Cæſar, Rhodiuſque trahebat.
Ingreditur Carolus, verbiſque appellat amicis,
Atque thoro Rex exſurgens, placidèque ſalutans,
Captivum jam Cæſar habes, nec plura locutus.
Non ita, reſpondet Carolus, tu frater, amicus,
Liber, & Heroo certant utrimque decoro.
Curas mitte graves, lentam ſimul excute febrim,
Cætera provideo, totus componitur orbis,
Pax, age, Pax populis, toti Pax aurea Mundo!
Dixerat, & proprias rurſum concedit in ædes,
At Rex, vera mones, fateor, Liladame; ſed obſtat
Concilium, regni decus, & præſtantia gentis.
Poſſeſſæ, non unitæ per ſæcula conſtant
Terræ multiplices, Aquitania rurſus ad Anglos,
Ad propriam rediit revoluta Navarra Joannam.
Altera ſic olim Burgundia, Belgica nuper.
Has affert Hymenæus opes, Hymenæus & aufert,
Afferet, & rapiet, generiſque hæc portio tandem
Non regis, proprias Lodoicus & ipſe recenter
Detentas voluit, non regno addicere, terras.
Sanguinis hoc, ſtirpis decus, & fortuna propinquis.
Accipit hanc Audax, qualem Burgunda Joanni

Attulerat Mater Regi, exemptamque, ſolutamque;
Exemptamque, probant tabulæ, ſanxitque Joannes
Succeſſor, firmat frater, laudatque Senatus.
Atque Pares vetus hæc, hæc propria gloria tangit.
Vera quidem: aſt ingens Regno Burgundia vallum!
Hinc facilis latè incurſus; Burgundia ſubſtat
Altera, conjunctæque frement in bella ſorores,
Martiæ, Amazoniæ, tumidæque ad bella ſorores,
Martia gens iſthæc, & mente, & robore, & armis
Inclyta, diverſos nec eodem à ſanguine ſenſus
Arbitror: at fortem certè ſoror altera gentem
Educat: & quantus nuper ſub clade recenti
Vergius, & Rayus, Groppan, Novavilla. fremenſque
Rançonerus. Valefal, Valdræus, Creſſia, Zuccrus,
Et meus ante alios, fortis meus Andelot, ardens,
Andelot, & noſtra inſignis cum vulnere luctа?
Et gentis placet ingenium, devotaque bello
Pectora, conſtantes animi, populuſque fidelis.
Hanc etiam placet, hanc olim ſubmittere gentem.
Nec ſatis una ſoror tantùm, ſoror altera dotem
Afferat, & noſtris accedat ſubdita regnis.
Hoc video, hoc noſtræ juvat appoſuiſſe coronæ,
Dum licet, Hiſpano diuulſum à corpore membrum.
Hoc opus, hoc rerũ, & belli caput; hinc procul hoſtis,
Hinc ſtrictus pariter Lotharingus, & indè coactus
Helvetus, immiſſos timeat Germania Gallos,
Galliaque hinc omnem ſimul involet, arceat hoſtem.
Has nobis terras, Polemarche, hanc aſſere gentem,
Cætera jam mitto, mea me Burgundia tangit.
Parte aliâ longis agitant ſub Cæſare rixis,
Præſtetnè Inſubribus Burgundia reddita terris?
Altera lis, magna, & magnis diſcuſſa patronis.
Hinc Gatinara ſtetit, ſtetit hinc Lannoyus; ambos
Longa ætas, caſus, multuſque exercuit uſus,

Tertius accedit Liladamus, & arbiter æqui,
Cæſar adeſt, proprioque jubet decidere ſenſu.
Aſt Heros Carolum venerans, geminoſque patronos;
Utilis, & certè felix Burgundia, dixit,
Hinc facilis Regno incurſus, junctæque ſorores
Martiæ, & invictæ ruerent in bella ſorores,
Solaque quid porrò poſſit ſoror altera, ſola
Non timeat? quid non contrà ſimul utraque poſſit?
Intervalla nocent, & ſparſa, auulſaque virtus!
Utilis, & pariter felix Inſubria, Cæſar,
Forſan & utilior, magnis felicior armis.
Oppida quis neſcit, campos, populoſque, frequentem
Nobilium turbam, atque ingeſtas undique merces?
Æternæ hìc durent acies, larga undique victum
Terra ferat, ſocios latè, nummum, arma miniſtret;
Hàc ſeſe immiſſo effundat Germania Rheno,
Pannones, Auſtriacus, multus cum milite terror.
Auſonias, & ſi fas ultrà attingere ripas,
Exundet latè torrens, totamque pererret
Italiam, & multo ſpumet Germania fluctu.
At metuat quis fortè Italos, tentetque dolentes
Præmulcere animos, magnoſque avertere motus.
Quin potius metuant Itali, latéque receptâ
Inſubriâ accedant proni, facileſque ſequantur,
Parthenope premet hinc, premet indè Inſubria, circum
Littora Tuſca prement; faciles hinc ergò triumphos
Venditet, aut proprias jam Roma vel Hennetus artes.
Jam ſua dimiſſum foveat Burgundia Regem,
Sentiat obſtrictas proles, pacemque reguſtet,
Tantas inſtauret poſt grandia vulnera ſtrages,
Quæ turbæ intereà! quis Dux? quis fœderis author?
Quorſum agitet vanos & ſola & trunca tumultus
Italia? hìc totas potius jam debilis iras
Exuat, atque aliquod ſervet cum pace decorum.

Quid ſi nec pactis ſteterit Rex liber, & ipſe
Inſuber exierit; nec jam Burgundia reſtet;
Quis belli fructus? quævè hæc victoria! probrum!
Imprudens, lentus, nec magno pectore Cæſar
Dicetur, potuiſſe aliquid, nil Cæſare dignum
Uſque auſum; ſapuiſſe nimis, timuiſſe timentes.
Eſt aliquid, Princeps, Italas attingere terras;
Felices populi! felices ubere glebæ!
Implicitæque oleis vites, & Maſſicus humor;
Et nemora, & fontes, & utroque è cardine pontus;
Intonſique greges, & paſcua, & oppida, & urbes,
Hìc decor, hìc Sophiæ latices; & marmora,& artes,
Atque ars regnandi, tenui prudentia filo;
Hinc bella, hinc olim paces, & maſcula virtus,
Et Reges populis, & toti Numina Mundò.
Quod ſi non alia eſt tantis concordia bellis,
I, ſequere Italiam, Cæſar; tibi ſerviat uni
Inſuber, & certam ſic pange in ſæcula Pacem.
Dixerat, hìc variant Proceres; ſic denique Cæſar,
Utilis, & certè felix Inſubria; & illuc
Perfidus, ingratus cogat convertere bellum.
Sforzia; vix à me proprio, ſub jure Clientis,
Admiſſus ſolio, populos movet ecce, potentes
Jam movet Italiæ Reges, triſtemque Moronem
Expedit, tentatque Avalos, magnamque celebrat
Parthenopem, Regis titulos, & Fœderis altum
Imperium; juſtas meruit pro crimine pœnas,
Et decet infidum regno mulctare Clientem.
Sed tamen & noſtros tangit Burgundia ſenſus;
Abjiciamnè Patrum cineres, atque oſſa meorum;
Ecce ego Nancæio ex ipſo, nam patria tangit
Gloria, pugnacem Carolum, magnoſque recepi
Herois cineres, Brugenſi in ſede locavi,
Nec proavos decuit procul hinc dimittere Manes;

a At ſola audacem, intrepidum Burgundia ſervat;
Abjiciamnè Patrum cineres, atque oſſa meorum?
Altera quid, rurſùm, faciat Burgundia, ſola,
Jamque minor, reliquo divulſum à corpore membrum?
At facilis tamen hinc curſus; poteratque timere
Gallia ſummiſſas acies, fortemque Croatam,
Inſubrem, & immiſſos non longo à limite Belgas.
Martia gens demùm hæc, placuitque; hæc optima bello
Pectora; nec varium ſub eodem nomine morem
Auguror; at quantam Burgundia libera pubem
Educat? hæc animis, hæc robore præſtat, & armis;
Intrepida huc uſque invicta, æternumque fidelis.
Hæc proprios redamat Reges; oditque rebelles;
Et varias inter gentes, varioſque tumultus
Martiam adeſſe decet gentem, gentemque fidelem,
Omneſque obſtrictam in caſus, ſemperque paratam;
Talis Burgundus, meus huc & Sequanus eſto.
At Rex impatiens, & libertatis amore
Anxius, implicitus morbo, metuenſque periclis
Obviat, haſque ultrò ſpondet cum Cæſare leges,
Aſſerto tandem redeat Burgundia Rege:
Ducetur Leonora ſoror; nil debeat olim
Parthenope, Genua, Inſubria, & jus omne relinquo,
Atrebas immunis deinceps, & Flandria, proles
Obſes ſint geminæ, certam ferat Anglia ſummam.
Hæ pacis leges, bellorum hic terminus eſto.
Annuit hic Cæſar, dulci Pax nomine latè
Inſonat, hanc Proceres, hanc feſto carmine vulgus,
Hanc populi, ripæque ſonant, hanc æquora pacem,
Et pax, pax tandem, toti pax aurea mundo.
Hinc thalami, tædæque ſonant, Hymenæus, amores,

a *Philippus audax & Ioannes intrepidus Divione ſepulti.*

Ludicra,

Ludicra, honoratæ meliora ad bella palæſtræ.
Solus in extremos ibat Gatinara furores;
Anxius,& magnum ſonat,hinc ſonat, inde dolorem;
Appoſitoque negat pactis ſubſcribere ſigno.
Hoc bene; quod redeat tandem Burgundia; ſed quod
Dimiſſum videat Regem, Burgundia nondum
Reddita, vah probrum! dolus! imprudentia! crimen!
An levibus fidunt Gallis? an Gallica reddent
Concilia? an cauſæ deerunt, vanique colores?
Anne pudor? dolor; ira? novique occaſio belli?
At quanti inſurgent & Gallus, & Hennetus, Anglus!
Jungi quis renuat? Venetusne? an Sforzia? Clemens?
Ringitur en Gallus, fremit Helvetus, invidet Anglus;
Auſtriacis inimica olim gens Henneta palmis.
Nec priſci exciderint luctus, capta oppida, & urbes;
Victor Cæſar, avus, truncique injuria regni.
Non reus, infidusque Cliens, non Sforzia bello
Prævertat, meritaſque avertat fœdere pœnas?
Cæſaribus Roma immittis, Roma invidet olim;
Serviit, ac metuit fatale in Cæſare nomen;
Hique omnes jungi faciles; Dux maximus illis
Franciſcus, tantis creſcetque audacia ſignis.
Inſuber atque ubi tunc? ubi tunc Burgundia? tuta
Vix tunc Parthenope; & nullo jam nomine Cæſar!
At geminæ reſtant proles; cuſtodia certè
Regia! quid proſint nobis, quidvè hoſtibus obſint?
Reſtabunt impunè; pater non uſquè repoſcet:
Tam citò quid miſſos repetat? ætatula dignos
Non finit ant armis habiles, dum corpora creſcant
Intereà, & prima ſpargant lanugine malas,
Rex bellis bella intexet, mille artibus artes;
Aut retrahet pactis, aut bello reddere coget.
Quid ſi & ſupremas patrius dolor excitet iras?
Et ſervos doleat natos, ſervoſque futuros?

Si victor creſcat Carolus, regna omnia latè
Devoret? his forſan furiis per tela per Alpes
Irruat, & ruptis repetat ſua viſcera clauſtris?
Raptaque, & imbelles animant ſua pignora Matres!
Quis belli? quis pacis honos? quæ gloria? fructus?
O probrum! Rege è capto Rex liber! & hoſtis!
Fortior! immenſiſque Ducem præponimus armis.
Grandia & his etiam, longè majora, petitis
Pulchrâ victori pro libertate Britanno
Promittens olim captus, miſſuſque Joannes
Ivit, & infectis (oberat jam Gallia) rebus
In caſſes rediit liber, repetitque Britannos,
Exolvitque fidem, & regno præponit honorem.
Ingens vis auri, multuſque, & nobilis obſes,
Et terræ, & populi regni pars magna tenetur,
Tum miſſus; nec ſic demùm miſiſſe pudebat.
Jam liber Franciſcus eat, redeatque! paternis
Non ſic exemplis; ſic priſco vivitur ævo!
Grandia non tali bella abſolvere triumpho,
Magnaque majores debet victoria fructus!
Tutum erat apprehenſam primùm tenuiſſe, ſolutum
Mittere tum Regem, certoque inſiſtere campo.
Saltem erat hic fructus belli, paciſque triumphus;
Nec Patrum abjiceret cineres, atque oſſa ſuorum!
Sed neque ſubſcribo, neque ego ſic degener olim;
Abſit! & indignum hoc tam claro munere probrum.
Æſtuat hic Carolus, ſubitaſque exarſit in iras;
Sponſa utrimque fides, ſatis eſt mihi regia fratris
Dextera; ſic Reges agimus; Burgundia noſtra eſt;
Audeat & quiſquam tanto intercedere Regi?
Gallia amat proprios, & adorat Gallia Reges;
Iſto majorem tulerit nec Gallia Regem,
Quidquid id eſt, Regi fido, fratrique! favore

Excidit hìc Gatinara, & Cancellarius exin
Deficit; hinc ceſſat famoſum à munere nomen.
Fecit amor Caroli Regi, Caroloque rebellem.
Eheu priſca fides! non multo vendidit Heros;
Non regna aut arces, non Reges venderet auro!
Intereà feſto dùm fervent omnia plauſu
Luſtrabat Rhodius varias Rhodij Ordinis ædes,
Jugibus intentus curis, metuenſque futuri.
Has inter laudata olim non uſque ſalubris
Sixenna, at lætis tamen hæc circumflua rivis.
Arragon hæc terrâ eſt, vaſtos effuſa per agros
Planities, ſolidus viridi latè æquore pontus.
Immenſæ hic ædes circum vivaria, muri,
Alta arcis ſpecies, ſubuectæ ad ſydera turres.
Hìc habitant Equitiſſæ, & veſte & more ſorores,
Heroæ, Rhodiis ſimiles, lectæque puellæ.
Omnibus una præit; tùm magna Iſabella præibat;
Magna Iſabella Leon virtute, & ſanguine; Virgo
Inclyta, & heroos ſpirans Iſabella Leones.
Atque hæc Magna Prior, Rhodiis noti uſque Priores.
Sexaginta adſunt Equitiſſæ, & ſanguine claræ,
Et virtute pares; Crux alba intermicat auro,
Pictæ in veſte Cruces, Rhodiæque inſignia gentis.
Grandior atque adverſo Iſabellæ in pectore fulget.
Admixtæ antiquis Juvenes, aliæque Magiſtræ,
Diſcipulæque aliæ; quadrat & ſua moribus ætas.
Subditus his latè populus, pagique frequentes;
Pagos magna prior luſtrat, ſtipantque ſorores.
Conventus magnos celebrat, ſedet altera ab ipſo
Principe; Eques Princeps magnus magnoſque Priores
Inter, & Empoſtæ de nomine Caſtellanus.
Amplior hinc Iſabellæ ædes, Magnæque Priori
Propria; deſcriptis fulgent aulæa figuris,
Aula ingens; ſolio gradibus conſcenditur alto,

Inſtratique gradus, & pulvinaria circum,
Byſſinum, & eraſis pretioſa haloſerica villis.
Hinc atque hinc ſedere Equitiſſæ, atque ordine certo,
Conciliantque chorum, & lætam fecere coronam.
Bis ſeptem, lectæque ſedent, curantque, gubernantque,
Una præeſt, ſenior, ſuffragia libera cunctis.
Victus communis, ſociuſque, cubicula cunctis
Propria, communis ſopor, atque aula unus in una.
Diſcretæ hoſpitibus ſedes, variiſque Prioris
Officiis, pulchro conſtant latè omnia ritu.
In votis, multæ in ſacris, Temploque frequentes.
Vultu, fronte, oculis, & Majeſtate verendæ.
Artus palla ornat, plantas que effluxit ad imas,
Curritque, & longo dependet linea textu.
Sceptrum dextra gerit, Cœlo, argentoque ſuperbum.
Relligio antiqua, antiquus pulchro ordine ritus,
Aſſiſtuntque decem Myſtæ, prior omnibus unus.
Hæ Rhodium agnoſcunt Patrem, Rhodiumque Magiſtrum;
Quiſquis & eligitur novus, acceditque Magiſter,
Poclum ex argento, donum ſolemne, parenti
Mittitur; electam laudat ſimul ille Priorem,
Omnibus idem animus Saracenam exſcindere Sectam.
Bella gerunt Equites, Equitiſſæ bella coronant.
Sanguine, ſole madent Equites, Thraceſque fatigant,
Tollunt victrices Equitiſſæ ad ſydera palmas.
His etiam Carolina ultrò conceſſerat oris,
Nomenque, & veſtem, mores ſimul induit omnes.
Hæc Rhodia, hæc Princeps, Solymæi chara parentis
Filia; conſtantes Rhodios, altumque Magiſtrum
Ah quoties cecinit teſtis, pars magna canebat.
Attentæ pendent ſociæ, fratreſque requirunt;

Saltem vidiſſe, & charos agnoſcere fratres,
Et tantis incenſæ ardent inſiſtere factis.
Interea extremas captat Carolina latebras,
Et latuiſſe juvat, ſolique intendere amori,
Chriſtus & unus amor! totos pridem unus amores
Abſtulit, unus habet! latet, aut ſuper æthera fertur;
Aut Cœlo, aut imis Carolina immerſa latebris,
Nil medium: vanos quantùm terit improba faſtus!
Tangit amor Crucis, & cœleſtes ſpirat honores!
Jamque Heros aderat, charas properabat ad ædes;
Effuſæ occurrunt Equitiſſæ! Iſabella præibat,
Et longè ante alias primos teſtatur honores.
Ingredere, ò Princeps, hoſpes, primuſque Magiſter;
Hæc tibi ſacra domus, tua circùm hæc pignora, proles
Æterno addictæ obſequio, fauſtumque precantes,
Ardentes certè Rhodiis inſiſtere factis;
Arma vetat ſexus, ſed vincant pectora ſexum.
Has inter proles hæc & Carolina! ſuperbo
Improba quàm faſtu, faſtum indignata prophanum,
Et latet, & latuiſſe ambit! ſed quanta triumphos
Et quoties veſtros cecinit, Rhodioſque labores?
Notus es, ò Polemarche; vigor, conſtantia, virtus,
Et viget in miſeros meritum, æternumque vigebit!
Dixerat: Aſt Heros latè circum omnia luſtrans,
Charaſque inſpectans proles, blandèque ſalutans,
Quod felix, dixit, fauſtumque, Iſabella, ſorores,
Et charæ proles, veſtras attingimus oras.
Gratulor ingentes animos, pulchroſque labores,
Antiquos ritus, Rhodiæque inſignia gentis.
Pergite conſtantes animæ, & felicibus orſis
Sollicitæ, ardentes Rhodiis inſiſtite factis,
Arma vetet ſexus, vincant at pectora ſexum;
Tollite victrices Equitiſſæ ad ſydera palmas.

Et tu, chara ſoror; charas, Iſabella, ſorores
Tu rege, ama; lentum verbis ſolare laborem,
Junge tuas, noſtras etiam tu divide palmas;
Et vos æquales meritis ſperate triumphos.
Dixit; at hic rurſum Carolina ſalutat, & udas
Sparſa genas, plaudenſque, piumque amplexa parentem
O me felicem! dixit; rurſuſnè parentem
Aſpicio, amplector, dextræ chara oſcula figo,
Victrici repetita ſimul dabat oſcula dextræ.
Extorrem, Pater, at lætam tamen aſpice natam;
Votorum ſummam teneo; promiſſa peregi,
Sponſa, impleta fides; tua ſum; mihi vivere Chriſtus,
Et dulcis mihi vita mori! Tu Magne labores
Pro Cruce, pro Chriſto, interea, jugeſque labores
Magne ſubis; necdum finis! necdum ultimus error!
At ſpera æquales, ſpera, Polemarche, triumphos.
Optatiſque diu dabitur conſiſtere terris.
Et quantæ hinc rurſum pugnæ? bella, horrida bella,
Auguror; & quantos devicto ex hoſte triumphos?
Vivat, & æternos vivat Polemarchus in annos.
Atque hic ſupplaudens Heros, blandumque renidens;
Fauſta voves Rhodio pridem Regina Magiſtro,
Fauſta tuis, Rhodiiſque meis; nec jam ulla tacebit,
Virtutemque, animoſque tuos, nulla obruet ætas.
At fortem quàm te veneror Regina! beatam
Te voco, felicem! totos obtundere faſtus
Tu potes, & vanas pridem dimittere curas;
Et Chriſto atque tibi cœleſtem ducere vitam!
Quid trahor uſque etiam? talem, Carolina, triumphum
Invideo; ſed fata regunt; & fata gubernent!
Dum vivo, feror, & pugno; victoria ſumma eſt
Pugnaſſe, & plenus Chriſtum evexiſſe triumphus?

Solem pro Luna, verumque effulgere Solem!
Hos potes, hos votis potes exorare triumphos.
Itur; & Auguſti aſſurgunt tecta ardua Templi;
Frons late incurrit variis ornata figuris,
Hinc Divi, hinc Divæ, propriæ ſua nomina gentis
Hugo, Joanninus; ſparſos Thuſcana capillos,
Dulcis Ubaldeſca auratis incincta coronis.
Porticibus tendunt longis, hos denſa columnis
Sylva regit, crebræ intexunt & marmora laurus;
Diſpoſitæ hinc atque hinc tabulæ, pictique labores,
Et pugnæ, & ſtrages bella ardua, bella, ruinæ.
Famoſum hìc æquor, ſtrato mille æquore puppes;
Urbs, portuſque ſimul; portum ſuperaddita claudunt
Mœnia; & inſanæ moles, tripliceſque catenæ.
Diſpoſiti vigiles, & fundæ, & machinæ, & artes,
Et latè excuſſis tormenta undantia flammis.
Hinc Lunæ; inde Cruces toto longè aëre fulgent;
Veſtibus inſcriptæque Cruces, & ſtemmata gentis
Cuique ſuæ, fortes ſocii, & delecta Juventus.
Maximus ante alios virtute, ætate, Strategus
Heroi ſimilis, nec jam præſtantior Heros,
Stabat, & adverſos ingens dominatur in hoſtes.
Pectore Crux adverſo ingens; micat ærea caſſis;
Circumdat lorica humeros, enſem alta rotabat
Dextera, conſpicui vultus, frons alta, micantes
Abſiſtunt ſcintillæ oculis, latè imperat unus,
Atque omnes unus partes, Dux, Miles, agebat.
Hic tumidum impellit Turcam, Turcam inde revellit.
Hìc conſultabat, ſubitus premit inde tumultus,
Hìc urgetque, inſtatque operi; turbam inde reducit,
Æſtuat hic portis, hic campo, hìc turribus altis,
Obſervatque, regitque, præit; ſuccurit, & ardet.
Omnibus ipſe unus, factis Dux omnibus unus.

Ardentes vadunt ſocii ; per tela per ignes,
Erumpunt , vaſtantque ; hic pugna ; hic impetus
horror ,
Et furor , & ſparſo ſtagnantia funera campo.
Hærere hic Rhodii primùm ; num fallit imago?
Mirantur , ſeſeque vident in imagine pictos ;
Fallimur ? annè ergò Rhodus hic ? an caſtra ? Magiſter ?
At Rhodus hic certè ! hic portus ; hic mœnia,turres;
Notum hoc ſtemma meum ; ſtemma hoc , hoc nomen
avitum ,
Hic color;hæc ſpecies, vultuſque;ipſe ipſe videntem
Me video ; hic adſum ; quantus ruit ecce Savellus ?
Hic & Borbonius, ſimiliſque in imagine terror.
Te Guſmanne vides ? & te Moncada ? Magiſter
Nec certè fallor , magnus ſtetit ecce Magiſter.
Sic oculos ; ſic ille animos , ſic arma regebat.
Ludimur. Has nobis artes , hos læta ſororum
Struxit turba dolos ; fraudem hanc Iſabella parabat!
Huccinè jam clades ingens , noſtrique labores ;
Tam citò, tam miſeri , toto jam noſcimur orbe?
Viderat ; & mœrens traxit ſuſpiria Princeps.
Aſt Iſabella ; tuos ſpecta, Liladame ; labores,
Dictum opus his digitis, ipſæ duxere ſorores,
Majoreſque parant olim expreſſiſſe triumphos.
Nec veteres miror pugnas , Turcaſque retuſos,
Et Rhodiis latè fumantia littora factis,
En quantos Rhodii nuper meruiſtis honores.
Hic quoque? quid Mauræ, quid non perjuria gentis
Seu clam, ſivè palam? facile eſt veſana protervis
Volvere conſilia , & cæcos exire tumultus ,
Intentare neces , tenuique imponere plebi.
Improba ſed primo victorem extinguere in ortu
Semina , & inſanos armis compeſcere motus,

Id Rhodii potuere ! hunc Sequana turma triumphum
Rettulit, æternamque feret per ſæcula famam.
Martia ! famoſis pridem inclyta Natio factis.
Ergò nunc meritos, addit Polemarchus, honores
Juſtas ſolvamus tanto pro munere grates,
Ingreditur, magniſque inſtaurat vota patronis.
At Prior, hìc quoties effuſæ in vota ſorores
Proque tuis, Rhodiiſque ſuis, pro fratribus, olim
Ingentes pulſant Superos, Cœlumque fatigant !
Scilicet, hìc Heros, ſacris hinc primus ab aris
Ardor, & hinc læti Cœlo aſpirante labores.
His fuſi manibus Turcæ, atque his obruta votis
Agmina, nil Joſue, ſolùs dat vincere Moſes.
Pergite communem Sociæ defendere cauſam,
Bella gerant Equites, Equitiſſæ bella coronent.
Sanguine, ſole, madent Equites, Turcaſque fatigant,
Tollite victrices Equitiſſæ ad ſydera palmas.
Obſervant titulos, Patrum monumenta ſuorum,
Hæceſt, & jacet hic, mea Sanctia; Mauſolæum
Eminet, en ſpirant vultus, ſimiliſque loquenti
Sanctia, per totos toga regia defluit artus.
Sceptrum dextra regit, Cœloque, auroque coruſcum,
Æternoſque capit, meruitque, & ſpirat honores.
Deducunt facilem Carolina, Iſabella Magiſtrum,
Et lætos numerant pagos, circùm omnia luſtrant,
Hanc terram, has ſedes donavit Sanctia Magni
Alphonſi proles, Alphonſi caſtaque Caſti
Uxor, perjuris fatalia nomina Mauris.
Alter Caſtellæ Alphonſus, Rex Arragon alter.
Hic, ubi mortales deponere contigit artus,
Sanctia compoſuit ſeſe, propriamque ſubivit
Sixennam, lectas traxit Sixenna puellas,
Filia ſuccedit primùm, nec blandior ulla eſt,
Dulci nomen erat, ſubiit mox altera, Blancham

Nomine dixerunt, natamque eduxerat olim
Arragon, hæc cultum, magnamque profeſſa Priorem
Sixennam, & ſocias rexit cum laude puellas.
Hinc aliæ, atque aliæ, veteri ſtant omnia ritu.
Jamque Equitiſſæ, Equites, mixtum ſimul affluit ag-
Hiſtoriam, ſortemque loci, varioſque labores [men
Narrat quiſque ſuos, Rhodios tamen occupat omnes,
Uſque audire juvat, nec vana libido ſciendi,
Pungit honos, ſocias tangit laus tanta ſorores
Miſcuit hîc proprios etiam Fortuna colores.
Has inter Theolinda fuit, nec pulchrior olim
Altera, non vultu, non læto gratior ævo.
Mille oculis vibrant ignes, & mille ſagittæ;
Et ſuper ingenuos effuſa modeſtia vultus.
Faſtus ineſt nullus, ſed blanda protervia mores
Exacuit, variique trahunt hinc inde lepores.
Adjectæ huic ſociæ Carolina, Iſabella, ſororum
Dulces deliciæ Theolinda, & chara voluptas.
Ingenii vis quanta, ingens? & maſcula virtus,
Et clarum Henriques in fronte, ac pectore nomen.
Ante alias Theolindam olim Guſmannus amabat
Nobilis, & clarus Guſmanni ſanguinis hæres,
Vix luſtris quinque, & pulchro jam grandior ævo.
Alta viri virtus pariter, frons Martia, robur,
Heroa Herois facies, nec fœda cicatrix
Fœdavit pulchros vultus, nec grandibus omnem
Muſtapha vulneribus poteras vaſtare decorem.
O quantum in Turcas fulmen! nec tela, nec enſes
Detineant, toto ſonat hunc Rhodus inclyta campo;
Eximios tulit, & meruit Guſmannus honores.
Atque ſuos Theolinda, ſuos Guſmanus amores
Senſerat; arcanæ vivunt ſub pectore curæ.
Æternas norunt, nec fas, expromere flammas.
Caſtus amor, puruſque fuit; ſic prona ferebant

Sydera; Sympathicæ traxerunt ſemina fibræ;
Dura Noverca obſtat, durus Pater inſuper obſtat;
Et quoties ſævæ Patrem avertere Novercæ?
Ille ergò impatiens, curiſque infeſtus honeſtis
Inſtabat miſerè, & teneros turbabat amores.
O amor, ô quanto pugnavit Honorque duello!
Blandus amor, ſed fortis Honor! Theolinda parentes
Audiit, & vetitos avertere maluit ignes;
Heu dolor! heu lachrimæ; murmur, ſuſpiria, languor,
Ut quid tantus amor? tanti ſub amore dolores?
Si nec liber amor, nec fas finire dolores!
Guſmannus Rhodios, Rhodias Theolinda ſorores
Ambiit; at tacitæ vivunt ſub pectore flammæ,
Atque alios jam neuter amor vel ſuſtinet ignes;
Et Rhodiis ambo certant inſiſtere factis.
Ventum in conſpectum: quid non mortalia cogis
Pectora dulcis amor? jam vibrant lumina flammas;
Non color, aut geſtus, vultus non conſtitit unus.
Irrubuere; cadunt tenues leni agmine guttæ;
Suſpirat Theolinda, gemit Guſmanus, & ambo
Hærebant medio in curſu, neutrumque licebat;
Nec mutua ora ſilent, nec jam muta ora loquuntur.
Erumpens tandem Guſmanus; & Huccinè tandem
Huccinè honoratam duxiſtis Numina flammam!
Tenè igitur rurſum video Theolinda, ſororque,
Et melior pro uxore ſoror? nec amantibus uſque
Dura Noverca obſtat, durus Pater inſuper obſtat?
Ipſa meam quondam ſenſiſti Candida flammam,
Ipſe tuam ſenſi; nec habet flammam iſta ruborem.
Verùm aliò, & meliùs vanos diverti mus ignes;
Atque ignis ſupereſt melior, fraterque ſororem
Amplector, ſacroſque palam meditabor amores.
Invideat nec jam quiſquam; nec jam ulla decoram
Tormenta extinguant, caſuſvè in tempora flammam.

Dulce mihi Theolinda ſonas! ô dulcis amoris
Impetus! hanc etiam prohibetis ſydera curam?
En tuus, ô Theolinda, tuus Guſmanus, amanſque,
Et frater; mea tu pariter Theolinda, ſororque,
Si nec amans; dulce ô nomen, dulceſque hymenæos!
Dum pugnat Rhodius, dum Turcas oderit hoſtes,
Muſtapha dum pugnat, Rhodios ſimul oderit hoſtes,
Tu mihi chara ſoror Theolinda! nec atra Noverca,
Non Genitor, non ipſa vetent hanc Numina flammam.
Æternum vives, Theolinda, in pectore nomen.
At rurſus Theolinda oculos ſuffuſa decoros,
Scilicet huc demùm Guſmanne, huc optima honeſtam
Sydera, laudatam duxere huc Numina flammam!
Et benè! conjunctiſque regunt bona Numina ſtellis!
Et meliùs vanos aliò divertimus ignes.
Cum Cruce vinctus amor noſter, pro Numine vinctus:
Et Chriſtus ſponſus melior, meliorque hymenæus.
Vivere, amare licet Guſmane, & nullus honeſtos
Invideat tandem, nulluſque incuſet amores.
Ah quoties, frater, timui! cùm tanta moveres
Prœlia, cùm rupto violentus Muſtapha vallo
Irrueret! mihi telo omni, Guſmane peribas,
Omnem uſque in te fortunam, caſumque verebar.
Te modò victorem, modò te Guſmane cadentem
Fingebam; ambiguis ibat victoria pennis,
Omnes una dolos, omnes ſenſi una tumultus.
At benè ſic ſtrictus, ſic ſole & pulvere tinctus,
Fœdatus ſic chare places; te frater amantem;
Sed fortem te frater amo; tu grandia felix
Bella gere, & pulchros opto tibi chare labores;
Totis te cinctum metuoque, optoque periclis.
Oraui quoties ſupplex, ne Turca noceret,
Cùm ferus inſanos ires violentus in hoſtes,
Et plenos ageres, ut agiſ Guſmane triumphos;

Sic celebrant; ſic ipſe pates; ſic vulnera reſtant.
O mihi! ſi lacerum plagis, & ſanguine tinctum
Hoc inſigne Crucis, pulchrique hoc ſtemma laboris,
Monſtrabatque Crucem adverſo quam pectore geſtat
Guſmanus, laceram telis, & ſanguine ſparſam;
Si mihi ferre licet, propriique Inſigne trimphi
Uſque tui Guſmane, novumque inducere ſtemma!
O ego quàm pulchros relegam contenta labores!
Amplectar; charo figam mille oſcula dono;
Hos meus, hos paſſim victor referebat honores,
Sic Turcas, dicam, ſic ſævos contudit Afros,
Vivat! & æternis dura Guſmane triumphis!
Hîc interpellant ſocii; nec blanda latebant
Officia, & magnis amor emicat argumentis.
Stat Princeps; Iſabella ſtetit: Narratur amantum
Hiſtoria, eventus, obſtantia Numina, Patres?
Infauſtos & amant ſimul, & miſerantur amantes.
Erubuere ambo; nec jam ſe mutuus ardor
Continet, aut fingit; tacet hic, veniam illa precatur!
Gentilemque Crucem, Rhodiique inſigne decoris
Guſmanno Theolinda ſuo, ſi tradere fas eſt
Ductum opus his digitis, inſcriptũ hoc lemmate donũ.
Circum ſtant, ſpectantque decorum & amabile munus;
In tenui labor, at tenuis non gloria, nec jam
Segnis amor; pugnæ hîc variæ, variique labores.
Hîc Guſmanus ovans, cedens hîc Muſtapha; belli
Dura rudimenta, & grandes ætate palæſtræ.
Hîc ferus in Turcas ibat; vallum inde revellit,
Hîc ſtupuit Chius; hîc aſſerti à funere fratres.
Hic longi ſoles, pulviſque; & ſanguis, & ignes,
Et nubes, fumuſque, & tela, & fulmina, Turcæ,
Et Rhodii, mixtoque undantes ſanguine campi.
Sparſerat & ſæpè hæc lachrymas, lachrymiſque decorũ
Deformabat opus, puduitque; ultroque reſumens

Uſque reformabat, majoreſque addidit ignes,
Et gemuit; tenero juvat indulgere dolori
Certis hic nodis, certis Theolinda figuris
Guſmanuſque latent confuſaque nomina & artes;
Nomen Guſmanni, Theolindæ nomen amicis
Implexum laqueis,& nodis mille revinctum. [ſenſus!
Nominaque ipſa ſonant, & habent quoque nomina
Novit amor; caſtos Amor ipſe inſpirat, amantes
Et legit, & legitur, loquiturque, & ſpirat, & ardet;
Dius amor palmis ſedit, pro ſtemmate lemma eſt,
Et melior durabit Hymen; videt uſque, decorum
Laudat opus Princeps,Iſabella, hæcque obtulit ultrò,
Heroi Theolinda, & Amans hoc munus amanti.
Reſpicit, & mollis tangit præcordia ſenſus,
Oſcula libabat dono Guſmanus, & addit
Accipio veſtrum, Theolinda, Iſabella favorem,
Dulce tui Theolinda, mei ſolamen amoris,
Mutuum amicitiæ, noſtrorum inſigne laborum,
Accipe & hoc pariter lacerum ſoror optima munus,
Hoc teneros ſolare metus, ſolare dolores.
Hoc mihi cantatum toties, nec fallor, & omnis
Cantabat Vates, injectam à Numine flammam
Non fore, qui totam premeret, quæ tanta noceret
Invidia, & caſtos ſemper turbaret amores:
Sed fore qui vanos meliori vinculo amores
Perficeret, longoſque olim firmaret in annos.
Scilicet, hic plaudens Heros, non ſola voluptas,
Nec jam ſympathicæ ſociant vaga ſemina fibræ,
Plus Cœlum quàm nectit Amor! vos vivite amantes,
Viuite, & æthercam ſervate in pectore flammam!
Tu Frater,chara illa Soror, meliorque Hymenæus,
Et melior pro uxore ſoror, pro conjuge frater.
Duret! & æternum, votis communibus omnes,
Jam melior durabit Hymen, durabit in ævum.

Finis Libri Decimi Octavi.

ARGUMENTUM.

Equites luſtrant interim Hiſpaniam: labores Hiſpaniæ immiſſis primùm Mauris & prævalentibus. Feliciores deinde ſucceſſus; Cid interprete, ſeque ad novas pugnas in ſocium offerente, non tamen agnito. Granata ſingularis inſpectio & Maura Nympha. Liladamus Alhambram, & Sepulchrum Regum Catholicorum inviſit ob eximium illorum in Mauros triumphum. Geſta eorumdem in tabulis circum deſcripta, & ab Equitibus interim curioſè obſervata. Planctus Liladami ſuper tantis Regibus tam benè de fide in Mauros meritis; Item ſuper Philippo primo immaturè ſublato. Eorum ab eodem elogia. Hinc diſcedentibus pugna cum Larvis, cum Magis, cum Mauris Regibus. Vincuntur hi, Cid iterum apparente, & adjuvante. Eorumdem proſtratorum deſcriptio eodem Cid interprete tandem agnito. Hujus demùm, poſt diſceſſum ex oculis, geſta præclara, & juſtum elogium erecto etiam tropheo ab ipſo Liladamo decantatum.

LIBER XIX.

INtereà dilapſi Equites, totamque pererrant
Heſperiam, & Mauræ relegunt veſtigia gentis,
Pugnaſque, & ſedes, & bella, & fata, ruinas;
Et Juvenes ſuus ardor agit, ſua gloria tentat.
Mirantur ſortem, regnum indignantur acerbum,
Exacuuntque animos, atque in nova prælia fervent.
Hàc infuſi Arabes primùm, Lulianus agebat
Fœdum agmen, rarumque hàc rursùm; atque agmine denſo;

Et mittebat Ulit magnus, ſævuſque Tariffus
Irruit; incaſſum fortis Roderice ſuperbos
Excipis, & tardas cuneos! ſummi ultima venit
Meta probri, regnique! iterum juncta Africa totis
Irruit agminibus: Rex occidit; omnia tandem
Vertuntur, ſolum retinet vix natio nomen.
Heu ſcelera! heu pœnæ! Nemeſis! Libitina! dolores!
Venditus hìc dudum generoſo è ſanguine Gothus;
Relliquiæ Gothorum; & vili pondere ſtabant
Hiſpani rerum Domini, genteſque ſuperbæ.
Hìc pactum infame, & magis ipſum infame tributum
Centum ſelectæ ſacrata è ſtirpe puellæ;
Mauregat has pactus, pacemque probroſa libido
Vendidit, hâc vilis mercede redempta poteſtas.
Hìc qualis rerum facies? Libitina? furores?
Et totis latè bacchata Tragœdia campis?
Chriſtiadæ paſſim informes, hi ſtipite fixi;
Hi torti; toto fluitantia corpora ponto;
Et latè exundans ſanguis, ſanguiſque fidelis. [urget;
Urget atrox Machomat, meliùſque Amor optimus
Creſcit falce ſeges, regnat per funera Chriſtus.
a At tu magne puer! felix & Corduba Mater!
Hoc partu inſignis, tanto jam læta patrono
Infamem non, magne puer, perpeſſus amorem,
Non Patrem ejuras Chriſtum, fratremque Pudorem;
Quot membris claros numeras de Rege triumphos!
b Hìc cæſi generoſi Equites, vaſtata Navarra;
Abderamen victor, ſequitur captivaque turba,
Ingentemque facit jam Regia Corduba pompam.
Vallis Junquerra hæc, celebris per vulnera vallis.
c Hic ferus Almondir; Machomat mandabat, opimam
Vaſtabat terram; & ſævâ ditione premebat;

a *Pelagius puer & Martyr.* b *Ex Hiſtor.* c *Ex Hiſtor. Turquet. pag.* 236.

Non

Non anni explevere decem, tandemque Toletum
Succubuit, numerat varios hæc Regia Reges.
a Hîc arma, & ſtrages, locus & fatalis Alarcon,
Nobilis Alphonſus fugit, nec grandia tardant
Vulnera, cæſi Equites latè, Mauruſque triumphans;
Et cladem uſque hodie lapideſque Cruceſque ſequuntur.
b Hæc Ucles, urbs hæc famoſa, hîc Sanctius Infans,
Garcia, lecti Equites, nimius ſæpè ardor agebat:
Occubuere, diù jacuit Caſtella, reſurgit
Vix tandem, & ſtrages olim generoſa rependit.
c Hæc ſaxa, hæ furcæ, furcæ dicantur Iberæ:
Incluſi Heroës ſudant, hærentque, gemuntque
Faucibus, & montes ſubitis nox implicat umbris.
Infamis locus, & fatale Axarquia nomen!
d Nec tu ignota quidem vaſtum Regina per æquor
Hiſpalis, Abdulaſim ſenſiſti, & dura Tyranni
Imperia! hîc Reges & Regia, & Alcaman, Oppa
Perfidus, ingratus Præſul, Chriſtoque rebellis.
Heu Legio! eheu Toletum! fortiſſima ab ævo
Mœnia, ſacratæ pars ſola atque integra gentis,
Vos quoque inhumanos ſenſiſtis & indè Tyrannos!
Hinc effuſi Arabes, hinc primæ ivere catenæ.
Hîc cadit ille ingens Rodericus, & ultimus olim
Heroæ gentis, proprii jam dedecus ævi!
Heu ſortis, rerum monumentum illuſtre cadentum!
Perſarum domitrix, & victrix natio Romæ,
Immerſi inſpectrix Cyri, Romæque gementis,
Et Franci domitrix. & victrix natio Iberi
Regina, & tantum latè Regina per orbem
Victrix victa jacet Roderico natio in uno!
Eheu ſacra Fides! Themis! & Fortuna! labores!

a *Pag.* 406. *anno* 1195. b *Pag.* 331. *Antè annum* 1101
c *Pag.* 1071. *In Bætica* d *Baron.*

Imperium, & robur, virtus, & bella, triumphi!
Et jacet! & nomen vix reſtat, & umbra, ſepulchrum.
Hìc cæſi fratres ſeptem de nomine Lara:
Haud alios Equites Hiſpana eduxerat olim
Patria majores, nec jam melioribus orſis
Natos Heroas, meliori aut laude ſuperbos.
Heu furor! Uxorum rabies, languorque Virorum!
Nomina perpetuis olim damnanda tenebris.
Hìc jacet infelix Comes, hìc Lulianus, & ingens
Ille hoſtis patriæ, Maurorum ductor, & hoſpes,
Æternamque luit tanto pro crimine pœnam.
Hæc Mauris porta, hoc miſero fatale ſepulchrum,
Hoc fretum, & infuſis celebrata Tariffa maniplis.
Viderat oppreſſam ſaxorum pondere Conjux
Falrinam infelix, dejectum culmine ab alto
Filium, & ipſe cavo vinctus plorabat in antro,
Et ſuus eſt ultor Maurus, vindexque Tyrannus.
Eductuſque caput ferro dedit, abjectumque cadaver
Truncumque, & Calpe, & toto premit æquore pontus!
Ingreditur quicumque fretum, dira omnia latè
Congerit, infamem tumulum, Comitemque ſepultum
Inſequitur, triſtes reſonant per littora diræ.
Hoc miſero fatum, ſuperas modò ſurgere in auras
Fluctibus extantem ſummis, modò vortice raptum
Infernos remeare lacus, barathroque revolvi.
Vox etiam auditur profundo emiſſa barathro,
Diſcite juſtitiam offenſi! & non tangere Reges!
Regia divinæ permittere crimina dextræ!
Nunquam privatum patriæ præferre dolorem!
Talia luſtrabant Rhodii, ſenſimque pererrant.
Ecce aſtat generoſius Eques, cultuque ſuperbus,
Et magno ſublimis equo, non nomine notus,
Non vultu, Heroum ſpirat præſentia Numen,

Ignea vis oculis, animoque, & frons Martia, virtus,
Totoſque Heroi Natura inſperſit honores.
Telum hæret lateri, crines premit ærea caſſis,
Criſtæque undantes, & fulminis arbiter Ales.
Conſpicua, & præſtans facies, thoraxque refulget
Vipereis textus ſquamis, & Gorgone multâ;
Lancea juxtà ingens, facili prompta arma palæſtræ,
Aptus utrique Heros, bellumque in utrumque paratus
Aut ludo, aut bello promptus, prior ipſe ſalutat.
Quæritis, ô Rhodii, quis enim vos inclyta neſcit
Nomina, quis pugnas, caſus, tantoſque labores?
Veſtra etiam Manes penetravit Fama ſub imos.
Vidimus & præſentem ipſi, magnumque Magiſtrum,
Et Tyburtinis diſcentem oracula campis.
Nec jam ego mortales artus, mortalia volvo
Corpora, fictitios conceſſum inducere vultus,
Molliaque æthereo componere corpora nimbo.
Secretæ id mentes membris, vincliſque ſolutæ
Id poſſunt, præſtantque, ubi res, & fata repoſcunt;
Exemptaſque juvat dubiis mortalibus ullam
Ferre opem, & humanis ultrò ſuccurrere damnis.
Et meus hic certè labor eſt, hæc cura quietem
Sollicitat, reliquas etiam, ſi fortè reſedit,
Criminis addictæ pœnas ſic pendimus umbræ,
Donec ſumma dies primos nos rurſus in artus
Induat, & propriis jubeat conſiſtere membris.
Intereà veſtros auram hanc aptamus in uſus.
Quæritis, ô Rhodii, Mauræ veſtigia gentis,
Et juvat antiquis animos accendere probris.
Gratulor, & veſtros comitari, ac ducere greſſus
Eſt animus, fœdi pando veſtigia regni,
Ipſe ego nec quondam Mauris ignotus, & ullum
Olim pertuleram pro Chriſto ac Lege laborem,
Vellet ego, fratrem, ſociumque admittite pugnæ,

Nec vos nulla manent, moneo, nova prælia, Mauri
Antiqui, celebreſque, & adhuc poſt fata ſepultos
Exagitat Manes odium, immittitque furentes.
Ipſi ultrò inſurgent campo, ignotâque palæſtrâ,
Fulmineisque armis nudæ ſine corpore mentes,
Et mecum aërio veſtitæ corpora nimbo,
Aut monſtris ſimiles, magnis in prælia turmis
Erumpent, Rhodiámque velint exſcindere gentem.
At fruſtrà! certam ſpondent bona Numina palmam,
Et juvat antiquos rursùm conſurgere in Hoſtes.
Mirantur Rhodii, certantque ediſcere nomen,
Quiſquis es, ô noſtros Heros dignate labores,
Si nomen reſcire nefas, at gratia quanta eſt,
Noſtros Heroëm comitari, & ducere greſſus.
Te duce vel totis Phlegetonte, Acheronte refuſo,
Imiſque Abderamen properent & monſtra barathris,
Te duce nulla mora eſt, fatales vincimus hoſtes.
O vbi nunc illud famoſum, & nobile nomen,
Fataliſque Arabum terror Cid maximus Heros,
Cùm tumidos premeret Mauros, cùm fulminis inſtar
Rumperet, inſtaret, prædas, ſpolia ampla, quadrigas
Mitteret, Alponſo, tantoque Valentia Marte
Staret, & imbelles, dùm vixit, luderet hoſtes?
Militiam ex illo, virtutem, & bella, triumphos
Diſcere fas eſſet, ſævam que exſcindere ſtirpem!
Tu tamen, ô quiſquis demùm Heros, impiger aude,
Non alia ex ſtirpe, aut leviores concipis auſus
Procedunt, ſpectantque ſimul, latè omnia luſtrant,
Ignotuſque urbes, & prælia denotat Heros.
Strages vidiſtis Rhodii, ſpectate triumphos.
a Hinc primum, & primis notus Pelagius armis
Rex dictus, ductorque, & primi occaſiò belli
Deflorata ſoror, probrum Mugnuza ſuperbus

a *Turquet p. 212. & 214.*

Intulerat, peſſum Heſperiam dedit una libido,
Altera reſtitui dedit, & regnare libido!
a Arragon indè Navarra movet, Dux Garcia primum,
Ximenius, captam Mauris avertit Ainſam.
Hinc purum, rubrumque olim fulvo emicat auro
Stemma, rubra hinc fulget querno Crux inſita trunco
Nobile, & invictæ primum hoc inſigne Navarræ!
b Hic magnâ victi pugnâ Rex barbarus Oſman
Ductor Mugayus, tutæ hinc, ſalvæque puellæ,
Excuſſumque probrum: probroſi fœderis ultor
Alphonſus, Caſtum meritò dixere Nepotes,
Funeſtus Mauris locus, & de nomine, Ledos.
c Hic felix, victor Ramirus, lætæque Simancæ,
Captus Aben, ductuſque, fugit fugit uſque ſuperbus
Abderamen, ſtragem fando quis, funera, diras,
Expediat, totis exſtructa cadavera campis?
Et ſtrages non pugna fuit, votum indè ſolutum
Æmilianum, ingens, totam Sol ipſe per horam
Delituit, trepidæ nutarunt æthere ſtellæ.
d Hìc duce Bermondo coëunt Caſtella, Navarra,
Et Legio dubiis pendet victoria pennis,
Terra natat, fuſuſque Alhabib, ſigniſque revulſis,
Impatienſque probri malè ſana intabuit ira
Vulturibus ſolemne jugum hoc, ſic nomine dicunt.
e Fuſus & Alboacen, totis fruſtrà Africa ſignis
Abdomelic redit, Heſperiaſque revolvitur oras.
Omnibus occurſum ſtudiis, terrâque, marique
Sudatum, infuſæque acies, ſed vincit Aguillar,
Ponce-Leon, fugit Abdomelic, vivuſque latebat
Effuſas inter mortes, ſperatque latendo.
Vulgaris fortè huc miles, gladiumque latenti

a *P.*213.*Navarre, ou Sobrarbre.* b *P.* 223. *Circâ ann. Domini* 789. c *P.* 254.*anno* 914. d *P.* 271. e *P.*618, 19. 20. *anno* 1339.

Tranſadigit, reptat vicina ad flumina anhelans,
Et jacuit! placidamque inventum corpus ad undam.
Inſignis locus, & celebris certamine Xeres.
a Hic pulchræ impatiens laudis, cupiduſque pericli
Irrupit Mule Alboacen; totis Granata maniplis
Viſa ire, abductaſque gemit Caſtella rapinas.
Pluribus obſiſtunt pauci, ſtultuſque refugit
Alboacen, toto ſtrages manet horrida campo.
Immenſas ſolvit, debetque Hiſpania grates.
Mandrogno locus eſt, magnæ & victoria famæ.
b Hic alia Utreræ ſtrages; Dux Palma triumphans;
Et viſus, victuſque hoſtis; ter quinque ſuperſunt
Vexilla; uxori Palmæ, Regina ſuperbam,
Intextamque auro, merito pro pignore pallam
Mittebat, certoque die, feſtoque ferendam;
Ingentem quoties memorat lux fauſta triumphum.
Hic melior, felixque Arcos; clademque rependit
Antiquam, & primum emendant nova prœlia probrũ.
Perfidus hic Zaaram ſcalis hinc indè repoſtis
Involat Alboacen, Regeſque excivit Iberos,
Hinc dolor; hinc clades Maurorum, atque ultima fata;
Extremam hinc traxit Granata ſubacta ruinam.
c Magnis Hernandus, Proceres, Iſabella quadrigis
Terrebant, ibantque, & plenus Numine Ximen.
Jamque Alamè, jam Loxa cadit, pugna aſpera, pugna
Immitis; cæſi Heroes; vix ipſe periclum
Exiit Hernandus, ſuperat virtute periclum.
Longa eſt hiſtoria, & ſeri didicere nepotes.
Hic Cabra, hic Aguilar fortis, duo fulmina belli,
Centum alii; captus Chiquitot, Machometque puſillus.

a *Pag. 925. ans 1555.* b *Pag. 1073.*
c *Granatenſe bellum.*

Quingentis pompa ibat equis,ſpolia,ampla,ſuppellex
Nongentique gemunt prædæ ſub pondere muli.
Inclytus hinc,alioque inſignis ſtemmate Cabra;
Incluſum caveâ Mauri caput, auratæque catenæ,
Signa novem ex alro circùm fluitantia limbo,
Hernandi donum, propriique inſigne triumphi.
Jamque orant pacem trepidi:ſolemne tributum,
Servitium, lectam pubem, ſocioſque parabant
Mudigares;ne quidquam; Urbes,non dona petuntur,
Hinc Ronda,hinc Cujar cedunt, Salobregna, Tabernas,
Almeria, Hernandus læſus, pactuſque latebras
Alboacen, fracti nexus, captique ſoluti.
Auxilium Auſtriacus parat, inſtrumenta, rotaſque,
Pulverem,& Auſtriaco quæſita Joanna Philippo.
Juratum, & magnis itum eſt in prœlia pactis.
Jamque ingens Granata patet, quis plauſus,& ardor?
Granatam, cuncti Granatam uno ore ſalutant.
Hìc & Ximenius Præſul, Tendilla, Calizque,
Medina, Albanus, Cabra,& Miranda, Priego,
Alter Medina,Aſtorga,Albuquercus, Aguillar,
Sardoi, Siculi Heroes, Calatrava Magiſtri,
Plurimus & paſſim ſacrato ex ordine Præſul,
Centum alii, Hernandes, infans, Iſabella,Strategi.
Omnibus idem animus poſtremam exſcindere peſtem.
Caſtra locant, primæ hìc acies, primuſque præibat
Saucius, & frenum Hernandes, enſemque rotabat.
Alboacem viſus, palſuſque, hinc Bentomis ultrò
Deditur, & Malaga, & Comares, ſimul Alpuxarras.
Gaudix, Baca cadit, Chiquitum nullo antè remiſſum
Fœnore, ſola tenet, ſervatque Alhambra, reſiſtit.
Atque arx, extruitur, quadrata & ceſpite multo,
Et belli teſtes Infans, Materque cruenti.
Exciti erumpunt Mauri, fractique recedunt,

Tutaque feralis redeunt ſpectacula pompæ.
Irruitur, ſtatur, vicit patientia Mauros.
Et jam tabentes artus, ſquallentiaque ora,
Attritæ vires, & non tolerabile bellum,
Perfidiæ morſus, & plurima Mortis imago.
Omnibus idem animus, terror, pavor omnibus unus,
Commune, & tenuem votum exorare ſalutem,
Hæ victis leges, his ſancta hæc fœdera ſunto.
Exeat, & propriam Chiquitus concedat Alhambram.
Perpetuam in cultum ſummam, moreſque paternos
Auferat, antiquo liceat convivere ritu.
Rem ſibi quiſque ferat, patrias fas quærere terras.
Hæreat eximius fidei pro pignore Maurus,
Quadrigenti ipſi pueri, ſelectaque pubes.
Et Granata cadit! tantis ſatiata triumphis!
Unaque jam centum reddit Granata triumphos!
Longaſque hic iterat miſeranda Sybilla querelas.
Redditus hic Templis decor, effuſoque prophanæ
Chriſmate deterſæ labes, crucibuſque ſacratæ,
Trina micant vexilla, Crucis, Magnique Jacobi:
Et Caſtellanæ fluitant toto æthere turres,
Solemnes plauſus, meriti indicuntur honores,
Procedunt Myſtæ, vulgus, Procereſque, Strategi,
Hernandes, Iſabella, Infans, junctoſque celebrant
Hiſpani Reges, Chriſto cum Rege triumphos.
Crux tamen antè micat, turrem ſupereminet omnem:
Vincitur hoc tantùm ſigno, quicumque tyrannos!
Vicit, inhumanos vincet quicumque tyrannos!
Hæc vobis Granata patet, ſuccedite muris
O Rhodii, & veteres propius luſtrate labores.
Non longè hinc adſum, & caſus quicumque manebit,
Prompta hæc, & caſum præſens hæc dextera in omnem.
Dixerat, & tenues viſus concedere in auras.

Attoniti rurſùm hic Equites, nomenque requirunt.
Alta viri virtus animo, tantuſque recurſit
Frontis honos, hærent infixi pectore faſti,
Bellaque, & ætatum monumenta antiqua priorum,
Quis tandem hic Heros? Pelagius anne hic?
Caſtuſnè Alphonſus? Ramires? magnuſvè Jacobus?
Hic certè ſublimis equo, galeâque ſuperbus,
Enſe potens Mauros olim ſurgebat in ipſos.
Hoc duce fundebat Ramires, hoc auſpice vicit.
Ipſe eſt, ipſe Arabum vaſtos cumulabat acervos.
Viciniaſſurgunt colles; hinc liber in Urbem
Proſpectus, campoſque: huc primos vertere greſſus,
Ingeniumque ſoli, & totam cognoſcere Scenam.
Mirantur lætaſque domos, extructaque circùm
Mœnia, diſpoſitas plus mille ad mœnia turres.
Urbis diſtinctas numerant certo ordine partes;
Pars vallem, & campos; celſas pars occupat arces;
Adverſi claudunt colles: interſecat amnis,
Et pulchram ex alto infuſus latè irrigat Urbem.
Magnatum hæc ſedes, alta hæc palatia Regum;
Hæc & Alhambra ingens, Mauris hæc Regibus Aula,
Regibus Hiſpanis jam regium Alhambra ſepulchrum.
Camporum ſpatia immenſa, & viridaria, ſylvas,
Irriguos laudant fontes, & gramina, & herbas.
Largiùs haud alibi congeſtis prodiga donis
Indulſit Natura ſibi, populumque beavit.
Interea auditur tenues vox miſſa per auras;
Intentique hærent Rhodii, hìc ſtatio obſita dumis,
Soliſque impatiens, aptumque doloribus antrum.
Antri Nympha hoſpes, longo Nympha hoſpes ab ævo

Poſtquam res Arabum, Mauramque evertere gentem
Ingratam viſum Superis, ceciditque triumphans
Granata, & Lybicas Chiquitus conceſſit in oras,

Tutaque feralis redeunt ſpectacula pompæ.
Irruitur, ſtatur, vicit patientia Mauros.
Et jam tabentes artus, ſquallentiaque ora,
Attritæ vires, & non tolerabile bellum,
Perfidiæ morſus, & plurima Mortis imago.
Omnibus idem animus, terror, pavor omnibus unus,
Commune, & tenuem votum exorare ſalutem,
Hæ victis leges, his ſancta hæc fœdera ſunto.
Exeat, & propriam Chiquitus concedat Alhambram.
Perpetuam in cultum ſummam, moreſque paternos
Auferat, antiquo liceat convivere ritu.
Rem ſibi quiſque ferat, patrias fas quærere terras.
Hæreat eximius fidei pro pignore Maurus,
Quadrigenti ipſi pueri, ſelectaque pubes.
Et Granata cadit! tantis ſatiata triumphis!
Unaque jam centum reddit Granata triumphos!
Longaſque hic iterat miſeranda Sybilla querelas.
Redditus hic Templis decor, effuſoque prophanæ
Chriſmate deterſæ labes, crucibuſque ſacratæ,
Trina micant vexilla, Crucis, Magnique Jacobi:
Et Caſtellanæ fluitant toto æthere turres,
Solemnes plauſus, meriti indicuntur honores,
Procedunt Myſtæ, vulgus, Procereſque, Strategi,
Hernandes, Iſabella, Infans, junctoſque celebrant
Hiſpani Reges, Chriſto cum Rege triumphos.
Crux tamen antè micat, turrem ſupereminet omnem:
Vincitur hoc tantùm ſigno, quicumque tyrannos!
Vicit, inhumanos vincet quicumque tyrannos!
Hæc vobis Granata patet, ſuccedite muris
O Rhodii, & veteres propius luſtrate labores.
Non longè hinc adſum, & caſus quicumque manebit,
Prompta hæc, & caſum præſens hæc dextera in omnem.
Dixerat, & tenues viſus concedere in auras.

Attoniti rurſum hic Equites, nomenque requirunt.
Alta viri virtus animo, tantuſque recurſit
Frontis honos, hærent infixi pectore faſti,
Bellaque, & ætatum monumenta antiqua priorum,
Quis tandem hic Heros? Pelagius anne hic?
Caſtuſnè Alphonſus? Ramires? magnuſvè Jacobus?
Hic certè ſublimis equo, galeàque ſuperbus,
Enſe potens Mauros olim ſurgebat in ipſos.
Hoc duce fundebat Ramires, hoc auſpice vicit.
Ipſe eſt, ipſe Arabum vaſtos cumulabat acervos.
Viciniaſſurgunt colles; hinc liber in Urbem
Proſpectus, campoſque: huc primos vertere greſſus,
Ingeniumque ſoli, & totam cognoſcere Scenam.
Mirantur lætaſque domos, extructaque circùm
Mœnia, diſpoſitas plus mille ad mœnia turres.
Urbis diſtinctas numerant certo ordine partes;
Pars vallem, & campos; celſas pars occupat arces;
Adverſi claudunt colles: interſecat amnis,
Et pulchram ex alto infuſus latè irrigat Urbem.
Magnatum hæc ſedes, alta hæc palatia Regum;
Hæc & Alhambra ingens, Mauris hæc Regibus Aula,
Regibus Hiſpanis jam regium Alhambra ſepulchrum.
Camporum ſpatia immenſa, & viridaria, ſylvas,
Irriguos laudant fontes, & gramina, & herbas.
Largiùs haud alibi congeſtis prodiga donis
Indulſit Natura ſibi, populumque beavit.
Interea auditur tenues vox miſſa per auras;
Intentique hærent Rhodii, hìc ſtatio obſita dumis,
Soliſque impatiens, aptumque doloribus antrum.
Antri Nympha hoſpes, longo Nympha hoſpes ab ævo.
Poſtquam res Arabum, Mauramque evertere gentem
Ingratam viſum Superis, ceciditque triumphans
Granata, & Lybicas Chiquitus conceſſit in oras,

Abnuit antiquum penitùs dimittere Regnum:
Tangit amorque,dolorque ſimul, mœſtoſque receſſus
Quæſiit, & longo juvat indulgere dolori.
Barbarus huic cultus, fuſi ſine lege capilli;
Et palla, & Cydaris, & Maura ſuperbia, gemmæ,
Plurimus ore, oculis decor, attolluntque decorem
Perpetuæ ex oculis gemmæ, fonteſque decori.
Huic roſeus pridem vultus, floremque Juventæ.
Fatales herbæ ſervant, ſuccique potentes.
Hanc nimio ſectæ damnatam, & gentis amore,
Juſſerat omnipotens ſummi Deus arbiter æqui?
Æternos oculis in pœnam haurire dolores,
Expulſæque fugam plorare, & funera gentis.
Atque hæc ſæpè cavo mœrens ſuſpirat ab antro,
Sæpe etiam inſiſtens ſupremo vertice montis;
Tunc quoque & inſedit, nec ſe putat uſque videri,
Paſcuaque,& campos relegens, & mœnia,& arces,
Et madidas perfuſa genas ſic fortè gemebat.
O patria! ô colles! fonteſque! & paſcua,& umbræ!
Heu Templa! Auguſtæque domus! & mœnia, & Arces!
Bis centum dominata olim Granata per annos!
Tenè igitur? quid verba dolor, dolor imprbe frangis?
Hærebat, longoque ibant ſuſpiria tractu.
Hos Dominos, hos ſperabas Granata Tyrannos!
Hos Templa, hos olim tam feſta palatia in uſus?
Tu quoque Alhambra, micans auro, fulgenſque ſmaragdis?
Heu opus! hec Regum ſedes! ubi magne Joſephe,
Alboacen? Machomet toties? & dulcia Mauris
Nomina? Romanis fatalia nomina ſignis?
O Cœlum! ô puri mitis clementia Cœli!
Queis modò ſervatis dulces bona ſydera ſuccos?

Quas modò tam lætis gentes Cœlum impluis aſtris?
Granata! aut Cœlum! Mundo non tertia reſtat
Fortuna, æqualem ſibi diviſere decorem.
Ponite tam lætos, ô prata virentia, vultus,
Deſinite ô dulces olim pubeſcere flores,
Fœda liguſtra mihi, mihi lilia nigra videntur,
Atque omnis mihi ſpina roſa eſt; & flumen, & auræ
Triſte gemunt, mœſtis volvuntur fluctibus undæ.
Irriguas nec ſiſtis aquas ô Darre? nec iſtis
a Unquam ſat plenos oculis mihi ſufficis amnes?
Auro etiam, & gemmis ſpumas, nec flumine, & auro
Exoſam ceſſas inviſam aſpergere gentem?
Tu mihi Darre Tagus, mihi tu Pactolus, Iberus,
Nilus, & Euphrates! vincat meus omnia Darrus
Flumina, ſed juges oculis mihi ſpondeat undas!
Vertere in æternas felix ô ſylva latebras,
Teque Lupus, te ſolus ibis, Aper, Urſus, Hyene
Impaſtæ Tygres habitent, ſævique Leones;
Et meminiſſe piget, torquetque antiqua voluptas!
Hærebat; ſiccatque oculos, & rurſus anhelans,
b Heu res everſæ Maurorum! nulla triumphi
Gloria! nulla ſuper Regni! vix ipſe Puſillus
Exiit, & reliquam vexant immania ſtirpem
Pondera, Romanoſque adigunt aſſumere ritus.
Ecce etiam gentem perhibent, gentemque ſuperbam,
Exoſaſque cruces, & triſtia ſigna ferentem,
Venturam exitio Lybiæ, peſtemque futuram;
Famoſos, ſic fata, Equites, magnoſque Magiſtros
Æternos Turcarum, & Mauri nominis hoſtes;
Qui mare, qui terras olim fatalibus armis,
Infeſtiſque agitent proris, ipſaſque revellant
Cycladas; excuſſoſque omni de littore Turcas

a *Fluvius Granatam interſecans.*
b *Chiquito.*

Impellant, ſacrum Sophiæ penetrale requirant ,
Cantatnmque ferant Solymæa ex urbe ſepulchrum.
Dii meliora ſatis lachrimarum, altique doloris !
Num ſatis amiſſa Heſperia, ingenteſque triumphi,
Hiſpalis, & Legio, & Granata, & Corduba; tutam
Saltem habeat Maurus Lybiam, ſalvamque reſervet !
Natioque hæc, perhibent, victrix, Equiteſque, Magiſtrique
Indomiti, Heroum genus, inſuperabile bello,
Ex ipſis animos ducunt, vireſque ruinis !
Ecce Rhodo excuſſi nuper, ſparſique per omnes
Terrarum tractus, portus? terræ, omnium egentes
Rurſus bella movent, orſis majoribus inſtant,
Publicaque Auſonios revocant ad prœlia Reges !
Omenque avertat Machomet? non ipſe reſiſtat
Muſtapha, non Solyman: Mauris proh quanta parantur
Funera? quæ ſtrages? Dii talem avertite peſtem !
Fleverat, apparent Rhodii, videt illa; fugitque,
Et trepidans toto penitus ſeſe induit antro.
Deſcendunt Equites, propiùſque audita retractant.
Sixenna tum fortè redux, ſtipante coronâ
Aſtitit, & claram tendit Polemarchus in Urbem,
Nobilior viſendi urget, meliorque cupido.
Regibus Hiſpanis ſtat juſtos pendere honores.
Scrutari Heroum cineres, Maneſque ſepultos:
Spirat & heroa heroo de pulvere virtus !
Conveniunt, ſacramque ſimul properatur ad ædem.
Ipſe præit, populi circùm, effuſique Penates,
Et pueri, & Matres: ingens ſe prodit Alhrambra.
Grande opus, & Mauri monumentum inſigne laboris.
Nil operis labor hunc, nil ſtructura alta moratur,
Intextivè ſolo lapides. Pariævè columnæ.
Non Cœlum! atque Orbis, non Titan fuſus ab alto

Fornice, non medio vetus ara & maxima, templo,
Jam melior cultus, meliuſque à virgine nomen.
Nec tantum magnus, victorque Agrippa laborem,
Pantheon Auguſto, & divis ſolemne ſacrabat.
Hîc Regi Regum Chriſto, ſupplexque, cadenſque
Volvitur, & primos longum ſolvebat honores.
Regale affectat & nobile Mauſolæum.
Ingreditur. ſubeunt Equites, hinc indè verenda
Majeſtas, grandique ſtupent latè omnia cultu.
Scilicet hîc ingens, vaſtum mirà arte ſepulchrum.
Depictæ circùm lachrimæ, puerique gementes,
Præficæ, & attonitum roranti marmore vulgus.
Inſignes circùm tabulæ, ſculptique triumphi,
Et regna, & populi, & curſus, & bella, quadrigæ.
Et Patres Patriæ ſaxa; Heroëſque loquuntur,
Heu hominum tumidæ mentes, ventoſaque corda!
Ipſam ultrà mortem laudum inſatiata cupido,
Ambitio invicta, & major per funera luxus!
Occidui Solis grandes, & funeris umbræ!
a Deſcriptæ hîc auro leges; compoſtaque Regum
Diſſidia, uniti Proceres, poſitæque querelæ,
Arragon, & paribus current Caſtella quadrigis.
Pro regno fruſtrà certans & nomine regni
b Ibat Luſiades victus: Bilbao laborat,
Excuſſoſque agitant Sarimento, & Gamboa Gallos.
Auxilium implorat Ferrandus, & ipſa laborat
Parthenope, magna it claſſis, claſſemque regebat
Henriques, pulſat Turcas, & ſolvit Hydruntem.
Hæc Alamam, hæc Loxa, hoc Hernandi grande periclum,
Fruſtrà Alamam tentat Maurus, fruſtràque fatigat.
Caſtellam hinc Aſores venerantur, & aurea portant

a *Ferdinandi Catholici geſta præcipua.*
b *Fontarabie.*

Munera, felices hoc primùm nomine terræ.
Hinc armis antè infelix Axarquia ; rurſum
Incluſus Chiquito, ductuſque; immania prædæ
Pondera, juncti uno Cabra hìc, Aguilarque triumpho.
Servitium Maurus, cenſum, lectamque juventam
Exhibet, ignavos conſtans Iſabella refutat,
Oblatæ veniant, aut cedant viribus arces.
Hìc dejectæ Alamæ turres, at providus obſtat
Tendilla, oppanſis circumdat mœnia velis,
Latamque avertit tela ? fucoque ruinam.
Chriſtiadæ hinc Turcis rapti, fideique renaſcens
Corduba ; procedunt miſeri, vulguſque redemptum,
Et ſciſſæ pendent ſacrà paſſim æde catenæ.
Hoc opus hoc Iſabella urget : jam magna reſiſtit
Granata, & frendens ruit in certamina Maurus.
Ibat delectis Rex, & Regina maniplis;
Saucius hìc primùm Princeps, Mauruſque recedens,
Integer, & poſitis jam nunc exterritus armis.
Parte alià accurrens magnis venit Auſtrius armis.
Dona ferens, ſpargenſque, auro, cultuque ſuperbus;
Summos tentabat, ſummos urgebat amores !
Dimenſo exiguo, duroque attrita labore
Victa ibat Malaga, & victis ſimul arcibus ibat.
Deditus hinc certas concordi fœdere terras
Admittit Muley, & luctu tabeſcit inani.
Ipſa aciem hìc illic Iſabella & ductat, & hoſtem
Quærit, agit ſocios, & rapta monilia collo,
Ereptas pulchros gemmas profundit in uſus,
Æraque militibus, proprios dabat æra ſmaragdos.
Vulneraque, & plagas curat, viſitque jacentes,
Publicaque in medio proſtant tentoria campo;
a Hoſpitium Reginæ, ægris commune levamen.

a *Vocantur ab Hiſtoricis* Hôpitaux de la Reine.

Hic tandem lachrymis humectans grandibus ora,
Fracta, gemenſque, acri ſuffuſa pudore,
Hic Granata cadit! Chiquito compulſus abibat,
Fractus & æternas quærens, metuenſque latebras.
Magnificis contrà Rex, & Regina quadrigis,
Hiſpanuſque ibat victor, ſociique redempti.
Summas trina ſuper vexilla undantia turres,
Totumque explebant plauſus, & vota triumphum.
Ibat pro Siculis in fortes Regia Gallos
Claſſis, & inſtructam flectit Dux Corduba claſſem,
Ægæum interea pelagus, captoſque repurgat
Odryſiis canibus portus, Venetiſque reſervat
Incolumes, ſalvas reddit Conſalvius arces.
Itque reditque maris Dominus, victorque Charybdum,
Ignotum ducens ſuperato ex orbe triumphum,
Inſignis Ligur, atque omni cantabilis ævo.
Corvas non jerat, facilis redit uſque Colombus,
Et lætam pelago è tanto prætendit olivam,
Ignotas merces, & amicæ pignora pacis.
Regibus hic coram ſedit, latumque reportat
a Imperium, & pulchro fulgentia ſtemmata limbo,
Hic etiam Hiſpanas horret non jam integra vires
Africa, jam terrent extructæ in finibus arces,
Oran, los veles; firmæ cuſtodia gentis.
Hinc exultantes Galli, latèque frementes,
Illuſi demum, excuſſi, captique Tribuni,
Magnis, & latè victor Conſalvius armis.
Albretus fruſtra, junctis turba Itala ſignis,
Gallia, Cantabricis fruſtra circum intonat oris
Et Garillanæ ſequitur victoria pugnæ,
Cedit Parthenope, parto ſtat Corduba Regno.
Occluſos Gallis aditus, captamque Navarram

a *Por Caſtilla, y por Leon Nuevo mundo gaia Colon.*

Tranſadigit, reptat vicina ad flumina anhelans,
Et jacuit! placidamque inventum corpus ad undam.
Inſignis locus, & celebris certamine Xeres.
a Hic pulchræ impatiens laudis, cupiduſque pericli
Irrupit Mule Alboacen; totis Granata maniplis
Viſa ire, abductaſque gemit Caſtella rapinas.
Pluribus obſiſtunt pauci, ſtultuſque refugit
Alboacen, toto ſtrages manet horrida campo.
Immenſas ſolvit, debetque Hiſpania grates.
Mandrogno locus eſt, magnæ & victoria famæ.
b Hic alia Utreræ ſtrages; Dux Palma triumphans;
Et viſus, victuſque hoſtis; ter quinque ſuperſunt
Vexilla; uxori Palmæ, Regina ſuperbam,
Intextamque auro, merito pro pignore pallam
Mittebat, certoque die, feſtoque ferendam;
Ingentem quoties memorat lux fauſta triumphum.
Hic melior, felixque Arcos; cladem que rependit
Antiquam, & primum emendant nova prœlia probrū.
Perfidus hic Zaaram ſcalis hinc indè repoſtis
Involat Alboacen, Regeſque excivit Iberos,
Hinc dolor; hinc clades Maurorum, atqne ultima fata;
Extremam hinc traxit Granata ſubacta ruinam.
c Magnis Hernandus, Proceres, Iſabella quadrigis
Terrebant, ibantque, & plenus Numine Ximen.
Jamque Alamè, jam Loxa cadit, pugna aſpera, pugna
Immitis; cæſi Heroes; vix ipſe periclum
Exiit Hernandus, ſuperat virtute periclum.
Longa eſt hiſtoria, & ſeri didicere nepotes.
Hic Cabra, hic Aguilar fortis, duo fulmina belli,
Centum alii; captus Chiquitot, Machometque puſillus.

a *Pag. 925. ans 1555.* b *Pag. 1073.*
c *Granatenſe bellum.*

Quingentis pompa ibat equis,ſpolia,ampla,ſuppellex
Nongentique gemunt prædæ ſub pondere muli.
Inclytus hinc,alioque inſignis ſtemmate Cabra;
Incluſum caveâ Mauri caput, aurat æque catenæ,
Signa novem ex alto circùm fluitantia limbo,
Hernandi donum, propriique inſigne triumphi.
Jamque orant pacem trepidi:ſolemne tributum,
Servitium, lectam pubem, ſocioſque parabant
Mudigares;ne quidquam; Urbes,non dona petuntur,
Hinc Ronda,hinc Cujar cedunt, Salobregna, Tabernas,
Almeria, Hernandus læſus, pactuſque latebras
Alboacen, fracti nexus, captique ſoluti.
Auxilium Auſtriacus parat, inſtrumenta, rotaſque,
Pulverem,& Auſtriaco quæſita Joanna Philippo.
Juratum, & magnis itum eſt in prœlia pactis.
Jamque ingens Granata patet, quis plauſus,& ardor?
Granatam, cuncti Granatam uno ore ſalutant.
Hìc & Ximenius Præſul, Tendilla, Calizque,
Medina, Albanus, Cabra,& Miranda, Priego,
Alter Medina,Aſtorga,Albuquercus, Aguillar,
Sardoi, Siculi Heroes, Calatrava Magiſtri,
Plurimus & paſſim ſacrato ex ordine Præſul,
Centum alii, Hernandes, infans, Iſabella,Strategi.
Omnibus idem animus poſtremam exſcindere peſtem.
Caſtra locant, primæ hìc acies, primuſque præibat
Saucius, & frenum Hernandes, enſemque rotabat.
Alboacem viſus, pulſuſque, hinc Bentomis ultrò
Deditur, & Malaga, & Comares, ſimul Alpuxarras.
Gaudix, Baca cadit, Chiquitum nullo antè remiſſum
Fœnore, ſola tenet, ſervatque Alhambra, reſiſtit.
Atque arx, extruitur, quadrata & ceſpite multo,
Et belli teſtes Infans, Materque cruenti.
Exciti erumpunt Mauri, fractique recedunt,

Tutaque feralis redeunt ſpectacula pompæ.
Irruitur, ſtatur, vicit patientia Mauros.
Et jam tabentes artus, ſquallentiaque ora,
Attritæ vires, & non tolerabile bellum,
Perfidiæ morſus, & plurima Mortis imago.
Omnibus idem animus, terror, pavor omnibus unus,
Commune, & tenuem votum exorare ſalutem,
Hæ victis leges, his ſancta hæc fœdera ſunto.
Exeat, & propriam Chiquitus concedat Alhambram.
Perpetuam in cultum ſummam, moreſque paternos
Auferat, antiquo liceat convivere ritu.
Rem ſibi quiſque ferat, patrias fas quærere terras.
Hæreat eximius fidei pro pignore Maurus,
Quadrigenti ipſi pueri, ſelectaque pubes.
Et Granata cadit! tantis ſatiata triumphis!
Unaque jam centum reddit Granata triumphos!
Longaſque hic iterat miſeranda Sybilla querelas.
Redditus hic Templis decor, effuſoque prophanæ
Chriſmate deterſæ labes, crucibuſque ſacratæ,
Trina micant vexilla, Crucis, Magnique Jacobi:
Et Caſtellanæ fluitant toto æthere turres,
Solemnes plauſus, meriti indicuntur honores,
Procedunt Myſtæ, vulgus, Proceresque, Strategi,
Hernandes, Iſabella, Infans, junctoſque celebrant
Hiſpani Reges, Chriſto cum Rege triumphos.
Crux tamen antè micat, turrem ſupereminet omnem:
Vincitur hoc tantùm ſigno, quicumque tyrannos!
Vicit, inhumanos vincet quicumque tyrannos!
Hæc vobis Granata patet, ſuccedite muris
O Rhodii, & veteres propius luſtrate labores.
Non longè hinc adſum, & caſus quicumque manebit,
Prompta hæc, & caſum præſens hæc dextera in omnem.
Dixerat, & tenues viſus concedere in auras.

Attoniti rurſum hic Equites, nomenque requirunt.
Alta viri virtus animo, tantuſque recurſit
Frontis honos, hærent infixi pectore faſti,
Bellaque, & ætatum monumenta antiqua priorum,
Quis tandem hic Heros? Pelagius anne hic?
Caſtuſnè Alphonſus? Ramires? magnuſvè Jacobus?
Hic certè ſublimis equo, galeâque ſuperbus,
Enſe potens Mauros olim ſurgebat in ipſos.
Hoc duce fundebat Ramires, hoc auſpice vicit.
Ipſe eſt, ipſe Arabum vaſtos cumulabat acervos.
Viciniaſſurgunt colles; hinc liber in Urbem
Proſpectus, campoſque: huc primos vertere greſſus,
Ingeniumque ſoli, & totam cognoſcere Scenam.
Mirantur lætaſque domos, extructaque circùm
Mœnia, diſpoſitas plus mille ad mœnia turres.
Urbis diſtinctas numerant certo ordine partes;
Pars vallem, & campos; celſas pars occupat arces;
Adverſi claudunt colles: interſecat amnis,
Et pulchram ex alto infuſus latè irrigat Urbem.
Magnatum hæc ſedes, alta hæc palatia Regum;
Hæc & Alhambra ingens, Mauris hæc Regibus Aula,
Regibus Hiſpanis jam regium Alhambra ſepulchrum.
Camporum ſpatia immenſa, & viridaria, ſylvas,
Irriguos laudant fontes, & gramina, & herbas.
Largiùs haud alibi congeſtis prodiga donis
Indulſit Natura ſibi, populumque beavit.
Interea auditur tenues vox miſſa per auras;
Intentique hærent Rhodii, hic ſtatio obſita dumis,
Soliſque impatiens, aptumque doloribus antrum.
Antri Nympha hoſpes, longo Nympha hoſpes ab ævo
Poſtquam res Arabum, Mauramque evertere gentem
Ingratam viſum Superis, ceciditque triumphans
Granata, & Lybicas Chiquitus conceſſit in oras,

Abnuit antiquum penitùs dimittere Regnum:
Tangit amorque, dolorque ſimul, mœſtoſque receſſus
Quæſiit, & longo juvat indulgere dolori.
Barbarus huic cultus, fuſi ſine lege capilli;
Et palla, & Cydaris, & Maura ſuperbia, gemmæ,
Plurimus ore, oculis decor, attolluntque decorem
Perpetuæ ex oculis gemmæ, fonteſque decori.
Huic roſeus pridem vultus, floremque Juventæ.
Fatales herbæ ſervant, ſuccique potentes.
Hanc nimio ſectæ damnatam, & gentis amore,
Juſſerat omnipotens ſummi Deus arbiter æqui?
Æternos oculis in pœnam haurire dolores,
Expulſæque fugam plorare, & funera gentis.
Atque hæc ſæpè cavo mœrens ſuſpirat ab antro,
Sæpe etiam inſiſtens ſupremo vertice montis;
Tunc quoque & inſedit, nec ſe putat uſque videri,
Paſcuaque, & campos relegens, & mœnia, & arces,
Et madidas perfuſa genas ſic fortè gemebat.
O patria! ô colles! fonteſque! & paſcua, & umbræ!
Heu Templa! Auguſtæque domus! & mœnia, & Arces!
Bis centum dominata olim Granata per annos!
Tenè igitur? quid verba dolor, dolor imprôbe frangis?
Hærebat, longoque ibant ſuſpiria tractu.
Hos Dominos, hos ſperabas Granata Tyrannos!
Hos Templa, hos olim tam feſta palatia in uſus?
Tu quoque Alhambra, micans auro, fulgenſque ſmaragdis?
Heu opus! hec Regum ſedes! ubi magne Joſephe,
Alboacen? Machomet toties? & dulcia Mauris
Nomina? Romanis fatalia nomina ſignis?
O Cœlum! ô puri mitis clementia Cœli!
Queis modò ſervatis dulces bona ſydera ſuccos?

Quas modò tam lætis gentes Cœlum impluis aſtris?
Granata! aut Cœlum! Mundo non tertia reſtat
Fortuna, æqualem ſibi diviſere decorem.
Ponite tam lætos, ô prata virentia, vultus,
Deſinite ô dulces olim pubeſcere flores,
Fœda liguſtra mihi, mihi lilia nigra videntur,
Atque omnis mihi ſpina roſa eſt; & flumen, & auræ
Triſte gemunt, mœſtis volvuntur fluctibus undæ.
Irriguas nec ſiſtis aquas ô Darre? nec iſtis
a Unquam ſat plenos oculis mihi ſufficis amnes?
Auro etiam, & gemmis ſpumas, nec flumine, & auro
Exoſam ceſſas inviſam aſpergere gentem?
Tu mihi Darre Tagus, mihi tu Pactolus, Iberus,
Nilus, & Euphrates! vincat meus omnia Darrus
Flumina, ſed juges oculis mihi ſpondeat undas!
Vertere in æternas felix ô ſylva latebras,
Teque Lupus, te ſolus ibis, Aper, Urſus, Hyene
Impaſtæ Tygres habitent, ſævique Leones;
Et meminiſſe piget, torquetque antiqua voluptas!
Hærebat; ſiccatque oculos, & rurſus anhelans,
b Heu res everſæ Maurorum! nulla triumphi
Gloria! nulla ſuper Regni! vix ipſe Puſillus
Exiit, & reliquam vexant immania ſtirpem
Pondera, Romanoſque adigunt aſſumere ritus.
Ecce etiam gentem perhibent, gentemque ſuperbam,
Exoſaſque cruces, & triſtia ſigna ferentem,
Venturam exitio Lybiæ, peſtemque futuram;
Famoſos, ſic fata, Equites, magnoſque Magiſtros
Æternos Turcarum, & Mauri nominis hoſtes;
Qui mare, qui terras olim fatalibus armis,
Infeſtiſque agitent proris, ipſaſque revellant
Cycladas; excuſſoſque omni de littore Turcas

a *Fluvius Granatam interſecans.*
b *Chiquito.*

Impellant, ſacrum Sophiæ penetrale requirant,
Cantatnmque ferant Solymæa ex urbe ſepulchrum.
Dii meliora ſatis lachrimarum, altique doloris!
Num ſatis amiſſa Heſperia, ingenteſque triumphi,
Hiſpalis, & Legio, & Granata, & Corduba; tutam
Saltem habeat Maurus Lybiam, ſalvamque reſervet!
Natioque hæc, perhibent, victrix, Equiteſque, Magiſtrique
Indomiti, Heroum genus, inſuperabile bello,
Ex ipſis animos ducunt, vireſque ruinis!
Ecce Rhodo excuſſi nuper, ſparſique per omnes
Terrarum tractus, portus? terræ, omnium egentes
Rurſus bella movent, orſis majoribus inſtant,
Publicaque Auſonios revocant ad prœlia Reges!
Omenque avertat Machomet? non ipſe reſiſtat
Muſtapha, non Solyman: Mauris proh quanta parantur
Funera? quæ ſtrages? Dii talem avertite peſtem!
Fleverat, apparent Rhodii, videt illa; fugitque,
Et trepidans toto penitus ſeſe induit antro.
Deſcendunt Equites, propiùſque audita retractant.
Sixenna tum fortè redux, ſtipante coronâ
Aſtitit, & claram tendit Polemarchus in Urbem,
Nobilior viſendi urget, meliorque cupido.
Regibus Hiſpanis ſtat juſtos pendere honores.
Scrutari Heroum cineres, Maneſque ſepultos:
Spirat & heroa heroo de pulvere virtus!
Conveniunt, ſacramque ſimul properatur ad ædem.
Ipſe præit, populi circùm, effuſique Penates,
Et pueri, & Matres: ingens ſe prodit Alhrambra
Grande opus, & Mauri monumentum inſigne laboris.
Nil operis labor hunc, nil ſtructura alta moratur,
Intextive ſolo lapides. Pariæve columnæ.
Non Cœlum! atque Orbis, non Titan fuſus ab alto

Fornice, non medio vetus ara & maxima, templo,
Jam melior cultus, meliuſque à virgine nomen.
Nec tantum magnus, victorque Agrippa laborem,
Pantheon Auguſto, & divis ſolemne ſacrabat.
Hic Regi Regum Chriſto, ſupplexque, cadenſque
Volvitur, & primos longum ſolvebat honores.
Regale affectat & nobile Mauſolæum.
Ingreditur. ſubeunt Equites, hinc indè verenda
Majeſtas, grandique ſtupent latè omnia cultu.
Scilicet hic ingens, vaſtum mirà arte ſepulchrum.
Depictæ circùm lachrimæ, puerique gementes,
Præficæ, & attonitum roranti marmore vulgus.
Inſignes circùm tabulæ, ſculptique triumphi,
Et regna, & populi, & curſus, & bella, quadrigæ.
Et Patres Patriæ ſaxa; Heroëſque loquuntur,
Heu hominum tumidæ mentes, ventoſaque corda!
Ipſam ultrà mortem laudum inſatiata cupido,
Ambitio invicta, & major per funera luxus!
Occidui Solis grandes, & funeris umbræ!
[a] Deſcriptæ hic auro leges; compoſtaque Regum
Diſſidia, uniti Proceres, poſitæque querelæ,
Arragon, & paribus current Caſtella quadrigis.
Pro regno fruſtrà certans & nomine regni
[b] Ibat Luſiades victus: Bilbao laborat,
Excuſſoſque agitant Sarimento, & Gamboa Gallos.
Auxilium implorat Ferrandus, & ipſa laborat
Parthenope, magna it claſſis, claſſemque regebat
Henriques, pulſat Turcas, & ſolvit Hydruntem.
Hæc Alamam, hæc Loxa, hoc Hernandi grande periclum,
Fruſtrà Alamam tentat Maurus, fruſtràque fatigat.
Caſtellam hinc Aſores venerantur, & aurea portant

a *Ferdinandi Catholici geſta præcipua.*
b *Fontarabie.*

Munera, felices hoc primùm nomine terræ.
Hinc armis antè infelix Axarquia ; rurſum
Incluſus Chiquito, ductuſque; immania prædæ
Pondera, juncti uno Cabra hìc, Aguilarque triumpho.
Servitium Maurus, cenſum, lectamque juventam
Exhibet, ignavos conſtans Iſabella refutat,
Oblatæ veniant, aut cedant viribus arces.
Hic dejectæ Alamæ turres, at providus obſtat
Tendilla, oppanſis circumdat mœnia velis,
Latamque avertit tela ? fucoque ruinam.
Chriſtiadæ hinc Turcis rapti, fideique renaſcens
Corduba ; procedunt miſeri, vulguſque redemptum,
Et ſciſſæ pendent ſacrà paſſim æde catenæ.
Hoc opus hoc Iſabella urget : jam magna reſiſtit
Granata, & frendens ruit in certamina Maurus.
Ibat delectis Rex, & Regina maniplis;
Saucius hic primùm Princeps, Mauruſque recedens,
Integer, & poſitis jàm nunc exterritus armis.
Parte aliâ accurrens magnis venit Auſtrius armis.
Dóna ferens, ſpargenſque, auro, cultuque ſuperbus;
Summos tentabat, ſummos urgebat amores !
Dimenſo exiguo, duroque attrita labore
Victa ibat Malaga, & victis ſimul arcibus ibat.
Deditus hinc certas concordi fœdere terras
Admittit Muley, & luctu tabeſcit inani.
Ipſa aciem hic illic Iſabella & ductat, & hoſtem
Quærit, agit ſocios, & rapta monilia collo,
Ereptas pulchros gemmas profundit in uſus,
Æraque militibus, proprios dabat æra ſmaragdos.
Vulneraque, & plagas curat, viſitque jacentes,
Publicaque in medio proſtant tentoria campo;
a Hoſpitium Reginæ, ægris commune levamen.

a *Vocantur ab Hiſtoricis* Hôpitaux de la Reine.

Hic tandem lachrymis humectans grandibus ora,
Fracta, gemenſque, acri ſuffuſa pudore,
Hìc Granata cadit! Chiquito compulſus abibat,
Fractus & æternas quærens, metuenſque latebras.
Magnificis contrà Rex, & Regina quadrigis,
Hiſpanuſque ibat victor, ſociique redempti.
Summas trina ſuper vexilla undantia turres,
Totumque explebant plauſus, & vota triumphum.
Ibat pro Siculis in fortes Regia Gallos
Claſſis, & inſtructam flectit Dux Corduba claſſem,
Ægæum interea pelagus, captoſque repurgat
Odryſiis canibus portus, Venetiſque reſervat
Incolumes, ſalvas reddit Conſalvius arces.
Itque reditque maris Dominus, victorque Charybdum,
Ignotum ducens ſuperato ex orbe triumphum,
Inſignis Ligur, atque omni cantabilis ævo.
Corvas non ierat, facilis redit uſque Colombus,
Et lætam pelago è tanto prætendit olivam,
Ignotas merces, & amicæ pignora pacis.
Regibus hic coram ſedit, latumque reportat
a Imperium, & pulchro fulgentia ſtemmata limbo.
Hìc etiam Hiſpanas horret non jam integra vires
Africa, jam terrent extructæ in finibus arces,
Oran, los veles; firmæ cuſtodia gentis.
Hinc exultantes Galli, latèque frementes,
Illuſi demum, excuſſi, captique Tribuni,
Magnis, & latè victor Conſalvius armis.
Albretus fruſtra, junctis turba Itala ſignis,
Gallia, Cantabricis fruſtra circum intonat oris
Et Garillanæ ſequitur victoria pugnæ,
Cedit Parthenope, parto ſtat Corduba Regno.
Occluſos Gallis aditus, captamque Navarram

a *Por Caſtilla, y por Leon Nuevo mundo ga ia Colon.*

Mirantur magnum Heſperiæ ſuccedere in orbem.
Borbonius fruſtra obnixus, fruſtraque prementes
Foxius, Albretus: Patriis Guipuſcoa contrà
Detonat è ſcopulis, tormentaque capta coactos
Dirigit in cuneos, clauſumque repercutit hoſtem.
Hinc arma, hinc prædæ reſtant, tormenta, quadrigæ,
Biſſena hinc patrio tormenta horrentia ſcuto.
Huc ergò effuſi Rhodii, ſic Martius ardor
Impulit ardentes, cinerum neque cura ſuperbos
Sollicitat, tabuliſque hærent, inſculpta retractant
Prœlia, & inſpectis ſubit ardor, & ira tropheis.
At Rhodius contra Princeps tumulo hæret in uno,
Mortales reputans caſus, ſimul inclyta Regum
Nomina; Compoſiti hìc Reges; viva ora, decorque;
Frontis honos, robur, ſpirans è marmore virtus.
Tum tandem: & juſtos merito ſolvebat honores,
Auguſti Heroes. Heroum gloria Regum!
Scilicèt haud alios Reges magis extulit olim
Cultus Relligio, & magni prudentia ſenſus.
Iſtorum propria hæc, hæc virtus maxima Regum,
Hoc opus, hoc pulchris virtutem extendere factis,
Communem Heroes cum Chriſto haurire laborem;
Pro Chriſto unitos, cum Chriſto egiſſe triumphos.
Communis Regum laus hæc protendere fines,
Et populis latè populos, ſceptra addere ſceptris;
Tutari inſontes, tumidos fregiſſe rebelles,
Ingentemque ſuis olim tranſmittere famam,
Hoc opus, Heroum labor hic, duce, & auſpice Chriſto,
Æterno Cœlo & terris meruiſſe triumphos!
Ardua res olim Mauros extundere Reges,
Tollere perfidiam, & ritus purgare prophanos,
Relliquias ſcrutari, atque imam exſcindere ſtirpem:
Hi demùm potuere! æterna & gloria reſtat!
Vivat,

Vivat, & æquales, ſocii, mereamur honores.
Auſtrius hic aderat juxtà, pulcherque Philippus;
Dulcior haud alter quondam, non gratior alter,
Orbis deliciæ, Procerumque, & plebis amores.
Auſtria cæſariem, dederat Burgundia pectus,
Belgicaque ingenium, conſtantem Hiſpania mentem;
Invidet Eoum mundo Proſerpina Solem.
Vix tenuit lachrimas Rhodius, lachrimiſque parentans,
O decora. ô laudes! quis fando ſingula narret?
Temperet aut fando lachrimis? proh quantus in hoſtes,
Plus etiam in Turcas iret, Mauroſque teneret,
Odryſios premeret, Lybicas penetraret arenas?
Et quantus populorum æſtus! quantiſque Philippum
Victorem exciperet, felix Europa triumphis!
Seu te Parthenope. ſeu te Burgundia rurſùm,
Belgica te rurſùm, te tandem Hiſpania vellet,
Deliciaſque ſuas geminus te poſceret orbis,
Te patrem patriæ, natos pater ipſe vocares!
Lætitiis feſtus quantis incideret orbis,
Teque ſimul, dulceſque ſuos cantaret amores?
Auſtria in hunc fluxit, ſocia & Burgundia fluxit;
Fluxit & immenſis ſuccincta Hiſpania regnis,
Omnibus influxere ſimul bona Numina ſtellis;
Credo etiam, nec vana fides: ipſe accidet olim
Luſiades, auro & totis fluet India gemmis,
Perfectamque orbis complebit uterque coronam.
Tanti eſt mortalem immortale agnoſcere Numen;
Primaque thura Deo, primos ſecernere honores!
Accidit ad præſens Numen prior antè Rodulphus;
Extulit hunc Numen ſummi ad faſtigia regni.
Oderat æternis odiis, ſævoſque premebat
Burgundus Turcas; in pacta, in bella ruebant

Pugnax, Intrepidus; magnis in fœdera votis
Optimus ille ibat gemina cum prole Philippus;
Torquatique ibant Equites, & lecta Juventus:
Hi quoque & infames nuper domuere tyrannos;
Hinc decora, hinc regna, & conſtans in tempora nomen!
Infelix eheu conjux; æquavit amorem
a Mœror, & hunc ſuperet mentis vis nulla dolorem!
b Vera nimis cecinit Vates præſaga futuri,
Plus Caſtellanæ functus telluris obibit
Quàm vivus! vidit properantem; huc uſque jacentem
Miſit, & elato gemuit Caſtella feretro.
Heu mors! ô telum fatale, niſi Auſtrius alter
Redderet ereptum & melior, Caroluſque Philippum.
Vivat, & hic cunctos reddat, vincatque Philippos!
Dixit; & extremos abiens ſolvebat honores.
Ecce autem magnum è celo & mirabile monſtrum;
Horrendæ ignotæque acies, ignotaque bella;
Scuta virùm, gladiique micant; nec vertice caſſis,
Nec thorax humeris; nulliſque authoribus arma,
Arma micant, nudique enſes; vibrantur in auras
Exerti gladii multus prætenditur umbo,
Proque viris ſcuta occurrunt, pro milite mucro
Solus, & ignotæ ſurgunt ſine corpore larvæ.
Conſultant Rhodii, & quanquam nil territus Heros,
Undè arma abſque viris; nudum ſine milite telum?
Nec nullis tantæ veniunt authoribus iræ;
An pudet authores! pudeatque, tegantque latebræ;
At gladios rumpo tamen, & ſcuta ipſa retundo.
Tartareæ ſi quid furiæ, ſi monſtra paratis,
Nil moror; huc ſtygię properate, huc monſtra, cohortes.

a *Ex hiſtoria.*
b *Ex hiſtoria.*

Hiſ crucibus, quoſcumque iſtis umbonibus enſes
Provoco; Tartareos fundo, ſic fundimus hoſtes.
Arma viri, arma, inquit, ſocii; nova bella parantur
Vincere ubique licet, quaſcumque & vincere turmas.
Dixit, & expanſis crucibus, ſigniſque retectis
Ire jubet ſocios, nudoſque incurrere in enſes.
Ecce iterùm, qui nuper, adeſt incognitus Heros;
Adſum, adſum, exolvoque fidem; properate ſodales:
Vincite; tuque Heros; ſtricto ſimul irruit enſe;
Huc Rhodius, Rhodiique ruunt, & grandia ſpargunt
Vulnera; ſed ſtygiis confidunt vulnera ſcutis:
Tartarei abſiſtunt tactis umbonibus ignes,
Exuperans vapor, & mixtus cum pulvere fumus.
Perſtrictæque ſonant acies; micat omnibus ignis
Enſibus; & tetræ ſudant pro ſanguine flammæ.
O Deus, hoc ſigno victor, duce & auſpice ſigno
Chriſte, tuo, infernas tandem da fundere turmas;
Hic Rhodius; medioſque crucem projecit in hoſtes:
Projectum inſequitur ſignum, Rhodiique ſequuntur.
Scuta ſonant, reſonantques acies; cæduntque, rotantque;
Ingenteſque vibrant repetitis ictibus ictus.
Scuta volant excuſſa, actus volat enſis in auras,
Et recidunt; toto ſtrages manet horrida campo;
Ingens armorum ſtrages, mirabile monſtrum!
Brachia trunca, manus truncæ toto æquore reſtant;
Et gladiis hærent dextræ, ſua brachia ſcutis,
Et ſpolia infames pingunt infamia Lunæ.
Viciſti tandem, Polemarche, incognitus Heros;
Te duce quis dubitet? veſtris ego glorior armis;
Veſtris &, patere, accedo, generoſe, triumphis.
Quiſquis es ô fortis rurſùm Polemarchus; & Heros;
Quiſquis es accede, & noſtro ſuccurre labori,
Et quibus exultas, ſocios aſperge, triumphis.

Ecce iterùm erumpunt lato turba effera campo
Spumantes latè, & ſetis horrentibus apri:
Arrectis pedibus, villiſque rigentibus urſi;
Tygres impaſtæ, ſævi, accenſique leones;
Sparſæ illis maculæ, variuſque intermicat horror.
Longa fames, quales, abſtrictis fœtibus, iræ.
His quoque ſurrectæque jubæ, rictuſque cruenti,
Suffuſi, ardenteſque oculi, caudæque vibrantis
Fulmina, rugitus, ſtrictis furor unguibus, ardor.
Tùm Rhodius; nova monſtra, Equites, nova bella, Leones
Non habet hæc regio, Tygreſvè, aut ſylva frementes
Educat, aut denſis effundat ſaltibus Apros.
Macti animis; vana hæc, monſtris & inanibus umbræ:
Novi artes; fugiunt queis primùm è vulnere ſanguis
Fluxerit, & totam peragit vel guttula pugnam.
Ignotus rursùm hìc Heros; hæc Maurica fraus eſt,
Hanc ſpeciem, hos vultus magici induxere labores.
State animis, ſocii, punctim, cæſimque ruamus;
Tartareos vincant cœleſtia tela furores.
Singula procurrunt; mox omnia, in agmine; in orbem
Alternantques vices; idem tamen omnibus ardor,
Et flammæ, & furiæ, & conjuncti dentibus ungues.
Obnixi inſiſtunt Equites, nudoſque viciſſim
Prætendunt gladios: gladio ſeſe induit urſus,
Hinc Leo Tygris, Aper; totis jam fulminat armis
Turba Equitum, dentes rumpit, perrumpit & ungues,
Excuſſique jacent: ſudant immania latè
Corpora; terrificas mittunt languentia voces,
Et largus manat torrens, fumantque vapores.
Antiquæ redeunt, poſitâ jam pelle, figuræ,
Humanæ apparent ſpecies, & Maura per agros
Corpora; diſpuncti vultus, animæque feroces;

Lividus, & falſa frendens in imagine Turcus.
Nec campum mordent omnes; ſenſitque cruorem
Plurimus, & patrias revolant cum vulnere ſedes;
Vulneraque ipſa hærent, fixæque in corpore plagæ,
Mentitas ponunt pelles, & vulnera curant,
Infamem campum, fœda & certamina cauti
Diſſimulant, falſaſque aptant pro vulnere cauſas,
Reliquiæ Maurorum; & falſi tegmine Ibero
Chriſtiadæ; magicis gens perfida, dedita ſacris.
En tandem grandi faſtu, & fulgentibus armis
Heroës Mauri; florens quos Hiſpalis olim,
Corduba; Toletum, quos & Granata ſuperbos
Extulerat, vultuque animos teſtantur aperto.
His veſtes Phrygiæ, ſuſpenſus acinacis, orbis
Multicolor capiti inſertus, lateque pyropi
Undantes; gemmæ, & ſurgentes vertice criſtæ.
Propria cuique ſui fulgent inſignia regni,
Regiaque inſcriptis collucent ſtemmata ſcutis.
Diſtingui ſic uſque juvat; nec gloria pridem
Dividitur, nudos & tangit gloria Manes!
At nunc at tandem vos prælia digna repoſcunt
O Rhodii; ingeminant; vultu pugnamus aperto,
Dum licet, & proprios imitati ex aëre vultus;
Mens eadem, corpus varium, & pro corpore mens eſt.
Hoc habitu, his armis jam fas deſcendere arenam
Antiquoque odio, antiquâ virtute, recenti
Chriſtiadas toties victos viciſſe triumpho.
Hæc illi: at Rhodius ſimul, atque incognitus Heros,
Ignotos, ſi fas, alioque ex orbe profectos
Excipere Heroas, magnos ſub corpore Manes;
Nil moror; huc ſocii, pulchroque inſiſtite bello;
Antiquoque odio, antiquâ virtute, ſuperbos
Uſque juvet victos toties viciſſe tyrannos.
Scilicet exarſit Rhodius, tantâque palæſtra

Geſtiit, & lectam vel ſic contundere turmam.
Intereà obſervat Princeps, tacituſque pererrat
Mente, oculis; ne quis tandem ſeſe inferat hoſtis
A tergo, involvatque dolos, verſatile novit
Maurorum ingenium, & latè prudentia ſpectat.
Mox redit ad caput,& tumidos ferus increpat hoſtes;
Ergò agite? huc animi; Heroes; huc maſcula virtus;
Armorum hìc fulgor,ſimul hìc hinnitus equorum:
Omnibus idem animus, magna omnes gloria tangit;
Hinc pugnat virtus, numeruſque; indè unica virtus;
Sacra hinc Relligio, veſanæ hinc gloria ſectæ.
Quis pugnam Heroum cantet? quis grandia Regum
Facta, Equitumque animos; & nobile bellum?
Irruitur; rumpunt Equites, caduntque, premuntque;
Hic cadit, ille cadit Maurus; Rhodiique viciſſim
Accipiunt, franguntque ictus; furit æſtus arenâ;
Turbidus exundat torrens, nec vulnera ſegnes
Efficiunt, acuuntque magis; cruor excitat iras.
Fulminat atque armis Heros incognitus; artes
Maurorum eludit; nec bella incognita tractat.
Et jam truncatis natat ingens area membris.
Maximus ante alios, præſtans vultu ibat,& armis,
Barbaricos ſpirans ignes, Maurumque tumorem:
Atque auro thorax fulgebat, & alipes oſtro.
Illum exultantem Rhodius ſibi deligit unum;
Quiſquis es, ô Heros; validâ licet uſque juventâ,
Viribus & fidens, hoc telum, hoc excipe vulnus.
Dixit; & immerſum quæſita per ilia ferrum
Impulit; exundant rivi; ſimul ipſe ſupinus
Volvitur; exerrant oculi, incumbuntque tenebræ.
At mœrere infelix, telumque urgebat acutum,
Linquitur, & gelidos vibrans tremor occupat artus,
Cedimus, Almanſor clamat, nec cedere probrum;
Vincite vos Rhodii, atque æternis vincite bellis;

Nec minus auratis Heros incognitus armis
Ibat, & inſanum ſubigit luctando Thraſonem.
Hunc altos ſpirantem ignes, & vana ſonantem
Carmina conſtringit propior, fixumque revellit.
Excutit attonitus ſonipes, raptatque cruentum,
Et multo latos ſignabat ſanguine campos.
Viciſti; exclamat Maurus; Cid maxime, vincis
Vinceſque æternùm; magni hoc hoc nominis aſtrum
eſt,
Quoſcumque & quocumque loco contundere Mauros,
At Rhodius: menè ergò Heros me ludere pridem?
Diſſimulare tuum frater, Cid maxime, nomen?
Quanquam nec certè poterat generoſior alter
Sternere tot capita, unitos contundere Reges.
Tunè ille inſignis, tanti tu nominis Heros,
Quem Tyburtinis nuper, quem vidimus arvis?
O ego te ſtringam frater, noſtroſque viciſſim
Dignare amplexus, Heros; Cid maximus ille es?
Campeador? ſic gentiles; Cid, maximus Heros:
Horrent quem Mauri, tanto quem nomine jactant,
Armorum decus, atque Hiſpanæ gloria gentis.
Irruere hùc Equites, advolvi, & ſtringere fratrem;
Hærere, & plenos mirari Numine vultus.
Scilicet, hìc contrà, communi ego nomine Bivar
Congreſſus Mauris quondam, jam maximus orbis
Arbiter exortem vinclis, cœloque propinquum
Me ſinit ad varios ſic ſepè excurrere caſus,
Chriſtiadum extremis facilem accurriſſe periclis.
Veſtraque me virtus! me veſtra hæc gloria traxit,
Et magicas decuit certè prævertere fraudes.
Quod ſupereſt, campum, ſocii, pulchroſque labores
Currite, proſtratos de nomine diſcite Reges.
Latèque oſtendit cunctos, atque enſe notabat.
En Muſa, Hiſpanas hic Mauros primus in oras

Miſerat, hic ingens famâ, & virtute Tariſtus,
Calpe nomen habet, ſervat Mellaria nomen.
Atque hic Abdulaſis, primus tibi, maxima, Protex,
Hiſpalis, hic Ajub, veteres huic debet honores
Bilbilis, en Alahor primus tibi. Corduba, Prorex,
Hic, viden, Abderamen, Califas, totamque Damaſcum
Extuderat, ſummum affectat cum nomine regnum.
Hic Jahea, hic Hyemen, Alhatan, ferus Auman, & atrox
En Adaif, Manes, Machometque, Abderamen alter,
Abdimelic, ecce Alcataran, Redoanque, hæc grandia Mauris
Nomina, Proreges, Myramolo à Rege tyranni.
Hos habit pariter, celebratque hos Corduba Reges.
Hic ergò Abderamen legis defenſor avitæ,
Toleto, Talaveræ hoſtis, hic perfidus Hambroz,
Sævior Halihatan, multo madet uſque Toletum
Sanguine, & horrendæ manet alta injuria ſtragis.
Hic rurſùm Abderamen, magnas huic inclita turres
Flexerat, huic primam debebat Barcino pompam.
Impius en Mahomet, latè ſuffixa trahebat
Chriſtiadum capita, & triſtem ſine laude triumphum,
Hic quoque & Almondir ſegnis, ſed perfidus urget,
Hinc furor, & cæcæ ſcelerata inſania gentis.
Hic rursùm Halihatan ſævus, non ſævior alter
Barbaricam urgebat legem, ſed Martyras atrox
Fecit, & heroæ vincunt per fata puellæ.
Hic Hizen quondam puer, hic jam grandior hoſtis,
Almanſorque, Alhabib, puero pro Rege, Miniſter
Improbus, heu quantus ſanctum vaſtabat ovile?
Et jacet; & tumidum fregiſti, Almanſore victo
Prodeat, & tantâ regnet Liladamus arenâ.
En Suleima, anceps, variiſque exercitus armis,

a Rex toties, totieſque nihil; totamque trahebat
Africam; & hìc anno Mahomet non amplius uno
Rurſus Hali; victorque Joar, Machometque; nec
alter
Exuperat; proprios hoc claudit Corduba Reges.
Hos quoque & immites habuit Granata tyrannos;
Primus & hìc Machomad; Myr juxta perfida proles,
Atque alius toties Machomad, totieſque protervus,
Et pejor ſemper Machomad; hìc ille ſequentes;
Sextus, & extremus; toto ſpaſim æquore pallent,
En miſer, infelix Iſmail, triſtiſque ſuorum
Victima, ni noſtram fœdaſſet ſanguine gentem;
Et miſer iſte Joſeph; facilis, dum vixit, amicus;
Hoſtis poſt mortem, patriæ quoque victima dextræ
Alter & ipſe Joſeph fatali veſte peremptus;
Fezius hoc dono dederat, præſenſque venenum.
En ferus Alboacen pater impius, improbus hoſtis,
Extruſus tandem ſolio, tortorque ſuorum.
Parvus & hìc Chiquito, finis, probrumque ſuorum
Ultimum; in hoc fluxit Granata, & Maurica demùm
Gloria! tam vili confidunt regia trunco
Culmina! tam parvo tam grandia nomina puncto!
Abdalla hìc; Obealda; Hayram; dudumque ſuperbus
Almenon; hìc Haly, Maymon, famoſa per altum
Nomina Toletum, vanoque tumentia faſtu.
Hìc Aben-hut; hìc Almiſaren; hos maxime Reges
Computat Auguſta; hìc gemmis, oſtroque ſuperbus
Hali cacin; magnis hoc floruit Hiſpalis auſis;
Et jacet! & veſtrâ jaceant virtute tyranni!
Nec certè indecores pugnæ, victoria non hæc
Mollior; hæ pugnent, alieno in corpore mentes,
Vos proprio; vix vita illis, vitæque periclum;

a *Pluſquàm quinquagies in Chriſtianorum fines excurrerat.* 266.

Prodigus eſſe poteſt furor ; & diſcrimine nullo
Vincere, vix vinci poſſunt ; vos vincere, vinci.
En quos viciſtis, Rhodii, ſed nulla tacebunt
Marmora. quos olim dabitur contundere Mauros.
Durate ; æternis, ſocii, durate palæſtris.
Dixit ; & æthereas Heros conceſſit in auras.
Sublatum gemit Heroem Polemarchus, & omnes
Uſque gemunt Rhodii ; & longo hunc ſermone requirunt ;
Uultuſque, & verba, & fortunam, dura retractant
Prœlia:ſed Rhodium mœror premit uſque Magiſtrum.
Nomen diſſimulas, tantum Cid maxime, nomen?
At populi, genteſque canent nomenque, laboreſque,
Et memini, meminiſſe juvat, meminiſſe juvabit.
Fudiſti Mauros toties ; tu quinque ſuperbos
Viciſti Reges ſimul, & ſolemne tributum
Legati important; magno Cid nomine dicunt,
Cid populi dixere, viget memorabile nomen.
Tu magnâ victor pugnâ, illuſtrique duello
Aſſeris Hernando Calaoram ; & regia ſolvis
Diſſidia ; inſperſam Gomes mordebat arenam.
Defendit ſocios Reges, pactumque tributum
Hernando aſſeruit ; Socii ; proh! quanta furentis
Dextera ! juratos Reges, junctoſque ttahebat
Chriſtiadas ; fuſos Caſtellæ è limite Mauros
Expulit : aſt ardor! quid non ferus incitat ardor?
Pluſque ardore furens livor ? tu victor, & exul,
Maxime ! ſed totis ſequitur victoria pennis.
Iunguntur ter centum Equites, ultròque ſequuntur;
Et quantas vaſtat terras? non latior uſquam
Gloria, fulmineis ales non fortior alis.
Hunc queritur fruſtrà, ſocioſque Valentia Mauros
Advocat, & Farim, & Galvum; Cid fundit, & ambos
Expoliat ; ſuſpenſi enſes, & grandia equorum

Agmina procedunt, generoſæ inſignia pugnæ.
Vincit ubique ingens; patriis licèt exul ab oris,
Fortunam vehit uſque ſuam; Deniamque repellit?
Raymondum capit, & captivum Barcina plorat
Infelix Comitem, Comitem, Cid magne, remittis
Indemnem, atque omni tibi laus pretioſior auro.
Circumſtantem iterum Raymondum, ipſamque prementem
Almenaram, hæc Arx eſt, Raymondum à mœnibus ipſis
Excutis, & tutam præſtas, & protegis arcem.
Expugnas Gradoz tandem, captumque trahebas
Arma-ſalam, rurſumque tuis, fremit Arragon armis,
Et capitur, captumque trahis, tu victor, & auctus,
Amiſſam repetis patriam, primoſque triumphos.
Toletumque capis rurſus, captumque gubernas,
Caſtellani adſunt tibi mille, Urbemque tuentur
Tecum Equites, lectamque præis, Cid maxime, turmam.
Nec nos prætereat devicta Valentia, magni
Hoc opus, Herois decus hoc, ſummuſque triumphus.
Vix menſes domuere decem! tu perfide Aben-jaf,
Tu meritas pendis pœnas, fruſtràque rebelles,
Extruſi fruſtrà Mauri, & jurata redibat
Bætica, disjectos ploravit Bætica Mauros.
Et ſtetit! & ſtaret defenſa Valentia! fatum
Obſtitit, Heroaſque ſuos quoque terminat orbis!
Nec fugere, at certam factis, fas, vincere mortem.
Hìc tumulum, ô ſocii, meritumque ornate trophæum:
Victori, Cid magno, Heroi, Equitumque Magiſtro.

Finis Libri Decimi Noni.

ARGUMENTUM.

Conſilium & rumor de donanda Rhodiis Melita. Iniquæ ſuper hoc per invidiam querelæ, ſuggerente Erynni. Conſtans in dono impertiendo Carolus. Omnes Senatus ad majorem pompam congregari jubet. Adſunt ex Sixena hoſpitio ſelectæ Equitiſſæ Iſabella, Carolina, Theolinda: Oratores Principum, ſinguli Senatus cum muneribus deſcripti; ſed Cæſar, præſentibus Rege Franciſco, & Philippo Infante Principe Hiſpaniæ. Liladami deſcriptio. Cæſaris oratio. Melitæ conceſſio. Acceptatio, & honores promiſſi à Liladamo. Hinc ad publica lætitiæ argumenta; Pugna Maurica cum Tauris: Victores, & præmia. Rurſus Cæſar vellus aureum Liladamo deſtinat: Apparatus. Repreſentantur ad majorem Herois gloriam Reges & ſupremi Principes hactenùs donati aureo vellere Cæſari aſtantes. Laudato Heroi vellus confertur, & ipſe Regibus æquiparatur. Palæſtra: Iberi cum Celtis pugnant; vincit Mommorantius: Gothi cum Burgundionibus; vincit Vergius: Mauri cum Cantabris. Vincit Guſmanus. Præmia diſpenſant, Eleonora quidem Mommorantio ſuam ipſius, Regiſque Franciſci cum pacis teſſeris imaginem; Carolina Vergio novam Liladami Torquati jam Equitis imaginem. Theolinda per Iſabellam Guſmano ſuo corollam proprio lemmate inſcriptam.

LIBER XX.

AUguſta intereà manabat rumor in aula,
Ambiguæ paſſim voces, triſteſque querelæ,

Tranſcribi Rhodiis Melitem, propriamque relinqui,
Pulſis perfugium, certamque errantibus oram.
Cæſaris auguſtum munus, dignumque paternis
Moribus, hanc ultro Carolum concedere ſortem,
Accerſi Liladamum, oblatam admittere ſortem.
Scilicet hanc Carolus verſabat pectore curam,
Mollior & juxta ſentit, prudenſque Senatus.
Si ſaltem titulos, leges ſic Cæſar honeſtas
Imponat, doni monumentum, & pignus honoris.
Abſtineant longè Turcas, portuſque Sicanos
Defendant, volitent pelago, tuta æquora præſtent,
Auxiliumque ferant Siculis, commercia jungant.
Hiſpanæ ſedeant Melitenſi in littore puppes,
Pendeat, aut gratus veniat à Cæſare Præſul.
Externis nunquam liceat tranſcribere donum,
Linquere ſi caſus Melitem, vel fata jubebunt,
Rurſus ad Hiſpanos redeat, ueteresque patronos:
Inſulaque, in certos juretque Magiſter honores.
At non lenta ſedet dudum furialis Erynnis,
Adjuvat Argante, & Stygiæ præit ipſa ſorori.
Hàc olim exſcindi Turcas, longaſque procellas
Sentit, & æternis jam certa hinc bella ruinis,
Majorem ſentitque Rhodum, primoſque triumphos,
Æſtuat, inſpirat Proceres, ſpargitque ſuſurros.
Inſanum irritat vulgus, tentatque Senatum.
Hoc caput, hoc meritum eſt, totis obſiſtere votis
Ingens conſilium, magnumque avértere donum.

Quid parat, aut tentat Cæſar? ſic ergò dehiſcat
Hiſpanum imperium, Hiſpanum fas vellere Regnum?
Aſt olim fixum hoc, æterno hoc fœdere ſanctum,
Ne cui famoſam Melitem, junctamque Sicanis,
Linquere, vel Siculo fas ſit divellere Regno!
At non Hernandus certè, non Arragon iſtud

Tentet opus? patrii non huc fluxere labores!
Non huc Majorum pugnæ, patrumque triumphi!
Siccinè præſidium, ſic ipſa Sicania præſens
Amittat robur! ſic ipſa obnoxia Turcis
Hæreat? aut tumido nudum latus offerat hoſti?
Diviſæ quid jam vires, diviſaque poſſint
Littora? jam Siculus minor hinc, jam ſola ſuperſtet
Hinc Melite, at junctis ſtaret pars utraque ſignis.
Extorres quòd ſi Rhodios, forteſque decebat
Excipere Heroes, opibus, terriſque juvare,
Illos ergò juvent Reges, populique, laborem
Participent, donumque, Hiſpania ſola tenetur
Tutari miſeros, cunctiſque occurrere damnis?
Jam quoties, quantiſque ivit pœnè unica turmis?
Et ſiculis nuper undabant littora uelis!
Si juncti exiſtent Reges, & bella juvarent,
Staret ſalva Rhodus, victrix Rhodus alta maneret.
Defendent forſan Melitem, portuſque Sicanos,
Ipſo etiam infeſtos arcebunt littore Turcas,
Scilicet? aut melior Melite, nova terra, Rhodoque
Clarior, aut aderit melior pro robore virtus?
Miles, equeſvè ruent pariter, pariterque ruemus?
Præſtabunt numero Galli; Liladamus & ipſe
Gallus, an Hiſpanam fas eſt ſuccumbere gentem?
Quid ſi etiam externas hàc olìm immittere gentes,
Si Iubeat? patet hinc aditus, ſic ipſa laboret
Parthenope, ſubitos vel Trinacris horreat hoſtes.
Audeat at Carolus, donet, famoſaque dona
Venditet, accurrant Rhodii, Turcam ipſa, Gelonos,
Et Furias contrà accendo, totum uſque revello
Cum Phlegetonte Erebum; Melitemque inſiſtere cogam,
Tum porrò appellant claſſes, ſimul agmina vertant,
Oppugnent Equites Melitem, bella horrida bella

Molior, & nullus reſtet poſt prœlia portus!
Altera tum quærant Rhodii, dona altera Cæſar.
Nec tacitis jam Fama ibat, populuſvè ſuſurris,
Invidia augetur latè, creſcuntque querelæ.
Occurrit Carolo Polemarchus, & anxius ultró,
Murmura quæ tandem hæc? Cæſar? quæ dura remordent
Spicula? nec patrias veni divellere ſedes,
Hiſpanum imperium, Hiſpanum diſcerpere mundum.
Jam neque, & oblatæ lubeat ſuccedere terræ,
Si duras, Cæſar, leges, ſi vincula ponis;
Nec decet; atque novas potiùs ſtat quærere terras.
Olli ſubridens Carolus; nil languida vulgi
Tela moror, Reges agimus: volo; condecet, iſtud
Accipe tu tantùm munus, nec vincula pono,
Æternam ſolùm Turcis jurate ruinam.
Certos tu ſcribe, exolvatque Magiſter honores.
Juncti adſint demùm Proceres, junctique Senatus.
Venerat ad feſtam Sixenæ ex ædibus aulam
Ante alias Iſabella prior, Carolina, nec omni
Digna, poteſt procul eſſe diu, Theolinda favore.
Ordinis urget amor, ſpectandi & honeſta cupido.
Excierat Melite, ſolemne à Cæſare donum,
Et ſupplenda Rhodus, fixæque errantibus oræ.
Tangit honos Polemarchi, & amatæ gloria gentis,
Unanimique decet ſocias plauſiſſe triumpho.
Deſpectant alta è ſpecula, luſtrantque coronam,
Spectantque, inquiruntque, ſedet Leonora, favetque,
Cæſaris ipſa ſoror, quæſitæ teſſera pacis,
Sponſaque Franciſco, & meliorum pignus amorum,
Omnis in uno habitat deſponſa hìc Regia ſponſo,
Tota oculis Liladamum haurit Carolina parentem,
Una omnes Iſabella Equites, turbamque, Equitiſſæ,
Guſmanum Theolinda ſuum, ſic ducimur omnes,

Quiſque ſuos patimur motus, patimurque dolores;
Guſmannum Theolinda ſuum, quanquam ipſa dolorem
Obtegit; & tacitâ gaudet ſub pectore flammâ.
Quantus at hic, Leonora inquit, qualiſvè ſedentes
Ille inter Rhodios tam forti pectore, & armis?
Os humeroſque Deo ſimilis? non pulchrior alter,
Non melior, teque imprudens, Guſmane, notabat:
Subrubuit Theolinda, tument oculique natantes,
Suffuſæque genæ, tacitæ riſere ſorores,
Ridendo, & vinctum miſeræ miſerantur amorem.
Riſit, & Arcanos Princeps ſimul audiit ignes,
Vive, inquit, Theolinda, & honeſtam candida flammam
Excole; nil caſtos prohibet, dum vivimus, ignes:
Tam caſtum, atque omnem meruit Guſmanus amorem.
Et charæ ſtringens dabat oſcula mille puellæ,
Detinuitque ſinu complexa, fovetque rubentem.
Huc quoque non unus diverſo ex orbe fluebat
Orator miſſus; trahit huc ſua quemque libido,
Atque omnes recipit, tractatque Hiſpania Reges!
Faſtum etiam explorare juvat, famoſaque gentis
Nomina, ſecretos Proceres, varioſque Senatus;
Jactata Hiſpanæ pridem myſteria Scenæ.
Atque hic interpres pleno maturior ævo
Inſignis Moncada, & longo exercitus uſu;
Appellatque gradus, & munera quæque recenſet.
Procedunt omnes variique, ſedentque Senatus
Omnes delecti, tituliſque inſignibus omnes,
Hic Status, & ſummus tanta pro mole Senatus,
Lectorum cœtus Procerum, primæque ſenectæ.
Ingens hinc anima, hinc tantos infuſa per artus
Totam agitat molem, & tanto ſe corpore miſcet.
Hiſpanum

Hiſpanum hìc Regnum, hìc Majeſtas regia ſpirat.
Regius adverſà conſtabat parte Senatus
Optimus & Princeps: latè huc vectigal, & omnis
Annona, infectæ diverſo à Judice lites.
Bellicus; huc bella & paces; huc littora & arces;
Militia; Hiſpani cenſus, & robora belli.
Concurruntque Status Proceres, agitantque, librantque,
Fatalem præſtet reſerare an claudere Janum.
Atque hìc Italicus, huc Trinacris, Inſuber, ingens
Parthenope, huc magnæ ſpectant commercia Romæ;
Et Thuſci portus, facilis commercia Rheni.
Belgicus hìc pariter: Burgundia, & Auſtria; tota huc
Belgica; diverſæ ſpectant uno ordine gentes.
Arragon aſſurgit; magna hæc, hæc alta poteſtas,
Regibus haud impar, & montibus altior ipſis.
Huc regna, huc Urbes, huc pulchra Valencia; fortis
Murcia, famoſæ Baleares; undique ſparſæ
Inſulæ, & immenſis currens Catalaunia campis.
Indicus, atque novo memorabilis orbe Senatus;
Huc maria immenſa, immenſa per & æquora claſſes;
Imperiumque novum, æternæ ſine limite venæ,
Exundanſque aurum, & ſparſæ per littora lamnæ.
Huc venit, huc totis devolvitur India gazis.
Hìc quoque Quæſtorum cœtus; Haſienda vocatur,
Huc & Regis opes, & ſummæ, & munera; cenſus;
Belli ingens nervus, magni commercia mundi.
Hìc quoque & excellens, Crucibuſque inſignis Equeſtris.
Huc Ordo triplex, hinc morem, hinc jura repoſcunt.
Hi Quæſitores tandem, rigiduſque Senatus;
Huc centum ſpectant alii, quos Hiſpalis olim,
Corduba; quos Legio numerat; Granata; Toletum;

Murcia, & extremis extrema Galæcia terris,
Exacti ultores Legis, Patreſque ſeveri.
Triſtius haud uſquam, durum & fatale Tribunal!
Conſedere omnes, vocemque, animoſque premebant
Ingreditur magnus Cæſar, ſolioque reſedit,
Ore, oculiſque micans, & majeſtate verendus.
Humanas qualis deſpectans Juppiter oras
Componit fluctus, tempeſtateſque ſerenat,
Mortales frænat Reges, & continet Orcum.
Subvolat huic Ales pedibus Jovis armiger uncis,
Fulmineum huic telum, mollem hinc prætendit olivam,
Ambiguamque agitat fortunam, in utrumque paratus,
Parcere ſubmiſſis, aut debellare ſuperbos.
Proximus à dextra ſedit Franciſcus, & auro
Inſignis, magnumque probat ſacra purpura Regem.
Os humeroſque Deo proprior, cui tempora circum
Mille errant laurus, hæroæ iu pectore flammæ.
Infans à leva magno ſub patre Philippus,
Proximus à primo hic, atque hujns nominis alter,
Ingentes jam tum faſtus, animamque ſuperbam
Et regna, & gemini ſpirans vaga littora mundi.
Franciſco accedunt Proceres, hos vulgus adorat,
Et grandes dicunt, & grandia nomina jactant.
Parte aliâ Heroes Rhodii, famoſaque bello
Nomina, palmares adverſo pectore fulgent
Deſcriptæque Cruces, hæ longæ palma palæſtræ,
Virtutis meritum, & varii monumenta triumphi.
Ipſe chorum extremus nectit Liladamus, & auro
Inſignis, gemmis latè, cultuque ſuperbus,
Adverſo ſedit ſolio, ſoluſque reſedit.
Defluit ad ſummas toga longo holoſerica plantas,
Longior à tergo fluit, atque inſcribit arenam
Syrma fluens, variiſque errans diffunditur undis.

Ni fortè adductum levet, elatumque ſupremus
Uſque Seneſchallus, primum inter munera munus,
Inſigne, eximiumque ultrò teſtatur honorem.
Expanſæ ad palmas manicæ, rurſum altera veſtis
Intima, conſertæ ad collum, quas Pontica pelles
Terra vehit, mediam ſtringit zona aurea veſtem.
Ad zonam pendet loculus, plenumque monetæ
Marſupium, hic longus pridem à majoribus uſus,
Pauperibus promptum auxilium, miſeriſque levamen;
Hoc decus, hoc primum Rhodiis, ſuccurrere, munus
Pileus à tergo intotus, triplicique refuſus
Cuſpide, diductis fulgent holoſerica villis;
Heroum cultus, priſcis inſigne Magiſtris,
Digna quoque Heroi facies, canique decori,
Et plagæ, & longi caperata in fronte labores,
Et vigor, & conſtans ad Martem, ad grandia virtus.
At ſolio Cæſar ſic demum exorſus ab alto.
Capta Rhodus! jam nulla Rhodus! columenque, ſaluſ-
Italiæ, Europæ labes, ſed maxima labes [que
Chriſtiadûm, quam nulla olim ſatis eluat ætas!
Impia disjunctos egit Diſcordia Reges,
Publica privatis ceſſerunt commoda lucris.
Fruſtra expectarunt Equites, fruſtraque Magiſter:
Lentis auxiliis, & longo tempore virtus
Ceſſit, & æternos meruit vel victa triumphos.
Sed melius! meliora manent! ſtat jungere dextras;
Annuis, & credo, Frater, converſus in ipſo
Hæret Franciſco, ſtat junctis tendere velis,
Et campos ſignis, & ſpargere puppibus undas:
Ire: & inhumano Solymanum extrudere Regno.
Et decet Hiſpanos huc primùm incumbere Reges!
Addecet interea tantam, Liladame, ruinam
Sarcire, errantes aliquando cogere fratres,
Solari Herois canos, claramque ſenectam,

Et reparare Rhodon, veteres reparare triumphos.
Hæc tibi debetur, Polemarche, hæc gratia, honorque,
Tu magnæ Interpres pacis: componere acerbos
Tu reges potes, atqne altos compeſcere motus.
Hoc opus, hoc meritum, tuus eſt, pax aurea, partus.
Addico Liladame tibi, cunctiſque Magiſtris
Addico vobis, Equites, invictaque bello
Pectora famoſam Melitem, Gozonque propinquam,
Et Tripolim, hîc ſtate, hîc tantis erroribus acti
Vivite, & immanes tandem componite fluctus.
Vobis parta quies, ſtatio, Regnumque Magiſtris,
Hîc nomen Rhodii, veterem cum nomine luctum
Ponite, pro Rhodiis Melitenſes omnia jactent
Littora, ſparſa fremant Melitenſibus æquora ſignis.
Auguror, ipſe etiam concuſſis Boſphorus undis
Infremet: & Scythicæ palleſcent cornua Lunæ!
  Vobis, Indigenæ, Melite quos educat olim
Inſula, quos faciles ſenſi, patribuſque fideles,
Gratulor, atque omni vos nexu, & fœdere tandem
Abſolvo, ſanctum Dominoque, novoque Magiſtro,
Principi, & Heroi jam dicite ſacramentum.
  Dixerat, it Cœlo clamor, junctique Senatus,
Et Proceres dignam conclamant Cæſare mentem.
  Surgit ad hæc Rhodius Princeps, tum poplite flexo,
Præſenti accedens Carolo, prehenſumque ſalutans.
O ego quas, Cæſar, dixit, tibi debeo grates?
Quas debent Equites Rhodii? tu, maxime Cæſar,
Tu potes, oblatis potes unus vincere regnis.
Hæc deerat, ſola hæc deerat tibi gloria, regnis
Undique quæſitis, ſparſis jam ludere regnis.
Oblatam accipio Melitem; Gozonque propinquam,
Et Tripolim Augusti donum immortale parentis.
Nullaque ne tanti per nos ſtet gratia facti

Hos ultrò nexus, hos accipe, Cæſar, honores.
Elige qui vigilet Præſul; communia ſunto
Commoda; Cæſareæ ſedeant ad littora puppes.
Auxilium juro Siculis, latèque Tyrannos
Abſtineo; meriti promitto Inſigne decoris
Falconem eximium, certamque in tempora pompam;
Nulli fas olim Melitem tranſcribere genti.
Linquere ſi cogat caſus, vel fata jubebunt,
Rurſus ad Hiſpanos redeat, vetereſque patronos.
Dixit, & inclinat rurſus, ſolioque reſedit.
Delectæ accedunt Melitenſi à littore turmæ;
Magnumque amplexæ Carolum, ſummumque fre-
mentes,
Uſque vale veteri Dominoque, novoque Magiſtro
Supremos flexo pendebant poplite honores.
Conſurgunt Carolus, Melitenſis & ipſe Magiſter,
Certaſque hic Chriſto grates, magnæque parenti
Deſtinat, exultanſque novis accingitur orſis.
Luxus ineſt lætis: ſubeunt jam ludicra, pompæ;
Regiaque ingenti cumulantur munera plauſu,
Inſtruitur ludus Taurorum, & nobilis ardor;
Mauricus, & priſci conſtans quoque temporis uſus.
Deſpectant alto è podio, junctique reſidunt
Ingens Franciſcus, cum Cæſare Regius Infans;
Plurimus Orator, varii lecto agmine Grandes.
Ipſa quoque ex alto ſpectat Leonora; ſedetque
Hinc Cypria, hinc Iſabella, ſimul Theolinda, puellæ;
Centum aliæ, atque aliæ ſpectant nullo ordine turbæ;
Confertumque gemit podium, anguſtæque feneſtræ;
Infuſæque premunt circum acta repagula turbæ.
Expleri nequeunt paſſim, ardeſcuntque morando.
Efferus en mediâ Taurus proludit arenâ
Impaſtus pridem, & duris quæſitus ab arvis.
Et ſtetit; & vacuas jactatis ventilat auras

Cornibus, & Mauram citat alta ad prœlia gentem,
Quid non pulcher honos poſſit, pulchrumque videri?
En pecudes quoque tangit honos, & dulce videri eſt;
Pro Mauris ſubeunt Proceres, Melitenſis & Heros
Plurimus; hanc etiam ſibi gloria vendicat artem.
Carceribus ruit ecce ingens, & ſpargit arenam
Taurus, & adverſum ſcrutatur turbidus hoſtem.
Hic, hoſtis Veſton, & magni nominis Anglus;
Iſte ictus tentat varios, fraudeſque, doloſque;
It; redit; exerrat; contrà ille ardentior inſtat
Obſtipo capite, & pronis jam cornibus ibat.
Abijcit hic ſeſe, ſeque imà extendit arenà
Anglus, & uſque jacet; venientemque excipit iram;
Occupat inſiſtens Taurus, clauditque jacentem.
Hinc rurſum emergit Veſton, magnamque ſub alvum
Exiit; elaaſum Taurus jam quæſitat hoſtem;
Et pinguem obvertit molem; dum grandia flectit
Corpora, conſurgit Veſton, clavamque refringit
In caput, eliſus jacet alto in pulvere Taurus.
Et fremit, & variæ ſpirant in funere mortes.
Plauditur: ô Veſton! forti alto pectore Veſton
Anglus; & illuſtris generoſo è ſtipite Veſton,
Et patrios implet pridem gens inclita faſtos.
Hac impunè ibat, totâque errabat arenâ
Impatiens alter Taurus, dudumque protervus
Incumbit muro, aut violentis cornibus errat.
Huc illuc fruſtra tentant, fruſtraque fatigant
Emeriti pugiles; virtus, quis in hoſte requirat,
An dolus? expectat Melitenſis, & occupat ultrò,
Inſilit hic collo promptus, colloque ſedebat,
Cornuaque ipſa regit, domitumque immittit arenæ,
Spumantemque agitat, parteſque impellit in omnes;
Et domat, & ſubigit, multoque in pulvere ſternit,
Surgere tentabat, valido prior occupat ictu;

Volvitur, & calidam proflabat naribus auram.
Palpitat, & vanâ frendet, vanâ, æſtuat, ira.
It Cœlo plauſus, magnis it Copplier auris.
Copplier, ingeminant, feſtis plauſere theatris.
Floreus è podiis, fluit omni è pegmate nimbus.
Copplier antiquæ Germano à ſanguine ſtirpis
Heroas citat, & famoſis Teutonas armis.
Dum fervet lucta, & mediâ furit æſtus arenâ,
An caſu, an ſtudio compulſa repagula ſtrident,
Ingens mox labes, ingens ſe pandit hiatus.
Horreſcunt omnes, denſis plebs undique turmis
Aufugit, & Tauros refugit, ſtragemque propinquam.
Fit ſtrepitus, clamant Reges, Taurusque minatur,
Et ruit, obverſis jam contrà cornibus ibat,
O Superi! ſtrages! miſeri! volat ecce Sabellus,
Et ſtetit, & totum præſens ſupplebat hiatum.
Uſque ruit Taurus, rabidum ferus ardor agebat.
Rectum Eques obtendit gladium, mediamque petebat
Frontem, oculoſque ſimul mucro, ſtetit ille, reſiſtit,
Æſtuat, obverſus perſtringit fulgure mucro,
Urget Eques, clavamque ſimul, multamque labanti
Infringit mortem, & mediâ reſupinat arena.
Volvitur ille ſolo, toto jam corpore reſtat,
Et quantam impulerat, complet, clauditque ruinam.
Victorem Reges, & feſta Theatra Sabellum
Ingeminant, omnis magnum vehit aura Sabellum.
Hic Italus, noti Heroes de gente Sabella,
Nec Trojæ ignoti, magnæ decora inclita Romæ.
At jam luctarum ſatis, & ſatis uſque pericli.
Ipſe modum ponit Cæſar, poſcitque coronas.
Prœmia diſpenſant Reges, nouvs ipſe Magiſter
Incipit, hæc Regni pompa eſt, hæc gratia Regum.
Suſpenſum expromit pretioſo ex orbe Monarcham,
Altera dat Carolum facies, Plus iſte rependit,

Hoc lemma eſt, tutum ratibus dabat altera portum;
Et Melite rediviva Rhodus; ſic lemma canebat.
Veſtono impertit, victor ſonat undique Veſton.
Altera Franciſcus dat præmia; Copplier altar;
Terfolium huic Princeps proprio tria lilia campo
Obtulit; hoc Regni decus, hæc Inſignia Regis.
Accipit, & meritos victor tulit undique plauſus.
Tertius accedit Judex; dat lecta Philippus
Proemia, ſpirantem ſculpto ex adamante Leonem
Extulit, Hiſpani laudata hæc ſtemmata Regis;
Extulit, & forti Princeps dabat ipſe Sabello,
Plauditur, & forti latè applauſere Sabello,
Servavit Cives fortis, prudenſque Sabellus.
Hic ſtudia, affectus, hic Cæſar munera, laudes
Approbat, & meritos verbis cumulabat honores.
Nec ſatis hic Carolo collatis vincere regnis.
Collatis ſummos regnis addebat honores.
Tertia Phœbeos Aurora revexerat ignes:
Deſtinat auratum Vellus, gaudetque Magiſtrum
Adlegere, & pulchro torquatum ornare triumpho.
Ordinat huic ſocios Reges, (& Regibus æquum
Eſſe jubet) titulis claros Heroas avitis,
Auratum quotquot tulerant per tempora torquem.
Reges mentiti Proceres, & regia paſſim
Nomina reddebant propriis illuſtria ſcutis.
Solus Franciſcus (ſimilemque effingere quiſquam
Haud poterat, proprios per ſe referebat honores.
Et Regem magnum magnus Rex ipſe gerebat,
Torquatumque Equitem, pulchræ pars maxima pom-
Ecce ergò elatum media ſurgebat in Urbe [pæ.
Suggeſtum pannis latè, cultuque ſuperbum;
Hoc Pugnax Carolus quondam Auguſtale trahebat,
Cùm tanto impleret campos, atque oppida luxu.
Altior haud uſquam luxus, nec grandior alter,

Regales uſquam Regum attollebat honores.
Quatuor argento inſignes, celſæque columnæ
Suſpenſum attollunt Cœlum, Soliſque labores.
Cærulea Phrygiis manibus referebat arenâ.
Illuſi ſtellis panni, gemmiſque micantes
Diducti ex alto pendent, ſellamque profundam
Regali includunt ſolio, Regique reſervant.
Turbinat in ſumæo Cælum, ſupereminet ingens
Summaque finit Apex, Burgundæ Inſignia gentis!
Decuſſata micant nodoſis robora membris,
Andræanæ ingens Crucis, & ſpectabile ſignum.
Adrepitque Leo medius, ſparſiſque ſuperbit
Plynthidibus, fuſus currit circum omnia torquis,
Intexti Pyriis ſilices, & pendula Phrixus.
Depicti circùm Populi, terræque feraces,
Quas latè numerat Burgundæ gloria ſtirpis, [bantus:
Atrebates, Vallo, Hollandus, Flanderque, Bra-
Centum aliæ fulgent Urbes. Burgundia duplex,
Et ſuper, ante omnem Burgundia libera terram.
Hæc caput, hæc Princeps, tantæque hæc laudis origo,
Excubat ad vicos paſſim, ſoliumque coronat
Sequanus; hic cuſtos, hic magnis additus orſis
Arbiter, & propriæ defendit munera gentis.
Velleris hæc prima eſt, fida hæc cuſtodia Regis.
Quatuor Heroes Burgundo à ſanguine fulgent
Torquatique Duces, torquati vellera Reges,
Optimus ille, Bonus, Dux ipſe & velleris author,
Virtute illuſtris, famâ, belloque Philippus,
Pugnax à læva Carolus non degener hæres,
Belliger, Heroos ſpirans jugeſque triumphos.
Hinc & Maxmilianus, & Auſtrius inde Philippus,
Orbis deliciæ, Regumque, & plebis Amores.
Per ſe Cæſar adeſt Caroli de nomine Quintus
Torquatus, præſtanſque, & magni Muneris hæres,

Ore, oculiſque micans, & Majeſtate verendus.
Regia compoſitis decurrit purpura membris,
Exornat diadema caput; latus obtegit enſis;
Circum humeros fuſus torquis, per colla fluentes
Ponticæ inaurantur ſuſpenſo à vellere pelles.
Omnibus idem habitus, ſpecies, color omnibus unus,
Franciſcus rurſum aſſiſtit, rurſumque Philippus,
Ipſi ambo Reges, Torquati velleris ambo.
Mentiti Reges hinc inde, & grandia Regum
Nomina, magnificis hic fulgurat Arragon armis,
Alphonſus nulli bello, famàvè ſecundus,
Alphonſo huic alter ſimilis, dictuſque Joannes
Arragon, & recti variant in ſtemmate pali:
Hos olim adlegit Dux ipſe & velleris author.
Anglicus hìc pariter Burgundo Odoardus amicus,
Legerat hunc Pugnax, magnumque ornabat amicum.
Plurimus, & pulchro Leopardus ſtemmate tendit.
Hìc quoque Borbonius generoſi pectoris Heros,
Regem hunc Parthenope, produnt hunc ſtemmata Regem,
Hìc Caſtellanæ Hernandus Rex optimus oræ,
Hunc decora, hunc ſignant præcelſæ in ſtemmate turres, [colebat
Hunc & Parthenopè Hernandum, Hernandumque
Trinacris! hos Pugnax Heroas & ipſe legebat,
Auſtrius hìc alti Federicus ſanguinis heros
Cæſar, & auguſtos Torquis cumulabat honores.
Anglicus hic rurſum, geminuſque Henricus, uterque
Arduus, & patriis illuſtria nomina faſtis.
Luſius Emauel, Lodoicus, & Hungarus, ambo
Florentes, ſtudiis olim diſcordibus ambo,
Nunc juncti, Reges, aurati muneris ambo.
Ingens hinc Danus, ingentior indè Polonus;

Chriſtinus prior ille, hic nomine Sigiſmundus,
Atque hic Luſiades alter, famaque Joannes
Inclitus, hic ingens Scota de gente Jacobus.
Famaque Heroes, geſtiſque, animiſque ſuperbi,
Et Reges inter; Reges Rex ipſe Bohemus
Exuperans factis & nomine Maxmilianus:
Omnes Torquati, ſtudiis concordibus omnes.
Ille Regens Cypryus, Cypriumque hac voce Regentem
Antiqui dixere, Britannus & ille Joannes
Dux animo, curiſque acer, nec Regibus impar,
Albertus ſaxo hic, Vvirtembergius Heros,
Arnaldus fortis, Federicus & accola Rheni
Uſque Palatinus: rurſum Brandburgicus hic eſt!
Regibus haud ægro minor, haud virtute ſecundus.
Hic Saxo, hic Bavarus, Saxo ille Georgius alter:
Alter & hic Bavarus, Bavarus quondam ille Philippus.
Hinc ingens Coſmus, ſimul hinc Pedemontius Atlas
Non impar Cœlo, totis non Alpibus impar,
Henricus Brunſvvich, Urbinas inde Guibaldus;
Lecti omnes. Vivunt reliqui, fulgentque, ſedentque,
Atque parem, virtute pares, meruere coronam.
Ergò progreditur Cæſar, ſequiturque Magiſter,
Ille ſedet ſolio, juxtà hic, ſic ille locutus.
Debita virtuti merces, & regia merces
Virtuti Heroæ, mercedem hanc pendere Reges
Et decet, & fas eſt, propriiſque ornare triumphis.
Heroem vobis, Reges, nam regia bellè
Nomina præfertis nullum moritura per ævum,
Heroem vobis, Reges, ecce adlego Regem
Torquatis Torquatum Equitem; quis grandia neſcit
Prœlia! quis fortes Rhodios, animaſque ſuperbas
Ultra hoſtes, caſuſque ſuper? quis neſcit, Heros

Maxime, quiſvè tuos neſcit, Liladame, labores,
Ultra annos manet hæc virtus! jam reddita vobis
En Rhodus, hanc etiam meritis juvat addere palmam,
Dicere ſupremum juvat, & te Regibus æquum,
Magnis & magnum te Regibus addere Regem.
Te Regem appello, te Regem dico, coronam
Accipe, victrices ſuperent diademata lauros. [pus,
Hanc abavus, dabat hanc torquem Bonus ipſe Philip-
Cùm fortem in Turcas, & perfida monſtra laborem
Juraret, magnum pro fœdere ſacramentum,
Huc torquati Equites, huc ipſe & Velleris author,
Pugnax ipſe olim, conjunctis viribus ibant
Viribus, atque animis, æternaque bella vovebant.
Tu paribus perge auſpiciis, ſimilemque coronam
Indue, & æterni pignus, Polemarche, triumphi,
Hoc neque tu ſolus, neque tu jam maxime, primus
Nomine noſter Eques, tot jam per bella, per auſus,
Præſentem è primis meruit Liladamus honorem,
Legerat ipſe author fortem, Heroemque Philippus,
Et manet æternos non una hæc palma nepotes.
Dixit, & occurrens Liladamo, animumque ſerenans
Injecit torquem, lateri ſimul addidit enſem, [cabat,
Amplexumque dedit, fratremque, Equitemque vo-
Inclinans, dextramque tenens ſimul intulit Heros,
Magnis auſpiciis, magnis authoribus ibo,
Et tua me caſus ducet fortuna per omnes
Audentem, Cæſar, tua me fortuna reducet,
Fatale, & Turcis telum hoc, fatale Gelonis!
Hinc ad Franciſcum Regem, complexus inhæret,
Avelli nequit, & Regemque, Equitemque ſalutat,
Contra ille inclinans fratrique, Equitique precatur
Neſtoreos curſus æternum in bella vigorem.
Ibat ad Infantem læta quoque fronte Philippum,
Pr adeſt, dedit amplexus, hærentque viciſſim.
pronus

Edomitoſque vovent Turcas, pulchroſque labores.
Verſus & ad turbam, Cœtumque, Equiteſque ſalutat.
It clamor Cœlo, reſponſant undique turbæ,
Æternoſque vovent Catolo, Heroique triumphos.
Nec modus eſt lætis, ſubeunt nova ludicra, pompæ,
Regiaque inſigni cumulantur dona palæſtrà.
Septima vix roſeos jam lux reparaverat ortus,
En variæ erumpunt turmæ, variæque palæſtræ.
Jamque novi occurrunt Equites, Melitenſis & urget
Jam nunc gentis honos, & laudis honeſta cupido.
Cuicumque incurriſſe Equites, vetereſvè Thraſones
Explorare licet, priſcumque oſtendere Martem,
Hi priſcas referunt gentes, varioque colore,
Nominibus latè variis, tituliſque ſuperbas.
Conſidunt pariter, podio ſpeculantur ab alto
Reges, Reginæ, Proceres, lectæque puellæ.
Effuſæque premunt paſſim, ſuper, undique, turbæ.
Nec minùs impatiens turba, ardeſcitque morando.
Carceribus tandem ruptis aſſurgit Iberus,
Lecta cohors; lecti Alipedes; oſtroque decori;
Undantes phaleræ, criſtis capita alta ſuperbis.
Haſtatus procedit Eques; micat ærea caſſis,
Et mucro pugnæ impatiens; incognitus exit,
Solaque jam tectos pandet victoria vultus.
Qualis poſtrema celebratus Iberus ab ora;
Cùm Latium attereret populum, faſceſque Latinos,
Romanos rerum Dominos, gentemque ſuperbam.
Horruit hunc etiam famoſus & Annibal hoſtem,
Nec totam cineres, nec totam incenſa Saguntus
Obduxit virtutem, & flammis clarior exit.
Parte aliâ Celtæ, vario poſt nomine Galli,

Non diſpar cultus, virtus non viribus impar.
Virgatis lucent ſagulis, flaviſque capillis,
Nunc quoque, & antiquos ardor quoque ſpirat honores.
Qualis Celta olim magno duce,& auſpice Brenno
Montibus impoſitos montes, atque Alpibus Alpes
Tranſiit, & ſacram Capitoli terruit arcem.
Hos fruſtrà indomitos Romanus ſæpè fatigat,
Vix tandem domuit toto vix Cæſare Cæſar.
Adverſi expectant Equites; dat buccina ſignum.
Inſurgunt campo, atque infeſtis curritur haſtis.
Fruſta volant, titubantque Equites; hic nutat, & ille;
Victores, victique omnes! tamen altior unus,
Unus, & ante alios è Celtis eminet omnes.
Hic illum aggreditur, ſimul hunc explorat, & illum;
Itque, reditque; alios, aliosque ad bella vocabat.
Grandior huc ſe infert cunctis celebratus Iberis.
Occurit Celta, infeſtis concurritur armis;
Haſtæ diſſiliunt; reſtant ſine cuſpide trunci.
Hic tela; hic enſes; crebris ſonat ictibus æther.
Exclamant ardens hinc Celta, hinc fortis Iberus.
Occupat ille, labat, cadit hic, ille irruit, inſtat,
Et domat, excuſſus victorem appellat Iberus.
Plauditur: at quantus qualiſvè? hinc indè requirunt.
Pande ergò obductos, Heros incognite, vultus,
Solvitur: excelſo apparet Momorantius ore,
Gallus, & Heroës inter ſat cognitus heros,
Ipſe perantiquos æquans virtute Barones.
Chriſtiadæ hi Gallis primi, primique Barones.
Et famà, & factis toto gens inclita regno
Præmia diſpenſant Reginæ; en magna coruſcum
Expediit Leonora manu, ſigniſque Smaragdum;
Exſculpta hic rerum facies, hic teſſera pacis,

Implexæque manus, implexaque nomina, telum
Figit amor, duo corda ferit, jungitque premendo,
Omnia nectit amor, lemma eſt, *amor omnia vincit*;
Altera dat facies, atque, *hoſtes facit amicos.*
Obtulit hæc; doctam relegit Momorantius artem;
Regem, & Reginam, lætos miratur amores.
Plauditur, æterno vivat Momorantius ævo!
Rurſus ad arma; tubæ clangor; ſubit agmine pulchro
Lecta cohors, ingens cultus, propriique colores,
Gothus, & extrema victor quondam actus ab Arcto.
Hiſpanas olim quantus penetraverat oras,
Romanos quantus dudum contriverat hoſtes,
Quantus & Heſperiis dudum dominatus in agris,
Cùm Gothos rerum Dominos jam cerneret orbis
Victus, & externos ploraret Roma triumphos.
Ollis ſpirat adhuc præſtans cum robore virtus,
Majeſtas gravis, & celebratæ gloria famæ.
Plurimus, & longos ſpirat Rodericus honores,
Altas jactatis Thraſimonde, Alarice quadrigas.
Parte aliâ ingenti prodit Burgundio faſtu,
Lecta cohors; ſpecies grandis: non diſpare cultu,
Non impar Gothis, non bello, aut tempore diſpar;
Sed quantus Dubim olim, Ararim, Rhodanumque ſe-
Et regna, & fluvios Phocenſibus intulit undis (cutus
Victor, & addictum Rheno conjunxerat æquor.
Allobroges quantus tenuit, cùm Sequanus olim,
Alſata, Lingonici, magnæ vetus accola ripæ
Communi ſtarent Domino, Regemque vocarent.
Gondeſol his Princeps, priſco Rex Gondeſol ævo.
Nec dum omnis recidit faſtus, primique labores;
Romani toties contrita ſuperbia regni,
Excuſſumque jugum tandem, & reparata poteſtas.
Inſonuere tubæ; validis concurritur armis(ctuntque.
Hic nutat, cadit ille, premunt, flectuntque, refle-

Alternantque vices; rurſus nova tela parantur
Itque,reditq; pugil; par demùm gloria, honorque eſt,
Communis plauſus, ſe judice, quiſque triumphat,
Victi, victores, victus, victorque perinde eſt.
At dubiis olim pendet victoria pennis,
Componit pugnam Cæſar; diſcedite utrimque,
Dixit, & illuſtri tantùm invigilate duello.
Propria qui geminæ præfertis ſtemmata turmæ,
Currite, qui vincet, turmam quoque vicerit omnem,
Urſum alter geſtat, propriam notat Urſus & Arcton,
Gothus & hic; anguem Burgundio tollit hiantem,
Implexum ſpiris, multoque volumine tectum.
Hæc decora,hæc regni, primæque inſignia gentis,
Prodit uterque ſimul, mediâ proludit arena,
Invidiam Cæſar fecit; grave pondus utrimque eſt,
Publica res, communis honos; dat buccina ſignum,
Incurrunt; fragor ô quantus! ruit actus ab alto
Gothus equo, mediâque jacet dejectus arenâ!
Vivat; & hic Heros Simul; huc incognite prodi.
Obductos aperit vultus, Burgundio paret,
Vergius, & pulchro exultat Burgundio facto
Regibus affinis, dignus quoque Regibus Heros.
Accedit propior: pictum Carolina parentem
Obtulit, è variis dependet imago lapillis,
Torquatumque ſimul nova reddit imago Magiſtrum.
Nec munus nullâ arte caret, non lemmate nullo;
Buſto hæret Phœnix, functuſque renaſcitur ales,
Picturæ hoc lemma, *& melior per funera virtus*
Fulgurat excuſſus ruptis è nubibus ignis,
Excuſſuſque furit, lemma eſt; *violentior exit.*
Nunc quoque jam melior repetat nova bella ſenectus,
Majores redeunt Liladamo ad prœlia vires,
Excuſſuſque Rhodo majoribus intonet armis,
Grandiaque

Grandiaque exacuunt generoſam obſtacula flammam.
Obtulit illa, altumque Heros veneratur honorem,
Accipe, & Odryſios ſic tundat Vergius hoſtes.
Cid Mauri dicunt, Preud dicant nomine Galli.
Rursùm Eques; hunc tantùm ſequar, ô Regina Magiſtrum,
Æternoſque habeat: quos vincet Vergius hoſtes.
Arduus, & magno tandem ſubit agmine Maurus;
Almondi ſelecta cohors, jactata vel ipſos
Inter famoſos, ingentia nomina, Mauros.
Invictos Macedo, ſelectos Cæſar habebat,
Almondos dixere olim, celebrantque Thraſones;
Barbarus his cultus, pannis, gemmiſque galerus
Verſicolor circùm, multoque volumine tortus,
Veſtis, & aurato ſuſpenſus acinacis unco.
Barbaque, & elato creſcentes vertice Lunæ.
Victores quantus Gothos contriverat olim,
Quantus & Hiſpanis errabat victor in oris.
Non unus Machomad, non unus pectore ſpirat
Almanſor, totis & fumat Corduba venis.
Nec minor elatis conſurgit Cantaber armis,
Cantaber & ſelecta cohors, celebrata vel ipſos,
Cantaber inſignes inter famoſus Iberos.
Hunc neque Romani faſces, neque grandia Mauri
Cornua, non vani tumidum fregere tyranni.
Attritis contrà Mauris, Mauriſque repulſis.
Vſque hodie inſignes dicunt hoc nomine Idalgos;
Regia libertas olli, ac cœleſtis origo,
Purus, & æterno manat fons integer ævo,
His cultus minor, & ſimplex, cum pectore robur;
Montibus exciſus rupex, patienſque laborum,
Durata, & melior patrio de ſydere virtus.
Expectant omnes, micuere, volantque, tuuntque
Effuſi hinc indè Alipedes, vix ſuſtinet hoſtem

Cantaber : exultat Maurus, certatque, fatigatque,
Irruit, excuſſis diſcedit Cantaber armis,
Plurimus ante alios Almondor provocat, inſtat;
Quiſquis es, huc propera tu Cantaber, atque Navarre,
Tu Caſtillane, & primæ pars optima gentis ;
Omnes in me unum; properate ; ego ſolus in omnes;
Dux ego jam turmæ ; te, Dux ô Cantaber opto.
Rumpitur ; & lentâ reſpondet Cantaber irâ
Quilibet & nullus Dux hic, Dux, Cantaber omnis,
Vincat conjunctos unus, & quilibet hoſtes.
Intentæ obſervant Reginæ, Equiteſque ; palæſtram,
Atque alios aliæ ſervant ; ſua cuique cupido;
Unum amat, obſervatque unum Theolinda; ſiletque,
Et varios patitur motus ; rubet ; æſtuat ; ardet;
Quid pateris Theolinda, inquit Leonora; puellam
Ipſa ſinu, triſtemque fovet complexa, tuuſnè
Fortè hic Guſmanus ? quanquam Guſmanus & adſit,
Et vincat ! fortinè times ? an fortior alter ?
An melior? ſed amas, Theolinda; amor omnia penſat;
Omnia tuta timet ! verum, Regina, fatebor ;
Diſcrucior : viden hic quantus, quàm fortibus auſis,
Clarus ſurgat Eques? quantis ruat uſque palæſtris?
Guſmannum reer eſſe meum; certè anxia vibrant
Pectora, ſympathicæ luctantur pectore fibræ.
Quod patitur, patior ; vincit, vinco ipſa, laborat
Uſque laboro, omnes atque anxia ſentio caſus.
Ne dubites Theolinda ; juvat fortuna merentes:
Omnia vincit amor ; & amantibus omnia rident.
Te videt ipſe quoque, & viſus flammam augeat ardor.
Magnis ergô animis, furiis majoribus ibant.
Incurrunt, ut quemque vocat fortuna, Thraſoni.
Suſtinet, avertitque ingens, hic, ille, recurrit
Incaſſum, exultat Maurus, rursùm ipſe laceſſit
Improbus, evertitque hoſtem, ſubit alter, & alter

Deficit, aſſurgitque animus: jam tertius ibat,
Ibat, & excuſsi languet quoque tertius haſtâ.
En tandem ſublimis equo, quartuſque, ſubibat
Altior, ingenteſque animos, & grandia ſpirat
Prœlia; num ſpatium tu, dixit, victor anhelas?
Accipe, vel quantum lubet: an tua vulnera differs
Cantaber? hic adſum, Almondor, concurritur, haſtæ
Protinùs abſiliunt, reſtant ſine ſanguine trunci.
Non victor, victuſque fuit, pariterque recedunt.
Lanigeri ſeu fortè Duces, cùm ſæpè coniſcant,
Jam pavidi exceſſere greges, & dira verentur
Vulnera, diſcedunt primùm, ſimul indè ruentes
Elati impingunt, incuſſoque impete tendunt,
Fit ſonitus, frons fronti? & cornua cornibus hærent
Rursùm Equites, nova pugna, aliis novus impetus armis.
Cantaber exurgit, ſtat Maurus, Cantaber inſtat,
Occupat, adductis jam nutat Maurus habenis,
Excutitur, penderque, & ſparſam inſcribit arenam.
Plauditur: inſanis reſonat clamoribus æther.
Noſcere, jam dignos ô quiſquis es, exere vultus,
Exere, Guſmanus paret, Guſmanus! & omnes
Ingeminant, ſummos meruit Guſmanus honores.
O Theolinda! hilarem ſtringit Leonora puellam,
Mirari Theolindam omnes, Theolinda triumphas;
Hic Guſmanus erat; quis fallere poſſit amantem!
Æſtuat, & lachrymis manat formoſa decoris.
Et ſilet; at faciles prohibent bona gaudia voces;
Reginæque ſinu ſe protegit ipſa, rubetque,
Nec celare ſuum potis eſt, nec ferre dolorem.
At tuus hic. Iſabella, labor conquirere amanti
Munus; & heroæ, Theolinda, inſigne palæſtræ.
Diſcedenti olim genitor, cùm primùm Equitiſſam
Indueret, textam gemmis, vittiſque corollam

Addiderat patrii monumentum, & pignus amoris.
Eripit ipſa ſibi hanc Theolinda; hoc dignus honore,
Hoc victor, hoc dignus amans; da chara coronam;
Offeram ego, noſtroſque ſimul jungamus amores.
Huic fatum eſt; amat unum, & amatur ab omnibus una;
Nec palmam quiſquam invideat; certatque viciſſim
Cum Theolinda Iſabella ſua: dedit illa corollam;
Præbuit iſta manum: Guſmanus utramque ſalutat;
Oſcula mille dedit, figitque in pectore munus,
Hanc Theolinda tibi, dat & hanc Iſabella coronam.
Perfice, ſic veros jam perge evertere Turcas.
Addidit & paucis tenuem Theolinda ſuſurrum;
Viciſti Guſmane, inquit; quæ mente reporto
Gaudia! quam dulcem, frater deguſto triumphum!
Quàm metui! haud metui tamen; & generoſior ibas;
Viciſti Guſmane, & longum vince per ævum.
Dixerat; at victor paucis vix reddidit heros;
Vicimus! hanc veſtra hæc peperit præſentia palmam;
Eſt aliquid talem à vobis meruiſſe triumphum,
Veſtrum & Reginæ pariter mereamur amorem;
Æternum Theolinda olim ſervemus amorem.
Inſeruit pugno munus, multuſque legebat
Antiquas recolens flammas, flammaſque recentes;
Et melior durabit Hymen; ſibi lemma puella
Scripſerat hoc proprium; hoc mœrens, hoc læta canebat;
Et melior durabit Hymen; durabit in ævum!
Plauditur: & longâ ceſſat vix plauſus arenâ.

Finis Libri Vigeſimi

ARGUMENTUM.

Diſceſſum parat Melitem Liladamus: dum laudat Cæſarem eó demùm evectum, ut jam non poſſit niſi decreſcendo, hoc eſt, regna aliis conferendo creſcere, conſilium ipſe ſuum Carolus de abdicandis olim reliquis regnis aperit præſente Borgiâ; ſuam nec iſte diſſimulat mundum abdicandi mentem, non ſine contemptu mundanæ omnis gloriæ. Suppuduit Liladamum quaſi tantæ virtutis ſibi minus conſcium; nondum ultam Rhodum eſſe, nondum inſtauratam; veniamque poſcit, ſi aliud nihil niſi bella & proprii honoris ultionem cogitet. Laudatâ hâc animi magnitudine Cæſar perducit ad deſtinatam ſibi S. Juſti ſolitudinem. Huius deſcriptio. Vale dicto Borgia Liladamũ honoris causâ deducit ad fines Hiſpaniæ. Mons-ſerratus ad agendas B. Virgini Rhodiorum Patronæ gratias aditur. Manreza in curſu: Itèm ſpelanca S. Ignatii & dura ejus rudimẽta interprete Borgia Montis ſerrati deſcriptio Exemplo Ignatii & priſcorũ Equitum Liladamus cum ſuis cataphractus totã noctem exigit ante aram Virginis ad nova bella deinceps felicius in Turcas, occupata Melite, ſuſcipienda. Dura quidem, ſed tamen & fauſta deinceps viſa eſt B. Virgo polliceri. Pergitur. In curſu ſoluta obſidio Balearium Inſularum, capto etiam Morato, triumphans Liladamus excipitur. Cæterùm Argante Solymanum excitat ad præripiendam Rhodiis Melitẽ. Cabrear proditor Dragutum pyratam inducit. Interim Angliæ defectio nunciatur, & auxilii olim ſperati deſperatio. Gallica item turba: Germanicus tumultus ob naſcentem vel adultam hæreſim. Peſtis denique. Excluduntur Rhodii, & caſtris loca-

tis in campo durant: Magiſtri & Rhoniorum hic optima & antiqua in agros officia. Afflictus & conſtans tamen in hac rerum deſperatione Liladami animus; Miſſis etiam quoquò verſus nunciis, ſparſos Equites ſub primam æſtatem ad ultimam expeditionem convocat.

LIBER XXI.

AT Melite, at primas poſcit pax reddita curas.
Diſceſſum jam quiſque parat; Melitemque Magiſter
Cogitat, & certis tandem conſiſtere terris.
Tu quoque tu patrios ſpiras Franciſce Penates;
Libertatis amor tangit, Regnique cupido!
En Proceres, Equiteſque inter nova pugna; redire
Vix licet; & longis certatim amplexibus hærent;
Jam facta Heroum fingunt, pulchroſque labores;
Ingentes animos, Melitem, nova bella, triumphos;
Invictoſque ſequi Heroes novus incidit ardor,
Præclara ambitio & pulchri laus pulchra pericli;
Regia jam proles, geminuſque, & regius obſes
[a] Expectat; totis ferveтque Andaia ripis;
[b] Atque ambos pridem expectat Victoria Reges.
Deducunt Regem Carolus, Proceresque, Magiſter;
Et longùm extremis fratres complexibus hærent:
Spondetque æternam ſoror, & nova ſponſa, quietem,
Apta ratis fluvio; redimunt tranſmiſſa parentem
Pignora; tranſcendit, magnis jam curſibus ibat
Franciſcus Pater, atque novas, jam concoquit iras,
Excipit hinc Heros Carolum, facilemque reducit,
Extremumque vale, extremos meditatur honores.
At ſatis errorum, dixit; quas maxime Cæſar,
Quas Rhodii tandem, ſed quas tibi debeo grates

[a] *Fluvius*. [b] *Urbs*.

Obſtrictos tibi crede Equites, pronoſque Magiſtros.
Jam memini; Cæſar, memini; & meminiſſe juvabit;
Hæc deerat, ſola hæc deerat tibi gloria, regnis
Undique quæſitis, ſparſis jam vincere, regnis.
Conſediſſe jubet Carolus; quid parva Magiſter,
Commemoras? plura ipſe olim, & majora revolvo.
Adfuit & magnæ cum prudens Borgia famæ.
Chare, fatebor enim: prudens nec Borgia neſcis;
Multus adeſt, novitque arcanos Borgia ſenſus;
Te teſtem, Polemarche, volo; & vos conſcia teſtor
Pectora; poſt tantos ſat lætà ſorte labores,
Poſt victos latè populos, terraſque ſubactas,
Fortunæ piget, & tanti piget uſque favoris!
Mortaleſque docent, & tangunt pectora caſus.
Regnaque, & immenſas juvat uſque amittere terras.
Atque ingens, regnare, labor; regnaſſe triumphus;
Regnaſſe, & ſpretis majorem aſſurgere regnis!
Quid facimus tumidi Reges? ad bella vocamus;
Armatos trahimus populos, genteſque quietas;
Vaſtamus mundum excidiis, terraſque rapinis
Complemus, magnis cumulamus littora prædis,
Et ſpolia, & grandes, cantamus furta, triumphos!
Interea adrepit Lacheſis, perfuſaque canis
Tempora; jam morbi ſubeunt, & lenta ſenectus,
Nec validæ, Polemarche, manent decora iſta ſenectæ;
At Deus! at ſummus ſedet alto ex æthere Judex,
Et ſedet! & vitas populorum, animaſque requirit!
Regibus & populis fixum, & commune Tribunal,
Non labor excuſat miſeros, non purpura Reges
Vindicat, & dubiam timet omnis natio ſortem.
Hæc meminiſſe decet, longiſque intendere ab annis.
Et memini feſſus veniam cùm miles ab armis
Poſceret, & miſſis cauſam cùm diceret armis,

Momentum fatale, inquit, vitam inter & iſtam,
Cunctis ſaltem aliquod decet intercurrere tempus,
Hoc opus, hic labor eſt, dulces amittere curas.
Et dulce imperium, & dulcem deponere faſtum;
At decet, & ſpretis majorem illudere ſceptris!
Ibimus! & totos juvat olim mittere faſces:
Veſanus turbo infremuit, gelidaque ſub Arcto
Intonuit lævum; ſtygiæ nova germina peſtis;
Exſcidiſſe opus, & fœdum oppreſſiſſe tumorem;
Hanc decet, extremam hanc populis impendere dextram:
Tum demùm ſtetit Imperium, hos dimittere faſtus,
Et mihi jam totis, Cœloque attendere curis.
Dixerat, obſtupuitque Heros, nec Borgia fletu
Temperat; & dulces pertentant pectora ſenſus.
Et ſimilem pridem verſabat pectore curam.
Borgia quid tandem? hic Cæſar laudatus & ille eſt
Borgia, conſcriptis quem poſtera tempora Divis
Inſcripſere, ſacroque evexit Roma triumpho.
Raro ille exemplo, & magnis virtutibus olim
Regalem obtrivit pompam, faſtuſque ſuperbos
Pulvere conſperſus caput, & ſuprema refutans
Munera, quæſitis tectus, tutuſque latebris.
Viderat Heroem primis Catalaunia luſtris,
Heroem ſed jam ſanctum, faſceſque prementem
Innocuos, ſolo duros in crimina faſces.
Viderat & Roma abjectum, invidítque ſuperbos
Poſſe olim ſperni radiantis purpuræ honores.
Hunc hodiè Divum indigetant, celebrantque Latini,
Huic vota, huic ſacris fumant altaribus ignes.
Aulicus, in magnis Carolo tum Borgia curis
Arbiter, & læto reſpondet Borgia vultu.
At pridem, magnoque præis, ô maxime Cæſar,
Exemplo, inviſus mundo, inviſumque retractans

Terris ingenium, cœleſtes cogito mundos!
Diſplicet humanæ fluxus, torrentia vitæ
Flumina, tam variæ diſcrimina, crimina vitæ!
At Cœlo geniti ſumus, & cœleſtibus olim
Imperiis, tenues & quid cœleſtibus auræ?
Quid pauci æternis tandem cum motibus anni?
Vel quia peccatum eſt, vel ne peccetur, abunde eſt,
Præveniat virtus, primos Metanœa furores
Expiet, & caſtis cedant mortalia curis.
Et decet! humanos juvat uſque abrumpere nexus!
Tu veniam Rex magne dabis, veniamque dediſſes!
Quam pridem ereptus mundo, vincliſque ſolutus,
Deſertoſque locos colerem, dulceſque latebras?
Orarem & toti componens ſydera mundo
Riderem, uſque tuos flerem, fas dicere, honores,
Nec me jam toto vel Cæſar vinceret auro.
Me natum Loyola pater, patremque vocarem
Loyolam pridem natus, me parvus haberet
Atque recens cœtus, cuncta hic quoque ſpernere dulce eſt
Imperia, humanos nunquam ſperare favores.
Objice nec tenuis, Magne, incunabula cœtus,
Et fortè hoc ſpolio, tenuique hoc nomine parvus,
Parvus, inops ſaltem hoc poſſit diteſcere nummo.
Ibimus! & Chriſto, Cæſar, duce, & auſpice Chriſto!
Ibimus! & tenui quæramus ſydera regno,
Parvis quæremus ſceptra immortalia damnis.
Dixerat, applaudit Carolus, dubitatque Magiſter,
Ingentes: dixit, quàm pleno Numine ſenſus!
Te certè veneror, Cæſar, te Borgia miror,
Meque pudet, triſtis quem primum & longa ſenectus
Admonet, & ſummæ deceat proludere luctæ,
Atque aliquo vitam, & mortem diſpungere luſtro,
Forſitan, & paribus juvet olim inſiſtere factis,

Hos demùm interea, Cæſar, ſolare labores,
Afflictæ & victæ, Princeps, miſerere ſenectæ.
Ulta Rhodus nondum, nondum inſtaurata, nec ardor
Deficit, atque bonæ ſuperant ad prœlia vires,
Ire juvat, Cæſar, veteres ſarcire ruinas,
Colligere & ſparſos decet, erranteſque ſodales,
Gratia, quodque tua eſt, Melitenſe abſolvere Regnum,
Regnare & ſpreto majorem excellere Regno.
Noctes atque dies inſomnem hæc cura remordet,
Sollicitatque animos, juvat ire, impellere Turcas.
Moliri, ulciſci, & patriis inſiſtere factis.
Tu victor, Cæſar, victus Liladamus! & urit
Uſque dolor, ſummis telum immortale medullis.
Linquere quos poſſis dulce eſt numerare triumphos,
Linquere quos lubeat durum eſt neſcire triumphos.
Priſcos Heroi dulce eſt reparare triumphos.
Dixerat, illachrymat Carolùs, nec Borgia fletus
Abſtinet, & fortem mirantur uterque ſenectam.
Amplexique ambo Heroem, patremque vocabant.
Verum agite, hìc Cæſar, noſtram viſamus Eremum,
Vadit, & oſtendit præſens, & ſingula monſtrat.
Famoſum en Juſti delubrum: hæc Pintia, flumen,
Hìc puri Soles, terræ uber, & aura ſalubris.
Contenta his pridem Natura, hanc perdidit olim
Luxus, & humanæ deceat ſe reddere normæ.
Hìc Templum, hìc Myſtæ, ſparſæque vaporibus aræ,
Divini cantus, & ſacri Oracula verbi,
Cæleſtem in terris fas hìc effingere vitam,
Anguſta hìc domus, & Cellæ penetrabile Cœlum,
Indecores muri, & ſi quando mortis Imago
Exciderit, nigram pannus quoque lugubris horam
Admoneat, tenuis gaza hìc de divite cenſus,
Mulus, & exiguus magno pro Cæſare cultus,

Hortus, vulgares ad Regia fercula menſæ,
Hæc domus, hic cultus! ſuprema hæc meta, ſepulchrum,
Hìc poſiti jaceant cineres, hìc bella quieſcant,
Hic decora, hoc totus conſidat pulvere faſtus.
Et minui juvat, & toto decreſcere mundo,
Reddere ſeque ſibi, & ſummæ proludere luctæ,
Æternam in terris jam nunc prævertere ſortem.
Sed Rhodon, & preſſam domitis priùs hoſtibus Arctôn
Vindico, tum ſpretis concordi fœdere terris
Uni tendamus, Polemarche, & Borgia, Cœlo.
Dixit: nec totos capiunt jam pectora ſenſus:
Solemnes Chriſto hinc grates, magnæque parenti
Deſtinat atque novis Heros accingitur orſis.
Poſtremum dixere vale, Caroluſque, Magiſterque,
Amplexique hærent, itur, ſelecta juventus
Aſſequitur, feſto deducit Borgia curſu,
Et proprium, & longum Caroli teſtatur amorem,
Circumfuſi Equites latè, turmamque coronant.
Hic ubi perpetuis felix Catalaunia campis
Funditur, & lætæ diſtingunt oppida glebæ,
Eſt locus inſignis pridem, ſigniſque vetuſtis,
Relligione patrum ſacer, & ſtatione verendus.
Inſani aſſurgunt montes, & montibus altis
Impoſiti, montes unus ſupereminet omnes.
Radice ex ima ſerpit circumfluus amnis,
Perſperſi latè flores, herbæque ſalubres.
Faucibus in mediis delubrum, auguſtaque dona,
Atria, divino ſpirantes Numine Myſtæ.
Magna Dei colitur genitrix, turbæque frequentes
Adveniunt, variæ peregrino è littore gentes.
Hic domitæ febres paſſim, vitæque receptæ,
Vota exaudita, & cunctis ſolamina morbis.
Magna favet Virgo! Mont-ſerrat nomine dicunt.

Huc pius, huc prudens, & grandia cogitat heros.
Creſcit iter, Manreza patet, nec flectere fas eſt.
Juxta Manrezam triſti quoque vaſta receſſu,
Horrida, jam totum celebris ſpelunca per orbem.
Scilicet huc æſtus poplorum; & magna verentur
Exempla, heroi monumenta æterna laboris.
Hìc nempè hìc duris ſeſe olim exercuit armis
Tyro ingens, magnam hìc habuit Loyola palæſtram.
Ire placet, totam & narrat quoque Borgia luctam.
Afflatus Cœlo, & meliori numine tactus
Loyola æthereas agitabat pectore curas;
Altera bella parat, pugnas, ſacra bella movebat.
Monſerratum abit, & ſacras ante aſtitit aras.
Antiquos Equites inter laudabile factum,
Mos fuit, antè ferum, quàm quiſque accingeret enſem;
Militiæ, pulchroque daret ſua nomina bello,
Ut loricatus, gravibus cataphractus in armis
Duceret inſomnem valido ſub pondere noctem;
Roboris argumentum, & prima pericula Martis.
Moribus antiquis, & equeſtri more, prophanus
Uſque etiam, bello fractus Loyola, ſacratam
Militiam hanc iniit, ſacro hìc dat nomina bello.
Exuit inſignem cultum, exutumque jacenti
Mendico impoſuit, ſpolium vile ipſe recepit.
Horrens huic ſaccus, ſuſpenſa cucurbita, ſimplex
Uſque dolo; ſoccus, tortus circum ilia funis.
Pervigilem hoc cultu, precibus, votiſque flagrantem,
Virginis ante aram vel ſtans, vel corpore pronus,
Exegit noctem, pœnaſque, & vota vovebat,
Donat equos, enſem, pugionem, arma ipſa ſacrabat;
Uſque hodie ex ipſis pendent donaria muris.
Hinc primus, Manreza, labor, primuſque triumphus,
Luſibus, & quantum ô Heros, blandæque quieti
Indixit bellum? bellum huic jejunia longa,

Æternæque preces, & plagæ, & verbera, ſetæ,
Horrentes membris ſetæ, horrenteſque catenæ.
Ægrè quæſitus decurſa per oſtia panis,
Ereptuſque ſibi, jugis quoque frigida, & herbæ;
Inſperſique herbis cineres, intritaque fella.
Pauperibus permiſtus Eques, ſparſuſque miſellis;
Importunus honor virtuti, ambitaque Sanctis
Opprobria, ambitæ magno pro munere ſannæ.
Et fugit, & plauſus vitat, blandoſque ſuſurros;
Neſciri, & denſis juvat exultare latebris.
a Jamque hic Colliculus: Paradiſi florida nomen
Vallis habet, ſerpens latè circumfluit amnis
Cæca tamen ſpelunca, horrens, devexaque, in imum
Pronior; & vivo carcer, functoque ſepulchrum.
Stare, ſedere, labor: triſtes hinc inde precanti
Per latera incurrunt ſilices, figuntque jacentem.
Os modicum, anguſtumque jubar; vix una feneſtram
Rima dedit; patet hìc delubrum, & liber ad aram
Virginis aſpectus, diſtantem Virginis aram.
Hoc antro ſeſe, hoc vivus Loyola ſepulchro
Induerat, longæ hìc mortes, vivæque gementis
Exequiæ; hìc cineres, lachrymæ, ſuſpiria, languor,
Æterni planctus, longuſque in pulvere ſquallor.
O mirum ultoris proprii, propriique doloris
Imperium! hos mandat, docet hos Metanæa labores!
Hìc cubat; hìc lectus, ſaxumque; hìc ruptus in horas
Somnus, & intentæ, vigileſque ad ſydera curæ.
Hìc ſacer ad ſtimulos furor, inflictæque catenæ,
Vulnera, & exhauſto torrens de corpore ſanguis.
Hìc gemit, hìc duro contundit pectora ſaxo,
Fletibus inſonuit, fremuit rugitibus antrum;
Infremuere altæ, & penitùs gemuere cavernæ.

a *Ex Hiſt. Bartoli.*

Cernitis? hìc etiam ſtratus, ſimiliſque precanti,
Entheus extendit dextram, ſcribitque; ſilenti
Plurimus huic ſeſe Deus, infunditque Maria;
Arcanos ſenſus, arcana oracula chartis
Excipit, & plenæ ſpirant hoc Numine chartæ,
Ipſi etiam charum hunc nuper curavimus edi
Laudarique librum, Roma hunc, Patreſque Latini
Laudarunt, celebrantque, & laudat,& approbat uſus.
Hinc alti ſenſus, vitæ melioris origo;
Et lene hic tormentum animo, mentique rebelli
Admovet, & pigros urget ad grandia ſenſus.
Sæpè expiranti ſimilem pia cura bonorum,
Vulnera, tabenteſque artus, ſpiranſque cadaver
Extulerat, ſummas morituro impenderat artes
Hoſpitium indulgens commune, animamque jacenti,
Hìc fuit, hìc planxit, mutatæ hìc gloria vitæ:
Dixerat, ire juvat, luſtrare, & ſingula tangunt,
Mirantur, tangitque Deus, ſacramque vaporant
Halantes animæ,caſta & ſuſpiria flammam.
Scilicet, hìc Heros, genio ſic ducimur omnes,
Quiſque ſuum pingit genium, moreſque figurat.
Fortis Eques quondam Loyola, Heroſque ſuperbus
Arces defendit, violentos pertulit ictus,
Militiam ecce novam, rursùs bella altera tractat,
Delectos habet ille Equites, Equitum ipſe Magiſter,
Dicere ſi fas eſt, magna eſt concordia vitæ.
Hi Reges adeunt, terras, & littora, luſtrant,
Ante omnes Chriſto obſtricti, Patrique Latino,
Multaque cum Rhodiis habeant communia factis.
Hi magnis apti crucibus, duriſque triumphis,
Et grande his nomen! ſuper & Garamantas, & Indos
Ivere, extremas adiit quoque Xavier oras,
Famoſos Equites inter, primoſque Strategos
Prodigiis, magniſque inſignis Xavier armis.

Nos Turcas, Stygios ipſi fudere pyratas.
Pugnamuſque utrique; animas ſed mittimus Orco.
Hi cœlo inducunt: ſpargunt quoque ſanguine terras,
Altior,& ſparſo ſurgit de ſanguine meſſis.
Victi,victores;& habet victoria mortem,
Dulces profundant Chriſti pro nomine vitas:
Et victis laus eſt, pulchræ per funera palmæ.
Quidquid id eſt, Heros fortis Loyola, labores
Ipſe ſuos, Equiteſque habet,& ſua bella, triumphos.
Heroi juſtum ſeruemus, Borgia honorem.
Intereà magnam celebremus Virginis aram,
O ſocij, uſque novis feſſos nos condecet armis
Accingi, & duram armatos impendere noctem.
Hæc nobis hæc ara ingens; certum indè vigorem,
Sperare hinc omnem fas eſt cum laude triumphum.
Ventum ad conſpectum; ſcandit Liladamus, & alto
Succedit delubro: hìc ſacram Virginis aram
Complexus, totoque affuſus corpore charam
Appellat Matrem, Matremque in vota vocabat,
Circumfuſi adſtant Rhodii, myſtæque frequentes,
Effuſum huc ſtudio vulgus, pulcherque tumultus;
Miranturque Equites, pompam, magnumque Magiſtrum;
Conſedit murmur: ſic Heros ora reſolvit.
Accipe tu victos Equites, victumque Magiſtrum,
Obſtrictos tamen uſque Equites, pronumque Magiſtrum;
Accipe diva parens: cæco tu carcere clauſos
Eripuiſti olim; tu magna in prælia mittis,
Tu mediis ſervas bellis, & vincere donas;
Vincere da tumidos, Chriſtoque, tibique rebelles
Odryſios; veteres dona ſarcire ruinas,
Inſtaurare Rhodon, ſponſamque attingere metam?

a Effigiemque tuam, ô Virgo, montiſque Filermi
Palladium, columenque Rhodi, ſacroſque Penates
Colligere, & tuto errantes componere portu.
Ipſa etiam pugnaſti olim, Rhodioſque tegebas
Scutum, haſtamque vibrans; Scythicæ fugere catervæ:
Faviſti Rhodiis, Melitenſibus adde favorem.
  Dixerat, & longos pronus ſolvebat honores,
Conſurgit; mox fuſi Equites circum omnia luſtrant
Et decora, & cultum, gazamque, & marmora, & artes.
Innumeræ apparent ſpecies, miracula, formæ,
Perdomitæ morborum acies, & reddita vitæ
Corpora: Fortunæ, vitata pericula; caſus:
Chriſtiadis rupti nexus, fractæque catenæ;
Et ſpolia, & Scythicæ, donaria pendula, Lunæ:
  Hic etiam cultus Loyolæ, & pugio, & enſis,
Militiæ finis vanæ, bellique recentis
Atque ſacri augurium, mutatæ inſignia vitæ;
Mirantur; magnoſque addunt donaria ſenſus.
  Hiſtoriam, faſtoſque legunt, famamque notabat,
Ingeniumque loci, Myſtas, ſacroſque receſſus.
Hunc Mauros tenuiſſe olim; tenuiſſe tyrannos.
Ereptum aſſeruit Guido, tu Barcino magnum
Indigetas Comitem; cenſu cumulavit, & auro.
Ipſa hæc quæ ſacræ latè celebratur imago
Virginis, ex ipſis olim deducta cavernis.
Grandius haud aliud latuit ſub montibus aurum!
  Occiduas pronus Titan vergebat ad undas,
Jam redit ad charam Liladamus Virginis aram.
Circumſtant cataphracti Equites, Dominumque, coronant
Borgia, conjuncti Proceres, & lecta juventus:
Stat vigilem precibus, votiſquè impendere noctem.

a *Ex Hiſtor.* 274.

Caſta

Caſta hic Relligio orantum, multuſque ſilentum
Tangit honos, magni tangunt exempla Magiſtri:
Aut ſtans, aut pronus charum ſibi Numen adorat;
Non auræ impediunt, non longæ damna ſenectæ;
Et magnæ Matri longos ſolvebat honores.
Ecce autem vultus Mater dilecta ſerenos
Explicat, & tales viſa eſt ſimul addere voces.
Quod cecidit Rhodus Europæ eſt, non optime, pro-
brum [Regum
Uſque tuum; ſcelus hoc populorum, invictaque
Invidia, & Rhodiis favi, & plus ipſa faverem,
Ni fata obſtarent, plus & Melitenſibus addam.
Tu quoque jam ſocios, errantes collige puppes,
Victores ultro illi aderunt, ſpoliiſque ſuperbi:
His demum expugna Melitem, medioſque per enſes
Ingredere, hic habita, ſacros hic pone penates
Quanquam nec pugnæ deerunt, bella altera, bella
Horrida, ſed præſtat pietas, & Martia virtus,
a Ipſa ego communem pugnam, totumque triumphum
Exequar, æternis ſtabit victoria luſtris.
Tu leges renova intereà, rituſque vetuſtos.
Intona, & æternam Turcis promitte ruinam.
Non Turcis ullæ induciæ, non fœdera ſunto,
Dux ego, & æternos vobis promitto triumphos.
Dixerat; hic effuſi Equites, plus omnibus ardor
Incidit, ire juvat, bella, horrida bella? moramur?
Omnia plana putant; properantibus omnia rident.
Et properant, roſeos vix prima Aurora colores
Extulerat, ſummos pingebat lucida montes,
Diſceſſum expediunt, facilis neque deſinet Heros;
Nil urbes curſum impediunt, nil magna moratur
Barcino jam Siculas, Melitenſes cogitat arces.

a *Indicatur famoſa & irrita Melitæ obſidio ſub Valetta.*

Integra jam ſtabat claſſis : ſtat littore nautæ :
Hìc ſummum, longumque vale, pendentque Magiſter,
Borgia, complexi; lacrimiſque undantibus hærent.
Perge ait, hìc Rhodius, ſic demùm, Borgia, perge,
Et tantis imple totum virtutibus orbem.
Auguror, & ſacros olim tibi Roma triumphos
Deſtinat, & ſacræ fumabunt ignibus aræ.
Hoc demùm, effuſos Carolo teſteris honores.
Peege, ait, hic rurſùm: Liladame, & vincere perge,
Odryſios frænare canes, frænare tyrannos:
Augutor : & longis ſurgent tibi marmora ſæclis,
Ingenteſque orbis celebrabit uterque triumphos.
Et jam ſulcabant læta maria alta triremes,
Ecce ingens pelago Morat ſurgebat aperto
Et paſſis ibat velis, atque agmine certo
Remorum, ſpoliis gravis : & majoribus inſtans,
Arduus ille Aga, & famoſi nominis Heros
Rex Garaphæ nuper dictus; jamque altior ibat,
Improbus, & latè populos, & littora terret.
Abductas olim prædas, abducta que luxit
Pignora Parthenope, proprias Hiſpania clades:
Infeſtum latè ripæ gemuere pyratam.
Jamque animo ſedit Baleares ſubdere terras,
Ereptum Mauris, Mauris jam reddere regnum,
Arragon ejecit Mauros, Moratque reducet.
Jam multus pelago incumbit, coière frequentes
Ad prædam populi, variis gens barbara ripis.
Excit amor lucri; Numidæque, truceſque Geloni.
Diſpoſitæ latè puppes, vallantque, coronantque,
Infeſtoſque tenent tractus, jam proxima tangunt
Littora; deductæ foſſæ, crebroque ſuperbæ
Aggere, fulmineis tormenta ſonantia bombis.
Jamque patet labes : ſummus ſimul impetus inſtat;

Ecce alto ex urgit Rhodius, Rhodiæque triremes ;
Jamque hoſtem vidiſſe ſatis : mora nulla : Sodales,
Civiſque , & vulgus , puerique , ſeneſque , fremuntque ;
Ardeſcuntque ; arma, arma viri, ſtetit ipſe Magiſter;
Et præit , & mandat; puro crux candida cœlo
Tollitur ; & Rhodiæ vibrant inſignia gentis.
Senſere , & pavidæ ſtrinxerunt cornua Lunæ.
Obſeſſæ videre urbes, tantoque triumphant
Auxilio ; portis pubes ruit omnibus ; atrox
Impetus ; abſiliunt Mauri , timidaſque triremes
Tutantur ; Rhodiæ contrà incurſare triremes,
Exertis Equites gladiis hærentque viciſſim ;
Inſiliuntque aliis alii , permiſtaque Mauris
Agmina, proh ſtrages ! furor ! impetus ! obvia latè
Funera , jam totis exſtructa cadavera tranſtris.
Jamque aliæ puppes , aliæque , & plurima cedunt
Agmina labentes fruſtrà , fruſtràque fugaces
Continet , exclamat Morat ; frendetque ; furitque ;
Exprobrat: hunc demùm ſenſit Liladamus, & ardens
Involat, ille ſtetit, premit iſte, & dira vomentem
Occupat, atque armis frangit fatalibus Heros,
Viciſti , Liladame , tuis non exeo telis :
Libera ſi vita eſt, ſummum hoc tibi debeo munus,
Fatale hoc Rhodiis nullo non vincere bello !
Sic aliæ , atque aliæ puppes, Equiteſque; triumphus
Undique , vel cæſæ, vel tractæ in vincula turmæ ;
Diffugiunt rari pelago , Garaphamque recurrunt
Plauſibus exultans , & prædâ vulgus opimâ
Geſtiit ; & quantis fremit hæc , fremit altera ludis
Inſula ? ſupremum Heroa , invictumque Magiſtrum
Ultorem æternis cumulant in tempora palmis.
Majorcam ingreditur victor, ſequiturque catenis
Obrutus , & fracto Morat ſub compede vultu.

Captivo inſultant populi, prædaſque repoſcunt;
Et domitum gaudent, tantoque ſub Hercule monſtrum,
Traductis Equites Mauris, cultuque ſuperbo
Et ſua laus cuique eſt, propriæque inſignia pugnæ.
Ingentes ponè exuviæ; pars rapta propinquis
Pignora; pars lituos trahit, & retinacula, remos,
Comicus & ſtragem ſequitur ſine lege triumphus.
Indigenas laudat Rhodius, diviſaque ſpargit
Munera, conſcribitque novos, Rhodiiſque maniplos
Accenſet; fortes properant ad bella manipli,
Plurimus his ardor, virtus, conſtantia, robur,
Æternum in Turcas odium, vetereſque querelæ!
Et geſa, & nervi, conſertæ ad tempora fundæ;
Rurſus iter, rurſumque moræ, & nova prœlia ſurgunt.
Senſerat Argante regale à Cæſare donum,
Tranſcriptam Rhodiis Melitem; implacabilis ardet,
Attolitque iras, majoraque funera ſpirat.
Et vivunt etiam Rhodii? ſpirantque? tumentque?
Et propè jam regnant? fruſtra ergo extrudere Cypro
Immiſſos licuit? noſtris fruſtra Anglia dictis,
Gallia, conceptum in Rhodios miſere favorem?
Neutraque jam noſtris veniet ſub fœdera technis?
Sola poteſt, plus ſola poteſt Hiſpania? pulſos
Excipit, attollit, ſociat, nova littora, ſedes,
Et regna, & populos, Melitem quoque contulit ipſam?
Et Rhodus eſt, meliorque Rhodus! proh quanta resurget,
Et tenui Melite ſpirabit funera campo!
Fatale an Rhodiis durare? & vincere? & omnem
Armare in Turcas per publica fœdera terram?
Quantas hinc etiam diffuſa per æquora puppes
Expedient? non Byſantum, non Boſphorus ibit
Impunè, & veteres tollet Rhodus altera plauſus.

Captivi errabunt Thraces, traducta per orbem
Mancipia, illuſis ibunt per probra catenis.
Spes erat Auſonias olim contingere ripas,
Italiam, & Latium, magnam quoque ſtringere Romam.
Quæ mora; quis ſcopulus Melite! jam vana rebellent
Agmina, & illiſæ redeant fracto impete claſſes,
Hoc Latii Reges videre, hoc Roma videbas!
Objicit & quantum prudens Hiſpania vallum!
Capta Rhodus, nec capta Rhodus? Rhodus altera ſurgit!
Et ſtertis Solyman, & primo ignave triumpho
Indormis? res magna vocat: Melitem occupa, & omnem
Claude viam: tenta Cabreal: favet ecce Dragutus:
Hic novit, notuſque, & centum ventilat artes.
Dixerat, arcanumque immittit in oſſa furorem;
Ringitur ille, atrique undant ſub corde vapores.
Æſtuat, atque novis parat uſque occurrere cœptis.
Advocat, & fido inculcat ſecreta Draguto.
Senſerat & Cabreal cantatum à Cæſare donum,
Tranſcriptam Rhodiis Melitem: Melitenſibus oris
Dudum præfuerat, Maurorum è gente vetuſta,
Chriſtiadis ægrè inſertus; certè impiger armis,
Ingenioque potens, nec nullo exercitus uſu.
Ille ſibi ereptam Melitem, ſua munera, prædas
Invidet, & lentum verſat ſub corde dolorem.
Senſit & hos animi fluctus, ſurdaſque querelas
Infamis latè pelago, terriſque Dragutus.
Hic vili é ſtirpe, & corruptæ à flore juventæ
Per varias actus Syrtes, maria omnia circum
In magnum maris imperium. ſævumque pyratam
Crevit, & ingentes celebrabat ab æquore prædas.
Clarior haud alter Solymano, haud graſior alter.

Miſerat ad Cabreal; fidoque interprete tentat:
Tam malè quid tandem veſtro de Cæſare frater
Demeruiſti olim? tibi honor, tibi munera, ſedes
Eripitur, victis, pulſiſque erronibus ultrò
Ingeritur? tibi quid reſtat? quo fœnore tantum,
Quâ mercede probrum? ſi ſpes ſaltem altera honoris,
Si qua foret lucri! tuto jam littore fixus
Stet Rhodius, variis ipſe erra pulſus arenis.
Aut preſens, mihi crede, decus, Dux inclyte, ſerva;
Nemo tibi impunè excutiat; vel grandia demùm
Munera, majores nobiſcum divide honores.
Pronus adeſt Solyman, forteſque indigna ferentes
Vindicat, & Rhodiis certè anxius invidet auſis.
Nec Turcis tu demùm hoſpes, gentemque vetuſtam
Novimus, & paribus tendamus ad alta quadrigis.
Annuo; tum Cabreal; nec enim me lenta furentem
Cura urit, tumido non una injuria cordi.
Ingratos tandem mitto: non ſi Auſtria demùm
Tota rutat, Rhodiæque Cruces, hoc littore cedo,
Ni ſecus admoneat Solyman, tuque ipſe repoſcas,
Et terram, & portus, ſimul omnia. meque volentem
Accipe; tu promptas immitte ad littora turmas,
Ipſe adero, inducamque: hoc juſto, & plura, dolori
Debeo, nec propriis vetitum ſuccurrere probris.
Ingentem ſpondet gazam, tituloſque Dragutus,
Et laudat, Solymanque monet: mox Thracia ſurgunt
Agmina, converſis allambunt littora proris.
Ingreditur, jam fama volat, ſonat ipſa Dragutum
Inſula, vivat Io Solyman, Meliteque perennet.
Mox ingens quoque præſidium, mox undique foſſæ,
Agger, & extructis nova propugnacula vallis.
Rurſus fama ingens, reſpondent æquora ripæ;
Jam nullam Rhodiis Melitem: promiſſaque fruſtra

Littora, jam verſum Cabteal, inſidere Turcas,
Immiſſis Rhodios late expectare catervis.
Concuſſi Rhodiorum animi; premit ipſe dolorem
Heros arcanum, nec falſis credere viſus,
Occupat & turbas prudens, vulgique tumultus.
Flectit & ad Siculas, meliora ad tempora, ripas
Dum ſparſi coeant Equites, ſimul ultima tentent,
Jam Meſſana micat: jam primas inſilit oras,
Excipitur; ſed vera nimis quoque fama canebat.
Ecce iterùm à longis infamis Nuncius oris,
Atque recens Veſton, durumque & triſte ſonabat
Commiſſum Henrico Clementem, atque Anglica plorat
Diſſidia, indignos quantus ſpiraret amores
Infelix Princeps, Catharinam à ſede repulſam,
Atque thoro, Auguſtum Bolænam adiiſſe cubile.
Percuſſum hinc diris Henricum, incuſſaque Romæ
Fulmina; rejectum Romano à corpore Regem,
Gentibus exoſum latè; fideique rebellem,
Sacrorum caput, & fidei, legumque ſuperbum
Cenſorem dictum, hunc populos dixiſſe coactos
Regnare, & ſacris impunè inſurgere menſis.
Sacratas vaſtari ædes, & mixta rapinis
Opprobria, abjectos traduci ad funera Myſtas;
Indictum, Romæ bellum; Patreſque Latinos,
Fulmina, Romanum rideri impunè Senatum.
Vidi ego ſublimes furcas, pendentia furcis
Corpora; diſſectos artus, fumantiaque exta,
Vulſaque corda: oculis morientum, animamque trahentum
Ingeſta, & ſævas duplicato funere mortes.
Roffenſem vidi! non olim ſæcula credent,
Et te Poſteritas pudeat! cùm carcere longo
Extraheret lictor, traheretque, infame Tribunal

Hic ſtabat; trahitur provectâ ætate verendus
Annis ille quidem, non fractus pectore Præſul,
Sacrorum caput Henricum, ſummumque negabat
Regno Pontificem: mentem non perculit horror
Telorum, non blanda quies, non dona, coronæ,
Altior & certo creſcit mens regia fato.
Raptari juſſus, pœnæ non ſufficit ætas,
Ire pedes finitur, baculus veſtigia firmat,
Furcam ut proſpexit, vah pondus inutile dixit,
Ite pedes, nec longa via eſt, baculumque repellit.
Appulit, hic palmas, oculoſque ad ſydera tollens
Procumbit, Regique, & regno fauſta precatur.
Hortatur populos; precibus dein ritè peractis
Subjecit caput, atque altæ cecidere ſecures.
Pulchrius & nunquam riſit, gratumque renidet,
Lætior, & triſti radiat de funere virtus.
Invidet hoc etiam Henricus, ſpectacula tollit,
Et pulchros proprio damnavit funere vultus.
Quæſitæ in capſis gazæ; quæſita metalli
Pondera: pungentes arcana ad vulnera ſetæ,
Duro reſtabant heu! arma cruenta flagello!
Pauperibus lecta ſtipes; hoc Præſulis aurum!
Hæc gaza obriſum excoctis virtutibus aurum!
Et Morum vidi! proh quantis paſſibus ibat,
Bis ſeptem clauſus menſes! quàm pectore forti,
Exultanſque Heros: Romamque, Fidemque canebat
Henrico infeſtus; Regem ſic, perfide prodis,
Improperat, Judex, Regi, regnoque rebellis?
Non Regem certè, hìc Morus, non optime, prodo,
Veram laudo fidem, ſupremum teſtor Olympi
Rectorem, Indigetes Divos, atque Anglica nobis
Numina, me Chriſto, & Regi vixiſſe fidelem,
Sed magis & Chriſto, mihi punctum oſtenditis iſtud,
Henrico addictos Proceres, Aulamque, Senatum

Quantula ſed tandem mundo tota Anglia? Romam
Objicio ipſe omnem, cùm Roma denique Cœlum.
Fortem tentabat conjux immiſſa maritu ;
Florentes annos, & adhuc conſtantia vitæ
Tempora, ſperandos numerabat ſedula caſus;
Quid brevia æternis, hic Morus, ſæcula luſtris?
Non ſi Saturnum decies rota pigra parentem
Refferat, æternum vel adumbrent ſæcula punctum!
Obvia tendebat patrii laus maxima amoris
Margaris; hanc natam genitor, Muſamque vocabat
Ipſe ſuam, Græcis dignam, dignamque Latinis
Vatibus; & doctas pater ipſe infuderat artes.
Oſcula libavit natæ, totumque parentem
Ultrò infundebat; Romamque, Fidemque canebat
Anxius, & primos Romæ inculcabat honores.
Subjecit ferro caput! ingemuere fideles,
Et minui viſa eſt, decreſcere vertice toto
Anglia! deſerto rediit benè provida trunco
Margaris, & vincit pietas, nec patria fallunt
Viſcera: compoſito truncum involvebat amictu,
Summaque verba dabat, tenuem ſuper oſcula glebam.
a Applauſit Cœlum, & rediit cum fœnore donum!
Adfuit & certè inſignis de nomine notus
Campian; & quantos fortis tulit ipſe labores!
Non pœnis fractus, non longo carceris antro?
Squallidus, & pallens tumidos domat uſque Magi-
ſtros,
Et ſcripto, & linguà vanos domat uſque Miniſtros.
Exultat furcam amplexus, ſuſpenſus ab alto,
Diſſectos moriens artus, direptaque ſenſit
Viſcera; confertis diſtracta hæſere plateis.
b Vidi & Arondellum ſuprema in morte natantem!
Fugerat heu patrium littus, littuſque cruentum;

a *Ribadeneyra in Hiſtoria.* b *ibidem.*

Seque, ſuoſque ſimul, charam cum conjuge prolem,
Et pelago, & variis pelagi commiſerat undis;
Ambiguus quò fata ferant? ſperare quietem
Si licet, aut patrias ſaltem non cernere ſtrages.
Barbarus inſequitur lictor, tenuitque; tenebris
Reddidit; & tenebris, & cœco carcere damnat,
Hìc pater & proles, chara cum conjuge conjux,
Patruus, & fratres, famuli, lectique ſodales
Languentem in lachrymis vitam, luctuque trahebant,
Nec Comitem minùs ipſa ſuum Northumbria flevit;
Invidet huic etiam miſerandas carceris umbras
Tortor, & ante diem, metuens turbamque, tumultumque
Innocua immiti transfigit pectora plumbo.
Exanimum dudum jacuit ſine funere corpus;
Nulli fas tumulum, tumulovè imponere glebam;
Flevit; & extinctos olim gemet Anglia Soles!
Nullum hinc auxilium, Princeps, tibi nulla ſuperſtes;
Anglia; vix fugimus Rhodii; nec prodere fas eſt!
Non patrem Auſonium, non magnam agnoſcere Romam!
Tanti cauſa mali infelix Bolæna! libido
Atque ſuas Argante artes, ſua funera verſat.
Dixerat; hic Heros: hæc Vates dira canebat;
Monſtraſtis, Superi! nec ſomnia vana Deorum;
Heu varii rerum caſus! vix propria demùm
Damna queror; Romam, & communem lugeo ſortem,
Fata modum imponent! neque jam contracta Tonantis
Dextera; & ex ipſis vires trahit ipſa ruinis!
Rurſus ab extremis ſubit Aſſomvvillius oris,
Nuncius, & ſimiles lugent ſimul undique ceræ,

Jamque novum Gallis micat, exitiale venenum,
Hæreſis, impuri ex Erebo fœta Hydra Lemani.
a Prima lacu exurgunt capita, & conjuncta propinquas
Afflant jam terras, & marcent flatibus auræ.
Jam totis fera ſerpit agris? jam Gallica tabet
Curia, conceptoque intus ferit icta veneno
Jam monſtra Amboſiam tenuere; huc integra tendunt
Toxica; ſtat Proceres, crudeli elidere letho.
Ingens jamque alto Condæus carceris antro
Clauditur; & quantos monſtrant ſigna omnia luctus!
Aureliis coeunt Proceres, fluctuſque tumentes
Sopire, & primos tentant frænare tumultus.
At fœdum! proprios jam nunc inducere cœtus
Incipiunt, falſam meditari ad prœlia pacem.
Guyſius ecce etiam; quantum caput! Inclytus heros
Relligione patrum, atque armis inſignis avitis,
Heu jacet immiti ſublatus funere! Poltrot
Irruit, & miſerum crudelibus immolat umbris.
Heu Fidei decus, & columen! jam carceris umbras
Exiit, & magnas vehitur Condæus ad auras,
Lutetiamque premit; cecidit Momorantius; atrox
Pugna! fugit, muſſatque Colignius; undique bella,
Horrida bella, patri proles, proleſque parenti
Inſurgunt ſimul, atque adverſis patribus inſtant.
Venturas & ſi ſtrages, ſi proxima ſervo
Tempora, proh quantis ardebit Gallia flammis!
Vaſta ego delubra, & cæſis ſquallentia Myſtis
Oppida, fumantes cerno alto in ſanguine campos;

a *Ex Hiſtoria.*

Avertant omen Superi ! ſed lenta ſuperſunt
Auxilia , optati vix ſpes ſuper ulla favoris.
Gallica Germanam traxerunt fœdera peſtem ;
Hàc Luther , hàc propriam exhalat quoque Saxo popinam ,
Hinc dolus , & fraudem Rhodii plectemur iniquam.
Fluctuat ipſa ſuis etiam Germania turbis,
Lantgravio implicitus Cæſar , cum Saxone luctans.
Juratæ inſurgunt Urbes , cum Principe gentes
Quæque ſuo , vix jam Clivius, vix reſtat & unus
Jam Bavarus , totum reliqui traxere Lutherum.
Fulminat ante alios magnis Federicus in armis,
Saxo ingens , tantoque gemit ſub pondere tellus ,
Nec minor incedit magnâ ſimul Heſſius irâ,
Lantgravius , magni uſque Duces , ſceleriſque patroni.
Jurati inſultant Carolo , creſcitque tumultus ,
Millia jam centum ſuperant , undantia latè
Vexilla , & triſtes tollunt pro ſtemmate voces.
Quid faciat tandem Cæſar ? non milite fretus,
Non cenſu , ſola hunc ſequitur fortuna labantem ,
Et ſua jam virtus , tarda eſt victoria tandem
Si qua manet , tumidam ſi fas perrumpere & Arcton.
Heu quid opis ſupereſt Rhodiis ? ſine Cæſare nullum
Auxilium , & reliqui hærebunt cum Cæſare Reges ,
Publicus inſanit furor , Eumenideſque refuſis
Effundunt latè Phlegetonta , Acheronta barathris !
Reſtitit hîc Heros , & quanquam excelſior ibat,
Pectus multa premunt : Rhodiæ ſic ergò ſaluti
Proſpicis , & feſſis tandem , pater optime , rebus ?
Hinc ſperare jubes , & fortia facta , triumphos
Inculcas , ſpes indè omnes , pater optime , tolis !
Quid ſoli poſſint Rhodii ? jam ſacra redibant

Fœdera, quod tandem abrumpit nova fœdera Numen?
Quid Carolus? quid Franciſcus? ſed & ipſe rebellis
Quid poteras Henrice? ruunt ecce omnia! livor,
Hæreſis, incœptos rumpit Diſcordia nexus.
Durandum tamen! atque animis majoribus inſto.
Et potes extremis tandem ſuccurrere rebus:
Deprimis, attollis, minuis, cumulaſque triumphos!
En tandem infelix caſus! nec meta laborum
Ultima, corrupti tractus, languentia paſſim
Corpora, tabentes longis erroribus artus;
Deformes papulæ, & ſudans ex oſſibus humor.
Arroſi vultus, ſparſæque per agmina peſtes,
Latè errans Libitina, & plurima Mortis Imago.
Vix Meſſana patet, non advena tutus, & hoſpes,
Non aditus facilis, totis cuſtodia ripis,
Abſtineant procul, & corruptos aëre purgent,
Dum puræ redeunt auræ, triſtiſque remittit
Halitus, hoc Prorex, hoc ſummo à vindice lictor.
Languebat miſerum vulgus, ſpes Vltima gentis,
Relliquiæ gentis Rhodiæ! nec funditus omnem
Interiiſſe decet tanto de nomine gentem!
Caſtra locat Rhodius, latroneſque arcet apertos,
Servatas promit gazas, ereptaque Turcis
Munera, pallentique parat ſuccurere turbæ.
Durate, ô Cives! & noſtræ fidite curæ.
Vltimus hic tandem labor & jam proxima ſedes.
Quidquid opis ſupereſt, veſtris ego confero morbis.
Huc ſocii, huc fratres, noſtræ hæc primordia gentis,
Gloria, ſupremus populos ſervaſſe triumphus.
A Turcis populos pulchrum defendere, ab ipſo
Puchrus & populos curâ defendere fato!

Vtrumque & Rhodium! verus nec pulvere ſolo,
Exultat certè, non ſolo ſanguine Mavors
Bellare, & tutas ſervare à funere vitas.
Hæc laus, hoc decus eſt, huc ergò, huc denique fratres,
Hîc Rhodus, hîc Melite, noſtræ ſpes gloria famæ.
Nos patres decet hîc eſſe, atque in cœlibe vita,
Scilicet has nobis commendant Numina proles.
Dixerat. Exarſere omnes, pars tollere lectos:
Inſtruere ornatos, ægras pars ducere turmas,
Metiri hoſpitia, & varias diſtinguere cellas.
Delicias fundunt alii, ſuccoſque potentes:
Eoas promunt linos, & mollia membris
Lintea, quæſitos alii inſtillare liquores,
Servare, & tactis animam cognoſcere venis.
Perluſtrat cellas Heros ſpectatque, notatque,
Solatur miſeros, æſtus, triſteſque querelas
Continet, aſpergitque bonis bona munera verbis.
Reſpirant triſtes animæ, magnumque Magiſtrum,
Heroem magnum indigetant, charumque parentem:
Heroem celebrant Equites, & munera, & artes,
Officia, & viles tam magno in pectore curas.
Hæ patri, & ſociis, Rhodiis, Rhodioque Magiſtro
Æternas optant palmas, ſiue fine triumphos.
Si qua ſuper mundo pietas, ſi dextera lætis
Numina temporibus, miſeris nunc triſtia rebus,
Pro tantis olim meritis, ô juſta precamur,
Vſque immortales expendite Numina palmas.
Et tu vive ingens Liladame, & Neſtora luſtris
Moſem, Jeſſæos æternis vince triumphis.
Vix tenuit lachrimas Heros, tactoque recedens
Pectore, ſublimeſque ferens ad ſydera palmas,
Quo res noſtra loco? quæ ſpes Deus optime reſtat?

Quis modus! aut finis? tanti quæ meta laboris?
Sic Rhodon? antiquas ſic ergò redimus ad arces?
Sic Thraces premimus? ſic vincimus æquore Turcas?
Sic Melitem? ſic fatales contingimus oras?
Non Reges, non pacta favent, non ſydera! peſtis
En ſuper, & turmas Libitina effuſa per omnes.
Durámus jam fortè ſatis? nec vivere inultos
Jam Rhodios pudeat, victos, victumque Magiſtrum?
Hanc animam, extremam hanc tibi Chriſte effundere vitam,
Hoc ſaltem liceat! pulchro concurrere bello,
Ad Melitem, pulchro ad Melitem ſuccumbere fato!
Auguror; & ſperare juvat! de funere Phœnix
Altior, & major rumpit per nubila Titan!
Niſcio quid ſpirat Genius; ſed prona redibunt
Sydera; & invictum regit alto ex æthere Numen.
Jam quibus in terris ſocii, quæ prœlia tractent,
Quid triſte, aut lætum, partes explorat in omnes;
Et variis ſonat Ægyptus ſonat Africa factis.
Lateque edicit, cùm primùm fulſerit æſtas,
Conveniant tandem, portum, Melitemque repoſcant.
Diva mihi extremum hunc, mihi pande hunc, Virgo laborem.

Finis Libri Vigeſimi Primi

ARGUMENTUM.

Adhuc errabant Equites ex variis gentibus mutato habitu. Luſtrant loca ſacra Palæſtinæ Belgæ præcipuè; & ex voto ſanctum Sepulchrum. Illorum & Cuſtodis Sepulchri congreſſus. Ægyptum luſtrant alii: Francoper curioſior Nili fontem inquirens à Crocodilo abripitur. Divi Hugonis beneficio ſervatur innoxius, In Paradiſo Terreſtri inſcius deponitur, Stupet ad loci ingenium, Congreſſus ejuſdem, & Heliæ. Hic audaciam Equitis carpit; Sociorum inducendis per Ægyptum ſortibus ſuperſtitionem admonet, & coarguit. Melitem datam nunciat; ſe olim cum ipſis ad bella Domini rediturum; quadrigam igneam redituro accommodat. Socii in ſtellis obſervandis, & ſortibus ducendis implicati. Hos caſtigant & ſuperſtitionem evertunt Medicis, & Farneſius. In præmium propria gentis decora à Vate Latino audiunt. Ethruria & Florentia Mediceis addicta oſtenduntur; Belgica & Parmenſi. Pyramides luſtrata; Magni Equitum ſuper vanitate rerum ſenſus, præcipuè ad Xiſtum Cleopatræ & ad Iulii Cæſaris ſtatuam. Conſilium juvenum Equitum paulò temerarium de evertendo Lamechi Mahometis ſepulchro, & ſucceſſus. Thebaïs luſtrata; varii Pœnitentium habitus: ad hæc exempla Equites de vanis amoribus abdicandis, & vita immutanda ſtatuunt. Acceptis à Liladamo mandatis alacres ſe ad ultimam expeditionem accingunt.

LIBER XXII.

IAm ſatis armorum, mediæ diſcrimina ſortis
Diva refer; quales ierint pro ſanguine fletus,
Illapſi ex alto ſenſus, afflataque cœlo
Pectora; qui tandem reſtent Heroibus hoſtes.
Impietas; vana ambitio; turpiſque libido;
Diſcendi malè ſanus amor ventura ſciendi,
Tendere mortales arcana in ſæcula ſenſus;
Et cœlo, & dubiis de cœlo inſiſtere ſtellis.
Congenitos nobis, infixos ſenſibus imis
Vix ſatis exſcindat quiſquam, vix comprimat hoſtes;
Ultimaque Heroas decet hæc Victoria mentes!
Hæſerat ad Syrtes, dubiaſque è Syrtibus ægrè
Vitas expediit Rhodiæ pars inclyta gentis,
Germanus, Galluſque, Italus, Belga, Anglus, Iberus,
Clinton, Arondellus, Vvarvik, Betfordius, Haler,
Exceſter, Ploniton, lectam pulchra Anglia pubem
Extulit: Erminghen, Tobel, Germania, & Heſcer.
Almedia, & Mendez, Vaſcus, Petroſa, Codignus
Luſiadæ: Guaſcus, Caraffa, è Ponte, Ridolfus.
Farneſius, Medicis, quos Itala terra ſuperbos
Educat, & claros non uno è Cæſare partus.
Verſoris è Gallis, Damaſque, Chaboſius, Albon,
Amboſius, Brancas, Nogaretus, & Ollier, Ailly,
Fertilis, & lectam profundit Gallia pubem.
Centum alii; Hiſpani non jam uno agmine Idalgi,
Mondragon, atque Ruys, Torres, Soto-major,
Aguillar,
Impoſitos, mixtoſque Equites non una Triremis
Vexerat, & variis huc illuc impulit oris.
Una Palæſtinas, Ægypti ſpectat ad oras
Altera; ſparſi Equites, uno nec jam agmine tendunt.

Mentitis omnes ſagulis, prudentia fraudem
Imperat, & dubiis dubia hic commercia Turcis.
Mercantis formam ille, hic Nobilis ora reſervat,
Ingenium; Rhodiæ jam nulla Inſignia gentis,
Appictævè Cruces; errant, quò quemque libido
Impulit, & populos luſtrandi nobilis ardor;
Tranſtris interea vulgus, laceriſque carinis
Incubat, & metam ſperat, ventoſque ferentes.
Affuit & Belgas inter fortiſſimus omnes
Croius, Hornanus, præſtanſque Egmondus avitis
Inſignes titulis, & pulchro Marte ſuperbi.
Una hos Relligio, ſi vincla exire daretur
Everſamque Rhodon; Solymæos viſere tractus,
Plangere, fatali ſuſpendere dona ſepulchro,
Una hos Relligio, votumque obſtrinxerat unum.
Et jam turba ingens ſequitur, præeuntque ſequenti
His peregrini habitus, ſaccus, baculuſque, galerus,
Palliolum, & tenui ſuſpenſa cucurbita filo.
Sola manet Magni facies; nuſquam oris honeſtas,
Nuſquam altum cadit ingenium, & natalibus ardor
Inſidet! at veros hic tutum frangere vultus.
Jamque errant; aliuſque aliis erroribus error
Creſcit, adoratis juvat uſque inſiſtere terris;
Dulciaque affectos tangunt ſpectacula ſenſus!
Atque hic Jordanis pronis ſe fluctibus offert;
Croïus; augusti ô fontes, cantataque mundo
Flumina! & hic tantos noſter Baptiſta fragores
Edidit; hic raucis reſpondit vocibus Echo.
Hic Chriſtum aſperſit, liquidis hinc Chriſtus ab undis
Exiit; hic centum numerant miracula turbæ;
Huc Pater intonuit Cœlo; hinc den iſſus ab alto
Spiritus; & magnas notat uſque Columba figuras.
Jordanis! ſacri fontes! puerique, ſeneſque,
Captivæ hunc ſpreto ſpirent Euphrate puellæ.

En Betleem! Hornanus;ſtabulum? an ſpelunca;receſ-
O ſacer! ô adytum! magni incunabula Regis! [ſus
Hic thorus? hic ſolium; ſacra ô veſtigia! centum
Oſcula ter ſanctis figam mille oſcula ſaxis!
Huc venit; hic gemuit; flevit, vagivit, & alſit;
Durius ô hominum dura ad veſtigia pectus!
Currite Paſtores; & vos cœleſtibus ite
Cantibus Aligeri; proni ſuccedite Reges;
Fundite; vel tenui quæ munera digna puello?
O faſtum! ô Reges! vanæ ô faſtigia Romæ!
En Jericho, Egmondus, celebri cantata ruinâ,
Vocibus, infelix, ſolis clangoribus olim
Diruta; proh quales irati Numinis iræ!
Vis quanta! unâ omnes ſternat vel buccina turres;
Pondus ineſt! verbis vel vento à Numine pondus!
Et te, magne Thabor? claræ ô ſpectacula pompæ?
Scena ingens, Moſes, Elias & major Iesus;
Utraque lex; ſummi Heroës; magnæ omina mortis;
Succeſſitque Elias Moſi; atque ambobus Iesus!
Illanè pulchra Syon magno cantata Prophetæ?
Gloria Davidis, tantorum filia Regem?
Heu ubi nunc turres! atque alta palatia, luci?
Nec ſacris, ô Tempus edax, non parcitis uſquam
Sæcula! & ex ſacris ultor ſæpè incipit aris!
Hic Cedron; Chriſto heu notus; cùm triſte ſubiret
Triſte nimis, ferale jugum, cœleſtibus olim
Fletibus, & lachrimis auctus majoribus amnis.
Sentio, nec totos, ſocii, ſat comprimo ſenſus.
Tu quoque tu Solime! & tumulo ſpectatur ab alto;
Heu Solyme! tu lux Orientis, & æmula Phœbo
Cynthia; tu Regum ſcopulus, tu Gentibus ardor!
Regibus, & Populis, ipſis vix ſtrata ſuperbis
Cæſaribus, niſi te juſtis addiceret ultor
Excidiis Deus, Auſonias frænare quadrigas,

Ingentes poteras infringere Veſpaſianos!
Fata obſtant; noxæque; & magnæ injuria mortis!
O Templum! irati ſignum fatale Tonantis;
Heu legis ſolium! divinæ oracula mentis!
Numinis ô ſupremum adytum, ô penetrale verendum!
Victimæ! odoratis, ritus, donaria, menſis!
O Templum! æterni ô ſignum immortale furoris!
Scilicet hæc noſtræ, Rhodiæ hæc exordia gentis
Antiquum Hoſpitium, timidis ſpes prima Latinis.
Quantæ olim ægrorum turmæ, quot reddita vitæ
Corpora? disjectique hoſtes? atque advena tutus?
Hoc opus, Heroum laus hæc, hæc prima Magiſtri
Gloria, procurare ægros, avertere Turcas;
Hinc caput, hinc decora, & Rhodiæ faſtigia famæ.
Duremus tantum, ô ſocii! ſic crevimus olim!
Crevimus, & longos olim creſcemus in annos.
Hinc Galilæa patet; vaſtis vaſta omnia campis.
Heu ubi nunc turres excelſæ? & paſcua? & urbes!
Atque ubi inerrantis veſtigia ſacra Magiſtri?
Illic pulchra olim dilecta Bethania; frater
Hic fuit, atque piæ placido cum fratre ſorores,
Hoſpes & hic Chriſtus, feſtæ convivia menſæ.
Hic quoque diſjecto, Domino mandante, ſepulchro
Lazarus & mortis leges, & vincula ſolvit.
Hic domiti fluctus olim, fractæque procellæ;
Noctes atque dies vaſtæ hic jejunia ſylvæ.
O decus! ô pietas! magnæ hic miracula dextræ!
Innumeræ huc turbæ ſubeunt, patremque ſequuntur;
Et jàm curta Ceres, jàm Sol & tertius ibat.
Menſæ necdum ullæ; tamen illæ accumbere juſſæ;
Currunt piſciculi, creſcitque ex fragmine piſcis,
Currit fracta Ceres, creſcitque ex fragmine munus.
Exſaturatæ abeunt turbæ, cophinique redundant.
Hic mons atque oleæ! magnus Chriſto uſque receſſus

Oranti, & noſtræ ſudanti ad crimina vitæ.
Hìc guttæ! hìc ſacro rorabant flumine vepres.
Intimus exarſit mœror, laxatque meatus,
Et totis undant ſtillantia flumina glebis.
O Deus! ô quantis ſteterant mea crimina pœnis!
Ipſe aderam, miſeræque aderant heu crimina vitæ!
Uſque aderam, & totas urgebam ad flumina venas!
Quanquam mors levis hæc magnæ prænuncia mortis;
Et magnam expectat triſtis Calvaria mortem.
Oſculer! & tinctis repetam mille oſcula glebis!
Atque hinc funeſtam tollit Calvaria frontem:
Hanc nudis, ſocii, pedibus, nudiſque petamus
Verticibus, ſacram proni reptemus ad aram.
Hìc crucis incumbens pondus, ſudantiaque ora
Sentio; anhelantes funeſta ad culmina greſſus.
Vix crucis extremæ quiſquam, vix ſumma levabat
Pondera; anhelantes repetita ad verbera greſſus.
Hìc triſti extenſus ligno, clavoque trabali
Figitur hæc, hæc indè manus, pariterque cruenti
Diriguere pedes, atque alta infigitur arbor.
Tenè igitur, Pater, aſpicio, morientiaque ora,
Tabenteſque artus, ſtillantes ſanguine vepres?
Hos oculos, tali cinctam diademate frontem?
Et parcis! veniamque oras! & cedis inultus;
Ultoremque patrem prohibes, animi uſque rependis!
Atque ego te fato exanimem, poſt funera, diras,
Confodio, & reliquam ſcrutor per vulnera vitam!
O pateat mihi, quam feci, mihi plaga pateſcat!
Uſque ſuum fonti pateat, quod fecit, aſilum!
Hic thorus; hæc ſtatio; meus hic ex arbore fructus;
Hìc vivo hìc morior! totis, Chriſte, imple guttis,
Et novus uſque etiam veterem perfundat Adamum,
Verus Adam! totamque bibam cum ſanguine vitam!
Ire juvat, magnæ miracula noſcere dextræ.

Audire hìc ſurdos jubet, hìc procedere claudos;
Reddidit hìc mutis voces, hìc lumina cæcis.
Hìc populum, & turbas, Myſtas, pueroſque, ſeneſque
Audiit; hìc juvit miſeros, turbamque docebat;
Et ſacro pretioſæ ibant ex ore catenæ.
Hæc omnes vidit celebrata Probatica morbos;
Angelus ex alto illapſus, commotaque latè
Flumina; præcipitant miſeri; reſtabat at unus
Heu pridem! ſtrato jubet uſque exurgere Chriſtus,
Sublatoque humeris Solymen decurrere ſtrato.
Hìc quoque laudatis Phariſaïca fercula menſis,
Aſſidet en Chriſtus conviva, altumque tumorem
Ebibit, & miſeræ ſolatur probra puellæ,
Huc demùm irrupit, ſacras tenet anxia plantas
Magdalis; & plorat, ſiccat, rubet, æſtuat, ardet,
Non faciem Patris vidit, non ora videntis
Suſtinet, erubuit, gemuitque, & grandia volvit
Flumina, laxabatque comas; fuſiſque capillis
Plorat, ſiccatque & centum, mille oſcula figi;
Mœrori nec jam finis, nec finis amori.
O amor ô! lachrymæ! dolor! & ſentitis amantes!
Nec jàm omnis malè ſanus amor, & amare beatum eſt!
Dum toto Chriſti lex olim iterabitur orbe,
Magdalis æternùm toto celebrabitur orbe,
Dum ſurgent Vates, dum Pindica culmina ſtabunt,
Dicite, magnanimam Vates depingite amantem,
Magdalis una omnem meruit, ferat una favorem,
Cuique ſuus Divis honor eſt, ſua cura colendi;
Magdalis ipſa mea es, charam te Magdalin opto,
Te canto; ne ſperne Equitem, mea Diva, clientem.
Obvius occurrit ſacrato ex ordine Myſtes;
Heu tenuis magni vindex, cuſtoſque ſepulchri;
Quò tandem? ille prior, tenui ſuccedite tecto
Auſonii, ſacrum petitis, ſic credo, ſepulchrum;

Ipſe ego dux vobis: laſſos at ponite greſſus,
Et juvat Auſoniis occurrere, plaudere, turbis,
Hiccine, tum Rhodii, rerum modus? ultima noſtris
Opprobria? huc ſacrum tandem recidiſſe ſepulchrum!
Impuros regnare hoſtes, donoque potiri?
Numquamne illa dies, quâ victor ad arma Latinus,
Et ſpes, atque animos, & grandes refferat auſus?
O pueri! hic Myſtes; non hæc ſine Numine Divum!
Et latet illa dies; Reges tenuere Latini,
Perfida ſed Latios ſparſit diſcordia Reges.
Quis jam Bullonius? quis magno pectore Flander,
Baldunus, tumidis ignota haud nomina Turcis!
Ex quo corruptos fregerunt lenta nepotes
Otia, non unus Rhodios malè perculit hoſtis,
Et retrò fluere, & ſparſim ſublapſa referri
Omnia; non vindex deinceps, non tutor, & ultor;
Cum Rhodiis ſpes tota cadit! Gens ardua, fortis;
Et quantos quoties hæc perculit, obruit hoſtes?
O utinam! ſed nulla ſuper, ſpes nulla reſurgit!
Ecce etiam fama eſt jam totum errare per orbem
Extorres, victoſque, & certam quærere ripam,
O fortes! ô Heroës! non fortior olim
Natio, non iſtis felicior altera terris!
Sed quid tantum olim poterat gens tantula? prudens
Hornanus; curare ægros, repuliſſe latrones
Hoc decus, hoc illis meritum: ſed & ipſa redibunt
Munera, & antiquos referet gens ſedula mores.
Quid poterat? quid non poterat gens tanta; viciſſim
Hic Myſtes: potuit, meritoque hæc debita laus eſt.
a Protecti his quondam Reges, commiſſaque Regum
Imperia; his olim tutæ cuſtodibus arces,
Hæc Solymæ, & totis Syriæ cum gentibus Acon,
Non Cypria hanc olim tutelam Iſabella petivit?

a Ex Hiſtoria.

Non hoc perſenſit tantis Federicus in armis
Præſidium? hoc fluctus domiti, domitique tumultus?
Non his auxiliis violentos Arcenus hoſtes
Reppulit, his geminas pro munere reddidit arces?
His ſine quid poterat vel tantis inclitus armis
Hungarus, Auſtriacuſvè, ſacri cum bella ſepulchri
Inſtruerent? legem hinc cauti, moremque petebant.
Ipſe Berengerius raptis ex hoſte trophæis
Induit ipſe habitum; Rhodiuſque inceſſerat olim
Hungarus, & Rhodiam tulit uſque ad funera formam,
Theſaurum his Reges noſtri, Diadema; Coronam
Crediderant; tantis ſola hi cuſtodia donis.
Sed quò me tandem, quò me meus abripit ardor?
Inclita gens, fateor, ſinerent modò fata recurſum,
O utinam! & lætam pia reddite Numina ſortem!
  Sed vos qui tandem caſus? quæ ſydera ducunt?
Vix lachrymas tenuere Equites, vix verba redibant;
Dulcia ſic blandos tentabant gaudia ſenſus.
  At tandem Egmondus, neque te, Pater optime,
      fallam,
Nos Rhodii, & Belgæ, patrio nos littore pulſos
Improbus extorres, varius nos impulit æſtus.
Aſpicis, Hornanum viden? atque hic Croïus, adſum
Ipſe etiam Egmondus, patrio nos ſanguine juncti,
Aut habitu, noſtris non extera nomina Belgis.
Et nos idem auimus, pietas, & nobile votum
Junxerat, & ſacro debemus vota ſepulchro.
  Vos Belgæ? hic Myſtes, Belgæ? tu Croïus? & tu
Hornane? & qualem te dicam Egmonde, potentem?
Quis non Hornanos, quis non & Croïa legit
Stemmata? non alios habuit Syria ipſa Patronos,
Non Solyme, atque iſtos habeat Solyme inclita
      Reges!
Uſque habeat! tumidos fregit gens veſtra tyrannos.

Obterat! uſque etiam Reges properate Latini,
Hic & Bullonius, Baldunus; grandia ferris
Nomina, veſanis fatalia nomina Turcis,
Et ſimul amplectens Myſtes ſtringitque, tenetque,
Mulcetque obſequiis! atque ultrò prævius ibat,
Croïus at vetuit, ſocii vetuere ſalutant:
En via, tum Myſtes, magno hæc via certa ſepulchro,
Sed vos ne pietas, pueri, ne nobilis ardor
Abripiat, dubiis dubia hic pridem omnia Turcis,
At vos expecto reduces, Rhodon uſque juvabit
Audire, & caſus, & iniquæ vulnera ſortis.
Itur, & unanimis tangit præcordia ſenſus.
Ecce Arabes, ſacri cuſtodia fœda ſepulchri,
Obſervantque, inhiantque, hos demùm perculit in- [gens
Heroum ſpecies, ſimul & ferus incitat ardor,
Inſultantque, caneſque vocant, & triſtia vibrant
Scommata: proh quantas tum Croïus arſit in iras?
Exarſere omnes, redeuntque ad prælia flammæ,
Vel nudis adſtant baculis, ferus uſque Gelonus
Ringitur, inſiſtitque? uno ſimul impete tendunt,
Involat hic tandem, contrà occupat ille, latronem
Exarmat? ſocii exarmant, & vilia tundunt
Corpora, ſerviles hæſere in tergore plagæ.
Diffugiunt, preſſiſque tacent opprobria buccis.
Nobilibus vis alta ſubeſt, & nobilis ardor,
Servileſque metus tundit, ſervilia rumpit
Pectora, nec magicæ ſic rumpunt carmina linguæ,
Fortior attonitos ſic rumpit faſcinus angues.
Et jam lata via eſt, facili ſubiere ſepulchro.
Procumbunt, ſtratique omnes in mille ruebant
Oſcula? torrentes undant per tempora guttæ;
Non vox, non ſenſus ſuper, & mors ſola Magiſtri
Occupat, atque ipſo viſi expirare ſepulchro.
Dimenſum explorant infrà, ſupràque figuram,

Et pars nulla fugit, totumque hauſere ſepulchrum.
O Deus! hìc demùm Hornanus, juſtiſſime rerum
Arbiter ô Chriſte! ô tantos nondùm ulte per annos!
Hæc ſpolia, hæc ſævis tam pridem abjecta Gelonis
Marmora! quin ſacrum fas eſt abrumpere marmor,
Abripere, & magnæ Coliſæo imponere Romæ!
Quod licet, effuſas huc demùm ſolvere grates
Addecet, & ſacro fixos hærere ſepulchro,
O Regna! ô Solyma! ſacræ ô cuſtodia tumbæ!
Da veteres reparare thoros, reparare triumphos,
Obterere, averſis Latias inducere gentes
Hoſtibus, exciſis regnum inſtaurare Gelonis!
Vix tandem avelli potuere, & mentibus hærent ſeſt.
Uſque etiam attoniti, & viſi laus ſumma triumphi
Intrepidi repetunt puppes, ſociòſque reviſunt.
Ægyptum intereà reliqui tenuere ſodales:
Errantque, & varii tentant commercia mundi.
Quid juvenes, qui non ardentia pectora cogit
Diſcendi furor, atque inſana libido ſciendi?
Jàm Nilum vidiſſe leve eſt, miracula Nili,
Arcanos Nili juvat uſque inquirere fontes,
Ignotos cœlo, & terris recludere fontes.
Jàm varios idem ardor habet, Dux omnibus unus
Francoper ingenio præſtans, & Pallade multâ,
Germanus, taleſque agitat gens ſedula curas.
Huic debent primum tormenta exploſa fragorem,
Huic pulvis labes, æquatos pendula lapſus,
Calchographa, atque alium verſans Copernicus orBem.
Jàm totis errant ripis, diverſaque tentant
Oſtia, diſperſòſque ſinus, cæcoſque receſſus.
Heu ſpes! heu curas hominum! fluxa ecce reſidunt
Littora, quo caſu? fluxæ alto ex aggere ripæ,
Deſedere vadis, latamque dedere ruinam,

Francoper imprudens ruit, effuſamque ruinam
Suſtinet: exciitus fluvio Crocodilus ab alto
Emicat, aque ingens, nulloque ingentior ævo,
Et monſtrum: extenſo Rhodium videt: involat, ore
Et vorat, & cæcis prædam ſimul abſtulit undis.
O Superi! exclamant ſocii qui gurgite ſummo
Abſorptum ſervaſti olim, Pater alme, Prophetam
Huc ades, & miſerum tanto fratrem eripe monſtro.
Procubuere omnes, lachrimaſque, & vota ferebant,
Adfuit abſorpto vindex, pius adfuit Hugo,
Hugo olim Rhodius, ſacris jam dignior aris,
Et decet in proprios pietas, & gratia, fratres.
Hic vaſtam monſtri ingluviem, ſævoſque furores
Continet; hic dulces fundebat ab aëre ſtillas,
Dulcem inſtillabat deducti huc aëris auram.
Percitus intereà varias Crocodilus in oras
Abripitur, captus, nec captà lætior eſcà.
Atque ipſam parat excutere, ac divellere prædam.
Qualis porrectam piſcis fortè induit eſcam,
Eſcam, hamumque ſimul; non eſcam ſentit at hamum,
Impatienſque vibrat, ſalit, æſtuat, hæret aperto
Gutture, nec lætum patitur mors effera morſum.
Omnibus illidit Crocodilus, & omnibus ultrò
Incurrit ſcopulis, duræ ſi pondera prædæ
Excutere, & falſum poſſit jam reddere morſum.
Mox tacitos turbat fluctus, mox æquore toto
Obruit, & cæcis altè ſubmergit abyſſis.
Volvitur infelix Rhodius, jam plurimus errat
Noctes, atque dies; certam monſtrum attigit oram,
Excutit; atque hauſtum reddit de gurgite pignus.
Ille viæ incertus ſedet, ignaruſque locorum,
Et ſtupet: ambiguis nox terret & ipſa tenebris.
Sed neque jam cuſtos, tenueſque abſceſſit in auras,
Supplicat, Hugoni grates, & dona ferebat.

Vix prima orta dies reliquas diſcuſſerat umbras
Ecce ingens nemus, & nemoris lætiſſima latè
Omnia; quadrifidi currunt recto ordine Xiſti,
Veſtiti arboribus Xiſti, platanuſque, abieſque,
Fraxinus, & ſparſis Ulmus latè incubat umbris
Ceraſus, & Cytrius poma inter dulcia fœtus,
Liventeſque Uvæ; ſic fert una omnia tellus;
Et puri Soles, & campis commodus humor,
Pennigerûm latè accentus, & carmina, amores,
Et vibrat & Turpes neſcit Philomela querelas.
Non ploratus Athys, non oblita ſanguine Progne,
Teſtaturvè altum manibus ſignata dolorem.
Ipſa dolos neſcit Vulpes, non improbus Urſus,
Non Leo, non tragicæ ſævis ab rictibus iræ.
Et colludit ovi Lupus, atque innoxia tela
Monſtrat Aper, tygris mulcet, non ſibilat anguis.
Non tribuli, aut lolium, non ſparſæ ad germina ſpinæ,
Et rubet, & ſolo rubuit Roſa Virgo pudore.
In medio ramis longè felicibus arbor,
Arbor opaca, ingens, neque jam ſine Numine vernans.
Vivificam parit illa animam, vitamque, ſalutemque,
Addidit, & ſolam hanc timuit mors invida plantam,
Arboris & vitæ, huic nomen, rectique periclum,
Atque mali, & geminam probat experientia ſortem;
Hactenus, & notum nimis aſtruit ipſa periclum.
Arboris è trunco blandis frons aureus undis
Naſcitur, & campum latè frons irrigat omnem.
Creſcuntque, & labris vernant ſugentibus herbæ,
Magna papilla olim, atque infanti lactea mundo.
E fonte ingentes fluvii, variumque per orbem
Quatuor effuſi latè, Phiſonque, Gehonque
Tygris & Euphrates; hàc creſcit origine Nilus,
Nilus, & ipſe Gehon mutato nomine Nilus.

Attonitus miratur Eques; nec lecta recurſant,
Non audita olim, & captos præſentia ſenſus
Exuperant, ipſos fallunt miracula ſenſus.
Audiri vox intereà, & vibrata ſonare
Arbuta; declamat Vates; nec cognitus author.
Altus agit dolor; hinc lachrymæ; ſimul Entheus ardor.
Ergò etiam impuri. Deus, infameſque Prophetæ?
Uſque etiam & Machomet, turpiſque opprobria ſectæ,
Uſque etiam cultuſque Baal? genua uſque cadentum
Impia? quid tandem reſtat? vix Roma ſuperſtes?
Hanc petit & durus Solyman! jamque Anglia fumat,
Gallia, conceptoque furit Germania tabo.
Et quis demùm ultor? quæ juſtæ ex æthere flammæ?
Una canes poterat, tumidoſque extundere Turcas,
Et Rhodus, & Rhodii, præclaris inclita factis
Natio, ſola omnem poterat frænare ruinam.
Et ruit ecce ipſa, & proprium gemit ipſa dolorem.
Extorres errant latè, pulſique, repulſique,
Atque vagi, non meta ollis, ſpes nulla recurſus,
Hæc Deus! hæc vindex? ſed lenti Numinis ultor?
Da rurſus furere, impuros jugulare prophetas,
Inſultare Diis, meritaſque arceſſere flammas.
Quid tardant ſtulti Reges? Diſcordia regnat
Improba: Chriſte hæres? & quæ veſtigia reſtant?
Aut moriar tandem, vel rurſum in prœlia tendam:
Dulce, mori, vidiſſe, nefas! tolerare probroſum!
O Deus! ô Superi! tu Juda! at perfide Baal!
Audierat Rhodios Rhodius, Machomatque, Prophetas;
Et ſtupet, & tacito ſerpens per devia flexu
Aſtitit, exploratque, atque omnes excipit auras.
Entheus apparet Vates, frons ferrea, ſquallor,

Ardentes oculi, durus circum ilia cinctus,
Hiſpidus, & veteri dignus quoque cultus Eremo.
Et prior, ô Fili, exclamat, quo numine tendis?
Quæ via? quis ductor? vix hortum adiiſſe reductum,
Vix mihi, vix alii licuit! tenè ergò latentes
Irrupiſſe plagas? nam gentem, & prœlia, robur,
Et Rhodios novi, ſed quos tandem audio curſus?
Diſcendi furor eſt, & vana libido ſciendi.
Hactenus ignotos tentas recludere fontes;
Ignotos Cœlo, ac terris recludere fontes.
Ecce etiam Cœli Genios, & ſydera vani
Scrutantur paſſim ſocii, Cœlumque fatigant,
Ægyptumque omnem quæſitæ ex æthere ſortes;
Ex Erebo; an nulli ſuper ad cœleſtia Vates?
At caſſus labor, & vani ſine Numine ſenſus,
Agnoſces fontem, & fontem agnoviſſe negabis.
Nondnm fractus Arabs; nondum Rhodus ulta? Gelonus
Uſque premit, Scythicæ creſcunt & cornua Lunæ.
Deſcribant alii radio, & fallentia diſcant
Sydera, vos, ſocii, pugnate, & vincite ſævos
Hoc opus, hoc decus eſt agitare, & vincere Turcas.
Dixerat. At Rhodius, fateor, pater optime, vanam,
Inſulſam fateor, dederantque hanc otia, mentem.
Nos Rhodii, extorres, pulſi, charumque Magiſtrum,
Diſperſos querimur ſocios, nos improba ponti
Impulit ad Nilum rabies, latèque vagamur,
Et Rhodios Rhodii tegimus, mentitaque paſſim
Agmina diverſis ſequimur commercia ripis,
Incerti quò nos Superi, quid fata reſervent.
Dum nec bella ſuper, pro bellis otia & artes,
Incidit hic certè furor, & malè ſana libido
Arcanos Nili penitus cognoſcere fontes,

Prodigium multis olim, & ſine vindice nodus.
Quo duce? quàque viâ? tantum memor ipſe periclum
Horreo; nec ſummæ neſcis miracula dextræ,
O Deus! & Rhodiis ô vindex Hugo periclis!
Nil Jonas certè veſter, nil triſtius olim
Senſerat, in cunctas traxit Crocodilus abyſſos
Abſorptum, & vaſti ludentem ingutture monſtri,
Et quantas vindex grates, quæ vota reponam?
Sed quæ jam regio? pulchrum jam ſuſpicor Eden,
Eden & ipſe probas; nec te præſentia falſum
Arguit, atque etiam mores, cultuſque figurant.
Reſpira fili, hìc Vates, compone ſtuporem,
Et melius diſce hinc, meliores accipe caſus
Erratis pridem Rhodii: ſed jacta ſalutis
Ancora, parta quies, certuſque à Cæſare portus.
Hæc Melite, hæc ſtatio: & Meliteńſes proxima dicent
Sæcula, nec varii vario ſub nomine ritus,
Non alius tenor, aut aliis fortuna periclis.
Una manet Fortuna, animuſque, & prælia, & hoſtes,
Et primos olim liceat cumulare triumphos.
Exurgent olim redituri ingentia Chriſti
Prœlia, cùm ſtrum Achriſtus corruperit orbem,
Totis & bella, & cædes effundet arenis.
Denſabit latè ſtatuas, & vana Deorum
Fercula; divinos ſibi ferro extundet honores.
Atque ego rurſum adero, Meliteńſes ordine ducam,
Expediam, ſtatuas, ſpurcas difflabimus aras,
Ibimus, & reliquæ ſpargemus cornua Lunæ;
Atque mori dabitur, non vilem in gramine turbam.
Victores dabitur victori occumbere Chriſto.
Ritus intereà, pueri, ſervate ſeveros,
Et caſtos mores, magnoſque audite Magiſtros,
Atque hinc ire licet, ſacram defendite Romam,

Irrupiſſe plagas? nam gentem, & prœlia, robur,
Et Rhodios novi, ſed quos tandem audio curſus?
Diſcendi furor eſt, & vana libido ſciendi.
Hactenus ignotos tentas recludere fontes;
Ignotos Cœlo, ac terris recludere fontes.
Ecce etiam Cœli Genios, & ſydera vani
Scrutantur paſſim ſocii, Cœlumque fatigant,
Ægyptumque omnem quæſitæ ex æthere ſortes,
Ex Erebo; an nulli ſuper ad cœleſtia Vates?
At caſſus labor, & vani ſine Numine ſenſus,
Agnoſces fontem, & fontem agnoviſſe negabis.
Nondnm fractus Arabs; nondum Rhodus ulta? Gelonus
Uſque premit, Scythicæ creſcunt & cornua Lunæ.
Deſcribant alii radio, & fallentia diſcant
Sydera, vos, ſocii, pugnate, & vincite, ſævos
Hoc opus, hoc decus eſt agitare, & vincere Turcas.
Dixerat. At Rhodius, fateor, pater optime, vanam,
Inſulſam fateor, dederantque hanc otia, mentem.
Nos Rhodii, extorres, pulſi, charumque Magiſtrum
Diſperſos querimur ſocios, nos improba ponti
Impulit ad Nilum rabies, latebris vagamur,
Et Rhodios Rhodii ...
Agmina ...
Incert...
Dum ...
Inci...
Arc...

Prodigium multis olim, & ſine vindice nodus.
Quo duce? quàque viâ? tantum memor ipſe periclum
Horreo; nec ſummæ neſcis miracula dextræ,
O Deus! & Rhodiis ô vindex Hugo periclis!
Nil Jonas certè veſter, nil triſtius olim
Senſerat, in cunctas traxit Crocodilus abyſſos
Abſorptum, & vaſti ludentem ingutture monſtri,
Et quantas vindex grates, quæ vota reponam?
Sed quæ jam regio? pulchrum jam ſuſpicor Eden,
Eden & ipſe probas; nec te præſentia falſum
Arguit, atque etiam mores, cultuſque figurant.
Reſpira fili, hîc Vates, compone ſtuporem,
Et melius diſce hinc, meliores accipe caſus
Erratis pridem Rhodii: ſed jacta ſalutis
Ancora, parta quies, certuſque à Cæſare portus.
Hæc Melite, hæc ſtatio: & Meliteníes proxima dicent
Sæcula, nec varii vario ſub nomine ritus,
Non alius tenor, aut aliis fortuna periclis.
Una manet Fortuna, animuſque, & prœlia, & hoſtes,
Et primos olim liceat cumulare triumphos.
Exurgent olim redituri ingentia Chriſti
Prœlia, cùm [illegible]rum Achriſtus corruperit orbem,
Totis & bella, & cædes effundet arenis.
Denſabit latè ſtatuas, & vana Deorum
Fercula; divinos ſibi ferro extundet honores.
Atque ego rurſum adero, Melitenſes ordine ducam,
Expediam, ſt[illegible] urcas diſſlabimus aras,
Ibimus, & [illegible] rgemus [illegible] ua Lunæ;
[illegible] mo[illegible] on v[illegible] amine turbam.
[illegible] es [illegible] i oc[illegible] hriſto.
[illegible] s [illegible] ſ[illegible] os,
[illegible] no[illegible] Magiſtros,
[illegible] c [illegible] ſa[illegible] e Romam,

Tendite, & adverſis æterna obſtacula Turcis.
Præſidium Italiæ, & Romano ponite mundo.
Jam ſequere, & lætos mecum ſimul inſpice campos.
Hinc primùm orta dies, primis hinc Alba quadrigis
Irrubuit: varium hinc Titan deflexit in orbem
Hinc Patris prima ingluvies, hìc ſpreta Tonantis
Imperia; hac triſtis fatali ex arbore fructus.
Hìc latuit, latuere ambo, hàc deſcendit in hortum
Conditor, atque ibat, fruſtraque, & ſæpè vocabat.
Hàc pulſi, ſtetit hìc Ales, teloque vibranti
Arcebat, longæ hinc lachrymæ, ſuſpiria, ſquallor;
Heu homines! Horti facilis jactura beati!
Sed revocare gradum; amiſſoſque reviſere campos
Hoc opus! hoc vetitum! longos ſentire dolores;
Hoc licet, & primam per ſæcla expungere noxam.
Vivifica hìc arbos olim, de gramine jugis
Exundat ſemper, lactatque ingentia rivus
Flumina, perpetuis errantia flumina terris
Hìc caput, hìc fons eſt, primuſque ab origine Nilus,
Sed quibus, incertum, gyris quas permeet oras;
Scrutari quàm noſſe iſtos nos maluit ortus
Fluminis ipſe author, curtamque agnoſcere mentem;
Et vanus labor hìc! vanas deponite curas,
O Rhodii, primas bellis impendite curas;
Hic Enos, ſerumque expectat providus ævum;
Sed late, & faciles ducit per ſæcula curſus.
At ſatis. Hinc falſos repete, ac deflecte Sodales;
Signa procul: noſtram intereà conſcende quadrigam;
Hac revola, & magnum jam fas circum inſpice Nilum.

Vix grates ſolviſſe datur, ſubit ecce quadriga,
Et globus & flammæ, rapiduſque per aera turbo;
Extulit, & liquidos properans ſecat ignea tractus.
Miratur mundum Rhodius, terraſque patentes,
Campoſque,

Campoſque, & portus, maria interfuſa, paludes,
Et nemora,& populos, & ſaxa horrentia, Olympum,
Athlantem, atque ipſis aggeſtas Alpibus Alpes;
Ex alto punctum! nihil! & nil ſemper inane!
Uno deſcripta Imperia, & bellantia puncto!
 Jam Lunæ obſervat montes; hinc creditus ire
Nilus, & ignotos hinc primùm evolvere fontes.
Æthiops videt, & Zayrum, dirimentia Congi
Imperia, & quales porrò Monomotapa tractus
Dividit; hac primùm fluxiſſe ab origine Nilum.
Queis tandem effuſus gyris, quas circuit oras,
Diſcerptum quoties vaga dividit Inſula flumen.
Maximaque en Meroe; queis demùm anguſtior ivit
Hactenus eliſus ſcopulis; mox indè refuſus
Grandior & prata, & ripas, & paſcua; & Urbes
Irrigat, & multo fœcundat ſemine campos.
Ingens Delta facit, coeuntque ad cornua rivis
Et ſeptemgeminus fugit alta per oſtia Nilus.
Conſtitit ad ripam Rhodius, fugere quadrigæ;
Hìc fuit; huc recidit; ſocioſque requirit euntes.
 Ecce ingens turba; Aſtrologus, conjector & auſpex,
Et magicæ voces, quæſitaque ab æthere fata,
Et nigri vultus, & nigræ murmura turbæ,
Antraque; inacceſſi errores; & devia tecta.
Has olim impuri Vates, has venditat artes
Uſque hodie Ægyptus: fas hìc educere Manes,
Vmbraſque, optatas viduis mortalibus umbras,
Cumque ſuo Samuele Saul, cum Cæſare Brutus
Adveniant; veras audire, & reddere voces,
Longinqua hinc petere & peregrino diſſita mundo
Quid longinquus Arabs, quid Seres, Geta, Britannus;
Pugnæ, conſilia, & variæ commercia terræ.
Hìc ſortes legere, & certis attendere ſtellis,
Eventuſque loqui, & ſeræ fata ultima vitæ.

Et furor eſt vanas legere, & perquirere ſortes.
Huc plebs; huc Civis; ſeris Mercator ab Indis;
Huc Rhodii; ſperant, gaudent, cupiuntque, dolentque,
Vt ſua quemque agitant, falluntque inſomnia, vitæ
Tantus amor, laudiſque, & ſortis cura futuræ!
At non ſic Medicis, non ſic Farneſius ambo
Vnanimes, animiſque ambo plus ſanguine juncti,
Ollis fama ingens, virtuſque, & candida Patrum
Relligio, pietaſque, & caſtæ inſignia vitæ.
Scilicet exarſere ambo, quæ dira libido
O ſocii? vos aſtra? polus? ludibria? ſancti
Huc demùm Rhodii, caſtique ex ordine ritus?
Chriſtiadas decet? & noſtras expertia vitæ
Vitas aſtra regant? ſcelus hoc, hæc impia tandem
Stulta ſuperſtitio, nec quiſquam impunè recedat?
Omnis Turca mihi, plus Turca inſpector, & augur.
Nec mora; diſtrictis ambo mucronibus ibant,
Antraque,& impuros penetrant, vaſtantque receſſus,
Menſaſque,& tabulas, & vanæ fercula Scenæ.
Diſpiciunt, fœdæ apparent monimenta popinæ,
Et numeri, atque Icones, & formæ, & carmina Diræ.
Victori hoc Chriſto monumentum, & ſumma triumphi
Gloria ſucclamant, melior cortina, ſodales,
Hoc templum, hæc ſacris impoſta inſignia menſis.
Stella, Maria, Polus! Vates mihi Chriſtus, & auſpex,
Victores Templo ſubeunt, figuntque trophæum.
Ac procul accurrens,& plenus Numine Vates,
O benè! factum ingens, clamat, ſuccedite tectis
O pueri, & tragicam ſemper diſpellite turbam.
Sic decet invictos Heroas & uſque prophanos
Vates opprimere, & vanis illudere ſignis.

Et nos Chriſtiadæ: ritus ſervare Latinos
Pergimus, & noſtris prompta hinc oracula menſis.
Sic & Turca ſinit, noſtro ſic vivimus auro.
Mentitos fruſtrà vultus: mentita refertis
Tegmina; tu Medicis, & tu Farneſius ambo
Unanimes, animiſque ambo, plus ſanguine juncti.
Dum licet hìc ſtate, & motos componite ſenſus.
Ipſe alios pando, & meliores diſcite caſus.
Dixit; & introrſum, lucoque ibatur amœno;
En tibi diffuſis deſcripta Hetturia campis,
Et maria, & portus, Urbes, Florentia, Senæ,
Piſtoiia; & priſca famoſæ ab origine Piſæ;
Coſmopolis, magni melior jam nominis Elba;
Impoſitique undis Equites, lectæque triremes,
Aſſerti pelago Auſonii, excuſſique Pyratæ.
Fallimur; hìc Medicis; nùm mentem insomnia
[illegible] ludunt?
An non Ægyptus? non veri hæc ora Canopi?
Auguſtale patet, vaſtum alto fornice Templum;
Ingentes latè ſtatuæ, ponduſque; Pyropi,
Et labor, & Veneres, & doctæ munera dextræ
Marmorei ſpirant vultus, vivitque metallum.
Hìc atavi circùm, proleſque, & nomina, vultus,
Plurimus hic Medicis; magnis hìc Coſmus in armis;
Mugelluſque Gigas, & vanis ictibus ardens,
Impreſſiſque manet ſcutum memorabile ſignis.
Arduus, & magnis præſtans Laurentius orſis;
Fortis Alexander; magnam dabat Auſtria famam.
Margaris; Auguſto conjunctus ſanguine ſanguis.
Miratur Medicis, ſenſumque, & fata requirit.
Altera ſcena patet, variis micat illa tropheis,
Deſcriptæ hìc cinctæque Urbes, & machinæ, & artes;
Prœlia, commiſſæque acies, & funera, palmæ;
His ſuper ingentis famoſus nominis Heros.

Belgarum hîc populi , ripæ , commercia , & Urbes.
Belgicus ipſe Leo ; & variis luctatur arenis.
Atque hîc Tornacum ; ſimul alti pectoris Heros.
a Cinctum illud pridem ; longo incubat iſte labori;
Attonitæ hinc Epulæ , atque afflatæ fulmine menſæ :
Fatale immotus ridet conviva periclum.
Extulit inde altam famoſa Antvverpia turrim :
Impoſitus Scaldi pons hîc, illiſaque ponti
Machina , & in vanos abiens vaga machina fumos.
Hannones, Arteſii , Vallo, Flanderque, Brabantus
Suſpenſi ad nutum populi , ſimiliſque ſtupenti
Mauritius , Batavis circùm anxia turba lacunis.
Nec procul hinc duris vallata Lutetia caſtris
Fatalem imploratque manum ; venit arduus Heros,
Solvitur, & ſparſis ovat ipſa Lutetia caſtris.
Hîc quoque non alio pariter tentata periclo
Rhotomagus,pariterque vovet, pariterque ſuperbum
Obtinet ultorem , & victricibus exiit armis.
Unaque mens , tantis unus tot ſufficit auſis .
Atque hîc Farneſius ; quæ tandem hæc patria ? certè
Belgica,ſi memini;memini namque oppida,& Urbes,
Scaldimque ; & plenis latè commercia ripis.
Atque hoc Tornacum , pulchra hæc Antvverpia, Brugæ ;
Sed quid Rothomagus,quid & ipſa Lutetia , & Heros
Quis porrò hic,tantis Heros longè inclytus armis?
Mirantur Socii , Myſtes mirantibus addit ;
At diſcant ſtolidi , diſcant quos cæca ſciendi
Exagitat rabies , propriæ dira omina gentis,
Venturas olim clades , caſuſque Nepotum.
In pœnam audita evenient ! idem augur & ultor!
At vos ô pueri , veſtros ediſcite caſus,
Nomenque,& famam, & ſummos in tempora faſces,

a *Ex Strad.*

Hæc Deus ! & magnos componunt Numina caſus !
Et merces olim hæc, hæc veſtri gratia facti :
Tuque prior; Medicis, tu lætam hinc aſpice ſortem,
Hos viden? hos noſti, namque hos prior extulit ætas.
Hic eſt, hic tantus, nec longum abiturus in ævum
Coſmus, hic æternos dabit ire in ſæcula faſces.
Hic magnis ſuccedet auis, lectumque Senatus
Excipiet, totis ibit Florentia votis,
Non tumidus bello victor, tumiduſvè recenti
Principis imperio palmas, & munera ſparget.
Optatum patriæ dicet Florentia Patrem,
Vulguſque, & Proceres, non uno carmine, dicent.
En Piſæ regno adveniunt, cum tempore Senæ.
Ethruſcis Magnumque Ducem, Heroemque vocabit
Auſonius Pater, aggeſtis diadema pyropis
Imponet capiti, & Regem quoque Regibus addet,
a Inſcripta & pulchram dicent diademata laudem,
Hanc Ardor Fidei dabat, hanc fas, juſque coronam.
Elba quoque accedet regno, magnum uſque beatæ
Præſidium Italiæ, juncta Cœlo ibit ab Elba
Coſmopolis, magnumque vehet ſuper æthera Coſmum.
Hinc vaſtum maris imperium, lectæque triremes,
Atque novi exurgent Equites, Dux ipſe, caputque,
Grandibus à Stephano auſpiciis, totumque per æquor,
Tela per, & ſcopulos educent gurgite ab alto
Chriſtiadum ſobolem, & tutos ad littora Cives.
Grandius haud Coſmo nomen, populiſque Latinis
Gratius, hic pacem Italiæ, mundóque parabit,
Ingentem : hic belli nervum, ſpoliiſque ſuperbam
Tradet materiam, ſtructaſque hæredibus arces.
Proh quantis ibunt regalia fœdera tædis !
Auſtria Mediceos, ſtringet Lotharingia, faſces.

a *Ex Hiſtoria.*

Vix prima orta dies reliquas diſcuſſerat umbras
Ecce ingens nemus, & nemoris lætiſſima latè
Omnia; quadrifidi currunt recto ordine Xiſti,
Veſtiti arboribus Xiſti, platanuſque, abieſque,
Fraxinus, & ſparſis Ulmus latè incubat umbris
Ceraſus, & Cytrius poma inter dulcia fœtus,
Liventeſque Uvæ; ſic fert una omnia tellus;
Et puri Soles, & campis commodus humor,
Pennigerûm latè accentus, & carmina, amores,
Et vibrat & Turpes neſcit Philomela querelas.
Non ploratus Athys, non oblita ſanguine Progne,
Teſtaturvè altum manibus ſignata dolorem.
Ipſa dolos neſcit Vulpes, non improbus Urſus,
Non Leo, non tragicæ ſævis ab rictibus iræ.
Et colludit ovi Lupus, atque innoxia tela
Monſtrat Aper, tygris mulcet, non ſibilat anguis.
Non tribuli, aut lolium, non ſparſæ ad germina ſpinæ,
Et rubet, & ſolo rubuit Roſa Virgo pudore.
In medio ramis longè felicibus arbor,
Arbor opaca, ingens, neque jam ſine Numine vernans.
Vivificam parit illa animam, vitamque, ſalutemque,
Addidit, & ſolam hanc timuit mors invida plantam.
Arboris & vitæ, huic nomen, rectique periclum,
Atque mali, & geminam probat experientia ſortem;
Hactenus, & notum nimis aſtruit ipſa periclum.
Arboris è trunco blandis frons aureus undis
Naſcitur, & campum latè frons irrigat omnem,
Creſcuntque, & labris vernant ſugentibus herbæ,
Magna papilla olim, atque infanti lactea mundo,
E fonte ingentes fluvii, variumque per orbem
Quatuor effuſi latè, Phiſonque, Gehonque
Tygris & Euphrates; hàc creſcit origine Nilus,
Nilus, & ipſe Gehon mutato nomine Nilus.

Attonitus miratur Eques, nec lecta recurſant,
Non audita olim, & captos præſentia ſenſus
Exuperant, ipſos fallunt miracula ſenſus.
Audiri vox intereà, & vibrata ſonare
Arbuta; declamat Vates; nec cognitus author.
Altus agit dolor; hinc lachrymæ; ſimul Entheus ardor.
Ergò etiam impuri. Deus, infameſque Prophetæ?
Uſque etiam & Machomet, turpiſque opprobria ſectæ,
Uſque etiam cultuſque Baal? genua uſque cadentum
Impia? quid tandem reſtat? vix Roma ſuperſtes?
Hanc petit & durus Solyman! jamque Anglia fumat,
Gallia, conceptoque furit Germania tabo.
Et quis demùm ultor? quæ juſtæ ex æthere flammæ?
Una canes poterat, tumidoſque extundere Turcas,
Et Rhodus, & Rhodii, præclaris inclita factis
Natio, ſola omnem poterat frænare ruinam.
Et ruit ecce ipſa, & proprium gemit ipſa dolorem.
Extorres errant latè, pulſique, repulſique,
Atque vagi, non meta ollis, ſpes nulla recurſus,
Hæc Deus! hæc vindex? ſed lenti Numinis ultor?
Da rurſus furere, impuros jugulare prophetas,
Inſultare Diis, meritaſque arceſſere flammas.
Quid tardant ſtulti Reges? Diſcordia regnat
Improba: Chriſte hæres? & quæ veſtigia reſtant?
Aut moriar tandem, vel rurſum in prœlia tendam:
Dulce, mori, vidiſſe, nefas! tolerare probroſum.
O Deus! ô Superi! tu Juda! at perfide Baal!
Audierat Rhodios Rhodius, Machomatque, Prophetas;
Et ſtupet, & tacito ſerpens per devia flexu
Aſtitit, exploratque, atque omnes excipit auras.
Entheus apparet Vates, frons ferrea, ſquallor,

Ardentes oculi, durus circum ilia cinctus,
Hiſpidus, & veteri dignus quoque cultus Eremo.
Et prior, ô Fili, exclamat, quo numine tendis?
Quæ via? quis ductor? vix hortum adiiſſe reductum,
Vix mihi, vix alii licuit! tenè ergò latentes
Irrupiſſe plagas? nam gentem, & prœlia, robur,
Et Rhodios novi, ſed quos tandem audio curſus?
Diſcendi furor eſt, & vana libido ſciendi.
Hactenus ignotos tentas recludere fontes;
Ignotos Cœlo, ac terris recludere fontes.
Ecce etiam Cœli Genios, & ſydera vani
Scrutantur paſſim ſocii, Cœlumque fatigant,
Ægyptumque omnem quæſitæ ex æthere ſortes;
Ex Erebo; an nulli ſuper ad cœleſtia Vates?
At caſſus labor, & vani ſine Numine ſenſus,
Agnoſces fontem, & fontem agnoviſſe negabis.
Nondum fractus Arabs; nondum Rhodus ulta? Gelonus
Uſque premit, Scythicæ creſcunt & cornua Lunæ.
Deſcribant alii radio, & fallentia diſcant
Sydera, vos, ſocii, pugnate, & vincite, ſævos
Hoc opus, hoc decus eſt agitare, & vincere Turcas.
Dixerat. At Rhodius, fateor, pater optime, vanam,
Inſulſam fateor, dederantque hanc otia, mentem.
Nos Rhodii, extorres, pulſi, charumque Magiſtrum,
Diſperſos querimur ſocios, nos improba ponti
Impulit ad Nilum rabies, lateque vagamur,
Et Rhodios Rhodii tegimus, mentitaque paſſim
Agmina diverſis ſequimur commercia ripis,
Incerti quò nos Superi, quid fata reſervent.
Dum nec bella ſuper, pro bellis otia & artes,
Incidit hic certè furor, & malè ſana libido
Arcanos Nili penitus cognoſcere fontes,

Prodigium multis olim, & ſine vindice nodus.
Quo duce? quàque viâ? tantum memor ipſe periclum
Horreo; nec ſummæ neſcis miracula dextræ,
O Deus! & Rhodiis ô vindex Hugo periclis!
Nil Jonas certè veſter, nil triſtius olim
Senſerat, in cunctas traxit Crocodilus abyſſos
Abſorptum, & vaſti ludentem ingutture monſtri,
Et quantas vindex grates, quæ vota reponam?
Sed quæ jam regio? pulchrum jam ſuſpicor Eden,
Eden & ipſe probas; nec te præſentia falſum
Arguit, atque etiam mores, cultuſque figurant.
Reſpira fili, hìc Vates, compone ſtuporem,
Et melius diſce hinc, meliores accipe caſus
Erratis pridem Rhodii: ſed jacta ſalutis
Ancora, parta quies, certuſque à Cæſare portus.
Hæc Melite, hæc ſtatio: & Melitenſes proxima dicent
Sæcula, nec varii vario ſub nomine ritus
Non alius tenor, aut aliis fortuna periclis.
Una manet Fortuna, animuſque, & prœlia, & hoſtes,
Et primos olim liceat cumulare triumphos.
Exurgent olim redituri ingentia Chriſti
Prœlia, cùm ſtrum Achriſtus corruperit orbem,
Totis & bella, & cædes effundet arenis.
Denſabit latè ſtatuas, & vana Deorum
Fercula; divinos ſibi ferro extundet honores.
Atque ego rurſum adero, Melitenſes ordine ducam,
Expediam, ſtatuas, ſpurcas difflabimus aras,
Ibimus, & reliquæ ſpargemus cornua Lunæ;
Atque mori dibitur, non vilem in gramine turbam.
Victores dabitur victori occumbere Chriſto.
Ritus intereà, pueri, ſervate ſerveros,
Et caſtos mores, magnoſque audite Magiſtros,
Atque hinc ire licet, ſacram defendite Romam,

Tendite, & adverſis æterna obſtacula Turcis.
Præſidium Italiæ, & Romano ponite mundo.
Jam ſequere, & lætos mecum ſimul inſpice campos.
Hinc primùm orta dies, primis hinc Alba quadrigis
Irrubuit: varium hinc Titan deflexit in orbem
Hinc Patris prima ingluvies, hic ſpreta Tonantis
Imperia; hac triſtis fatali ex arbore fructus.
Hìc latuit, latuere ambo, hàc deſcendit in hortum
Conditor, atque ibat, fruſtraque, & ſæpè vocabat.
Hàc pulſi, ſtetit hìc Ales, teloque vibranti
Arcebat, longæ hinc lachrymæ, ſuſpiria, ſquallor;
Heu homines! Horti facilis jactura beati.
Sed revocare gradum, amiſſoſque reviſere campos
Hoc opus! hoc vetitum! longos ſentire dolores;
Hoc licet, & primam per ſæcla expungere noxam.
Vivifica hìc arbos olim, de gramine jugis
Exundat ſemper, lactatque ingentia rivus
Flumina, perpetuis errantia flumina terris
Hìc caput, hìc fons eſt, primuſque ab origine Nilus;
Sed quibus, incertum, gyris quas permeet oras;
Scrutari quàm noſſe iſtos nos maluit ortus
Fluminis ipſe author, curtamque agnoſcere mentem;
Et vanus labor hic! vanas deponite curas,
O Rhodii, primas bellis impendite curas,
Hic Enos, ſerumque expectat providus ævum;
Sed late, & faciles ducit per ſæcula curſus.
At ſatis. Hinc falſos repete, ac deflecte Sodales,
Signa procul: noſtram intereà conſcende quadrigam;
Hac revola, & magnum jam fas circùm inſpice Nilum.

Vix grates ſolviſſe datur, ſubit ecce quadriga,
Et globus & flammæ, rapiduſque per aera turbo,
Extulit, & liquidos properans ſecat ignea tractus.
Miratur mundum Rhodius, terraſque patentes,
Campoſque,

Campoſque, & portus, maria interfuſa, paludes,
Et nemora, & populos, & ſaxa horrentia, Olympum,
Athlantem, atque ipſis aggeſtas Alpibus Alpes;
Ex alto punctum! nihil! & nil ſemper inane!
Uno deſcripta Imperia, & bellantia puncto!
Jam Lunæ obſervat montes; hinc creditus ire
Nilus, & ignotos hinc primùm evolvere fontes.
Æthiops videt, & Zayrum, dirimentia Congi
Imperia, & quales porrò Monomotapa tractus
Dividit; hac primùm fluxiſſe ab origine Nilum.
Queis tandem effuſus gyris, quas circuit oras,
Diſcerptum quoties vaga dividit Inſula flumen.
Maximaque en Meroe; queis demùm anguſtior ivit
Hactenus eliſus ſcopulis; mox indè refuſus
Grandior & prata, & ripas, & paſcua; & Urbes
Irrigat, & multo fœcundat ſemine campos.
Ingens Delta facit, coeuntque ad cornua rivis
Et ſeptemgeminus fugit alta per oſtia Nilus.
Conſtitit ad ripam Rhodius, fugere quadrigæ;
Hìc fuit; huc recidit; ſocioſque requirit euntes.
Ecce ingens turba; Aſtrologus, conjector & auſpex,
Et magicæ voces, quæſitaque ab æthere fata,
Et nigri vultus, & nigræ murmura turbæ,
Antraque; inacceſſi errores; & devia tecta.
Has olim impuri Vates, has venditat artes
Uſque hodie Ægyptus: fas hìc educere Manes,
Vmbraſque, optatas viduis mortalibus umbras,
Cumque ſuo Samuele Saul, cum Cæſare Brutus
Adveniant; veras audire, & reddere voces,
Longinqua hinc petere & peregrino diſſita mundo
Quid longinquus Arabs, quid Seres, Geta, Britannus,
Pugnæ, conſilia, & variæ commercia terræ.
Hìc ſortes legere, & certis attendere ſtellis,
Eventuſque loqui, & ſeræ fata ultima vitæ.

Et furor eſt vanas legere, & perquirere ſortes.
Huc plebs; huc Civis; ſeris Mercator ab Indis;
Huc Rhodii; ſperant, gaudent, cupiuntque, dolentque,
Vt ſua quemque agitant, falluntque inſomnia, vitæ
Tantus amor, laudiſque, & ſortis cura futuræ!
At non ſic Medicis, non ſic Farneſius ambo
Vnanimes, animiſque ambo plus ſanguine juncti,
Ollis fama ingens, virtuſque, & candida Patrum
Relligio, pietaſque, & caſtæ inſignia vitæ.
Scilicet exarſere ambo, quæ dira libido
O ſocii? vos aſtra? polus? ludibria? ſancti
Huc demùm Rhodii, caſtique ex ordine ritus?
Chriſtiadas decet? & noſtras expertia vitæ
Vitas aſtra regant? ſcelus hoc, hæc impia tandem
Stulta ſuperſtitio, nec quiſquam impunè recedat?
Omnis Turca mihi, plus Turca inſpector, & augur.
Nec mora: diſtrictis ambo mucronibus ibant,
Antraque, & impuros penetrant, vaſtantque receſſus,
Menſaſque, & tabulas, & vanæ fercula Scenæ.
Diſpiciunt, fœdæ apparent monimenta popinæ,
Et numeri, atque Icones, & formæ, & carmina, Diræ.
Victori hoc Chriſto monumentum, & ſumma triumphi
Gloria ſucclamant, melior cortina, ſodales,
Hoc templum, hæc ſacris impoſita inſignia menſis.
Stella, Maria, Polus! Vates mihi Chriſtus, & auſpex,
Victores Templo ſubeunt, figuntque trophæum.
Ac procul accurrens, & plenus Numine Vates,
O benè! factum ingens, clamat, ſuccedite tectis
O pueri, & tragicam ſemper diſpellite turbam.
Sic decet invictos Heroas & uſque prophanos
Vates opprimere, & vanis illudere ſignis.

Et nos Chriſtiadæ: ritus ſervare Latinos
Pergimus, & noſtris prompta hinc oracula menſis.
Sit & Turca ſinit, noſtro ſic vivimus auro.
Mentitos fruſtrà vultus: mentita refertis
Tegmina; tu Medicis, & tu Farneſius ambo
Unanimes, animiſque ambo, plus ſanguine juncti.
Dum licet hic ſtate, & motos componite ſenſus.
Ipſe alios pando, & meliores diſcite caſus.
Dixit; & introrſum, lucoque ibatur amœno;
En tibi diffuſis deſcripta Hetruria campis,
Et maria; & portus, Urbes, Florentia, Senæ,
Piſtoiia; & priſca famoſæ ab origine Piſæ;
Coſmopolis, magni melior jam nominis Elba;
Impoſitique undis Equites, lectæque triremes,
Aſſerti pelago Auſonii; excuſſique Pyratæ.
Fallimur; hic Medicis; num mentem inſomnia ludunt?
An non Ægyptus? non veri hæc ora Canopi?
Auguſtale patet, vaſtum alto fornice Templum;
Ingentes latè ſtatuæ, ponduſque; Pyropi,
Et labor, & Veneres, & doctæ munera dextræ
Marmorei ſpirant vultus, vivitque metallum.
Hic atavi circùm, proleſque, & nomina, vultus,
Plurimus hic Medicis; magnis hic Coſmus in armis;
Mugelluſque Gigas, & vanis ictibus ardens,
Impreſſiſque manet ſcutum memorabile ſignis.
Arduus, & magnis præſtans Laurentius orſis;
Fortis Alexander; magnam dabat Auſtria famam.
Margaris; Auguſto conjunctus ſanguine ſanguis.
Miratur Medicis, ſenſumque, & fata requirit.
Altera ſcena patet, variis micat illa trophæis,
Deſcriptæ hic cinctæque Urbes, & machinæ, & artes;
Prœlia, commiſſæque acies, & funera, palmæ;
His ſuper ingentis famoſus nominis Heros.

Et furor eſt vanas legere, & perquirere ſortes!
Huc plebs; huc Civis; ſeris Mercator ab Indis;
Huc Rhodii; ſperant, gaudent, cupiuntque, dolentque,
Vt ſua quemque agitant, falluntque inſomnia, vitæ
Tantus amor, laudiſque, & ſortis cura futuræ!
At non ſic Medicis, non ſic Farneſius ambo
Vnanimes, animiſque ambo plus ſanguine juncti,
Ollis fama ingens, virtuſque, & candida Patrum
Relligio, pietaſque, & caſtæ inſignia vitæ.
Scilicet exarſere ambo, quæ dira libido
O ſocii? vos aſtra? polus? ludibria? ſancti
Huc demùm Rhodii, caſtique ex ordine ritus?
Chriſtiadas decet? & noſtras expertia vitæ
Vitas aſtra regant? ſcelus hoc, hæc impia tandem
Stulta ſuperſtitio, nec quiſquam impunè recedat?
Omnis Turca mihi, plus Turca inſpector, & augur.
Nec mora; diſtrictis ambo mucronibus ibant,
Antraque, & impuros penetrant, vaſtantque receſſus,
Menſaſque, & tabulas, & vanæ fercula Scenæ.
Diſpiciunt, fœdæ apparent monimenta popinæ,
Et numeri, atque Icones, & formæ, & carmina, Diræ.
Victori hoc Chriſto monumentum, & ſumma triumphi
Gloria ſucclamant, melior cortina, ſodales,
Hoc templum, hæc ſacris impoſita inſignia menſis.
Stella, Maria, Polus! Vates mihi Chriſtus, & auſpex,
Victores Templo ſubeunt, figuntque trophæum.
Ac procul accurrens, & plenus Numine Vates,
O benè! factum ingens, clamat, ſuccedite tectis
O pueri, & tragicam ſemper diſpellite turbam.
Sic decet invictos Heroas & uſque prophanos
Vates opprimere, & vanis illudere ſignis.

Et nos Chriſtiadæ: ritus ſervare Latinos
Pergimus, & noſtris prompta hinc oracula menſis.
Sic & Turca ſinit, noſtro ſic vivimus auro.
Mentitos fruſtrà vultus: mentita refertis
Tegmina; tu Medicis, & tu Farneſius ambo
Unanimes, animiſque ambo; plus ſanguine juncti.
Dum licet hic ſtate, & motos componite ſenſus.
Ipſe alios pando, & meliores diſcite caſus.
Dixit; & introrſum, lucoque ibatur amœno;
En tibi diffuſis deſcripta Hetruria campis,
Et maria; & portus, Urbes, Florentia, Senæ;
Piſtoiia; & priſca famoſæ ab origine Piſæ;
Coſmopolis, magni melior jam nominis Elba;
Impoſitique undis Equites, lectæque triremes,
Aſſerti pelago Auſonii, excuſſique Pyratæ.
Fallimur; hic Medicis; num mentem inſomnia ludunt?
An non Ægyptus? non veri hæc ora Canopi?
Auguſtale patet, vaſtum alto fornice Templum;
Ingentes latè ſtatuæ, pondusque; Pyropi,
Et labor, & Veneres, & doctæ munera dextræ
Marmorei ſpirant vultus, vivitque metallum.
Hic atavi circùm, proleſque, & nomina, vultus;
Plurimus hic Medicis; magnis hic Coſmus in armis;
Mugelluſque Gigas, & vanis ictibus ardens,
Impreſſiſque manet ſcutum memorabile ſignis.
Arduus, & magnis præſtans Laurentius orſis;
Fortis Alexander; magnam dabat Auſtria famam.
Margaris; Auguſto conjunctus ſanguine ſanguis.
Miratur Medicis, ſenſumque, & fata requirit.
Altera ſcena patet, variis micat illa tropheis,
Deſcriptæ hic cinctæque Urbes, & machinæ, & artes;
Prœlia, commiſſæque acies, & funera, palmæ;
His ſuper ingentis famoſus nominis Heres.

Belgarum hic populi, ripæ, commercia, & Urbes.
Belgicus ipſe Leo; & variis luctatur arenis.
Atque hic Tornacum; ſimul alti pectoris Heros.
a Cinctum illud pridem; longo incubat iſte labori;
Attonitæ hinc Epulæ, atque afflatæ fulmine menſæ:
Fatale immotus ridet conviva periclum.
Extulit inde altam famoſa Antvverpia turrim:
Impoſitus Scaldi pons hic, illiſaque ponti
Machina, & in vanos abiens vaga machina fumos.
Hannones, Arteſii, Vallo, Flanderque, Brabantus
Suſpenſi ad nutum populi, ſimiliſque ſtupenti
Mauritius, Batavis circum anxia turba lacunis.
Nec procul hinc duris vallata Lutetia caſtris
Fatalem imploratque manum; venit arduus Heros,
Solvitur, & ſparſis ovat ipſa Lutetia caſtris.
Hic quoque non alio pariter tentata periclo
Rhotomagus, pariterque vovet, pariterque ſuperbum
Obtinet ultorem, & victricibus exiit armis.
Unaque mens, tantis unus tot ſufficit auſis:
Atque hic Farneſius; quæ tandem hæc patria? certè
Belgica, ſi memini; memini namque oppida, & Urbes,
Scaldimque; & plenis latè commercia ripis.
Atque hoc Tornacum, pulchra hæc Antvverpia, Brugæ;
Sed quid Rothomagus, quid & ipſa Lutetia, & Heros
Quis porrò hic, tantis Heros longè inclytus armis?
Mirantur Socii, Myſtes mirantibus addit;
At diſcant ſtolidi, diſcant quos cæca ſciendi
Exagitat rabies, propriæ dira omina gentis,
Venturas olim clades, caſuſque Nepotum.
In pœnam audita evenient! idem augur & ultor!
At vos ô pueri, veſtros ediſcite caſus,
Nomenque, & famam, & ſummos in tempora faſces,
a *Ex Strad.*

Hæc Deus! & magnos componunt Numina caſus!
Et merces olim hæc, hæc veſtri gratia facti:
Tuque prior; Medicis, tu lætam hinc aſpice ſortem,
Hos viden? hos noſti, namque hos prior extulit ætas.
Hic eſt, hic tantus, nec longum abiturus in ævum
Coſmus, hic æternos dabit ire in ſæcula faſces.
Hic magnis ſuccedet auis, lectumque Senatus
Excipiet, totis ibit Florentia votis,
Non tumidus bello victor, tumiduſvè recenti
Principis imperio palmas, & munera ſparget.
Optatum patriæ dicet Florentia Patrem,
Vulguſque, & Proceres, non uno carmine, dicent.
En Piſæ regno adveniunt, cum tempore Senæ.
Ethruſcis Magnumque Ducem, Heroemque vocabit
Auſonius Pater, aggeſtis diadema pyropis
Imponet capiti, & Regem quoque Regibus addet,
a Inſcripta & pulchram dicent diademata laudem.
Hanc Ardor Fidei dabat, hanc fas, juſque coronam.
Elba quoque accedet regno, magnum uſque beatæ
Præſidium Italiæ, juncta Cœlo ibit ab Elba
Coſmopolis, magnumque vehet ſuper æthera Coſmum.
Hinc vaſtum maris imperium, lectæque triremes,
Atque novi exurgent Equites, Dux ipſe, caputque,
Grandibus à Stephano auſpiciis, totumque per æquor,
Tela per, & ſcopulos educent gurgite ab alto
Chriſtiadum ſobolem, & tutos ad littora Cives.
Grandius haud Coſmo nomen, populiſque Latinis
Gratius, hic pacem Italiæ, mundóque parabit,
Ingentem: hic belli nervum, ſpoliiſque ſuperbam
Tradet materiam, ſtructaſque hæredibus arces.
Proh quantis ibunt regalia fœdera tædis!
Auſtria Mediceos, ſtringet Lotharingia, faſces.

a *Ex Hiſtoria.*

Gallia, confuſis errabunt Lilia ſcutis.
Non unus pater Auſonius, geminuſvè ſedebit
Mediceus, ſacra Mediceos nec purpura Patres
Deficiat, crebroque ibit Roma alta triumpho.
His Fas; his pietas! meritoque hæc reddita merces,
Hinc caput; æternæ ſumma hinc faſtigia gentis.
Dixerat: hærebat Medicis, dudumque ſtupenti
Aſſimilis, magnos volvebat pectore ſenſus.
Tu quoque Farneſi; neque jam illaudatus abibis,
Hìc Vates lætos revocans à Numine vultus:
Unum pro cunctis oſtendo; hinc cætera diſce.
Nempè hic Farneſius, tanto Parmenſis & olim
Nomine, Farneſiam tollet ſuper æthera gentem,
Auſtriaco minus eſt, affinem, altoque Philippo
Hæſurum; propriis ibit virtutibus olim
Altior, & tantis par nulla hinc gloria palmis.
Indomitos tundet Batavos: Antvverpia cedet.
Fruſtra Tornacum lentet, vel fulmine vano
Terreat: accedent fruſtratæ & Machinæ, & Urbes,
Scaldis, & antiquos repetent hoc vindice Reges.
Hæreticos tundet procul, ultoremque ſuperbum
Dicet Rhotomagus, ſervata Lutetia dicet.
Quin & ſupremos faſces Farneſia tollent
Lilia; Romuleuſque pater, cum Cæſare, patres
Concurrent ſpontè Auſonii, nec dura ſuave
Parma jugum, prono feret ipſa Placentia collo.
Qualem, at Farneſius: qualem canis optime ſortem?
Quid merui, meruere mei? ſed grandia certè
Numinis imperia, & fortis ſuper aſtra poteſtas.
Non ea vis facti certè, non ullius hæc eſt
Gratia promeriti, bona ſic bona ſydera rident.
Sperent mortales! & nos æterna gubernent!
Sic erit, hìc Myſtes; nec vanæ hæc omina laudis.
Ite ergò, ô pueri, veros hinc diſcite caſus;

Spernite ſydereos motus, quæſitaque ab aſtris
Omina; quæ viles educunt Numina fungor,
An regna, aut juſtas ſpernant pia Numina ſtirpes?
O pietaſque! fideſque! omnis faſtigia regni!
  Ipſum ultra Nilum, ſpatioſi ad littora Nili
Errabant Equites alii; novus incidit ardor;
Et juvat antiquæ veſtigia quærere pompæ,
Ingenti blandiri animo, & ſpe ducere mentem.
His pulchrum, quidquid magnum! ſic ebria lactat
Gloria, laudis amor, famæque inſana libido.
Quatuor Hiſpani, tres Galli, atque Italus unus,
Extrema ingenia, & tenuem indignantia famam,
Ingentes animos, & grandia ſomnia volvunt
Æternoſque auſus mortali in pectore verſant.
Ire juvat, magnæ monumenta agnoſcere famæ.
Pyramis aſſurgit Cœlo, ſupereminet omnes
Una hæc Pyramides, ſuper & miracula, Memphis.
Barbara jactatæ toties miracula Memphis.
Proh quantus labor? hîc Terres; quàm vaſta per auras
Culmina? totum implet, credo, Baſis ipſa Conopum?
Tantum huc ſudorem: huc montes fluxiſſe reſectos,
Tot cupidas ſudaſſe manus, tot lecta virorum
Millia, tot luſtris? viginti atque amplius annos
Millia ſena virûm tantum verſaſſe laborem?
Quinquaginta ipſo patet alta in culmine ſedes;
Nobis hinc punctum tamen, & fugientis acumen
Culminis; adducto telum jaculator in agros
Evibret indè arcu, totam non exeat ipſam
Miſſa ſagitta baſim, plantaque hærebit in ima.
Vaſtum opus! auguſtum! quantus? quàm nobilis
  author?
Hîc vivit, vivetque, & ſeros vivat in annos,
Et meruit! magnum volitet ſuper æthera nomen;
Et decet! æternum duret poſt tempora nomen!

Nos viles animæ! quid curtis claudimur orſis?
Scilicet Heroum laus hæc, hæc gloria, magnis
Ultrà annos famam, nomenque extendere factis.
Audendum! pulchræ reſtent veſtigia famæ!
Quot cinctus? tabulata? gradus? vix porta! quid intus,
Quid tandem? & cæcos ſubit hic, ſubit ipſe receſſus,
Et varias tentant varii, penetrantque latebras.
Altè diſpiciunt, ſervantque, hærentque videndo.
Hoc clauſi tumulo Reges, hoc conditus au hor
Scilicet! inſpectis juvat explorare ſepulchris.
Accenſi præeunt lichni; ſimul arida præſens
Materies, promptuſque ſilex; nec reddere lucem
Fas aliter, longamvè aliter pervincere noctem.
Hic ille inſignis puteus jàm rudere multo
Obrutus, ipſum olim ſugens per viſcere Nilum.
Quantus & hic Xiſtus? certè nihil obfuit ætas!
Marmoreus ſoliduſque, ingens an fortè ſub iſto
Fornice depoſitus Cheophes, proprioque labore
Incluſus? vacui vana ô monumenta ſepulchri!
Heu nihil! ingentes umbræ! nulla oſſa! ſepulchrum,
Et nihil! ô quantum titulis, & rebus inane!
Fama nec ipſa ſuper! magni vix hactenus aura
Nominis, incertis errans & manibus author!
Hæret, & aſpectu melior jàm ſana revolvit
Conſilia, & vanæ minor eſt inſania laudis.
Quid non tempus edax, quid non labentia, dixit
Sæcula! quis Cheophes? quid tanto è nomine reſtat?
Immenſæ moles! vanæ ſub molibus umbræ!
Vidimus; attigimus; Spinx hic Sphinx, iſte Coloſſus
Laudatus toties, ingens: nec grandior alter,
Nec tantus certè noſter! Rhodio iſte Coloſſo
Altior! & quali monumento inſignis Amaſis!
Et jacet! & toto tegitur, premiturque Coloſſo

Nec jacet ! & magni tenuis vix umbra ſepulchri !
Uſque adeonè ſuis nec parcunt ipſa ſuperbis
Sæcula vindicibus ? non Rex ! vix nomen Amaſis !
Hinc Obeliſcus & hinc ; quæ pugna & nobilis ardor!
Decertare ſimul, pariterque inſurgere viſi ;
Et decus Heroum hoc, veterum hæc certamina Regum.
Hunc Raviſes olim, primoque à ceſpite cœlo
Extulit, Argolicos cum demùm exciſa furores,
Cum verſos gemerent Neptunia Pergama muros.
Tum ſtetit, & ſummis primum caput intulit aſtris.
Alter cum captam rueret quoque flamma Sienam;
Cambyſes ſervabat opus ; plus ipſa furebant
Tempora ; vix magnæ veſtigia parva ruinæ !
Te quoque te; Labyrinthe, premo ; nec jàm exitus
Clauditur, immenſis patuerùnt cuncta ruinis. [ulli
Ergò ubi bis ſenæ compoſtis frontibus Aulæ,
Adverſæ adverſis ? ſimulacra ? aùlæá ! columnæ ?
Porphyrus, & marmor ? ſacris plena atria ceris ?
Regibus, & Divis ſua cuique altaria, menſæ,
Fercula ? non ipſis deerant ſua fercula monſtris.
Prodigus in cunctos luxus ! ſuper extima Divis
Atria ; profundis Reges hæſere ſepulchris.
Atque ubi jàm Reges ? ſolæ de Regibus umbræ,
Horror, & heu quantus tanto de nomine pulvis !
Hìc Xiſtus fuit ; hinc vaſtum proſpectus in æquor;
Has habuit quondàm famoſa Cleopatra ſedes :
Sæpè etiam attonitas, vox hinc ſæpè impulit aures,
Uſque etiam impellit ; Rhodii ſiluere, ſtupentque;
O miſera ! ô magni celebris Regina Canopi !
Heu quid ? poſt Reges, poſt fratrem, & Cæſarem, & altos
Romanorum animos, Latii poſt Conſulis enſes,
Pulvis, & umbra, vapor ! Latiis erepta triumphis
Erepta Auguſto ; non triſti erepta ſepulchro.

Vix tumulus ſuper,& tenuis nota parva ſepulchri!
Ecce jaces; tantique jaces Regina Canopi!
Terreat una omnes, moneatque Cleopatra Reges!
  Unica reſtabat, magnoque inſcripta columna
Cæſare, Pompeio monumentum inſigne ſubacto;
Inſcriptam obſervant Rhodii, ardeſcuntque legendo,
Exeſi apparent lapides, labentia ſenſim
Fragmina, vix lacerum magno de nomine nomen!
Obſervant, releguntque avidi: tum denique Cæſar
Extitit, Heroi ſimulato in corpore manes.
Ardentes micuere oculi; frons Martia; virtus;
Et decor; & forti clementia ſparſa Gradivo;
Non pinguis moles animæ, non languida ventris
Oſtia; ſubmuncti ſpirant in imagine vultus.
Veſtiit & laurus pulchros æterna capillos.
Et micat; & blanditur; amat; fremit; incitat;ardet;
Regia mens,habituſque, & Rege,& Cæſare dignus.
Horruerant Equites primùm: frontem ille ſerenans,
Blandè reſpectat, Rhodioſque appellat amicos;
O Rhodii! Romani Equites, charique ſodales;
Vos noti, notique olim, famoſaque in ævum
Nomina, vos totis amplectar Julius ulnis.
Fortes agnoſco, verumque ab imagine Martem:
  Et laudo: vos bella & bella ingentia ſoli
Ducitis, & pulchræ veniunt in ſæcula palmæ,
Cauſa ingens, æterna Fides, Deus author, & auſpex,
Ingentem, ut video ſpectatis fortia laudem
Pectora, nec lentæ ſpirant ad prœlia curæ.
Audendum! fateor; magnis neque Julius orſis
Obſtrepo; ſed veræ pars hæc, hæc maxima famæ,
Grandia tentaſſe, & tenui non ſiſtere cœpto!
O mihi ſi veſter Titan, ſi Chriſtus ad iſtos
Fulſiſſet ſenſus, quantus ſimul ureret ardor?
Quàm non Romanas arces, non maxima Romæ

Imperia, aut domitis ambirem inſignia Parthis!
Bella Dei gererem, Rhodium me Chriſtus haberet,
Me quoque, nec renuis lactaret gloria mentem.
Et nos laudis amor, nimis & fortaſſe coquebat
Gloria, nec capiti certè laus defuit iſti.
Et veni, & vidi, vici: repetita triumphis
Gloria, non unis ibat mea Roma quadrigis;
Et Patrem patriæ vel libera patria dixit:
Et jacui! & jaceo! & reſtant in ſæcula pœnæ!
Et pœnas inter, pœxa hæc, labentia ſenſim
Marmora, labentis veſtigia plangere famæ.
Fatales inter gladios, ſævumque Senatum,
Ipſius & Magni ſtatuas revolutus ad ipſas
Vitam exhalabam, & Magnum ſub funere vidi;
Ignovitque ipſe, & victi ſuccumbimus ambo.
Jamque ipſi tabent lapides, jàm marmora, & aræ,
Et totà marcent veſtigie regia Româ.
Scilicet humanis brevis eſt ſua gloria factis!
Nec mortale ingens quidquam! vix fama ſuperſtat;
Nec juſtis parcit ſemper vel fama triumphis!
Mirantur, ſtringuntque Equites, & pauca reponunt,
Marmora tabeſcant, delubra, palatia, & aræ;
Vivit fama ingens, vivet poſt fata ſuperſtes
Julius, & magnum Auguſtis de Cæſare nomen.
Roma caput mundi; plus Romà Julius ipſe eſt.
Nullaque jàm tantas æquet moderatio palmas.
Ite ergò ô pueri, placido tum lumine Cæſar;
Ite ait, ô ſocii; pugnate, & vincite, Chriſto
Vincite, mortales cumulate, & temnite palmas.
Dixerat; & propriis rurſus ſe reddidit umbris.
Errabant alii atque alii; novus incidit ardor;
Et juvat antiquam Lamechi agnoſcere fraudem,
Inſultare hoſti, atque impurum evertere Vatem.
Famà eſt elato Vatem pendere ſepulchro,

Magnetes varios trahere, & librare trahendo.
Attonitum hinc vulgus plenis donaria palmis
Congerere, & magnæ miracula ſpargere tumbæ.
Famoſum hic delubrum, ingens, & prima Lamechi
Gloria, nec Latias major Coliſæus arenas
Vendiret, & ſimilem pariter ſinuatur in arcum.
Huic aditus centum, centum ſubit advena portis;
Biſlenis ipſas gradibus deſcenditur ædes,
Expreſſæ hic illic picturæ, aurumque, colores,
Et minium, & lectis illudens floribus aurum,
Currit junctus Arabs, ſeris mercator ab indis,
Hic Moſcuſque, ſtoraxque, vapor, Panchaia humandis
Munera corporibus, mœſtis ſpargenda ſepulchris.
Certis temporibus, primique ad lumina Solis
Conveniunt, ſeptemque Arabes obiere ſepulchrum
Orbibus, & ſacris iterant fixa oſcula muris.
Famoſo incumbunt puteo, fontemque repoſcunt,
Et toto maculas properant abſtergere fonte.
Educit fontem Myſtes, vomit Urceus undam,
Et totum pugrandus Arabs ſubit, attrahit, amnem,
Ingentes undant ſtillæ, & natat ebria veſtis.
Perpetuæ tumulo advolitant hinc inde columbæ,
Atque Columbarum ſacrum genus! ipſe Columbus
Auribus occultum Machometo educere granum
Aſſuetus, pridem populos hâc fraude tenebat.
Creditus & magno ſic mira afflare Prophetæ
Spiritus, hinc ſacram manare, & creſcere legem.
Vel digito tentaſſe nefas! ſi concidat unus,
Væ populis! qualem in terras trahat ille ruinam?
Huc Caravana frequens, Arabes hæc barbara frangunt
Nomina, & huc totis properat laudata Damaſcus
Fluminibus, magnis properat famoſa Cairus
Puppibus, ab feris properat, vonet inſtitor Indis.

Hic natus, jacet hic Machomet, patremque verentur:
· Ire ergò, ſimul ire juuat, Gormontius, inquit,
Arduus, & præſtans, vanum ipſe revello Prophetam,
Ipſum audite modum, ſocii; audentemque juvate;
Eſt via Magneti ſeu linea recta trahendi,
Nullique ingenio, nulli penetrabilis arti,
Hàcque via Magneſque trahit, ſequiturque trahentem
Ferrum Magnetem, ſi recta hæc linea tractim
Flectitur, amiſſum recidit propaio impete ferrum.
Hàc arte illudit Machomet, ferrumque, ſepulchrumque
Attrahit offuſus Magnes, retinetque trahendo.
Induo me ferro, vado cataphractus, & iſtis
Crudum thoracem totis chalybem induo membris.
Tum verò irrumpo delubrum, & miror & ipſum
Attonita elatum miror cum gente ſepulchrum,
Impoſitam ferro chlamyden, tegmenque repello,
Protinus armatum trahet, attractumque tenebit
Infuſus Magnes, ferar, avertamque ſepulchrum,
Ruptaque ſuſpenſam dimitet linea molem.
Tum demùm inſultate juvet, vanumque Prophetam
Tundere, & imbelli, fugituræ incumbere plebi.
Veſtram hìc oro manum, ſi quid res poſcit, & urget.
Dixerat: applauſere omnes, juvat ire, volentes
Audenteſque juuat Deus, & malè parta: Prophetæ
Gloria, poſtpoſiti coquit alta injuria Chriſti.
Armatus vadit, tectis chlamys obtegit armis,
Audentem ſtipant ſocii, jam maxima vulgo
Turba premit, Templum, atque artem miratur inanem,
Immiſcet ſeſe turbæ, imm ſcentque Sodales,
Obſervant, mirantur, hiant, Gormontius ipſam
Exuit intereà chlamydem, cataphractus in altum
Protinus attrahitur, pendetque, inſana boabant

Agmina, ſuſpenſum mirantur in aëre monſtrum,
Diffugiunt, clamantque, hæc ſtulti inſania vulgi.
Deflectit tumulum Rhodius, rectamque trahebat
Lineam, & excuſſum recidit proprio impete ferrum,
Involat ipſe quoque, & pulchram premit uſque ruinam.
Abjecto inſultat Vati, inſultatque ſepulchro.
Inſultant, tundunt ſimul, illuduntque Sodales.
O te! Chriſte Pater, ſic cunctis hoſtibus ultor
Eſto quiſque tuis: da fœdum exſcindere probrum.
Abjectus Vates jacet, illuſumque ſepulchrum.
Exertis tendunt gladiis, fugit uſque prementes
Vulgus iners, refluitque aliis ad limina portis.
Everſum inclamant tumulum, lapſumque Prophetam;
Exclamant, fœdis reſonant ululatibus auræ:
Funeſtos juvat uſque ſequi, jam nobile pergit
Agmen, & intrepido terret latè omnia vultu.
At non prudentum certè hoc, ſic obvius illis
Fortè Mareſcallus, tantus latè hoſtis, & agmen
Tantulum, & offuſæ circum mille agmina turbæ?
Servavit gentis Genius, juuenilia laudo
Pectora, ſed magnis optem matura triumphis.
Lachrymat & fortis miles, vitæque prioris
Pœnitet, & veteres redimunt ſuſpiria noxas,
Non omnis periit reus: æternumvè rebellis
Vixit! & offenſum placavit ſæpè Tonantem,
Eſt in receſſu regio, nec durior uſquam
a Altera, jam primo dicta olim Thabaïs ævo,
Montibus hic montes creſcunt, hinc rurſus ad imas
Deſcenſus valles, primamque appellitur oram.
Auguſtæ in longum fauces, premit oſtia binus
Hinc atque hinc ſcopulus, geminum ſuper oſtia vallum.

a *Alluditur ad magnam Carthuſiam.*

Rivulus,& tenuis ſub ponte immurmurat æſtus.
Ex ipſis itur portis ; nec lata viarum
Orbita, nec molli conſurgit ſemita clivo.
Præruptæ ſupra cautes, infraque profundæ
Valles , æternæ quercus , denſataque ſylvarum
Agmina , præfractus per ſaxa ſonantia torrens,
Non volucrum hìc dulces cantus , non paſcua , & agri,
Non armenta boum , non pronæ à rupe capellæ;
Hoc ſitus, atque hyemes vetuere ; loca ultima com- [plent
Aſcetæ, horrentis non unus cultor Eremi.
Exiguæ in ſummo cellæ, cellisque latentes
Sylvicolæ,æthereæ mortali in corpore mentes.
Vix artus, vix oſſa hærent ; planctuſque , dolorque,
Et lachrymæ, vivis ſpirat Metanœa ſepulchris ,
Excluſæ hinc carnes ; hìc alta ſilentia, jugis
Orantum cantus, longæ ſacra tempora noctis,
Quæſitæ orando tenebræ; vix ulla legendi
Copia , ſubluſtres modicæ vix lampadis umbræ.
Huc illuc errant Rhodii, tacitoſque Penates
Explorant,mutoſque dies, mutumque laborem,
Horrentque ; & terrent aſperſi pulvere cani,
Afflictæque genæ,ſaccus, rigor, angulus, umbræ,
Noxarum dolor æternus , vitæque peractæ.
Ire juvat, totamque ſimul cognoſcere ſcenam;
Hunc videntatque illum?ſocii : quæ fata ? cruores,
Totas uſque diem noctes hìc pervigil, aſtans,
Oranſque, & fixis roranti in gramine plantis,
Immotuſque trahit, lapſoſque incuſat ocellos
Et ſtratum , & molles miſero ferus exprobrat artus.
Quid quiſque aſpexit , memorant , quid ſenſit & hauſit.
Vidi ego , qui vinctis ultrò poſt tergora palmis
Ultrò damnatus, curvo qui corpore vultus

Abderet infixos terræ, Solemque, diemque
Defugeret, toto dignum ſe mergeret Orco.
Vidi ego qui punctos ſetis horrentibus artus
Præduro effuſus ſtrato, ſaxoque recumbens,
Aut genibus caput immerſus, frontemque cruentæ
Illidens terræ, longùm fixa ora teneret,
Auraſque, & vaſtam gemitu terreret Eremum.
Vidi præduro tundentes pectora ſaxo,
Et ſaxo & pugno; ſuſpiria longa vibrantes,
Et rurſùm ad ſeſe vitamque, animamque trahentes,
Plorantes alios, alios ſine flumine mutis
Luctum exhalantes, atque intima vulnera ſignis:
Caſibus attonitos nullis, rituque Leonum
Totas implentes longis rugitibus auras.
Exerta hic lingua ſævi per ſyderis ignes
Æſtuat; hic tenui perfundit guttura ſtillâ;
Guſtaſſe & ſatis eſt, perfuſam accendere linguam:
Hic longum Solis jubar, æſtivoſque vapores,
Æternas hic contrà hyemes, mala frigora ſenſit,
Judex quiſque ſui, nec jam placabilis ultor.
Converſi ad ſeſe Rhodii; jam viſa retractant,
Audita, & tragicæ demùm ſpectacula ſcenæ.
Atque hi caſti Equites dicunt; hos plurima pridem
Eduxit pietas; Fideique, & Numinis ardor
Inſidet, & taciti tangunt præcordia motus.
Ipſi etiam auſteram quandoque attingere vitam
Solliciti, & veteris maculas diſpungere vitæ.
Et prior attonitus Pliton, cum Almone, Salernus,
Hoc vitæ genere, hæc inter pia funera, planctus,
Heu quando incaluit bilis, quas aſperat iras
Indomitus furor? his duræ quæ verbera linguæ?
Quis ſocio affrixit crimen? quis læſit honorem?
At quos his demùm currus, quos vana triumphos
Somniet ambitio? fœdos quis ſentiat ignes?

Et vis pœnarum hæc ! ſumma hæc victoria carnis;
Profuit & molles moderari, & frangere ſenſus.
Quos tanto exercet conſtans Metanœa labore;
Quàm quos nullius ſtrinxerunt vincula noxæ;
Plus laudo, plus eſt ſic fontem abſtergere vitam.
Nos autem quibus heu nugis, hìc juſtus Hamilton,
Mergimur ? inſanas non fortè admittere noxas
Contigerit, miſeras non ferro exſcindere gentes,
Non flammà, certam plebi importare ruinam,
Inſultare aris, ſummis nec parcere Divis,
At quibus heu minimùm nugis, quibus uſque tenebris
Mergimur ? & Larvas, & Bachanalia, amores
Quis neſcit Rhodios ? pulchro ſervimus honori.
Hoc benè : plus etiam, ſi fas, ſervimus amori,
Cunctaque honeſtat amor, vanum & laudamus amorē?
Et certè, hìc Manuel, ſi quando impingere, & omnes
Non vitare dolos potui, non Dæmonis artes,
Pœniteat ſaltem ! & juſtas fas pendere pœnas.
Chriſtiadas nec jam labor, aut Metanœa gementes
Dedeceat, libuit peccare, expungere labes
Peccantem decet, & meliorem inducere morem,
Nec ſolus jàm Turca hoſtis, plus inſidet hoſtis
Quiſque ſibi, & fortes urget ſua quemque libido.
Plorantes vidi Heroës, Heroas & ipſos
Aſſequor, & primæ muto commercia vitæ.
Effuſæ jàm nunc redimo mala tempora vitæ.
Intereà magni adveniunt mandata Magiſtri :
Plauditur, & lætam properant attingere metam.

Finis Libri Vigeſimi Secundi

ARGUMENTUM.

Pulſi in Africam Hiſpano-Rhodii: exſcendentibus occurrit feſtum publicum & annuum ab incolis: Goſonis de Dracone victoria intelligitur, & in beneficii memoriam repreſentatur. Se Goſonis gentem non diſſimulant interrogati hic Rhodii, ſeque in gentis beneficium infeſtis patriæ monſtris & feris bellum quoque indicere. Superantur Tygris, Leo, Leopardus, Panthera, Coluber enormis, Draco volans. Idolum Molok Afris ſacrum evertitur: Puer nobilis vivicomburio deſtinatus eripitur. Arabes Latrones mulctati. Atlantes Solem jaculantes admoniti. Athlanti quaſi fatiſcenti, & ipſi Cœlo ruinam minanti petitum auxilium, & increpita petentium ſtultitia; Legatio à Rege Muleaſſe pro fœdere in Barbaroſſam, jam capta Goletha, & Tuneto. Reſpondet Henriquez rogandum à Cæſare auxilium, & pactum ſancitur. Arx in pignus fidei tradita munitur à Rhodiis. Ex ingenti Rhodiorum famâ & gloria ſtudio provocatio Amaſonum Feciali & Oratrice Antiope. Reſpondet Velaſcus Rhodios nuſquam latere aut metuere. Ardent Equites pugnæ ſtudio; ad comprimendam ſeditionem ſorte ducti qui ad naves, & in arce ſedeant; reſtantes ſolatur Velaſcus.

LIBER XXIII.

NEc deerant Lybicæ Syrtes, ſed & ipſa vocabat
Africa, nec lentos ſervabat barbara caſus.
Atque huc tres turbo puppes, tectamque cohortem
Impulit, ingenti non ſufficit una ruina

Europa, & totum ſatis una hæc impleat orbem!
Puppibus hi demum impoſiti, quos fortis Iberos
Patria, quos junctis Rhodus ipſa univerat armis,
Proprius his olim muris, vallumque, Gelonis
Cognita, & aſſiduo virtus exercita bello.
Nunc quoque communem retinent per funera ſortem.
Atque hic Luſiades, hic Cantaber, Arragon, Aſtur,
Et Caſtellano moderata in pectore virtus.
Exſcendunt delecti Equites, & littora primùm
Inſpiciunt: Mediis fervet congreſſus in agris,
Agminaque, & turbæ, voceſque, & claſſica, luctæ;
Permiſti ſenibus juvenes, puerisque puellæ,
Effuſæ proles, fuſi cum prole parentes.
Plauſum plauſus habet, ferit ingens æthera plauſus;
Hic litui, & voces, & ſiſtra, & tympana, cantus,
Floribus, & Thyrſis, multo feſta Orgia Baccho.
In medio horreſcens monſtrum, famoſa Draconis
Effigies, ſpirant fumoſæ è naribus undæ,
Guttur hians, ſquamæ hirſutæ, caudæque flagellum
Immenſum, curtique pedes, & luridus horror.
Monſtrum obeunt pueri, fugiuntque, & ludicra circùm
Saltus turba dedit, durus cum plebe Senatus
Aſſidet, extructis Majeſtas barbara truncis.
Parte aliâ ingreditur, vaſtumque excurrit in æquor
Sublimis cataphractus Eques, ſonat alipes oſtro
Nobilis, atque auro, effuſæ per colla corollæ;
Denſæ undant capiti criſtæ, prætenſa minatur
Lancea, & accenſos monſtrat vis enthea vultus.
Edoctique canes circùm, tentantque, volantque,
Dulce ſatellitium, & dubiis ſpes addita votis.
Infertæ exuperant paleæ, penetralia durant,
Plurimus & ſtagnat ſimulato ſanguine venter.
Subtili inſedit poſti verſatile monſtrum,

Itque, reditque frequens; & ad omnem vertitur auram;
Labitur: atque hæret, dubios habet, effugit ictus.
Effuſi incurrere canes; tanguntque, tenentque,
Pars ventrem, ſquamas alii; verſatile tandem
Defigunt monſtrum, & majora ad vulnera ſiſtunt.
Invehitur jam certus Eques, perque ilia ferrum
Tranſadigit; manat torrens è vulnere ſanguis;
Lapſaque præda jacet, tabidis lanianda Moloſſis.
Effuſæ accurrunt turbæ, incumbuntque, tenentque,
Et lacerant; crudo juvat uſque illudere monſtro;
Et veteres recolunt ſtrages: illataque quondam
Funera; jam curru victor ſublimis ab alto
Apparet, feſtumque parat de more triumphum.
Inquiſiſſe juvat, prior & congreſſus Acuna,
Heus Juvenes? quod feſtum, inquit, quæ geſta? labores
Dicite; nec veſtros certè invideamus honores.
Hìc ſenior veterum relegit monumenta parentum;
Attentum aſſiſtit vulgus, Rhodioſque ſtupebat,
Hactenus ignotos vultus, gentemque ſuperbam.
At vos qui tandem pariter? quas quæritis oras?
Nam neque vos Numidas color iſte, nec iſta Gelonos
Frons probat; & magnos vis arguit Enthea ſenſus.
Nos ergò, Heroes, nos pulchri gloria facti
Admonet, & jugem perducimus uſque triumphum.
His olim terris, quo tandem ſydere, fato,
Quovè loco incertum; putris de germine ſulci
Monſtrum immane fuit; ſpecies, habi uſque Draconis;
Et vos vidiſtis ſpeciem; ſic nempè flagrantes
Ille oculos, ſic ille pedes, caudamque movebat.
Profundâ erumpens caveâ prodibat in auras;
Sæpè etiam inſidians tumulo obſervabat ab alto,
Si quis fortè palam incauto, confuſa viarum
Carperet imprudens & cultor, & advena, paſſu;

Tum flammas latè excutiens, & grandia caudæ
Syrmata, ſubjectos ferus exundabat in agros.
Hunc rapit; illum agitat, ſtringitque, hæretque, premitque;
Dentibus & prædam lacerat, bibit ore cruorem.
Si quem non tenuit, puras anima inficit auras;
Ille auram ducens, mixtam trahit aëre mortem;
Peſtifer & tactos uret procul halitus artus,
Et dirus perdurat odor, per funera manat.
Lugebant triſtes populi, vaſtique Penates;
Huic ſoror;huic frater:pater huic; cum matre puellus
Tollitur,& ſparſæ reſonant per compita mortes.
Mortibus & finis nullus! non defuit Heros
Denique,ſed quantus, quantùm memorabilis Heros!
Queis tandem ille oris, quo demùm ſanguine cretus,
Incertum, obſcuros & reddunt tempora faſtos;
At vobis ſimilis certè; ſic priſca vetuſtas
Tradidit, herois & fortis & inclitus auſis,
Hic color, hic habitus ſimilis, nec ſydere noſtro
Decolor, atque altos ſpirabant pectora ſenſus.
Adverſum huic ingens, medioque in pectore ſtemma
Nobile, Romanis famoſum ſtemma Latinis.
Viderat erumpens monſtrum, ſtrageſque cruentas,
Et monſtrum evertiſſe ſedet! ſimulare Draconem
Inſtituit, ſimileſque oculis exponere ſquammas,
Fauceſque, & ſimilem campo fixiſſe figuram.
Huic pictus furor, & deſcripti è naribus ignes,
Et vapor, & patulæ ſitienti gutture fauces.
Armat in hoc grandes Heros,mittitque Moloſſos,
Hos animat, pinguemque offert pro munere prædam,
Hos docet arcanos ventris tentare receſſus,
Mordere, & laceram cum ventre educere vitam.
Id ſemel atque iterum, certantque illudere monſtro,
Sæpius, atque avidi incurrunt, mordentque, trahuntque,

Atque redit facilis ſimulato ex hoſte triumphus,
Veri nec vero ſpes nulla ex hoſte triumphi.
Ille ergò tendit contrà, ſoloſque Moloſſos
Secum habet, inſidiaſque parat;in utrumque paratus,
Ut populos ſervare, aut ipſam effundere vitam;
Vincere, vel victo pariter ſuccumbere monſtro.
O fortem! ô Patrem patriæ! genus ille Deorum
Scilicet! & ſummos tanta æquet gloria Divos!
Tanta omni certè virtus cantabitur ævo.
At ſcopulo intereà fera prorumpebat ab alto,
Spumam atrox, peſtemque vomens, caudâque flagellat
Arbuta,& horrendam meditatur ab ungue procellam,
Vix ſonipes, vix tum docti abſtinuere Moloſſi;
Heros fræna regit: medio fera conſtitit agro,
Et prædas latè, latè omnes provocat auras.
Non tulit impatiens Heros; ardere Moloſſi;
Irruere, & cæcos ventris tentare receſſus;
Ipſe quoque aggreditur, totiſque effuſus habenis
Incitat alipedem; monſtrum ſimul horruit atrox
Alipes, & fractis retrò abſiſtebat habenis,
Arrectis modo jàm pedibus, modò calcibus auras
Ventilat, & rabidam toto vomit æquore ſpumam,
Molliit æſtum Heros ſenſim;hinc calcaribus armos
Sollicitat; dextram ille audit; jàm ſtare jubetur,
Audere, & ſimilem non uſque horrere figuram.
Excitique canes pariter; jàm lambere monſtrum,
Ardere, & tutos jàm prædæ oſtendere dentes.
Jàmque tenent, mordentque; exūdat lurida peſtis,
Et diram miſeri cum morte hauſere Mephitim.
Alipes infremuit; nec jàm trepidatve, fugitve,
Audet,& adverſam jàm monſtro intendere frontem.
Invehitur præceps Heros, perque ilia rumpit,
Irruit, & longum premit alta in viſcera telum;

Diviſæ abſiliunt ſquammæ, & pro ſanguine fumat.
Sternitur infelix monſtrum, Draco ſaucius; ardet,
Æſtuat, & reliquam torquet per vulnera flammam,
Implexas agitat ſpiras, caudâque flagellat
Incaſſum, & laceram trahit uſque inglorius alvum,
Palpitat,& tepidam vibrans jàm laſſat arenam.
Affecti crepuere Canes; Equus ipſe veneno
Percitus in furias agitur, vix exiit Heros,
Et lentam traxit concepto ex aëre tabem,
Vixit, & ingentes demùm tulit ille triumphos.
Hic Deus, hic nobis vindex, memorabilis Heros,
Hinc proni demùm populi, turbæque faventes,
Æternumque manet faſtis per ſæcula nomen.
Ex illo indemnes populi, jam tuta viarum
Omnia, felices & vitæ, & pacis honores.
Atque notata dies, propriis hoc reddere ſignis,
Exemplum, & dulcem juvat inſtaurare triumphum.
At! vos qui tandem pariter? quæ fata? quis error?
Reſpirant Rhodii, & tacitâ dulcedine pectus
Liquitur, invicti redeunt monumenta Goſonis,
Virtuſque, atque ingens caſus, felixque periclum.
Notum orbi nomen, Rhodiæque Inſignia gentis,
Et placet, atque audire juvat, ſic deinde Carillus.
Nos genus illius certè, tantique Nepotes
Herois, noſtros tulit ipſe, & vexit, honores,
Commune & ſtemma hoc, noſtræque inſignia gentis,
Evolvuntque Crucem ſimul, & multangula parent
Stemmata, & adverſo radiantia pectore fulgent.
Sic erat, exclamat Senior, ſic arma gerebat
Inclitus, & nobis ſemper memorabilis Heros.
O agite, & noſtris fortes ſuccedite tectis,
Barbara ſi tantis non faſtidita Magiſtris
Munera, vos magnos frons arguit iſta Goſones.
Nec ſemper falſi ſenſus! at noſtra, Carillus,

Ripam turba tenet, nos multi & pectore fratres
Et ſtudio, veſtris, quibus horret patria monſtris
Africa, nos iſtis nos bellum indicimus armis.
Ducite, nos patriam monſtris purgamus avitis,
Alcidis labor hic olim, ſic tendimus ipſi,
Servare & populos juvat, & fregiſſe tyrannos.
Curritur ad ſocios, ipſam jam Nuncius oram
Attigerat, caſum narrat, lætumque favorem.
Accincti hic omnes Rhodii, Crux edita in altum
Tollitur, & placidis vexilla undantia flabris,
Ordine quodque ſuo, plenis ab remige tranſtris,
Expanſis Equites Crucibus, clavoque Navarchus
Incumbens, feſtumque parant tormenta fragorem.
Conveniunt, ingens plauſus, tum claſſica, cantus,
Tympana, & immanem, fundunt tormenta procellam,
Reſponſant ictæ valles, littuſque remugit.
Aſt Equitum Princeps Velaſcus, vivite amici,
Vivite, communem ferimus, capimuſque ſalutem,
Noſtræ quidquid opis, veſtris impendite rebus,
Adſumus, & Rhodias tangit laus unica mentes!
Affuſi hærebant Numidæ, patreſque vocabant,
Heroes, totamque vovent ad prœlia terram.
Auxilium, & ſocios, & quantum barbara poſſunt
Littora, præſentem non gaza è divite victum.
Deducunt campo Rhodios, monſtrumque, figuramque
Oſtendunt, magnique iterant decora alta Goſonis,
Mirantur turbæ, & feſtus ſonat undique plauſus.
Excelſum ſuperant montem, ſpeculantur ab alto
Subjectos fontes, campoſque, & paſcua, valles,
Difficileſque locos, & nota, ignota viarum,
Antraque, profundoſque lacus, ſpelæa ferarum
Intima: communem diverſa animalia fontem
Conveniunt, coeuntque, hinc miſto è ſemine latè
Degeneres, turpeſque feræ, monſtra horrida, Lernæ,

Hoc caput, inde novis ſemper tumet Africa monſtris.
Apparent Tygres maculoſæ, haud una Leæna,
Impaſtuſvè Leo, variis Panthera figuris,
Et propriis Pardus maculis, ſævique Dracones,
Dypſades, enormes ſpatioſa per arva Colubri.
Tum Roxas, nos pulcra aliàs venatio lætos
Exercet, magnis juvat hic concurrere monſtris.
Mittamus Turcas ſemel, & pejora ferarum
Agmina ſectemur, terram purgemus & iſtam,
Utilis & labor hic, proſit quoque noſtra voluptas!
Ergò alii exerrant, aliique, ut quemque prementem
Sors agit, & totas volitant impune per oras.
His comites Numidæ, dubios monet incola flexus
Et præit, elatis Rhodius contendit in armis.
Qualis venantum vario ſimul agmine turmam
Diſpoſitis latè inſidiis, indagine multa
Exercet per rura labor, ſylvaſque patentes,
Sive apros mactare juvet, ſev figere cervos,
Effuſi exiliere canes, & cornua ſparſos.
Impellunt, revocantque, & latè paſcua prædas
Sollicitant, pulchro fervent læta omnia bello.
Ibat inardeſcens Tygris, Tygris effera, abactis
Fœtibus, & quantam ſpirabat turbida flammam!
Obvius huic Zapata; hæc furiis majoribus ardet,
Fingitque authorem furti, fœtuſque repoſcit.
Exerti apparent dentes; micat acribus ignis
Ex oculis, ſparſis crudeſcens unguibus horror.
Præſens ille animo, fortiſque & pectore, & armis,
Implicuit lævæ chlamydem, dextraque furenti
Obtendit gladium; premit hic; fremit illa viciſſim,
Et gyrant, inſtantque; hic fuſam denique longè
Amittit clamydem, medioque in gramine linquit;
Involat hanc Tygris; fœtus putat uſque latentes,

Excutit, & lacerat, verſatque, atque implicat, & jam
Infelix ſeſe, & laceros confundit amictus.
Occupat hic Rhodius raptantem, & inane frementi
Tranſadigit gladium, medioque in pectore mergit.
Volvitur illa ſolo, lacero ſe condit amictu,
Et fremit,& reliquam exhalat cum ſanguine flammam.
Inde Leo Lybicis dudum dominatus in oris
Terrarum Dominus, campi,nemorumque tyrannus.
Hunc omnes timuere feræ, tremit incola, gentes
Horrent externæ, tantoque ars nulla periclo.
Deſtinat hanc palmam Oblandus ſibi; quæritat ultrò;
Provocat, & medio firmus perſtabat in agro.
Paſcendi jam tempus adeſt; prædæ ille pererrans
Imminet, & totis inhiat fera turbida campis.
Præda ingens viſa Oblandus, ſelectaque, dentes
Exacuit, figitque oculos, vaditque fremendo.
Contra itidem Rhodius, ſtetit ille, & lumine torvo
Diſpiciens, fremere. & triſtes accendere flammas.
Ardentes micuere oculi, caudæque flagellum,
Arrectæque jubæ, atque horrentes corpore villi.
Fulgurat eductus mucro, & perſtringit euntem.
Inſurgit torquens aciem, caudaque flagellans,
Et duro Rhodium parat evertiſſe flagello.
Declinat Rhodius, caudam mucrone vibrantem
Abſcidit, & truncæ reſtant in gramine partes.
Scilicet hîc ardet Leo mutilus, omnia latè
Polluit, & totis frendens irrugiit agris.
Jam totos pandit rictus, toto impete fertur,
Declinat rurſum Oblandus, rectâque ruentem
Occupat à tergo, & collo ſuffocat hiantem:
Stringitque, incumbitque, modos ſe torquet in omnes
Efferus, & totam vocat atra in guttura flammam.
Sternitur; adverſa Olbandus jam fronte ſupinum

Præfocat, totamque haurit ſine ſanguine vitam,
Non unus Samſon, Alcides non magis unus,
Non unus David! nec jam uno tempore virtus
Ardua per cunctos regnat generoſa labores,
Et vincit, longoque ingens celebrabitur ævo.
  Venerat in planam rumpens Leopardus arenam,
Et paſtum, & multam ſpirat per paſcua ſtragem,
Et ſapit humanus cruor: huc ſeſe arduus infert
Oſorius, pulchroque juvat concurrere bello.
Ille ingens, atroxque, animamque effuſus anhelam
Spectabat Rhodium, dentes atque arma parabat.
Conſtitit hic Rhodius, promptum tum fortè gerebat
Reticulum, hoc prudens properanti immittere collo
Suſtinet; & ſtrictum turbare in gramine monſtrum.
Implicitus fremit ille, & jactat, & implicat, hæret,
Ipſe trahit Rhodius conſtrictum, & inane frementem
Verſatque, & totà vinctum traducit arenâ,
Vix ipſo dignum ferro, tamen uſque furentem
Immolat, & patriis peſtem avertebat ab oris.
Famosâ qualis quondam gladiator arenâ
Prodiit inſtructus vinclis, & ſimplice nodo,
Laus fuit injectis hoſtem conſtringere vinclis,
Atque ipſum porrò poſt vincla immittere ferrum,
Sternitur infelix, mortemque excepit acerbam.
  Nec procul hinc multo errabat Panthera tumultu
Famoſa, & totos impunè infeſta per agros.
Hanc omnes horrent valles, terræque propinquæ,
Et villæ, & pagi, vix tutæ in littore puppes,
Triſtiaque indigni reſtant monumenta furoris.
At contrà tendit Manuel, nec læva retardant
Auguria, hunc fruſtra retinent, Matreſque, virique,
Incola; vel tanto juvat occurriſſe periclo,
Creſcit & ex ipſis virtus animoſa periclis.
Immiſit lævæ ſpeculum, puramque retexit

ſtallum, & faciles reddit benè fida colores.
Firmius & ſcuto hic ſpeculum, paſcitque necando.
Ferrum dextra regit: ſimul implacabilis ardet
Bellua, nec viſo tardat contendere ferro.
Ingerit hic ſpeculum Rhodius, videt illa, videtur,
Angitur, atque omnem ſua reddit Imago figuram.
Hæc fugit, illa fugit, redit hæc, redit illa, vagantem,
Errantemque premit Rhodius, tandem involat, hau-[ſtas
Illa oculis ſpecies, non ferrum in vulnere ſentit.
Irruit in ſpeculum, ſparſis ſimul undique fruſtis
Imminet, & plures etiam videt uſque figuras,
Tentabatque Equitem, ſed dum vaga lactat imago
Attonitam, immerſo Rhodius dat funera telo,
Palpitat, & totâ trepidans tabeſcit arenâ.
Errabat pridem infeſtus, campoſque patentes
Fœdabat Coluber, terrâ modò conditus altâ,
Mox propriis tectus latebris, conferta pererrans
Arbuta, vel tacitas tentans è gramine ripas,
Enormis, vaſtamque trahens & peſtifer alvum,
Sibila colla tumet ſæpè, implacabilis ardet,
Et trifidam exertat linguam: madidoſque veneno
Oſtentat dentes, & celſam in vertice criſtam.
Errantem ſentit Rhodium, prædamque putavit,
Conſtitit extremam in caudam, erectuſque ſuperbum
Attollit caput, & dentes, & vulnera tentat.
Approperat, longoſque dabat vario agmine flexus,
Declinat dentem Rhodius, flectitque, receditque,
Occupat à tergo tamen, elatoque ſuperbum
Meſſuit enſe caput, jacet ingens gramine truncus,
Extremaſque agitat ſpiras, caudamque retorquet
Incaſſum, & varios etiam malè dirigit ictus,
Terque quaterque ſalit caput, & pro ſanguine fumat,
Nec procul inde volans canitur Draco, triſtius olim

Haud monſtrum fuit, aut tantis memorabile damnis.
Cæcum huic ſpelæum prærupti in fornice montis.
Huc prædas agit; hic multo ſe ſanguine volvit;
Aut vorat, aut longos proflat poſt pabula ſomnos.
Deſilit è ſcopulo ſæpè, & per devia tendit
Remigio alarum, atque enormes explicat alas.
Exangues fugiunt populi, ſylvaſque penetrant,
Obſcuroſvè ſpecus, cæcæ & penetralia cellæ.
Una illis latuiſſe ſalus! perjiſſe, notari!
Aut ſedet, aut celſi confidens vertice montis
Excubat, & latè partes explorat in omnes,
Quæ ſe præda ferat? quam ſe demittat in oram?
Ardet ſi qua micat, volat, involat, & quibus atrox
Unguibus, & roſtro miſeros depaſcitur artus?
Reſtant nuda oſſa, aut nido integra ſæpè reſervat
Corpora, totum implent congeſta cadavera nidum;
Paſcitur, & longam exhalat, repetitque ſaginam;
Et madidæ inferto ſtillant abdomine fauces.
Qualis ſublustri ſurgens de nocte Cometes
Arrectos latè populos, & littora terret,
Sanguineam exolvit caudam, nec tramite recto
Volvitur, horrendæ manant ex phaſmate mortes.
Audiit, & properat Giron; ſubit alta Goſonis
Gloria, perpetuæ tangit victoria famæ,
Tangit & attonitæ Rhodium miſeratio gentis.
Ergò procedit, campoque apparet aperto,
Obſervans, ſperánſque feram piget uſque morantem,
Elicuiſſe juvat tardantem, & triſte caventem
Exitium; cæcum catapultam explodit in antrum,
Fit fragor, & ſciſſæ recidunt in fragmina rupes.
Bellua ſtertit adhuc; paleas, fœnum ille, myricas
Congerit, & pinguem accendit circum oſtia fumum.
Tempore ſic apto, & ſpirantibus uritur auris,
Impellit ventus, mediumque immittit in antrum

Itque, reditque frequens; & ad omnem vertitur auram;
Labitur: atque hæret, dubios habet, effugit ictus.
Effuſi incurrere canes; tanguntque, tenentque,
Pars ventrem, ſquamas alii; verſatile tandem
Defigunt monſtrum, & majora ad vulnera ſiſtunt.
Invehitur jam certus Eques, perque ilia ferrum
Tranſadigit; manat torrens è vulnere ſanguis;
Lapſaque præda jacet, tabidis lanianda Moloſſis.
Effuſæ accurrunt turbæ, incumbuntque, tenentque,
Et lacerant; crudo juvat uſque illudere monſtro,
Et veteres recolunt ſtrages: illataque quondam
Funera; jam curru victor ſublimis ab alto
Apparet, feſtumque parat de more triumphum.
Inquiſiſſe juvat, prior & congreſſus Acuna,
Heus Juvenes! quod feſtum, inquit, quæ geſta labores
Dicite; nec veſtros certè invideamus honores.
Hìc ſenior veterum relegit monumenta parentum;
Attentum aſſiſtit vulgus, Rhodioſque ſtupebat,
Hactenus ignotos vultus, gentemque ſuperbam.
At vos qui tandem pariter? quas quæritis oras?
Nam neque vos Numidas color iſte, nec iſta Gelonos
Frons probat; & magnos vis arguit Enthea ſenſus.
Nos ergò, Heroes, nos pulchri gloria facti
Admonet, & ingem perducimus uſque triumphum.
His olim terris, quo tandem ſydere, fato,
Quovè loco incertum; putris de germine ſulci
Monſtrum immane fuit; ſpecies, habituſque Draconis;
Et vos vidiſtis ſpeciem; ſic nempè flagrantes
Ille occulos, ſic ille pedes, caudamque movebat.
Profundâ erumpens caveâ prodibat in auras;
Sæpè etiam inſidians tumulo obſervabat ab alto,
Si quis fortè palam incauto, confuſa viarum
Carperet imprudens & cultor, & advena, paſſu,

Tum flammas latè excutiens, & grandia caudæ
Syrmata, ſubjectos ferus exundabat in agros.
Hunc rapit; illum agitat, ſtringitque, hæretque, premitque;
Dentibus & prædam lacerat, bibit ore cruorem.
Si quem non tenuit, puras anima inficit auras;
Ille auram ducens, mixtam trahit aëre mortem;
Peſtifer & tactos uret procul halitus artus,
Et dirus perdurat odor, per funera manat.
Lugebant triſtes populi, vaſtique Penates;
Huic ſoror;huic frater:pater huic; cum matre puellus
Tollitur,& ſparſæ reſonant per compita mortes.
Mortibus & finis nullus! non defuit Heros
Denique,ſed quantus, quantùm memorabilis Heros!
Queis tandem ille oris, quo demùm ſanguine cretus,
Incertum, obſcuros & reddunt tempora faſtos;
At vobis ſimilis certè; ſic priſca vetuſtas
Tradidit, herois & fortis & inclitus auſis,
Hic color, hic habitus ſimilis, nec ſydere noſtro
Decolor, atque altos ſpirabant pectora ſenſus.
Adverſum huic ingens, medioque in pectore ſtemma
Nobile, Romanis famoſum ſtemma Latinis.
Viderat erumpens monſtrum, ſtrageſque cruentas,
Et monſtrum evertiſſe ſedet! ſimulare Draconem
Inſtituit, ſimileſque oculis exponere ſquammas,
Fauceſque, & ſimilem campo fixiſſe figuram.
Huic pictus furor, & deſcripti è naribus ignes.
Et vapor, & patulæ ſitienti gutture fauces.
Armat in hoc grandes Heros,miſcitque Moloſſos,
Hos animat, pinguemque offert pro munere prædam,
Hos docet arcanos ventris tentare receſſus,
Mordere, & laceram cum ventre educere vitam.
Id ſemel atque iterum, certantque illudere monſtro,
Sæpiùs, atque avidi incurrunt, mordentque, trahuntque,

Atque redit facilis ſimulato ex hoſte triumphus,
Veri nec vero ſpes nulla ex hoſte triumphi.
Ille ergò tendit contrà, ſoloſque Moloſſos
Secum habet, inſidiaſque parat;in utrumque paratus,
Ut populos ſervare, aut ipſam effundere vitam;
Vincere, vel victo pariter ſuccumbere monſtro.
O fortem! ô Patrem patriæ! genus ille Deorum
Scilicet! & ſummos tanta æquet gloria Divos!
Tanta omni certè virtus cantabitur ævo.
At ſcopulo intereà fera prorumpebat ab alto,
Spumans atrox, peſtemque vomens, caudâque flagellat
Arbuta,& horrendam meditatur ab ungue procellam,
Vix ſonipes, vix tum docti abſtinuere Moloſſi;
Heros fræna regit: medio fera conſtitit agro,
Et prædas latè, latè omnes provocat auras.
Non tulit impatiens Heros; ardere Moloſſi;
Irruere, & cæcos ventris tentare receſſus;
Ipſe quoque aggreditur, totiſque effuſus habenis
Incitat alipedem; monſtrum ſimul horruit atrox
Alipes, & fractis retrò abſiſtebat habenis,
Arrectis modo jàm pedibus, modò calcibus auras
Ventilat, & rabidam toto vomit æquore ſpumam,
Molliit æſtum Heros ſenſim;hinc calcaribus armos
Sollicitat; dextram ille audit; jàm ſtare jubetur,
Audere, & ſimilem non uſque horrere figuram;
Excitique canes pariter; jàm lambere monſtrum,
Ardere, & tutos jàm prædæ oſtendere dentes.
Jàmque tenent, mordentque; exūdat lurida peſtis,
Et diram miſeri cum morte hauſere Mephitim.
Alipes infremuit; nec jàm trepidatvè, fugitvè,
Audet,& adverſam jàm monſtro intendere frontem,
Invehitur præceps Heros, perque ilia rumpit;
Irruit, & longum premit alta in viſcera telum;

Diviſæ abſiliunt ſquammæ, & pro ſanguine fumat.
Sternitur infelix monſtrum, Draco ſaucius; ardet,
Æſtuat, & reliquam torquet per vulnera flammam,
Implexas agitat ſpiras, caudâque flagellat
Incaſſum, & laceram trahit uſque inglorius alvum,
Palpitat, & tepidam vibrans jàm laſſat arenam.
Affecti crepuere Canes; Equus ipſe veneno
Percitus in furias agitur, vix exiit Heros,
Et lentam traxit concepto ex aëre tabem,
Vixit, & ingentes demùm tulit ille triumphos.
Hic Deus, hic nobis vindex, memorabilis Heros,
Hinc proni demùm populi, turbæque faventes,
Æternumque manet faſtis per ſæcula nomen.
Ex illo indemnes populi, jam tuta viarum
Omnia, felices & vitæ, & pacis honores.
Atque notata dies, propriis hoc reddere ſignis,
Exemplum, & dulcem juvat inſtaurare triumphum.
At! vos qui tandem pariter? quæ fata? quis error?
Reſpirant Rhodii, & tacitâ dulcedine pectus
Liquitur, invicti redeunt monumenta Goſonis,
Virtuſque, atque ingens caſus, felixque periclum,
Notum orbi nomen, Rhodiæque Inſignia gentis,
Et placet, atque audire juvat, ſic deinde Carillus.
Nos genus illius certè, tantique Nepotes
Herois, noſtros tulit ipſe, & vexit, honores,
Commune & ſtemma hoc, noſtræque inſignia gentis,
Evolvuntque Crucem ſimul, & multangula parent
Stemmata, & adverſo radiantia pectore fulgent.
Sic erat, exclamat Senior, ſic arma gerebat
Inclitus, & nobis ſemper memorabilis Heros.
O agite, & noſtris fortes ſuccedite tectis,
Barbara ſi tantis non faſtidita Magiſtris
Munera, vos magnos frons arguit iſta Goſones.
Nec ſemper falſi ſenſus! at noſtra, Carillus,

Ripam turba tenet, nos multi & pectore fratres
Et ſtudio, veſtris, quibus horret patria monſtris
Africanos iſtis nos bellum indicimus armis.
Ducite, nos patriam monſtris purgamus avitis,
Alcidis labor hic olim, ſic tendimus ipſi,
Servare & populos juvat, & fregiſſe tyrannos.
Curritur ad ſocios, ipſam jam Nuncius oram
Attigerat, caſum narrat, lætumque favorem.
Accincti hic omnes Rhodii, Crux edita in altum
Tollitur, & placidis vexilla undantia flabris,
Ordine quodque ſuo, plenis ab remige tranſtris,
Expanſis Equites Crucibus, clavoque Navarchus
Incumbens, feſtumque parans tormenta fragorem.
Conveniunt, ingens plauſus, tum claſſica, cantus,
Tympana, & immanem, fundunt tormenta procellam;
Reſponſant ictæ valles, littuſque remugit.
Aſt Equitum Princeps Velaſcus, vivite amici,
Vivite, communem ferimus, capimuſque ſalutem,
Noſtræ quidquid opis, veſtris impendite rebus,
Adſumus, & Rhodias tangit laus unica mentes!
Affuſi hærebant Numidæ, patreſque vocabant
Heroes, totamque vovent ad prœlia terram.
Auxilium, & ſocios, & quantum barbara poſſunt
Littora, præſentem non gaza è divite victum.
Deducunt campo Rhodios, monſtrumque, figuramque
Oſtendunt, magnique iterant decora alta Goſonis,
Mirantur turbæ, & feſtus ſonat undique plauſus.
Excelſum ſuperant montem: ſpeculantur ab alto
Subjectos fontes, campoſque, & paſcua, valles,
Difficileſque locos, & nota, ignota viarum,
Antraque, profundoſque lacus, ſpelæa ferarum
Intima: communem diverſa animalia fontem
Conveniunt, coeuntque, hinc miſto è ſemine latè
Degeneres, turpeſque feræ, monſtra horrida Lernæ,

Hoc caput, inde novis ſemper tumet Africa monſtris.

Apparent Tygres maculoſæ, haud una Leæna,
Impaſtuſvè Leo, variis Panthera figuris,
Et propriis Pardus maculis, ſævique Dracones,
Dypſades, enormes ſpa ioſa per arva Colubri.
Tum Roxas, nos pulcra aliàs venatio lætos
Exercet, magnis juvat hic concurrere monſtris.
Mittamus Turcas ſemel, & pejora ferarum
Agmina ſectemur, terram purgemus & iſtam,
Utilis & labor hic, profit quoque noſtra voluptas!
Ergò alii exerrant, aliique, ut quemque prementem
Sors agit, & totas volitant impune per oras.
His comites Numidæ, dubios monet incola flexus
Et præit, elatis Rhodius contendit in armis.
Qualis venantum vario ſimul agmine turmam
Diſpoſitis latè inſidiis, indagine multà
Exercet per rura labor, ſylvaſque patentes,
Sive apros mactare juvet, ſeu figere cervos,
Effuſi exiliere canes, & cornua ſparſos.
Impellunt, revocantque, & latè paſcua prædas
Sollicitant, pulchro fervent læta omnia bello.

Ibat inardeſcens Tygris, Tygris effera, abactis
Fœtibus, & quantam ſpirabat turbida flammam!
Obvius huic Zapata; hæc furiis majoribus ardet,
Fingitque authorem furti, fœtuſque repoſcit.
Exerti apparent dentes; micat acribus ignis
Ex oculis, ſparſis crudeſcens unguibus horror.

Præſens ille animo, fortiſque & pectore, & armis,
Implicuit lævæ chlamydem, dextraque furenti
Obtendit gladium; premit hic; fremit illa viciſſim,
Et gyrant, inſtantque; hic fuſam denique longè
Amittit clamydem, medioque in gramine linquit;
Involat hanc Tygris; fœtus putat uſque latentes,

Excutit, & lacerat, verſatque, atque implicat, & jam
Infelix ſeſe, & laceros confundit amictus.
Occupat hic Rhodius raptantem, & inane frementi
Tranſadigit gladium, medioque in pectore mergit.
Volvitur illa ſolo, lacero ſe condit amictu,
Et fremit, & reliquam exhalat cum ſanguine flammam.
Inde Leo Lybicis dudum dominatus in oris
Terrarum Dominus, campi, nemorumque tyrannus.
Hunc omnes timuere feræ, tremit incola, gentes
Horrent externæ, tantoque ars nulla periclo.
Deſtinat hanc palmam Oblandus ſibi; quæritat ultrò;
Provocat, & medio firmus perſtabat in agro.
Paſcendi jam tempus adeſt; prædæ ille pererrans
Imminet, & totis inhiat fera turbida campis.
Præda ingens viſa Oblandus, ſelectaque, dentes
Exacuit, figitque oculos, vaditque fremendo.
Contra itidem Rhodius, ſtetit ille, & lumine torvo
Diſpiciens, fremere. & triſtes accendere flammas.
Ardentes micuere oculi, caudæque flagellum,
Arrectæque jubæ, atque horrentes corpore villi.
Fulgurat eductus mucro, & perſtringit euntem.
Inſurgit torquens aciem, caudaque flagellans,
Et duro Rhodium parat evertiſſe flagello.
Declinat Rhodius, caudam mucrone vibrantem
Abſcidit, & truncæ reſtant in gramine partes.
Scilicet hìc ardet Leo mutilus, omnia latè
Polluit, & totis frendens irrugiit agris.
Jam totos pandit rictus, toto impete fertur,
Declinat rurſum Oblandus, rectâque ruentem
Occupat à tergo, & collo ſuffocat hiantem:
Stringitque, incumbitque, modos ſe torquet in omnes
Efferus, & totam vocat atra in guttura flammam.
Sternitur; adverſa Olbandus jam fronte ſupinum

Præfocat, totamque haurit ſine ſanguine vitam,
Non unus Samſon, Alcides non magis unus,
Non unus David! nec jam uno tempore virtus
Ardua per cunctos regnat generoſa labores,
Et vincit, longoque ingens celebrabitur ævo.
Venerat in planam rumpens Leopardus arenam,
Et paſtum, & multam ſpirat per paſcua ſtragem,
Et ſapit humanus cruor: huc ſeſe arduus infert
Oſorius, pulchroque juvat concurrere bello.
Ille ingens, atroxque, animamque effuſus anhelam
Spectabat Rhodium, dentes atque arma parabat.
Conſtitit hic Rhodius, promptum tum fortè gerebat
Reticulum, hoc prudens properanti immittere collo
Suſtinet, & ſtrictum turbare in gramine monſtrum.
Implicitus fremit ille, & jactat, & implicat, hæret,
Ipſe trahit Rhodius conſtrictum, & inane frementem
Verſatque, & totâ vinctum traducit arenâ.
Vix ipſo dignum ferro, tamen uſque furentem
Immolat, & patriis peſtem avertebat ab oris.
Famosâ qualis quondam gladiator arenâ
Prodiit inſtructus vinclis, & ſimplice nodo,
Laus fuit injectis hoſtem conſtringere vinclis,
Atque ipſum porrò poſt vincla immittere ferrum,
Sternitur infelix, mortemque excepit acerbam.
Nec procul hinc multo errabat Panthera tumultu
Famoſa, & totos impunè infeſta per agros.
Hanc omnes horrent valles, terræque propinquæ,
Et villæ, & pagi, vix tutæ in littore puppes,
Triſtiaque indigni reſtant monumenta furoris.
At contrà tendit Manuel, nec læva retardant
Auguria, hunc fruſtra retinent, Matreſque, virique,
Incola, vel tanto juvat occurriſſe periclo,
Creſcit & ex ipſis virtus animoſa periclis.
Immiſit lævæ ſpeculum, puramque retexit

Chryſtallum, & faciles reddit benè fida colores.
Firmius & ſcuto hic ſpeculum, paſcitque necando.
Ferrum dextra regit: ſimul implacabilis ardet
Bellua, nec viſo tardat contendere ferro.
Ingerit hic ſpeculum Rhodius, videt illa, videtur,
Angitur, atque omnem ſua reddit Imago figuram.
Hæc fugit, illa fugit, redit hæc, redit illa, vagantem,
Errantemque premit Rhodius, tandem involat, hauſtas
Illa oculis ſpecies, non ferrum in vulnere ſentit.
Irruit in ſpeculum, ſparſis ſimul undique fruſtis
Imminet, & plures etiam videt uſque figuras,
Tentabatque Equitem, ſed dum vaga lactat imago
Attonitam, immerſo Rhodius dat funera telo,
Palpitat, & totâ trepidans tabeſcit arenâ.
Errabat pridem infeſtus, campoſque patentes
Fœdabat Coluber, terrâ modò conditus altâ,
Mox propriis tectus latebris, conferta pererrans
Arbuta, vel tacitas tentans è gramine ripas,
Enormis, vaſtamque trahens & peſtifer alvum,
Sibila colla tumet ſæpè, implacabilis ardet,
Et trifidam exertat linguam: madidoſque veneno
Oſtentat dentes, & celſam in vertice criſtam.
Errantem ſentit Rhodium, prædamque putavit,
Conſtitit extremam in caudam, erectuſque ſuperbum
Attollit caput, & dentes, & vulnera tentat.
Approperat, longoſque dabat vario agmine flexus,
Declinat dentem Rhodius, flectitque, receditque,
Occupat à tergo tamen, elatoque ſuperbum
Meſſuit enſe caput, jacet ingens gramine truncus,
Extremaſque agitat ſpiras, caudamque retorquet
Incaſſum, & varios etiam malè dirigit ictus,
Terque quaterque ſalit caput, & pro ſanguine fumat,
Nec procul inde volans canitur Draco, triſtius olim

Haud monſtrum fuit, aut tantis memorabile damnis.
Cæcum huic ſpelæum prærupti in fornice montis.
Huc prædas agit; hic multo ſe ſanguine volvit;
Aut vorat, aut longos proflat poſt pabula ſomnos.
Deſilit è ſcopulo ſæpè, & per devia tendit
Remigio alarum, atque enormes explicat alas.
Exangues fugiunt populi, ſylvaſque penetrant,
Obſcuroſvè ſpecus, cædæ & penetralia cellæ.
Una illis latuiſſe ſalus! perjiſſe, notari!
Aut ſedet, aut celſi confidens vertice montis
Excubat, & latè partes explorat in omnes,
Quæ ſe præda ferat? quam ſe demittat in oram?
Ardet ſi qua micat, volat, involat, & quibus atrox
Unguibus, & roſtro miſeros depaſcitur artus?
Reſtant nuda oſſa, aut nido integra ſæpè reſervat
Corpora, totum implent congeſta cadavera nidum;
Paſcitur, & longam exhalat, repetitque ſaginam;
Et madidæ inferto ſtillant abdomine fauces.
Qualis ſubluſtri ſurgens de nocte Cometes
Arrectos latè populos, & littora terret,
Sanguineam exolvit caudam, nec tramite recto
Volvitur, horrendæ manant ex phaſmate mortes.
Audiit, & properat Giron; ſubit alta Goſonis
Gloria, perpetuæ tangit victoria famæ,
Tangit & attonitæ Rhodium miſeratio gentis.
Ergo procedit, campoque apparet aperto,
Obſervans, ſperanſque feram piget uſque morantem,
Elicuiſſe juvat tardantem, & triſte caventem
Exitium; cæcum catapultam explodit in antrum,
Fit fragor, & ſciſſæ recidunt in fragmina rupes.
Bellua ſtertit adhuc; paleas, fænum ille, myricas
Congerit, & pinguem accendit circum oſtia fumum.
Tempore ſic apto, & ſpirantibus uritur auris,
Impellit ventus, mediumque immittit in antrum

Fumoſam nubem, & proprio monſtrum excutit antro.
Illa ergò impatiens fumi, ignotique doloris,
Provolat, incertas ſeſeque immittit in auras;
Ingentes patuere alæ, cauda horrida, ſquamæ,
Exerti dentes, odor, & ſtillantia tabo
Guttura, corruptæque herbæ, ſparſæ undique peſtes.
Conſtitit adverſi tandem alto in culmine montis,
Hæretque, obſervatque, arcum, pharetramque poſcit;
Et jam compoſitis Giron perſtabat in armis,
Adductumque arcum tenet, impoſitamque ſagittam.
Viderat at prædam, geſtit, prorumpit ab alto
Bellua; labentem Rhodius jaculatur, & ipſi
Ferrum hæret lateri, pendetque à vulnere telum.
Præcipitat, non jam volat illa; atque impiger heros
Circuit, & promptam arripiens, vibranſque ſariſſam
Irruit; & totum immergit per guttura ferrum.
Collectam vomit illa animam; tetrumque vaporem
Objicit, & terram exhalat moritura Mephitim.
At ſenſit peſtem Rhodius, vix conſtitit æger,
Languit atque ipſas peſtis petit hauſta medullas.
At certos Numidæ ſuccos, herbaſque potentes
Deproperant, promptis & prompta hic cura venenis.
Miſcuit & ſuccos tellus, & pharmaca morbis.
Jamque ipſi rediere animi; ſtat victor, & omnes
Affuſi circum Numidæ, Heroemque ſalutant,
Et ſervatorem patriæ patria Africa dixit;
Deducunt ultrò, Heroem per littora jactant.
Sic pugnant alii atque alii; & monſtra omnia purgant.
Exuviæ paſſim reſtant, detractaque monſtris
Tergora; concurrunt gentes, & ruſtica pubes
Exultantque; Tygrim gerit hic, gerit ille Leonem;
Huic ipſis Panthera humeris: maculoſaque circum

Tegmina, nec vacuum cantat plebs læta triumphum.
Heroas Rhodios, Rhodios dixere parentes,
Et ſervatores Patriæ tuta Africa dixit.
Triſtius his aliud, quo nec truculentius uſquam.
Monſtrum olim, humano ſaturatus ſanguine Moloki
Saturnus quondam populis, propriique vorator
Sanguinis, humanis neque dum placabilis aris.
Hæ quoque & hos populos, hæc barbara littora pridem
Tentabant furiæ; veteris veſtigia probri
Exuperant, crudi monumenta indigna furoris.
Proſtabat ſimulachrum ingens, fuſa ære Moloki
Effigies, triſti facie, manibuſque repandis:
Incluſæ ardeſcunt flammæ, ſparguntque calorem;
Et dira accenſo fervet Laniena metallo.
Mos fuit eximios juvenum traducere ad aram,
Luſtratoſque igni, veſano apponere monſtro;
Hos lentâ impoſitos manibus tabeſcere flammâ.
Deducunt puerum pueri, ſacrantque parentes;
Deductum excipiunt Myſtæ, manibuſque ſupinis
Imponunt miſerum, & ſubjectis ignibus urunt.
Uritur infelix puer, & tabeſcit, & ardet,
Et gemit, & teneros ardor depaſcitur artus.
Exultant Myſtæ intereà; mox tympana, & æra
Et litui; feſto reſonant circùm omnia plauſu.
Sic neque clamores plebis, mæſtoſque dolores
Senſerunt ſtulti Patres, propriumque dolorem
Solantur miſeri, & pulchro ſe munere jactant;
Expedit & tantum populo velare furorem.
Applaudunt miſeri, & ſævum ſic Numen adorant.
Ferales tum fortè puer tranſibat ad aras,
Nec niſi ſelectæ veniunt ad funera proles,
Effuſi circùm populi, patreſque, ſororeſque
Immaneſque popæ, & ſimilis pars lecta juventæ.

Jam triſtes lucentque rogi, luſtrandaque pergunt
Agmina, deducunt ipſi, luſtrantque parentes
Et tollunt ſuper impoſitos, manibuſque reponunt.
Incidit huc Haro, & Rhodiæ pars maxima turmæ;
Et ſimul, ô miſeri? quæ tanta inſania ſævos
Exagitat? ſtrictoque omnes mucrone feruntur.
Siſtite, nam fugere ac dilabi turba parabat.
Terruit & proprium ſcelus, atque hęc Martia virtus.
Quis furor! ô ſtulti patres? hęc viſcera! proles?
Infameſque popæ? gens ſtulta, & barbara pubes?
Veſanuſque Molok? quis & iſtius arbiter orbis?
Unus in orbe Deus, unus ſuper omnia Chriſtus!
Quis furor humanas animas; & debita Cœlo
Pectora, quis turpi furor hic ſic vendere monſtro?
Exanimem colitis ſtatuam, nec vota rogantum,
Thuravè, nec veſtras aptam ſentire querelas.
Impuros colitis Lemures, ſtygiamque catervam:
Ite popæ, ite patres, veſani abſcedite Myſtę,
Proruat impurus Molok, facto impete monſtrum
Evertunt, calcantque, & magnis ictibus artus
Disjiciunt, pulchramque ferunt vaga membra ruinam,
Ite uſque exempti juvenes, vos apta palæſtræ
Corpora ſervate, & puros ediſcite ritus,
Et ſacros latices, & ſacra expoſcite dona,
Doctor adeſt, hęc ſumma ſalus, hoc fœdere demum
Parcimus, at magnum ſuper omnia diſcite Chriſtum,
Atque immortales Chriſto perſolvite cultus.
Ecce Arabes veſana cohors, malè parta latronum
Pondera; Dux Mycalon, totis inſiſtere campis
Suetus, & imbelli dirè inſultare colono.
Ille gravis rapto, ſpoliiſque ſuperbus iniquis
Exultat latè victor, certumque Latinis
Exitium, & ſævas vovet atra in funera Diras.
Nunc quoque vaſtatis nuper, cæſiſque colonis

Impius inſontes animas, innoxia mactat
Corpora; & infames reſtagnant ſanguine campi,
Impulit adverſos Rhodius, nutantque, paventque,
Et cedunt; Dux ipſe fugit; fugientibus inſtat
Victor Eques, jugulatque; & toto informia campo
Membra jacent; tentus Mycalon; mox impete fracto
Volvitur ad genua, & vitam, veniamque petebat,
Exuviaſque omnes, & iniquum prodigit aurum,
Mancipium Rhodiis, & vilis ad omnia ſervus.
Degeneres animos pavor arguit, effera virtus;
Aſperat adverſis fractos; tumidoſque ſecundis.
Ante pedes celeri juſſus prævertere curſu;
Et monſtrare vias, duroſque admittere faſces,
Et tremere, & prono pavitans procedere collo.
  Ecce iterum Atlantes populi vaniſſima quondam
Natio, ſtultorum proles; & imago parentum;
Hactenus & mores nullum emendaverat ævum,
Campis diſpoſiti, pratiſque virentibus omnes
Expectant Solis jubar, & redeuntia manè
Fulgura; tum magnis implent ſtridoribus auras;
Voceſque, & fœdas jactant pro munere Diras.
Expediuntque arcus, celereſque impunè ſagittas
Immittunt Cœlo, & patrem meditantur Eoum,
Figere ſi poſſint, tenerumque extinguere Solem.
  Non tulit inſanos Rhodius; volat impete certo,
Ingratumque petunt vulgus, pharetraſque, ſagittaſque
Excutiunt, fractoſque arcus, & triſtia calcant
Fragmina; tum forti Ductor ſuper intonat ore.
Grandia ſic levibus cedant compendia damnis?
O ſtulti! quæ cauſa odii? quæ munera Solis?
Exuſtos ploratis agros non dulcia Bacchi
Munera laudatis, non coctum in montibus aurum,
Et ſuper infuſam terrena per omnia vitam;
Et quantos paſſim divino ex igne favores?

Suſpicite ardentemque globum, luciſque, caloriſque
Æternum fontem, & noſtræ primordia vitæ.
a Hic cor Naturæ! magnis hæc Regibus olim
Teſſera; præſentem Genium, certoſque meatus
Diſcite, & illuſtrem ſupremi Numinis umbram.
Vivite, ſed veros porrò condiſcite cultus,
Et ſacros fontes, & magnum exquirite Chriſtum.
Nec procul adverſæ properant nullo ordine turmæ,
Attonitæ, & latos implent clamoribus agros.
Heroes, ô magne Heros, delapſaque ab alto
Numina, nutanti properate, occurrite Cœlo.
Fama eſt, & priſci quondam cecinere Prophetæ,
Fama eſt, ad ſeros atque ivit fama nepotes,
Ipſum etiam ſummo ruiturum è culmine Cœlum:
En labat, & quantam labens trahat uſque ruinam?
Et jam olim defeſſus Atlas, nimioque fatiſcens
Pondere ſuccollantem humeris admiſerat ultrò
Heroem; Alciden primi dixere parentes.
Alcides latos humeros, & membra toroſus
Exhaurire potens Lernas, rupiſſe Leones,
Sopitos angues premere, exturbare Gigantes,
Succeſſitque oneri, & feſſum relevabat Atlantem.
Nunc quoque ſentit onus, feſſo incumbentia dorſo
Sydera, pendentem vix jam malè ſuſtinet axem;
Et ruit, atque ruens quantam trahit uſque ruinam?
Ergò age, magne Heros tu vultu, & robore præſtans,
Os, humeroſque illi ſimilis, tibi debita mundi
Sarcina; labenti propera ſuccurrere Cœlo.
Stultitiæ puduit Rhodios; cœleſtium inanes
Mirantur populos, ſtolidos ſine mente pavores,
Et pingues ſenſus, & nullam Numinis artem.
O cæci, imbelles populi, prior occupat Hugo;
Annuit & ductor; præclati nominis Hugo,

a *Alluditur ad ſolemne Regis ſymbolum.*

Divoque Hugoni ſimilis; ſic Numinis ardor
Impulit, alma fides, & ſacræ gloria legis.
Volvitur, & ſolo pridem ſtat Numine Cœlum;
Stabitque! extremum donec prorumpat in axem
Ipſe ultor Deus, & mores, & facta repoſcat;
Sontibus & pœnas, & juſtis præmia dicat.
Tum ruet; & ruptis tanti compagibus orbis
Tum ruet! hic Mundi finis; confuſaque latè
Conſident Elementa, & ſontes obruet ignis;
Excipiet juſtos Cœlum, æternumque beabit,
Diſcite; & æthereos ſtulti condiſcite ſenſus.
Venerat ad Rhodios Muleaſſe à Rege ſuperbus
Orator, multà crines præcinctus olivâ,
Muneribuſque gravis, pacemque, & fœdera poſcit.
Puppibus exceptus, magnamque inductus in aulam;
Aſtantes ſtupuit Rhodios, blandumque ſalutat.
Invicti Heroës, devotaque pectora bello,
Qui vos cumque tulit caſus, quæ fata ſequantur;
Unanimes ardet Muleaſſen jungere dextras,
Vobis aulam offert, & littora tuta carinis!
Commune auxilium poſthac, communia ſunto
Prœlia; ſic caſus, ſic res quoque publica poſcit.
Nec vobis certè ignotus Federicus; & atrox,
Ipſe quoque & nobis hoſtis; fuſumque latronem
Audiimus toties, veſtrumque ad prœlia Martem.
En noſtris tumidus ſpoliis, regnoque potitus,
Extorrem patriis demùm Regem excutit oris.
Capta Goleta illi nuper, captumque Tunetum;
Improbus exultatque latro, & ſpe devorat orbem.
Jungâmus vires, communem agitate latronem
Vos quoque, & expulſo ſuperemus utrique Tyranno.
Quin etiam noſtris; fas eſt, conſidite tranſtris,
Vicinam ſervate arcem, & defendite littus.
Pignus amicitiæ hæc, hæc noſtri fœderis obſes,

Hoc fidei pignus, noſtrique hoc pignus amoris.
Hic ſtate; hic pugnate Equites, dum læta recurrunt
Sydera, vel melior ſubit expectantibus æſtas.
Promiſſamque olim liceat contingere ripam.
Audiit, & placido ſic reddidit ore Velaſcus.
At grates Regi, meritos exſolvere honores
Condecet, & miſeris decet uſque occurrere rebus.
Ibimus, atque ultrò Muleaſſem inviſimus ipſum.
Proderit & noſtros propiùs cognoſcère mores.
Oblatum accipimus, vicinam admittimus arcem;
Stamus; communem jam nunc quoque ducimus hoſtē;
Pellimus; atterimus; noſtri hæc quoque teſſera facti,
Noſtræ quidquid opis, veſtris impendite damnis.
Adfuit Henriques, lecto qui milite portas
Inſideat, turreſque, ipſamque admittat in arcem.
Ipſe etiam Orator præit, inducitque catervam.
Conſiſtunt Rhodii, terramque, arcemque gubernant.
Hinc inſtructæ epulæ, & longis feſta omnia menſis,
Sublatis tandem menſis, jam cura recurſat
Non levis; hìc coeunt ſocii, parvuſque Senatus.
Atque hìc Velaſcus; mira hæc fortuna! Sodales;
Poſſumus uſque aliquid, paces, & pacta rogamur.
Expedit, & certè fractos attollere Reges
Addecet, & Rhodium ſimul oſtentare favorem.
Quæ tamen hìc ratio? nec turba, nec arma ſuperſunt,
Pubes non numerus ſumus, & defendere puppes,
Hoc opus, atque ipſum ripis arcere Pyratam.
Quo deindè aſſultu, quas tandem evertere turres
Jam licet? incluſi ſervant latè omnia Turcæ.
Tormenta educi nequeunt, non machinæ, & artes?
Atque hæc quanta fides? levibus quæ fœdera Mauris?
Quanquam animos rapit ira, & nuſquam bella retardent;

Dicite, quæ vobis, Proceres, ſententia ſedit.
Hic demùm Cerda, & melior ſententia viſa eſt.
Quærendum procul auxilium, Cæſarque rogandus;
Ultrò aderit, lætamque trahet cum Cæſare pubem.
Auſonii accurrent Reges, Rhodus ipſa, Magiſter,
Ibimus unanimes, junctis in prœlia ſignis
Ibimus: & toto majus nil Cæſare mundo!
Æternum addixit Carolo Fortuna triumphum.
Plauditur, & totis placuit ſententia votis.
Juſſus & ipſe etiam Muleaſſem inviſere Regem;
Juncti Oratores, abeunt, & fœdera portant.
Triſtior aſtabat triſti Muleaſſus in aula,
Et triſtes circùm pueri, triſtiſque juventus.
Verſicolor caput orbis habet, in vertice criſtæ,
Plurimus & criſtis decor, & perſperſa ſmaragdus;
Ad genua exundat veſtis, cumulataque latè
Fibula, diductis connectit fibula barbis.
A dextra ad lævam torquis, pretioque ſuperbus
Atque opere; aurato dependet acinacis unco.
Aſperat & torvos vultus, frontemque ſuperbam,
Frontem indignantis; nec vani ex fronte dolores.
Huc porrò Cerda ingreditur, Regemque ſalutans,
Ibimus, ô Princeps, inquit; nil pacta moramur;
Ibimus, unanimes communem invadimus hoſtem.
Atque utinam ſtaret Rhodus integra! ſtaret, adeſſet
Cum Rhodiis ipſe & primus, magnuſque Magiſter;
Forſitan & ſoli poterant captamque Goletam,
Atque Tunetum ipſum pulchro tibi reddere bello:
Quod paucis licet hìc nobis, tibi poſſumus; ultrò
Offerimus; ſic & ſocii, ſic ipſe Magiſter
Annuat, & tumidos præſtat contundere faſtus;
Nec preſſis pigeat Rhodios ſuccurrere Mauris!
Si tamen arcanam fas hìc expromere mentem,
Jungendum ſuper auxilium, magniſque pyratam

Oppreſſiſſe decet vinclis, & pondere multo,
Auſonii veniant Reges, Cæſarque rogatus
Ultrò aderit; tumidos Carolo fatale Tyrannos
Tundere, & oppreſſas vinclis exſolvere gentes.
Romani caput imperii, Dux ipſe Latinis
Regibus, & junctos trahet ipſe in prælia Reges,
Impunè huic hoſtis nullus, nulluſque catenas
Exiit, adductos vidit ſub compede Reges,
Territus & magno ſub Cæſare palluit orbis!
Jam Gallos tetigit, totam jam contudit Arcton,
Imminet Italiæ, Roma hunc vovet ipſa faventem,
Purpurei hunc Patres, mulcet Roma ipſa frementem;
Africa ſola ſuper tantis intacta triumphis
Accidet, heroam cumulabit & ultimà famam.
Ingentes gerit ille animos; in pectore virtus;
Alta fides; totis properat fuſa India gazis;
Non deſit belli nervus, prudentia, robur
Et ſuper æternum addixit fortuna favorem.
Nos quoque Cæſareis Hiſpani hærebimus armis,
Nullaque non Rhodiæ ſperes veſtigia famæ.
Auguror, ereptum fas rurſum reddere regnum,
Vincere, & excuſſo demùm exultare Tyranno.
Atque hoc ſperavi, placido jam lætior ore
Barbarus; hæc Rhodiæ nec vana hæc gloria famæ,
Hanc & laudamus Mauri, neque cognita virtus
Ulla jacere poteſt, atque ipſum recreat hoſtem.
Annuo; vos rectè, magnoque à Cæſare ſpero,
Legatos porrò mitto, prompta omnia mando
At vos intereà veſtris confidite caſtris,
Vivite, & hunc certi jam nunc guſtate favorem.
Addidit & gazas latè; nec barbara certè
Munera, nec dubium Rhodiis jurabat amorem.
Permiſſam intereà Præfectus munijt arcem,

Inſtauratque operas, & cœpta infecta laborum;
Eruere, & pleno loricas ducere campo,
Vallumque, & turres, & propugnacula, vicos,
Adlegere & ſociis comites, tranſtriſque redemptos
Chriſtiadas, donum Muleaſſis, lectaque pacti
Pignora, jamque ſuis exurgere viſa ruinis
Parva Rhodus, Turcas pulchro uſque laceſſere bello,
Nec minor ad puppes labor, inſtaurata reſurgunt
Omnia, nec vacuis pars defuit altera tranſtris,
Altera pars doni, & ſocios utriſque legebat
Rex ipſe, auxilium ſperare, & plura jubebat.
Nec longùm intereà Rhodiis licet eſſe quietis.
Ecce ab Amazoniis Oratrix, littera caſtris,
Nec nullæ circùm ſociæ comitantur euntem
Olli firma acies, frons alta, in vertice caſſis,
Et pelta, & gladius, ſuppreſſæ ad pectora mammæ;
Eloquioque potens, nec jam una in Pallade Pallas.
Antiope, idem aliis habitus, nil molle, petulcum,
Sed vigor, & patrii ſpecies germana Gradivi.
Provocat appulſos Equites, belloque laceſſit.
Urit amor laudis, jactatæ & gloria famæ;
Et juvat æquali Rhodiis concurrere campo.
Martia gens pridem hæc, jugique exercita bello
Sexum ultrà, ſupraque viros, Heroibus olim
Æmula, cantatis olim famoſa triumphis.
Neſciit hæc calathos, vilem pro Pallade lanam
Neſciit, & duros agitat, tractatque labores.
Gentes quin etiam, Regeſque exercuit ipſos;
Et rapit uſque etiam bellandi inſana cupido.
His olim durum genus; hæc generoſa Gradivi
Progenies; celeremque arcum, volucreſque ſagittas
Extulit, exertis contendit & improba mammis.
Ollis virgineus pudor; atque in cœlibe vita,
Scilicet haud alios ſpirat, quàm Martis amores.

Gens olim inſignis populis, neque ſola patebat
Europa, uſque Aſiæ fines agreſſa remotos
Spargitur,& ſparſam quoque continet Africa gentem,
Ergò hic Oratrix, ſocioſque Ducemque ſalutans,
Perpetuam vobis,Rhodii, fauſtamque ſalutem
Mittit Amazoniæ Regina Othreta coronæ.
Nos decora; addebat; Rhodiæ nos gloria gentis
Exſtimulat, juſto ſi fas concurrere bello.
Urit laudis amor, nos bella, atque inclyta bella
Audiimus, magnamque Rhodon, non ſpontè cadentem
Aut impunè, Rhodon! nos arma & prœlia, claſſes,
Boſphoron, & raptos toties in vincula Turcas;
Hinc amor, hinc honor eſt,& amat ſe prodere virtus!
Uni hoſtis Turcæ Rhodius, nulli inſuper hoſtis,
Æmulus eſſe poteſt! nec dextras forſitan iſtas
Deſpuerit; nos Marte ſatas,nos gloria pridem
Excitat, & nullum novit gens Martia fuſum.
Juſto ergò Heroës liceat concurrere campo,
Eſt aliquid tentaſſe; & pulchri hæc gloria cœpti!
Dixerat: at placidà reſpondens mente Velaſcus,
Scimus Amazoniæ laudes, & prœmia gentis,
Iſtis nec pudeat Rhodios concurrere ſignis.
Externos populos, ignotam invadere gentem
Chriſtiadis, Rhodiiſque nefas, defendere bello
At licet, illatas armis divertere ſtrages.
Nos terrà, & pelago, Cœlo nos imus aperto,
Nec Rhodios latuiſſe decet! vaga littora, terras
Currimus, oppreſſaſque manu defendimus oras.
Omnibus atque locis Rhodios, atque omnibus oris
Inveniſſe licet, vim, vique repellere fas eſt,
Adſumus; atque omni paſſim luctamur arenâ,
Qui nos ergò locus, quæ nos Fortuna vagantes
Committat, Rhodios, ſociæ, ſperate ſuperbos.

Lex una hæc, juſtum victis imponere morem;
Mos erit, Auſoniæ victos ſumittere legi.
Dixerat & proprias jam quiſque recedit in oras.[phi;
Arma arma ingeminant Equites; nova bella, trium-
Jam læves ſuris ocreas, jam vertice criſtas
Latè aptant, lateri gladium, chlamydemque, Cru-
cemque,
Loricam: & ſcutum Rhodiæque inſignia gentis,
Atque ardent, properantque; at quis jam reſtet in
arce?
Addubitant, renuuntque omnes; & proxima fumat
Seditio; tangit laudis ſua quemque libido,
Cuilibet & pulchram, dulce eſt, ſperare coronam!
Ecce Mareſcallus primo ſub munere ductor
Fortis Velaſcus, primoſque extinguere motus
Occupat; heus, ſocii, nam quis tandem iſte tu-
multus?
Vos Rhodii; nos hic pauci? extorreſque, vagantes?
Hæccinè ſola ſuper noſtris concordia rebus?
An decet? at primos præſtat prævertere fluctus.
Arbitra rem dirimat Fortuna; huc ocyùs urnam,
Nominaque, ingeſtis turget plena urna libellis,
Junior educat ſortes, tres deſtinet arci,
Claſſi tres alios; majorque ætate præibit;
Imperet; accedant alii, & tuta omnia præſtent,
Urnæ verſantur; gelidus tremor occupat artus;
Horreſcunt omnes, attentique ora ferebant,
Quos claſſi ſors educat, quos deſtinet arci.
Ingenti ex acie ceu cùm decimatio triſtis
Imminet, horreſcunt omnes, urgetque periclum,
Quem demùm educat fortuna, ac deſtinet aris.
Jam pallet decimus quiſque, & fatalia plorat
Imperia, imbellem, pulchro pro funere, mortem.
Exiit Acuna hic primus, Saavedra, Columbus

Arcis cuſtodes : non vultus conſtitit illis,
Non ardor, grandeſque ibant per tempora guttæ ;
Et dolor, & triſtes ſtrident ſub pectore curæ.
Ad ſortem rurſus, rurſus verſa exiit urna,
Claſſi educuntur Sande ; Baſanque, Carillus ;
Non idem pariter vultus, non gratia, robur
Conſtitit, aſt ingens æſtus, frons aſpera, curæ,
Uſque adeonè levi clauſos marceſcere ludo ?
Heroumque ſimul genus, heroumque recurſat
Gloria ; ſe muro, ſe claudi puppibus horrent;
Affectant campum, & vetitam indignantur arenam.
Heroes urit pudor, & ſpes ardua lactat !
At benè Velaſcus ; mœſtas hinc mittite curas
O ſocii, fratres ſumus, & communia nobis
Omnia, communis labor, & victoria, merces;
Nullaque nec vobis reſtet victoria, & hoſtis ;
Auguror ; & ſimilem ducemus utrique triumphum.
At vos interea noſtris inſiſtite juſſis,
Tu Leva hanc duces, duces, hanc Ayala turmam.
Primam ego, jam varias diſperſi erremus in oras,
Quiſquis prodierit, vos hoſtem incurrite primi;
Rurſus Amaſoniæ ſi quis quid forſitan auræ
Hauſerit, admoneat, turmam jungemur in unam
Ocyùs, atque unum juncti tendemus in hoſtem
Dixerat, & variis ibant varia agmina ſignis,
Auxilio certi ſervare, aut frangere bello.

Finis Libri Vigeſimi Tertii.

ARGUMENTUM.

Carthaginis ruinis movebantur erreantes Equites. Adeſſe Amaſones nunciantur inſtructâ acie. Recenſio & habitus; Exhortatio utrimque, ſanguini tamen parcere jubet Velaſcus Rhodiis. Concurritur; variâ fortunâ; capti & capta recognoſcuntur, Albuquerquus præcipuè, Cortes & Guſman. Arx intereà impetitur à Manabe pyrata; Hic repellitur cum ſuis: repulſi in victores jam redeuntes incidunt. Rurſus concurritur; primaſque habent & ferunt Amaſones; triumphanteſque in arcem ingrediuntur. Proprium in Auguſtale deducuntur adhibitis ad officia ancillis Rhodiis. Guſmanus natu major languet de vulnere. Albuquerquus, & Cortes interrogati rerum ſtatum explicant. Albuquerqui & Corteſii elogia à Guſmano privatim interrogato. Mores Equitum Rhodiorum ab eodem explicati, eoſque ſuis valdè conformes laudant Amaſones. Albuquerquus agit de permutandis captivis. Funus Zapathæ ex vulnere mortui. Caſtro honeſto Hypolites amore tangitur; cauſamque colloquendi obtendit narrationem rerum Amaſonicarum. Marthesia item amore Guſmani tangitur, avidè illum audit præcipuè de Rhodiis Equitiſſis, & Chriſtianam fidem vovet. Languentem curare ſatagit; ſocia Menalippe illum adit; & applicatis ſuccis ſanat. Murmur, & illius accuſſatio, quod contra legem Amaſonum virum compellaverit; ad aram ducitur. Cortes ſupervenit, & exprobrat; inſurgit pariter Menalippe, & certamen offert pro tuendo pudore Marthesiæ. Perorat rea conſtantiſſima. ſe chriſtianam publicat. Advolat Guſmanus ad ſoſpitatri-

cis ſuæ defenſionem ; ad mortem ſe pro illa offert ; illam ſe vivo non perituram. Redeunt captivæ duce Albuquerquo ; hæ mira de fide chriſtiana prædicant. Fidem amplectuntur omnes ; ſolvitur à Guſmano Marthcſia, Chriſto victori plauditur.

LIBER XXIV.

JAm latè errabant Equites, latè obvia ſervant
Omnia ; jam Carthago ſubit, Chartaginis altæ
Rudera, proh quantæ quantæ Cathaginis umbræ !
Mirantur Rhodii, & tangit miſeratio ſenſus.
Non tenuit lachrymas Ductor ; ſubit æmula quondam ;
Et Rhodus ; & magnis jam paſcitur ille ruinis !
Eheu Carthago ! heu portus ! famoſus Amilcar,
Annibal ; & Roma ; & Cannæ ! quo mœnia caſu ?
Quo famoſæ arces ? mortalis grande ruinæ
Exemplum ! an magnis hæc debita funera regnis ?
Jam portus ſiluere ! tenet latè omnia bubo !
Propriaque externis componens damna ruinis,
Heu Rhodus ! heu Carthago ! inquit ; nec plura locutus.
Nec mœror finit, & pendent muto ore querelæ ;
Non habeant umbræ triſtes, habet improbus Achmat !
Triſtis habet Solyman ! meliùs Rhodus alta jaceres !
Stas miſera, æterni monumentum, & cauſa doloris.
At nunquam moritur virtus, nec longa tacebit
Poſteritas ; annos ultra, immaneſque ruinas
Annibal : æternum vivet Liladamus in ævum.
Dixerat & paucos inſcripſit marmore ductus ;
Magna olim, magnis ingens Carthago ruinis,
Jam vapor, & cineres ; magnæ non jam invida Romæ :

Illa jacet, jacet hæc; jacet utraque, & uſque jacebit!
Heu Rhodus! & quales Roma, & Carthago ruinæ!
Juſſiſtis Superi! & ſolus perdurat Olympus!
Planxit; Amaſoniis venit ecce, & pallet ab oris
Nuncius, elatis deſcendere Amazonas armis;
Turbari, & totos impleri turbine campos;
Et ſimul ad reliquas properat vaga fama cohortes;
Junguntur, junctiſque parant concurrere ſignis.
Audiit exultans Ductor, ſparſa agmina cogit;
Diſponit latè vigiles, & quæritur hoſtis,
Arma iterùm, arma Equites, ſocii; ferit aurea plauſus
Sydera; tam pulchro juvat ire, & vincere bello.
Nec mora longa fuit, properant vario agmine turmæ.
Pulveream attollunt nubem; & jam turbidus æther
Palluit, illatis nituntur Amaſones armis.
Immoti contrà Rhodii, denſique; Duceſque
Hinc indè oppoſiti, tremuit tanto agmine tellus.
Peltatæ excedunt turmæ, numerumque, animoſque
Oſtentant; reliquas inter ſupereminet omnes
Harpalice, Othreræ ſuppar, pulchrique laboris
Æmula; conſequitur Menalippe, atque inclita bello
Marthesia, Hyppolyte, & caſtis ter digna camœnis
Pentheſilea, ingens Lampredo, & robore præſtans
Mynthia, perpetuo Anthiope devota labori;
Regia progenies cunctæ, & natalibus altis,
Longa eſt hiſtoria, & ſervant monumenta nepotes.
Turma cuique ſua eſt, variis varia agmina ſignis;
Othrera in medio; frons Martia, Martius ardor,
Impetus; ingentes nec pectus continet æſtus.
His illis habitus varius; variique colores
Turmatim expliciti, propriæ Dux quæque catervæ.
Stracti auro Alipedes, oſtroque; in vertice criſtæ;
Frontibus innatæ maculæ, crineſque profuſi;

Virgatis ipſæ ſagulis; levibuſque decoræ
Ad ſuras ocreis; tenues poſt terga vagantur
Tæmolæ, adverſamque ornant diademata frontem
Pro thorace animus fuit; atque in vertice caſſis,
Caſſidis inſignes plumæ, pictique Dracones;
Tygrides, extertis frendentes dentibus Apri,
Quæſituſque horror · laterique accommodus enſis,
Lancea, ſuppreſſis ſubter vincla aurea mammis.
Lunatæ ad lævam peltæ, corpuſque tegebant.
Conſtantes Rhodii moremque, gradumque tenebant,
Et ſolum adverſo fulgebat pectore ſignum,
Solemne Auſonis ſignum, fatale Gelonis.
Uſque Equites, & equos Muleaſſes munera pactis
Addiderat, phaleraſque, & primi pignora belli.
Arragon huic turmæ, turmæ Dux Portugal illi,
In medio ductor; feſtus tenet omnia plauſus.
Atque hic Orhrera, ô fortes, charæque ſorores.
Spectamus tandem Rhodios, illa inclita bello
Nomina, non tantùm Alcides, aut fortior olim
Nobis congreſſus, noſtras nec gloria major
Altiùs extulerit palmas, vetereſque triumphos.
Vincite, Amaſoniam nunc demùm attollite famam.
Hìc quoque Velaſcus: fruſtra vos horter euntes,
Non regnum hìc agitur, non ſtrages, funera mortes.
Inviti bello trahimur, defendere famam
Hoc decus, & ſatis hoc, ſocii, ſed parcite pulchro
Sanguini, Amazonias tantùm divertite dextras,
At capite, & noſtram captas perducite in arcem.
Jam feſtæ ſonuere turbæ: micat improbus ardor,
Procurrit prima Antiope, intentâque ruebat
Lanceâ, Amaſonium declinat Portugal ictum,
Mynthia conſequitur, declinat & Arragon enſem,
Hinc aliæ, atque aliæ & creſcit congreſſibus ardor.
Fixi obſtant Rhodii, nudis tantùm enſibus omnes

Procurrunt, miſcent aciem, confuſaque turbant
Agmina, tum ſtrepitus, clamor, furor, impetus, ardor,
Jam caſſis, jam pelta ſonat, gemit ictibus æther,
Huc illuc errant acies, gyrantque, recurruntque?
Enſibus incurrunt enſes, atque ictibus ictus,
Uno nec Rhodius jam manat vulnere ſanguis,
Illæſi tamen uſque hoſtes, neque cedere fas eſt,
Urgetque imperium Ducis, audituſque Velaſques.
Rurſum acies errant variæ, gyrantque, recurruntque
Et repetunt: jam prona dies, & proximus Heſper,
Collectæque iterum redeunt ad ſigna cohortes:
Ipſo ſtantque gradu, caſtriſque inſiſtitur ipſis
Utrimque, & captos numerant, ducuntque triumphum
Victor uterque, paremque ſibi blanditur honorem.
Apparent capti Cortes, Alberkius ingens,
Et Guſman (multuſque uno de nomine Guſman,
Alterius frater Guſmani) hic pulvere multo
Sordidus, undantem monſtrabat ſanguine veſtem,
Confoſſo Corteſus equo, nec robore fractus;
At pedes, infuſum dum ſuſtinet arduus hoſtem,
Advolat, infuſumque premens Alberkius hoſtem
Clauditur, atque datâ juſſi ſe dedere dextrâ,
Capti ambo, pari buſque ambo juvere periclis.
Apparent captæ pariter, numerantur & ipſæ
Mynthia, Lampredo, Hyppolite, cantataque bello
Penthesilea, pudet victas, victæque canuntur.
Forti incurrebat certamque effuſa Guevarræ
Perniciem, exitiumque ferens, hic poplite cæſo
Vertit equum, cadit illa, hic imminet, æſtuat, ardet,
Fruſtra illa optatam quærit per vulnera mortem.
Dum pulchra Hyppolite, Henriques luctantur arenâ,

Alternantque ictus, Henriques fortè, nec omnis
Cæcus amor, cùm figit amor; quà nempè ſubactam
Stringebat nodus mammam; pectuſque tegebat.
Digladians ſolvit nodum & jam mamma patebat,
Turbavit miſeram pudor, & ſimul abjicit enſem,
Collegitque ſinum, preſſiſque ad pectora palmis
Obtegit & mammam, & pectus, quàm nuda videri
Maluit ipſa capi; & ſoli vacat uſque pudori.
Martia dum fortem verſat Lampredo Padillam
Occupat ipſe prior, ſublatumque excutit enſem.
Illa hæret, fruſtraque agitat, dextram obtulit ultrò
Victor, & effuſos captæ impendebat honores.
Mynthia dum vario gyrat per devia curſu,
Quæritque, incurritque, huc illuc impulit hoſtem,
Cingitur, infuſo nihil uſque infracta maniplo,
Horrentem verſat gladium, latèque fatigat
Improba, & inſtantes hinc ſummovet, inde Tribunos;
Cedendum, fruſtra tentas, dudumque reſiſtis,
Hic Zapatha, & generoſus Hyar, fortiſque Toledus.
Aſt ubi ductor? ubi Princeps? tùm Mynthia captam
Solus habe: tùm fortè aderat per tela Velaſcus.
Sum tua, mi Princeps; hunc enſem, hanc accipe dextram.
Captivam admitto, gladium tibi reddo, Velaſcus;
Tam forti nec fas enſem ſubducere dextrà:
Bellorum hi caſus, melior fortuna redibit,
Hoſpes, non hoſtis Rhodius, tu noſtra Sodalis;
Olim & fortè ſoror, triſtes hinc abjice curas,
Denique mutatis prompta eſt diſceſſio prædis.
Hic pugnæ finis, nec vinci, aut vincere fas eſt,
Arx quoque & ipſa ſuos habuit, ſimul expulit hoſtes.
Improviſus adeſt jam captæ ex arce Goletæ
Infamis Manahem, pejor, magnique pyratæ

Aſſecla;

Aſſecla: nec lentas meditatur perfidus artes.
Scilicet appulſos Rhodios, gentemque ſuperbam
Horruit infamis, ſubitoque exſcindere tentat,
Tempore ne creſcant vires, regnumque revellant.
Offenſum novit Muleaſſem & fœdera, & artes,
Intrepidos latè Rhodios, gentemque virilem,
Invictam, æternis certam contendere bellis.
Jamque aderat, tacitæ per cæca ſilentia noctis
Irrumpit, valloſque rapit; jamque aggere rupto
Admotis demùm tentabat mœnia ſcalis.
Atrox pugna, anceps; multus defendit ab alto
Auſonius, multus jaculatur ab aggere Maurus,
Obſtanteſque arcet Rhodios; jam prima tenebat
Mœnia, jam fixæ ſurgunt ſummo aggere Lunæ;
Et denſi irrumpunt Mauri: ſed Martia virtus
Præſtitit, & læto placuit concurrere campo.
Huc demùm effuſi Rhodii; jamque aggere ab alto
Præcipitat Maurus contis, ſudibuſque repulſus.
Ipſe etiam tentus Manahem; ruere omnia circum;
Everti ſcalæ, & compleri ſanguine foſſæ.
Diffugiunt, pavitantque, iuvatque illudere victis.
Inſequitur pulſos Rhodius; tenuere Goletam
Relliquiæ; ſparſoque madent latè omnia tabo:
Nec minor ad ripam pugna eſt: Barbænea multam
Immiſit claſſem, paucaſque involvere puppes
Geſtiit, at Rhodiæ mordet præſentia turmæ,
Gloria, & extremis virtus devota periclis;
Æterna in Turcas odia, invictique labores.
Hic Rhodios novus ardor agit, ſpirantque, micantque;
Quiſque ſuam Sadeus, Baſanus, propriamque Carillus
Puppim habet; in tranſtris remex, crux edita fulget,
Undatque, & ventos notat, imperat, ipſa ſecundos.
Effuſa hinc atque hinc tormenta, fragoribus æther
Horruit, & totis Nereus caput abdidit undis.

Flebant Nereides, & tanto turbine pallent.
Huc ictum Librator, ait, tu dirige, princeps
Hæc prota, ingeminat Sadeus; vos frangite remos,
Tranſverſos ruite, atque uno diffringi e tractu,
Hoc licet, hoc tempus, ſummi hæc quoque gloria belli.
Dixerat, excuſſus tormenti turbine multo
Malus, & ingentes puppim implevere ruinæ.
Et jacet! & trunci pendent longo ordine remi,
Abſcidit, atque omnes unus ſimul abſtulit ictus:
Involat hinc Sande, Baſan hinc, ſponte inde Carillus
Advolat, & quantus demùm furor, horrida ſtrages!
Nudati fulgent gladii, terrentque vibrantque,
Ardenteſque inſtant Rhodii: non ſuſtinet hoſtis,
Palluit, & poſitis veniam quoque ſupplicat armis.
Jamque alias tentant puppes. Ecce agmine pulchro
Victores redeunt ſocii, pulchroque triumpho
Exultant, ſpectantque arcem, nec littora longè,
Bellumque aſpiciunt, rumor quoque perculit aures,
Et fragor, & tanto tormenta effuſa tumultu,
Et properant, ibat tum fortè excuſſus ab arce
Maurus, & incertas ſpargebat territus iras,
Involat hos demum victor: fortiſſima cunctis
Eminet, & primas poſcit ſibi Mynthia partes,
Lampredo, Hyppolite peltam, ſimul arma repoſcit
Anthiope, & Rhodiis placet uſque accreſcere turmis,
Et veniam petit, & ſparſum latè impulit hoſtem.
Mirantur Rhodii gentemque animoſque viriles,
Pulchrior & tantis ſplendet victoria dextris.
Unà omnes Mauro inſultant, tenuere Goletam
Relliquiæ, totis reſtant vaga funera campis.
Curritur ad puppes pariter, phaleriſque remiſſis,
Mauris inſiliunt, vidit titubantia Maurus
Agmina, jàm protas vertunt, ſimul ultima poſcunt

Æquora, nec Rhodioſas pridem obſiſtere fato!
Regia capta manet, Tarix Dux ipſe, Satelles,
Centum Chriſtiadæ vinclis, tranſtriſque redempti;
Una omnes juſto exultant, redeuntque triumpho.
Fortes laudabat Velaſcus Amaſonas, ultrò
Ipſe adit; & blandum ridens, blandumque ſalutans;
Uſque decorum urget, & pulchra ſuadet honeſtas,
Atquæ captivæ tandem? quæ denique victæ?
Vincitis uſque etiam, & communem funditis hoſtem;
At non communis laus hæc; hæc gloria, veſtra eſt
Hæc palma, & juſtum primæ inſtaurate triumphum.
Obvius accurrit Sandeus, Baſanuſque, Carillus;
Victores, comiteſq circùm, ſociique fideles;
Spectant; ſpectantur, creſcitque hinc indè triumphus.
Illæ ergò pompam inſtaurant, præeuntque ſuperbæ
Hyppolite, Antiope, Lampredo, & Mynthia ſtratis
Sublimes in equis, atque unà fronte feruntur.
Ponè Mareſcallus, ſoluſque, hinc ordine pulchro
Bini Equites longè, binique, & lecta juventus.
Exploſa hìc rurſum tormenta, fragorque, tumultus;
Plauſus; & exciti reſpondent plauſibus omnes;
Ingreſſi muros adytumque, aramque petebant
Jamque aram Rhodius, menſamque, & ſacra ſacerdos
Extulerat; ſummis laus primùm hæc debita Divis;
Expulſos plaudunt Mauros, prædaſque, triremeſque;
Et ſervos ſacris ſiſtunt donaria menſis.
Conceptis Myſtes verbis, ſigniſque litabat;
Oblonga in palla; puraque in veſte Sacerdos.
Mirantur ſociæ, miratur Mynthia; veſtes,
Dona, preceſque; avida & myſteria poſcit.
His proprium Auguſtale patet, ducitque Velaſcus,
Atque hìc Antiope prior; at quæ gloria tandem?

Quæ captis ſors hæc? vel quæ jam prœmia reſtent
Victori? captas ſerva, victaſque Velaſques,
Hæc fortuna tua eſt, nil ſortem, aut fata moramur.
Nil querimur, Princeps, tantùm hoc, ſimul hoſtis,
& hoſpes,
Miramur certè, & longo memorabimus ævo.
Scilicet applaudunt ſocii, lætiſque Velaſcus
Certabat prior obſequiis, ſociiſque, præibat.
Huc Equites aliique, aliique, & prona rependunt
Officia, & caſtas laudant, forteſque puellas.
Addidit & ſocias, Rhodia de gente, fideles,
Ancillaſque omni lectas è plebe Velaſcus;
Hoc caſti mores, hæc pulchri forma decori.
Rurſus Amaſoniis Cortes jam conſtitit oris,
Alberkus, Guſman; non clauſis mœnibus illæ;
Non ſparſis habitant ſylvis, tentoria figunt;
Caſtraque pro muris, creber pro turribus agger;
Non auro illuſi poſtes, ſparſiſvè ſmaragdis,
Non Phrygius labor, aut fumoſis grandia ceris
Atria; non plenis regalia fercula menſis;
Martius at cultus; ſimplex, pelleſque: ſupellex
Martia; peltæ; enſes; non molli culcitra ſomno
At durus ſopor, atque impreſſi ſomnia Martis.
Delectæ hic Rhodiis pelles, ſtratoque recumbit
Saucius, & medius dirimit tentoria Guſman.
Convenere dein ſocii, paribuſque potiti,
Muneribus; triſtem hic prudens Marthesia ſortem
Excuſat, bellique vices, doluitque jacentem
Guſmanum, & fluidam tentat reſtinguere plagam.
Mirantur Rhodios ſociæ, Rhodiiſque rogabant
Multa ſuper; moreſque, & priſtina facta ſuorum
Latè ſollicitant, prior & Marthesia; magnam
Imminuit ſæpè, hic auget præſentia famam.
Vos Rhodii certè, vos fortes, grandia longè

Nomina, communique omnes nos patre Gradivo.
Fortes, ſed miſeri, pulſi, captique, reponit
Alberquus, captamque Rhodon, Dominoſque gemebat
Odryſios, longique iterat monumenta laboris.
Menè altos, Regina jubes, refricare dolores?
Hoc unum! ô quoties retro Solymanus agebat,
Deſperanſque, gemenſque, viamque, fugamque parabat? [Urbis,
Heu Amaral! caput infidum! atque hic proditor
Perfidiæ exemplum nullis delebile luſtris!
Teſtor in extremis, chara ô Regina, ruinis
Et patrios teſtor Divos, nec forte negabis
Poſteritas! non mens Rhodiis, non defuit ardor,
Defuit auxilium! Reges plorate Latini!
O pudor! ô probrum! parcant & cætera divi!
Fortior haud uſquam Princeps, meliorvè Magiſter
Præfuerat, fortis, prudens Liladamus, & hoſtis
Laudavit victum victor, miſeramque ſenectam
Ingemuit, vivit tamen! atque hæc optima noſtræ
Spes genti, dubiis lux certè hæc ultima fatis,
Promiſſam affectat ſedem, Rhodus altera pendet
Majorque, & primos reparet ſors altera caſus!
Quis locus! aut tempus? magni hæc myſteria fati,
Erramus pulſi intereà, Pugnamus, & omnes
Luſtramus ripas, populos defendimus omnes,
Et miſeris miſeros decet uſque accurrere fatis.
Unus Turca hoſtis, ſi non & fortis Amaſon
Provocet, & partam fas eſt defendere laudem.
Scilicet Othrera erubuit, Cortemque rogabat,
Qui tandem errorum caſus? quæ fata vagantes
Excipiant? tumidæ hinc certè ô Regina procellæ,
Tum Cortes, caſus varii, extremique labores,
Spargimur in populos, ripas impingimus omnes,

Omnibus & ripis, omni luctamur arenâ.
Nos prima excepit Cyprus, nos prima fefellit,
Nos flexit, tantis præſtabat Amaſonas armis
Excipere, atque iſtum certè ſentire furorem.
Ite joci, Veneres, duris & Martia virtus
Perficitur! quam quiſque viam, quas carpſerit oras,
Vix liquet, audiimus Rhodios per cuncta vagantes
Littora, nec nullis virtutem extendere factis.
Reſtamus vix pauci Equites, turbam abſtulit atrox
Tempeſtas, charo at par ſit, Magnoque Magiſtro,
Vivat, & æternos vivat Liladamus in annos!
Pars Aſiam, pars Europam, nos Africa circùm
Littora, ſparſi omnem bello ſignamus arenam,
Tundere ſeu Turcas placuit, ſeu parta tueri,
Aut Chriſtum, & ſacram populis infundere Legem.
Namque erit ille parens nobis, Dux ille, Magiſter
Maximus, hic cœlo lapſus, caſtæque parentis
Filius, æternum cum patre effudit amorem.
Grandia, & hæc longis dudum ſacra abdita luſtris,
Ille tamen ſtabulo natus, duro ille pependit
Stipite, nos ſummam taahimus de morte ſalutem,
Vivimus hinc! ipſam primùm ſervavimus Urnam,
Famoſam Solymis Urnam, genteſque Latinas
Traximus, & validis tumulo deduximus armis.
Priſca hæc Relligio, & ſacri pia fama Sepulchri!
Longa eſt hiſtoria, & certis manet integra faſtis.
Vix conceſſa quies epulis, admotaque plagæ
Dextera, mox Othrera iterùm. Marthefia rurſus,
Atque avidæ Rhodios pergunt exquirere caſus,
Dic age, Magne Heros, ambæ, dum plaga quieſcit,
Et jam ſolus agis, nec ſomno incumbere præſtat.
Qui tandem illi Equites? genus unde? ô Martia certè
Pectora! quam dictis faciles, geſtuque decori!
Et vos quem rurſus morem, vitæque tenorem

Servatis Rhodii? neque vos diſcrimine nullo
Vivitis, & proprias armis adjungitis artes.
Dixerat; hic porrò Guſman, Albekerquus alter,
Atque alter Cortes, genus altum, & grandia certè
Nomina, non uni jam cognita nomina mundo,
Diviſere ſibi mundum gens utraque, Eoas
Altera, & occiduas tenuit rurſum altera terras,
Altera Luſiadum, Caſtellani altera regni
Gloria, quæ maria, & Syrtes, qeæ littora tandem
Alberkus vidit, populos quot vicit, & arces?
Mappamque evolvens, geminus quà pingitur orbis,
Namque hæc fortè aderat nitido deſciipta libello,
Et decet Heroes, terras, atque æquora norunt,
Hac iit, Alberkus, magnuſque hic nominis author,
Hinc iit, hac pergit, terram hanc, has denique terras
Attigit, & regnis regna hæc adjecit avitis,
Monſtrabatque Caput viride, optataſque, beatas
Heſperides, pulchro felices nomine dictas,
Hic Cafres gentes vaſtæ, miſerabilis illic
Guinea, tum Braſilis maria interfuſa colonis,
Hoc caput, hæc bona ſpes, ſi quis ſuperaverit æſtum,
Colliſos æſtus, & bella reciproca ponti,
Hinc maria, hinc ſalebræ, magnuſque Moſambicus, orbem
Linea & hic rurſum ſcindit, ſuper inclita demùm
Goa micat, refugit Zeilan, Bantanque, Philippinæ
Hinc procul: & toto ſejuncti Jappones orbe.
Mirantur maria, & terras, portuſque, ſinuſque
Attonitæ, immenſumque brevi ſub imagine mundum.
Quis porrò hic, rurſum Guſman, quis fortia facta
Expediat? victos hoſtes, arceſque ſubactas?
Laudis Goa caput! magnum & memorabile bellum.
Hinc domitæ latè gentes, nova regna, triumphi,

Luſiadûmque potens Princeps, Alberxius heros, A
Nec minor accedat Cortes, hunc Mexico,& ingens
Gloria, perpetuâ tollat ſuper æthera famâ.
Hinc iit, has demùm Syrtes, hæc æquora vidit,
Hic ſtetit, hac ſubiit, vaſtis regnavit in oris.
Huic nova, quanta patet, ſe demùm Hiſpania debet.
Monſtrabatque itidem Gades, hoc ſolvere portu
Magna ſolet claſſis, redeunt huc turgida lamnis
Carbaſa, ſparſæ Aſores, ſpatia infinita, ſinuſque,
Et portus, ripæque, & Mexicus, altera nuſquam
Ditior, aut Lætis formoſior altera ripis,
Tlaſcalus hæc, ingens & nobilis undique tellus
Tulle; Zempoale, ridens Telluca, Tenaſco.
Ditior hand uſquam tellus, Hiſpania nuſquam
Grandior, hanc Cortes, magnis hanc quæſiit auſis.
Hiſpanis paucis, ratibuſque potentibus armis,
Hos demùm Hernando populos, Chriſtoque ſubegit
Conſilio, & virtute, nec olim excelſior alter,
Vicit & humanas divina potentia vires,
[a] Militat huic Cœlum, atque augent miracula famam.
Nos autem ô Princeps; neque enim jam fingere fas eſt,
Nos cunctis lecti à populis, nos ordine certo
Jungimur; æternas Turcis juravimus iras;
Hique hoſtes, Chriſto infenſi, fideique rebelles;
Scilicet hoc Rhodium, preſſas defendere gentes
Turcas impetere, & ſacram protendere Legem.
Nec vanis certè auſpiciis, non omine lævo
Ivimus, atque aliquem Rhodii tutamur honorem.
Atque hæc per quantos adolevit gloria caſus;
Cœlebs vita placet, ſummos belli ardor amores
Abſtulit, atque ferat! nec turbat vana quietem

[a] *Victoria per Angelos parta. Nueſtra Sennora de los Angeles.*

Ambitio, Ductor nobis, Magnuſque Magiſter,
Quo nec quiſquam olim melior, non fortior alter,
Quantos ille virùm plauſus, quantoſque triumphos
Emeruit? captam ille Rhodon benè ſarcit eundo,
Huic melior promiſſa Rhodus, ſocioſque vagantes
Suſtinet interea, & fatali deſtinat oræ,
Conſilio, & virtute potens, populoſque Latinos
Exciit, & ſocios ſacro unit fœdere Reges.
Si necdum totos fas demùm excinſdere Turcas,
Aſt opus, hic ſcopus eſt æternum imponere ſaltem
Præſidium Auſoniis, æterna repagula Turcis;
Vivat, & æternos regnet Liladamus in annos!
Inſigne hoc Rhodiæ gentis, palmare redempti
Uſque hominis, vitæ pretium, ſignumque ſalutis,
Vera hæc Chriſtiadis, Rhodiis hæc propria laus eſt,
Exantlare Crucem, & vanos huc frangere faſtus,
Hæc vates, primùſque docet myſteria Chriſtus,
Atque hæc noſtra quidem per quanta pericula virtus
Exiit? ipſa ſuas habuit infantia cunas,
Firma inventa ſtetit, nullo quoque concidet ævo
Rara hic conſiliis, & nunquam effœta ſenectus,
At longæ ambages, & habent ſua tempora faſti!
Sed moror, & duros pigeat ſentire labores.
Occupat hìc Regina, inſtat Marthеſia, & ambæ,
Noſtra equidem Dux magne refers, tu noſtra recenſes
Munera, ſic imus certè, ſic vivimus omnes,
Martius ardor agit, belli nos unica tangit
Gloria, nullus Hymen nobis, non maſcula proles,
Bellare, hæc vita eſt, hæredem inſcribere famam.
Sola fides, Crux ſola deeſt, jam cætera conſtant
Omnia, Amaſonias Rhodii ne ſpernite turmas.
Verùm age, & à teneris revoca veſtra omnia cunis,
Temperet & noſtros ſimilis fortuna labores.

Nos quoque nec nullis agitant fata aſpera damnis.
Ecce Alberkus adeſt; veniam; Regina, petenti
Annue; nos capti; captæ quoque Mynthia florens,
Hyppolite, Antiope, Lampredo; at cedere fas ſit,
Undique mutatis liceat diſceſſio prædis;
Hoc ago; penſatis dimiſſio mutua prædis,
Expedit; atque novum ſurgit pro fœdere bellum,
Belli auſpex Cæſar, Muleaſſem Cæſar avito
Reſtituit ſolio, & Rhodios hæc gloria ſpectat,
Nos ſolos pulchro pudeat non vincere bello!
Hoc ago; nec longum eſt; veſtras Dux ipſe ſorores
Huc reddo, aut veſtris ultrò me reddo catenis.
Et placuit, mora nulla, volat, jam reddere ſomnum
Guſmanno decet, & flagrantem obtundere plagam.
Atque ille, ò vulnus! miſerum conſtringite vulnus;
O Superi! pulchro & liceat concurrere bello!
Quis tandem plagam obducat? quis tempore juſto?
Tempus obeſt! pulchro liceat concurrere bello!
Et gemit; & plangit: ſentit Matheſia vulnus;
Jamque habet! ignotamque haurit ſub pectore flammam.
Heu hominum imbelles ſenſus, & prona voluptas!
Quis flammam impediat? quis blando obſiſtat amori?
Complorant cæſum intereà, functoque parentant
Mœrentes Rhodii; fortes fortiſſimus inter
Hic fuit, hic Zapatha, & variis pridem inclitus auſis.
Et plaga heu cecidit! nec ſegnis in arma ruebat
Hyppolite, atque ictum victrix, mortemque ferebat.
Succollant Equites feretro, triſteſque ſubibant
Triſte miniſterium; gladium, chlamydemque ferebant,
Palmaremque crucem; dicuntque noviſſima verba.
Spectabat pompam Hyppollite, lachrymæque decoræ

Stillabant ſenſim,& tangit miſeratio ſenſum; [bat.
Et pulchra hæc! hanc cuncta decent; hanc flere dece-
Non teneros Mavors animos; non arma decorem
Abſtulerant, torvamque regit ſua gratia frontem.
Quid non tentet amor? media inter funera ſurgit!
Incidit in pulchros vultus, lachrymaſque decoras
Viderat imprudens Caſtro; gemuitque videndo.
Non cæſi ſpecies fratris, non funera, luctus
Abſtineant! amat, & jam Virgine fixus in una,
Cogitat unam olim, & tacito blanditur amori.
Spectandi cauſas, cauſaſque oſtendit amandi,
Multus adeſt: prior obſequiis, tarduſque recedit;
Inquiritque, auditque, tuos ſed & optima caſus
Evolve Hyppelite, gentemque, & pulchra tuarum
Prælia, qui patriæ mores? quæ tempora? dixit,
Audiſtis Rhodon,& Lybiam quoque reddite veſtram.
Non Lybiam, Hyppolitem cupit; atque audire, morari,
Et gemere, & flammas alere, & ſervire dolori.
Atque hic Hyppolite, arcanæ nil conſcia flammæ,
Flammæ flammam addit, Scythia olim patria nobis;
Nunc Lybia, & primi ſat noſtis Amaſonas ævi.
Sed decet ad veſtros victas deſcendere nutus.
Scholpitus, & Plinus, Scythicæ par nobile gentis,
Extorres patriâ, ſic livor & invida pridem
Vexant conſilia! eximiam ſecum uſque juventam
Abſtulerant, lætis ubi lambunt paſcua rivis
Cappadoces, primis ſteterant in gramine caſtris,
Ripam Thermodoon, victum dabat amnis, & undam.
Thermodooniacæ dictique hinc nomine gentis.
Hinc animi juvenum ardentes, & Martius ardor
Impulit, hinc vaſtos gemit ipſa Themiſcyra campos.
Conjuratæ adſunt gentes, regnumque, juventamque

Inſiliunt, cæſi reſtant per funera fratres,
Orbatæque viris ſociæ, tamen uſque furentes
Excipere, & partos tutari, extendere fines,
Inſultare ipſæ, & junctas ſubmittere gentes.
  Res benè cedit adhuc bello, nec jam altera tangit
Gloria, pugnare, & variis inſurgere bellis:
Hoc opus, hæc laus eſt, cæſos per bella maritos
Ulciſci, & populis muliebrem imponere legem.
Exoſæ hinc nobis tædæ, & ſervire maritis
Pœnituit, ſoluſque levem Mars juſſit amorem.
Fas & Amaſoniam, quantùm res publica poſcit
Quærere ab externis, quæſitam adſciſcere prolem.
Proles ſi qua exit, viles truncatur in uſus
Maſcula, vel primo vix nata eliditur ortu.
Fœmina ſervatur bello, pulchraſque per artes
Inſtruitur, gladium verſare, & ſpargere telum,
Ipſa etiam mamma atteritur, ſic provida Mater,
Neſcio quas olim, ſi firma adoleſceret ætas,
Neſcio quas in me Charites, Venereſque timebat,
Tantus amor prolis, fingunt & inania Matres:
Durior hinc in me genitrix, duroque ſtudebat
Exercere opere, & truculentum infundere Martem.
Arma inculcabat, memini, bella, arma ſonabat,
Ne quis amor, tenerum premeret ne flammula pectus,
  Sic reor, audi ergò, tu forſan amabere, dixit,
Hyppolite, at perſta, te ſemper Amaſona crede.
Bella gere, & bellis inſta, tu ſemper amorem
Abſtine, & ante alios, externos abſtine amores.
Altera victori ceſſit, Dominumque ſecuta eſt
Hyppolite, rapta illa quidem, nec ſponte ſecuta eſt,
At melius, Dominos melius rupiſſet amores.
  Vix æſtum hic tenuit Caſtro, flammamque tegebat.
Et dulces manant lachrymæ, ſuſpiria anhelant,

Dixiſſetque etiam, redama, redamare decorum eſt
Hyppolite, & totos non gloria ſorbeat æſtus.
At redama, magnum decet & miſeratio pectus.
Nec tamen ingenuo metuas, ô chara, pudori,
Caſtus noſter amor! ſed quis non ſentiat ignem?
Et qui te mores? quæ frons? quæ gratia honeſtat?
Vidi ego, & ingemui, nec jam unà compede ſtringor,
Vix modus eſt jam nunc, nec promptus finis amori.
Subrubet Hyppolite, pergitque, arma ergò ſonabat,
Uſque cave Hyppolite, externos, precor, abſtine amores,
Credo etiam externos diſces malè provida ritus.
Hinc me durabat, primis durabat ab annis,
Lanceam adornabat, teneroſque aptaverat artus,
Ire & præcipitem docuit, ſeque uſque magiſtrâ
Irruere, & pulchro præceps ipſa occidit ævo,
Jam belli nos unus amor, nos unica tangit
Gloria, quæſitam æternat per ſæcula famam.
Reginæ his dudum geminæ, Marthesia, & ingens
Lampredo, uſque hodie cum ſanguine grandia durant
Nomina: tum geminas regnum capiebat, & ambæ
Turmas dividere, alternis inſurgere turmis,
Alternis bellum gerere, atque extendere fines.
Inde Aſiam, Europamque premunt, Epheſumque frequenteſque
Imponunt urbes, gentemque, & regna tuentur.
Prædam etiam patriæ, pubem, ſociamque remittit
Marthesia, & partos cumulat ſuper una triumphos.
Regnorum heu, rerumque vices, ruit undique in armis
Barbarus, heu duro tandem occidit icita fato
Marthesia, & gravibus languet res publica damnis.
Altior ipſa tamen poſt Matrem Othrera redibat.
Arma & bella movet, vincit, nec durior iſto

Alcidi labor, aut victâ laus grandior iſta.
Nec victa illa quidem ; cæſas verùm ulta ſorores ;
Antiopam, ſoli ceſſit malè prodita fraudi.
Huic quoque ſuccedit, Phrygiis pugnavit arenis
Penthesilea, altis atque ibat Martia ſignis.
Ultima ibi tandem, & Græcis famoſa Thalæſtris
Connubiis, fruſtrà hanc Macedo lactatque, fovetque:
Interiit tandem magnæ heu lux maxima gentis.
Disjectæ quoque relliquiæ , nos arida ſparſas
Excepit Lybia, & longis pugnavimus annis.
Laudis ſolus amor, Martis nos gloria tangit
Hinc variæ, mixtæque vices; ſed maxima nobis
Pernicies ferus Alcides, ſummumque periclum.
Juſſus Amaſoniæ, telum aſportare Magiſtræ ,
Monſtrorum immanis domitor, per tela, per enſes
Perpetuam invexit ſtragem, gladiumque ſuperbus
Rettulit , & ſummum noſtra de gente triumphum.
Hinc noſtri vix ulla ſuper veſtigia regni.
Una fuit ſuper Hyppolite , penè una ſecuta eſt
Victorem; magno nec certè abluſit amori !
Victaque amori animos tandem ſubmiſit , amavit.
Ille amat ; hæc redamat ; vah fortis Amaſon ! amori
Succubuit, teneram ſenſit poſt prælia flammam !
Non amat Hyppolite ; ſaltem redamabat amantem
Altera ! tum Caſtro; tacitum neque continet æſtum,
Atque ego te, fateor, caſtam te caſtus amavi,
O Soror ; & verè bona Mater, amabere, dixit,
Sed Pater æthereus, turpis Deus ultor amoris
Damnet me tenebris, ſacro me terreat igne,
Traducat populis, turpemque oſtentet Olympo ,
Antè , ſoror, tibi quàm ſceleris vel tantula menti
Inciderit, mihi quàm minimæ vel tantula culpæ
Suſpicio; voto teneor, tu cœlibe vitâ ;
Et fortes quoque caſta decent ! tu ſemper Amaſon ;

Semper ego Rhodius, caſtis ſed amemus utrimque
Officiis, caſtoſque ferunt bona Numina amores!
Et fratres inter, caſtas interque ſorores
Et fuit, eſſe poteſt, & erit ſine crimine ſemper
Caſtus, dulcis amor; nos conſcia Numina jungant
Hyppolite, & purum ſimul æternemus amorem.
Quantus & hic olim fuerit, niſi barbara tardet
Relligio, crudæque aræ, & ſine Numine Numen?
Mitte aras, chara Hyppolite, vanamque Dianam.
Unus in orbe Deus! Lex una! una omnibus eſto
Relligio, & caſtum meliùs ſtringamus amorem.
Hìc hæret, rubet Hyppolite; vix pauca reponit.
Fata modum invenient, caſtè redamemus utrimque
Intereà, & fortem ſemper ſervemus amorem.
Auguror, & veſtris olim fera prælia Turcis
Infero, communeſque olim jungemus honores.
Nec minùs ipſa ſuam ſentit Marthesia flammam,
Multa Equitis virtus animo, multuſque recurſat
Stirpis honos, picti redeunt in imagine vultus,
Verbaque, nec teneros fas eſt divertere ſenſus; [tem,
Illum auditque, videtque, amat, & jam fingit aman-
Quanquam ſæpè horret, pudnitque, ſibi exprobrat ipſi:
Exprobrat, & totum improperat benè ſana Gradivum:
Hæccine vis animo? vis Martia? ferreà bello
Pectora? tenè etiam teneros inducere ſenſus,
Et Venerem, & molles peltatam intendere ludos?
Sed redit, & fixo quis tandem obſiſtat amori?
Æſtuat, accedit, tacet, exploratque, recuſat.
Corteſio ſupplex ibat, quid vulnere tardus
Præcipitat? ſanæ expectet bona tempora plagæ?
Quid properat? nec nulla ſalus, nec longa ſalutis
Jam mora; ſuſtineat tandem; genus inde requirit,
Nomenque, & faſtos, & facta, & prælia, caſus.

Ille canit, bibit ipſa, ſititque, ardetque bibendo.
Ingentes miratur avos, & ſtemmata, Guſman
Nomenque Heroüm regali à ſtipite nomen.
Othreram petit: & quantus ſe denique tollit
Hic Eques? & noſtro hic etiam de ſanguine Princeps;
Non habet, aut habuit Gothis Hiſpania quidquam
Nobilius; Reges illi, rerumque potentes
Et Bamba & Roderic; primo Recaredus ab ævo;
Gothus at hic; uno nobiſcum à ſanguine Guſman;
Noſter, & affinis; ſi quid non deterit ætas.
Hic Reges agnoſcit avos, atavoſque, nec uſquam
Clarior, uſque etiam patrios commendat Iberos;
Poſteritas, ſummâ nec regnat gratior Aulâ,
Sed quid præcipitat tandem? quid lenta veretur
Auxilia; & dubio properat concurrere bello?
Hunc tenuiſſe juvat; veniam, Regina, petenti
Annue, & antiquos fas ſit perdiſcere caſus.
Ergò ad Guſmannum rediens, vultumque ſerenans.
Jam melius Guſmanne tibi; ſpes magna ſalutis,
Promtaque, nec pulchras jam tardent vulnera palmas,
Nullanè, dic, veſtris belli pars nulla puellis?
Et quæ relligio tandem? quæ munera? leges?
Martheſiam inſpectat Guſman, lætumque ſalutans.
Caſta hæc Relligio certè, caſta omnia; quanquam
Multus Hymen paſſim, & ſacris connubia vinclis,
Cœlebs vita micat, primoſque reportat honores.
Eſt aliquid ſupra ſenſus attollere mentem
Ingentem, & puris ſublimem immittere ſtellis.
Nec deſunt nobis Equitiſſæ, atque æmula noſtris
Agmina; Crux eadem; non altera ſtemmata; veſtis
Pænè eadem; hæ Rhodiæ Rhodia ſub lege ſorores.
O quàm te talis deceat, Martheſia, cultus,
Et jam pænè ſoror! quàm pulchra, & amabilis illo
Cultu Martheſia! ô utinam! fraterque ſororem
Dicerem

Dicerem ego, fratremque ſoror rurſum ipſa vocares.
Heu quantum, imprudens Guſmanne, rogo adjicis ignem?
At non peltatæ tamen, armatævè ſorores,
Non telis habiles illæ, non rumpere vallum,
Flectere equos, tumidos non bello invadere Turcas.
Non ea vis Rhodiis, non lex hæc dura puellis.
Quanquam non ullis ſancta pro lege periclis
Addubitent offerre caput, medioſque per ignes
Rumpere, pro magno vitam ipſam effundere Chriſto.
Atque ea lex, noſtris lex hæc generoſa puellis.
Mites intereà miſeris impendere curas,
Atque herbas miſcere ſciunt, ſuccoſque potentes,
Percuſſus ſi quis miles, miſerabile vulgus
Ingemuit, cunctiſque parant medicamina morbis.
Quod ſi læſus Eques, medioque ex agmine tardus
Indoluit, quantæ huc demùm, Martheſia, curæ!
Languentem excipiunt avidæ, multoque cruentum
Sanguine, deliciis, & amico munere curant,
Huc ſudant aloë, ſuccique, herbæque ſalubres,
Ignotæque artes: & plenis balſama conchis.
Hæc ſoror, hic frater, fraternis omnia fervent
Officiis, fratreſque ipſæ juvere ſorores.
Quod ſupereſt Cœlo intentæ, magniſque Tonantem
Exorant precibus, Rhodii dum prælia tentant,
Dum cæcas miſcent acies, medioſque per enſes,
Per flammas, per tela ruunt, lateque furentes
Aut vallos rumpunt, aut complent ſanguine campos,
Bella gerunt Equites, Equitiſſæ Numina flectunt,
Conjunctoſque ſimul demùm duxere triumphos.
Sic fratres, charæ ſic vivimus atque ſorores.
Finierat, ſpatium hic ambæ, plagæque quietem
Indulgent, ſed nulla quies! Martheſia curam.
Vulnus habet, cordique hæret lethalis arundo.

Vadit; & arcanos prudens Menalippa dolores;
Arbitra, ſola graves audit, lenitque querelas,
Heu quid agam Menalippa ſoror? curemnè jacentem
Guſmannum, & propriis obducam vulnera ſuccis?
At mox ſanus abit; deſerta ego, & ægra relinquor,
Anxia: non curem? at ſtupor; & quæ barbara tandem
Durities? tantum Heroëm & fortaſſis amantem
Negligam amans? tantos videam exhaurire labores?
Sed quid amo tandem, nouvs unde in pectore ſenſus?
Unde amor? armatos ſpirabam inſana maniplos,
Effera, non alios niſi duri Martis amores;
Unde amor? annè & amas Menalippa? hoc ſydera, Cœlum,
Hoc Deus? & miris tangunt quoque Numina fatis?
Quis ſcit Amaſonias Rhodiis accedere turmas
Num velit? atque placent Equitiſſæ & munera, & artes,
Relligio placet, & meliorem ego ſentio flammam.
Jam mores patriæ, vanos jam rideo Myſtas;
Immanes abeant leges; miſiſſe jacentem
Non licet; & magnæ decet uſque occurrere plagæ.
Ire juvat; ſuccos fortes ego colligo, & herbas,
Tu teſtis noſtri tantùm Menalippa pudoris.
Annuit hæc, volat illa; & plagam attingere tentat,
Sum tua, Guſmanne, & Chriſti: tu chare ſororem,
Accipe tu frater; certa hæc medicamina plagæ;
Tu ſacram mihi redde undam, vitamque viciſſim;
Hoc Deus! & miris tangunt quoque Numina nodis.
Huc amor, huc me traxit amor, nec ſemper amamus
Incaſſum, vel ſtultus amor! jam conſcia amabam

Numinis arcani, trahit & ſua quemque voluptas.
En ſoror, atque Equitiſſa, tuos ecce induo ritus,
Jam Rhodia, & Rhodiis da lætam accedere caſtris.
Hæc tibi Guſmane, hæc ſævæ medicamina plagæ
Ipſa etiam appono, ſuccos, herbamque valentem.
Impoſuit, blandèque fovet, tumor omnis in auras
Omnis flamma fugit, vale chare, obductaque crede
Vulnera, ſic priſci docuere, & comprobat uſus.
O quam te celebrem fortis Marthesia, Guſman
Addidit, uſque etiam tumidum non negligis hoſtem.
Fratrem etiam tu chara vocas, Equitiſſa voceris
Ipſa quoque, & Rhodiis accede, hoc annuo, caſtris.
Sed prius, Auſoniam, volo te, Marthesia, magnam
Te colere Auſoniam, & ſacræ myſteria Romæ.
Sic mihi vera ſoror, verus tibi frater, & ambo
Unanimes uno tendamus ad aſtra triumpho.
Sed nova bella prius, fidei ſacra bella geramus;
Ardua; & hoc Rhodium non vili occumbere fato!
Ecce ingens latè rumor, diffuſaque vulgo
Murmura, Marthesiam Guſmanum adiiſſe jacentem.
Solamque, & furtim, non teſte aut vindice certo,
Curaſſe, & tumidæ ſtillaſſe opobalſama plagæ.
Scilicet his olim lex hæc ſanctiſſima terris,
Fatali capitis pœnâ, atque ultrice Dianâ,
Ne qua virum pace, aut bello compellet Amaſon;
Suſpectoſque oculos, dubia & commercia vitet;
Ipſi etiam extimulant Myſtæ, pœnaſque repoſcunt,
Magnamque appellant Dianam, & dira minantur
Funera; damnatum caput, infauſtumque canebant;
Hinc & ſeditio; & vulgi intolerabilis ardor.

Siſtitur infelix auſteræ ad Virginis aram
Marthesia ; at patrios nullo urget murmure Divos.
Deſpicit, & nudas ſpectat, ridetque ſecures,
Jam mœſtæ aſſiſtunt ſociæ, duruſque Senatus,
Barbara pallentes urget , lex improba, turmas.
At non imbellis Cortes : quæ barbara tandem
Patria ? qui mores ? crudos inducere Divos,
Inſontes premere , & meritis infligere pœnas ?
Has pœnas? mortem hanc meruit Marthesia? grates,
Et laudem meruit , nulloque tacebimus ævo,
Nos Rhodii , factumque piæ memorabile dextræ,
Et ſanus dicet Guſman , dicentque Nepotes.
Et vivit Guſman ! nulla æquet gloria factum.
At veſtrum prohibet Numen ; memorabile Numen
Scilicet , auguſtum ? vilis de ſtipite truncus,
Fabula, ludibrium ; magnum & memorabile ſemper
Intendit Deus ; & pridem mortalibus ægris
Proſpicit ! ingenteſque facit miſeratio Divos ;
Hoc Deus eſt ! Myſtas , & crudas mittite leges ;
Una eſt Relligio , Deus unus , & unus in omnes
Arbiter , & mortem non dedignatus iniquam ;
Hic Chriſtus ; magnum nobis à Numine Numen.
Verùm agite , & veſtræ tandem ſervite Dianæ ;
Dum ſtabit manus hæc, reget hos dum ſpiritus artus,
Non moriere , iſto fortis Marthesia fato.
Verto aras , pulſo Myſtas , & funera turbo.
Nec minor inſurgit Menalippe , & inania ridens
Murmura , progredere , ô quiſquis malè ſanus amorem
Conjicis externum , læſum malè ſana pudorem.
Marthesiæ en vindex , falſum licet aſſere furtum,
Hoc ipſo in campo , mediâ luctemur arenâ.
Reginamque petit , pugnam , teſteſque rogabat,

Et teſtes optat ſocias, totumque Senatum.
Teſtis ego integræ famæ, illæſique pudoris,
Aut ego te ulciſcor ſuror, aut uno occido telo.
Sontes, inſontesvè ambæ; ſors una duabus;
Æternamque fidem ſervo, ſervoque pudori.
Infelix ſtabat Marthesia, reſpicit omnes
Hinc atque hinc ſocias, facit & præſentia famam.
Conſtans huic vultus, frons læta, erectaque cervix
Et molles oculi, Martique affuſa venuſtas;
Obſtrictis tantùm palmis; & dura movebant
Vincula; tum blando coram ſic ore locuta eſt.
Accuſor, ſociæ, factumque negare licebat,
Non nego; Guſmanum vidi, ſolatia plagæ
Addidi, & appoſitis procedere gaudeo ſuccis,
Intactam teſtor famam, intactumque pudorem,
Tam benè, ſi ſcelus eſt, de te meruiſſe juvando
Guſmanne, & rea ſum, & vinclis mihi gratulor
iſtis.
Perdite; voſque reamjam perdite Amaſones iſtam.
At majus certè, majus non abnuo crimen,
Si ſcelus eſt ſacris Rhodiorum accedere ſignis,
Sum rea, ſum Rhodia; & veſtros ego rideo Myſtas.
Crudeles mitto leges, veſtramque Dianam,
Unus in ore Deus, victor de ſtipite Chriſtus!
Hujus ego; & ſacros poſco Baptiſmatis amnes.
Hoc Deus, hoc Guſmanus, amor, melioris amoris
Principium tamen, & dulcis bona gratia vitæ,
Sic ego; ſic morior ſociæ, jam Martyr Amaſon
Si licet, & Chriſto hanc jam nunc læta offero vitam,
Advolat & Guſman, dolor hunc, furor, impulit ardor,
Ergonè ſic tandem crudas rapiatur ad aras
Marthesia! hæc tanti demùm ultima gratia facti?
Tenè ergò famæ indecorem, vinctamque catenis

Marthesia, ô ingens famæ, integrique pudoris
Exemplum? tibi quas grates? quam debeo vitam?
Te tamen heu perimo soror, & te cara peremi
Marthesia, & legem patriæ, moremque tacebas
Subdola, nequa virum tandem compellet Amaſon.
Vita nimis pretioſa mea hæc, ſi vivere tali
Non niſi morte licet; ſed ego te chara peremi!
Non repuli dulcemque manum, blandumque leva-
men;
Uni attendebas plagæ, noſtroque dolori.
Sedulaque aptabas ſuccos, herbaſque valentes,
Et ferus exibat tumor, eductoque veneno
Ipſam inſpirabas animam, vitamque jacenti.
Non grates, vitam reddo, quam debeo vitam
Offero; dum vivas, ſoror, aut vivamus uterque;
Aut moriar ſolus, moriar! ſed vivere debes
Marthesia, & patrias jam fas tibi ſpernere leges;
Tu Rhodia, Auſoniæ tu pars jam maxima turmæ;
Tu ſacri pars lecta gregis, tu victima Chriſti!
Nec certè Auſoniam Rhodii; Rhodiamque feremus
Mactari impunè; & diras procumbere ad aras,
Dianæ cadere, & vili ſuccumbere ferro.
Non facti piget aut mortis Guſmane, reponit
Marthesia; hoc unum, Rhodiis accedere caſtris.
Hoc rogo; ſacratos latices, veramque ſalutem
Annue, tu vive intereà Guſmane, triumpha
Marthesiamque olim, & Guſmanum ſæcula dicant,
Fraternam dicant, & caſtam ſæcula flammam
Jamque ibant molles lachrymæ; divulſus uterque eſt,
At non imbellis Guſman, neque degener ibat
En novus in cœtu rumor, magnumque ſonabat
Harpalice, hoc probrum, ſcelus hoc patiemur iner-
tes?
Nempè & ab externis fas nobis quærere prolem!

Heroëm & vidiſſe nefas, curaſſe jacentem?
Et quæ Relligio cruda hæc? quæ Numina? leges?
Inſontes pereunt, forteſque! ô maxima verè,
Caſtaque Chriſtiadûm, nulliſque obnoxia probris
Relligio! hanc voveo: & Rhodiis accedo maniplis.
Ite popæ, ite aræ, leges procul ite cruentæ!
Sum Rhodia, Auſonium vivat per ſæcula nomen.
Nutabant latè ſociæ, redit ecce triumphans
Alberkus, ſociaſque redux, trahit ipſe puellas.
Hìc plauſus: Rhodios illæ ſine more recantant
Ingenteſque animos, mores, rituſque ſeveros,
Auſoniæ fidei jubar, atque invicta ſalutis
Præſidia; & Chriſtum, & Legem, & miracula, Romam,
Martyras, Auſonioſque Patres, ſanctumque Senatum
Quæcumque audierant, & viſa audita retractant.
Et dubitamus adhuc Rhodiis accedere caſtris,
Intonat Harpalice, accedo, hìc Othrera, lubentes
Aſſequimur, cunctis, lex una, una omnibus eſto
Relligio, ſacrum ô Rhodii depoſcimus amnem.
Mirantur Rhodii, feſtus ferit æthera plauſus.
Diffugiunt, triſteſque popæ, Myſtæque prophani,
Nec mora, concurrunt Cortes, Alberkus, & ardens
Harpalice, vertunt aras, ipſamque Dianam,
Volvitur illa ſolo, totâ raptatur arenâ,
Frangitur, & vilis jacet alto in pulvere truncus,
Marthesiam ſolvit Guſman, lætamque reducit.
Plauditur, & lætum Chriſto Pæana canebant.

Finis Libri Vigeſimi Quarti.

ARGUMENTUM.

Appellit Cæſar in Africam pro Rege Muleaſſem reſtituendo. Cæſari ſiſtunt ſe Rhodii Equites. Goleta primùm invaditur & capitur. Paratum à Tuneti obſidione recedere Cæſarem confirmant Rhodii, & inprimis urbem capiunt. Victor per Rhodios Cæſar Muleaſſem ſolio reſtitui, & Rhodiis palmam belli defert, ſimul in Siciliam redeunt. Huc etiam diſperſi hactenus Equites ad iuſſa magni Magiſtri conveniunt; recenſiti coram Cæſare, & ab eo laudati. Ad eos demùm collectos perorat Liladamus. Æſtus hîc lætitiæ; varii caſus, & fortunæ alia ab aliis exhauſtæ, & ſuperiorum Anacephaleoſis. Addit Magiſter quid ſibi etiam ſuper Melite oſtenſum ſit, & præcipuè victoria ad Naupactum. Huc Cyclopum tabula profertur. & vera omnia, & conformia deprehenduntur. Die ad ſolvendum dictâ, ſolvitur. Occaſione huius ultimæ ſtationis & expugnationis, variæ ordinis ad hanc diem ſtationes recognoſcuntur ad fallendum itineris tædium. Apparet tandem Melite; hanc ipſam eſſe, qualem Vates olim viderat. Plauditur. Factâ exſcenſione aggreſſionem diſponit Magiſter; hanc imperat ad primam Auroram. Rectà ad muros alacri Marte tenditur; parantur cuniculi geyùs; nox procurandis corporibus indulgetur. Argante interim non ſine Diris deſperans in ſilentio audita. Ioannes Baptiſta Ordinis Patronus viſus interim magica illius obſtacula evertere. Almo a per ipſum Magiſtrum, & exploſo ad Portam majorem Pyloclaſto; incenſiſque ad hoc ſignum datum ſimul undique cuniculis, factâ labe ſimul irruitur;

non ſine Turcarum fruſtrà occurrentium ſtrage. Liladamus in platea primus ſtetit; inventum proditorem immolat; Muſtapha parcit; & eum ad Solymanum rei teſtem & nuncium remittit: coëunt è muris undique ſocii in plateam, & ſimul cum victoria bellum abſolvitur. Laudat victores è ſuggeſtu Liladamus: Templum aditur ad gratias agendas. Reſtat Melite præcipuum Fidei & Chriſtianis præſidium.

LIBER XXV.

ET jam Cæſar adeſt, ingens tegit æquora claſſis,
Sylva ingens, centum pinus, centumque triremes;
Et quas Parthenope, quas & Sicania cogit,
Cogit & ex omni felix Hiſpania portu.
Sublimes, tenſæ, denſus longo agmine remex,
Inſiſtenſque foris, ſpectans, minitanſque Varaguas;
Magnam animat claſſem; & multo ſe milite miſcet,
Cæſareæ fluitant Aquilæ, Burgundica ſigna,
Auſtriaca, & centum conferta Hiſpania regnis.
Exſcendunt alii, atque alii Germanus, Iberus,
Italus, & lectum Burgundi militis agmen.
Apparent hinc inde Duces, Albanus, & acer
Vaſtius, & Cæſar, magno cum Cæſare virtus,
Fortuna, & cuncti pendent à Cæſare vultus.
Ipſe aciem præſens luſtrat, ſtant ordine cunctæ;
Diverſæque fluunt gentes; mens omnibus una,
Idem animus, votumque; unus pro vindice Cæſar
Tantam animat molem, tantoque in corpore regnat.
Vergius aſtabat Carolo, propriumque ferebat
Cæſaris, & cunctis ſignum ſpectabile turmis.
Advolat & ſupplex Muleaſſes, Maurica circùm
Agmina, collectiſque ibat violentior armis;
Et ſua res agitur: prudens ſubit inde Velaſcus,

Et Rhodii, coeuntque & pulchro è pulvere ſquallent,
Atque hic Henriques ingens maris arbiter olim,
Et Regum ſanguis; Benavides, Cantaber Haro,
Davila; Faxardus; domitis inſignia Mauris
Nomina; Cardonas; Gyron; Herrera; Guevarra;
Cardonas; Hyar; & Gallæcis nobile nomen
Figueroa; huic ſuppar Aſebedus; Leca; Biverſus;
Ayala, Cardenas, & fortis Borgia; Ceda
Conjunctus Regum ſanguis; Cabrera, Cueva;
Lunaque; Manrique, Manuel, Mendoza; Carillo;
Corduba; Caryajal, Roxas; atque Ulloa; Torres;
Ponce-Leon gens alta, & gentem Bætica novit,
Et norunt Mauri, Soto-major; Sçando; Ribera;
Porto-Carrerus, Muſcoſus, Caſtro; Pacheus,
Oſorio, & Cortes, & Sandoual, & Sarimentus,
Padilla, Obando, & Regum ſtirps alta Primentel;
Avellaneda, & Quinones, atque Peralta,
Andrada, Acuna, Hæredia, Arellanus, Alarcon;
Belmonte, & Taſſis, Solis, Saavedra; Toledo.
His alii ſubeunt, aliique, & patria latè
Nomina, gentiles fulgent per ſtemmata rami:
Crux ſuper, & Rhodiæ cedunt decora omnia palmæ.
Miratur Cæſar, gaudetque, & lætus obibat.
Inſtruit inde aciem, mandat, monſtratque Goletam,
Hoc caput, hic ſcopulus, poſita hic victoria; Macti,
Goletæ & primus labor, hanç invadere primi
Affectant Equites; laus magnæ hæc debita famæ,
Cæſar ait, primi authores, conſultaque belli
Auſpicia, ite alacres, fortem expugnate Goletam.
Et vos, Germani, ſuccedite; dirige Guaſto;
Hiſpani huc, Itali, totamque abſolvite pugnam.
O furor! effuſi huc Rhodii, per tela, per ignes
Erumpunt; vano reboant tormenta fragore;
Jam primas vaſtant foſſas, jam proxima tentant

Mœnia, ſuffoſſus primo labat ariete murus.
Diſpoſitæ hinc atque hinc acies, ſummamque ruinam
Important; pallet latro, & prævertere tentat
Exitium; veniam ſupplex, vitamque redemit,
Ingreditur victor Cæſar, Regemque trahebat.
Durior ad tumidum reſtat fortuna Tunetum,
Jam longi fluxere dies, jam volvitur annus,
Et jam ſævit hyems, nec ſat tractabile Cœlum,
Effuſæ in caſtris peſtes, tabentia latè
Funera, nec lentum ſpondet fortuna laborem.
Tum Gualto, lectique Duces, Elementar ebellant
Uſque etiam, ô Cæſar, ſtamus; ſed & optima pubes
Concidit, accenſæ peſtes, cumulataque fervent
Funera, quid vanis robur conſumimus auſis?
Altera vix olim claſſis, vix æqua reſurgant
Agmina, nos Cœlo tantùm, non cedimus hoſti!
Scilicet exarſit promptis vultu, ore, Velaſcus,
Et Rhodii, an fugimus? Cæſar, quis compulit hoſtis?
Incluſi Latitant Mauri, nos uſque paventes
Linquimus? hæcnè fides? hæc pax? hæc fœdera? Maurus
Sic ultus Princeps? ſic latro exultet? & ipſi
Inſultet Carolo? durum hoc prævertere tempus,
At pridem decuit! da ſummo invadere bello,
Da Mauros premere, & fatalem abſolvere pugnam.
Tentent diverſæ, diverſoque agmine gentes, [ſtem
Germanuſque, Italuſque, ipſum vagus impetus ho-
Diſtrahet, & ſparſæ recident ſine pondere vires;
Jamque omni dubiam metuent ex parte ruinam.
Promptis interea Hiſpanus conſcendere ſcalis
Apparet: at certè nos prima pericula, Cæſar,
Tentamus Rhodii, ſtrictis mucronibus imus,
Sic olim magni Heroes, ſic maximus ibat
Borbonius; foſſas, ſulcos, muroſque tenemus;
Scandimus, & Rhodium fulget ſummo aggere ſigni.

Vade age, tum Cæſar, macte hâc virtute, triumpha,
Redditus hic ardor, parteſque feruntur in omnes,
Italus Occiduam tentat, Germanus Eoam,
Arctoam Maurus, Rhodia cum gente Velaſcus
Auſtralem, & nudis alti mucronibus ibant,
Convehit Hiſpanus ſcalas, hoſtemque fatigat
Pugnantem ex alto, & cladem, ſtragemque ferentem,
Quiſque ſuos ſequitur Mauros, hoſtemque propinquum;
Ille ardet, furit iſte, ille imminet, iſte repellit,
Vulnera vulneribus cumulata; hinc inde repenſæ
Alternæ ſtrages, & mutua funera reſtant,
Jam foſſas penetrat Rhodius, vaſtatque, flagellat,
Perculit & vibrans nudis mucronibus horror,
Conſpicuæque Cruces, infeſtaque nomina Turcis.
Fit via vi; cedunt Mauri, jam mœnia tangit,
Applicat, & poſitis properat conſcendere ſcalis,
Et ſcandit, ſcandunt Equites, jamque aggere ſummo
Emergunt, feriuntque, premunt, fruſtrà obſtitit ingens
Præſidium, jam fama volat conſcendere muros
Sentiri Rhodios, jam parte accurritur omni,
Multaque nudatur ſtatio, totuſque redibat
In Rhodios furor, & præſens premit uſque periclum.
O iræ! ô ſtrages! ſe mutuus incitat ardor,
Incitat aſpectus, Crucibuſque minantia Lunæ
Fulgura: ſtant Rhodii, ſolique, & pondere belli
Oppreſſi toto: nudam Germanus in arcem
Quà patet, irrumpit, magnis ſubit Italus armis,
Et Maurus Maurum premit; accurruntque, laborat
Quà Rhodius magis, & totum vix ſubſtinet hoſtem,
Incluſus ſtupuit Maurus, totamque recepit
In ſe aciem, hinc tremere, elabi per mœnia, foſſas
Deſerere, & certam per vulnera quærere mortem,
Altior hic Rhodius, campoque exultat aperto,

Jam celſæ volitare Aquilæ; jam fulgere ſummo
Aggere Crux alta, & felix, pulcherque triumphus,
Ingreditur victor Cæſar, Regemque trahebat
Ereptum ad ſolium, & magnis clamoribus ibat.
Afflicti hic illic Mauri, depoſcere vitam,
Et tranſtra, & remos, famoſum horrere pyratam.
Hinc atque hinc ſteterant turmę, celſoque reſedit
Karolus in ſolio, Maleaſſem aſſiſtere mandat,
Circumfuſi adſtant Proceres, Regique propinqui,
Ipſi Equites, Rhodiis laus hęc & debita dextris,
Tum Cæſar, luſtrans oculis, frontemque ſerenans,
Afflictos Reges Regem defendere præſtat,
Intruſos decet, & ſævos fregiſſe Tyrannos.
Te ſolio reddo, Muleaſſem, rapta repono
Omnia: perpetuum cum Cæſare percute fœdus,
Chriſtiadûm terras ſerva, gentemque fidelem,
Romanos ritus, & Romam ſemper adora.
Dixerat: at rurſum Muleaſſem pronus, adorans,
Tutari miſeros Reges, te, maxime Regum,
Addecet, infidos decet oppreſſiſſe Tyrannos!
Cæſaris hæc demùm laus eſt, hæc gloria, tanti
Magnum ego reſtabo monumentũ, & pignus honoris.
Jam per te regno, Cæſar, te Cæſare vivo,
Nullaque jam tantum ſatis æquet gratia munus.
Dextram imploravi, fortem mihi maxime dextram
Porrigis, & ſummos vindex mihi reddis honores,
Utque implorarem, & dignos te Cæſare ſenſus
Induerem, authores Rhodii, partemque tulerunt
Ipſi operis primam, primæ his laus debita palmæ.
Annuo, perpetuum juro cum Cæſare fœdus,
Chriſtiadûm terras ſervo, gentemque Latinam,
Romanos ritus, & Romam ſemper adoro.
Sic ille, at ſtringens Carolus, ſolioque reponens,
Gratulor, & longam tibi, chare, exopto quietem,

Vos benè, vos Rhodii, juſtam præſumite palmam ;
Bellatis pridem; pugnate, & vincite ſemper ,
Vobis portum habeo, certam quoque ſpondeo ſedem.
Obviæ jam vobis Melite, mecum uſque Sicanam
Affectate oram, & finem ſperate laborum.
Dixerat, & Siculis pariter concurritur auris.
Et jam longè ierant magni vaga juſſâ Magiſtri,
Conveniant Equites, tandem fatalia tentent
Mœnia, promiſſam ſi fas conquirere ſedem.
Jamque alii ſubeunt aliique,& grandia puppes
Tranſcurrunt maria, & portum clamore ſalutant.
Cæſar adeſt, Siculamque ultrò ſimul obtulit oram ;
Excipit & fratres Heros, lætuſque Magiſter ,
Græcia quos tenuit, quos Gallia,& Anglia,& ingens
Ægyptus, quos & dudum ipſa Hiſpania mulcet ,
Quamque tenet Trinacris , quam reddidit Africa turmam ;
Propriaque effulgent velis inſignia, & artes,
Lemmata, diverſæ, diverſa inſignia, gentes.
En Lupa fœta jacet , teneroſque in ſtemmate partus
Alternos lambit, fingitque, hæc grandia tendit
Ubera, pendentes ludunt ex ubere fœtus :
Hic fons, hoc ſucco tanti crevere Quirites !
Exſcendunt Itali, Romana & lecta juventus :
Obſervat Cæſar, gentemque, & ſtemmata diſcit ,
Nomina, ſubmiſſâ laudabat voce Magiſter.
En, ait, Urſinus, Comituſque, Columna, Savellus;
Nec majus quid Roma ſonat, Patriſque Latini
Aſtantes ſolio, & magnos dixere Barones.
Cæſarius, Mutus, Mathæus, grandia Romæ
Nomina, & Eſtenſis Gonzaga, & Picus, Adornus,
Spinola; Farneſius, Viſcomtus, Juſtinianus ,
Et Doria & Medicis, lecta omni è ſanguine pubes ;
Italus hos ardor, regit hos prudentia, pectus ;

Nec nullos etiam jam neſcit Roma Camillos;
Pompejuſque ſonat, nec nullæ à Cæſare guttæ!
Conſtitit, & læto reſpectans lumine Cæſar,
Iſta Duces olim quantos, Liladame, juventus
Extulerit! magnis gens nata hæc Itala factis,
Conſiliis, omnem & vincit prudentia palmam!
Decuſſata Crucis Burgundæ robora longè
Apparent, texto vellus circumdatur auro,
Plinthides, & lato repens Leo Martius agro.
Exſcendunt generoſi Equites; diveſque Kalomus
Elatuſque, potens Neo-Caſtrus, Vergius audax;
Nec genere inferior certè, meritiſve Viennus
Nobilis & paſſim dictus; Bofremontius ardens,
Intrepiduſque Ryus, Picton; Valdreus; & acer
Balmius; & Brugus; pulcherque Cuſantius, ingens
Turba; nec Heroes inter Heroibus impar,
Centum alii, longoque micat gens Matria cenſu;
Agnoſcitque ſuos Carolus, laudatque, ſalutat,
Majoreſque ſuos meminit, Caroloſque, Philippos.
Atque hæc bello habilis, dixit, fortique labori!
Natio! nota fides, & amor; & pectus, & ardor!
Aurea cæruleo fulgent quoque lilia campo;
Promicat & fortis Gallus; Momorantius, acer,
Borbonius, magnis & par Heroibus olim
Guyſius, & Turius cui magnum Arvernia nomen;
Turnonius; priſcis præſtans Danoïus armis,
Sebuſiano ardens nec jam unus Balmius agro;
Crequius, Urſæus, Gorevodus, magnus & atrox
Foxius, & clarus Burgundis Magdalus armis,
At quis tandem ille ornato cui ſtemmate Velum
Implexæ claves decuſſatæque refulgent.
Aurea, cui triplicem componit Mithra coronam?
Scilicet, hic Rhodius, claris natalibus hic eſt,
Delphinas, patriæ conſtans, Equitumque Magiſter.

Clarmontem indigetant Reges populique verentur;
Non Romam ſemel aſſeruit, Latiumque Parentem
Fortis avus; grande hinc meritum, & pro ſtemmate velum:
Claveſque hinc ſacros etiam contingere poſſit
Divorum cineres, veniente aſſurgit ab alto
Romanus pater, & paſſis ultrò excipit ulnis:
At benè; tum Carolus; ſacram defendere Romam
Addecet, & ſummum fidei, morumque Magiſtrum;
Proximus hic Divis! Divoſque attollere præſtat;
Numen adorare, & præſens in imagine Numen!

Spectabat Gallos Cæſar, laudabat, amabat;
Martia gens, generoſa inquit? lis maxima, & anceps.
Ardor num præſtet, lenti an prudentia ductus?
Nos lentè Hiſpani; verùm ſæpè optima Gallus
Præripit, & vincit tardantem audacia Martem.

Hiſpani rurſus coeunt, propria agmina jungunt;
Jam noti Carolo, & proprius decet agmina faſtus.
Succedunt coram turmæ, primuſque Velaſcus;
Additus atque aliis hic Portugal, Arragon, ambo
Florentes marte, & genio, & virtutibus ambo.

Huc tandem confuſi Equites, quos maxima reddit
Ægyptus; Gallus, Teuton, Belga, Anglus, Iberus;
Italus; hos olim promptos Liladamus habebat,
Dum ſtaret Rhodus, & magnos ſervabat in auſus.
Delectos gente ex omni, ſors cæca vagantes
Abſtulerat, proprio hic reddit ſors læta Magiſtro;
Integra jamque acies ſtabat, totamque pererrans;
Ingenteſque animos reputans, & proxima Cæſar
Prœlia, divinat, Rhodioque hæc ſæpè canebat.
O ſi tam faciles irent in prœlia gentes
Auſoniæ! ſimilis regeret ſi ſpiritus, ardor?
Fata obſtant pridem! noſtræ obſtant crimina vitæ!
O Regum te magne potens, Liladame, fideles
En tibi ſubjectæ gentes, & gentibus unus

Imperitas;

Imperitas, vocemque omnes, nutumque ſequantur.
Vade, age, & ingentes ſpera, Liladame, triumphos,
Ipſa tibi quærenda armis, & vindice ferro
Inſula; nec noſtro juvet hanc debere favori.
Macti Equites, fruſtra vobis promptum ipſe veniret
Auxilium, Cœlo, & virtuti fidite veſtræ,
Vincite, & Auſoniæ defendite mœnia Romæ,
Præſidium Italiæ, & Romano ponite mundo.
Dixerat, inclinans ſic demùm reddidit Heros:
Ire jubes, donum fateor, magnumque favorem
Æſtimo, nec tanto pretium fortuna labori
Detrahet; æternæque aderunt pro munere grates.
Et jam aliquem mandas, Cæſar; ſperare triumphum,
Imus, & auſpiciiſque tuis, Cœloque ſecundo
Vincimus; Auſoniæ vallamus mœnia Romæ,
Præſidium Italiæ, & Romano ponimus orbi.
Dixit, & ad ſocios curſumque, animumque revolvens,
Adſumus en rurſus fratres! poſt prœlia, & æſtus,
Per ſcopulos, ſyrteſque, & ſparſum erroribus orbem,
Tangimus en metam demùm, finemque laborum
Spectamus, pulchræ fulget ſpes ſumma quietis.
Et Rhodiis fatale, pati! ſolemne, periclis
Extare, atque omnem virtute infringere ſortem,
Tentandum tamen, atque animis majoribus ultrà
Audendum! noſtra eſt Melite, Rhodus altera, Major,
Et melior, magnoque ingens à Cæſare donum.
Promiſſa hæc olim ſtatio, ſpes tanta quietis
Pervincenda tamen! temerè hanc ſubducere pravus
Tentavit livor, ſævoſque inducere Turcas.
Vincamus! primo virtus vix noſtra favori
Debeat, & noſtræ Melitæ ſit gloria dextræ.
Dixerat: exarſere omnes, ferit aurea plauſus
Sydera, perpetuæ reſonant hinc inde triremes,
Pugnandū! audendum! hîc Remex hîc Nauta, Magiſter

Incumbunt operi, & feſtis clamoribus ibant.
Huc varii redeunt caſus, Equitumque labores,
Fortunæ pelagi variæ, atque infeſta periclis
Littora, quiſque ſuos celebrat caſuſque ſuorum
Poſt Cyprum, & miſeræ probra infelicia Scenæ,
Poſt infelices Cypri fatalis amores!
Græcia quos tulerit fluctus, quos littore Turcas
Expulerit, pacem Rhodius quam redderet agris.
Cyclopas victos celebrant, prædamque ſuperbam,
Euerſaſque aras, vaſta & delubra Deorum,
Funera, & inſpectis veſtigia triſtia Athenis.
Gozonem,& Ludos memorant, quibus Africa monſtris
Horruerit, ſtragem monſtrorum, & atrocia latè
Prœlia, queis tandem properaret Amaſon in armis,
Devictam Chriſto, & fidei melioris amicam.
Expulſum regno Muldaſſem, & reddita rurſus
Oppida, pugnantem Caroſum belloque ſuperbum,
Nec ſegnes Rhodios, laudatam à Cæſare turmam.
Hi Cererem pingunt, Cererinā, umbraſque gementes,
Guyſium, & exciſos magna virtute Latrones,
Suſpectos Gallorum aditus, vanoſque timores
Regis Sicani, meditataque prœlia, & artes.
Hiſpanis æſtus tulerit quos Sequanus oris
Agreſtes pugnas, conjuratoſque rebelles,
Perfida Maurorum, veſanaque fœdera, triſtem
Quo Marte aggreſſus, queis peſtem obtriverit armis,
Defenſam à Mauro Heſperiam, exortemque pericli,
Laudatos Rhodios, patriamque à Cæſare gentem.
Luſtratam Solymen, ſacrique recurſa ſepulchri
Atria, felices campos, montemque cruentum,
Jordanem, & totis Chriſti veſtigia campis,
Ægyptum ingentem, qua Nilus origine creſcat,
Barbara Memphiticæ quondam veſtigia pompæ,

Thebaïs, atque atrox quantos Metanœa labores
Imperet ; Auguria ; & venturis omina luſtris.
Hic quoque Mauritius, nulli jam laude ſecundus
Ait famâ caſus proprios, variamque canebat
Hiſtoriam ; captumque Ibrahim, tractamque triremem,
Agnetem, & primo Perſinam nomine dictam ;
Aſperſam Agnetem, Patrem, patreſque faventes,
Latè exultantem ſepteno è culmine Romam,
Auſoniam, & Latium, & veteris ſpectacula Romæ.
Extinctum patrem Auſonium, triſteſque jacenti
Exequias, ſolio evectum, functoque repenſum
Clementem, & lætæ rurſus ſpectacula Romæ ;
His Magnum ſuper, & moderantem fræna Magiſtrum,
Borbonium inſtantem Romæ ; Romamque ſubactam ;
Cuſtodes Romæ Rhodios, ſedata latronum
Agmina : Clementem vallata ex arce receptum,
Inductum rurſus ſolio, rurſuſque ſedentem ;
Hoc opus ! atque tuæ, Liladame, hæc gloria dextræ
Gallicus huc etiam Genius redit, ardor, & artes,
Deliciæ, quantam trahat alta Lutetia pompam,
Turbamque ; & Nemora, & Tempe, juveneſque puellas ;
Patres, Heroës, unum ſuper omnia Regem.
Hinc Sinus, & Tameſis, pulchro venit Anglia faſtu
Et decor ; Angelicæ præſtanti in corpore formæ,
Aurum & opes, promptus renovandi fœdera Princeps.
O Superi ! exclamans Héros ; divertite peſtem,
Si licet, ô Superi ! ſtupet ; immotuſque reſedit.
O diræ ex Erebo peſtes ! ô nubila ! & umbræ !
Et cruor ! atque novum regali in vertice monſtrum !
Ponite fata modum, certumque imponite finem !
Huc demum Hiſpanæ faſtus, & ſceptra coronæ ;
Grandes, Heroëſque Duces, & grandia mundo
Nomina ; ſublimis Carolus, latèque triumphans,

Auſtrius; Hiſpanus; Burgundus; & undique Cæſar
Collecta huic decora, huic juncti fluxere triumphi.
Solemnes Tauris luctæ; quæ Maurica campo
Prœlia, quantæ olim revocatæ ad ſigna palæſtræ;
Victores ſemper Rhodii, victi undique Thraces.
Quæ ſpectris ierint pugnæ; bella horrida bella,
Fatales Larvæ, victique in imagine Turcæ;
Quantus & auxilio Magno Cid nomine dictus
Affuerit, junctis Rhodios inſtruxerit armis,
Exultantem Heroem; & te, Liladame, ſuperbum,
Vidimus,& victum Machomat, Regemque ſubactum;
Hinc te donatum regali torque Sodalem,
Aſtantes ſocios, ſocios ſub Cæſare Reges.
Indultam demùm Melitem, Rhodiiſque faventem
Carolum, & æterni monumentum, & pignus amoris,
Hæc Melite! hic Heros, Melite, Rhodus altera nobis,
Et melior; primam vincet Rhodus altera laudem;
Atque invicta omnes reddet Rhodus altera palmas.
Hæc vobis, populi, ſedes; hæc patria; regnum.
Viſa recantatis; viſis audita repono;
Rursùm Heros; vanis ſemper nec ludimur umbris.
Sollicitas inter curas mihi fortè gementi
Viſus adeſſe Deus, triſteſque abſtergere curas.
Tu pateris, Rhodiique tui; ſed gaudeat olim
Poſteritas; damniſque venit laus major ab iſtis;
Magnis ſola micat virtus exercita damnis.
Tu quoque,tu charam concedes primus ad oram;
Errantes ſtatues Divos, temploque repones,
Pendebuntque omni donaria Turcica cœlo.
Sacra inſtaurabis, primumque ab origine cultum.
Hinc priſcos rurſum mores, rituſque, labores,
Prœlia, tu veteres cernes rurſum ire triumphos.
Tantæ molis erit Melitenſem abſolvere gentem.

Succedent magni æternùm, magnique Magiſtri;
Publica & ô quantis tollet ſe gloria factis!
Tentabunt Melitem Turcæ, obtritique recedent
Longiùs, & victam victi Rhodon uſque rependent
Non ſemel, & major creſcet per ſæcula uirtus.
Prædico: immenſis horrebit claſſibus æquor,
Adverſæ inſurgent puppes, Turcæque, fideleſque
Auſonii, lectæque ruent in prælia gentes.
Auſtrius hic noſtrique Equites, fortiſque Columna,
Romanus pater, atque Pius, Mariâ auſpice, vindex,
Magna ad Naupactum tantis victoria ſtabit
Auſpiciis, centumque olim celebrabitur arís,
Nullaque quid tantum, nulla audiit, audiet ætas.
Siſtent retrogradæ fugientia cornua Lunæ,
Tercentum venient captivæ ad littora puppes,
Mancipia, exuuiæ ingentes, roſtra, arma, catenæ,
Cunctis ſacra tholis, omni ſpectacula mundo.
Hinc altos feret Auſtriacus ſub fratre Philippo,
Antiquos referet feſtâ urbe Columna triumphos.
Supra omnem ſat erit nobis, viciſſe, triumphum.
Hæc Virgo, tanti, Virgo, dux fœmina belli,
Ipſa feret primam, reliqui ſub Virgine palmam.
Atque hunc Cyclopes, nempè hunc finxere laborem,
Exclamant Itali, en pictis victoria ſignis,
En tabula, en ſeries, reſpondent omnia viſis,
Tu pictæ interpres pugnæ, tu cæca reſolvis
O Princeps, totoque patent ænigmata cælo.
Exponuntque palam tabulam, mira omnia, ſpectant,
Inſpectantque Equites avidi, ardeſcuntque videndo.
Hìc Turcæ immanes, immania vela, carinnæ,
Agmina, creſcentes diſtincta per agmina Lunæ,
Auſoniæ, inde rates, lecta agmina, & Auſtrius, ingens

Heroum turba, atque ingenti hæſere Columnæ.
Proprius hic noſtris cuneus, depictaque latè
Stemmata, palmareſque Cruces, & nobilis ardor.
Hic vapor & fumus, prompta hinc tormenta, tumultus,
Pulvereuſque amnis, ſparſæque vaporibus undæ,
Obductum hic Cœlum, pugnanteſque ordine nullo
Andabatæ, ruit hinc Machomat, premit Auſtrius, ardet
Uſque Columna, vagoſque agitat per cærula Thraces,
Effuſi huc latè Noſtri, per tela, per ignes
Irrumpunt, funduntque, hic pallet Muſtapha, cedit,
Incumbunt Noſtri, & creſcit ſucceſſibus ardor.
Hinc fuga, nec tantos jam feſſus acinacis æſtus
Suſtinet, elapſæ hinc puppes, cadit obvius ultrò
Muſtapha, nec dubiis pendet victoria pennis.
Hic captæ, tractæque rates, exemptaque vinclis
Mancipia, has victor flammis, has obruit undis,
Has ſervat mogno ad ſpeciem decora ampla triumpho
Undantes latè exuviæ, chlamydeſque, galeri,
Cuncta natant, mixtuſque ardet cum ſanguine fluctus.
Hic ingens demùm pompa, Auſtrius, atque Columna,
Et Doria, & Noſtri, plenoque abiere triumpho.
Mirantur, ſeſe inſpiciunt, plauduntque videndo.
Collectæ intereà Puppes, collectaque tandem
Agmina, jam Melitem ſpirant, Melitemque repoſcunt,
Et jam dicta dies, jam læta effulſerat Eos,
Puppibus impoſiti flores, Crux edita vibrat,
Unà omnes ſonvere tubæ, alternantia circùm
Tympana, & æquales ſudant cano æquore remi,
Scilicet hic Heros, dum certant carbaſa remis,
Expedit, & longi ſic tædia fallere curſus,
Et lentæ, dixit, ſic nauſea concidat undæ.

En fluitat Rhodus, ô ſocii, poſt bella, procellas,
Poſt caſus tantos, per tela, per arma, ruinas
Extitit uſque etiam, & meliores ſurgit ad auras.
Hic rerum modus! & vincit patientia Divos!
Dic age, quas ſortes, quæ prœlia, chare Savelle,
Pertulerit, & noſti equidem, juveneſque juvabit
Audiſſe, aſſimiles olim ſuccreſcere in auſus,
Et duro palmam ſemper pręferre labori,
Audiat, & patrum miretur facta juventus.
Conticuere omnes, facili ſic ore Savellus,
Heu longi, & triſtes faſti, ſed juſſa capeſſo,
O Princeps, variæque vices! facta ardua, & ingens
Gloria, nec tantis Melite hęc indigna procellis!
Atque hanc Virtuti ſervabant fata coronam.
Prima olim, Solyme, ſtatio, ſacrique ſepulchri
Hoſpitium, & noſtrę prima hęc exordia gentis.
Scilicet hinc populis aditum, curamque Latinis
Pręſtitimus, triſtes latronum avertimus iras,
Juvit & Auſoniam telis defendere turbam.
Bellandi prima hinc ratio, crevitque poteſtas,
Et labor, & numerus, major bellantibus ardor.
Chriſtiadis res ſtabat adhuc, nec triſte Latinos
Truſerat exilium, Solymęas verterat arces,
Nec nullus, labor, hic noſtri aut monumenta laboris,
Balduinus teſtis, Paneas, Urbeſque receptę,
Atque Tholoſanę naves, Enacetque, Maroccus,
Arragon, atque Tholoſanus Comes, omnibus illis
Infeſti Rhodii, Solymęo à nomine dicti.
Fracti illi, cęſique duces, obtritaque tandem
Hęreſis, & noſtrę durant veſtigia famę.
Interea & crevit labor, & Bellina canetur
Capta olim, Gibelina, & noſtrę pignora gentis.
Ibat Conradus, Lodoic, Baldunus & ultro
Aſſiſtunt latè Noſtri, affectantque Damaſcum.

Invidet at magnis pridem diſcordia cœptis!
Aſcalon! hæc noſtri monumentum inſigne laboris
Capta olim, ſervata diu, ſervandaque in ævum,
Si fata heu ſinerent! laus hinc, decora, uſque ſuperſunt;
Balbeis; Damiata; Emeryc; nec inania certè
Nomina, nec nullos Emeryc diviſit honores;
Teſtis & Ægyptus; non abfuit ipſe Magiſter,
Nec nulli Saladino obices, cùm ſævus apertam
Irrueret Syriam, populos vaſtaret, & Urbes;
Gentibus exitium inferret, ſtragemque Latinis.
Balduinus victor, victus Jordanis ad oram
Sultanus; ſteterantque Equites; tentata per iram
Inde Barut: muris Sultan excuſſus ab ipſis.
Hinc rurſus tentata Acon; non flumina turmis
Sufficiunt, non tota Ceres, vix ſufficit aër.
Inſurgit Guido, noſtri aſſectantur, & urgent;
Sultano & quanta hic ſtrages! cadit ipſe triumphans
Rogerius, magnus ſociis, belloque Magiſter.
At Marti quàm rara fides! redit uſque ſuperbus,
Altior, & triſtes rumpens Sultanus in iras;
Pugnatur; captus Guido, captique frequentes
Heu ſocii! cæſique, & lento funere torti!
Acciſæ hinc Latiis vires: Urbeſque ſubactæ
Aſcalon; atque Barut, Acon; non ſævior Enis
Flamma furit; talemque vibrant incendia ſtragem.
Et Solyme! cadit heu Solyme! vix integer hoſti
Menſis iit, fugiunt Latii; profugiſque paratum
Hoſpitium, pretium à ſociis ſimul uſque paratum,
His quoque & his, Margat, ſtatio, tutumque receptis
Perfugium; juvat ire; & rurſum in prœlia fortes
Proſiliunt; jam cincta Acon; jam tertius ibat
Annus, & unitis conceſſit Regibus Acon.
Regibus hærebant ſocii, nec fortè Richardo

Deſuit, aut magno gens deſuit iſta Philippo.
Concurrunt triſti fato, triſtemque laborem
Viderunt ſocii, Lodoic; Damiata, Cayrus,
Capti omnes longumque gemunt: at pondere certo
Regem ipſum exolvunt Noſtri; lytrumque rependunt.
Degeneres lucrum arguit! & benè ſervit honori
Pondus iners: ſpreto noſtra hinc quoque gloria lucro.
Altera & hæc ergò ſtatio, nec turpe quieti
Perfugium; centum hinc hoſtes, & prœlia, caſus.
Et durat furor, & paribus bella altera fatis.
Nec ſemel obſeſſum Margat, Sultanus abactus
Mox iterum redit, & majoribus inſtitit auſis.
Suffodit latè rupem, paliſque cavatæ
Pendebant turres, numero non robore ceſſit
Pugnantum virtus, pulchroque abjere decoro.
Excipit hinc profugos Acon; nec lenta poteſtas,
Nec certum fuit Imperium; nova bella, tumultus.
Huc Sultan; quantæ ô ſtrages! pars ultima lætæ
Unica reſtabat Syriæ, ſummumque Latinis
Perfugium, Latiis certè nec tela, nec artes
Deſuerant; arceſque animus ſuperaverat omnes.
Ceſſit & hìc numero virtus; neque noſtra ſaluti
Gens nulli fuit; exportant ſpolia optima vulgus,
Civiſque, & Myſtes, lectis turba æmula vaſis.
Stabant intereà & certamina longa trahebant
Conſtantes Socii, vitamque, fugamque juvabant.
Uſque hodiè noſtrum Turris maledicta laborem
Arguit, & ſævos Acon exciſa tyrannos.
Perfugium ſuper hinc nullum, ſpes nulla Latinis.
Excipit & pulſos itidem tum læta Lymiſſus:
Plus lætam vix Cyprus habet, Ponto inſidet ipſi,
Et portus faciles, tutas dabat uſque triremes;
Hoc Regis Cypri donum; ſimul adfuit ingens
Et ſimul Aconem referens Famaguſta relictam,

Tertiaque hæc ſtatio, quatuor tulit illa Magiſtros
At ſociis crevere animi, jam parva Lymiſſus
Parva palæſtra fuit Rhodon ipſam attingere certant,
Et Rhodus heu jam tum! jam nos Rhodus alta vocabat!
Itur, pugnatur, veterum nil geſta retexo
Heroum, & claros celebrant ſæcla omnia faſtos.
Hoc unum è multis Equites ſub pellis ovinæ
Tegmine permixti gregibus, mediiſque tenebris
Securam armati ſubeunt, penetrantque per urbem,
Inducuntque ſuos, facili & potiuntur arenâ.
Illa fuit Rhodus, illa annis dominata ducentis!
Quantos & quoties Rhodios inclita pertulit hoſtes!
Et cadit! hic Heros, frangunt ſuſpiria vocem;
Et cadit! atque iſtam amittit Liladamus arenam!
Vix lachrymas tenuit cœtus, ſed & æſtuat, ardet,
Triſtem ait, at mitte ô Princeps, triſtem abjice curam,
Imus, & his armis, te vindice, & auſpice, Princeps,
Exilia, & caſus, & cladem abſtergimus omnem,
Heroas decet ire, & longas viſere terras!
Grandibus & paſſim terras inſcribere factis!

Interea latum ratibus decurritur æquor:
Apparet longè Melite, Melitenſia ſurgunt
Littora, conclamant Rhodii, terramque ſalutant.
O mihi chara, inquit Rhodius, tot chara, per annos
Quæſita ô Melite! dulci pro munere grates
Accipite, ô Superi, noſtris accedite votis,
Et date vos primam date porrò expungere labem,
Antiquos date jam Rhodiis reparare triumphos!
Atque hæc viſa mihi pridem, mihi cognita demùm
Inſula, tum Vates, nec vanis fallimur umbris,
Hæc Melite, hæc ſtatio, ſic ripæ, paſcua, turres,
Sic montes, hoc ingenium, Natura, ſituſque,
Hæc Melite, & noſtris reſpondent omnia viſis.
Quanquam longè alii reſtant, veniuntque labores,

Urbs nova, loricæ, foſſæ, ſuperaddita ripis
Caſtella, impoſitæ aggeribus per littora turres.
Anchora jam mordet, primuſque exſcenderat Heros,
Attollenſque oculos, & conſcia Numina, teſtans
Te, mea, te teneo tandem, te vindice ferro
Hoſtibus eripio, & magnis te conſecro Divis.
Hìc pugno, hìc vinco, hìc morior fatis ultus acerbis.
Caſtra locat, varieque ſedent certo ordine gentes,
Deponit Divos, ſacroſque incidit honores,
A precibus lætum augurium, jamque auſpice Cœlo
Intentantque minas, & prima pericula tentant.
Interea exciti Turcæ, vanoque tumultu
Deſuper intonuere, implent clamoribus auras,
Et tormenta ſonant, reſonant diro omnia bombo,
Terrere, aut Rhodiam, ſi fas, avertere gentem.
Mœnibus hinc effuſi hoſtes, atque impete certo
Invadunt Rhodios, Rhodiis proh quantus in iras
Ardor? & infidam furor eſt exſcindere plebem. [gunt
Turbant, disjiciunt, ſternuntque, ipſiſque repin-
Mœnibus, & magnæ levia hæc præludia pugnæ.
At tumulo exurgens Heros, ſpectanſque maniplos,
Cæſareâ inſignis trabeâ, gladioque coruſcans
Extendit dextram, frontemque oſtendit apertam,
Et vano ridet tormenta ſonantia bombo.
Ultimus hic, ſocii, labor, hæc victoria demùm
Maxima! conceſſam pudeat ſine ſanguine ſedem
Accipere, hæc noſtris debetur gloria factis.
Hìc Rhodus! ulciſcenda Rhodus! Rhodus altera proſtat
Et melior, primamque licet diſpungere labem.
Ergó agite, & noſtris attenti incumbite juſſis.
Stat parte ex omni, ſimul uno invadere Marte.
Occiduam Hiſpani vos rectà invadite partem,
Vos Itali Eoam, Arctoam perrumpite Galli,
Auſtralem Belgæ, Germani, impellite, & Angli,

Gentibus è cunćti vos lecti aſſiſtite mecum,
Dux ego, disjectis juvat ire, irrumpere, portis,
Applico tormentum portæ, portamque revello,
Irruite ad muros varii, ſimul undique muros
Appetite, elato decet ire, irrumpere, vultu,
Quid pelta, & caſſis? ſtrictis mucronibus ite,
Sic decet, & præſtat, murum tum foſſor ad ipſum
Hæreat, effodiat, nitratam inferciat eſcam;
Ipſam cùm primùm tormento excuſſero portam
Hic eſto ſignum fragor, eſcam incendite, muros
Tollite, & excuſſæ volitent ad ſidera turres.
Proxima quæ fuerit: labes, irrumpite in urbem,
Disjicite, & cæſis jungamus compita Turcis.
Primus ego ingredior, mediâque expecto plateâ,
Sic viſum! juſtæ porrò indulgete quieti,
Procurate artus, cùm prima effulſerit Eos,
State viri, pugnate, & primo abſolvite bello.
Dixerat, aplandunt Rhodii, lætique recedunt.
Nox cadit, & blandam ſpondebant aſtra quietem.
Jam pecudes, hominesque tacent, ripæque, lacuſque,
Et ſola obſcuris ſuſpirat noctua tectis.
At non ſopita Argante, præludia pugnæ
Senſerat, & totam non jam capit improba flammam,
Rumpitur, extremaſque furens tandem excutit artes,
Æſtuat, & puras ſubitâ caligine ſtellas
Inficit, atque altas ſpargit terroribus umbras.
Infames coeunt ululæ, Lamiæque, Strygeſque,
Omni feralis plorat de culmine bubo
Quid non tentat adhuc? ſi quid vel Tartara poſſunt,
Confudiſſe aditus, & acutis ſpargere vallis,
Siccare, aut rectos fluviis avertere curſus,
Ducere jamque ipſam, ſi fas, & carmine Lunam,
Sed fruſtra! vanos ſentit, lugetque labores.
Impedit arcanum Numen, majorques Prophetes,

Exclamat, triſteſque ciet toto aere Diras.
Quid non tentavi infelix? hos omnibus undis,
Omnibus hos terris agito; Venereſque, doloſque,
Et bella, & furias movi, fruſtrà omnia! vivunt,
Exultant, Melitemque tenent; Cyprum ecce profundi,
Armavi Heſperiam; Siculos, totam Hellada movi,
Africa pugnavit, victis domita Africa monſtris!
Incolumes Solyme, Ægyptus, forteſque remittit;
Vincimur! & terris, & totis vincimur undis!
Imbelles furiæ! fruſtraque excita profundi
Agmina! non fractum, effœtum potuiſſe Magiſtrum,
Non paucos Equites tam longo avertere bello!
Implicui bellis Reges, Germania nutat,
Gallia, non uno præceps ruit Anglia monſtro,
Hi ſoli durant Equites, ſoluſque Magiſter
Obſtitit! erepta huic Melite; ſimul ecce recepta
Jam redit, æternatque novo cum nomine famam,
Seraque non Rhodios, Melitenſes ſæcula dicent.
Si ſegnes furiæ, ſi vobis militat æther,
Vincite, tam cæcis errant ſi ſæcula fatis,
Tam cæcis vinci poſſum, non cedere fatis,
Vincite, jam nullos ſegneſvè oſtendite Divos.
Dixerat, & ſævam exhalat fugitiva Mephitim:
Infectæ reſtant auræ & ſine corpore vires.
Audiſtis, ſocii, hic Heros, victoria certa eſt,
Hoſtis jam cedit, victus jam rumpitur hoſtis,
Puniceis vix inde rubens Aurora quadrigis
Emicat, & roſeas manus alta regebat habenas.
Induxiſſe diem viſus, majuſque Prophetes
Inſignis jubar, & ſummo proludere bello.
E ſylva in Cœlo viſus procedere ad auras,
Pelliceâ incinctus zonâ, rituque ſevero.
Dextra pedum regit, & digitus monſtrabat, ut olim:
Nunc quoque famoſam pro Chriſto ac Numine metam,

Disjicit hærentes vallos, arteſque nefandas,
Implicitaſque vias aperit, præit ipſe labori.
Scilicet huic ingens; Rhodii, Baptiſta, Patronus,
Et vindex, authorque, & belli ductor, & auſpex!
Vicimus, hic demùm exclamant, arma, arma, ruamus.
Quales emiſſi violento è carcere venti,
Quà data porta volant, & mundum turbine miſcent,
Vaſta cient maria, & terras, & littora terrent,
Everſæque jacent turres, quercusque revulſæ?
Marmora, & attonitis ſtrages manet horrida terris.
Haud ſecus effuſi Rhodii, per tela, per ignes
Irrumpunt, vaſtantque, ruunt, nec foſſa, nec agger
Obſtitit, & ſparſis properant ad mœnia fatis;
Truncatæque manus reſtant, disjectaque paſſim
Funera, & undantes toto latè æquore fluctus.
Contendunt, certamque tenent ad mœnia ſedem?
Nec mora, ſuffodiunt, crober ſonat ictus ad aures;
Audiit & fruſtra Turcus; nec fallere poſſit
Inſidias, multoque tument jam ſulphure foſſæ,
Sulphureus longè currit pro fomite ductus? [giſtri
Stant prompti procul hinc Rhodii, pactumque Ma-
Expectant ſignum, & bello præcurrere certant.
Conſtitit ad portas Heros, tormentaque portis
Admovet, inceditque; alto ſonat icta fragore
Machina, ſignum aliis; altæ patuere ruinæ,
Ocyùs & multus rupto ruit aggere nimbus.
Huc ſocii, huc, heros Equites, victoria noſtra eſt,
Et patet, ipſe præit, fertur, ſimilique feruntur
Impete, & expandunt labem, ſtetit improbus hoſtis
Suſtinet, & junctis fervent fera prœlia dextris.
Auditur ſignum intereà, ſimul impulit aures
Ingens, & pactus fragor; eſcis inditur ignis
Ocyùs, excuſſæ volitant ſimul undique turres,
Inſedit vapor, & fuſcus ſubtexitur æther.

Labes certa patet, facto ſimul impete tendunt,
Irrumpuntque; atrox pugna hic, cæcuſque tumultus.
Attoniti pendent Turcæ, curruntque, volantque
Hærent, obſiſtunt, titubant, non agmine certo,
Non duce, confuſis errant metus, impetus, undis.
Aſt Heros jam ſumma tenet, rumpitque per Urbem,
Parcite Chriſtiadis, clamat, non parcite Turcis.
Turcarum heu ſtrages! & plagæ, & funera, mortes!
Urget tota Rhodus, ſpes maxima, gloria, regnum.
Qualis nube cavâ partes ſe verſat in omnes
Halitus, & multo tentat prorumpere bombo,
It, redit, infremuit, quiſquis patet exitus, ardet,
Præcipitat, varios unus ruit ignis in ignes,
Spargitur, & maria, & terras, tecta, arbuta vaſtat,
Sulphureus permanat odor, triſteſque ruinæ.
Haud ſecus è portis Rhodii, labemque per ipſam
Fulmina mille ruunt ſimul, exultantque per Urbem.
Omniaque extimulant, dolor, & furor, impetus, horror,
Vulnera vulneribus, & mortibus addere mortes
Laus prima, undanti ſtagnant fœda omnia tabo.
Jam ſudat fruſtra, partes volitatque per omnes
Muſtapha, nil voces, nil nudus acinacis, ardor
Profuit, increpitos fugienti ex agmine ſiſtit
Janiſaros, mediâque vocat, ſtetit ipſe, plateà.
Huc ſocii, huc clamat, ſtat pulchro occumbere fato,
Siſtite, ſi ſumma hæc, jam non vitabilis hora eſt.
Venerat, atque novam hanc Solymanus nuper in arcem
Miſerat, hunc ſcopulum Auſoniis, hæc proxima Romæ
Vincula, Romano fænum hoc ſperaverat orbi,
Janiſaruſque frequens aderat, cuſtodia muris,
Huc arma, huc fruges, congeſtæ huc undique gazæ,
Et nova viſa Rhodus ſummis ſervanda periclis.

Proditor ipſe etiam tanto muſſabat in æſtu
Miſtus Janiſaris, cùm pridem exire paraſſet,
Stare gradu juſſus, totamque evolvere ſortem,
Uritur infelix, pallet, rubet, æſtuat, ardet,
Deſperatque, ruitque; hunc longè proſpicit heros,
Incurritque, dabis meritas, da perfide, pœnas,
Et morere, immerſum capulo tenus abdidit enſem.
Janiſari fruſtra offuſi; fruſtraque laborat
Muſtapha, perrumpunt Rhodii, cæduntque, fatigant-
Inſultant, poſitis cedit Janizarus armis,   que,
Muſtapha mortem optat, quærit per vulnera mortem
Vive ait hic Heros, Solymano hæc debita demùm
Gratia, viſa refer tantùm; Rhodus altera ſurgit,
Et melior, paribuſque iterùm concurrimus auſis,
Capta Rhodus, Melite nunquam capienda ſuperſtat!
Huc labe ex omni Gallus, Germanus, Iberus,
Italus, exultant, ſtragemque, & funera portant.
Convenere omnes; plenis victoria buccis
Inſonat, afflicti Turcæ, vitamque rogabant.
 Suggeſtum ſcandit victor Liladamus, abundè eſt;
O ſocii, noſtra eſt Melite, Rhodus altera, major
Et melior, veſtris nunc porrò exite catenis
Chriſtiadæ, & junctos Chriſto properemus honores.
Huic arma, huic palmam æternas in tempora palmas,
Et bella, & ſpolia, & Meliténſem conſecro gentem.
Dixerat, applauſere omnes, temploque ſubibant,
Depoſiti Divûm cineres, magnoque Joanni
Rursùm cœptus honos, durant in ſecula palmæ,
Hæc Melite, hoc Romæ vallum, frænumque Gelonis.
Præſidium Italiæ, & Romano conſtitit orbi.

FINIS OPERIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX VNIVERSALIS

Miſcellanea.

A

ÆMulatio gloriæ inter Equites 601.
Ætnæ prodigium 121.
Africæ monſtra 585. Africanorum circa Atlantem ex onere fatisſcentem ſtultitia 594.
Agnes Virgo & Martyr 180.
Amaryllis ſeu Roma 174.
Amor naſcens 618. 619.
Amores mutui & non mutui Amazonum & Equitum 619.
Amoris Affectatæ artes 622.
Artes magicæ 482. 484.
Artis ſtatuariæ operæ pretia. 391.
Augurium de Farneſiorum gloria 566.
Augurium de futura olim Melitenſium gloria 645.
Auſum juvenile Equitum. 571. 573.

B

BEneficia Burgundorum Principum in Rhodios 417.
Burgundorum Ducum res geſtæ ſummatim 420.
Britannia magna Heroum ferax 388.

C

CAducitas rerum mortalium expreſſa 55. 85.
Chius Inſula olim à Liladamo ante electionem defenſa. 384.
Chymeræ vanitas 101.
Cid incogniti erga Rhodios officia. 468.
Colloquium Pro Alcorano,& contra Alcoranum 166. Pro caſtitate Chriſtiana contra licentiam Mahometicam ibid.

T

Conjuratio Cypridis, & amicarum contra cælibatum Equitum 43.
Conjuratio Cupidinis, & amorum in Cypro contra cælibatum Equitum. 45.
Conſilium Cæſaris de abdicatione regnorum 519.
Congreſſus Borbonii, & Liladami. 328.
Congreſſus, & Convivium Regis Angliæ, & Liladami 387.
Congreſſus Equitis, & Eliæ Prophetæ in Paradiſo terreſtri 558.
Congreſſus Papæ, & Liladami 178.
Congreſſus Rhodiorum Equitum & Maurorum; Eorum honeſta officia 583.
Curioſitas juvenilis & honeſta 567.
Ex amore converſio ad fidem 627.
Mutua Amazonum & Rhodiorum de ſuis rebus, & honeſta converſatio 612.

E

ENſis in donum Franciſco I. 367.
Equites peregrinorum cultu per Palæſtinam ad loca ſancta ex voto 646.
Etruſcarum urbium decora 355.
Exercitus incedens 330.

F

FAta ordinis per Eliam prædicta, & præſertim deſtinata ipſis Melita 559.
Fœdus Regum inter epulas 389.

G

GAlliæ Genius 357. Galliæ fluvij. ibid.
Galliæ populi 370.
Germaniæ factiones ex hæreſi 540.
Gratulatio Militaris ſuper Ducis victoriis cum narratione 368.

H

Hiſpano-Rhodiorum Equitum labores cum monſtris in Africa 585.
Hiſtoria Amazonum 619.
Hiſtoria Carolinæ Luſignanæ, & bona ejus in Equites officia 22.
Hiſtoria de Caſtro Equitis, & Hyppolites Amazonis 618.
Hiſtoria Marthefiæ Amazonis, & Guſmanni Equitis 618. 623.
Honeſta inter amantes pietatis & gratitudinis officia, 626. 627.
Hugonis olim Equitis miraculum pro Equite 555.

I

Ibrahim pro fato, Mendez contra fatum diſceptatio. 172.
Ibrahim Mahometum abdicans 167.
Inſignia pignora templi S. Dionyſij; Gladius Caroli Magni, Fragmentum veræ Crucis, ſpinæ 374.
Inſubria quanti Hiſpanis momenti 446.
Inſularum Ægei maris decora 6.
D. Joannes Baptiſta Ordinis Patronus, & in tempore vindex 654.
Iſmeriæ fortuna; & B. Virginis miraculum vulgò Noſtre Dame de Lieſſe 168.

L

Labyrinthi ſpecies 117.
Labores Catholicorum in Anglia jam perverſa 535.
Caſtigata Dei juſſu Equitum Licentia 77.
Liladamus Rex, & Eques Velleris Aurei Creatus 508.
Luctus militaris ſuper extincto Cincio 110.
Lycurgi aſſumpto corpore cum Comito Congreſſus de ſimili Spartiatarum & Equitum inſtituto. 88.

M

Malorum ſecreta perfidia, & conjuratio. 138.
Manreza, & Ignatii pœnitentia 524. Marthien-
gi ars, & conſtantia 194.
Merita Equitum omni tempore pro fide; eorum olim fama, poteſtas 550.
Militaria ad pugnam juſſa 602.

N

Nili fons fruſtra indagatus 554.
Nili fons æternùm incognitus 550.
Nympha Maurica 473.

O

Odia Equitum & Turcarum 3.
Ordinis facta 33.
Otia Equitum per Lætas Cypri delicias.

P

Pacta de deditione Rhodienſi. 220.
Palæſtræ, Cruciatarum expeditiones repræſentatæ. 393.
Pœnitentiæ Chriſtianæ ſenſus in Equitibus 577.
Parnaſſi, & veterum Græciæ monumentorum reliquiæ 93.
Paradiſi terreſtris tandem reperti aſpectus 556.
Pietas Equitum in vulgus per morbum popularem 542.
Philtrum ex variis compactum. 47.
Præmia victoribus in Palæſtra 503.
Prædicta Guyſio, & ſuis olim gloria 133.
Prodigium 216.
Proditio 265.
Proditor punitus. Victoris generoſitas 656.
Pompa Romana in honorem Liladami cum Perſinæ ingredientis 176.
Proſcripti, vulgò Bandits, fugati, exciſi 113.

Labores & facta Principis Parmenſis in Belgio & Gallia 566.
Prudentia bellica in Duce 184.

R

Rhodus 31. & ejus decora 184. capti Rhodii 611.
Mores & inſtituta Rhodiorum Equitum 87. 88.
Rhodii una nocte ad aram B. Virginis in Monſerrato vigiles 529.
Rhodii in Africa 3 regionis ſoſpites 584.
Ritus inaugurandi Equitem 272.
Monumenta Romæ Sacræ D. Petri 228. S. Mariæ Majoris. S. Crucis. S. Cæciliæ 229. S. Pauli S. Sebaſtiani. Sacræ Cryptæ 230. Laterani. Baptiſterium Conſtantini. Scala ſancta 231. S. Agnetis 234. Alexii hiſtoria 238. 239.
Monumenta Romæ prophanæ. Pons Ælius. Caſtellum S. Angeli. Monſaureus. Circus. Taberna. Tyberina Inſula. Mons Aventinus. Naumachia. Thermæ. Mons Quirinalis. Auguſti Circus. *Monte Cavallo.* Thermæ Diocletiani. Coliſæus. Horti Farneſii. Capitolium. Statua Iulii Cæſaris. Columna Antonini. Pantheon. Circus Agonalis, ſeu *Piazza Navona.* Columna Trajani. 238.

S

Sanctæ Sedis firmitas æterna 406. 407.
Sanguis Burgundicus non ſemel ad Hiſpaniæ Reges infuſus 160.
Sequanę gentis decora, & Libertas. 160.
Sequanæ ſeu Burgundæ nationis Laus à Cæſare & Franciſco Rege. 445.

Senatus - Conſultum venetum de Cypro Rhodiis tranſcribenda. 61.
Forzia Dux Mediolanenſis 447.
Siculorum, & Meſſanę ęrumnę 128.
Sirenes. 120.
Spartiatarum habitus in proprio Elyſio 87.
Suſpicionis ingenium 114.

T

TUrbę Gallicę per hęreſim 538.
Tybris 174.

V

VAticinium de gloria Medicęorum 565.
Prudentia, & Conſultatio Veneta ſuper oblato Equitibus à Carolina jure in Cyprum. 24.
Umbræ Gallorum ad veſperas ſiculas olim cæſorum ultionem petentium 126.
Vox Theodorici ex olla Uulcani 123.
Utrúm pręſtet Tybur, an Tuſculum 318.

Z

ZElus chriſtianus contra ſuperſtitiones 562.
Zelus Equitum in extirpandis veteribus Cypridis in Cypro reliquiis 82.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Errata.

PAgina 24 ligna 29. Regum *liſez* Regnum *p.* 25*1 l.* 4. miſeriis *l.* miſeris *p* 38 *l* 30. venantre *l.* uexantque *p.* 104 *l.* 14 cappæ *l.* captæ *p.* 110. *l.* ultima meloit *l.* melior *p* 112 *l.* 3. quia *l.* qua *p.* 124. *l.* 9. periculum *l* periclum *p* 144 in fine bon batton *l* bon Baton *p* 150 *l.* 15. territ *l.* ferit *p.* 156. *l.* 4 Turcia *l.* Murcia. *p.* 180. *l.* 23. giotia *l.* glotia *p.* 189. *l.* 23. domum *l.* donum *p.* 212. *l* 12. impete *l.* impere *p.* 217. *l.* 7. faceſcant *l.* faceſſant *p.* 221. *l.* 9. uanæque *l.* vanoque *p.* 227. *l.* 26. tunc *l.* tunè *p.* 228. *l.* 23. Stellarum *l.* ſtelarum *p.* 231. *l.* 15. tanta *l.* tanto ibid. *l.* 21. Et *l.* En *p.* 232. *l* 27. quoquo *l* quoque *p.* 234. *l.* 9 legitque *l.* tegitque. *p.* 237. *l.* 14. aliter *l.* alitur *p* 238. *l.* 2 deſervit *l.* deſeruit *p.* 238. *l.* 15 Latinis *l.* Latinis *p.* 238. *l.* 30. marmota *l.* matmora *p* 240. *l.* 28. Anſonii *l.* Auſonij *p.* 243. *l.* 32. manem *l.* maner *p.* 245. *l* 24 impaſſæ *l.* impaſtæ *p.* 253. *l.* 10, de l'argument Mauri *l.* mauritii *p.* 255. *l.* 24. verſanam *l.* veſanam *p.* 258. *l.* 10. mentis *l.* mentā *p.* 258. *l.* 28 feriæ *l.* futiæ *p.* 279, *l.* 28 Convexus *l.* Connexus *p.* 283. *l.* 21. exquelerat *l.* expulerat *p.* 291. *l.* 8 accunt *l.* aecuunt *p.* 331. *l.* 22. Rhodus *l.* Rhodius *p.* 384 *l.* 13. ipſo *l.* ipſe *p.* 392. *l.* 9. Aſſimili *l.* Aſſimilis *p.* 397. *l.* 7. Conforros *l.* Contortos *p.* 407. *l.* 5. quis pour quiſquis *p.* 407. *l.* 17. ſatur *l.* fatur *p.* 408 *l.* 2. Angelicæ *l.* Anglicæ *p.* 413. *l.* 31. emone *l.* evehe *p.* 414. *l.* 21. indignit *l.* indiguit *p* 426. *l.* 9. Hetoniam *l.* Heroinam *p.* 426 *l.* 22. metiis *l.* matis *p* 458. *l.* 17 addectæ *l.* adjectæ *ibid.* ultimo agtis *l.* agis p. 483. *l.* 14. ſolades *l.* ſodales p. 488. *l.* 12. habit *l.* habuit p. 499. *l.* 11. intotus *l*-intortus p. 506. *l.* 31. Emavel *l.* Emanuel p. 524 *l.* 5. poplorum *l.* populorum p. 547. *l.* 21. Regem *l.* Regum p. 572. *l.* 6. venditet *l.* venditet p. 600. *l.* 6. othreta. *l.* orthrera p. 606. *l.* 6. extertis *l.* exertis *p.* 615. *l.* 3. Albekerquus *l.* Asbelkius p. 617. *l.* 20, inventa *l.* juventa p. 628. *l.* 7. patria *l.* pattia *ibid.* *l.* 14. martyres *l.* martyras *p.* 642. *l.* 16. Muldaſſem *l.* Muleaſſem p. 650. *l.* 12. Rhodios *l.*
In Indice, Deſcriptiones Delbuſi *l.* Deluſi
Venetia, Maris ſponſalitium 419. *l.* Venetiæ Maris ſponſalitium 429.
Rhodus p. 652. ultimo majorques *l.* majorque p. 655. *l.* 29. fœnum *l.* frænum.
In indice ultimo qui eſt in fine libi niſi pour niſi.

Digitized by Google

d by Google

Digitized by Google